ב״ה

אין ליכט
פון תורה

ספר

מדרש תנחומא
סדר במדבר

אידיש

438

הוצאת אמונה
ברוקלין נוא יארק,
שנת תשמ״ו לפ״ק

ספר
מדרש תנחומא
על התורה
סדר במדבר

עם שני ביאורים אהובים וברורים
שמם

עץ יוסף וענף יוסף

וראה זה חדש
ביאור אשכנזי

מיר האבען דעם ספר איבערגעזעצט אויף עברי טייטש, כדי מזכה צו זיין די וואס איז זיי שווער צו פארשטיין לשון הקודש. נדפס לראשונה בווארשא בשנת תדמ״ד

❖

הוצאת אמונה
ברוקלין נוא יארק, שנת תשמ״ו לפ״ק

מדרש תנחומא

פרשת במדבר

(א) **וידבר** ה' אל משה במדבר סיני. וש"ה (תהלים ו) צדקתך כהררי אל משפטיך תהום רבה וגו'. צדקתך כהררי אל זה צדקה שאתה מביא לעולם מפורסמת היא על ההרים הללו. משפטיך תהום רבה משפט שאתה עושה בעולם כתהום רבה מה תהום רבה בסתר אף משפטיך בסתר. כיצד כיון שחרבה ירושלים בתשעה באב חרבה. וכשהראה לו ליחזקאל מראה לו בעשרים לחדש. למה שלא לפרסם באיזה חדש חרבה. אבל כשהוא בא לגדל את ישראל הוא מפרסם באיזה יום באיזה מקום באיזה חדש באיזו שנה באיזו אפטיא. באיזה יום באחד לחדש. באיזה מקום במדבר סיני. באיזו חדש לחדש השני. באיזה שנה בשנה השנית. לאיזה אפטיא לצאתם מארץ מצרים מה אמר להם שאו את ראש. כל עדת בנ"י:

(ב) **וידבר** ה' אל משה במדבר סיני. וש"ה (ירמיה ב) הדור אתם ראו דבר ה' המדבר הייתי לישראל אם ארץ מאפליה. אמר להם הקב"ה לישראל על שאמרתם למשה למה העליתנו ממצרים למות במדבר (נמדבר יד) המדבר הייתי לישראל כמדבר עשיתי לכם או כמדבר נהגתי אתכם. בנוהג שבעולם מלך בו"ד שיוצא למדבר שמא מוצא שם שלוה כשם שהיה בפלטרין שלו אכילה ושתיה ואתם הייתם עבדים למצרים והוצאתי אתכם משם והרבצתי אתכם בסבסטין (ס"פ סוגמטין) שנא' (שמות יג) ויסב אלהים את העם דרך המדבר. מאי ויסב מלמד שהרביצם כדרך שהמלכים מסובין רבוצין על מטותיהן ולא העמדתי לכם שלשה פרעושין אפילו לצער אתכם ואף העמדתי לכם שלשה גואלים משמשין אתכם שנא' (יחושע כד) ואשלח לפניך את משה אהרן ומרים. בזכות משה אכלתם את המן שנא' (דברים ח) ויענך וירעיבך וגו'. ובזכות אהרן הקפתי אתכם ענני כבוד שנא' (שמות יג) וה' הולך לפניהם יומם. וכתיב (תהלים קה) פרש ענן למסך. שבעה עננים היו מלמעלה ומלמטה ומד' רוחות העולם ואחד הולך לפניהם ומכה להם נחשים ועקרבים ומשוה להם את ההרים ואת העמקים ושורף את הקיצים ואת הסירות ומטלה עשו ורואין אותו כל מלכי מזרח ומערב והיו אומרים עכו"ם מי זאת עולה מן המדבר

עין יוסף

(ה) **מפורסמת** כיון ככתיב סלעו כנ"ל (ה"ה): [מלאה לו בשמירי בתמצא לחודם למה אנלע לפרסם בתיזה שנה דכתיב בתורתן כיון בתחתו עשרה שנה שנלע שמתדמים מקלר לו לפסבר שבתמת נ"ל למה שנלע לפרסם בתיזה שנה ובתיזה הודם ובתיזה יום. ושפיר סיים כמדבר לפי זה לכל בשנות בת שנה לגדל את ישראל כוח מפרכם בתיזה יום בתיזה חדש בתיזה שנה. וכבר נו שהיו גרם כרלה לו בשבת דהיום וגם בו ע"ם ו"ל בשבת בתמצא להדם: [בתיזה תפטיר]. פירוש בשרוך בשתירע דבר של תשובות ובדולה שממנו תוספין השבועות בשבועות כמו שכוחבין כך וכן למלך פלוני: [נתחתם מתרן מלריס לתמר מה תמר לכם]. כ"ם בכבש ובילקוט:

(ג) **בסבסטין** פי' בתמתר בתרן ומקום דשן ושמן כיון בפ"י [שמשו סמכטין (מפרש לקמון)]: [ס"ת סוגמטין] לפי בענין כם מטות מכוונות (מ"כ): [מלמד שהכניסם בדרך כוכים דרך]

נְדַבֵּר יְיָ אֶל מֹשֶׁה בְּמִדְבַּר סִינַי נָאט הָאט נֶרֶעט צוּ מֹשֶׁה רַבֵּינוּ אוֹף דֶעם בֵּאְרְג סִינַי דָאס זָאגְט דֶער פָּסוּק צִדְקָתְךָ כְּהַרְרֵי אֵל דַיִין צְדָקָה וָוִם דוּא טוּסְט אוֹף דֶר וָועלְט אִיז מְפוֹרְסָם אַזוֹ וְוִיא דִי בֶּערְג מִשְׁפָּטֶיךָ תְּהוֹם רַבָּה דַיִין מִשְׁפָּט וָוִם דוּא טוּסְט דִיא רְשָׁעִים אִיז שְׁטִיל אַזוֹ וְוִיא דֶר גְרִינְט פּוּן יַם. טִיר גִּפִּינְן נָאט הָט נִיט גְוָואלְט זָאגְן יְחֻזְקֵאל הַגְּבִיא וָואס דֶר בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וָועט חֻרוּב וָועֶרְן אָבֶּר אַז נָאט וְוִיל גְּבַייְסְן דִיא יוּדֶן אִיז עֶר מְפָרְסֵם דָעם יָאר. דָעם חוֹדֶשׁ. דָעם טָאג. דָעם שָׁטַיט עִם שְׁטַיט בְּאָחַד לְחֹדֶשׁ דָעם עֶרְשְׁטֶן טָאג אִין חוֹדֶשׁ. אוּן וָואס חוֹדֶשׁ לְחוֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי דָעם אַנְדֶרְן חוֹדֶשׁ. אוּן וָואס יָאר בְּשָׁנָה הַשֵּׁנִית אִין אַנְדֶרֶן יָאר פּוּן זַייֶעֶר אֲרוּם נָאט גְוָואנְט צוּ מֹשֶׁה רַבֵּינוּ עֶר זָאל צַיילְן דִי יוּדֶן וַיְדַבֵּר יְיָ אֶל מֹשֶׁה בְּמִדְבַּר סִינָי דָם זָאגְט דֶר פָּסוּק הַדּוּר אַתֶּם רְאוּ אֶת דְּבַר יְיָ דָאס הָאט יִרְמְיָה הַנָּבִיא גְּזָאגְט צוּ זַיין דּוֹר וָועהט דִיא גְרוֹסְקֵייט פּוּן נָאט בְּשַׁעַת עֶר הָט גְּפִירְט דִי יוּדֶן אִין דֶר מִדְבָּר הָט עֶר זַיי דָעֶן גְּפִירְט אַזוֹ וְוִיא אִין אַמְדְבָּר. דֶר מְנַהֵג אִיז אַזַי גַייְט אִין דֶר מִדְבָּר צוּא קָאן עֶר דָארְטֶן הָאבֶּן שַׁלְוָה אַזוֹ וְוִיא אִין דֶר הַיים עָסְן אוּן וָועט נִוּוְעֶן קֶנֶעְטֶן אִין מִצְרַיִם אוּן נָאט הָט אַייךְ אֲרוּם גְּנוּמֶן אוּן דָאט אַייךְ גְּגֶעבֶּן בְּעִטְלִיךְ גְּוֶועֶן. אוֹף גוּטֶע בְּעִטְלִיךְ גְּוֶועֶן. אוּן אֲפִילוּ קֵיין קְלֵייא הָט אַייךְ נִיט קֵייו בַּיִם גְּטָאן אִין דֶר מִדְבָּר אוּן אַייךְ דָאבּ אוֹף גְּשְׁטָעלְט דְרֵיי אוֹם לַייְזְעֶרְם פּוּן אַייעֶרְט וָועגְן מֹשֶׁה אַהֲרֹן מִרְיָם. בִּזְכוּת מֹשֶׁה הָאט אִיר גְּגֶעסֶן דָעם מָן. וּבְזְכוּת אַהֲרֹן זָעֶנְט אִיר גְּוָועֶן אֲרוּם גְּרִינְגִילְט מִיט וָואלְקִינְם זִיבִּין וָואלְקִינְם הָאבֶּן אַייךְ אֲרוּם גְּרִינְגִילְט פִּיר פּוּן אַלֵּי [illegible] זַייטֶן אַייגֶר פּוּן הִינְטֶן. אַייגֶר פּוּן אוֹבֶן. אוּן אַייגֶר וָום אִיז גְּגַאנְגֶן פְּרִיעֶר אוּן הָט גְּהַרְגִּית אַלֵּי שְׁלַאנְגֶן עֲקִדִּיכֶן. אוּן קָט גְּלַייךְ נְטָאכְט אַלֵּי בְּיֶערְג אַלֵּי טָאלֶן אוּן הָט פַּר בְּרֶעְנְט אַלֵּי דֶעֶרְגֶר אוּן עָם אִיז גְּגַאנְגֶן אַרוֹף אוּן

המדבר וגו' (סיני ג) וכתיב (דברים ח) שמלתך לא בלתה מעליך והתינוק הזה כל זמן שהוא גדל לבושו ושמלתו גדלין עמו . הבאר בזכות מרים שאמרה שירה על הים . א"ר ברכיה הכהן בשם ר' לוי מלך ב"ו שיש לו מדינה והוא משלח לתובה בני אדם גדולים שיהיו נושאים משאם ועושין משפטם מי צריך להיות זקוק במזונותיהם לא בני המדינה והקב"ה לא עשה כן אלא שלח למשה ואהרן ומרים שנא' ואשלח לפניך את משה ואהרן ומרים שבזכותן ישראל מתנהגין . המן בזכות משה תדע לך שכיון שנסתלק משה מה כתיב שם (יהושע ה) וישבות המן ממחרת . הענן בזכות אהרן שכשנסתלק אהרן מה כתיב שם (במדבר כא) ותקצר נפש העם בדרך שהיתה השמש זורחת עליהם . והבאר בזכות מרים שנא' (שם יט) ותמת שם מרים ותקבר שם ולא היה מים לעדה . והאיך היתה הבאר עשויה כמין סלע כמין כוורת או כדורת והיתה מתגלגלת ובאה עמהן במסעות . כיון שהיו הדגלים חונין והמשכן עומד היה אותו הסלע בא ויושב לו בחצר אהל מועד . והנשיאים באין ועומדין על גבה ואומרים עלי באר ענו לה (שם כא) והיה עולה . ואח"כ הבאתי להם שלוים . המדבר הייתי לישראל שמא במדבר נהגתי אתכם . אם ארץ מאפליה לא אני בכבודי הייתי מאיר לכם מאפלכם שנא' (ממות יג) וה' הולך גו' . ד"א מהו מאפליה שמא אמרתי שאני מביא להם טובה והלקשתי אותה ואין מאפליה אלא לשון הלקשה שנא' (שם ח) והחמה והכוסמת לא נכו כי אפילות הנה . אמר (רבי) יהושע (יהושע כג) לא נפל דבר אחד מכל הדברים המובים אשר דבר ה' אלהיכם עליכם הכל באו לכם . מדוע אמרו ממי רדנו מהו רדנו לשון משנה הוא הרודה פת בתנור אמרו ישראל כשהפת אפויה בתנור וניטלת ממנו יכולה היא לקבוע בתנור עוד . ואנו היינו בירושלים כבתנור שנא' (יחזקאל ה) נאם ה' אשר אור לו בציון ותנור לו בירושלים . והגליתנו לבבל ומה אתה מבקש ממנו עוד מדוע אמרו עמי רדנו . ד"א מהו רדנו כענין שנא' (מלכים ב ד) כי הוא רודה בכל עבר הנהר מהפסח ועד עזה . אמר לו נתצת לנו את בית המקדש וסלקת שבינתך ממנו מה אתה מבקש עוד לא נבא עוד אליך . אמר להן

עין יוסף

נרם ויסב לשון כפיפה כמו שהיו רגילין בימי חכמי התלמוד ליסב (מ"כ) : [ח"ר יהושע לח נפל] . תיבת רבי ליכין למחוק מיהושע על מקום כפיל ע"כ : [מהתם] . פי' משם שלמה לבית יגמידו של משה כמה כמה : [הכרודה פת תמכ] . ולהדיוקה כלל דבר נרכס (מ"כ) : [שפוי הסלע כמין כוורת הוא כ"ה בכרכ ובילקוט בשם התנחומא] : [כי הוא רודה] . ויסיפ כדוקות] . כל"ל(ח"ת)כוורת פי' טעל כל עיקר . עשו פי' רדנו ביטול ממשלה . כך"ת לשמו שפי' הכפרת הדבון (מ"ב) : עגול כלדור : [והלקשתי תוהב] . פי' לשון מלקוח ר"ל מיהור [נתצת לנו את בכמ"ק] . וח"ת גרס נתת לנו וכ"ה בכרכ וביק ט : וסייתי

אֲלֵי עו"ג הָאָבָן גַּעֲהָן אוּב הָאָבָן גָּאנְגְט . אוּב הָאָבָן גָּאנְגְט מִי זֹאת עוֹלָה מִן הַמִּדְבָּר וְוִיא גְרוֹס זָענְען דִיא יוֹדָן וָם גֵיעֶן אִין דָר מִדְבָּר . אוּב דִי קְלֵייְדֶר זָענְען מִיט אִירֶ גְוַואקְסָן . אַקִינְד אִיז גְבָּארֶן גְוָוארֶן דָעם הָט אִים אָן גְטָאן אַקְלֵייד אִיז דָם קְלֵייד מִיט אִים גְוַואקְסָן . אוּב אַבְרִינָן אִיז מִיט אִירֶ גְנַאנְגן אִיבֶר דָעם זְבוּת פּוּן מִרְיָם וָם זִיא הָט גְוָאנְט שִׁירָה אוֹף דֶעם יַם.רַבִּי בְּרַכְיָה זָאגְט אַמְלָךְ אַ עֶר שִׁיקְט גְרוֹסִי לַיְיט אִין דֶר מְדִינָה וַיִיא זָאלֶן מְשַׁפְּטָן זַיי אוּב אַכְטוּנְג גֶעבָּן אוֹף זַיִיא אִיז דֶער שֶׁטַיְיגֶר דִי מֶעְנְטָשָׁן פּוּן דָארְטָן הַאלְטֶן אוֹס דִיא שׁוּפְּזִים מִיט אַלֵים וָואם זַיי דָארְפָן אוּב הָאבּ אַזוֹ ניט גְטָאן אִיךְ הָאבּ אוֹף גְשִׁטָעלְט מֹשֶׁה אַהֲרֹן כִּירָם אוּב יוֹדָן הָאבֶּן גְלָעבְט אִין זַיִיעֶר זְכוּת . דֶער מַן אִיז גִיוֶען אִין דֶעם זְכוּת פּוּן מֹשֶׁה . בְּשַׁעַת מֹשֶׁה אִיז גְשְׁטָארְבֶּן הָט דֶער מַן אוֹף גְהֶערְט צוּ גַיין . דֶר וָואלְקָן בְּזְכוּת אַהֲרֹן . עֶם שְׁטַיְיט בְּשַׁעַת אַהֲרֹן אִיז גְשְׁטָארְבֶּן וַתִּקְצַר נֶפֶשׁ הָעָם בַּדָּרֶךְ עֶם אִיז שְׁוֶוער גְוָוארֶן דֶר רוּחַ פּוּן דִי מֶעְנְטָשָׁן אִין וָועג דִי זוֹן הָט גִבְּרֶענְט.קִיין וָואלְקְנָם אִיז שׁוֹן גִיט גְוֶוען . אוּב דֶר בְּרִינֶן בְּזְכוּת מִרְיָם . עֶם שְׁטַיְיט וַתָּמָת שָׁם מִרְיָם וְלֹא הָיָה מַיִם לָעֵדָה כִּירָם אִיז גְשְׁטָארְבֶּן אִיז קִיין וָואסֶר ניט גְוֶוען צוּ טְרִינְקֶן . דֶער בְּרִינֶן אִיז גְוֶוען קַאלִיכְדִיג אוּב פְּלֶעגְט זִיךְ קוֹלֶעֶרֶן מִיט דִיא יוֹדָן וְוִיא וַיַּעֲלֶן גִיין . וְוִיא דִיא דָגָלִים פְּלֶעגְן שְׁטֵיין אוּב דֶער כִּשְׁכָּן פְּלֶעגְט זִיךְ שְׁטָעלֶן פְּלֶעגְט קוּמֶן דָעם זִיךְ גְזַעצְט לָעגֶן אוֹהֶל מוֹעֵד אוּב דִיא נְשִׂיאִים פְּלֶעגֶן זִיךְ שְׁטָעלֶן אוֹף אִים פְּלֶעגֶן זָאגֶן צוּא אִים גִיי אוֹף דִיא בְּרִינֶן פְּלֶעגְט עֶר אוֹף גִיין . דָאס זָאגְט גָאט הָאבּ אִיךְ גִפִּירְט מִיט אַייךְ אַזוֹ וְוִיא אַנְדֶרֵי פִּירִין זִיךְ אִין דֶער מִדְבָּר . אִיךְ הָאבּ צַייךְ גַלַיְיגְט אִין דֶער מִדְבָּר . עֶם שְׁטַיְיט וַיְיַ הוֹלֵךְ לְפָנֵיהֶם יוֹכִיחַ בְּעַמּוּדְעָנְן גָאט אִיז גְנַאנְגן פְּרַיְיעֶר מִיט אוֹן אֶלֶן אוּב מִיט אַזַיי? בַּיְיעֶר בַּאנַאכְט צוּ לַיְיכְטֶן דִיא יוֹדָן שְׁטַיְיט וַוייטֶר אִם אֵרֶץ מִצְרַיִם צוּא הָאבּ אִיךְ צַייךְ וָועֶן עֶפּוּס גְזָאגְט טָאן גוּטְץ אוּב הָאבּ פַּר פְּלֶעגְט צִי טָאן . נָאר אַלֵים גִבְּרַאכְט אִין דֶער צַייט עֶם הָט ניט גְפֶּעלְט פּוּן זַאכֶן וָום אִיךְ הָאבּ אַייךְ צוּ גָזָאגְט אוּב פַּר וָום זָאגְט אִיר הַייְנְט אַז בְּרוּט וָועֶרְט אָפּ גִבַּאקֶן מֶען נֶעמְט אֲרוֹם פּוּן אוֹבִין זֶעצְט מֶען שׁוֹן דָאס בְּרוּט ניט צוּריק אוּב אוֹבֶן . אַזוֹ מִיר זָענְען גְוֶוען אִין יְרוּשָׁלַיִם אוּב נָאט הָט אוּנְז כַּאר טְרִיבֶּן . קִיין בָּבֶל אוּב וָואם וְוִיל עֶר נָאךְ פּוּן אוּנְז עֶר הָט אוּנְז צוּ שְׁטוֹסֶן דָעם בֵּית הַמִּקְדָּשׁ . דִיא שְׁכִינָה אִיז אֲרוֹף אוֹף דֶעם הִימֶל? וָום וְוִיל עֶר נָאךְ . דָם נָאט גַאנְגְט דוֹרְךְ יְרְמְיָה הַנָּבִיא אַז דִיא יוֹדִין זָאלֶן אַזוֹ ניט זָאגֶן נָאר עֶר וָועט זַייא אוּם קֶערֶן אִין דָעד

לזה מי יתן לי והייתי במדבר עכשיו שעשיתי לכם אותן הנסים . וכה"א (ירמיה ט) מי יתנני במדבר מלון אורחים וגו' היכן שהייתי מרתלק שנא' (ישעיה מג) ישאו מדבר ועריו וגו' . משל לנשיא שנכנס למדינה וראו אותו בני המדינה וברחו . נכנס לשניה וברחו מלפניו . נכנס לעיר אחד חרבה ראו אותו התחילו מקלסין אותו אמר הנשיא זו העיר טובה היא מכל המדינות כאן אני בונה לי אכסניא ובכאן אני דר. כך כשבא הקב"ה לים ברח מלפניו שנא' (תהלים קיד) הים ראה וינס . נגלה על הר סיני ברחו שנא' (שם) ההרים רקדו כאלים . בא למדבר חרבה קבלה אותו וקלסה אותו שנא' (ישעיה מב) ישאו מדבר ועריו וגו' . אמר הקב"ה זה המדבר טובה מכל המדינות כאן אני בונה לי אכסניאי ירד להוכה התחילו הכל שמחים שהקב"ה ירד להוכו שנא' (שם נה) ישושום מדבר וציה ותגל ערבה ותפרח כחבצלה :

(ג) וידבר ה' אל משה במדבר סיני . עד שלא הוקם המשכן דבר עמו בסנה שנא' (שמות ג) ויקרא אליו אלהים מתוך הסנה . אח"כ דבר עמו במדין שנא' (שם ד) ויאמר ה' אל משה במדין אח"כ דבר עמו במצרים שנא' (שם יב) ויאמר ה' אל משה ואל אהרן בארץ מצרים. ואחר כך דבר עמו בסיני שנא' וידבר ה' אל משה במדבר סיני . כיון שהוקם המשכן אמר יפה הוא הצניעות שנא' (מיכה ו) והצנע לכת עם אלהיך . התחיל לדבר עמו באהל מועד וכן דוד אמר (תהלים מה) כל כבודה בת מלך פנימה ממשבצות זהב לבושה . בת מלך זה משה שנא' (שמות ו) והביאהו לבת פרעה ויהי לה לבן . וכתיב (ישעיה יט) וסכרתי את מצרים ביד אדנים קשה אלו המכות שבאו על המצרים ומלך עז ימשל בם (שם) זה משה שהיה מלכה של תורה שנקראת עז שנא' (תהלים כט) ה' עוז לעמו יתן . לפי' כל כבודה בת מלך פנימה ממשבצות זהב לבושה זה אהרן שנא' (שמות כח) ועשית משבצות זהב . מכאן אז"ל כל אשה שהיא מצנעת עצמה אפילו בת ישראל ראויה שתנשא לכהן גדול והעמיד כהנים גדולים שנא' כל כבודה בת מלך פנימה ממשבצות זהב

עץ יוסף	ענף יוסף	לבושה
[וכייתי כמדבר עכשיו כו'] . כרכב גרס ו ייתי כמדבר עכשיו כיון כל לותן סנכוים שעשיתי לכם : [כיכן שכייתי מתקלס שנא"ן . כל"ל : (ש"ל) יכ"ס כרכב :	(ב) נגלה על הר סיני ברחו כו' . בא למדבר חרבה קבלה אותו קשה הא מדבר סיני הוא מ"ב חורב כדלקמן . אבל גרבה גרס כעבא הקב"ה לים ברח מלפניו שנאמר הים ראה וינוס וכן ההרים רקדו כאילים בא מדבר חרבה קדמה אותו עכ"ל. נמצא לפי' נירסת הרבה קאי ההרים רקדו כאילים על ביאת הקב"ה לים וכ"ה באלשיך . אבל לפי' נוסחא דכאן קאי על תורה וכ"ה ברר"ק . וקשה לפ"ז עיד הא בם"ת רקדו כדי ליתן עליהם התורה:	
(ג) שנאמר מלכים כו'] נרחם סכוח כמו דבר תהר סנפ"ו נקרח מסס בת מלך ע"ם שניתגדל אצל בת מלך פרעה : [וכתיב וכסרתי כת ע"ם שכיוס מלכים של תורה כ"ל שכשוסק בתורה כוח בן תור ן וכלך ע' כשנף : [כ' עוז לעמו יתן]. וכת"ב כי מלכ ס יתלוכו . לפיכך כל כו' . כ"ב בכתיב: [ולפיכך כ כבודה בת ענף פנימה] . ומנת בת ר"ל נאון לינה כמו כין שדי ילין וכ"ל שכשכיכה לנף עם מסס בתכל	(ג) וסכרתי את מצרים ביד אדנים קשה אלו המכית . קשת להו לפה אכ" ביד אדונים קשה דהיה לו לומר ליד אדון וכיון שאמר אדונים בל' רבים היה לו לומר קשום: ועוד הוקשה להו אדונים קשה ופלך עז תרתי למה לי יאמר החביב	

לעומת זה פירשו שאומרו ביד אדונים קשה על המכות . ולזה יצדק ל' אדונים בל' רבים שכל מכה ומכה אדון הוא . ואמר קשת בלשון

מִדְבָּר אַזוֹ וַוי פְרִיעֶר אַמְשָׁל צוּ אַיין נְשָׁיא עֶר אִיז אַרַיין גְנַאנְגֶן אִין אַמְדִינָה.הָאבֶן אִים גְזָעהֶן דִי מֶעְנְטֶשֶׁן פּוּן דֶר כְּדִינָה זָענִין זַיי אַנְטְלָאפֶן פַּר אִים . אִיז עֶר גְנַאנְגֶן אוּ דֶר אַנְדֶרֶר מְדִינָה זָענִין זַיי אוֹךְ אַנְטְלָאפֶן פּוּן אִים . אִיז עֶר גְנַאנְגֶן אִין אַשְׁטַאט נִיט קִין רַייכָע וַוי זַיי הָאבֶן אִים גְזָעהֶן זָענִין זַיי גְקוּמֶן קֶעגֶן אִים אוּ הָאבֶן אִים צוּ גְנוּמֶן זַייעֶר שַׁיין . הָאט דֶער נָשִׂיא דִיא שְׁטַאט גְזָאגְט אִיז בֶּעסֶר פַּאר מִיר פּוּן אַלֶע מְדִינוֹת . דָא וָועל אִיךְ כִּיר בּוֹיעֶן הַייזֶר דָא וָועל אִיךְ וואוֹנֶן . אַזוֹ אַז גָאט אִיז גְקוּמֶן צוּם אִיז עֶר אַנְטְלָאפֶן פּוּן אִים . עֶם שְׁטַייט הִים רָאה וַינוס דְרַיִם הָט גְזָעהֶן גָאט אִיז עֶר אַנְטְלָאפֶן . גָאט אִיז גְקוּמֶן צוּ דִי בֶּערְג זָענִין זַיי אַנְטְלָאפֶן פַּר אִים . עֶם שְׁטַייט הֶהָרִים רָקְדוּ כְּאֵלִים דִיא בֶּערְג זָענִין גְשְׁפְּרִינְגֶן אַזוֹ וַוי דִי בּאֲרֶענִים . אֲבֶר אַז גָאט אִיז גְקוּמֶן אִין דָעם וַויכְטֶן מִדְבָּר הָט אִים דֶער מִדְבָּר צוּ גְנוּמֶן . הָט גָאט גְזָאגְט דֶר מִדְבָּר אִיז בַּיי מִיר בֶּעסֶר פּוּן עֶרֶטֶר דָא וָועל אִיךְ מִיר בַּאזֶעצֶן אַזוֹ הָט זִיךְ דֶער מִדְבָּר גְפְרֵייט . עֶם שְׁטַייט יְשׂוּשׂוּם מִדְבָּר וְצִיָּה וְתָגֵל עֲרָבָה דֶער מִדְבָּר אוּ דָם וַויכְטִיגְן פּוּן מִדְבָּר וָועט זִיךְ פְּרֵייעֶן כְּמוֹ גָאט זָענִין יְיָ אֶל מֹשֶׁה בְּמִדְבַּר סִינַי אַיידֶר דֶר מִשְׁכָּן אִיז גְבּוֹיעֶט גְוָואהֶן הָט גָאט גְרֶעט מִט מֹשֶׁה רַבֵּינוּ פּוּן דָאהֶן עֶם שְׁטַייט וַיִּקְרָא אֵלָיו אֱלֹהִים מִתּוֹךְ הַסְּנֶה גָאט הָט גְרוּפֶן צוּ מֹשֶׁה פּוּן דָאהֶן . דֶר נָאךְ הָט עֶר מִט אִים גְרֶעט אִין מִדְיָן . דֶר נָאךְ הָט עֶר מִט אִים גְרֶעט אוּי מִצְרַיִם . וַויא דֶר מִשְׁכָּן אִיז גְבּוֹיעֶט גְוָואהֶן הָאט גָאט גְזָאגְט עֶם אִיז שֶׁעֶנֶר בַּאהַאלְטְוִיט אִיךְ וָועל מִט אִים רַייֶן אִין אוֹהֶל מוֹעֵד . אוּ אַזוֹ הָט דָוִד הַמֶּלֶךְ גְזָאגְט כָּל כְּבוּדָה בַּת מֶלֶךְ פְּנִימָה דֶער כָּבוֹד פּוּן אַבַּת מֶלֶךְ אִיז זִיא זָאל זִיצֶן אִין שְׁטוּבּ . מֹשֶׁה וֶועֶרט גְרוּפֶן בַּת מֶלֶךְ וַייל בַּתְיָה דִי טָאכְטֶר פּוּן פַּרְעֹה הָאט אִים אוֹף גַהַאלְטֶן אוּי עֶם שְׁטַייט וְסִכַּרְתִּי אֶת מִצְרַיִם הָאט זָאגְט אִיךְ וָועל אִיבֶּר עֶנְטְפֶּרֶן דִי מִצְרִיִים אִין דִי הֶעגְט פּוּן שָׁוְועֶרִי הָאבֶן דָם מִיינְט מָען מֹשֶׁה רַבֵּינוּ הָאט גְמַאכְט הָט אִים גְמַאכְט פַּאר מַצְרַיִם . אוּ עֶר אִיז גְוָוען דֶער הָאר פּוּן דֶר תּוֹרָה דִיא תּוֹרָה וֶועֶרט גְרוּפֶן שְׁטַארְק . עֶם שְׁטַייט עֹז לְעַמּוֹ יִתֵּן הָאט זַיי גְאט הָט זַיי גְגֶעבֶן תּוֹרָה גִיבֶּענְדִיג צוּ זַיין פָּאלְק יִשְׂרָאֵל . אוּ דִי אִשָּׁה וָום זִיצְט אִין שְׁטוּבּ אִיז זִיא זוֹכֶה מִיט מְשֻׁבָּצוֹת זָהָב לְבוּשָׁהּ פּוּן גֶקְעֶסְטִילְטֶע גָאלְד אִיז אִיר קְלֵייד דָאם מִיינְט מָען אַהֲרֹן הַכֹּהֵן וָואס זַיינֶע קְלֵיידֶר זָענִין גְוָוען פּוּן גִיכְעֶסְטִילְטֶע.

לבושה . אמר הקב"ה כך הוא כבודי שיהא מדבר מבפנים שנא' (במדבר ז) ובבא משה אל אוהל כ"ע וישמע את הקול מדבר אליו אריב"ל אלו היו יודעין עכו"ם מה בהמ"ק יפה להם קסטוריות היו מקיפין אותו כדי לשטרו שהיה יפה להם יותר ממה שהיה יפה לישראל שכך שלמה סידר בתפלתו (מלכים ו ח) וגם את הנכרי אשר לא מעמך ישראל הוא ואתה תשמע השמים וגו' ועשית ככל אשר יקרא אליך הנכרי . אבל כשבא אצל ישראל מה כתיב (ד"ה ב ו) ונתת לאיש ככל דרכיו אשר תדע את לבבו . אמר שלמה רבון העולמים אם הוא ראוי תן לו ואם אינו ראוי אל תתן לו. ולא תאמר בהמ"ק בלבד היה יפה להם אלא אלולי ישראל לא היה מטר יורד לעולם ולא השמש זורחת שבזכותן המטר יורד והקב"ה מזריח בעה"ז ולעתיד עכו"ם רואין היאך הקב"ה מתדבק עם ישראל והם באים להדבק בהם שנא' (זכריה ח) נלכה עמכם כי שמענו אלהים עמכם :

(ד) וידבר ה' אל משה במדבר סיני וש"ה (שיר ח) שרך אגן הסהר אל יחסר המזג בתנך ערמת חטים סוגה בשושנים . מדבר מסנהדרין של ישראל שהיתה נתונה בלשכת הגזית והיא משולה בשרר הזה . ולמה נמשלה בשרר מה השרר הזה נתון באמצע הגוף כך הסנהדרין יושבין באמצעית של בהמ"ק אל יחסר המזג שלא היו חסרין אחד משלישתן . אל יחסר המזג מי שהוא מוזג כראוי מוזג שלישי של כוס יין ושני חלקים מים . כך היו סנהדרין יושבין מתמיד של שחר עד תמיד של בין הערבים ולא היה אחד מהן נפנה לצרכו. ומה היו עושין כשהיה אחד מהם מבקש לצאת היה סופר אם היה שם עשרים ושלשה היה יוצא ואם לאו אינו יוצא . למה שכך

ענף יוסף

בל' יחיד על המכה כי יחידה היתה בא ולוה לא אמר קשים כדי שלא נפגעה שבאו יחדיו . ואמר שבאו על מצרים לומר שהיו כאלו יש בהם בחי"ה ודעת כמ"ש חז"ל אשר הותיר הברד כאלו הברד הפתור בבחירתו ודעתו וז"ש שבאו על מצרים כאלו הם באו מדעתם ובחירתם. והוכרח לומר זה כדי ליישב ל' אדונות המורה על מי שהוא ב"ב ודעת להשתרר לזה אמר שבאו על מצרים וכדי שלא נפגעה לומר שבאו מאליהם כיון שקראם אדונים לזה אמר וכלך עו וימשל בם חוזר אל המכות שהם אדונים הנזכר שהמלך עז זה משה מלכה של תורה שנקרא עוז וימשל בה להביאם ולהתפלל אל הש"י שיוציאם כהם. ולפי שהזכיר אדונים ומלך עז לזה סיים הפסוק ואמר נאם האדון ה' צבאות

עין יוסף

כת:ל מועד. (ידי משה) : [קסטוריות] . פי' בגיניס : [ואם סוף לחוי מן לו] . נ"פי מיכאל. מכיר לכהנ"ם ויודע שהיכולת בידו ואם אין תפלתו נשמעת הוי ס בעצמו וכתפלתו . אבל נכרי קורא תגר ואומר בית שמעו סוף מכוף הסולם ועד סופו נתיגעתי: בכ:אפ דלכיסי וכתי וכתפלתי כתוכו ולא נ.נתי כו ממש כמו שאין ממש בע"ג ולפיכך ועבות כלל ר"ת יקרא תליך סנכרי וע' ס' תכומה : [שנזכותן מקב"ה מזריח בעוה"ז] . וכרכם גרס מה.וח בעולמי : (ד) בישרך . פי' בעבור : [ולא סיה ס' מסם נפ:ס לנכרו] . נתמיה (מ"כ) : [אם סיה שם כ"ג] . כמקבל סנהדרין

כתיב

שתוא האדון האמיתי והוא אדון הכל (כלי פז) :

לא

נָעְעמְטִיְיטָע נָאלְךָ . פּוּן דֶאנֶן הָאבֶּן דִיא חָכְמִים נָזאגְט . זִיטְלִיבְעם אִשָּׁה וואם זִיא אִיז אַצְנְוֹעה אָפִּילוּ זִיא אִיז נִיט קַיין טָאכְטֶר פּוּן קַיין כֹּהֵן אִיז זִיא רָאוּי גְנוּמֶן צוּ וֶוערָן צוּ אַבְהֵן גָדוֹל אוּן זִיא הָט קַיְנֶרֶר כֹּהֲנִים גְדוֹלִים . אַזוֹ הָט נָאט גְזָאגְט צוּ מֹשֶׁה רַבֵּינוּ עָס אִיז מַיין בֶּבוֹד אַז אִיךְ זָאל רֶעדֶן מִיט דִיר פּוּן אִינְעְוויְינִיג פּוּן אוֹהֶל מוֹעֵד . עִם שְׁמַיְיט וּבְבא משה אל אוהל מועד אַז מֹשֶׁה רַבֵּינוּ פְּלֶעגְט קוּמֶן אִין אוֹהֶל כְּוַעד פְּלֶעגְט עֶר הֶערָן אַקוֹ רֶעט מִיט אִים.רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ זָאגְט אַז דִיא עו"ג וָואלְטֶן וְויטֶן וויא עֶר בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אִיז גוט פַּאר זֵיי אוֹךְ וָואלְטֶן זֵיי אִים אַרוּם גִשְׁטָעלְט מִיט פַּאלַאצִין פּוּן הִיטֶן אִים נָאךְ בֶּעסֶר וָום עֶר אִיז גִיט גְוֶוען צוּ יוּדִין אִיז עֶר גְוֶוען גוט צוּ דִי עו"ג . עִם שְׁמַיְיט שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ הָט נִבְּעְטֶן נָאט אַז אַייגֶר פּוּן דִי פְּעלְקֶר וועט קוּמֶן אִין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בֶּעטֶן צוּ נָאט וָאלְטְסוּ הֶערָן זִיין גֶבֶּעט אוּן זָאלְסְט אִים טָאן זַיין וִילֶן אָפִּילוּ עֶר אִיז גִיט וֶוערְט דוּ וָאלְסְט אִים גָעבֶּן זִיין גִבֶּעט . אָבֶּר בֵּי יוּדֶן שְׁמַיְיט הָט שָׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ גְזָאגְט אַז אִיוּד וועט דִיךְ עָפִּיס בֶּעטֶן אוֹב עֶר אִיז וֶוערְט זָאלְסְטוּ אִים גָעבֶּן . וְואהִים אַיוּד אוֹב דוּ וָועסְט אִים גִיט גָעבֶּן זִיין גִבֶּעט וֶוען אִים גִיט פַּר דִרִיסֶן . עֶר וֶועט זָאגֶן דִי זִינְד בְּרֶענְגֶן דֶר צוּ נָאמ זָאל אִים גִיט גָעבֶּן זִיין גִבֶּעט . אָבֶּר דִי ע"ג אַז נָאט וָועט זַייא גִיט גֶעבֶּן זַייעֶר גִבֶּעט וָועלֶן זַייא קוֹרָא תַּגר זַיין אוֹף נָאט אוּן וֶועלֶן זָאגֶן אוּם זִיסְט בִּין אִיךְ גְקוּמֶן אִין בֵּיהמ"ק בֶּעטֶן אוּם זִיסְט גִבְּרָאכֶן דִי פִּים אַהֲרֹן . אִיךְ הָאב אַוֶועק גְלָאזְט מֵינֶע גֶעטֶר אוּן בִּין גְקוּמֶן צוּם נָאט פּוּן יוּדֶן . דְרוּם הָאט שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ גִבֶּעטֶן נָאט אַז דֶר פְּרֶעמְדֶר וֶועט קוּמֶן צוּ דִיר בֶּעטֶן זָאלְסְטוּ אִים אַלֶּעס גֶעבֶּן . אוּן גִיט דֶר בֵּיהמ"ק צַלֶּיין אִיז גְוֶוען גוט פַּאר אַלֶּי פְּעלְקֶר נָאר אַלֶּי יוּדֶן . וֶוען גִיט דִיא יוּדִין וָואלְט קַיין רֶעגֶן גִיט גְנַאנְגֶן אִין דִי זוֹן וָואלְט גִיט נְשַׁיֶינְט . אוּן לֶעְתִיד לָבוֹא וֶועלֶן דִי פְּעלְקֶר זָאגֶן וִוי יוּדֶן וֶועֶן בַּאהֶעפְּט צוּ נָאט וֶועלֶן זַיי אוֹךְ קוּמֶן בַּאהֶעפְּטֶן זִיךְ צוּ זַייא הֶערִין דִי בַּייד פּוּן נָאט . עִם שְׁמַיְיט גִלֵּה עִמָּכֶם כִּי שָׁמַעְנוּ אֱלֹהִים עִמָּכֶם דִיא פְּעלְקֶר וֶועלֶן זָאגֶן צוּ יוּדֶן מִיר וֶועלֶן גֶיין מִיט אַיִיךְ מִיר הָאבֶּן גֶהֶערְט אַז נָאט אִיז מִיט אַיִיךְ . וַיְדַבֵּר יְיָ אֶל משה בְּמִדְבַּר סִינַי דָם זָאגְט דֶר פָּסוּק שֶׁהִרְבָּה אַגָן הַסַּהַר דֶר פָּסוּק זַייט אוֹף דִי סַנְהֶדְרִין זַייא וֶעגֶן גֶזֶעסֶן אִין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אִין לִשְׁכַּת הַגָּזִית דֶר חֵדֶר אִיז גֶוֶוען אִין מִיטֶן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ דְרוּם גְלַייכְט דֶר פָּסוּק דִי סַנְהֶדְרִין צוּם אָפִּיל זַאז וִוי דֶר אָפִּיל אִיז אִין מִיטֶן גוּף זַאז דִי סַנְהֶדְרִין זִיצֶן אִין מִיטֶן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אל יְהֵי בֵּית הַמִּזְגּ עִם פְּעלְט נִיט בֵּיי יוּדֶן דָם מִישׁוּנְג פּוּן וַיין וְיארוּם וַיין דַארְף מֶען שְׁטָעלֶן צְוַוי חֲלָקִים וואסֶר אוּן אַדְרִיטֶל וַיין זַאז בֵּיי דִי סַנְהֶדְרִין פְּלֶעגְט מֶען גִיין נָאךְ אַרוּב דַעוֹת אַז אַיינֶר פּוּן דִי סַנְהֶדְרִין הָט בַּאַרְפְּט אַוֶועק גִיין פְּלֶעגְט עֶר צֵיילֶן אוֹב

עם

כתיב אל יחסר המזג . בתנך ערמת חטים למה נמשלו לחטים מה ערמת חטים זו נבנסה לאוצר במנין ויוצאי' במנין אף כאן אמר הקב"ה שיהו נמנין בכל שעה לכך נאמר בתנך ערמת חטים. אבל התבן והקש אינן נמנין ולא נמדדין כך או"ה נמשלין כתבן וכקש שנא' (תהלים פג) יהיו כמוץ לפני רוח . וכה"א (שופטים ו) ובית עשו לקש . למה שאין לו להקב"ה מהן הנאה שנא' (ישעיה מ) כל הגוים כאין נגדו מאפס ותוהו נחשבו לו . אבל ישראל להקב"ה הנאה לו בהן קורין ק"ש ומתפללין ומברכין שמו בכל יום ובכל שעה על כל דבר ודבר לפיכך הם נמנין בכל שעה . ולכך נמשלו בחטים בתנך ערמת חטים :

(ה) **וידבר** ה' אל משה במדבר סיני שאו את ראש כל עדת זש"ה (תהלים קמז) לא עשה כן לכל גוי ומשפטים בל ידעום הפלויה משל למלך שנשא אשה ראשונה לא כתב לה כתובה גרשה לא כתב לה גט וכן לשניה וכן לשלישית . לזמן ראה עניה אחת יתומה בת טובים צנועה במעשיה וכשרה בקש לישא אותה אמר לשושבינו זו אני רוצה לישא ואיני נוהג בה בראשונות זו בת מלכים צנועה במעשיה וכשרה היא אכתוב לה כתובה באיזה יום באיזה שנה באיזו חדש בכמה להדש באיזו אפטיא כשם שכתוב באסתר (אסתר ג) ותלקח אסתר וגו' המלך אחשורוש אל בית מלכותו בחדש העשירי הוא חדש טבת בשנת שבע למלכותו . ברא הקב"ה לדור המבול ולדור הפלגה ולסדומיים ולמצרים ולא כתב אימתי בראם ואימתי העבירם אלא (בראשית ו) ביום הזה נבקעו כל מעינות תהום רבה וארבות השמים נפתחו וכן לדור הפלגה ולסדומיים ולמצרים . כיון שעמדו ישראל א"ל הקב"ה למשה איני נוהג בהם כראשונים שאלו בני אברהם יצחק ויעקב לכך כתוב באיזה חדש בכמה לחדש באיזה יום באיזה שבוע באיזה אפטיא באיזה מדינה רוממתי קרנם ובהבתי להם תלוי ראש לכך נאמר וידבר ה' אל משה במדבר סיני הרי הפרכיא . באהל מועד הרי המדינה . באחד לחדש הרי יום . בשנה השנית הרי שנה . באיזה חדש להדש השני . הרי נכתבה אפטיא שלהן למה שאו את ראש לקיים מה שנא' (תהלים קמז) לא עשה כן לכל גוי ומה עשה הרים ראשם שנא' וירם קרן לעמו תהלה לכל חסידיו לבני ישראל עם קרובו הללויה :

(ו) **וידבר** ה' אל משה . אשריך משה ס' רבוא עומדין והכהנים והלוים והזקנים והכל עומדין ומכולן עין יוסף

סנהדרין קטנה שמות כ"ג ו"פ כ"ג כם ס"ט ועם מופלא כ"ד כוש נכתב בפסוק: [וכתבתי לכם תלוי רחם]. כרכם גרם ונתתי לכם שבע ס: [לף ך"ך תמר נקב"ס סיכוי נמנעין]. כל"ל: תלוי רחם דכם שלו מלמון נמילות וגדולה והלוי לכם: [לפרכי]. (ב) **ברא** נקב"ס לדור המבול ולא כתב ה' מיתי בחם. כל"ל מקום ולכך ומכו"ה (ערוך): [נתחד להדב] כי בכמה בהדש. למודם ודע כי ביני לריכין למהוק (לות תמן): [לכך כתיב בשני כלי בת זה חדש. בשנה סכנים לכי בנה. לנחתם מתרץ בחיזה הדש בכו ס להדש בחיזה ס"ה כחיזה מפרכיא בחי', חפטיא מלרים כרי נכ נכ: [לפטיא שנין]. כל"ל לפ"ד: [נמר שלו את בחיזה מדוכ]. כל"ל שבחיזה יום כוח בכמה לה"ד. ח"ל בפרש רחם]. ר"ל בלעון נמילות וגדלות ולי"כ ספוך את רחם: לחיזה יוס נשב ע דכא זה לו. נתמר בפסוק וגם בחיזה שב"ע לף (ו) **בצעדך** וגו'. גם שניה נשפו מיס: [כפקך כמדבר].

עָם זיו גִּבְלִיבֶּן דְרַיי אוּג צָוואַנְצִיג פַּאַרשׁוֹן פְּלָעְנְט עָר אַוועק גַיין כְּדֵי טָאמָר וָועט זַיין אַכְשָׁפְּט וָועט קֶען גַיין נָאךְ רוב הַעוֹת צָוועלְיף טָעג־טָשן וָועלָן הָאבֶּן צַיין דָּעה אוּג עָלְיף טָעג־טָשן וָועלָן הָאבֶּן אַיין בַּאה גַייט טָען נָאךְ דֶר דָּעה פּוּן דִי צָוועלְיף טָעג־טָשן בְּמִנְיַן דֶּרְפְּט חֲמִשָּׁה דִי יוּדֶן זָענען גְּנָלִיכֶן צוּ וַויין אַזוֹ וַויא וַויין וָועלְט גְצַיילְט בְּשַׁעת טָען פִּירְט זַיי אִין שַׁיינֶר אוּג בְּשַׁעת זַיי גַיין אַרוֹם פּוּן שַׁיינֶר אַזוֹ דִי יוּדֶן הָט נָאט גָּאנְט כֶּען זָאל זַיי צַיילָן אַלַי צַיינְטֶן . אָבֶּר הַיינְט אוּג שְׁטַרוֹא צַיילְט טָען גִיט זַיי זָענען גִיט חָשוּב דְרוּם עְנְיַיט בֵּית שַׁוֹ לַקש עַשׂוֹ אִיז גְּנָלְעכֶן צוּ שְׁטַרוֹא נָאט הָט פּוּן אִים קִיין הַנָאה גִיט . אָבֶּר פּוּן דִיא יוּדֶן הָט נָאט הַנָאה זַיי זָענען עוֹסק אִין דֶר תּוֹרָה אוּג לוּבֶּן צוּ זַיין נָאכְן אַלַי טָאג אוּג אַלַי שָׁעה דְרוּם וָועלן זַיי נְצַיילְט אַלַי שָׁעה שְׁאוּ אֶת רֹאשׁ כָּל עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל דָם זָאגט דֶר פָּסוּק לא עָשָׂה כֵּן לְכָל גוֹי וּמִשְׁפָּטִים בַּל יְדָעוּם אַכְּלָל אַמָּלְךְ הָט גְנוּמֶן אַוַוייב הָאט עָר אִיר קִיין כְּתוּבָּה גִיט גִּשְׁרִיבֶּן אוּג אַז הָט עָר גְנוּמֶן נָאךְ אַוַוייב . אוּג נָאךְ אַוַוייב . אוּג הָט קִיינֶם גִיט גִשְׁרִיבֶּן קִיין כְּתוּבָּה . אוּג אַצַייט אַרוּם הָט עָר גְּזֶעהֶן אֵיין אֲרִימֶי אִשָּׁה אַיְתוֹכָה פּוּן גוּטֶן עֶלְטֶרן זַייעֶר פְּרוּם טִיט בְּשֶׁרִי מַעֲשִׂים הָט דֶר מֶלֶךְ זַיא גְּוואלְט עֲנְכֶן . הָט עָר גְּזָאגְט צוּם מְנִיסְטֶער דִיא אִשָּׁה וַויל אִיךְ עֲנְכֶן אוּג עֲבִין אִיר אַכְתוּבָּה זַיא אִיז לְיִבֶּר בֵּיי מִיר פַּאר אַלַי וַוייבֶּר . פּוּן שֶׁיינֶי עֶלְטֶרן גוּט אוּג פְּרוּם וָועל אִיךְ טִיט אִיר גִיט פִּירֶן אַזוֹ וַוי טִיט זַיי עְנְיַי וַוייבֶּר אַזוֹ אַז נָאט הָט בְּשַׁאפֶּן דָעם זִיר הַמְבוּל אוּג דוֹר הַפַּלָגָה אוּג דִי אַנְשֵׁי סְדוֹם. אוּג דִי מִצְרִיים הָט עָר גִיט גִשְׁרִיבֶּן אִין דֶר תּוֹרָה וָען זַיא זָענען גָוועֶן . וָואסָער יָאר . וָואסָער חוֹדֶש . וָואסָער טָאג זַיי זָענען בַּשָׁאפֶּן גָווארֶן . אוּג וָען זַיא זָענען בַּיי לְוִרין גָווארֶן . וַויא דִיא יוּדֶן זָענען גָווארֶן נָאט פָאלְק . הָט נָאט גְּזָאגְט צוּ מֹשֶׁה רַבֵּינוּ אִיךְ וָועל כִּיךְ גִיט פִּירֶן טִיט זַיי אַז וַוי טִיט דִי עֶרְשְׁטֶ דוֹרוֹת . וָוארוּם זַיי זָענען דִי קִינְדֶר פּוּן אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב דְרוּם שְׁמַייט וָואסָער חוֹדֶש . וַויפִיל טָאג אִין חוֹדֶש . וָואסָער טָאג . וָואסָער שָׁעה . וָואסָער וָואךְ . אוֹף וָואסָער אָרְט . אוּג וָואסָער יָאר . דְרוּב שְׁמַייט בְּאוֹהֶל מוֹעֵד וָואסָער לַאנְד בְּאֶחָד לַחוֹדֶשׁ כְּפִי טָאג אִין חוֹדֶש וָואסָער יָאר בְּשָׁנָה הַשֵּׁנִית וָואסָער חוֹדֶש . כְּדֵי גְרוּם צוּ מַאכֶן דִי יוּדֶן . וַיְדַבֵּר יְיָ אֶל מֹשֶׁה וואל צוּ מֹשֶׁה רַבֵּינוּ שְׁשִׁים רִבּוֹא יוּדֶן טִיט

כהנים

ימכלם לא דבר אלא עם משה שנא' וידבר ה' אל משה במדבר סיני ולמה במדבר סיני. מכאן שנו רבותינו בג' דברים נתנה התורה באש ובמים ובמדבר. באש שנא' (שמות יט) והר סיני עשן כלו מפני אשר ירד עליו ה' באש ויעל עשנו כעשן הכבשן ויחרד כל ההר מאד. במים שנא' (תהלים סח) ה' בצאתך משעיר בצעדך וגו'. במדבר שנאמר במדבר סיני לאמר. ולמה נתנה בג' דברים אלו לומר לך מה דברים הללו חנם לכל באי עולם אף התורה חנם לכל באי עולם שנא' (ישעיה נה) הוי כל צמא לכו למים ואשר אין לו כסף לכו שברו ואכלו ולכו שברו בלא כסף ובלא מחיר יין וחלב. במדבר סיני למה במדבר סיני אלא כל מי שאינו עושה עצמו הפקר כמדבר אינו יכול לקנות את התורה לכך נאמר במדבר סיני:

(ז) **וידבר** ה' אל משה במדבר סיני. ששה דברים נקראו לו (תהלים סח) הר אלהים הר בשן הר גבנונים ההר חמד. הר חורב הר סיני. הר האלהים הר שישב בו אלהים בדין שנא' (שמות כד) ואלה המשפטים. הר בשן הר בא שם הקב"ה. הר גבנונים הר שפסל את כל ההרים כד"א או גבן או דק (ויקרא כא) ההר חמד הר שחמד לישב בו שנא' (תהלים סח) ההר חמד אלהים לשבתו. הר חורב שבו נמשכה חרב מות יומת הנואף והנואפת. מות יומת הרוצח. הר סיני שבו נשנאו העכו"ם להקב"ה ונתן להם אפופסין שנא' (ישעיה ס) כי הגוים חרב יחרבו א"ר אבא בר כהנא ב"ר יוחנן חרוב יחרבו שנמלו שם אפופסין:

(ח) **וידבר** ה' אל משה במדבר סיני. מה אמר ליה שאו את ראש כל עדת בני ישראל. אמר הקב"ה לישראל לא חבבתי אומה יותר מכם לכך נתתי לכם תלוי ראש כשם שאני יש לי תלוי ראש על כל ביאי עולם שנא' (ד"ה ו כט) לך ה' הגדולה והגבורה יהתפארת והנצח וההוד כי כל בשמים ובארץ לך ה' הממלכה והמתנשא לכל לראש. לפיכך נתתי לכם תלוי ראש שנא' שאו ראש לקיים מה שנא' (תהלים קמה) וירם קרן לעמו תהלה לכל חסידיו לבני ישראל עם קרובו הללויה. וכה"א ונתנך ה' אלהיך עליון על כל גויי הארץ (דברים כח):

וידבר

עין יוסף

ר"ל שפל ושניו ללמוד מכל ולמד לכל חדש כחכם: [תימו יכול ממ"כ שני' כתמת מ"מ עיקר שלו. מלמד שמקרית כל המוריס ועל לק:וח]. פי' לון תלמודו מתקיים בידו: ק"ת שמעיבב ני' כתיב:(כך בא שם הקב"ה). כמן דמם מוסיקון

(ז) **ששה** דברים נקראו לו. ר"ל שמם נמות (ת"ה):[כל תמד]. בא שם וכירושלמי בכיתי מלד להתליף ון במ"ם (מ"כ): [מכאמר וכ"ם ני' סילקוני. מכל כנכס ג' כל המוריס וכ' כו' תרוס יתכבו]. פי' מהוכיב יתכבו: עגולם

כּהֲנִים אוּנ לְוִיִם טִיט זְקֵנִים אֲלֵי שְׁטַיְיעֶן אוּנ טִיט אֲלֵי רֶעט נִיט נָאט נָאר טִיט מֹשֶׁה רַבֵּינוּ. אוּנ פַּר וָום הָט נָאט אוֹם נְקַלְיבֶּן צוּ רַיְיכֶן דִיא תּוֹרָה אִין כְּדִבַּר סִינַי. פּוּן דַאנֶּן דָאבֶּן דִיא חֲכָמִים גְּלֶעְרִינְט כִּיט דְּרַיי זַאכֶן אִיז דִיא תּוֹרָה גְּוִוארֶן גְּגֶעבֶּן. מִיט בַּיְיעֶר כִּיט וַואכֶר אוּנ אִין דֶּר מִדְבָּר. מִיט פַּיְיעֶר עָם שְׁטַיְיט וְהַר סִינַי עָשָׁן כּוּלּוֹ מִפְּנֵי אֲשֶׁר יָרַד עָלָיו יְיָ בָּאֵשׁ דֶּר בַּארְג סִינַי אִיז גְּוֶוען פּוּל מִיט רוֹךְ וָוארוּם נָאט הָט גְּנִיבֶּרְעט אוֹף דָעם בָּארְג כִּיט פַּיְיעֶר • מִיט וַואכֶר. שְׁטַיְיט יְיָ בְּצֵאתְךָ מִשֵּׂעִיר בְּצַעֲדְךָ וגו' אַז נָאט הָאט גְּגֶעבֶּן דִי תּוֹרָה הָאבֶּן דִיא וָואלְקִינְט גְּטְרִיפְט וַואכֶר. אִין דֶּר מִדְבָּר שְׁטַיְיט דָא נָאט הָאט גֶּרֶעט צוּ מֹשֶׁה אִין דֶּר מִדְבַּר סִינַי. אוּנ פַּר וָום אִיז גְּגֶעבֶּן גְּוִוארֶן דִי תּוֹרָה כִּיט דִי דְּרַיי זַאכֶן. צוּ נַיְיזֶן אַז וַוי דִיא דְּרַיי זַאכֶן קְרִיגְט טָען אוּם זִיכְט אַז דִי תּוֹרָה קָאן אִיטְלִיכֶר קְרִיגֶן אוּם זִיכְט עָם שְׁטַיְיט אִין פְּסוּק אֲשֶׁר אֵין לִי בֶּסֶף לְכוּ שִׁבְרוּ בְּלֹא כֶּסֶף דֶּער נָבִיא עֶבְרַייט וֶוער עֶם אִיז דָארְשְׁטִיג זָאל גַיין טְרוּנֶקֶן וָואכֶר אוּנ דֶּר וָום הָט נִיט קִין גֶּעלְט זָאל גַיין קוֹפֶן אָן גֶּעלְט דָם מִיינְט מָען דֶּר וָום וַוייל לֶערְנֶן דִיא תּוֹרָה זָאל גַיין לֶערְנֶן אוּם זִיכְט. בְּמִדְבַּר סִינַי צוּ וָום הָט נָאט גְּגֶעבֶּן דִי תּוֹרָה אִין דֶּר מִדְבַּר סִינַי. צוּ נַיְיזֶן דֶּער וָום מאכְט זִיךְ נִיט הֶפֶקֵר אַזוֹ וַוי דֶּר כּוּרְבָּר אִיז הֶפֶקֵר דֶּר קָאן גִיט קוֹפֶן דִיא תּוֹרָה. דֶּער וָואס וַוייל לֶערְנֶן תּוֹרָה דַארְף מַפְקִיר זַיין דִי נַאנְצִי עוֹלָם הַוֶּה נָאר הָאפֶּן אוֹף עוֹלָם הַבָּא שֶׁכָּה דְּבָרִים וְעָקֵם נֶעמֶן הַיְיסְט דֶּר בָּארְג הַר אֱלֹהִים הַר בָּשָׁן הַר גַּבְנוּנִים הֶהָר חָמֻד הַר חוֹרֵב הַר סִינַי פַּר וָום הַיְיסְט עֶר נָאטָם בָּארְג וַוייל נָאט אִיז אוֹף אִים גְּוֶעסֶן צוּ גֶּעבֶּן מִשְׁפָּטִים דִיא יוּדֶן. פַּר וָום הַיְיסְט עֶר הַר בָּשָׁן וַוייל נָאט אִיז אוֹף אִים נְקוּמֶן. פַּר וָום הַיְיסְט עֶר הַר גְּבְנוּנִים וַוייל עֶר הָט אָפְּ גְּהַאקְט אַלֵי בָּעֲרְג. זַיי אַלֵי זָענֶן נִיט גְּוֶוען וָועֶרְט אַז נָאט זָאל אוֹף זַיי קוּמֶן נָאר עֶר הָט דִיא זְכִיָּה גְּהַאט. דְּרוּם הַיְיסְט עֶר הֶהָר חָמֻד אִיז מַיְיסְט נָאט הָט גְּגְלוּסְט צוּ זִיצֶן אוֹף אִים. פַּר וָום הַיְיסְט עֶר הַר חוֹרֵב וַוייל אוֹף אִים אִיז גְּזָאגְט גְּוִוארֶן דֶּר טוֹט פּוּן שְׁוָוערְד. עָם אִיז דָא פִּיל עֲבֵירוֹת וָום מָען דַּרְגִּיט כִּיט דֶּר שְׁוָוערְד דֶּעם וָואס אִיז עוֹבֵר. חוֹרֵב אִיז טַיְיטְש שְׁוָוערְד. פַּר וָום הַיְיסְט עֶר הַר סִינַי. סִינַי אִיז טַיְיטְש פַּיְיעֶר פּוּן דֶּר תּוֹרָה וָום אִיז גֶּגֶעבֶּן גְּוִוארֶן אוֹף דֶּעם בָּארְג הָט נָאט פַּיְיעֶר גְּקְרִיגֶן דִיא פֶּעלְקֶר וָום הָאבֶּן נִיט גְּוָואלְט כְּקַבֵּל זַיין דִי תּוֹרָה נִידַּבֶּר יְיָ אֶל מֹשֶׁה בְּמִדְבַּר סִינַי נָאט הָט גְּזָאגְט מָען זָאל גְּרוֹס מַאכֶן דִי יוּדֶן וָוארוּם אִיךְ הָאב זַיי לִיבֶּר פּוּן אַלֵי פֶּעלְקֶר אוּנ אַ' וַוייא אִיךְ בִּין דֶּר גֶּרֶעסְטֶר אוֹף דֶער נַאנְצֶר וָועלְט אַזוֹ וַוייל אִיךְ גְּרוֹס מַאכֶן דִי יוּדֶן עָם שְׁטַיְיט וְנִתַּתָּ עָלָיו אֶת כָּל גִּיוֵי הָאָרֶץ נָאט וָועט דִיר גֶּבֶּן זָאלְסְט זַיין הֶעֶר אִיבֶּר אַלֵי פֶּעלְקֶר

וידבר י אל משה ואל אהרן לאמ׳ איש על דגלו באותות . (ט) ילמדנו רבינו בתוך כמה אמות אדם יכול להלוך בשבת . כך שנו רבותינו השובת בדרך עושה לו עגולה עד ד׳ אמות ד״ר חנניא בן אנטיגנוס ומטלטל לתוך ד׳ אמות בשבת ואומר שביתתי במקומי וזכה לו מקומו אלפים אמה לכל רוח ורוח . וכמה הן ד׳ אמות ר׳ יהודה אומר כדי שיטול החפץ ממרגלותיו ויהנה בראשותיו והשובת במדינה אפילו היא כאנטוכיא שהיא מדינה גדולה מהלך את כולה ועבורה וחוץ מעבורה אלפים אמה לכל רוח . ומהו עבורה חנויות ופונדקאות שהן חוץ למדינה על הדרך . והשובת במערה אפילו היא גדולה כמערה שברח בה צדקיה מלך יהודה שהיתה בת י״ב מיל מהלך את כלה וחוץ ממנה אלפים אמה לכל רוח שירצה . ומנין סמכו חכמים מד״ת שנ׳ (נפדבר לה) ומדותם מחוץ לעיר את פאת קדמה אלפים אמה וגו׳ . וכן את מוצא ביהושע כשהלך להחריב את יריחו ויאמר יהושע לישראל עתידין אתם לעמוד שם ולעשות את השבת שם אלא אם הרחיקו מן הארון לא תרחיקו יותר מאלפים אמה לכל רוח . למה שהיו רשאין לבא להתפלל לפני הארון בשבת . וכה״א (יסופט ז) אך רחוק יהיה ביניכם וביניו כאלפים אמה במדה אל תקרבו אליו למען אשר תדעו את הדרך אשר תלכו בה כי לא עברתם בדרך מהמול שלשום . וכן את מוצא כשאמר הקב״ה למשה שיעשה לו דגלים א״ל השיזה אותם לדגליהם לכל רוח . מנין ממה שקראו בענין שנא׳ איש על דגלו :

(י) **איש** על דגלו . וש״ה נרננה בישועתך ובשם אלהינו נדגול (תהלים כ) נרננה בישועתך שנאמר (ממות יד) ויושע ה׳ . ובשם אלהינו נדגול הקב״ה שמו כשמותינו ועשה לנו דגלים שנא׳ איש על דגלו באותות . חבה גדולה חבב הקב״ה את ישראל שעשאן דגלים כמה״ש כדי שיהיו ניכרין בני ראובן לעצמן ובני שמעון לעצמן . ומנין שהיא אהבה שכה״א (מיר כ) הביאני אל בית היין ודגלו עלי אהבה . א״ר אבהו ומה ת״ל ודגלו עלי אהבה הביאני אל בית היין מלמד ד״ש שהיה לו אוצר מלא יין . נכנם לבדקו ומצאו כלו חומץ . בא לצאת לו מתוך האוצר מצא שם חבית אחת ויין טוב אמר חבית זו חביבה עלי מכל האוצר . כך ברא הקב״ה את ע׳ אומות ומכלם לא מצא הנאה אלא בישראל שנא׳ (שם) הביאני אל בית היין . שני יודין עשרים . נון חמשים הרי

עץ יוסף שבעים

(ט) **עגולה** עד ד״ל ע׳ כירושלמי פרק מי שהוציאוהו שרבכן ר׳ יודע שהיא חלפים אמה של תחום שבת כידוע : [שהוא תוחם פלגי וכבכי דמותים ט ד״ת כ רוכבות ומרוחץ לדגליכם] . כרבכן גרס השרב תוחם לכל רוח חלפים אמה שנאמר מקרבת ובמעט דמותים ט ד״ת דכתיב סביב סביב תהיו ומק מו מנגד כתיב נ״מ יהנו וגבד כוח ... ל דגמרינן בג״מ מבגד דכתיב על מדם כוח ד״ת : [ושוב דקאות] . פי׳ מלון חורחים שחולנים בכגר ותשב מנגד ברחק וגו׳ ריון ברחק דכתיב בבגר מרחוק דכתיב ושתים ועשים שם : [כמשרב כו׳ שרוב כת י״ב מיל] ברבכן גרס ת״ת מיל : [כחלפים אמה כמדה] . ודייקו בתעם קריחוק כוח משוש שבת כ׳ כרד״ק ממ״ם כמדה כפת״ח ולא כשו״ת מורה על מדה ביהושע אמר ר׳ יוסי ביוסי ובינו כחלפים אמה במדה : (י) **שעשאן** לתת יין טוב] זגליס כמה״ש דכתיב בהו דגול מרבבה : [חבית ותמר

אִישׁ עַל דִּגְלוֹ בְּאֹתוֹת דָּרַשׁ תַּלְמִידִים פִּין רַבִּי הַנְחוּמָא הָאבָּן אִים גִּפְרָעגְט וַיפִּיל אַיילָן מָעג אַמְענְטַש מְשַׁלֵּשׁ זַיין אום שַׁבָּת . הָאט עָר זַיא גְּנָאגְט דָּר וָואם אִיז גִּבְּלִיבֶּן שַׁבָּת אוֹף אַיין אָרְט אוּנ אִיז קוֹנֶה שְׁבִיתָה מָעג עָר מְטַלְטֵל זַיין פִּיר אַיילָן לָעבִּין זִיךְ . אוּנ דָּרָעם אִירְט וָום עָר אִיז קוֹנֶה שְׁבִיתָה מָעג עָר זַיין צְווִיי טוֹזִינְט אַיילָן . אוּנ דָּר וָום אִיז קוֹנֶה שְׁבִיתָה אִין אַשְׁטָאט אַפִּילוּ אַרוֹסִי שְׁטָאט וִוי דִי שְׁטָאט אַנְטוֹכְיָא מָעג עָר זַיין דִּיא נָאנְצִי שְׁטָאט אוּנ חוּץ דָּר שְׁטָאט צְווִיי טוֹזִינְט אַיילָן . אוּנ דִי הַיִּזֶר וָום שְׁטַיין אִין עָק שָׁטָאט אוּנ גִּוועלְבִּין פִּין קְרָעמְטִים רָעכְטִין זִיךְ אַלֵּיִם צוּם שְׁטָאט . אוּנ אַהַיילְ וָום גַּייט אַרוֹם פִּין שְׁטָאט אָפִּילוּ דִי הַיילְ אִיז גְּרוֹס צָווִישׁוֹיף תְּחוּמָן מָעג זַיין דִי נָאנְצִי הַיילְ אוּנ פִּין דָּר הַיילְ מָעג זַיין וַייטָר צְווִיי טוֹזִינְט אַיילָן . אוּנ אַז גִּפִּינְן מִיר בַּייא יְהוֹשׁוּעַ בְּעַצַּת עָר הָט נְהאלְטָן מִלְחָמָה מִיט יְרִידוֹ הָט יְהוֹשׁוּעַ גְּנָאגְט דִי יוּדֶן זָאלֶן זִיךְ גִּיט דָּר וַוייטֶרִין פִּין אָרוֹן הַקּוֹדֶשׁ וַייטָר פִּין צְווִיי טוֹזִינְט אַיילָן . קְרִי וַי זָאלֶן זַיין קָאנֶן זַיין אום שַׁבָּת כִּתְפַּלֵּל זַיין קָעגְן אָרוֹן הַקּוֹדֶשׁ . אוּנ אַז בְּשַׁעַת נָאט הָט נְהַייסֶן מֹשֶׁה רַבֵּינוּ מַאכֶּן דָּרָלִים הָט עָר גְּנָאגְט אַז דִי דָּרָלִים זָאלֶן גִּיט זַיין וַייט מַיִן פִּין צְווִיי טוֹזִינְט אַיילָן פִּין אוֹהֶל מוֹעֵד אִישׁ עַל דִּגְלוֹ דָּם זָאגְט דָּר פָּסוּק נַרְנִנָה בִּישׁוּעָתֶךָ וּבְשֵׁם אֱלֹהֵינוּ נִדְגֹּל מִיר וָועלְן זִיךְ גֶּעגְן מִיט דַיין הילְף אוּנ מִיט דַיין נָאמֶן הָאסְט נְהַייסְן מַאכֶּן דָּרָלִים. גְּרוֹס לִיבְשָׁאפְט הָם נָאט גְּוויזֶן דִי יוּדֶן זַיי זָענְען גְּגָלָעכֶן צוּ מַלְאָכִים אִין הִימֶל וָום זַיי זֶענְען אוֹף גִּסְיילְט אִין דָּרָלִים . אִיטְלִיכֶר שֵׁבֶט פּוּן דִי יוּדֶן אִיז גְּוועזֶן קְעגְּנְטִיק מִיטֶן פָּאן הָט מֶען גְּוויזְט דֶּר שֵׁבֶט אִיז שֵׁבֶט רְאוּבֵן . דֶּר אִיז שֵׁבֶט שִׁמְעוֹן . דָּם זָאגְט דָּר פָּסוּק הֲבִיאנִי אֶל בֵּית הַיַּיִן וְדִגְלוֹ עָלַי אַהֲבָה דִי בְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל זָאגְן נָאט הָט אוּנְז גְּבְּרַאכְט אִין וַיין שְׁטוּב אוּנ זַיינֶע דְּרָלִים זָענְען אוֹף מִיר לִיב . רַבִּי אַבָּהוּ זָאגְט לְמָשָׁל אַייגֶר אִיז גָּאנְגֶן אִין קְעלֶר פַּר זִיכְן זַיין וַיין הָאט עָר גִּפִּינְן אַלֵּי פְּעסֶר זָענְען זוֹעֶר גְּוואכְן אַז עָר הָט שׁוֹן גְּוואלְט אַרוֹס גַּיין הָט עָר גִּפִּינְן אַיין פַּאס גוּטֶן וַיין . זָאגְט עָר דִּיא פַּאס אִיז בַּיי מִיר גְּלִיבְט מַיין פּוּן נַאנְצִין קָעלֶר . אַז נָאט הָט בְּשָׁאפְן זִיבְּציג פָּעלְקֶר אוּנ הָאם פּוּן זֵי קַיין הַנָּאה גִּיט נֶאר פּוּן יוּדֶן וָואם הָאבֶּן סְקַבֵּל גְּוועזֶן דִּיא תּוֹרָה . דָּם וָואלְט זַיין בְּאטָרָעפְט זִיבְּציג צְווִיי יוּדֶן : מִיט אַנוּז אִיז זִיבְּציג קָעגְן דִּיא

שבעים אלו ע' אומות ומכלם לא אהב אלא ישראל שנא' ודגלו עלי אהבה . ואומר (שה"ש ו) ששים המה מלכות ושמנים פילגשים ועלמות אין מספר אחת היא יונתי תמתי . ר' יהודה אומר הביאני אל בית היין למרתף נדול של יין זה סיני . ולמדנו משם הורה שנדרשת במ"ם פנים מהור ובמ"ם פנים טמא . ודגלו בגימטריא מ"ם . הביאני אל בית היין א"ר חנניא בראשונה כל מי שהיה טראה אקונין של מלך באצבע היה נהרג והתנזקות הולכין לבית הכפר ומראין את ההזכרה באצבעותיהן. אמר הקב"ה ודגלו עלי אהבה . אפילו אדם יושב ועוסק בתורה מתורה להתורה ומהלכה להלכה ומפסוק לפסוק אמר הקב"ה עלי הוא אהבה חביב הוא עלי ודגלו עלי אהבה . ד"א ודגלו עלי אהבה אמר הקב"ה יש לעכו"ם דגלים דגלים ואין חביב עלי אלא דגלו של יעקב שנא' איש על דגלו: (יא) **אישׁ** על דגלו באותות . וש"ה מי זאת הנשקפה כמו שחר יפה כלבנה (שה"ש ו) קדושים וגו ולים היו ישראל בדגליהם וכל עכו"ם היו מסתכלין בהן והמיהן ואומרים מי זאת הנשקפה כמו שחר . אמרו להם עכו"ם שובי שובי השולמית (שה"ש ו) כהו שובי שובי ונחזה בך ובאי לך אצלנו ואנו עושין אתכם שלטונים ודוכסין והנמונים שובי שובי ונחזה בך (שה"ש ו) אין ונחזה אלא שררה שכן יתרו אמר למשה ואתה תחזה מכל העם (שמות יח) וישראל אומרים להם כה תחזו בשולמית ומה גדולה אתם נותנין לנו שמא כמהולת המחנים שמא אתם יכולין ליתן לנו כגדולה שנתן לנו אלהינו במדבר בדגל מחנה יהודה דגל מחנה ראובן דגל מחנה אפרים דגל מחנה דן . יכולים אתם לעשות כך לנו . מה תחזו בשולמית שמא כמחולת המחנים . ועוד כשאנו חוטאים והוא מוחל לנו שנא' (דברים כג) והיה מחניך קדוש . כך אף בלעם הביט בהם ויצא עינו כנגדם ולא היה יכול ליגע בהם שנא' (במדבר כד) וישא בלעם את עיניו וירא את ישראל שוכן לשבטיו ותהי עליו רוח אלהים שוכן לשבטיו אלו הדגלים . התחיל לומר מי יוכל לינע באלו ב"א שהן בכורים ואבותם בכורים שנא' את ישראל שוכן לשבטיו . מכאן למדנו שהיו הדגלים נדולה וכבוד הוי אומר אישׁ על דגלו באותות :

(יב) **אישׁ** על דגלו . וש"ה אשא דעי למרחוק ולפועלי אהן צדק (איוב לו) לא היה צ"ל אלא איש על דגלו יחנו בני ישראל ומה תלמוד לומר באותות . אלא בשעה שנפטר יעקב אבינו מן

עין יוסף

[ומאי שנים כמה מלכות] . ע' שם"ם רבה וכילקוט : [ומלכין את כסכסיה בתלבשותיהן] [קה"ן] . פי' מורכ : [אמר הקב"ה ודגלו עלי אהבה] . פי' קרי ודגלו בהיפוך אותיות ול"ד גודל דסה מין דרך לכרוח ת כלגודל . הלא ר"ל תובע ובל"ל אומרים בתלבשותיהן (יפ"ת) : ועוסק בתורה ומדלג מהלכה להלכה . כ"ל (מ"ה) : [הביט סוף עלי ודגלו עלי אהבה] . ר"ל תורה שיש כמה מאמרי המוכיח ונראין לפי לדעת קושית הקב"ה מ"מ עלי אהבה : [אלא בשעה שנפטר יעקב אמר לכם יעקב תורה שיהו כאותות ונו'] . נאותות נראין לאותה שיהו נאות שמסר לכם יעקב תורה כאותות

(יא) **אישׁ** על דגלו . ש"ה אשא דעי למרחוק ולפועלי אהן צדק (איוב לו) לא היה צ"ל אלא איש על דגלו יחנו בני ישראל ומה תלמוד לומר באותות . אלא בשעה שנפטר יעקב אבינו

(יא) **מה** תחזו בשולמית כמחולת המחנים שמא יכולין אתם ליתן לנו כגדולה שנתן לנו אלהינו במדבר זה יהו מוטעים והוא מוחל לנו ומאי קרא לנו ומי מהניך קדוש (דברים כג) אף בלעם כ"ל (מ"ה) וכ"ש בישראל שכתוב בהו דבר מה מ כהלכה . כ"ל (מ"ה) : [הביט סוף עלי ודגלו עלי אהבה] . ר"ל תחזו בשולמית מה גדולה אתם נותנין לנו שמא כמחולת המחנים קרי ביה ודלוגו עלי אהבה ר"ל כלא יאמר אדם מה יכול לנמוד עוסק בתורה מתורה להתורה ומהלכה להלכה ומפסוק לפסוק אמר הקב"ה מ"מ עלי אהבה : [אלא בשעה שנפטר יעקב אמר לכם יעקב תורה שיהו כאותות ונו'] . נאותות נראין לאותה שיהו נאות שמסר לכם יעקב תורה כאותות

(יב) **ויהי** ת"ל נאותות נראין לכם שנפטר יעקב אבינו אין נשמאלו כמו שנאמר ויהי כשמוע יעקב את דברי לבן [בראשית לא] וכ"ש כמדרש נקמן כי' י"ב ע"ש :

זײַצִיג פֿעלקער . רַבִּי יְהוּדָה זָאגט דִי בְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל זָאגן זָאט דָס מִיך גִּבְּראכט אין אֶקעלד דָם מײַנט טָען אוף דעם בָּארג סִינַי אַגרוסער קעלד פון הונדה אוג מצות . רַבִּי חֲנַנְיָא זָאגט דר ווָם ווייזט מיט דעם פינגער דעם נִשְׁטָאלט פון מלך אוף דעם פאטרעט פֿלעגט טען אים האַרנינן ער איז טבזה דעם כְּבוֹד הַמֶּלֶךְ . אוג דָם קינד פון אידן גייט אין חדר ארײַן אוג ווייזט מיט דעם פינגער דעם נָאמען פון נָאט אין סידור . זָאגט נָאט דָם איז ביי מיר ליב . נָאךְ אפֿשט נָאט זָאגט פֿעלקר האבן אוך נמאכט דָנָלים אוג ווענלכי דָנָלים איז נלוכט ביי נָאט די דָנָלים פון די קינדר פון יַעֲקֹב איש על דגלו איטלעכער שבט זאל האבן זיין דגל אפאן איז גווען נשרײבן אוף איר דעם נאמן פון שבט . דָם זָאגט דר פסוק מי זאת הנשקפה כמו שחר יפה כלבנה היילינ אוג גרוס ווענן דיא יודן מיט דיא דנלים אלי פעלקר פלענן קוקן אוג זיך ווינדרן אוג זָאגן וָאס איז דָם פאר אפֿלאג וָאס קוקט אוס אזו וויא אמארגן שטערין . פֿלענן דיא פֿעלקר זָאגן צו זייא קערט אייך אום צו אונז זייט מיט אונז גלייך טיר ווענלין באקן פון אייך הארינשאפט קאנין מיר באקומן פון אייך . קאנט איר דען נעבין דאם נרוסקייט וום נאט האט אונז נעבין אין דר מדבר איטלייכר שבט הט נהאט זיין דגל אוג אז טיר האבן נזינדיגט קענן נאט האט ער אונז מוחל נווען . בלעם הרשע הט נווואלט מיט זייני אוגין גענבין איין עין הרע די יודן הט ער ניט נקאנט ער הט נזעהן איטלייכר שבט הט זיין דגל . הט בלעם נזאגט ווער קאן צעפין אזוני מענטשן וום זיי וייקן ווער זייער פאטר איז גווען אוג זייער פֿלטר פאטר דם איז אלעם נשריבן אוף דעם דגל דם איז זייער נרוסקייט אוג זייער כבוד על דגלו דאס זאנט דר פסוק אשא רעי למרחוק ולפועלי אהן צדק אייך טוא אוף הייבן מייני אוגן צו קוקן ווייט בשעת יעקב אבינו איז גשטארבן הט ער דעם טיט

גירופין

כן העולם: אמר לבניו ושכבתי עם אבותי (בראשית מז) חזר על כל בניו וברכן ופוקדן אמר להן כשהטלו אותי ביראה ובכבוד טלו אותי ולא יגע א' ב אחר בטהרתי ולא אחר מן המצרים ולא א' מבניכם בפני שיש בכם שנשא מבנות כנען. וכה"א (שם כ) ויעשו בניו לו כן כאשר צום וישאו אותו בניו ארצה כנען. ולא בני בניו. והיאך צום אמר להם יהודה וישכר וזבולון ישענו מטתי מן המזרח. ראובן ושמעון וגד ישענו מן הדרום. דן ואשר ונפתלי ישענו מן הצפון. בנימין אפרים ומנשה ישענו מן המערב. יוסף אל ישעון למה שהוא מלך ואתם צריכין לחלוק לו כבוד לויי אל ישעון למה שעתידין לישא את הארון ומי שטוען את ארונו של חי העולמים לא ישא ארונו של מת ואם העשו כן ושענתם את מטתי כשם שצויתי אתכם הקב"ה עתיד להשרות אתכם דגלים דגלים. כיון שנפטר שענו אותו כשם שצוה שישענו אותו מנין שנן בתיב (שם) ויעשו בניו לו כן כאשר צום. מה כתיב אחריו וישאו אותו בניו ארצה כנען כיון שיצאו ישראל ממצרים אמר הקב"ה הרי השעה שיעשו דגלים כשם שבשרן אביהן שהן עתידין לעשות דגלים דגלים. מיד אמר הקב"ה למשה משה עשה אותם דגלים לשמי. מיד עמד משה והתחיל מיצר אמר עכשיו עתידה מחלוקת להנתן בין השבטים. אם אומר לשבט יהודה לשרות במזרח הוא אומר לי אי אפשי לי אלא בדרום זכן אחרים כיוצא בו שבט ושבט. א"ל הקב"ה למשה משה מה איכפת לך הם אינן צריכין לך ברבר הזה שמעצמן הן מכירין דירתן. למה שצוואת אביהן בידם היאך לשרות כדגלים. איני מחדש עליהם דבר שכבר יש להם מבכין מן יעקב אביהן כשם שהקיפו את מטתו כך יקיפו את המשכן. מנין שכך כתיב איש על דגלו. כיצד הם שרוים הלוים יחנו סביב למשכן קדמה שומרים משמרת המקדש וסמוכים להם יהודה ויששכר וזבולון. מכאן אמרו אשרי לצדיק ואשרי לשכניו אלו שלשה השבטים שהיו סמוכים למשה ואהרן נעשו גדולים בתורה. יהודה שנא' (שם מט) לא יסור שבט מיהודה ומחוקק מבין רגליו עד כי יבא שילה וגו יקהת עמים. בישששכר כתיב (ד"ה א ז יב) ומבני ישששכר יודעי בינה לעתים לדעת מה יעשה ישראל ראשיהם מאתים וכל אחיהם על פיהם. והיו מסמיכין הלכה על פיהם ומזבולן מושכים בשבט סופר (סופרים ה) סופר על שהיו שכיניו כלם נעשו בני תורה ומן הדרום בני קהת וסמוכין להם ראובן ושמעון וגד ומכאן אמרו אוי לרשע ואוי לשכנו אלו שלשת השבטים שהיו שכנים לקרח ועדתו בדרום אבדו עמו במחלקותו שנא' (במ"ב טז)

עין יוסף והפתח

פ' יפת': [מ"כ]. פירוש מלעטר: [טוכסין]. פי' ומבני ישששכר יודעי בינה כו'). כדלעיל בבמדבר רבה פ' י"ג מה לעתים. ר"י תומ' לעבורים לדעת מה יעשו ביהושע בן נון יום [מקמ: [מעין בזך כתיב חים על דגלו וגו']. בלהות לבית אבות: [כיצד כשהיו נוסעים ובשהיו חונים שרויים וכתיב יעשו מועדיו. לתשיבה בתחים הלו מלחמים כתשי שבהדלות שהיו וכתיב ובחנים לפני המשכן קדמה וגו' משה ואהרן ובניו שומרים משמרת המקדש (שם ג) וכתי כיס לכם יהודה כו']. כלי: לפי דעתי: [יהודה שנתמר לו יסור שבט מיהודה כו']. ו דדרשו בבר פ' ע"ש: [ומבני ישששכר כתיב לית לו יסור שבט מיהודה זה סנהדרין כו' ע"ש: [ומבני ישששכר יודעי בינה לעתים]. כלי"ל (ת"ח) כ' סיו

גרופן די קינדר אוג זאלט זייא איך וועל שאַרבן אין מיך מראנן קיין ארץ ישראל: לייגן כיט מיני עלטערן אוג איר זאלט מיך מראנן מים פארבטט אוג מיט כבוד עם זאל ניט אן רירן אין כיד קיינר פון די מצריים אוג ניט מיני איניקליך וס האבן גנומן נייבר פון דיא טעכטר פון כנען. נאר מיני קינדר זאלן מיך מראנן. ראובן שמעון גד זאלין מיין מטה פון דרום זייט. דן אשר נפתלי פון צפון זייט. יוסף זאל פון צפון זייט. בנימין אפרים מנשה זאלן אים כצרים איז ניט קיין כבוד פאר אים ער זאל מראנן. שבט לוי זאל ניט מראנן פון זייא ווען זיין כהנים אוג לוים וואס ווילין מראנן דעם ארון הכודש דרום זאלן זייא ניט מראנן אצארון פון אטמן. צו איר ווען אזו מאן ווען נאט אייך מכן דגלים צוא מראנן דעם ארון קודש אוך אזו פון אלי זייטן האבן אים דיא קינדר נטאן אזו וי ער הם נזאגט. אז די יודן זענין אלוב נאנגן פון מצרים הם נאט נזאגט אצונד איז די צייט צו מאכן דגלים אזו וויא יעקב הט זי נזאגט. הט משה רבינו אן נהובן צו זארגן עם ווען ווערין אמחלוקת בייי די שבטים אוך ווען דעם שבט ניין פון מערב זייט ווען ער זאגן אוך ויל ניין פון מזרח זייט ' וויא אוך ווען על היסן ווען ענר ועלין פר קערט. האט נאט גזאגט צו משה עם זאל דוך ניט הארין זי אלין ווייסן שון וויא צו ג ן ויישר פאטר יעקב הט שון זיי פר זאגט אזו וי זייא האבן גטראגן זייער פאטר אזו ווילין זיי ארום יינגלין דעם משכן. איז גווען אזו דיא לוים מיט משה מיט אהרן האבן זייא גרופט ארום כישכן אין חזרח זייט. אוג לעבין זייא איז גווען שבט יהודה יששכר זבולן. פון דאנן האבן די חכמים גזאגט זאל איז צום צדיק אוג צום שכן נייל זייא זענין גווען לעבין משה מיט אהרן דרום זענין די שבטים :ווען גרוסי לומרים אוג צדיקים. אוג פון דרום זייט איז גווען די קינדר פון קהת אוג לעבין זיי איז גווען שבט ראובן שמעון גד. פון דאנן האבן דיא חכמים גזאגט וויא איז צום רשע אוג צום שכן וויל דיא שבטים זענין גווען לעבין קרח מיט זין קאנפניע דרום זענין זייא פאר לארין גנאנגין מיט

ותפתח הארץ את פיה ותבלע אותם ואת בתיהם ואת כל אשר להם ואת כל האדם אשר לקרח ואת כל הרכוש . ומן המערב בני גרשון וממובים להם אפרים ומנשה ובנימין . ומן הצפון בני מררי וממובים להם דן ונפתלי ואשר . והיו שבעה ענני כבוד מקיפין אותן . וכן היה נסיעתן סימן היה למשה בענן איומתי היה מסתלק כיון שהיה רואה אותו מסתלק היה אומר קומה ה' ויפוצו אויביך וינוסו וגו' (פס י) והענן מסתלק היו כלן מתקעין ליסע ומיישבין את כליהם מי שהיה לו בהמה נושא עליה ואם לא היה לו הענן נוטל את השאר . כיון שנתיישבו הקעו בחצוצרותיהם ונסע יהודה ודגלו תחלה נשיא ושבטו אחריו וסימנם על כל נשיא ונשיא מפה וצבע ומהם למדה המלכות להיות עושין להן מפה וצבע . על כל מפה ומפה כצבע של אבנים טובות שהיו על לבו של אהרן וכל שבט ושבט היתה צבע טפה שלו כצבע של אבנו . העננים היו על גביהם עד שהיו מתישבין תקעו החצוצרות הלכו וכך היו מהלכין על גביהם וכסין קורה יוצאת מתוך הענן שהיו יודעין לאיזה רוח הם יוצאין כך היה מסע כל דגל ודגל . נמרו להלוך עד היכן שהוא רוצה שיחנו. אותו הענן שהיה נראה כמין קורה היה בנוסע עצמו והם יודעין שבאותו מקום הם חונים . עמדו להם ענני כבוד התחילו מיישבין באהליהם היכן ישרו וענן השכינה שהיה על גבי המשכן היה מהלך על גבי מחנה הלוים באמצע המחנות הוא היה עומד לו והיו בני קהת ובני לוי מעמידין את המשכן קודם לכל המחנות עד שלא היו באין שנא' והקימו את המשכן עד באם . כיון שהיו מעמידין את המשכן היו מעמידין וחונים כל א' וא' זיצמו במקומו וענני כבוד עומדין על גביהן . זו היתה גדולה ביד משה שלא היה ענן השכינה יורד על המשכן עד שהיה משה אומר שובה ה' רבבות אלפי ישראל (במדבר י) וענני כבוד היו מקיפין אותו ורוה"ק אומרת ע"י שלמה יפה את רעיתי כתרצה (שיר ו) מהו כתרצה שאני מתרצה לכם . ד"א כתרצה שאתם מתרצין לי בקרבנות שנא' (ויקרא ח) ונרצה לו לכפר עליו . נאוה כירושלים כאותן מה"ש שהן יראין ומושלמין . איומה כנדגלות כדגלים שנתתי לך . ודוד רואה ואומר לא עשה כן לכל גוי (תהלים קמז) אלא לעצמו :

(יג) **אַיֵּשׁ** על דגלו . זש"ה ימצאהו בארץ מדבר (דברים לב) מציאה גדולה מציא הקב"ה את ישראל כאדם

עין יוסף

[סיו כלם מתקעין ליסע] . פי' סיו מכלפין יתדות כתכלים עלמן] . כ"ל (ח"ל): [על גבי סמשכן אסי' מהלך] כלי' כתקועים בארץ וביולקוט גרס כלן מתקבלין ליסע: [ועל כל מפה וכ"כ ביולקוט : [סיו מעמידין ומוניו כו'] . כ"ל סיו יפרכלל ומפה כלבע של מלנים עוכות] . כ"ל (ח"ל) וכ"כ ביולקוט: [כך סיו כתלין ומעמידין ותונין : [פי' כתרלה כשפה שלמי מתרלה מהלכין כעננים על גביהן כמין קורה] . כ"ל לפ"ד ע' ביולקוט : לכם . ד"ל כתרלה כשמתם מתרלין לי] כ"ל וכ"כ ביולקוט : [וכמין קורה יולאה מתוך כעבן שכן סיו יודעין לאיזו רוח סם [שכן יולאין ומושלכין] . כ"ל לפ' שכתוב ירוחיקו מכל יוד' עוסעים] . כ"ל (ח"ל) : וכ"כ ביולקוט : [כמין קורה סיה כ נם דרש מותם נעני תיכות ירח ושלם (י"מ) : ד"ח

קרח . פון מַעֲרָב זייט אִיז גָּוועָן דִיא קִינְדֶר פון גֵּרשון אוּן לָעִבְנִי זייא אִיז גָּוועָן אֶפְרַיִם בִּנְיָמִן מְנַשֶּׁה. פון צָפון זייט אִיז גָּוועָן דִיא קִינְדֶר פון כְּרָרִי אוּן לָעִבְנִי זייא אִיז גָּוועָן דָן נַפְתָּלִי אָשֵׁר . אוּן זִיבֶּן עֲנָנֵי כָּבוֹד הָאבֶּן זיי אַרוּם נְרִינְגִילְט אוּן כֹּשֶׁה רַבֵּינוּ הָט גֶּהאט אִסיקְן אַז דֶר עָנָן פְּלֶעגְט אָן הַייבֶּן צוּ גִין פְּלֶעגְט עֶר זָאגָן דָעם פִסוק קוּמָה ה' וְיָפִיצוּ אוֹיְבֶיךָ שְׂטֵי אוֹף נָאט דַייגִי פַּיגְט זָאלֶן צוּא לָפָּרַיט וָועגִין . אוּן אַזוּ וויא דֶר עָנָן אִיז גֶּנַאנְגֶן הָאבֶּן אִין גֶּהוּבֶּן צוּ גִין . אוּן זַייעֲרִי כֶּלִים מִיט דִיא זָאבֶּן דִי וום הָט גֶּהאט אַבְּהֶמָה פְּלֶעגְט עֶר אַרוֹף לַיגִין אוֹף דֶר הֶהָמָה אוּן אוֹב גִיט פְּלֶעגְט עֶר אַרוֹף לַיגִין אוֹף דָעם עָנָן פְּלֶעגְט דֶר עָנָן אַלֶעס טְרָאגֶן . אַז זיי הָאבֶּן שוֹן אוֹף גְּקְלַיבֶּן זַייעֲרִי זַאכֶן פְּלֶעגְט מֶען בְּאלְאזֶן מִיט טְרוּמְיטֶרִין פְּלֶעגְט גִין שַׁבָּט יְהוּדָה פְּרִיעֶר מִיט זַיין דֶגֶל . דֶער נֶשִׂיא פְּרִיעֶר אוּן הִינְטֶן דֶער נַאנְצֶר שַׁבָּט . אוּן אִיטְלִיכֶר נֶשִׂיא הָט גֶּהאלְטֶן אַגֶּאן אִיטְלִיכֶר שַׁבָּט זַיין פַּאן מִיט אַנֶּדֶרִי פַּארְב אַז וויי רִי פַּארְב פון זַיין שְׁטַיין וִים אַהֲרֹן הַכֹּהֵן הָט גְּטְרָאגֶן אוֹף דֶעם הַארְץ וְוארוּם אַהֲרֹן הָט שְׁטֶענְדִיג גְּטְרָאגֶן אוֹף דֶעם הַארְץ צְוועלְיף שְׁטֵיינְדִיגְ קֶעגְען דִיא צְוועלְיף שְׁבָטִים . אִיטְלִיכֶעם שְׁטַיינְדֶ' הָאט גֶּהאט אַנֶּדֶרִי פַּארְב . דֶר פַּאן אִיז גְּוועָן דִיא אֵיגֶנִי פַּארְב פון שְׁטַיין . דֶר עָנָן אִיז גֶּנַאנְגֶן אִיבֶּר זַייא אַז וויא אַבְּעלְיק אַנְג הָאבֶּן זַיי גְּוויסְט אִין וְואסֶר זַיִט צוּ גִין זֶענְין זַייא גֶּנַאנְגֶן בִּיז וַואנְן דֶער עָנָן הָט זִיךְ גְּשְׁטֶעלְט הִינְבֶּן זַייא גְּוויסְט אַז דָארְטֶן דָארְפִין זַיי רוּעָן . הָאבֶּן זַיי זִיךְ אוֹם גְּשְׁטֶעלְט זַייעֲרִי גְּצֶלְטֶן אוּן דִיא לְיוִם הָאבֶּן גְּשְׁטֶעלְט דֶעם מִשְׁכָּן אוּן אִיטְלִיכֶר הָט זִיךְ גְּרוּעָט אוֹף זַיין אָרְט . פְּלֶעגְט מֹשֶׁה רַבֵּינוּ זָאגֶן דֶעם פִּסוּק שׁוּבָה ה' רִבְבוֹת אַלְפֵי יִשְׂרָאֵל זַיין נָאט צְוויֶשֶׁן דַייגִי צֶענְטֶר טוּזִינְטֶר יוּדִין . אוּן דִי עֲנָנֵי כָּבוֹד פְּלֶעגְען רַיגְלֶן אוֹף זַיי הָט שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ גְּזָאגְט וְהִי אֶת רְעִיתִי כְּתִרְצָה הוּא בֵּיכְט פַּיין אוּן שַׁיין מַיין פָּאלְק וְוען נָאט אִיז בַּאוִוילִיגְט צוּא דִיר . נָאךְ אַפְּשֶׁט אִיז בְּתִרְצָה וְוען הוּא בֵּיכְט כַּאוִוילִיגְט צוּ נָאט מִיט קָרְבָּנוֹת בֵּיכְטוּ שַׁיין אַז וויא דִי מַלְאָכִים פון הִימֶל וום זַיי יְכֻנִּין פָּארְכְּטִיג אוּן נָאנְץ מִיט אַלֵי מַעֲלוֹת . אַזוּ בֵּיכְטוּ אוֹךְ פָּארְכְּטִיג מִיט דַייגִי דָגָלִים וום אִין הָאב דִיר גֶּעבֶּן אִישׁ עַל דִגְלוֹ דָם וָאגְט דֶר פִּסוּק יִתְּנַשֵּׂא בְּאֶרֶץ מִדְבָּר אַנְדֶרוֹ מְצִיאָה הָאט נָאט גֶּפָּנֶן דִי יִדָּן אַז וויא אַייגֶר גַיִט

כאדם שהוא מהלך במדבר והוא מוצא שם ענבים כך מצא הקב"ה את ישראל שנא' (הושע ט) כענבים במדבר מצאתי ישראל לכך נאמר ימצאהו בארץ מדבר ובהתהו יליל ישימון (דברים לב) תהו היה העולם עד שלא יצאו ישראל ממצרים. יליל ישימון לילה היה העולם עד שלא קבלו ישראל את התורה. וכיון שבאו להר סיני וקבלו את התורה האיר העולם שנא' (משלי ו) כי נר מצוה ותורה אור. מהו יסובבנהו שהקיפן בעניני כבוד. יבוננהו שהבינם בדברי תורה. יצרנהו אשרי האזנים ששמעו עד היכן חבבן עד היכן שמרן עד היכן נצרן הוי אומר עד כאישון עינו בא וראה היאך חבבן היאך נצרן שאמר הקב"ה למשה אמור להם לישראל שיעשו לי משכן ואשרה שכינתי ביניהם כביכול אני מניח את העליונים ויורד ושוכן ביניהם. ולא עוד אלא שעשה אותם דגלים לשמו. א"ל הקב"ה לכ"ש עשה אותם דגלים לשמי למה שהם בני שנא' (דברים יד) בנים אתם לה' אלהיכם והם צבאותי שנא' (שמות ז) והוצאתי את צבאותי את עמי בני ישראל לפיכך עשה אותן דגלים לשמי שנא' איש על דגלו:

(יד) ד"א איש על דגלו באותות וש"ה הביאני אל בית היין (שיר ב) מהו הביאני אל בית היין כיון שנגלה הקב"ה על הר סיני ירדו עמו כ"ב אלף מרכבות מלאכים שנאמר (תהלים סח) רכב אלהים רבותים אלפי שנאן והיו עשויין דגלים דגלים לכך נאמר דגול מרבבה. כיון שראו אותן ישראל שהיו עשויין דגלים התחילו מתאוים לדגלים אמרו ולואי שאנו נעשין דגלים כמותן לכך נאמר הביאני אל בית היין. הביאני אל בית היין זה הר סיני ששם נתנה תורה שנמשלה ליין שנא' (משלי ט) לכו לחמי בלחמי ושתו ביין מסכתי הוי אומר הביאני אל בית היין. ודגלו עלי אהבה אמרו הלואי הוא מגדיל עלי אהבה. וכה"א (תהלים כ) נרננה בישועתיך ובשם אלהינו נדגול ימלא ה' כל משאלותיך. אמר להם הקב"ה התאותים בדגלים חייכם הריני עושה משאלותיכם ימלא ה' כל משאלותיך. מיד הקב"ה הראה אהבתו לישראל ואמר למשה לך עשה אותם דגלים כמו שנתאוו איש על דגלו באותות. איש על דגלו באותות מנגד מהו מנגד מרחוק מיל אמר הקב"ה יהו ישראל רחוקין מן הארון אלפים אמה שנא' (יהושע ג) אך רחוק יהיה ביניכם וביניו כאלפים אמה במדה ומשה ואהרן סמוכים לו שנא' והחונים לפני המשכן קדמה לפני אהל מועד מזרחה משה אהרן ובניו. אמר הקב"ה שאם כעסתי על בני יהיו עושין פשרה ביני לבין בני לכך היו סמוכין לו. אבל השבטים מנגד סביב לאהל מועד. ד"א איש על דגלו באותות והחונים קדמה מזרחה את מוצא בכל מקום יהודה ראשון. תחלה לדגלים שנא' והחונים קדמה מזרחה דגל מחנה יהודה. הרי לחניה. לנסיעה מנין שנא' ונסע דגל מחנה יהודה. לקרבנות מנין דכתיב (במדבר ז) ויהי המקריב ביום הראשון נחשון בן עמינדב למטה יהודה. למלחמה מנין דכתיב

מי עין יוסף

(יד) ד"א איש על דגלו באותות וש"ה הביאני כו'. דרש בחותמו (ח"ס) וכ"ה בילק ט: [מכו מנגד מרחוק מיל]. ר"ל דנגד כוח מיל מל' נכל לות נפסך שכל יפרתמו נתמוו לדגליס כדמסיק דגמרינן נג"ם מכגר דכתיב כנ ותסב מנגד וכמ"ש לעיל ע"ם: מדרש לק מן (כתיי): [כלומי סוף מדגיל עלי מהכה]. כנ"ל

אין דר מדבר אוג ער נפיונט דארטן ווין טרובן איז אים זייער גוט. אזו הט נאט גפינין דיא יודן אין דר מדבר ווארום ויטט איז גווען דיא ועלט איידר די יודן ענגין ארום גנאנגן פון מצרים. נאכט איז גווען דיא ועלט איידר דיא יודן האבן קסבל גווען דיא תורה. ווי זייא ענגין גקומן צום בארג סיני אוג האבן קבל גווען דיא תורה איז ליכטיג גווארן די ועלט. דרום טוט זיי נאט היטן אזו ווי דעם שנואר ספיל פון אוג. ואל איז צו דיא אוערין ום הערין דם ליבשאפט ום נאט הט ליב די יודן בין ואבן ער האט זייא גהייסין מאכן אמשכן ער זאל ואנין צווישן זייא. אוג נאט הט גזאגט איך זאז אוועק אובין אלי מלאכים אוג גייא אראפ ואנין ליעבין איך. אוג נאך טיין ער האט גהייסין מאכין דגלים פון זיין נאמן ועגין ואורום זיי ענין נאטם קינדר אוג נאטם הערשאפט איש על דגלו באותות דם זאגט דר פכוק הביאני אל בית היין נאט הט אונז גבראכט אין שטוב פון ווין דאם טייט טען דעם בארג עיני איז בים נאט טים גקומן צווי אוג צוואנציג טוזנט כתות מלאכים זאקן ויא נאט גוט די תורה. אוג דיא מלאכים ענין גקומן דגלים דגלים דם הייסט כתות כתות פון אלי זייטן ווי די יודען האבן גזעהן דיא דגלים האבן יי אוך גגלוסט אוג האבין גזאגט הלואי ואלטן מיר אוך ווערן דגלים אזו ויא די מלאכים. דרום שטייט נאט הט אונז גבראכט אין שטוב פון ווין דאם טייט טען צום בארג סיני ענעבין דיא תורה ום זיא איז גגלוסט צו ווין האבן מיר דענצמאלט גגלוסט צו דגלים. הט נאט גזאגט איר גלוסט צו זין דגלים איך שווער איך ויל אייך מאכן דגלים אוג נאט הט גזאגט צו משה רבינו גיי מאך די יודן דגלים אוג איטלכיר דגל זאל האבן אצייכן אוג זאלן גין ארום ארון הקודש ווייט פון אים אתחום שבת. אוג משה טיט אהרן זאלן שטיין איניווינג טאמר ווען סיך דיא יודן דער ענערגין ויעלן משה טיט אהרן באבן אפשרה צווישן מיר אוג צווישן זייא. שבט יהודה איז גגאגן דר ערשטר דגל. אוג אזו אלי זאבן איז גווזן יעבט יהודה דער ערשטר * צום גין.

צום

(שופטים ו) מי יעלה לנו אל הבנעני בתחלה להלחם בו ויאמר ה' יהודה יעלה ואף כשיבא המבשר יהודה מתבשר תחלה שנא' (נחום ב) הנה על ההרים רגלי מבשר משמיע שלום חגי יהודה חגיך שלמי נדריך. אמר להם הקב"ה בעוה"ז נתאויתם לדגלים ומלאתי משאלותיכם ולע"ל בזכות דגלים אני גואל אתכם ומדלג על הקץ בזכות אבות שנקראו הרים שנא' (מיכ ג) קול דודי הנה זה בא מדלג על ההרים מקפץ על הגבעות:

(מז) וידבר ה' אל משה במדבר סיני פקד את בני לוי. זש"ה צדיק כתמר יפרח (תהלים צב) מה התמרה הזו צדקה רחוק כך מהן שכרן של צדיקים רחוק. מה התמרה הזו עושה תמרים ועושה נובלות כך ישראל יש בהן בני תורה ויש בהן עמי הארץ. מה התמרה הזו יש בהן נובלות שאין נכנסין לאוצר ועושה תמרים והן נכנסין לאוצר כך ישראל כשהן במדבר מהן נכנסו לא"י ומהן לא נכנסו לא"י. צדיק כתמר יפרח מה התמרה הזו אם נקצצה או נעקרה אין עולה ותתניה אחרת. וכך הארז כשהוא נקצץ או נעקר אינו מחליף לפיכך נמשלים הצדיקים להתמרה ולארז. צדיק כתמר יפרח מה התמרה הזו עושה תמרים ועושה קוצים וכל מי שמבקש לגנוב התמרים הקוצים שבה שולטים בו כך הצדיקים והחכמים בני תורה וכל מי שאינו משמר עצמו מהם נופל בגיהנם ולוקה בעה"ז. למה שנשיכתן נשיכת שועל ועקיצתן עקיצת עקרב ולחישתן לחישת שרף ואף כל דבריהם כנחלי אש. צדיק כתמר יפרח מדבר בשבחו של לוי שהפרישו הקב"ה במעשיהם הטובים. ולמה נמשלו לתמר לומר לך מה תמר אין לו אלא לב אחד כך שבט לוי אין לו אלא לב אחד להקב"ה שנא' (תהלים טז) ויאמר משה מי להֹ' אלי ויאספו אליו כל בני לוי. מה כתיב אחריו שתולים בבית ה' בחצרות אלהינו יפריחו (תהלים צב) ללמדך שלא היו זוין מכ"ה שנא' (שם קמ) עיני בנאמני ארץ לשבת עמדי הולך בדרך תמים הוא ישרתני. לכך נאמר שתולים בבית ה' שלא היתה עזרה חסרה מהם שנא' בחצרות אלהינו יפריחו. מהו בחצרות אלקינו

עץ יוסף

(מז) כך משל מכהן על מזיקים כו'. נפי שמכר מלוה נשלי עלמו וכילקוט ובמדרש תכלים לו מה תמר זה אין נזעו מחליף לף ישראל כיולף: [מלבות]. שי' תמרים שאינם מתכשלים: וכך כן. ת"ל תמר מה לתר נזעו מחליף כך ישראל לא נתנין דאיתא בכ"ב כתמר כשהוא נקלף פי נשקר פי נשקר לתו כמזיקים לתן לכם דף פ' דתני מיני מזיק ים. יש נזעו מחליף ויש שאין נזעו מחליף חילופים כשהם שמתים ג:תמר וכהכמה מתן תמלת וגו' נפיכך ופ' מ"ם ס' לך נך ס': [שולחים כו]. פי' פוקלים כן: [והכהכים כשהם שמתים]. כ"ל (מ"ל). ומה שמתמר כמדרש וכך כתתי כו' כ"ה בני תורה כל מי שאינו. כ"ל: [מדבר בשבטו של לוי שהפרישו כמדרש מכלים וכילקוט. ומה דאיתא בנ.ספרת תעלית דף כ"ה הקב"ה]. כ"ל וכ"ה כילקוט:

בשפה

זאת רְבָבוֹת בְּרֵעָנְיָן. אין דֶּרֶךְ מַלְכָּמָה נַיִן · זוג אַז מָשִׁיחַ וָעֵט קוּכָן וָעַט מָעַן פְּרֵיעָר קְבִשׁ זַיִן שַׁבָּט יְהוּדָה. עָם שְׁמַיִיט הִגֶּה עַל הָהָרִים אוֹף דִיא בֶּעֶרְג וָעַט שְׁמַיִין דִי פֶּאס פּוּן כְּבִשׁ עָר וָעַט מַאכָן הָעֶרְין שָׁלוֹם תֵּגִי יְהוּדָה חַגֶּיךָ צוּם שַׁבָּט יְהוּדָה וָעַט עָר זָאגָן מֵאֵךְ יוֹם טוֹב בַּאצָאל דַיינִי נֶדֶרִים צוּ נָאס. זָאגט נָאס בָּעוֹלָם הַוָּה הָט אִיר נִגלוּסט צוּ דָנָלִים אוּג אִיךְ הָאב גָטאן אַיינֶעָר בָּאנָעָר אִין עָם זְכוּת פּוּן דָנָלִים וָעל אִיךְ אַיִיךְ אוֹס לַיינָן פְּקוֹד אֶת בְּנֵי לֵי דָאס זָאגט דָר פָּכּוֹק צַדִיק כַּתָּמָר יִפְרָח אַצַדִיק טוּם בְּלַיְיבָן אַז וָיא אַמַיִיטָל בּוֹם. אַז וָיא אַמַיִיטָל בּוֹם אִיז דָעָר שָׁטָן וַיִיט וָאוּרוּם זָיא אִיז דאָךְ אַז דָעָר שָׁכָר פּוּן צַדִיקִים אִיז וַיִיט אוֹף עָנָר וָעלְט. אוּג אַז וָיא אַמַיִיטָל בּוֹם כָאטְ מַיִיטָלָן פָּארְטַיִיגִי אוּג מַיִיטָלָן נִיט קֵיין פָּארְטַיִיגִי אַז דִיא יוּדָן נָפִינָט זִיךְ צָווִישָׁן זַיִיא תַּלְמִידֵי חֲכָמִים אוּג עַמֵי הָאָרָצוֹת. אוּג אַז וִוי מַיִיטָלָן אִיז דָא גוּטָע וָאם טֶעָן בְּרֵעָנָט זַיִיא אִין אוֹצָר אַרַיין אוּג אַזוֹנִי וָאר קוּמָט נִיט אִין אוֹצָר אַרַיין אַז דִי יוּדָן אִיז גָוולָן צָווִישָׁן זַיִי אַזוֹנִי וָם וָעָנִין גִקוּכָן קֵיין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אוּג אַזוֹנִי וָם וָעָנִין גִיט גִקוּכָן קֵיין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. אוּג אַז וִוי אַמַיִיטָל בּוֹם זָעָן הָאקָט זִיא אָפּ וָאקָט נִיט קֵיין אַנדֶרִי אוֹף אִיר אֶרֶץ. אַז אַז אַצַדִיק שְׁמַארְבָּט וָעָרָט נִיט אוֹף זַיין אֶרֶץ אַז גִיךְ קֵיין אַנדֶרֶר אוּג אַז וִיא אַמַיִיטָל בּוֹם וָאקָט אוֹף אִיר אֶרֶץ אַיִיגֶנֶר וִוי נַנְבִינָן מַיִיטָלָן שְׁמָעכִין אִים דִי דָעָרָנָר אַז אִיז דָא צָווִישָׁן יוּדָן תַּלְמִידֵי חֲכָמִים אוּג פְּרָאסְטֵי מֶעָנְטְשָׁן. אוּג דָר וָם הִיט נִיט דִיא רַייד פּוּן דִיא תַּלְמִידֵי חֲכָמִים וָעָרָט עָר גְשָׁלָאגָן אוֹף דָר וָעלְט. אוּג דָר נָאךְ פָּאלְט עָר אַרַיין אִין נַיהִנָּם. דָעָר בּוּם פּוּן תַּלְמִיד חָכָם אִיז אַז וִיא אַבִּים פּוּן אַפִּיקוֹם אוּג פּוּן אַעָקָדָשׁ אוּג וַיִיעָרִי רַייד אִיז אַז וִיא קוֹלִין מִיט פִּיעָר. אַז וִוי דִי בְּרֵעָנְדִינָע שְׁלָאגָן וָם מִיט זַיִיעָר בִּיס וָעָרָט דָר מָעָנְטְשׁ נְמַיִיט צַדִיק כַּתָּמָר יִפְרָח דָר צַדִיק טוּם בְּלַיְיבָן אַז וִיא אַמַיִיטָל בּוֹם דָאס מַיִינָט מֶעָן שַׁבָּט לֵוִי וָם נָאס הָט זַיִי אוֹס נְקַלְיָבָן פּוּן אַלֵי שְׁבָטִים. אוּג אַז וִוי אַמַיִיטָל בּוֹם הָט נָאר אִין-הָאָרֶץ אַז שַׁבָּט לֵוִי הָט נָאר אֵיין הָאָרֶץ צוּ נָאס זַיִי הָאבָּן נִיט נְהָאט קֵיין חֵלֶק אִין עָנָל מָאבָּן. עָם שְׁמַיִיט וַיאבֶּר מֹשֶׁה מִי לַי אֵלִי מֹשֶׁה רַבֵּינוּ הָט נְזָאגָט וָעָר עָם אִיז צוּ נָאס זָאל קוּמָן צוּ מִיר נַיאָסְפּוּ אֵלָיו כָּל בְּנֵי לֵי הָאבָּן זִיךְ אוֹף נְקַלְיָבָן צוּ אִים שַׁבָּט לֵוִי. דְרוּם וָענִין וַיִיא נְזָעסִין שְׁטָענְדִיג אִין בִּיהמ"ק אַז וִוי עָם שְׁמַיִיט זִיגִי בְּנָאמְנֵי אֶרֶץ לָשֶׁבֶת עִמְּדִי נָאס זַיִי הָאבָּן נִיט נְהָאט קֵיין חֵלֶק אוֹף דִי מָעָנְטְשָׁן וָאם גְלַיְיבָן אִין מִיר זַיִיא וָעלְין זָאגָן מִיט מִיר הִנֵּלְךָ דְּרָכִים דָר וָם גִיט אִין נָאנָצָן וועג דר אִיז מַיין בָּאזוּנָר. הָט נָאס נָאנָט וַיִיל

דיא

אלהינו וש"ה אשרי תבחר ותקרב ישכון חצריך . נשבעה בטוב ביתך קדוש היכלך (תהלים סה) א"ל הקב"ה הואיל והן לגיונותי שאינן זזין מביתי כך וספור אותם לכך נאמר פקד את בני לוי :

(מז) **פקד** את בני לוי וש"ה אלהים מושיב יחידים ביתה ונו' (שם סח) מעשה במטרונה אחת ששאלה את ר' יוסי בר חלפתא בכמה ימים וכו' (כדלעיל פ"ל כדר' יוסי פסחים פ"ט ה"ג)

אלהים מושיב יחידים ביתה מוציא ונו' מי הם אלו . זה עמרם ויוכבד אשתו שבזכותן הוציא הקב"ה את האסורים ממצרים שהיו משועבדים בטיט ולבנים . מה עשה הקב"ה זיווג יוכבד לעמרם כדי שיעמדו מבניהם גואל לישראל ומעמיד כהנים גדולים ויעמדו ויגאלו את ישראל לכך נאמר אלהים מושיב יחידים ביתה אמר הקב"ה הואיל ושבט הזה לטוב היא להיות מעמיד גואלים לישראל לכך ספור אותם לכך נאמר פקד את בני לוי . ובמקום אחר כתיב אך את מטה לוי לא תפקד בשעה שעשו ישראל את העגל מה כתיב שם יעמוד משה בשער המחנה ויאמר מי לה' אל ויאספו אליו כל בני לוי (שמות לב) לכך א"ל הקב"ה למשה פקד את בני לוי . ר' יהודה בר שלום אמר למוד הוא השבט הזה להיות הקב"ה מונה אותו בכל מקום עד שהן קטנים מן שבשעה שא"ל הקב"ה ליעקב שירד למצרים אותה שעה ספר יעקב ובניו נמצאו כ"ם ס"ו שנאי (בראשית מו) כל הנפש לבית יעקב הבאה מצרימה ששים ושש ושני בניו של יוסף הרי ע' חסר אחת הוא אומר כל הנפש לבית יעקב הבאה מצרימה שבעים א"ר לוי א"ר שמואל בר נחמן למוד השבט הזה להיות הקב"ה מונה אותו עד שהן במעי אמן א"ר ברכיה הכהן השבט (ס"פ פסקה) אינו מספיק לצאת עד שמספינים אותו כך יוכבד היתה אמה מעוברת ממנה באותה שעה והיתה במעי אמה ותמנית עליה . אמר רשב"ל עם שאמה נכנסה לפתח מצרים ילדה אותה לכך נאמר עליה בשבעים נפש . ואף בני בניה אמר הקב"ה למשה כל זכר מבן חדש ומעלה תפקדם . א"ל משה רבוני בן כמה שנים אני מונה אותם . א"ל הקב"ה למשה כל זכר מבן חדש ומעלה תפקדם . א"ל משה יכול אני לעמוד מסבב בחצרותיהם ובתוך בתיהם ולספור כל אחד ואחד מהן שאתה אומר לי כל זכר מבן חדש ומעלה תפקדם . א"ל הקב"ה אתה עושה את שלך ואני עושה את שלי . א"ר יהודה הלוי בר שלום היה משה הולך ועומד על פתח אהליהם והשכינה מקדמת ואומרת לו כל זכרי הבית חמשה או עשרה תינוקות יש באהל הזה מנין שכך כתיב ויפקד אתם משה על פי ה' כשם שהשכינה אומרת לו :

פקד

עץ יוסף

(מז) **בשעה** שעמד ישראל את הטעגל כו' . תמלוגי מדרש שמעי בתי עם כוית שמעי בתי עם כוית בשעה שעמד ישראל את העגל כו' ודייק זה מדכתיב ויאספו אליו כל בני לוי כיון שעשו דכמלרים כלי"ל (פ"ל) : [למוד כשבט כזה כו']. כלומר אל תתמה ממנה שהרי מצינו לו כיוצא בו מלידת משה שנולד מהול ומקושר כדאיתא בסוטה (פ"ב ה"ב) ועוד שם מתניתין דכרשב"ס גם פירש כן : [אינו מספיק לצאת עד שמספינים אותו כך יוכבד היתה אמה מעוברת ממנה באותה שעה והיתה במעי אמה ותמנית עליה . אמר רשב"ל עם שאמה נכנסה לפתח מצרים ילדה אותה לכך נאמר עליה בשבעים נפש . ואף בני בניה אמר הקב"ה למשה כל זכר מבן חדש ומעלה תפקדם . א"ל משה רבוני בן כמה שנים אני מונה אותם . א"ל הקב"ה למשה כל זכר מבן חדש ומעלה תפקדם . א"ל משה יכול אני לעמוד מסבב בחצרותיהם ובתוך בתיהם ולספור כל אחד ואחד מהן שאתה אומר לי כל זכר מבן חדש ומעלה תפקדם . א"ל הקב"ה אתה עושה את שלך ואני עושה את שלי . א"ר יהודה הלוי בר שלום היה משה הולך ועומד על פתח אהליהם והשכינה מקדמת ואומרת לו כל זכרי הבית חמשה או עשרה תינוקות יש באהל הזה מנין שכך כתיב ויפקד אתם משה על פי ה' כשם שהשכינה אומרת לו :

יתרו

דִּיא לָיִם וָענין מַיני מֶעֶנטשֶׁן דְרוּם צַייל זַיי וויפִיל זַיי וָענין פְּקוּד אֶת בְּנֵי לֵוִי דֶם זָאנְט דָעֶר פָּסוּק אֲלֹהִים מוֹשִׁיב יְחִידִים בֵּיתָה דֶם מֵיינְט מֶען עֶכְרֶם מִיט זַיין וויִיב יוֹכֶבֶד אַין זַייֶער זְכוּת הָט נָאט אַרוֹם גְנוּמֶן דִּיא יוּדֶן פּוּן מִצְרַיִם . וָום דָארְטֶן הָאבֶּן יוּדֶן גָאַרְבִּיט מִיט לַיים אוּן מִיט צִיגֶל הָט נָאט גְמַאכְט אַז עַמְרָם זָאל עָעמֶן זַיין וויִיב יוֹכֶבֶד אוּן פּוּן דֶעם אַיז אַרוֹם גְקוּמֶן מֹשֶׁה רַבֵּינוּ וָואם עֶר הָאט אוֹם גְלַייזְט דִּיא יוּדֶן . דְרוּם זָאגְט דֶר פָּסוּק גָאט מַאכְט זִיךְ אַייגְנִי מֶעֶנטשֶׁן אין אַייגְנִי שְׁטוּב . דָם מֵיינְט מֶען עַמְרָם מִיט יוֹכֶבֶד הָט גָאט גָזאגְט וויִיל שֵׁבֶט לֵוִי הָאט שוֹן גְבְּרַאכְט אוֹף דֶר וָועלְט אוֹם לַייֶעֶרֶם פַּאר יוּדֶן דְרוּם דָארְף מֶען זַייא צַייל . רַבִּי יְהוּדָה זָאגְט דֶר שֵׁבֶט לֵוִי אַיז שוֹן אַזוֹ גְוואגְט אַז מֶען זָאל זַייא צַייל פּוּן קְלֵיין וַויים אֶן בְּשַׁעַת גָאט הָאט גָזאגְט צוּא יַעֲקֹב אָבִינוּ עֶר זָאל גַיין קִין מִצְרַיִם הָאט דָעגְעמֶאלְט גָאט גְצַייל יַעֲקֹב מִיט דִּיא קִינְדֶר וָענין גָוועֶן יַעֲקֹב אוּן יָעֲקֹבְצִיג אוּן יוֹסֵף מִיט צְוויִיא קִינְדֶר אַיז נַיין אוּן יָעֲקֹבְצִיג אוּן אַין פָּסוּק שְׁמַייִם עִם אַיז גָוועֶן מִיט יַעֲקֹב זִיבֶּצִיג קִינְדֶר קֶעֶנֶט נָאךְ אַייגְנִים. נָאר דֶר תֵּירוּץ אַיז יוֹכֶבֶד מוּטֶר אַ' רֶעמֶאלְט שְׁרָאנְן גָוועֶן זַיט יוֹכֶבֶדִין הָט שוֹן גָאט רֶעֶכְנְט אַזוֹ וויִ זַיא אַיז שוֹן גְבּאָרֶן גְוואָרֶן אוּן בְּשַׁעַת זַיא אַיז שוֹן גָוועֶן אין טַעֲרֶם פּוּן מִצְרַיִם הָט זַיא אַז נָאט אַזוֹ אִירֶע קִינְדֶר הָט נָאט גָזאגְט מֶען זָאל זַיא צֶ"לן פּוּן אַרוּנְט אוּן וויפִיל זַיי נָפְשָׁן זִיךְ . דָאט מֹשֶׁה רַבֵּינוּ צוּ קָאן אִיךְ אַרוּם גַיין אַין אַלַי הַייֶר אוּן אַלַי הַייֶר זָעהֶן וויפִיל קִינְדֶר עִם נְפִיקְט זִיךְ בַּייא דָעם וָוֹלְט דָאט נָאט גָזאגְט טוּא דוּא דַיייִם צוּא זִיךְ וָועל טָאן מַייִנֶם אַזוֹ אַיז גָוועֶן אַזוֹ מֹשֶׁה רַבֵּינוּ גְקוּמֶן צוּם שְׁטוּב פָּלֶעגְט אַרוּם גַיין אֶקוֹל פּוּן אַרוּנְט דָאם אַיז גְיוועֶן אַקוֹל פּוּן דֶעֶר שְׁכִינָה אוּן הָט נָאט גָזאגְט אִין דֶעֶר שְׁטוּב גְפִינְט זִיךְ אַז פִּיל קִינְדֶר . עִם שְׁמַייִם וְיִפְקֹד אוֹתָם מֹשֶׁה עַל פִּי יְיָ מֹשֶׁה רַבֵּינוּ הָט זַיי גְצַייל פּוּן דוֹרֵי דוֹרוֹת נָאט . נָאט הָט אִים טוֹדִיג גוּוען וויפִיל קִינְדֶר נָפְנְט זִיךְ אוּן אִיטְלִיכְעם

שטוב

(יז) פקד את בני לוי . היה השבט הזה הביב לפני הקב"ה יותר מכל שבטים שנא' (ממות ג ג) ובחור אותו מכל שבטי ישראל לי לכהן לעלות על מזבחי להקטיר קטורת לשאת אפוד לפני ואתנה לבית אביך את כל אשי בני ישראל . כיצד ברא הקב"ה ימים וברר לו אחד מהם שנא' (תהלים קלו) ימים יוצרו ולא אחד בהם איזה הוא א"ר לוי זה יום שבת . ברא שנים ולו אחד מהם שנא' (ויקרא כד) ושבתה הארץ שבת לה' . ברא שבועים ולו אחד מהם שנא' (שם) וקדשתם את שנת החמשים שנה זה יובל . ברא ארצות וברר אחת מהן זו א"י שנא' (דברים יא) ארץ אשר ה' אלהיך דורש אותה תמיד . וכך קרא אותה ארצי שנא' (יומל ג) ואת ארצי חלקו . ברא רקיעים וברר לו אחת מהן זה ערבות שנא' (תהלים סח) סולו לרוכב בערבות ביה שמו . ברא ע' אומות וברר לו אחת מהן שנא' (דברים יד) בך בחר ה' להיות לו לעם סגולה גוי כשר ואתה כשר ובך בחר ה' ולמה בחר בהן לפי שאהב אותם שנא' (הושע יד) אהבם נדבה . וכתיב (דברים ז) כי מאהבת ה' אתכם וגו' . ברא שבטים בחר לו אחד מהם זה שבט לוי שנא' (ממות ג ג) ובחור אותו מכל שבטי ישראל לי לכהן . לכך הוא מחבבו יותר ואמר למשה בכל פעם ופעם פקד את בני לוי . כל זכר למה אמר כל זכר ואינו מזכיר שם נקבה מפני שכבודו של הקב"ה עולה מן הזכרים שנאמר כל זכר . לכך אמר דוד (תהלים קכז) הנה נחלת ה' בנים שכר פרי הבטן. הנה נחלת ה' בנים אלו הזכרים. שכר פרי הבטן ואם באו נקבות אמר הקב"ה אף הן שכר . ולמה מנאן לפי שהן מבסין שלו והמלך שמח במבסין שלו הרבה ואתה מוצא שכל שבט לוי ממועט ולמה היו מועטין לפי שרואין פני השכינה הרבה בשביל כך היו ממועטין באהל מועד ובשעה שעלו ישראל מן הגולה בקשו מהן ולא מצאו שהיו מועטין שנא' (עזרה ח) ואבינה בעם ובכהנים ומבני לוי לא מצאתי שם. אמר הקב"ה בעה"ו על שהיו רואין את כבודי היו כלין שנא' (שמות ג) כי לא יראני האדם וחי . אבל לע"ל כשאחזיר שכינתי לציון אני נגלה בכבודי על כל ישראל והן רואין אותי וחיים לעולם שנאמר (ישעיה נב) כי עין בעין יראו בשוב ה' ציון . ולא עוד אלא שמראין אותו באצבע שנא' (תהלים מח) כי

עץ יוסף

(יז) ימים ילכו וגו' בכסף . ר"ל ולפי כתיב והקרני לו. וע' רש"י בעוה"ז שלפי ר' יהודה ותו אבל יכנסנו על מות לפון עולם ר"ל שם : [גוי כסף ואתה כסף] זה לוי כילך ט : [ותלינו ויכנסנו לעולמי ז (כלי פז)] : [ותומר ותאמר ביום ההוא לי] . דקדקו מזכיר של נקבה] . ע' י"מ : [ולמה מנאן בכל שעה] . כל"ל : [לפי שהם מבסין] . מל' עבסיסי מלכות.ור"ל שהם לגיונים שלו : [ונמ' בשוב ה' ציון . ותמרו כבה תלכינו זה מורה בתלמוד ולפ' יכנסנו גוד שלפי שמכלין לותו בתלמוד שנאמר כי זה כו'] . דייקו לומר כי כמו בעוה"ז שלפי שמכלין חותו בתלמוד תלכינו ע"ל ועד שנתיה זה תלכיהם ר"ל שלפיו מכלין חותו בתלמוד תלכינו ע"ל ועד שנתיה לפניו ולפ' נמות . כי הוא יכנסנו על מות לפון נמות כלל כמו ולא יהיה לי כתיב ומקבץ אותי תבל יכנסנו על מות לפון עולם ר"ל לא יהיה לי כתיב ומקבץ אותי תבל יכנסנו על מות לפון עולם ר"ל לא יהיה לי כתיב ומקבץ אותי תבל יכנסנו על מות לפון עולם ר"ל

שְׁמוֹב פְּקֹד אֶת בְּנֵי לֵוִי דֶּעֶר שְׁבֶט לֵוִי אִיז לִיבֶּר פּוּן אַלֵי שְׁבָטִים . עֶם שְׁמַיְיט אַיִן פְּסוּק וּבְחוֹר אוֹתוֹ מִכָּל שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל נָאט הָט אִים אוֹס דֶּעֶר וַוייְלְט פּוּן אַלֵי שְׁבָטִים לִי לְכֹהֵן לַעֲלוֹת עַל מִזְבְּחִי זַייא זָאלֶן זַיין כֹּהֲנִים בְּרֶענְגֶן קְרְבָּנוֹת אוֹפֶן מְזַבֵּחַ אִין בִּיקְטוֹיר־זַיין קְטוֹרֶת . נָאט מַאכְט אַלֶּעס אֶזוֹ עֶר עֶם שְׁמַיְיט יָמִים יוצרו וְלוֹ אֶיתְ נָאט הָט בַּשַׁאפֶן טָעג אוּג דָּאט זִיךְ גְּנוּמֶן אַיין טָאג שַׁבָּת עֶר הָט בַּשַׁאפֶן יָאר אוּג דָּאט זִיךְ גְּנוּמֶן דֶּעם זִיבְּיטֶן יָאר . עֶם שְׁמַיְיט וְשַׁבְתָּה הָאָרֶץ שַׁבָּת לַיי דֶּעם זִיבְּיטֶן יָאר זָאל דִי עֶרד רוּען צוּ נָאט . עֶר הָט בַּשַׁאפֶן שְׁמִיטוֹת אוּג הָט אוֹס דֶּר וַוייְלְט אַיינְם זִיךְ דָּאס פִּיפְצִיקְסְטֶר יָאר . עֶם שְׁמַיְיט וְקִדַּשְׁתֶּם אֶת שְׁנַת הַחֲמִשִּׁים שָׁנָה אִיר זָאלְט הַיילִגֶן דֶּם פִּיפְצִיקְסְטֶן יָאר צוּ גָאט . עֶר הָט בַּשַׁאפֶן לֶענְדֶר אוּג הָט אוֹס דֶּר וַוייְלְט אַיין לַאנְד אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל . עֶם שְׁמַיְיט אֶרֶץ אֲשֶׁר יְיָ אֱלֹהֶיךָ דוֹרֵשׁ אוֹתָהּ תָּמִיד אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אִיז אַזוֹ אַלֶּאנְד וָוֹם נָאט טוּט אִיר פָּארְשְׁטֶן שְׁטֶענְדִיג . עֶר הָט בַּשַׁאפֶן הִימְלֶן אוּג הָאט אוֹס דֶּעֶר וַוייְלְט אַיינְם פַּר זִיךְ דֶּעם הִימֶל וָאט הַייסְט עֲרָבוֹת . עֶם שְׁמַיְיט סוּלּוּ לָרוֹכֵב בָּעֲרָבוֹת לוֹבְט צוּ נָאט וָוֹם זִיצְט אִין הִימֶל וָוֹם הַייסְט עֲרָבוֹת . עֶר הָט בַּשַׁאפֶן זִיבְּצִיג אוּמוֹת אוּג הָאט אוֹס דֶּר וַוייְלְט אַיינְם דִּיא יוּדִין . עֶם שְׁמַיְיט בְּךָ בָּחַר יְיָ לִהְיוֹת לוֹ לְעַם סְגֻלָּה אִין דִּיר הָט נָאט אוֹס דֶּר וַוייְלְט צוּ זַיין צוּ אִים פַּר אַמַּיְיעֶר פָּאלְק עֶר הָט בַּשַׁאפֶן שְׁבָטִים אוּג הָט אוֹס דֶּר וַוייְלְט שֵׁבֶט לֵוִי פַּר זִיךְ דְּרוּם לוֹבְט נָאט זַיעֶר דֶּעם שֵׁבֶט אוּג הָט גְּנוֹאוּט צוּ מֹשֶׁה עֶר זָאל אַלֵי מָאל זַיי זַייֶן דִי זְכָרִים . אוּג פַּר וָוָם הָט עֶר גְּהַייסֶן צַייֶן נָאר דִּיא זְכָרִים אוּג נִיט דִּיא נְקֵיבוֹת וַויי פּוּן זְכָרִים קוּמְט אַרוֹס נָאטָם כְּבוֹד זַייא לוֹיבֶן נָאט אוּג זְעגֶן עוֹסָק אִין דֶּר תּוֹרָה . אוּג דְּרוּם הָט עֶר גְּהַייסֶן צַייֶן וַויי זַי זָענֶן נָאטָם תַּיל אוּג נָאט פְּרַייעְט זִיךְ מִיט זַיין תַּיל דְּרוּם נְפִיגֶן מִיר אַז דֶּר צָאל פּוּן שֵׁבֶט לֵוִי אִיז וַוייניגֶר פּוּן אַלֵי שְׁבָטִים וַויי זַי כְּלָעגֶן זָעהֶן דִי שְׁכִינָה דְּרוּם זְעֶן זַי נִמְיָנֶעְרְט גְּוואוֹרֶן . זָאגט נָאט בָּעוֹלָם הַזֶּה וַויי־זַייא הָאבֶן נְקוּקָט אוֹף דֶּר שְׁכִינָה זְעגֶן זַייא נִמְיָנֶעְרְט גְּוואוֹרֶן . עֶם שְׁמַיְיט כִּי לֹא יִרְאַנִי הָאָדָם וָחָי אַמֶּעְנְטְשׁ קָאן נִיט זֶעהֶן זַייא שְׁכִינָה אוּג זָאל בְּלַייבֶּן לֶעבֶּן . אָבֶּער לְעוֹלָם הַבָּא אַז אִיךְ וֶועל אוּם קֶערֶן דִּיא שְׁכִינָה קִיין צִיוֹן וֶועל אִיךְ מַיין כְּבוֹד אַנְטְפֶּלֶעקֶן אוֹף אַלֵי יְהוּדִן אוּג זַיי וֶועלֶן מִיר אַלֵי זֶעהֶן אוּג זַיי וֶועלֶן לֶעבֶּן אַייבִּיג . עֶם שְׁמַיְיט כִּי עֵין בְּעֵין יִרְאוּ מַיט דֶּעם אוֹיג וָוֹ עֶם אִיטְלִיכְער זֶעהֶן אַז נָאט וֶועט זִיךְ אוּם קֶערֶן דִּיא שְׁכִינָה קִיין צִיוֹן וֶועל אִיךְ מַיין כְּבוֹד אַנְטְפֶּלֶעקֶן אוֹף אַלֵי יְהוּדִן אוּג זַיי וֶועלֶן מִיר אַלֵי זֶעהֶן אוּג זַיי וֶועלֶן לֶעבֶּן אַייבִּיג . עֶם שְׁמַיְיט כִּי עֵין בְּעֵין יִרְאוּ מַיט דֶּעם אוֹיג וָוֹ עֶם אִיטְלִיכְער זֶעהֶן אַז נָאט וֶועט זִיךְ אוּם קֶערֶן דִּיא שְׁכִינָה קִיין צִיוֹן וֶועל אִיךְ מַיין כְּבוֹד

בי זה אלהינו עולם ועד הוא ינהגנו על מות. ואומר (ישעיה כה) ואמר ביום ההוא הנה אלהינו
זה קוינו לו ויושיענו זה ה' קוינו לו נגילה ונשמחה בישועתו:

ויאמר ה' אל משה פקד כל בכור זכר. (יח) ילמדנו רבינו תינוק שנולד לששה חדשים מהו
לחלל עליו את השבת. כך שנו רבותינו תינוק שנולד לששה חדשים אין מחללין עליו
את השבת ואין חותכין את טיבורו ואין טומנין אה שליחו ואין מטלטלין אותו ממקום לבקום. אבל
אמו גוחנת עליו ומניקתו והמטלטל אותו כאלו מטלטל את האבן ספק בן תשעה בן שמונה אין
מחללין עליו את השבת ואין חותכין את טיבורו ואין טומנין את שליחו ואין מטלטלין אותו
ממקום למקום. אבל אמו גוחנת עליו ומניקתו. והמטלטלו בשבת כאלו מטלטל את האבן.
ספק בן ז' ספק בן ח' אין מחללין עליו את השבת וכו'. ואם ברור הוא לו שהוא בן ז' מחללין
עליו את השבת מפני שהוא בן חיים. אבל הנולד לשמונה אינו בן חיים לכך אין מחללין עליו
את השבת. שאלו לרבי אבוהו מנין לנולד בן שבעה שהוא חי. אמר להן בלשון יונית זיט"א
איפט"א אוט"ה ארנו"ן. ואיזהו בן שמונה כל שאין שערו וצפרניו ושפתיו נגמרין. רשב"ג אומר
כל שאינו חי ל' יום אינו לחדשיו אלא נפל. וכמה סמכה דעתו של רשב"ג לדברי תורה לפי שאין
הבכורות נפדין אלא לשלשים יום שנאמר ופדויו מבן חדש תפדה:

(יט) **פקוד** כל בכור זכר. וש"ה מאשר יקרת בעיני נכבדת ואני אהבתיך ואתן אדם תחתיך
ולאומים תחת נפשך (ישעיה מג) א"ל הקב"ה ליעקב יעקב הרבה אתה יקר בעיני.
למה כביכול קבעתי איקונין שלך בכסא כבודי ובשמך המלאכים מקלסין אותי ואומרים ברוך ה'
אלהי ישראל מן העולם ועד העולם. הוי מאשר יקרת בעיני. ד"א מאשר יקרה בעיני נכבדת אמר
הקב"ה יקרת בעיני כביכול אני ומלאכי נצבים לפניך בשעה שיצאת לילך לפדן ארם ובשעה
שבאת. ביציאתך מנין שנא' (בראשית כח) ויצא יעקב וגו' ויפגע במקום ויחלום והנה סלם וגו' והנה
ה'

עין יוסף

(יח) **תינוק** שנולד לששה חדשים. נראה דל"ל לשמונה חדשים. לשבע נגמרה שורתו ושיפתמי עד שמיני וע' תוספות ד"ה כיון כיבמות דף כט"ל: [ויבמות]. בגמרא ובילקוט ובכרם ליתא תיבת שנולד שנולד נמרו שערו ופרכיו ידם יקמן וכן ספק בן ז' ספק בן ח' ומי יכי שנא שערו וצפרניו ג"כ שנא' נגמרו שערו וצפרניו ושפתיו: [ובמה סמכה דעתו]. כל"ל וכ"ל ובמה סמך רשב"ג דעתו כדמסיק ביכמות פ' ה"ל מלכים בח"ת.חע"ג שנא' נגמרו שערו וצפרניו כזה שנאמר כל שלשו מי כו'. ע"ז קאמר כמדרש שם.ך על דברי תור': (יט) **הרבה** תפס יקר בעיני למה כו' ובמדר כמלאכים כו'. במילתו דמתחך בבשר בעלמא הוא שם שיהו בן קיומה לך רצון חכמי לסתיר טלטולו במקום שקרוב לודאי הוא שיהו בן קיומה עכ"ל כדמסיק לקן שכאלו מטלטל את בשלן: [ואין שומטין את שליחתו]. שבשתר ולדות מיתמין את בשליח כדי שיחם הולד. שליח הוא מה שמהולד מוכה בו במעי אמו: [גומות]. פי' שוהם עליו וחותמת לו להניח מפני שער בתולב שמלערב: [זיטא לימיטא כו']. זיטא בלעזון יון מויים. ליפטא שבעה: [אוטא לרנון]. כרכב סדר זו גרס ליעזא מופטי. וכב"ר פ' י"ד גרס ליטא מוכחא וכערוך גרס מוטא מוכטין ופי' ליטא בלעזון יון יומות ולוכטין הוא ע' וכאותיות שלפנ כע' הוא במקום ה' שלו כלומר בן ח' יומות. וכירושלמי דפרק המוכר גרס ח' לותטין ע' ליפטא: [כל שלשו מי כ' י ס]. ורשב"ג פליג בתתתון. לכן המלאכים מקלסים בקילוס הזה של מן העולם ועד העולם. כיוון דכתיב ולדות לרשב"ג ליתא שפה תמניון ליה ספיקא. ובשמה לרשב"ג ליתו נפל לפי' לא כלו מדמו עבור לתיומר סעוגה (כלי פז): [ליקוטין]. פי' טורח: [מי ומלאכי נצבים לפניך]. כנ"ל

מִיט דֶעם פִּינְגֶער. עֶם שְׁמַיִים וְאֶרֶץ בְּיוֹם הַהוּא אֵין דֶעם טָאג וָועט וָועֶרן גְּנָאנְט דָם אִיז אוּנְזֶר נָאט וָום מִיר
הָאבֶּן צוּ אִים גְּהָאפְט אוּנ הָט אוּנְז גְּהָאלְפֶן אוּנ מִיר וָועלֶן זִיךְ פְּרֵייעֶן מִיט זַיין הִילְף פְּקוֹד כָּל בְּכוֹר זָכָר
דִי תַּלְמִידִים הָאבֶּן גְּפְרָעגְט רַבִּי הַגְרָחוֹמָא אַקְרֵנְד וָום אִיז גְּבָארֶן צוּ זָעקְם חֲדָשִׁים צוּ טָעג מֶען
אוֹף אִים מְחַלְּלִין שַׁבָּת זַיין. הָאט עֶר זַיי גָּאנְט מֶען טָאר נִיט מְחַלֶּל שַׁבָּת זַיין. אוּנ מֶען טָאר אִים
נִיט אֶף שְׁנַיידֶען דֶעם אֶפִּיל אוּנ מֶען טָאר אִים נִיט טַמְּלְטֶל זַיין פּוּן אָרְט
נָאר דִיא מוּטֶער לֵייגְט זִיךְ אוֹף אִים עֶר זָאל זַיין פּוּן דֶער בְּרִיסְט. אוּנ דֶער וָואם
טָרָאגְט אִים אוּם שַׁבָּת אִיז גְּלַיִיךְ וַויא טְעֶן טָרָאגְט אַשְׁטֵיין אוּנ גְּבָארֶן אִיז גְּבָארֶן גְּוָוארֶן צוּא
אַקְט חֲדָשִׁים וָועט עֶר אוֹךְ נִיט לֶעבֶּן טָאר מֶען אוֹף אִים נִיט מְחַלֶּל שַׁבָּת זַיין. אָבֶּר אַז עֶר אִיז גְּבָארֶן
גְּוָוארֶן צוּ זִיבֶּן חֲדָשִׁים וָועט עֶר לֶעבֶּן מֶעג מֶען אוֹף אִים מְחַלֶּל שַׁבָּת זַיין. רַבִּי שִׁמְעוֹן אָגְט דָאס
קִינְד וָום לֶעבְט נִיט דְרֵייסִיג טָאג נָאךְ דֶעם גְּבָארֶן אִיז אַסִיכֶן אַז עֶר אִיז אֶנֶפֶל דְרוּם שְׁמַיִים אַז דִיא
בְּכוֹרִים זָאל מֶען אוּם לַיזִין צוּ דְרֵייסִיג טָאג נִיט פְּרִיעֶר פְּקוֹד כָּל בְּכוֹר זָכָר דֶם זָאגְט דֶר פָּסוּק הָאשֶׁר יַבְדִּיל
בֵּינֵי נִבְּדַּת נָאט הָאט גְּזָאגְט דוּא יַעֲקֹב אָבִינוּ דוּא בִּיסְט בַּיא מִיר זַיֶּעֶר טַייעֶר אִיךְ הָאבּ דִיין צוּרָה
גְּקְרִיצְט אוּנ מִיין כִּסֵּא הַכָּבוֹד אוּנ מִיט דִיין נָאמֶן לוּבֶּן מִיר דִי מַלְאָכִים שְׁטֶעְנְדִיג אוּנ זָאגֶן בְּרִיךְ יְיָ אֱלֹהֵי
יִשְׂרָאֵל גְּלוֹבְט אִיז נָאט דֶער נָאט פּוּן יַעֲקֹב וָואס עֶר הֵיסְט יִשְׂרָאֵל פּוּן דֶער וָועלְט בִּיז יָעְנֶר וָועלְט.
דְרוּם זָאגְט דֶר פָּסוּק וַיֹּאמֶר דוּא בִּיסְט טַייעֶר אוּנ טַייגִי אוֹגֶן דְרוּם הָאלְט אִיךְ דִיךְ עֶרְלִיךְ. נָאךְ אַפְּשָׁט
אִיז גְּזָאגְט זָאגְט יַעֲקֹב אָבִינוּ דוּא בִּיסְט בַּיי מִיר טַייעֶר בְּשַׁעַת דוּ בִּיסְט אַרוּם גְּגָאנְגֶן פּוּן בְּאֵר שָׁבַע

ה' נצב עליו . א"ר אושעיה אשרי ילוד אשה שכן ראה המלך ופמליא שלו עומדין עליו ומשמשין אותו . בשעת ביאתו מנין שנא' (שם לג) ויעקב הלך לדרכו ויפגעו בו מלאכי אלהים. הרי המלאכים. השכינה מנין שנא' (שם לח) וירא אלהים אל יעקב עוד בבואו מפדן ארם ויברך אותו . לכך נאמר מאשר יקרת בעיני נכבדת וגו' ד"א מאשר יקרת בעיני אמר הקב"ה יקר אתה בעיני שכל העכו"ם לא נתתי להם מנין ולך נתתי מנין . מלה"ד למלך שהיו לו נרנות הרבה והיו כלן מנופות מלאות זנין והוא אינו מדקדק במנינן והיה לו נורן ראה אותה נאה אמר לבן ביתו אותן הנרנות שהן מנופות ומלאות זנין לא הייתי מדקדק במנינם אבל הנורן הזאת חסין יפות הן לכן אני רוצה לדקדק במנינה לידע כמה כורין יש בה כמה שקים יש בה כמה מדות יש בה . כך המלך זה מט"ה הקב"ה והנורן אלו ישראל שנא' (ישעיה כח) מדשתי ובן גרני וכה"א (ירמיה ב) קדש ישראל לה' ראשית תבואתו . בן ביתו זה משה שנא' (במדבר יב) בכל ביתי נאמן הוא . א"ל הקב"ה המצריים מנופות הן שנא' (ישעיה ג) והיו העמים משרפות סיד קוצים כסוחים באש יצתו . לכך אל תדקדק במנינם . אבל ישראל צדיקים הם חטים ברורים הם שנא' (שם ס) ועמך כלם צדיקים . וכה"א (שיר ד) כלך יפה רעיתי ומום אין בך . לפיכך אני מדקדק במנינם של ישראל . וכך עשה משה מנה אותן כמה כורין שנא' שאו את ראש כל עדת בנ"י כמה שקים שנא' וצבאו ופקודיו. כמה מדות

פקוד כל בכור זכר :

(כ) ד"א פקוד כל בכור זכר וש"ה ששים המה מלכות ושמנים פילגשים ועלמות אין מספר אחת היא יונתי תמתי (שיר ו) משל לאדם שהיו לו פרקמטוטים של זכוכית והיה מתיאן לשוק ולא היה מדקדק במנינם והיה מוציאן ומכניסן שלא במנין שלא היה משגיח עליהם לפי שהיו של זכוכית והיה לו סחורה אחרת של מרגליות נאות והיה נוטלה במנין ומוציאה ומכניסה במנין לפי שהיו מרגליות והיו חביבות עליו . כך כביכול אמר הקב"ה להעכו"ם לא נתתי להם מנין לפי שאינן חשובין לפני לכלום שנא' (ישעיה מ) כל הגוים כאין נגדו מאפס ותוהו נחשבו לו אבל אתם בני אדם העמוסים מני בטן הנשואים מני רחם (שם מו) לכך אני מונה אתכם בכל שעה לכך נאמר פקוד כל בכור זכר לבני ישראל . מבן חדש ומעלה ושא את מספר שמותם . פקוד כל בכור זכר

עין יוסף והוי

כ"ל תמרו כי נכבדת כוס נכבד ממני מעתה מכניסו׳ הקב"ה נרתקה כי' נגע עליו ונכבדת ג"כ מכמלאכים (כלי פז) : [עומדין עליו ומשמרין אותו] . כ"ל וכ"כ בילקוט ובדבה : [ויהי מלאכים לו יעקב עוד בבואו כו']. מתיבת עוד דייק מהיתה מרתה זו כמין כרתפוטא שסיפ ס' נגע עליו בעמלאכים כמו שמתו ג"כ (כלי פז) : [זומין] . פ' זרעוניס שמחוריס כעמלאכים בין כחמוניס :

(כ) פרקמטוטין פי' סחורה : (ככל שעשה לכך נאמר פקוד כל בכור זכר וגו' כוי שמיס כמה) . כ"ל :

כן

קַיִן חָרַן הָאב אִיהְ דִיר גְהִים . עֻם שְׁמַיִים יְהִנֶה יְיִ נִצְב עָלִיו_יַעֲקב הָם נָזְעָהָן אִין חָלוֹם זָו נָאט שְׁמַיִים
לָעבֶּן אִים צוּ הִימֶן אִים פּוּן חַיוֹת רָעוֹת אוּנ פּוּן מִזִיקִין . רַבִּי אוֹשַׁעְיָא זָאגט וואל צוּ דֶעם יִכּוּד אִשָּׁה
וָום עֶר אִיז זוֹכֶה אַז נָאט טִיט זַייני מַלְאָכִים טוֹעֶן אִים הִימֶן . נָאהְ אַפְּשָׁט אִיז וַויל דוּא בִּיסְט מִיעֶר
אִין מִיני אוֹנֶן הָאלְט אִיהְ דִיר בְּכְבוֹד בִּייגְט רָעֶן דִי יוּדִין . וְאגט נָאט אֲלֵי עוֹ"ג הָאב אִיהְ נִים גְהַייסֶן
צַייֶלְן אוּנ דִיר הָאב אִיהְ גְהַייסֶן צַייֶלְן . לָמָּה צוּ אַרוֹסָן שֶׁר הָאט גְהַאט פִּיל שַׁייעֶרָן אוּנ זַייא זִיז
גְוֶוען נִיט קֶיין רַייגע תְּבוּאָה הָט עֶר נִיט נְצַייֶלְט פִּיל קֶעֶרְן עֶם אִיז אֲרַיין אוּנ דִיא שַׁייעֶרָן נָאר אֲיין
שַׁייעֶר הָט עֶר גְהַאט טִיט רַייני וַויין הָאט עֶר גְהַייסֶן צַייֶלְן פִּיל קֶעֶרְן עֶם אִיז אֲרַיין אִין אִים . אָז
נָאט זַיין שַׁייעֶר זְעגְן דִיא יוּדֶן . עֻם שְׁמַיִים קוֹדֶשׁ . יִשְׂרָאֵל לַיי רֵאשִׁית תְּבוּאָתָהּ דִי יוֹדִין זָעגְן הַייליג צוּ נָאט
דִיא עֶרְשְׁטֶי תְּבוּאָה . אָז וַויא דִיא עֶרְשְׁטֶי תְּבוּאָה אִיז הַייליג מֶען גִים תְּרוּמָה צוּם כֹּהֵן אָז דִי יוּדֶן
זָעגְן הַייליג הָט עֶר גְוֶוען צוּ מֹשֶׁה רַבֵּינוּ דִי עוֹ"ג זָעגְן נִיט רַיין_עֻם שְׁמַיִים וְהִיו בַּכִּים בְּשְׂרְפוֹת סִיד קוֹצִים
סְסוּחִים בָּאֵשׁ יְצַתּוּ דִיא עוֹ"ג זָעגְן אָז וַויא דִיא דֶעֶרֶנֶר וָאם לַיְנֶן אֶפְּ גְהַאקְט מְרַיֶקְן אוּנ פַּייעֶר וָעֶרְן זַייא
פַּאר בְּרֶעֶנְט דְרוּם זָאלְסְטוּ זַיי נִיט צַייֶלְן . אֲבֶר דִיא יוּדִין זָעגְן אָז וַויא דִיא רַייני וַויין אֲלֵי צַדִּיקִים .
עֻם שְׁמַיִים שְׁלֵמָה הַמְּלָכָה הָט גְוָאגְט כְּלָלוֹ יָפֶה רַעְיָתִי וּמוּם אֵין בָּךְ דוּא בִּיסְט אִין נָאגְט שַׁיין עֻם גְפִינְט זִיהְ
אִין דִיר נִיט קֵיין מוּם דְרוּם זָאלְסְטוּ מְדַקְדֵק זַיין אִין זַייעֶר צָאל אָז הָאט מֹשֶׁה גְמַאן הָט זַי נְצַייֶלְט
וּוִיפִּיל זַייא זָעגְן וּוִיפִּיל הַאלְט גְפִינְן זִיהְ צְווַייֶן דִיא יוּדִין . אוּנ וַויְטֶר נְצַייֶלְט דִיא בְּכוֹרִים פּוּן אַרוֹדֶשׁ
וּוִיפִּיל זַייא גְפִינְן זִיהְ פְּקוֹד כָּל בְּכוֹר זָכָר דָאם זָאגט דֶעֶר פְּסוּק שִׁשִּׁים הַמָּה מְלָכוֹת אַכְטְל אַמְעִנְטְש הָאט
נָהאט אַהַאנְדִיל פּוּן גָלָאז אַז עֶר פְּלֶעֶנְט אַרוֹס טְרַאגְן גְלָאז אוּנ מַאכְן צוּ פַּר קִיפֶּן פְּלֶעֶנְט עֶר נִיט צַייֶלְן
וּוִיפִּיל עֶר טְרַאגְט אַרוֹס עֶם אִיז נִיט גְוָוען חֶשְׁבּוֹן בַּייא אִים . אוּנ עֶר הָט נָהאט אַהַאנְדִיל פּוּן דִימֶנְטֶן
אַז עֶר כְּלֶעֶנְט אַרוֹס טְרַאגְן אִין מַארְק פְּרֶעֶנְט עֶר צַייֶלְן . אוּנ בְּשֶׁעַת עֶר פְּלֶעֶנְט קוֹמֶן אַדַּיים פְּלֶעֶנְט
עֶר וַוייטֶר צַייֶלְן וַויל עֶם אִיז גְוָוען חֶשְׁבּוֹן אוּנ לַייב בַּיי אִים פְּלֶעֶנְט עֶר אֲלֵי מָאל צַייֶלְן . אָז נָאט זָאגט
צוּ דִיא עוֹ"ג הָאב אִיהְ נִיט גְהַייסֶן צַייֶלְן זַייא זָעגְן נִיט חֶשְׁבּוֹן בַּייא מִיר . עֻם שְׁמַיִים כָּל הַגּוֹיִם כְּאַיִן נֶגְדּוֹ
אֲלֵי פְּלֶעֶנְט זָעגְן אָז וַויא נָאר נִיט אָבֶּר דִי יוּדֶן זָעגְן בַּיי מִיר חֶשְׁבּוֹן אָז וַויא אַקְיָנְד בַּיי אַמְטְשָׁר וָום
זִיא טְרַאגְט אִים אוּנ דָר נָאהְ גְוָוינְט זַיא אִים אוּנ טְרַאגְט אִים_וַוייטֶר . דְרוּם הַיים אִיהְ זַיי צַייֶלְן אֲלֵי

שעה

הוי ששים המה מלכות ושמנים פילגשים אחת היא יונתי תמתי (שיר ו) אלו ישראל . פקוד כל בכור זכר אמר הקב"ה לישראל בשביל חבתכם שניתי מדתה של עולם . כיצד כהבתי בתורתי שיהא חמור נפדה בשה שנא' (שמות לד) ופטר חמור תפדה בשה ואם לא תפדה וערפתו כל בכור בניך תפדה ולא יראו פני ריקם . ואני לא עשיתי כן אלא פדיתי שה בחמור שהמצרים נמשלו לחמור שנא' (יחזקאל כג) אשר בשר חמורים בשרם וישראל נמשלו לשה ש"י' (ירמיה ג) שה פזורה ישראל והרגתי בבוריהם של מצרים והקדשתי בכוריהם של ישראל שנא' (במדבר ח) כי לי כל בכור ביום הכותי כל בכור בארץ מצרים הקדשתי אתם לי כל בכור בישראל מאדם עד בהמה לי יהיו אני ה'. לכך נאמר לו פקוד כל זכר בבני ישראל :

(כא) **דבר** אחר פקוד כל בכור זכר . והרי אנו מוצאים מאתים ושבעים ושלשה בכורות שהיו עודפים על הלוים בשעה שמנה אותם משה . ר' יהודה ור' נחמיה . ר"י אומר כך עשה משה נטל רע"ג פתקין וכתב בהן לוי . ועוד נטל רע"ג פתקין וכתב בהן חמשה סלעים . פרפן ונתנן בקלפי והיה אביו של בכור מושיט ידו בקלפי אם עולה בידו פתק כתוב בו לוי היה יודע שפדו לוי והיה פטור מחמש סלעים ואם עלה בידו פתק כתוב בו חמשה סלעים היה נותן חמשה סלעים אלו דברי ר"י . ר' נחמיה אומר עדיין היא מחלוקת בדבר שהיה יכול לומר אין כאן פתק כתוב בו לוי לפיכך לא עלתה בידי . אלא כך עשה משה נטל פתקין כמנין כל הבכורות וכתב בהן לוי . ועוד פתקין אחרים כמנינם וכתב בהן חמשה סלעים . טרפן ונתנן בקלפי והיה אביו של בכור פושט ידו בקלפי אם עלה בידו מחמשה סלעים נותן חמשה סלעים . והמטונה אומר הרי שם פתק כתוב לוי ולא היית ראוי לפדות מן לוי . פקוד כל בכור זכר יש פקידה לבכורות שנא' (שמות ל כ) כי פקד ה' חנה ותהר ותלד שלשה בנים ושתי בנות יש פקידה לשמירה שנא' (יהושע י) ופקדתך שמרה רוחי . יש פקידה לשלום שנאמר (יחזקאל ח) ושמתי פקודתך שלום :

(כב) **וידבר** ה' אל תכריתו את שבט . זש"ה אל תגול דל כי דל הוא ואל תדכא עני בשער (משלי כב) א"ר תנחומא בר אבא א"ר לוי אל תגול דל כי דל הוא זה התורמוס שנכנס עם הפרפרת לא יאמר אדם יש לפני אווזים ותמרים עליהם אני אומר הברכה תחילה ואניח את התורמוס . אמר הקב"ה אל תגזל דל כי דל הוא . אמר ר' חזקיה א"ר ירמיה בר אבא ב"ר יוחנן כל שאינו אומר דבר בשם אומרו עליו הכתוב אומר אל תגזל דל כי דל הוא . וצריך אדם כשהוא שומע דבר לומר אותו בשם אומרו אפילו משלישי הלכה ששנו רבותינו.א"ר תנחום הלבלר

עין יוסף ענף יוסף מקובל

(כא) כך עמה מטה נטל כ"ב מלף פתקין. כל"ל : [נטל פתקין (כב) לא יאמר אדם יש לפני אנווים כו' . קשה דהא התורמוס כמנין כל הבכורות]. כיוון כ"ב מלף רע"ן .וכיוצא למי הוא מין קטניות כדדריש ריש כלאים וברכתו בפה"א ספ"ק דבכורים מקשה וכלל כיוס יכול להיות מיעלו כלם בן לוי מכחי פליגי בא"ח סי' רי"א יש אומרים בפה"ע קודם וי"א שהן שוין. סיס כ"ב פתקין כן לוי כמנין כל הבכורות . ומיכן מעמה נקיט וא"כ למה לא יברך ברישא על האגוזים ותמרים ועוד דה"ל למשמע סיס : [ועוד פתקין מחריס כמנינם] . ר"ל כמנין רע"ג : שאגוזים חביבין עליו ועוד אם אינו חפץ לאכול התורמוס למה [יש פקידה לנביא שנאמר כו']. כה"ג דלא ככי"ת מן כתורס קלא יברך עליו . וי"ל דבאמת מיירי שרוצה לאכול התורמוס ג"כ אלא דוכ' פקד לת שרה ע' י"מ : שס"ל אם יברך בפה"א על עץ יצא וא"כ כשיברך על התורמוס

(כב) זה התורמוס . הוא מין קטניות שכולקין תחתו שבעה פעמים בפה"א לא יוכל לברך על האגוזים . ואם יברך ברישא על האגוזים ומת"כ מהכל נקוט מעודה וע' כיוכולמי דכרכו'(ת"ח): ואח"כ על התורמוס נמצא נזרם ברכה שאינה צריכה . ולכן ירצת [כפרפרת]. פי' נקוט מעודה (ז"כ) וע' כענף : [כלכלה] . פי' להניח התורמוס שלא לאכול כלל . ולכן אמר אל תגזל דל כי כסופר דל הוא דבאמת אע"ג דקי"ל בירך על פרי העץ בורא פרי האדמה

יצא ה"מ בדיעבד אבל לכתחלה יברך על כל מין ומין ברכה הראוי כמ"ש רש"י בברכות דף מ"א (ד"ה) :

שָׁעָה דְּרוּם שְׁטַיִיט פְּקוּד כָּל בְּכוֹר זִכָּר דוּ וָאלְטֶט צַיְיגֶן אַלֵי זְכָרִים פּוּן דִי בְּכוֹרִים זָאגְט נָאט וַיְיל אִיךְ הָאבּ אַיְיךְ לִיב הָאבּ אִיךְ פַּר עֶנְדֶערְט דָעם מִנְהָג ן דָר וָועלְט וָאורום עָם שְׁטַיִיט אִין דָער תּוֹרָה אַז אַיין אַיְיזִיל אַבְּכוֹר וָאלְטֶט אוֹים לַיְיזֶן כַּיט אַשׁ[illegible] אוּג אַז נִיט וָאלְטֶט דָעם אַיְיזִיל הָארְגֶנֶן . אוּג אִיךְ הָאבּ אַז נִיט גְטָאן אִיךְ הָאבּ אוֹים גְלַיְיזְט דִיא שְׁעפְּטֶן מִיט אַיין אַיְיזִיל דִיא מִצְרִיִים וָענֶן גְגְלַיְיכֶן צוּם אַיְיזִיל . עָם שְׁטַיִיט אֲשֶׁר בְּשַׂר חֲמוֹרִים בְּשָׂרָם אַז וִויא אַיְיזִיל פַּלְיִישׁ אַז אִין זַיְיעֶר פְּלַיִישׁ . אוּג דִיא יִשְׂרָאֵלִים וָענֶן גְגְלַיְיכֶן צוּם שְׁעפְּטֶן עָם שְׁטַיִיט שֶׂה פְּזוּרָה יִשְׂרָאֵל דִי יוּדֶן וָענֶן אַז וִויא אַיין צוּ שְׁפְּרֵייטֶט שָׁעפְּטֶן וָענֶן פַּר מֶרִיבֶּן אִין גָלוּת הָאבּ אִיךְ גְהַרְגֶנִית דִי בְּכוֹרִים פּוּן מִצְרַיִם אוּג אִיךְ הָאבּ גְהַיילִיגְט דִיא בְּכוֹרִים פּוּן דִי יוּדֶן . עָם שְׁטַיִיט הִקְדַּשְׁתִּי אוֹתָם לִי כָּל בְּכוֹר בְּיִשְׂרָאֵל בְּשָׁעַת אִיךְ הָאבּ גְהַרְגֶנִית אַלֵי בְּכוֹרִים אִין מִצְרַיִם הָאבּ אִיךְ גְהַיילִיגְט אַלֵי בְּכוֹרִים פּוּן דִי יוּדֶן צוּ מִיר דְרוּם הָאבּ אִיךְ גְהַיִיסֶן צַיְיגֶן אַלֵי בְּכוֹרִים אַל תַּפְרִישׁוּ אֶת שַׁבָּט דָם זָאגְט דָר פָּסוּק אַל תַּגְזוֹל דָל כִּי דָל הוּא זָאגְט רַבִּי תַּנְחוּמָא פּוּן רַבִּי לֵוִי וָועגֶן דֶר פָּסוּק מַיְינְט וָען עָם קוּמְט פַּר דִיר אוֹפֶּן טִישׁ אַרְבִּים נָאךְ דָעם עֶסֶן זָאלְטְסוּ נִיט זָאגֶן כֶּען זָאל בְּרֶעגֶן נִים אוֹדֶר פַּיְינֶן בֶּעסֶר אַבְּרָכָה מַאכֶן אוֹף זַיְיא זָאגְט נָאט זָאלְטְסוּ נִיט גַזָּלָנֶן דִיא בְּרָכָה פּוּן דָעם אַרְבִּים זָאל מֶען מַאכֶן אַבְּרָכָה אוֹף אִים . רַבִּי חִזְקִיָּה זָאגְט עֶר פָּסוּק מַיְינְט אַז דוּא הֶעְרְסְט אַדִין אוֹדֶר אַהֲדוּשׁ אִין דֶר תּוֹרָה פּוּן אַיְינֶעם . אַז דוּא וִויסְט דָעֶר צַיְיגֶן מוּסְטְסוּ זָאגֶן פּוּן יֶענֶעמְם וָועגֶן וָום דוּא הָאסְט פּוּן אִים גְהָערְט אֲפִילוּ דוּא בִּיסְט שׁוֹין דָעֶר דְרַיִיסְט דֶר פֶּערְטֶר הֶעֶרְ מוּסְטְסוּ זָאגֶן כְּסֶדֶר פּוּן וָועמְ דוּא הָאסְט

מקובל אני מרבי מיאשא שקבל מן הזקנים הלכה למשה מסיני כל מי שאינו אומר דבר משל תורה בשם אומרו שעליו הכתוב אומר אל תנזל דל כי דל הוא. וכל האומר דבר בשם אומרו זוכה שיגאלו ישראל על ידו. מטי את למד מאסתר ששמעה הדבר ממרדכי ע"י כן זכתה שנגאלו ישראל על ידה. הוי אם שמעת דבר הוי אומר בשם אומרו. ד"א אל תנזל דל כי דל הוא מדבר בשבטו של לוי וכי דלים היו. ר"י בר סימון ורבותינו אחד מהם אומר למה נקראו דלים שהיו דלים מנחלה שנא' (דברים יח) ולשבט הלוי לא נתן משה נחלה אשי ה' הוא נחלתו. לכך אל תגזלהו שהוא דל מן המתנות שאמרתי לך. והאחד אומר שהיו דלים מן המנין. למה שהיה הארון מכלה אותן לפיכך הקב"ה מצוה את משה ואומר אל תכריתו את שבט משפחות הקהתי: אל תכריתו. (כג) ילמדנו רבינו העובר על כריתות שבתורה במה הן מתרפאין ויוצאין מידי כריתתן. כך שנו רבותינו כל חייבי כריתות שלקו נפטרו מידי כריתתן שנא' (מש כה) והפילו השופט והכהו לפניו וגו' ארבעים יכנו לא יוסיף וגו' ונקלה אחיך לעינך כיון שלקה חסה התורה עליו ואמרה ונקלה אחיך לעיניך הרי אחיך. ולמה ארבעים אלא האדם הזה נוצר למ' יום ועבר על התורה שנתנה למשה למ' יום. ילקה מ' ויצא ידי עונשו. וכן את מוצא באדם הראשון כשנצטוה וא"ל ומעץ הדעת טוב ורע לא תאכל וגו' (בראשית ג) ונתחייב מיתה ולקה העולם בארבעים עונשים. עשר לאדם. ועשר לחוה. ועשר לנחש. ועשר לאדמה. ולפיכך כיון שעבר אדם על אחת מן העברות לוקה מ'. וכן את מוצא על כל דבר ודבר שצוה הקב"ה למשה אזהרות ועונשין. כתיב בשבת (שמות ט) זכור את יום השבת אזהרה. ועונשה מחלליה מות יומת. באו למדבר ומצאו מקושש ולא היה יודע משה באיזה מיתה הוא נהרג אלא ויניחהו במשמר (ויקרא כד) אמר הקב"ה מות יומת האיש רגום אותו באבנים (שם) מיד עמד משה בתפלה ואמר רבש"ע אם יחטא אדם כך היא נפקל הרי הן מסתכלין. עשה להם הקב"ה ילקו ארבעים ויצאו ידי כריתתן. כך כשמתו בני אהרן ראו אותם שבטו של קהת התחילו צווחין על משה לומר כך אנו מתים.

עין יוסף

כסופר. וכ"ל חמר רבי תנחום הלבלר מקובל אני מר' מיאשא לך תגזלהו מן המתנות שמעתי לך מכות דל] כ"ל מן כך פירושו מקבל מחכה [כ"ל מחכיון] מקבל מהזוג כו'. בכ"מ כמאמר פ"ב דפאה. אל תגזלהו מכות דל כ"ל כפי מכות דל לכן אל תגזלהו ומזה למדנו כ"ל כשמוסיף בשם אומרו עד הכאן לשיטתי: [כל מי שאינו אומר כו']. זה הוזר לדלעיל ושינו מדברי רבי תנחום וכ"ל כל מי שאינו אומר דבר של תורה בשם אומרו עליו מכתוב אומר כו': [לכך

ואמרה (כג) ומקבל מחיך לשיעור כיון שלקה כרי הוא כלמיך. כ"ל: [ומתחייב מיתה ולקה ומתו] כ"ל: [ונכתי

הָאסְט גֶהָערְט בִּיז צִים עֲרְשְׁטֶן וָאם הָט דָאם כְּחַדֵּשׁ גְוָעֶן. אוּג אוּב נִיט אִיז גְלַייךְ וְוִיא דוּא הָאסְט גְנַאזִילְט פּוּן אִים. אוּג הֶר וָוס זָאגְט דִי זַאךְ פּוּן יֶענֶעמְס וְוֶעֶן בְּרֶענְגְט עֶר אַנְאוֹלֶה אוֹף דֶער וָועלְט דָם אִיז אֶפּ גְלֶעְרִינְט פּוּן אֶסְתֵּר הַצַּדִּיקֶת. וִיא הָט דֶר צֵייט דָעם מֶלֶךְ אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ פּוּן מָרְדְכַיִם וָועֶן אַז בִּנְתָן וָהֶרֶשׁ וְוִילְן הָאבֶּן דָעם מֶלֶךְ אִיז דֶר פּוּן אַרוֹם גְקוּמֶן אַיין אוֹס לַיְיוּנְג צוּם בְּלַלְ יִשְׂרָאֵל. נָאךְ אֶפְשֶׁט אִיז אַל תְּגַזוֹל דַל כִּי דַל הוּא זָאלְסְט נִיט גַאזִילְנֶן דֶעם אֲרִימָאן וַוייל עֶר אִיז אַיין אָרְמֶן דָאם מֵיינְט טָעֶן שֶׁבֶט לֵוִי דְרוּם הַייסְן זַייא אֲרִימֶע לַייט וַוייל זַייא הָאבֶּן נִיט גְנוּג קִין חֵלֶק אִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל דְרוּם זָאגְט נָאט זָאלְסְט זַיי נִיט גַאזִילְנֶן פּוּן דִי זַאכְן וָוס אִיךְ הָאב גְהַייסְן זַיי גֶעבֶּן תְּרוּמָה וּמַעֲשֵׂר אוּג נָאךְ זָאכְן. נָאךְ אַפְּשֶׁט אִיז דְרוּם וְוערְן זַיי גְרוּפְּן אֲרִימֶע לַייט וַוייל זַייא זָעֶנְען גְוָעֶן מִינֶר אוּג צָאל פּוּן אַלֶּע שְׁבָטִים וַוייל דֶר אָרוֹן הַקּוֹדֶשׁ הָאט פַּאר עֶענְט אִין זַייא. דְרוּם זָאגְט נָאט צוּ מֹשֶׁה רַבֵּינוּ זָאלְסְט נִיט פַּר שְׁנַייְדֶן דָעם שֶׁבֶט דִי מִשְׁפָּחָה פּוּן קְהָת זָאלְסְט זַיי זָאגֶן אַז זָאלֶן נִיט גַיין לֶעבֶּן אָרוֹן. אַל תַּכְרִיתוּ דַיא תַּלְמִידִים הָאבֶּן גְפֶּרֶענְט רַבִּי תַּנְחוּמָא דֶר וָום הָט עוֹבֵר גְוָעֶן עֲבִירָה וָום קוּמְט אוֹף אִיר בְּרֶת מִיט וָום וָועֶרְט עֶר גְתַיילְט עֶר זָאל נִיט הָאבֶּן חֶלִילָה קִין כְּרֶת. הָט עֶר זַייא גְזָאגְט אַלֶּע וָואס זָענֶן חַיָּב כָּרֶת אַז זַיי זָענֶן גְשָׁלָאגֶן גְוָוארֶן מַלְקוֹת וָועֶרְן זַיי פְּטוּר פּוּן כָּרֶת. עֶם שְׁטַייט בִּיי מַלְקוֹת וְנִקְלָה אָחִיךְ לְעֵינֶיךְ וִויא עֶר וָועֶרְט נָאר גְשְׁלָאגֶן גְוָוארֶן אִיז עֶר שׁוֹן דֶיין בְּרוּדֶר גְלַייךְ מִיט דִיר. אוּג פַּר וָום שְׁלָאגְט מֶען פַּעֲרְצִיג מַלְקוֹת וַוייל דֶער מֶענְטְש וָועֶרְט בַּשַּׁאפֶן צוּ פַּעֲרְצִיג טָאג הָט עֶר עוֹבֵר גְוָעֶן אוֹף דֶר תּוֹרָה וָום זַיא אִיז גְגֶעבֶּן גְוָוארֶן צוּ מֹשֶׁה רַבֵּינוּ אִין פַּעֲרְצִיג טָאג אוּג אַז גְפִינֶן מִיר בִּיי אָדָם הָרִאשׁוֹן גָאט הָט אִים גָזָאגְט עֶר זָאל נִיט עֶסֶן פּוּן עֵץ הַדַּעַת הָט עֶר עוֹבֵר גְוָעֶן אוּג הָט גֶגֶעסֶן אִיז עֶר מְחוּיָב גְוָוארֶן מִיטָה אוּג דִי וָועלְט אִיז גְשָׁלָאגֶן גְוָוארֶן מִיט פַּעֲרְצִיג שְׁטְרָאפְּוּנְג. צֶעהֶן צוּ שְׁטְרָאפְּוּנְג צוּ אָדָם הָרִאשׁוֹן. צֶעהֶן צוּם נָחָשׁ. צֶעהֶן צוּם נָחָשׁ. אַז וִוי עֶם שְׁטַייט אִין פָּרָשַׁת בְּרֵאשִׁית. אוּג אַז נָפַיֶּנֶן צוּ חַוָּה. צֶעהֶן צוּם נָחָשׁ. צֶעהֶן צוּם נָחָשׁ. אַז וִוי עֶם שְׁטַייט אִין פָּרָשַׁת בְּרֵאשִׁית. אוּג אַז נָפַיֶּנֶן מִיר אוֹף וֶועֶרְט מְצוּדֶה פּוּן נָאט הָט נָאט פַּר זָאגְט אוּג הָט גְעֶבֶּן אוֹף וֶועֶרְט מְצוּדֶה אַבְּזִינְדֶר שְׁמָרָאף. בִּיי שַׁבָּת שְׁטַייט זְכוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת זָאלְסְט גַדֶענְקֶן דָעם מָאג פּוּן שַׁבָּת אוּג דֶר וָום וָועט נִיט הַיְיסֶן דָעם שַׁבָּת זָאל גְטַייט וָועֶרְן. בְּשַׁעַת דַיא יוֹרֶן זָעֶנְען גְוָעֶן אִין דָעֶר מִדְבָּר הָאבֶּן זַיי גְפִינֶן אַייגֶר קָלָאפְּט הָאלְץ אוּם שַׁבָּת הָט מֹשֶׁה נִיט גְוּוִיסְט מִיט וָואכֶר טוּיט מֶען טַייט אִים הָאט אִים גָאט גְזָאגְט מֶען זָאל אִים פַּר שְׁטַייגֶן מִיט שְׁטַייגֶר הָט מֹשֶׁה רַבֵּינוּ מִתְפַּלֵּל גְוָועֶן אוּג גְזָאגְט צוּ גָאט אַז אַמְעֶנְטְש

א"ל הקב"ה כשם שעשיתי תקנה לאהרן שנא' (שם טז) בזאת יבא אהרן וגו' אף למשפחת הקהתי כך אני עושה תקנה שלא ימותו שנאמר וזאת עשו להם וחיו ולא ימותו . מנין ממה שקראו בענין אל תכריתו :

(כד) ד"א אל תכריתו זש"ה (תהלים לג) הנה עין ה' אל יראיו וגו' מדבר הכתוב בשוטין הרבה אלא למה שאנו צריכין מדבר בשבטו של לוי . ומנין שנקרא שבטו של לוי יראי ה' שנא' (מלאכי ב) ואתנם לו מורא וייראני למיחלים לחסדו שהם מיחלים להקב"ה בכל עת . להציל ממות נפשם ולחיותם ברעב . בכ"ד מתנות שנתן להם אלו הן עשר במקדש ועשר בגבולין וארבעה בירושלים . עשר במקדש חטאת ואשם זבחי שלמים וזבחי צבור חטאת העוף ואשם תלוי לוג שמן של מצורע שתי הלחם ולחם הפנים ומותר העומר ושירי מנחות . עשר בגבולין תרומה ותרומת מעשר וחלה וראשית הגז והזרוע והלחיים והקיבה ופדיון הבן ופטר חמור וגזל הגר וחרמים ושדה אחוזה וד' בירושלים הבכורות והבכורים והמורה מאיל תודה ומאיל נזיר וחזה השלמים ושוק ועורות הקדשים הרי אלו כ"ד מתנות הוי ולחיותם ברעב . אל תכריתו את שבט וגו' . צפה הקב"ה שקרח עתיד לעמוד ולחלוק על הכהונה אמר הקב"ה כך לא בשביל קרח אכרית את בית הלוים . אל תכריתו זש"ה למען שמי אאריך אפי ותהלתי אחטם לך לבלתי הכריתך (ישעיה מח) למה"ד למלך שהיה לו בן ונדבק עם הלסטים ונתפסו נתפס בנו עמהם אמר המלך מה אעשה אהרוג את הלסטים אפשר הרי בני עמהם בשביל בני אני מכפר אותם עכשיו כך היו הלוים נושאין במשכן שנא' ולבני קהת לא נתן כי עבדת הקדש . והיה הקב"ה מביט בקרח ובעדתו שעתידין לחלוק על משה ואהרן אמר הקב"ה מה אעשה לאלו להרוג אותם במדבר אי אפשר למה שנטל הקב"ה חצי שמו ונתן עליו יה שנתן הקב"ה על קהת הקהתי לפיכך הוא אומר למען שמי אאריך אפי וגו' .

על

עץ יוסף

(כד) וזבחי שלמי צבור . חטאת העוף ואשם תלוי . כצ"ל וזבחי שלמי צבור הם כבשי עצרת והם ק"ק להאכל בעזרה. וצריך שצריכין למחוק זבחי שלמים . דאל"כ הרי י"א הם במקדש ועוד דזהו שחשב לקמן והזה השלמים ושוק : [לוג שמן של מצורע] . היינו מה שנשאר ממתנותיו נאכל לכהנים . ומותר העומר מנחת העומר נקמצת ושיריה נאכלין לכהנים וכל מנחות ק"ק הם . ושירי מנחות של יהודים היינו מנחת נדבה ומנחת חוטא: [והזרוע והלחיים והקבה] . כל זה נחשב לאחד : [וגזל הגר] . שנשבע לו לשקר ואח"כ הודה לאחר מיתת הגר צריך לשלם קרן והומש לכהנים דכתיב האשם המושב לה' לכהן : [והחרמים] . ישראל שמחרים סדהו : [ושדה אחוזה] . שהקדישו ולא גאלה ומכרה גזבר לאחר הרי היא יוצאה ביובל ומתחלקת לכהנים שבאותו משמר שהירע בו היובל: [הבכורות והבכורים והמורם מאיל תודה ומאיל נזיר וחזה השלמים שוק ועורות הקדשים] . כצ"ל . וחזה ושוק של שלמים והמורם מאיל תודה ונזיר לאחד נחשב . ועורות הקדשים היינו עור העולה והחטאת והאשם . אבל עורות קדשים קלים לבעלים . וע' בחולין קל"ג ע"ב ובספרי ס' קרח : [אהרוג את הליסטים אפשר] . פי' אפשר בתמיה הרי בני עמהם . או צ"ל אי אפשר : [למה שבטל הקב"ה חצי שמו כו']. וכ"ה בילקוט. אבל הרבה גרם להרוג אותם עכשיו א"א שהרי מעורבים הם עם האחרים לדיקים וכדי שלא יפגע בכלם מדת הדין לקח הקב"ה חצי שמו כו' כדי לעשו' עליהם משמרות עד יבוא יומם הוי למען שמי כו':

וכרג

זינדיגט פר שטיינט מען אים איטליכן אין די אויגן איטליכר קוקט אויף אים ווערט ער פאר שעמט . האט גאט גזאגט מען זאל אים שלאגן מלקות וועט ער פטור זיין פון סקילה . אזו אז דיא קינדר פון אהרן הכהן זענין פר ברענט גווארן האבן דיא קינדר פון שבט קהת גשריגן צו משה מיר וועלן אויך אזו שטארבן הט גאט גזאגט ער זאל מאכן אתקנה פר זיי עס זאל זיי ניט שאטן . עס שטייט זאת עשו להם וחיו ולא ימותו דס זאלסטו זיי טוען אז זיי זאלן ניט שטארבן זאלן בלייבן לעבן אל תכריתו את שבט משפחות הקהתי דס זאגט דר פסוק הנה עין ה' אל יראיו גאטס אויגן איז צו זייני פארכטיגי . דאס מיינט מען שבט לוי וואס זיי האבן זיך גפארכטן פר גאט שטענדיג למיחלים לחסדו צו דיא וואס האפן צום חסד פון גאט להציל ממות נפשם ולחיותם ברעב ער זאל זיי בשערמן פון טויט אונ דר נערין זייא אונ הינגער . דס מיינט מען שבט לוי וואס גאט הט גהייסן זיי געבן פיר אונ צוואנציג מתנות פון די יודן צעהן זאכן האבן זייא גינומען אין בית המקדש פון קרבן חטאת . אשם . שלמים . שלמי צבור . חטאת העוף . אשם תלוי . לוג שמן של מצורע . שתי הלחם . ולחם הפנים . ומותר העומר . ושירי מנחות . פון די צעהן זאכן האבן שבט לוי גגעסן . אונ צעהן זאכן האבן זיי גנומן חוץ למקדש . תרומה . מעשר . חלה . ראשית הגז . זרוע לחיים קיבה . ופדיון הבן . ופטר חמור . וגזל הגר . וחרמים . ושדה אחוזה . אונ פיר זאכן האבן זיי גנומן אין ירושלים בכורות . ביכורים . חזה השלמים . ועורות הקדשים . דס איז די פיר אונצוואנציג מתנות וואס שבט לוי הט גנומן פון די יודן אל תכריתו את שבט משפחות הקהתי גאט הט גזעהן אז קרח מיט זייני מענטשן וועלן קריגן אויף דר כהונה האט גאט גזאגט ניט צו ליב אים וועל איך פר שניידן דעם גאנצן שבט . דאס זאגט דער פסוק למען שמי אאריך אפי פון מיין נאמן וועגין וועל איך דר לענגערן מיין צארן . עס איז אמשל צו אשר הט גהאט אזון הט ער זיך צו גקלעבט צו גזלנים הט מען זייא אלי גחאפט מיט דעם זון פון שר . הט דר שר גזאגט איך זאל הייסן הארגינן וועט מיין זון אויך גהארגית ווערן . דרום מוז איך הייסן אפ לאזן אלי צו ליב מיין זון . אזו די לוים האבן גטראגן דעם משכן הט גאט גזעהן אז קרח וועט קריגן אויף משה מיט אהרן האט גאט גזאגט הארגינן זייא

כא:

(כה) **אל** תכריתו . הרי יפה אמר הכתוב (ו מ"ש ג יד) ולא דבר ה' למחות את שם ישראל מתחת השמים אין הקב"ה מבקש שימות א' מישראל . ראה מה כתיב (ישעיה נו) ואל יאמר בן הנכר הנלוה אל ה' לאמר הבדל יבדילני ה' מעל עמו . ומה על בן נכר אמרתי שלא לפסלו עאכ"ו בני הוי לא דבר ה' למחות את שם ישראל . הגבעונים שהיו גרים ארורים ולא היו גרי אמת אלא מן היראה נתגיירו וקבלתי אותם . ועל שבקש שאול להזקק להם והרג מהם . הרגתי אותו . ולא עוד אלא שהבאתי שלש שנים רעב בשבילם שנא' (שמו"ב ג כא) ויהי רעב בימי דוד שלש שנים שנה אחרי שנה . ומה אם לגבעונים שבאו אצלכם לא פסלתי . לבני אני פוסל . הוי אומר (מ"ש כ יד) ולא דבר ה' למחות . ועאכ"ו לדיוים שהן משרתים לפני . הוי **אל** תכריתו :

(כו) **אל** תכריתו . וז"ה (משוס ה) טוב ה' לטעון ביום צרה ויודע חוסי בו . אין מדתו של הקב"ה כמדת בו"ד . מלך ב"ו שמרדה עליו מדינה הוא עושה בה אנדרומוסיא והורג הכובים עם הרעים . והקב"ה אינו כן אלא בשעה שהדור מרעים לפניו הוא ממלא לצדיקים ומאבד לרשעים. חמאו דור אנוש אבד אותן והציל לחנוך שנא' (בראשית ה) ויתהלך חנוך את האלהים למה ביום צרה ויודע חוסי בו . דור המבול הכעיסוהו ואבדן שנא' (שם ח) וימח את כל היקום והציל לנח ובניו שנא' (שם ו) ונח מצא חן בעיני ה' וכן הכדומים הכעיסוהו ואבדן שנא' (שם יט) וה' המטיר על סדום ועל עמורה וגו' והציל ללוט שנא' (שם) ויהי בשחת אלהים את ערי הככר ויזכור אלהים וגו' . וכן המצרים הביא חשך עליהם לא ראו איש את אחיו ולכל בני ישראל היה אור במשבותם (שמות י) ולמה ביום צרה יודע חוסי בו . יצאו ישראל ממצרים באו למדבר עשו אותו מעשה חוץ משבטו של לוי שנא' (שם לב) מי לה' אלי ויאספו אליו כל בני לוי . מי שלא נתנו נזם לעגל אמר הקב"ה ביום צרה יודע חוסי בו מיד עמד משה והרג לחוטאים שנא' ויעשו בני לוי כדבר משה וגו'. ושבטו של לוי שנהנו נפשם על קדושת השם לכך נאמר למשה ולאהרן אל תכריתו . וכה"א במקום אחר פקוד את בני לוי וחזר ואמר אך את מטה לוי לא תפקוד וגו' א"ל למה . א"ל כדי להוציאם מן הגזרה שצפה הקב"ה שעתידין ישראל להכעים לפניו והוא אומר להם במדבר הזה

עץ יוסף

(כה) והרג מכאן. מלמוד מסתם שהרג מהגבעונים ממש וכדלקמן בירושלמי סנהדרין. שסמית מהגבעונים ז'. פני מועדי עליס ושאי סוחבי מים . ושמש . וסופר . והזן . לכל ברכה גרס וכרב שהכניס שהיו מספיקין מים ומזון לכל . ולפשר כאן

ג"כ כאומר שהפסיד להם מזומנותם וכוי כלומר רבינו

(כו) אנדרומוסיא פי' תכדון :וגלן עכ כלם לפי שלימו יולא מי מעט ומי לא מעט: [מדרש לפניו סוח ממלא לנדיקים] . כל"ל: שהל

קָאן אִיךְ גִיט וָוארוּם טַיין נָאטָן אִיז דָא בַּיי וַיי עָם שְׁטַייט הַקְהָתִי דָר אוֹת ה פוּן אָן הַייבּ אוֹן דָר אוֹת יוּד צוּם סוֹף דָאס אִיז דָר שֵׁם י־ה נָאטָס נָאטָן דְרוּם וָאלְטָטוּ וָעהָן מָאכָן אַתָּקָנָה וָאלָן גִיט פַּר שָׁנְטָן וָועָרָן אל תַּכְרִיתוּ דָם וָאנְט דָר פָּסוּק וְלֹא דִבֶּר יְיָ לִמְחוֹת אֶת שֵׁם יִשְׂרָאֵל מִפַּתַּת הַשָּׁמַיִם נָאט וויל גִיט אַז אַיינָער פוּן יוּדִין זָאל שְׁטַארְבָּן . אָזוֹ וויא עָם שְׁטַייט וָאל יאמר בֶּן הַנֵּכָר הַנִּלְוָה אֶל יְיָ לֵאמֹר הַבְדֵּל יַבְדִּילַנִי יְיָ אוֹן דָער פְּרָעמְדֶר פוּן דִי פְרָעמְדֵי פָּעלְקֶר אז זַיי בֶּהָעפְטָן זִיךְ צוּ נָאט וָאלָן גִיט וָאנָן אז נָאט הָט אוֹנוּ אָפּ גֶשַׁייד פוּן זַיין פָּאלְק יִשְׂרָאֵל .נָאר נָאט הָט לַיב אַלַי וָם קוּמָן זִיךְ בַּהָעפְטָן צוּ אִים . הַיינְט מָאדָאךְ אַפְּרָעמְדֶר אִיז טַייעָר בַּיי נָאט מִכָּל שֵׁבֶט דִי יוּדָן נָאטָס קִינְדֶר וויל נָאט בְּוודַאי וָאלָן גִיט וָועָרָן אוֹס גְטָעקט דָער נָאמָן פוּן אִיטְלִיכָן יוּד . דִי גִבְעוֹנִים וָעָנָן גִיט גָווען קִין וָוארַהָאפְטִינֵי גֵרִים פוּן דָעמְט וָעָנָן הָאט זַיי נָאט מְקַבֵּל גָווען אוֹן אַז שָׁאוּל הַמֶּלֶךְ הָט גְדָרְגִית דָיא גִבְעוֹנִים הָאט אִים גָאט גְדָרְגִית . אוֹן צוּ לַיב זַיי אִיז גָווען דְרַיי וָאר הוּנגָר . מָאדָאךְ דִיא גִבְעוֹנִים הָאב אִיךְ מְקַבֵּל גָווען אוֹן מִכָּל שֵׁבֶט דִי יוּדָן אוֹן דִיא לְווִים נָאטָס קִינְדֶר וויל נָאט . אַל תַּכְרִיתוּ דָם וָאנְט דָר פָּסוּק פי"ב יְיָ לְמָחוֹת בְּיוֹם צָרָה וְיָ בֵּיוֹ חוֹסֵי בוֹ נָאט אִיז גִיט צוּ דֶעם וָם שְׁטַארְקְט זִיךְ אִין דֶעם טָאג וָם קוּמְט אוֹף אִים אַצָּרָה גִיט וויא דִי מְדָה פוּן גָּבָשָׁר וָדָם אִיז דִי מְדָה פוּן נָאט . אַבָּשָׁר וָדָם אַז אֶמְדִינָה אִיז מוֹרֵד אִין אִים הָאדְרְגִית עֶר זַיי אוֹס אַלַי גוּטָע אוֹן שְׁלֶעכְטֵי אֶבֶר נָאט אִיז גִיט אַזוֹ אַז דָר דוֹר וִינְדִיגְט קֶענֶען אִים הָרְגִית עֶר נָאר דִיא רְשָׁעִים אוֹן דִי צַדִּיקִים לָאזְט עֶר אִיבֶּר . דָר דוֹר הַמַּבּוּל הָאבֶּן גְזִינְדִיגְט הָט עֶר זַיי פַּר לִירְט אוֹן הָט גְלָאזְט נָם הַצַּדִּיק מִיט דִיא קִינְדֶר . אַנְשֵׁי סְדוֹם הָאבֶּן גְזִינְדִיגְט הָט עֶר זַיי אִיבֶּר גֶקֶעהְרְט אוֹן לוֹט אִיז גִיצוֹגְן גְווָארְן . צוּ דִי מִצְרִיים הָט נָאט גְבְּרַאכְט פִּינְצְטֶרְנִיש זַיי הָאבֶּן גִיט עֶענֶען אֵייגֶער דָעם אַנְדֶרֶין אוֹן צוּ דִי יוּדָן אִיז גְווָען לִיכְטִיג. זַיי עֶענֶען אֲרוֹס גְגַאנְגֶן פוּן מִצְרַיִם עֶענֶען זַיי גְקוּמֶן אִין דֶר מִדְבָּר . הָאבֶּן זַיי גְמַאכְט דָעם עֶגֶל אוֹן שֶׁבֶט לֵוִי הָט גִיט גְמַאכְט . עָם שְׁטַייט מִי לַיי אֵלַי וַיֵּאָסְפוּ אֵלָיו כָּל בְּנֵי לֵוִי משֶׁה רַבֵּינוּ הָאט גְזָאגְט וָועָר עָם אִיז צוּ גָאט אוֹן הָט גִיט גֶגְעבֶּן קִין גָאט בְּאנְד צוּם עֶגֶל וָאל קוּמֶן צוּ מִיר הָט זִיךְ אוֹף גְקְלִיבֶּן שֶׁבֶט לַיי . הָט מֹשֶׁה גְהַרְגִית דָר וָם הָט גְדִינְט צוּם עֶגֶל . אוֹן שֶׁבֶט לֵוִי הָאבֶּן זִיךְ מוֹסֵר גֶפֶּש גָווען גְהַרְגִית וָועָסֶן הָט נָאט גְווַיְיכְט אז עָר הָט גְדִינְט צוּם עֶגֶל דְרוּם הָט נָאט זַיי גְהֵעֶרְט אוֹן גְזָאגְט צוּ מִיר הָט זִיךְ אוֹף גְקְלִיבֶּן שֶׁבֶט לַיי . פַּר שְׁנַיִין דָעם שֶׁבֶט לֵוִי אוֹן אַנַאנְדֶר פָּסוּק שְׁטַייט בְּשָׁה לֵוִי לֹא תִפְקוֹד דָעם שֶׁבֶט לַיי וָאלְסְטוּ גִיט

יפלו פגריכם (במדבר יד) לפיכך אמר הקב"ה על בני לוי ואת ראשם לא השא בתוך בני ישראל למה
שהן שלי שנא' (שם) והיו לי הלוים שכל מי שמקריב עצמו מעט מקריבין אותו הרבה והן קרבו
עצמן כשאמר משה מי לה' אלי. ולא עוד אלא אמר הקב"ה הפקד את הלוים על משכן העדות.
שכל מי שנדבק בדבר ונמצא נאמן להקב"ה. מאמינו לעולם. שכן את מוצא ביהושע נבדק
בעמלק ועשה בו כתורה וכמצוה שנא' (שמות יז) ויחלוש יהושע את עמלק ואת עמו. א"ל הקב"ה
משבטיך אני מעמיד שיפרע בעמלק שנא' (ש פסיס ס) מני אפרים שרשם בעמלק מהו מני אפרים
מנה אפרים בלבד לשרש ביצתו של עמלק. א"ל הקב"ה אחריך בניסין הניח לשאול בן קיש
שהוא בן ימיני הוא משרשו. ד"א מני אפרים נבדק שאול ולא נמצא נאמן בפקדונו אלא ויחמול
שאול והעם על אגג (שמואל טו) החזירו לאחריו ונטלה הסלוכה ממנו שנא' (שופטים ס) אחריך בניסין
בעממיך. ואף השבט הזה ברקתי אותם ונמצאו שומרים בכבודי ונתנו נפשם על קדושת שמי
שנא' (שמות לב) שימו איש חרבו על ירכו וגו' ויעשו בני לוי כדבר משה. ולא נשאו פנים. לפיכך
משה מברכן האומר לאביו ולאמו לא ראיתיו (דברים לג) ואף אני מקרבו ועושה פלמנטרין שלי ואיני
מאמין ביתי וקדושתי אלא להם שנא' ואתה הפקד את הלוים על משכן העדות. ומה שאמרתי
לך אך את מטה לוי לא תפקד להוציאם מן הגזרה שאני עתיד לגזור על ישראל. אלא להם אני
חולק כבוד גדול שאתה מונה אותן לעצמן בדבוד פקד את בני לוי. ומה אם ללוים שנושאים את
המשכן כבדתי אותן עאכ"ו בני קהת הנושאין את הארון שנא' ומשמרתם הארון והשלחן והמנורה
והמזבחות. לכך אמר להם אל תכריתו. אמר הקב"ה ומה אם בני קהת בשביל שהיו יראין אותי
כך כבדתי וחלקתי להם כבוד ולבניהם. מי שהוא מתירא ממני אני מכבדו ואיני מכריח את
שמו מן העולם. ממי את למד מבני יונדב על ידי שעשו רצוני מה כתיב בהו לא יכרת איש ליונדב

בן

עץ יוסף

[שכל מי שנדבק בדבר ונמצא נאמן] כ"ל: [ביהושע ונמצא נאמן כו']: [כתוב נאמן ונמצא נמ"ל כו']. [ופירש"י שנדבק] כ"ל: [ומה מני אפרים. מנה אפרים בנבד לעבד לעברן] וכיוצא בזה אמרת מני אפרים שרשם בעמלק מני ועוזיהם לכר ג את אחי אחי ומה מיכרן: מה את אחדו מאמר לו אפרים בנבד לעברם ביצתו של עמלק. ל"ל הקב"ה אחריך בניסין כן כתוב ן ן שם. ולפיל לפרש אחריו מפני ואחיו מהניו וכן כניו ממש. כניס לשאול כן קיס שכול כן לימיני כוש מבשרי. נבדק שאול ונמ' כל בני לוי שבכרי נויס סיו. ומשבט לוי נמ' אחוז ל' מכס שנמ' כל בני לוי כמנא נאמן בפקדונו מנה שנמ' אחריך בניסין בעממיך עכ"ל. ופי' ויחמול שאול ומעם על אגג מהזירו אחריו ומעלה סמלכות ממנו שנמ' אחריך בניסין בעממיך עכ"ל. ופי' קבת]. ר"ל כשם שבני קהת בשביל שסיו יראים ממני וכלני שאפרים ישרש ביצתו ושרשו של עמלק שואל מנבדק כך כל מי שהוא מתירא ממני אני מכבדו: מעליכם

צַיילֶן וָואלט גָאט הָט גִזעהָן אז די יוּדן וָועלֶן צָערגָן אין אים בשעת דיא מִדיָנים איז דָעמצָאלט גִגאזט גָוואלֶן זַיי זָאלֶן אַלי שמאלבֶּן אין דָער מִדבָּר. דִרוּם הָט גָאט גָואגט זָאלסטו זַיי ניט צַיילֶן צוּוישֶׁן אַלי שְׁבָטִים וָואלט זַיי זָענֶן מַיינִי. עם שְׁטַיט וְהָיִי לִי הַלְוִיִּם די לְוִים זָאלֶן זַיין צו מִיר וָואלט דָר וָואט אִיז זִיך מְקָרֵב צו גָאט אַביסל אִיז אים גָאט מְקָרֵב אַסַּךְ. אוּן זַייא הָאבֶּן זִיך מְקָרֵב גָוואלט צו גָאט הָאבֶּן גמאכט דָעם עֶגֶל דִרוּם הָט זַיי גָאט מְקָרֵב גָוואלט אוּן דָאט זַייא אוֹף גנוּמֶן הִיסטָרם. אוּן מִרָאצָערם דָעם מְשָׁכָּן וָואלט דָר וָום בֶּהָעפט זִיך צו גָאט אוּן עָר אִיז אַבָּאגָלִייבְּטָר צו גָאט גָלִייבְּט אים שון גָאט אִיז אַיבִּיג. אוּן גִפֶּינֶן כִּיר בִּיי יְהוֹשֻׁעַ הָט אים גָאט בוֹדֵק גָוואלט בִּיי דָר מִלְחָמָה פוּן עֲמָלֵק. עִם שְׁטַיט וַיַּחַלֹּשׁ יְהוֹשֻׁעַ אֶת עֲמָלֵק אָת עמו יְהוֹשֻׁעַ הָט אוֹם גְהַרגִית עֲמָלֵק מִיט זַיין פָאלק דרום הָט אים גָאט גָואגט פוּן דַיין שֵׁבֶט וְועל אִיך אוֹף שְׁטֶעלֶן צַדִּיקִים וום וָועלֶן שֶׁיֵּשְׁבוּ עַנדִיג שָׁלָאגֶן עֲמָלֵק. עִם שְׁטַיט מִנֵּי אֶפְרַיִם שָׁרְשָׁם בַּעֲמָלֵק פוּן אֶפְרַיִם איז אַרוֹם גקוּמֶן דָר וום הָט אוֹם גִירִיסֶן דָעם וָואַרצִיל פוּן עֲמָלֵק. אוּן דִי רַעשְׁטֶ הָט גָאט אִיבֶּר גלָאזט צוּם שֵׁבֶט בִּנְיָמִין אִיז גקוּמֶן שָׁאוּל פוּן שֵׁבֶט בִּנְיָמִין הָאט ניט גָטָאן דָעם רָצוֹן פוּן גָאט אוּן הָט רַחֲמָנוּת גהָאט אוּן הָאט אִיבֶּר גלָאזט אֶנֶג דָעם מֶלֶךְ פוּן עֲמָלֵק הָט גָאט בִּיי אִים צו גְנוּמֶן דִי מִלּוּכָה. אוּן אַז שֵׁבֶט לֵוִי הָט גָאט בוֹדֵק גָוועזן הָאט עֶר גִפִּינֶן זַייא הַיטֶן דָעם בְּבוֹד פוּן גָאט אוּן הָאבֶּן זִיך מוֹסֵר נֶפֶשׁ פוּן גָאטֶם וָועגֶן הָאבֶּן קַיינֶעם ניט נוֹשֵׂא פָּנִים גָוועזן דִרוּם הָט זַיי מֹשֶׁה רַבֵּינוּ גִבְּעֶנטְשְׁט אוּן הָאט אוֹף זַייא גָאגט דָעם פְּסוּק הָאוֹמֵר לְאָבִיו וְלְאִמּוֹ לֹא רְאִיתִיו וְגו' זַייעֶר פָּאטֶר אוּן מוֹטֶר הָאבֶּן זַייא גָאגט כִּיר קֶאנֶן זַיי נָאר ניט אוּן הָאבֶּן זַיי אוֹך גְהַרגִית פֶּר וום זַיי הָאבֶּן גִרִינְט צוּם עֶגֶל. דִרוּם הָט גָאט גָאגט אִיך וָועל זַיי אוֹך גְרוֹס מַאכֶּן אִיך וָועל קַיינֶעם ניט אִיבֶּר נֶעבֶּן מַיין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ מִיט דִי כֵּלִים נָאר זַיי עֶם שְׁטַיט וְאַתָּה הַפְקֵד אֶת הַלְוִיִּם על כִּשְׁכֵּן הָעֵדוּת דו זָאלְסְט אוֹף נָעמֶן דִי לְוִים אוֹף דָעם מִשְׁכָּן זַיי זָאלֶן אים הַיטֶן אוּן טְרָאגֶן אוּן גִיב זַיי אָם כָּבוֹד אוּן זַייל זַיי בַּאזוּנדֶר. אוּן מַאדַאךְ שֵׁבֶט לֵוִי וום זַיי טְרָאגֶן דָעם מִשְׁכָּן קוּמְט זַיי כָּבוֹד. דִי קִינדֶר פוּן קְהָת וום טְרָאגֶן דָעם אָרוֹן הַקּוֹדֶשׁ קוּמְט זַיי בְּוודַאי כָּבוֹד. אוּן נָאט זָאגט ניט נָאר דִיא בְּנֵי קְהָת נָאר אִיטְלָכֶם יוד וָואט הָט יִרְאַת שָׁמַיִם וְועל אִיך אִים גָעבֶּן כָּבוֹד אַז וויא כִּיר גִפִּינֶן בֵּיי דִיא קִינדֶר פוּן יוֹנָדָב בֶּן רֵכָב הָאבֶּן נָמָאן דָעם רָצוֹן פוּן נָאט הָט נָאט זַיי גְנָעבֶּן כָּבוֹד אוּן הָט גְזָאגט זַייעֶר נָאמֶן וָועט ניט וָועלֶן פֶּר שְׁנִיטֶן אוֹף אַיבִּיג. אוּן

כן רכב עומד לפני כל היום (ירמיה לה) ומה אם אותם שהיו גרים ע"י שעשו רצוני כך עשיתי להם . ישראל בשעושין רצוני אע"ו שלא יכרתו ולא ישמד שמם מלפני . אלא חיים הם וקיימים לעולם שנא' (דברים ד) ואתם הדבקים בה' אלהיכם חיים כלכם היום :

פרשת נשא

איש איש כי תשטה אשתו

(א) **ילמדנו** רבינו מי שמקנא לאשתו כיצד היה מקנא לה . כך שנו רבותינו המקנא לאשתו היה מוליכה ב"ד הגדול שבירושלים ומאיימין עליה כדרך שמאיימין על עדי נפשות ואח"כ מעלין אותה לשער המזרחי לשער ניקנור ששם מטהרין את היולדות ואת המצורעין ומשקין את הסוטות . כהן היה ממלא פיאלי של חרש ונתן לתוכה חצי לוג מים מן הכיור . נכנס להיכל ופנה לימינו . מקום היה שם אמה על אמה וטבלה של שיש שם וטבעת קבועה ומגביה ונוטל עפר מתחתיה ונותן אל המים שנא' ומן העפר אשר יהיה בקרקע המשכן . והיה כותב את המגלה אם לא שכב איש אותך ואם לא שטית טומאה תחת אישך הנקי ממי המרירים המאררים האלה . מכאן שנו רבותינו שפותחין בדיני נפשות תחילה לזכות . ושוב כותב ואת כי שטית תחת אישך וכי נטמאת וגו' מה כתיב אחריו יתן ה' אותך לאלה ולשבועה בתוך עמך בתת ה' את ירכך נופלת ואת בטנך צבה וכן שלמה אומר (מלכים ו ח) את אשר יחטא איש לרעהו ונשא בו אלה להאלתו ובא לפני מזבחך בבית הזה . ואתה תשמע השמים ועשית ושפטת את עבדיך להרשיע רשע לתת דרכו בראשו ולהצדיק צדיק לתת לו כצדקתו . ואם לא נטמאה האשה וגו' . ואם היתה טמאה לא היתה מספקת לשתות עד שפניה מוריקות ועיניה בולטות והיא מתמלא גידים והכהן אומר הוציאוה הוציאוה שלא תטמא את העזרה . כשם שהמים בודקין את האשה

כך **עין יוסף**

(ו) **כוליכה** לב"ד כגדול שבירושלים . ילפינן לה בג"ש מזקן כדי שתהודה ולא יצטרכו למחוק את כשכר: [כהן כיר מניח פיאלי] ממרח בקועה כתיב ועשה לה ככהן לת כל כלי . כוס של מתנת נקרא בלשון יון פיאלי: [ונכנסת קבועה]. כתוכ . וכזקן ממרח כתיב על פי כתורה תסר יוכוך . מה להלן שנטמאו ומן כשער [וכיון לא כמיס שנטמאו ומן כשער]. כל"ל: [וכיון מתמלאת בב"ד כגדול לף כלן בב"ד כגדול : [ומטיימין] . פי' מילתין תוסס ג ידין] . פי' שנ גידין שבלתייס שלא נפותין ונכלין מלגיס : שנטמאו

זײ זענען נאר גוועזן גרים צו גמשעפטי צו יוכן האבן זיי אזו אשכר . די קינדר פון יוכן איין אזו זיי מוזען דעם רצון פון גאט איז דאך בונדאי אז זיי וועלן ניט פר שנימן ווערן אוף אייביג . עם שמייט זאתם הדבקים בני אלהיכם חיים כולכם היום די יוכן ווען באהעפט צו גאט ווערן זיי לעבן אייביג :

איש איש כי תשטה אשתו די תלמידים האבן גפרעגט רבי תנחומא אז אייגר איז מקנא זיין נייב אוג זיא טרינקט מים המאררים וויא אזו דארף דאס אליס צו ניין . הט ער זיי גזאגט דר וום הט מקנא גוועזן זיין וויב דם מיינט מען ער הט איר גזאגט זאל זיך ניט פר בארגין מיט יעמעם מאנס פארשון אוג דר נאך הט זיא זיך פארט פר בארגין . פלעגט ער זיא פירין צום בית דין הגדול פון ירושלים . פלעגט בית דין מאכן אמורא אוף איר אזו ווייא מען טוט זי עדות זאגן אוף אייניגם ער הט גהרגית אמענטשן פלעגט מען זיי אמורא מאכן איר ועט גשטראפט ווערן זייער פיל אוב עם איז לינגט דר נאך פלעגט ער איר פירין צום שער המזרחי וום איז גוועזן אין בית המקדש . דארטן איז גוועזן אמוייער מען הט אים גרופן שער ניקנור דארטן פלעגט מען איר געבן טרינקן דיא מים המאררים . דער כהן פלעגט נעמן אקריגיל איין ערדענעם אן ניסר ואסר אהאלבי קווארט פון האנד פם וום איז גוועזן אין בית המקדש . דער נאך פלעגט ניין אין היכל ארייז דארפן איז גוועזן אשטיק מירטיל שמייז האט נדאלטן איין אייל אוף איין אייל גלעגן אוף דער ערד אין ארייב איז גוועזן אין דעם שמייז פלעגט ער אן נעמן דעם ריגב אוג אוף הייבן דעם שמיין ערד אוג נעמן ער אוג געבן אין דר ואסר . עם שמייט ימן המפר אשר יהיה בקרקע המשכן אוג פון דער ערד פון משכן זאל ער ארייז טאן אין ואסר . דער נאך פלעגט דער כהן שרייבן איין מגילה אם לא שטית תחת אשת הנקי ממי המאררים האלה אוב דוא האסט ניט אף גקערט פון דיין מאן אוב קיינר איז ניט גלעגן ביי דיר ועסטו דיין זיין פון דר ואסר . פון דאנין האבן די הכתים גוואגט אז טען דארף אן הייבן מיט זכות פרייער דר נאך הט ער גשריבן ואת כי שטית תחת אשך אוג אוב דו האסט אף גקערט פון דיין מאן אוג האסט טיט אפרעמן . יתן ה' אותך לאלה ולשבועה בתוך עמך זאל דיר נאט גבן צו שוולוג אוג צו שוועריג . אז אייגר ועט ווען שוועלן זאל ער שעלטן כיט דיר . אז אייגר ועט ווען שוולן שוועלן ועט ער שוועלן בייא דיר בחת ה' את ירכך נופלת נאט זאל גבן דיין דיך זאל פאלן ואת בטנך צבה אוג דיין בויך זאל זיין גשוואלן אוג אוב זיא איז טמא פלעגט זיא ניט קאנצן אוס טרינקן די מים המאררים פלעגט באלד דר פנים ווערן גרון אוג די אוגן פלעגן איר ארוס קריכן אוג די אדרן פון פנים פלעגט ווערן פ' ל אין גשוואלן אוג דר כהן פלעגט

כך בודקין את האיש שנ' ובאו המים . ובשם שהיא אסורה לבעל כך היא אסורה לבועל שנא' ונטמאה . אבל אם שתה ונמצאת טהורה אם היתה עקרה נפקדת ואם היתה למודה להיות יולדת בצער יולדת בריוח בעורים יולדת יפים קצרים יולדת ארוכים שחורים יולדת לבנים נקבות יולדת זכרים שנא' ואם לא נטמאה האשה וגו' א"ל הקב"ה למשה משה כתוב פרשת סוטה כדי שתהא יודעה אי זה שם הכהן מוחה בשבילה והיאך היא מתפרסמת מנין ממה שקראו בענין . איש איש כי תשטה אשתו . אם יש לה זכות תולין לה יש זכות תולה שנה תולה שתים תולה ג' שנים ור"ש אומר אין זכות תולה במים המרים שאם אתה אומר כן נמצאת מדחה את כל הנשים הישותות ומוציא לעז על הטהורות ששתו לומר טמאות היו אלא שהזכות תולה להן רבי מאיר אומר לעולם הזכות תולה במים המאררים אבל אם היתה טמאה שוב אינה יולדת ואינה משבחת ומתנוונה והולכת ולסוף מתה באותה מיתה שנא' (מספי ו) שש הנה שנא ה' ושבע תועבת נפשו ר"י הגלילי אומר ז' דברים בסוטה הן אמורות . עינים רמות שהאשה הסוטה תולה עיניה לאיש אחר וכה"א (ישעיה ג) יען כי גבהו בנות ציון ותלכנה נטיות גרון ומשקרות עינים . ל' שקר שהיא מנאפת עם איש אחר ומתעברת ממנו ומשקרת לבעלה ואומרת ממך אני מעוברת . וידים שופכות דם נקי שהנואף נכנס על מנת שאם יתפש יהרוג או יהרג. לב חורש מחשבות און שהנואף והנואפת אין מחשבותיהם בכל שעה אלא און אימתי אם חוטאין ואומרים זה לזה באיזה יום באיזה שעה באיזה מקום . רגלים ממהרות לרוץ לרעה בודאי שממהרין לעשות את החטא . יפיח כוזבים עד שקר שאם יתפשו הם מכזבים ומשקרין ונשבעין ואומרים משיחין הינו זה עם זה בדברים אחרים

עין יוסף

[אמאמר וכתו וכתו] • כל"ל (ח"ת) ולי נפשר אכוו פת כעבר יולדת בריות : [ים זכות תולה] . פי' זכות תורה ייומו כמדרש אמא' וכתו כמים וגו' לזכות בתן ולנכות ילך . ותם לומו שהולוכה בניה לבית הכפר או שהמתינה על בעלה או בעלה או מות נעויל עין לבטנה וירכה על תמא • אתא"ו נאמר וכתמא בטנה ונפלה לעז] • כל"ל (ח"ת) • וכמשנה דסוטה גרס מדמה : [ומתנוונה] . ופ"ם בז"ת : [אומאר וכטמאה וכטמאה] . כל"ל ור"ל חד לבועל יולכה תנכו עין לבטנו ויריכו על כועל • וכדאיתא בספרי בהדיא ופי' מתחלת ובשר נופה מהכהן ומתגנה: [בתיב שם הכא]. כל"ל ואחד לבועל : [אכל תם אתה ומצאת שהורה תם היתה עקרה] . כל"ל ור"ל אתם היתה כל"ל כגמרא וברכה וכשפרי כוח פלוגתא . מ"ח אתם היתה עקרה נפקדת ות"ת שעקרה תיכף נפקדת רק אתם היתה יולדת כל"ל : [אלא תן לימתי כם רוטלין] . כל"ל : [אתם יתפשו כם מכזבים]. כל"ל : רבי

אַנְשָׁרְיָא טָאן טָרָאגְט אִיר אַרוֹם פּוּן דַאנְיִן זִיא זָאל נִיט כְּמַאמָא זַיין דִי עֲזָרָה . אוּנ אַזוֹ וויא דִי וַאסָר זָענִין בּוּדִק אִיר אַזוֹ זָענִין זִי בּוּדִק דָעם כֵּאן אוֹב עֶר הָט פִּיר גְּהַאט כִּיט אַנַנדֶר אִשָּׁה פְּלֶעגְט אִים וְוֶערֶן אַזוֹ וויא אִיר אוּנ אַזוֹ וויא דִי אִשָּׁה וָוערְט אָסוֹר צוּ אִיר מַאן אַזוֹ אִיז זִיא אָסוֹר צוּ דָעם וָוס זִיא הָט מִיט אִים פִּיר גְּהַאט עִם שְׁמַייט וְנִסְמְאָה וְנִסְמְאָה צָוֵוייא כָּאל כָּמָא זִיא אִיז כָּמָא צוּם מַאן אוּנ צוּ דָעם וָוס זִיא הָט מִיט אִים פִּיר גְּהַאט . אוּנ אוֹב זִיא אִיז רֵיין טוּט אִיר דִיא וַואסֶר אַטוֹבָה אוֹב זִיא אִיז אַיין עֶקֶרָה וָוערְט זִיא גְּהָאלְפֶן מִיט קִינְדֶר . אוּיב זִיא פְּלֶעגְט הָאבֶּן קִינְדֶר שְׁווֹער הָאט זִיא גְּרִינְג . אוֹב זִיא הָאט גְּהַאט שְׁוָואכְצִי קִינְדֶר הָאט זִיא וַוייסֶע . אוֹב זִיא הָט גְּהַאט קוֹרְצִי הָאט זִיא לַאנְגִי . הָאט זִיא גְּהַאט גְּקִיבּוֹת הָט זִיא הַיינְט זְכָרִים . גָּאט וָאנְט צוּ מֹשֶׁה שְׁרַייבּ דִיא פָּרָשָׁה פּוּן סוֹטָה זִיא זָאל וויסִין וָואסֶר שֵׁם דֶארְף דֶר כֹּהֵן מְעֶקֶן פּוּן אִירְט וָוענִין אוּנ וויא אַזוֹ זִיא וָוערְט מְפוֹרְסָם אִישׁ אִישׁ כִּי תִשְׂטֶה אִשְׁתּוֹ אוֹב דִיא אִשָּׁה הָאט אַזכּוּת הָעֶנְגְט אִיר זִינְד וָוערְט זִיא נִיט בַּאלְד גְּשְׁטְרָאפְט . אִיז אֲקְלַייגֶר זְכוּת הָעֶנְגְט אַיין וָיאר . אוֹב גְּרֶעסֶר צְוויי וָיאר דְרֵיי וָיאר . רַבִּי שִׁמְעוֹן וָאנְט קיין שוּם זְכוּת הֶעלְפְט גִיט דָא וָוארוּם אַז אַזכּוּת זָאל הֶעלְפֶן וָואלְט מֶען גְּרֶעט אוֹף דִיא עֶרְלִיכֶע נוייבֶּר אַז זַייא וָענֶן מַאקִי גִיט עֶרְלִיךְ נָאר זַייא הָאבֶּן עִפּוּס אַזכּוּת . רַבִּי מֵאִיר וָאנְט אַזכּוּת הֶעלְפְט מַאקִי נָאר דִיא וָום זִיא אִיז גִיט רֵיין אוּנ הָט אַזכּוּת הָעֶרְט זִיא אוֹף קִינְדֶר צוּ הָאבֶּן . אוּנ וָוערְט פַּר מִיאוּסְט אוּנ שְׁלֶאפְט אוּנ קְרֶעגְט בֶּיי וָואנֶן זִיא שְׁמַארְבְּט . עִם שְׁמַייט שֵׁש הִנֵּה שָׁנָא יְיָ וְעָקֵם זָאכֶן הָט נָאט פַּיינְט וְשֶׁבַע תּוֹעֲבַת נַפְשׁוֹ אוּנ דִי זִיבִּינְטֶע אִיז אִים וָועֲרִיג אִין נָאטֶם אוֹנֶן שִׁיגִים רְמוּת הוֹבֶע אוֹנֶן דִי אִשָּׁה הַייבְט אוֹף אִירֶע אוֹנֶן קְנֶקֶן אוֹף אַפְּרֶעמֶן מַאנְט פַּארְשׁוֹן אוּנ אַזוֹ שְׁמַייט וְשִׁשָּׁעְיָה הַנָּבִיא הָט גְּשְׁטְרָאפְט דִיא יוּדֶן זָען כִּי גְּבְהוּ בְּנוֹת צִיּוֹן וַתֵּלַכְנָה נְטוּיוֹת גָּרוֹן וּמְשַׂקְרוֹת עֵינַיִם הוֹלְכוֹת וְטָפוֹף הָאלְטְן שְׁקֶר אַפֶּאלְטְשֶׁן צוּנְג וָוארוּם דִי אִשָּׁה וָואם הָט פִּיר כִּיט אַפְּרֶעמֶן וָוערְט זִיא טְרָאגֶן אוּנ זָאגְט אַז זִיא טְרָאגְט פּוּן מַאן וַיבִּים שׁוֹפְכוֹת דָּם נָקִי אוּנ הָעֶנְד וָום פַּר גִיסִין רֵיין בְּלוּט וָוארוּם דֶר נוֹאף גֶייט אַרֵיין צוּ דֶר אִשָּׁה אוֹף דֶר דֵיעָה אוֹב דֶר מַאן וָועט אִים תַּאפֶּן זָאל אִים הַרְגִינֶן אוֹדֶר עֶר זָאל וָוערֶן גַּהַרְגִית לֵב חוֹרֵשׁ מַחֲשָׁבוֹת אָוֶן אַהָארֶץ וָום טְרָאגְט שְׁלֶעכְטֵי גֵידַאנְקֶן וָוארוּם דֶר נוֹאף כִּיט דֶר נוֹאפְט טְרָאגְט שְׁמֶעֲנְדִיג וָועֶן צוּ זִינְדִיגֶן אוּנ רֶעדֶן אֶפּ וָואסֶר טָאג וָואסֶר שָׁעָה זָאל מֶען זִינְדִיגֶן רַגְלֵיהֶם בְּבֵיתָהּ רַגְלַיִם בְּבַיְתָהּ לָרוּץ לָרֵעָה פִּים לוּפֶן מָאן שְׁלֶעכְטְס . דֶר נוֹאף לוּפְט צוּ דֶר נוֹאפְט זִינְדִיגֶן יְפִיחַ כְּזָבִים עד שֶׁקֶר רֶעט לַיוּגְנְט אוּנ זָאגְט פַּאלְטְשׁ עֲדוּת וואוּרוּם דֶר נוֹאף כִּיט דֶר נוֹאפְט לַייקְענֶען אִין שְׁוָועֶרֶן אַז זַיי הָאבֶּן גִיט גִינְדִיגְט כִּיר

אחרים. ומשלח מדנים בין אחים שכל ישראל אחים ורעים הם שנא' (מכלים קכג) למען אחי ורעי. הנואף אשת חבירו הבעל שומע ושונאו ואף הנואף אינו יכול לראותו הוי משלח מדנים בין אחים הרי ז' דברים קשים שהסוטה עושה:

(ב) **אמרן** רבותינו ב"ר הונא אביו של ר' אחא הנואף והניאפת עוברים על עשרת הדברות. א"ל על תשעה אנו מודים כיצד על אנכי שכל הנואף אשת חברו כופר בהקב"ה שנא' (ירמיס ס) כחשו בה' ויאמרו לא הוא. לא הוא שכתוב בו כי אנכי ה' אלהיך אל קנא (דנריס ס) ושתי פעמים אמור בסוטה ועבר עליו רוח קנאה וקנא את אשתו. ולמה שני פעמים לפי שהוא מקנא להקב"ה ולבעלה. וכה"א כי מנחת קנאות היא שהן שתי קנאות. לא תשא את שם ה' אלהיך לשוא שהוא נואף ונשבע על שוא שלא עשה. כבד את אביך שהמנאפת מתעברה ממנו ואומרת לבעלה ממך אני מעוברת והעובר גדול ועומד ומכבד לפני בעלה כבור שהוא אביו ואינו אביו ועובר בשוק ומכה את הנואף שנתעבר ממנו כבור שאינו אביו והוא אביו. לא תרצח שהנואף נכנס על מנת שאם יתפיש יהרוג או יהרג. לא תנאף ודאי שהוא נואף. לא תגנוב שהוא גונב מקור חבירו. וכה"א (משלי ט) מים גנובים ימתקו ולחם סתרים ינעם. לא תענה ברעך שמעידה עדות שקר לבעלה ואומרת שממך אני מעוברת. לא תחמוד בית רעך לא תחמוד אשת רעך שדהו עבדו. הפסוק כלו שהנואף חומד אשת חבירו חומד כל אשר לו. כיצד כשבעלה נפטר מן העולם ובעלה זה סבור שאותו הבן שלו עומד הבעל וכותב לו דייתיקי מכל נכסיו ומורישו ונוחלו כל מה שיש לו ואינו יודע שאינו בנו נמצא הנואף חומד כל מה שיש לחבירו. אמרו לו לר' חנינא הרי אמרנו תשעה. אלא זכור את יום השבת כיצד הוא עובר עליו. אמר להם אני אומר לכם פעמים שבעל הסוטה כהן ואשתו כהנת וישראל נואף ובא עליה והיא ילדה ממנו סבורים בו שהוא בן כהן ועומד אותו התינוק ומשמש בבית המקדש ועורך עצים ומעלה

עין יוסף

(ב) **רבי** כוונת מכיו. כיולקוט גרס בשם ר' חנינא: [תמלו נוסף]. פי' בודאי כמשמעו שכוונ נוסף ומין מיין לשוס דקס לו על ע' מנו]. כ"ל: [לפ יסיס שכתוב בו]. כ"ל וכן לשון כמדרש כמה פעמיס: [דייתיקי]. פי' שטר נוסף ופי' על דכור לפ יסיס שכתוב בו כו'. וכ"כ כיולקוט ועקלע כן מלשון דפ תכי למיקם. דדכרי ס"ס ככתובין וכמסורין וכרכם: [לפני נעלם שכור שכוונ מכיו]. כ"ל: [ודאי שכוונ דמי

הָאִבֶּן גְּרָעט אֲנְדֶערְש וִיבְּשַׁלַּם כְּדָנִים בֵּין פְּחִים דָּעָר מַאכְט אַקְרֵיג צְווישֶׁן בְּרִיבֶּר וָאוּרוּם אַלֵּי יוֹדִין וָעָנִין מַאן גֶּעלַיגן מִיט נָאט אוּן עָר מַאכְט קְרִיג צְווישֶׁן נָאט אוּן צְווישֶׁן יוֹדֶן אוּן צְווישֶׁן צְווישֶׁן מַאן. דָּר נוֹאֵף קָאן נִיט קֶנְקֶן אוֹפֶן מַאן אוּן דָּעָר מַאן קָאן נִיט קֶנְקֶן אוֹף דָּעם נוֹאֵף. דָּאם וָעָנִין דִּי זִיבֶּן זַאכֶן וָום אַיין אִשָּׁה סוֹטָה בְּרֶעְנְגְט. אוּנְזֶרֵי רַבּוֹתֵינוּ זָאגֶן פּוּן רַבִּי הוּנָא וָועָנִין אַז דָּעִי נוֹאֵף מִיט דָּר נוֹאֶפֶת זָענִין עוֹבֶר אוֹף עֲשָׂרֶת הַדִּבְּרוֹת דִּי עֶרְשְׂטֶע עָר אוּן נָאט אִיז עָר עוֹבֶר אוֹף אֱלֹהֶיךָ נָאט הָאט גָּזאגְט אִיךְ בִּין דַּיין נָאט. עִם שְׁמַיִּים בְּחִצִּי בְּנֵי־וִיאִבְרִי לֹא הוּא זִיא לַייקְנִין אוּן נָאט אוּן זָאגֶן עָר אִיז גִּיט קַיין נָאט. דָּר נָאךְ שְׁוּוערְט דָּר נוֹאֵף אַז עָר הָט נִיט נָזָנְדִינְט אִיז עָר עוֹבֶר אוֹף לֹא תִּשָּׂא אֶת שֵׁם יְיָ דּוּא אֶת זָאלְטְט נִיט שְׁוּוערָן מִיט נָאטְט נָאמֶן פָּאלְש. דָּר נָאךְ הָט זִיא דָּעם בְּמִזֵּר עָר זַיִים נִיט וְוֶער זַיין פָּאטֶר אִיז. עָר הָאלְט נִיט עֶרְלִיךְ זַיין פָּאטֶר. אוּן דָּעם נוֹאֵף וָום עָר אִיז זַיין פָּאטֶר מְרַעְפְט עָר אִים אִין נָאם שְׁלָאגְט עָר אִים אוּן אִיז אִים מְבַזֶּה. אוּן דָּר מִיטְעֶרְם מַאן מִינְט עָר אַז עָר אִיז זַיין פָּאטֶר. דָּר נָאךְ אִיז דָּר נוֹאֵף עוֹבֶר אוֹף לֹא תַּחְמֹד זָאלְטְט נִיט הָארְנִינְן קַיין מֶענְטְשֶׁן וָאוּרוּם דָּר נוֹאֵף נֶיט אוֹף דֶּר דִּיעָה עָר זָאל הָרְגֶינֶן דָּעם מַאן אוֹדֶר דָּעָר מַאן זָאל אִים הָארְגִינְן. אוּן עָר אִיז עוֹבֶר אוֹף לֹא תִּנְאָף זָאלְטְט נִיט זַיין קַיין נוֹאֵף. אוּן עָר אִיז עוֹבֶר אוֹף לֹא תִּגְנֹב זָאלְטְט עָר גְּנֶבְיהּ דִּי נוֹיבְ פּוּן חֲבֶר. עִם שְׁמַיִּים בַּיִם גְּנוּבִים יִמְתָּקוּ גַּנַּבְיהּ וַואסֶר אִיז זִים דָּם מִינְט מֶען יָעֶנְעם וַויבְ אִיז זִים בַּיי אִים. אוּן זִיא אִיז עוֹבֶר אוֹף לֹא תַּעֲנֶה בְּרֵעֲךָ זָאלְטְט נִיט זָאגֶן־קַיין פַּאלְשֶׁע עֵדוּת וָאוּרוּם דִּיא נוֹאֶפֶת זָאגְט אַז זִיא מְרָאגְט פּוּן מַאן. אוּן זַיי זָענִין עוֹבֶר אוֹף לֹא תַּחְמֹד זָאלְטְט נִיט גְּלוּסְטֶן דָּאם הוּזִין פּוּן חֲבֶר אוּן דָּם וַויבְ פּוּן חֲבֶר. אוּן דָּר נוֹאֵף גְּלוּסְט אַלֶּיס פּוּן חֲבֶר צוּ נֶעמֶן בַּיי אִים. וָאוּרוּם אַז דָּר מַאן שָׁטַארְבְּט מִינְט עָר אַז דָּר זוּן אִיז פּוּן אִים שְׁרַייבְט עָר אִיר אַלֵּי זַאכֶן אוּן יִרְשִׁינְת וָום עָם נְפִינְט זִיךְ אוּן עָר וַוייסְט נִיט אַז עָר אִיז נָאר נִיט זַיין זוּן נֶעמְט עָר פְּרֶעמְדֶם אוּם זִיסְט. דָּאבֶּן דִּיא תַּלְמִידִים נִפְרָעגְט דָּעם תַּנָּא רַב הוּנָא דָּאסְט נָאר אוּנְז גֶּרֶכְטִינְט נַיין דְּבָרוֹת וְויא זָאז אִיז עָר עוֹבֶר אוֹף דָּעָר צֶעמְטֶי דָּם אִיז דִּיא מְצוָה פּוּן שַׁבָּת דָּאס עָר זַייא גְּזָאגְט אַז דָּעָר מַאן אִיז אַכְזֶן אוּן דָּר נוֹאֵף אִיז גִּיט קַיין כֹּהֵן אוּן דָּם קִינְד וָום וְועָרְט גְּבָארֶן מִיינְט מֶען עָר אִיז פּוּן מַאן אִיז עָר אַכְזֶן אוּן דָּר כֹּהֵן וְועָרְט נָרוֹם אִיז עָר אַבָּאדִינְר אִין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ נָרַייס אָן דָּאלְץ אִין בְּרֶעְנְגְט קָרְבָּנוֹת אוּם שַׁבָּת אוּן בְּאֶמֶת אִיז עָר גִּיט קַיין כֹּהֵן אִיז עָר דָּאךְ כְּחַלָּל שַׁבָּת. וְועָרְט גְּפִינְן אַז דִּי סוֹטָה אִיז עוֹבֶר אוֹף אַלֵּי עֲשָׂרֶת

ומעלה עולות בשבת ונמצא מחלל את השבת . הרי שהסוטה עוברת על עשרת הדברות עם הנואף. עליה אמר שלמה (קהלת ז) ומוצא אני מר ממות את האשה אשר היא מצודים וחרמים.מהו מצודים וחרמים צדה בעוה"ז וצדה בעה"ב.החרם הזה צר במים ואינו צר ביבשה.אבל האשה צדה במים וצדה ביבשה ומוצא אני מר ממות . דרך בנות ישראל לא קולניות ולא הולכת רגל רמה ולא פרוצות בשחוק . ואם היתה פרוצה באחת מהן מתרה בה על פי שנים עדים ואומר לה מה לך לשחוק עם פלוני מה לך לדבר עמו . אם דברה עוד עכשיו מותרת לביתה ואוכלת בתרומה נכנסה עמו בסתר ושהתה כדי טומאה אסורה לביתה ולאכול בתרומה :

(ג) **והביא** קרבנה עליה עשירית האיפה קמח שעורים. ולמה מביאה קמח שעורים. לפי שנהגה עמו מנהג בהמה לפיכך הביא קרבנה מאכל בהמה . לא יצוק עליה שמן . למה לא יצוק עליה שמן שהשמן אור וקרוי יצהר וזו אהבה את האפילה לפיכך לא תהא אור במנחתה . למה לא יתן עליה לבונה שהלבונה וכר לאמהות הוא שנאמר (שיר ד) אלך לי אל הר המור ואל גבעת הלבונה . וזו פירשה מדרכיהן לפיכך תהא מנחתה מזכרת עון ולא מזכרת זכות :

(ד) **ולקח** הכהן מים קדושי' בכלי חרש ומן העפר.למה לוקח מים ועפר בודקה מפני שתחלתה

עין יוסף

דמי : [ומאתו כסכת] . מיוהר : [ונמלא מחלל לת כסכת] . ע' בעטף . ובספר זית רענן כתב מקטין מחי תכרי' יכרתל עוקף לת עליה לפילו כהן עוקף בת עליה כולך ממוך ולינה רשתי לשתם על גבי המזבח . וי"ל דמשכחת לה שחילו ממוך כגון שהכהן קדשה על מנת שתין לה מ"מ ומה"ב מנלת שה שתמין שחפי' בשה שתרוך על כהיפך כולבת לה . וכזה מתורץ מה שמקשין לת ממוך לת חי עכ"ל. ולפ דלינת בת"ע כי' ג' קעיף ע' לחל כזנות משתקעין לחותו מדין כשהוא כי' לת"פ ם וח ודלפי כן כהן כי' טיינו מדרכהן . ומהרב כמופלא מהר' למה כג"ל לנדת שמעתי . שמנלת בספר ח' בשם הרב הגדול מהר' משה לייטעלש ז"ל משהלנלה . ו"ל עפ"מ שפסק הרמב"ם פ"ו מהלכה י' מה' כילות מקדש . כהן שעבד ובקיק ונמלא חלל שנהלמר בדך כ' הילו ופועל ידיו ועובד לכהן וחם עבד לת חלל שנהלמר בדרך כ' הילו ופועל ידיו הרוא לחי' חולין שהו הרוא . וע"מ שכתב מנ"מ עכוכם שכתיב ע"ב כ' ו' מכרם"ל קדושין ס"ו ב' . וכזה יתהלה שפיר עכ"ל . לך הרב מוה' למה הכ"ל בסיג ע"ז דמלי לישפת לן. לם כדיעבד עבודתו כשרה הת עכ"פ לם ב לו לעבוד בשבת ועבירה עשה . וכת למה לם דומה למלי דלינת בפ"ק דחולין דף י"ד . בם הנו בשבת וכיב"ל לפ"פ שמתחייב בנפשו שהיקרו בשרה . וכי בשביל שמהיקרו בשרה נלמר שכות לת עשה עבירה בשהיקרו בשבת . כן הכת כמי לפ"פ שבדישבד לת הילל עבודתו עכ"פ לסור לו לעבוד ועבירה בשעה בטוף בגרש הלת נמלא שה"י הטוף בת תילול שבת . ולכאורה נ"ע שנעלה מבב"ם מוכר"ם לייטעלש מ"ש בהרמב"ם בתדושין על קדושין . דלת עבודת פסולי כהוכ כלאו לבת שכול לת כולבה . מלת עבודת ממזר מכהן וכן בהכיה בספר במקנה ע"ש : [ומעלה עולות בשבת]. כיינו עולות התמיד: [לי כמים והיו לי ביבשה] . ר"ל כד"ל הרמו על יט . ומפודם נקרל מה שפורשים לחותו ביבשה וע' בעטף :[קולניות] .פי' שלת תכת משמיע קולה בחוץ: [רגל רמה] . פי' פסיעות גסות בקפיצה כהילוך בגשים :

(ג) **שהשמן** חור וקרוי יקר . פי' בשמן קרוי חור מפני שקרוי יקר ויבקר כוח מגזרת יקר ובכריס (מזרחי) : [לך לי חל כך כמור] . פי' חלו כחבות וחל בעטף בלעוסה חלו כחמבות : מדש

הַדְּבָרוֹת . אוּן אוֹף אִיר הָאט שְׁלָמה הַמֶּלֶךְ גְּזָאגְט וּמוֹצִיא אֲנִי מַר מִמָּוֶת אֶת הָאִשָּׁה אֵיךְ נִיפְּן נָאךְ בִּיטֶעָרֶם פּוּן שִׁיט דִי שְׁלֶעכְטֶע אִשָּׁה וָם זִיא אִיז אַזוֹ וויא דִי נֶעצִין וָוָם מֶען פַּאנְגְט פִּישׁ אַזוֹ פַּאנְגְט מֶענְטְשֶׁן פִּירְט זַיי אִיבֶּר פּוּן דֶר וָועלְט אוּן פּוּן יֶענֶער וָועלְט . דֶר נֶעץ פַּאנְגְט נָאר אֵין וַואסֶר אוּן נִיט אוֹף דֶעם יַבָּשָׁה אֲבֶר זִיא פַּאנְגְט אוֹף דֶר יַבָּשָׁה אוֹךְ . אוּן אַזוֹ דַארְף זַיין דֶר שְׁטֵייגֶר פּוּן יְדִישׁע טֶעכְטֶר זָאל נִיט הָאבֶּן קַיין הוֹבֶן דִיבּוּר . נִיט קַיין הֶ'כֶּן פִּים גַיין אוֹמְעדִים . נִיט זַיין בַּר שֵׂיט אֵין נַאס . אוּן אוּב דֶר מַאן וֶועהְט פַּר שַׂיטְכְיט אִיז עֶר אִיר מִתְּרֶה פַּאר צֶווַיי מֶענְטְשֶׁן אוּן זָאגֶן וָואס לַאכְטְשִׁי אוּן וָואס רֶעדְטְשִׁי מִיט פְּרֶעמְדִי מֶענְטְשֶׁן . אוּן אַז טֶען וֶועהְט זִיא פַּאר בָּאנְגְט . זִיךְ מִיט אַפְּרֶעמְדִין אוּן זִיא הָט זִיךְ פַּר זִינְטְט מִיט אִים וֶועלְט זִיא אָכּוֹר צוּם מַאן אוּן פּוּן תְּרוּמָה עֶסֶן אוּב דֶער מַאן אִיז אַכְּתֶן וְהַבְיָא קְרִבְּנָהּ עָלֶיהָ דֶר מַאן זָאל בְּרֶענְגֶן אַקֶרְבֶּן אַצֶּענְטֶל קָארְנִיץ גֶעְרִשְׁטֶן טֶעהְל . בַּר וָום גֶעְרִשְׁטֶן טֶעהְל וַויל זִיא הָט נָטָאן מִיט דֶעם נוֹאף אַזוֹ וויא אַבְּהֵמָה דְרוּם אִין אִיר קָרְבָּן פּוּן מַאכְל בְּהֵמָה לֹא יִצוֹק עָלֶיהָ שֶׁמֶן עֶר זָאל נִיט נִיכְט אוֹף אִיר קָרְבָּן קַיין בּוּיטֶל וָארוּם בּוּטֶל אַז מֶען בְּרֶענְט אִים וֶועלְט לַיכְטִיג זִיא הָט נָטָאן אִירִי מַעֲשִׂים אִין דֶר פִּינְצְטֶר דְרוּם זָאל נִיט זַיין לַיכְטִיג אוּן אִיר כְּנוּחָה וְלֹא יָתֵן עָלֶיהָ לְבוֹנָה עֶר זָאל נִיט נֶעבֶּן קַיין וָואריְיךְ וָוארוּם דָם אִין אַנִידֶענְקוּנְג צוּ זְכוֹת אָבוֹת וְאִמָּהוֹת אוּן זִיא הָט זִיךְ אֶפּ גֶשַׂייט פּוּן זַיינֶרֶי וֶועגֶן דְרוּם שֶׁטֵיט בִּיא אִיר מְנוּחָה כּוֹזְכֶרֶת עֲוֹן אַנִידֶענְקוּנְג פּוּן אִיר זִינְד נִיט קַיין גֶדֶענְקוּנְג פּוּן זְכוּת אָבוֹת וְלֶקַח הַכֹּהֵן מַיִם קְדֹשִׁים בִּכְלִי חֶרֶשׁ וּמִן הֶעָפָר דֶר כֹּהֵן זָאל נֶעמֶן וָואסֶר מִיט עֶרֶד אֶן טְרִינְקֶן

עין יוסף ענף יוסף מן

(ב) **ונמצא** מיחלל את השבת . הוקשה בספר קמן עפק יהושוע וי"ל מכ"ן אם ידוע שהוא במזר א"כ בודאי הי' בודקים אותו אצל המזבח כמשו"ל אין בודקין מן המובח ולמ עלה ואם אינו ידוע שהוא במזר א"כ הלא אמרו חז"ל ביבמות במזר לא חי וצ"ע לישב עכ"ל . ולי נראה לתרץ דאיתא בבית שמואל בא"ע סימן ב' ס"ק י"ח דאם במקומו היה ידוע דהוא ממזר ואחר כך הל' לבקים אחר אף שאינו ידוע עם מ"מ הוא חי ע"כ . עוד איתא שם במחבר סימן ג' ס"ק ו' אם הוחזק אביו כהן הרי זה בחזקת אביו . עוד איהא בפ"ד שם היה הוא ואשתו בחזקת מיוחסין ויצא הוא ואשתו למדינת הים ובא ואמר אשתי שיצאתה עמי זו היא ואלו בנים אין צריך להביא ראיה לא על אשתו ולא על הבנים . בד"א כשהם קטנים וכרוכים אח"ה כו' . ונמצא לפ"ז י"ל שהיו הנואפת ובעלה כאן בחזקת מיוחסין ואח"כ יצאו למדינת הים וזנתה עם וילדה בן ממזר והחם היה ידוע למזר . ואח"כ באו לכאן . ואף שבכאן אינו ידוע פ"ב הוא הי . והטולם סוברים ש"הוא בנו של בעלה ועומד ומשמש על המזבח ב"א בדיקה בין שאמו ובעלה היו בחזקת מיוחסים קודם יציאתה מכאן וה"א בודאי כרוך אחר אמו סובר שהוא בנו ימעיד עליהם ואימר אשתי שיצאתה עמי זו היא וזו בנה . ול"ל וע' בעץ :

אבל האשה צדה במים וצדה ביבשה . אפשר שהכוונה שהיא מאבדת אותו בן הזה"ו ובן הזה"ב ע"ד שאחז"ל שהעה"ז דומה ליבשה והזה"ב דומה לים שכל מי שאינו מכין ביבשה אין לו מה לאכול בים וז"ש אשר היא מצודים וחרמים וע' קהלת רבה פסוק ומוצא אני מר ממות את האשה ופסוק כי גם לא ידע האדם את עתו :

שבעה

מן המים ומן העפר ואדם נברא מן העפר והיא נבראת מן המים לפיכך תבדק במים ובעפר אם טהורה היא כבריתה אם לאו • ד"א למה נבדקת במים ובעפר לפי שהן עדות . שנא' (דברים ג) העידותי בכם היום את השמים ואת הארץ . ד"א למה נברקת במים ובעפר לפי שאדם זורע כמה זרעים בעפר ואינו יודע מה הם עד שהמים יורדים עליהם ומודיעים אם הם של בעל השדה או מה שזרעו אחרים . ועין נואף שמרה נשף לאמר לא תשורני עין (איוב כד) הנואף אומר אין בריה יודע בי והקדוש ב"ה עיניו משוטטות בכל העולם ואומר אם יסתר איש במסתרים ואני לא אראנו נאם ה' הלא את השמים ואת הארץ אני מלא נאם ה' (ירמיה כג) כך דרך של עוברי עבירות משמרים שעת אפלה שעת נשף שלא יראה אותן בריה וכך נאמר ועין נואף שמרה נשף (איוב כד) וכן הגנבים משמרים שעת החשך שנאמר (שם) חתר בחשך בתים וכן הוא אומר (יחזקאל כה) הוי המעמיקים מה' לסתיר עצה והיה במחשך מעשיהם . קשה הנואף והגנב שמסלקין את השכינה כביכול שהקב"ה מלא את העליונים ואת התחתונים שנא' (ירמיה כג) הלא את השמים ואת הארץ אני מלא ובמקום שהן באין לנאוף ולגנוב כבודו של הקב"ה שם שנא' (ישעיה ו) מלא כל הארץ כבודו והנואף אומר סלק את עצמך ותן לי מקום לשעה הדבר קשה עד מאד כביכול הוא ארך אפים ונותן לו מקום לשעה (איוב יט) שנא' כי הוא ידע מתי שוא ויראה און וגו' ואומר וסתר פנים ישים . הוי ועין נואף שמרה נשף לאמר לא תשורני עין . ומה הקב"ה עושה וסתר פנים ישים יושב סתר ישים פנים של נואף באותו העובר שהרי הנואף והנואפת מבקשין שלא התעבר אלא שיעשו האותן בלבד הקב"ה מפרסמו בעולם הוי וסתר פנים ישים כדי שידעו הבריות ויאמרו בודאי שפנים של זה הן פני הנואף שצר הקב"ה צורת העובר כדמות הנואף הוי וסתר פנים ישים . לפיכך נקרא זמה שהן כופרין שניהם ואומרין אין אנו יודעין זה מה • א"ר יצחק גדול כח הנואף שהוא מבשיל כח השכינה ביצד העובר שהוא מתעבר מן האיש הקב"ה צר צורתו לארבעים יום שכן שנו

עין יוסף רבותינו

(ד) **אדם** נכנס מן הטפר . פי' מחדש"ס נכנס מן כטפר ומוכ פ"ג דכ"ב (ז"ר) : [ויש חון ולפ יתבונן הוי ועין נואף ממש נשף]. שנכנסת מחת מלעשותו שכו יפנה תגבורת לחלומות כל"ל : [שכן כופרין שניסס כו'] . כביכה גרס שכן כופרים שביכה מיסוד סמיכ . לפיכך דס נדה וזיבה מלוייס נפ : [כבייתה] ולומרים לפ עבדני עבירה וכבריות פ"מ מרים חס כן זה מס : [נחתר פירוש כמו שנכנסת : [כעידותי בכס היום את השמים] ושמים מרבעים יום כעולם כפ עליה כו'] . כ"ל דתשב מתעברת מעשים שנכנסו מחת ומשיב : [ומודיעים חס סס שכ כעל כשדה] כ"ל כפ' כמ"ס כתום' כבוטה (ז"ר) : [מזר כעולם וכפ עליה כרי מתעברו דבעל כשדה חס על שדהו ומינו זורע לעופי מעפ"ל מחר כלמיתת כסימנים] . כ"ל : שכן

אִיר וַיִיל דֶר מִעֲנְטָשׁ אִיז בֵּשַׁאפֶן נְוָאכֶן פּוּן עֶרְד מִט וַאכֶר דְרוּם אִיז מֶען אִיר בּוֹדֶק מִט עֶרְד שׁנִ מִט וַאכֶר . אוֹב זִיא אִיז רֵיין אַזוֹ וְיִא זִיא אִיז בֵּשַׁאפֶן גְוָואכֶן צוּ גִיט . נָאךְ אַפְּשָׁט אִיז דְרוּם אִיז פֶען אִיר בּוֹדֶק מִט עֶרְד אוּן וַאכֶר וָוארוּם וַאכֶר אִיז פּוּן הַיכֶל אוּן דֶער הִיכֶל מִט דֶר עֶרְד וָענֶן עֶרוּת אַז יוּדֶן דַארְפָן רִיטִין דִי תּוֹרָה . נָאךְ אַפְּשָׁט אִיז דְרוּם אִיז פֶען אִיר בּוֹדֶק מִט עֶרְד אוּן וַאכֶר וָוארוּם אַז אִמֲעְנְטָשׁ זַיעֲט זְרָעִים זוּנוֹ דֶר עֶרְד וַוייקְט עֶר גִיט עִם וָועט אוֹב עִם וָועט וַאקְסֶן בִּיז וַאנֶן עֶם גַייט וָענֶן . דֶר נָאךְ וָועקְט מֶען צוּ דֶם פְּעלְד אִיז זַיינֶם צוּ אַפְּרֶעמְדִינֶם . וָוארוּם זַיינֶם זַיעֲר גִיט גְדִיכְט וְאלְ גִיט קֵאלְי מַאכֶן דֶם פְּעלְד . אוּן אוֹב דִי פְּעלְד אִיז אַפְּרֶעמְדִינֶם זַיעֲט עֶר גְדִיכְט . אַז אִיז דִי וַאכֶר מִט עֶרְד בּוֹדֶק אוֹב דֶם קִינְד אִיז פּוּן מַאן צוּ גִיט . וָוארוּם דֶר נוֹאךְ וָאנְט וָוער וָועט וַוייסֶן דֶר פּוּן קֶיינֶר וָעקְט גִיט אִבֶּר נָאט זַיינִי אוֹנְן קוּקֶן אוֹף דֶר גַאנְצֶר וָועלְט . אוּן נָאט וָאנְט אֲפִילוּ אַמֲעְנְטָשׁ בֶּהאלְטֶן זִיךְ אִין גֶרֶעְטֶן פֶּר בֶּאַרְגִינִישׁ טוּא אִיךְ אִים זָעהֶן . וָוארוּם אִיךְ הֵין פִּיל דִי הַיכֶל מִט דֶר עֶרְד . אַז אִיז דֶר שְׁטֶייגֶר פּוּן דִי בַּעֲלֵי עֲבֵירוֹת זַיי הִיטִין דִי פּוּנְצֲטֶערִי צַייט קֶיינֶר וָאלְ אִים גִיט זֶעהֶן אוּן אַז דִיא גַנְבִים הִישִׁין אוֹךְ דִי פִּינְצְטֶרִי צַייט אוּנְטֶר נְאַבֶּן אִין דֶר פִּינְצְטֶר הַייזֶר עֶם שְׁטֶייט הֵיכֶה בְּמַחְשָׁךְ בַּחֲשׁוֹתָם וַוייא נְשְׁרִינְן אוֹךְ דִי מֲעְנְטָשֶׁן וָום וָועלְן בֶּהאלְטֶן זַייעֶר עֲצוֹת פּוּן נָאט אוּן אִין דֶר פִּינְצְטֶר אִיז זַייעֶרי מַעֲשִׂים . עֶם אִיז גְרוֹם דִיא זִינְד פּוּן נוֹאךְ מִט דֶר נוֹאֶפְת זַייא טוֹען אָף דִיא שְׁכִינָה פּוּן דֶער וָועלְט וָוארוּם נָאטֶם כְּבוֹד אִיז פִּיל אוֹיבֶן אוּן הַינְטֶן . עֶם שְׁטֶייט אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ אֲנִי מָלֵא דִיא הִיכִיל מִט דֶר עֶרְד בִּין אִיךְ פּוֹל . אוּן אוֹף דֶעם אֶרְט וָואם זַיי קוּמֶן זִינְדִיגֶן אִיז דַארְטֶן דֶער כְּבוֹד פּוּן נָאט . עֶם שְׁטֶייט כְּלֵא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ נָאטֶם כָּבוֹד אִיז פּוֹל דִיא נַאנְצֵי וָועלְט . אוּן דֶער נוֹאךְ וָאנְט צוּ נָאט גַייא אַוועק פּוּן דַאנֶן אוּן גִיב מִיר דֶאם אֶרְט אִיךְ וִויל דָא אַיין עֲבִירָה טָאן אִיז דֶאם זַייעֶר אַגְרוֹסִי זִינְד נָאר נָאט דֶר לֶעגֶערְט דֶעם צָאהֶן אוּן גִיט אִים דֶאם אֶרְט אוֹף דֶער שָׁעָה אוּן נָאט וִויל אַז אִיטְלִיכֶר זָאל וִוסֶן פּוּן דֶעם זִינְד מַאכְט עֶר דֶם קִינְד וָואם וָועלְט פּוּן זַייא גְבָאהֶן זָאל הָאבֶן דֶעם גְשְׁטַאלְט פּוּן דֶעם נוֹאךְ . דֶר נוֹאךְ מִט דֶר נוֹאֶפְת וִויל זַיא זָאל גִיט טְרָאגֶן וועֶרֶן נָאר זִינְדִיגֶן אוּן גִינוּג אוּן נָאט אִיז מְפָרֵם אוֹף דֶער וָועלְט אַלֵי זָאלֶן וִוסֶן אוּן זָאגֶן דֶער פָּגִים פּוּן דֶעם קִינְד אִיז טַאקְט גְלַייךְ מִט דֶעם נוֹאךְ . אוּן דְרוּם הַייסְט זְנוּת זִמָּה וָוארוּם זַי לַייקְנֶן גִיט גִיזִינְדִיגְט . פְּרֶעגֶן אֲבֶר מֶעֲנְטָשֶׁן וָום אִיז דֶם דֶר פָּנִים פּוּן קִינְד גְלַייךְ צוּם נוֹאךְ אִיז טַייטְש זִמָּה אִיז וָום אִיז דָם . רַבִּי יִצְחָק זָאגְט דִיא עֲבִירָה פּוּן נוֹאךְ אִיז זַייעֶר גְרוֹם אוּן שְׁוֶועֶר עֶם כַּאטְש שְׁלָאף דֶעם כֹּחַ פּוּן דֶער שְׁכִינָה . וָוארוּם צוּא

רבותינו לארבעים יום צורת.העובר יכר לאחר מ' יום הנואף בא עליה והקב"ה עומד ותוהה ואומר של מי אצור של צורת הבעל או של צורת הנואף. כביכול צור ילדך תשי (דכריס נג) ו"ד זעירא הש"י הציור א"ר אבהו מלה"ד לצייר שהיה צר אקונין של מלך בא לגמור הפרצוף אמרו לו מת המלך ועמד מלך אחר כיון ששמע הצייר כן נתרשלו ידיו התחיל אומר מה אעשה באלו הסימנין אם אצור אותן בצורת המלך הראשון או בצורת השני התחיל תמה. כן האיש משמש עם אשתו הקב"ה צר צורת העובר בדמות אביו חזר הנואף ובא עליה חזר ונתערבו הסימנין שנא' (קוסע ד) אלה וכחש ורצוח וגנוב ונאוף פרצו ודמים בדמים נגעו. מה עשה הקב"ה כביכול חזר והפך את הצורה שצר בתחלה בדמות הבעל לדמות הנואף הוי וסתר פנים ישים:

(ה) **איש** איש כי השטה אשתו. שנו רבותינו אין המנאפים נואפים עד שתכנס בהם רוח שטות שכן כתיב כי תשטה אשתו. הרי למדנו לאשה. לאיש מנין שנא' (משלי ו) נואף אשה חסר לב. ד"א איש איש כי תשטה אשתו. וזה"כ (ירמיס כג) אם יסתר איש במסתרים הרי כבר נאמר בכל מקום עיני ה' משוטטות בכל הארץ צופות רעים וטובים וכן (זכריס ד) עיני ה' המה משוטטים. ומה ת"ל ואני לא אראנו לא אראנו ואפרסם מעשיו לבריות הלא את השמים ואת הארץ אני מלא (ירמיס כג) אני ממלא את העליונים והתחתונים שנא' (תפטיס סו) השמים כסאי והארץ הדום רגלי. ד"א אם יכתר איש במסתרים משל לארכיטקטון שהיה קאטריקוס על מדינה התחילו בני המדינה מטמינין כספם וזהבם לתוך אותם המטמונים שהיו בה אמר להם הארכיטקטון אני בניתי המדינה ואני עשיתי את המטמונים שמא מבני אתם מטמינים כך אמר הקב"ה למנאפים מבני אתם מסתירים עצמכם אם יסתר איש במסתרים אני בראתי אתכם ועשיתי אתכם מחילים מחילים שנא' (דכריס נג) והשכח אל מחוללך מהו אל מחוללך לאל שעשה אותך מחילים אין אתם יכולין להטמין עצמכם. למה אני ה' חוקר לב ובוחן כליות להת לאיש כדרכיו וכפרי מעלליו

עין יוסף

(ה) **שכן** כתיב כי תשטה אשתו. ר"ל בשיון ג' שטות: [לא פי' בערוך מומן כוסה הדיוט שוטה: [קאטריקוס פי' בערוך מרכתו ומפרכם מעשיו] דרש ביה מרכתו מ"ם למשוכ ממוכ לעגום ולקוטם ביו המדינה ולגבות מם המלך: [מחילין] פתוחה מרכתו לכחרים. וע' סדר ואתחנן פי' ע': [נאטליקוטון] מחילין] פי' מערות מלוטים ודרם ממוללך ג' מיליות. מו פי' מחתנה

פָּעְרָצִיג טָאג בַּשׁאַפְט נָאט דָם קִינְד אוּן דָער מִיטָּעְרִם בּוֹךְ. נָאךְ דָעם אוּ דָער נוֹאַף דָט פִּיר מִיט אִיר זָאנְט נָאט וָם זָאל אִיךְ טָאן אַוּואכָר צוּרָה בַּשׁאַפְט טָען דָם קִינְד צוּ פּוּן מָאן צוּ פּוּן נוֹאַף דְרוּם שָׁטַיִיט צוּר יְלָדְךָ תְּשִׁי דַיין בַּשֶּׁעפֶר וָואם הָט דִיר בַּשַּׁאפֶן מַאכְטִי אִים שְׁלַאף עֶר וַייסְט נִיט וָואם צוּ מָאן מִיט דָעם קִינְד. רַבִּי אַבּוּהוּ זָאנְט לְמָשָׁל צוּ אַמָאלְט וָום הָט גְמַאלְט אַצוּרָה פּוּן אַמָּלָּה עֶר הָאט גִיהַאלְטָן בַּיי כּוֹף קָאנְצָן דָעם פָּנִים קוּמְט מָען זָאגְן דָער מָלָּה אִיז נִשְׁטָארְבָּן. אוּן עָם אִיז אוֹף גַשְׁטָאנְן אַנאנְדָר מָלָּה. אִיז שְׁלַאף גְוָואכְן דִי הָעגְד פּוּן מָאלָּר אוּן קָלָּעְרְט וָואם צוּ מָאן צוּ קָאנְטְשָׁן דִי צוּרָה פּוּן וָעגְעם מָלָּה. צוּ מַאכָן דִי צוּרָה פּוּן נִייָּעם מָלָּה. אַזוֹ אַיין מַאן אִיז מְשַׁמֵּשׁ מִיט זַיין וַוייב מַאכְט נָאט דִי צוּרָה פּוּן קִינְד אַזוֹ וִויא דִי צוּרָה פּוּן פָּאטֶר קוּמְט דָר נוֹאַף אוּן לֵיגְט בַּיי אִיר מִישְׁט זִיךְ אוּים דִי פַּארְבֶּן פּוּן דִי פְּעְנִיטֶר מוּז נָאט פַּר קָעְרֶן דִי צוּרָה וָום עֶר הָט פְּרִיעֶר גְמַאכְט אוּן מַאכָן דָם קִינְד דִי צוּרָה פּוּן דָעם נוֹאַף אִישׁ אִישׁ כִּי תִשְׁטֶה אִשְׁתּוֹ אוּנְזֶרֵי חֲכָמִים הָאבָּן גָלָּעְרִינְט דָר נוֹאַף לַייט נִיט טָאן דִי עֲבֵירָה בַּיי וָואן עָם גַייט אַרַיין אוּן אִים אַרוּס שְׁטוּת דְרוּם שָׁטַיִיט כִּי תִשְׁטֶה אִשְׁתּוֹ אַמְעְנְטְשׁ אַז דָם וַייב וָועט אִים פַּר נַאַרִישְׁט הָעְרֶן אוּן אַז שָׁטַיִיט נוֹאַף חֲסַר לֵב דָר וָום אִיז מְנַאַף מִיט אִין אִשָּׁה פְּעלְט אִים דָם הָארְץ וָוארוּם עֶר וָועְרְט אַנאר אִישׁ אִישׁ כִּי תִשְׁטֶה אִשְׁתּוֹ דָס זָאגְט דָער פָּסוּק אִם יִסָּתֵר אִישׁ בְּמִסְתָּרִים אַז אַמְעְנְטְשׁ וָועט זִיךְ פַּאר בָּארְגָן אִין נָעְכְטִן פָּאר בָּארְגָנִישׁ וָועל אִיךְ אִים אוֹךְ זָעהָן אוּן עָם שָׁטַיִיט שׁוֹן פְּרִיעֶר אִינִי יָי כְּשׁוֹטְטוֹת בְּכָל הָאָרֶץ אוּן אַלִּי עֶרְטֶר זָענִין גָאטָם אוֹנְן שָׁוֵועבְּן אוּן קִנְקִן אִין דָר גַאנְצֶר וָועלְט צוֹפוֹת רָעִים וְטוֹבִים קוּקְן שָׁלָּעכְטִי טָעגְטְשָׁן אוּן גוּטָע מְעגְטְשָׁן. וָום דָעְן דָארְף כִּיר שָׁטַיִין וַוייטֶר לַאי לֹא אֶרְאֶנּוּ אוּן אִיךְ זָאל אִים גִיט זָעהָן קָאן גִיט זַיין. נָאר דָר פַּשׁ אִיז אַז אִיךְ נָאט זָאל אִים גִיט וַויְיזָן פַּאר אַנְדָרֵי נָאר אִיךְ כּוּז אִים טָפְרָסָם זַיין אוּן וַייזָן אִיטְלִיכָן אוֹ עֶר הָט גְזִינְדִיגְט דְרוּם שָׁטַיִיט הֲלֹא אֶת הַשָּׁמַיִם אֶת הָאָרֶץ אֲנִי מָלֵא אִיךְ בִּין פִּיל אוּפָן הִימֶל אוּן דִי עֶרְד אִיז מַיין פִּים בְּעִנְקְלִי. נָאךְ אַפְשָׁט נִיט אִם יִסָּתֵר אִישׁ בְּמִסְתָּרִים לְמַשָּׁל דָר נָרוֹטֶר אַחִיטָּעפֶל הָאט גְבוּעְט אַסְרִינָה אוּן דִיא מָעגְטְשָׁן זָאלָּן אִים צָאלָּן צִינְס. הָאבְּן זַיי גִיט גְוָואלְט צָאלָּן אוּן הָאבְּן בְּהַאלְטָן זַייעֶר נָאלְד אוּן זִילְבֶּר אוּן דִיא קָעלֶּעְרָם. זָאגְט דָר אַחִיטָּעפֶל פַּר כִּיר בְּהַאלְט אִיר. אִיךְ הָאב דָאךְ אַלַיין גְבוּעְט אַלִּי קָעלֶּרָם. אוּן אַלִּי בְּהַאלְטָן שָׁן אִיךְ. אַז זָאגְט נָאט צוּ דִיא נוֹאַפִים פַּאר כִּיר בְּהַאלְט אִיר זִיךְ אִיךְ הָאב אִיךְ בְּשָׁאפָן אִיךְ הָאב אַיינֶר הָאב בְּשָׁאפָן אִיךְ יֵי תּוֹקֵר לֵב וּבוֹחֵן כְּלָיוֹת אִיךְ נָאט פָּארְשְׁט אַלִּי הָעֶרֶר אוּן פָּרִיב אַלִּי גְנִירִין פּוּן כֶּעגְטְשָׁן לְהַת לְאִישׁ כְּדַרְכָּיו צוּ גָעבָּן אִיטְלִיכָם מָעגְטְשָׁן אַז וִויא

מעלליו (ירמיה יז) ואני הוא שמקרב אותם למשפט שנא' (מלאכי ג) וקרבתי אליכם למשפט והייתי עד ממהר במכשפים ובמנאפים ובנשבעים בשמי לשקר ובעשקי שכר שביר אלמנה ויתום ומטי גר ולא יראוני אמר ה' צבאות. לכך אל תהיו טועים אחר יצר הרע. ושלא השטה אשתו של אחד מכם כמה שכתוב בענין איש כי תשטה אשתו. ד"א איש איש ללמדך שמועלת וכופרת בשנים באיש מלחמה שלמעלן ובאישה שלמטן אמר לה הקב"ה באישך את משקרת שמא בי את יכולה לשקר. מלה"ד לאיש שהוא חבוש בתוך שני בתים זה לפנים מזה והיו שם שני שומרים א' בפנים ואחד בחוץ. פתח את הפנימי ויצא ולא הרגיש בו השומר. בא לצאת מן החיצון הרגיש בו השומר שבחיצון. הפשו וא"ל באותו שבפנים שחקה אבל בי אין אתה יכול לשחוק. וכן הקב"ה אומר לאשה המנאפת באישך את משחקת אבל בי אין את יכולה לשחוק. ואני יושב ומשחק על בריותי שנא' יושב בשמים ישחק ה' ילעג למו (תהלים ב):

(ו) **ושכב** איש אותה שכבת זרע. פרט לקטן. ולמי שאינו איש. שכבת זרע ששכיבתה פוסלת ואין שכיבה אחרת פוסלת. מעשה בשתי אחיות שהיו דומות זו לזו והיתה אחת נשואה בעיר אחת ואחת נשואה בעיר אחרת. בקש בעלה של אחת מהן לקנאות לה ולהשקותה מים המרים בירושלים הלכה לאותה העיר שהיתה אחותה נשואה שם. אמרה לה אחותה מה ראית לבוא לכאן. אמרה לה בעלי מבקש להשקות אותי מים המרים אמרה לה אחותה אני הולכת תחתיך ושותה. אמרה לה לכי. לבשה בגדי אחותה והלכה תחתיה ושתתה מי המרים ונמצאת מהורה וחזרה לבית אחותה. יצאת שמחה לקראתה חבקה אותה ונשקה לה בפיה. כיון שנשקו זו לזו הריחה במים המרים ומיד מתה. לקיים מה שנ' (קהלת ח) אין אדם שליט ברוח לכלוא את הרוח

עין יוסף

מחסכה מל' הגנה של רשות (מ"כ): [ושלח תשכב תחתו של ג'. (ו) **ולמי** פתיחו פיס. כ"ל כיון כבמה: [שמכיבתה פוסלת]. מכס] שכל כמוכה תשתו עליו (ז"כ): ע' בהשמה רבה ל"ה (ל"ל):

סנה

זייני מעשים איז. אוג איך ווע׳ גנעהנן צום משפט אלי נואפים אזו ווי עס שטייט וקרבתי עליכם למשפט איך ווע׳ אייך מאכן גנעהנן צום משפט והייתי עד מבשפים ם ובמנאפים איך ווע׳ זיין אנוכר עדות זאגר אוף דיא מכשפים אוג דיא נואפים אוג די וום שווערן פאלש מיט מין נאמן. ובעשקי שכר אלמנה אוג דיא וואם רובין נעמלט פון אמענטשן אז מען דינגט איינים צו מאן אמלאכה אוג מען בצאלט אים ניט איז אגרוסי עבידה. אוג די וום נייגן דעם משפט פון אלמנה ויתום אודר אגר אוג זיי זאגן נאט זעהט ניט. די אלי ווע׳ איך זיא עמען צום משפט. דרום זאגט דער פסוק. אין אשה זאלסט זיך ניט פר נארישן פיר האבן מיט אפרעמדן איש איש כי תשטה אשתו שטייט מיר צווי מאל איש איש צו נייגן אז זיא פעלשט אין נאט פון היכל ער היסט איש יי איש בילחקה נאט אז אמענטש פון מיהמה האלטן. אוג זיא פעלשט אין איר מאן. זאגט נאט דיין מאן באנטוו לייקענין אבר מיר קאנטוו ניט לייקענין. למשל איינר זיצט תפיסה חדר לפנים מחדר אוג צווי שומרים היטין אים איינר אין דער ערשטר טיר אוג איינר אין דר אנדערר טיר. דר איז אנטלאפן דורך דר ערשטר טיר חאפט אים דר שומר פון דר אנדערר טיר אוג זאגט אים פון ערשטן שומר ביסטו אריבער האסט גלאבט פון אים אבער פון מיר ווע׳סטו שוין ניט נכלט ווערין. אזו זאגט נאט צו דר אשה פון דיין מאן לאכסטי אבער פון מיר קאנסטו ניט לאבן ווארום איך זין אוג לאך פון מיני ברואים ווארום איך האב בשאפן. אוב זיי ווירר שפעניגין קענין מיר עס שטייט ושב בשפים. ישחק דר ום זיצט אין היכל טוט לאכן אוג טוט שפעטן אוף זיא ושכב איש אותה שטייט איש אנרוכר מענטש איז גלענין ביי איר אבר איך אקלייגר טרינקט זי ניט. אוג נאר אמענטש אבר ניט קיין בהמה או זיא ברענגט אבהמה אוף זיך טרינקט זיא ניט. מעשה עס איז גווען צווי שוועסטר ווענין גליך אין גשטאלט מען הט ניט דר קאנט פון דר ביז דר. איינע איז גווען אין דר שטאט אוג דיא אנדרי אין אנאנדר שטאט. הט זיך גטראפן איינע הט דר מאן גוואלט נעבן טרינקן מים המרים. פר ציטן איז גווען או אמאן האט חושד גווען אנוייב או זיא הט פיר גהאט ניט אנגערין פלענט ער איר ברענגן צום כהן. דר כהן פלענט איר מאכן טרינקן ביטערי וואסר אוג אוב זיא איז ניט גווען ריין פלענט זיא צו ועצט ווערן פון דער נואפר. די איז גנאנגן אין דר שטאט וויא די שוועסטר איז אוג דער ציילט איר אז דער באן איז איר עסיס הושד אוג וויל איר נעבן טרינקן ביטער וואסר. זאגט איר די שוועסטר איך ווע׳ גיין אוף דיין ארט טרינקן די וואסר. קיינר דר קאנט דאך ניט צווישן מיר ווע׳ איך גיין טרינקן. זיא איז גנאנגן דער כהן הט איר גגעבן טרינקן דיא וואסר אוג קומט צוריט פרייליך זיא הט אפ גנארט דעם כסן. די שוועסטר איז איר גנאנגן אנטקעגין אוג פרייד זיך מ"ש איר אוג קישט איר אין מויל. זיי האבן זיך גקישט הט זיא דער עמ"קט דעם ריח פון דר ניאסר אוג באלד גשטארבן אזו ווי עס שטייט אין קהלת אמענטש הט ניט צו שאפן אוף זיך דר באלבן די נשמה אין גוף. אז קומט דיא

ציוט

הרוח ואין שלטון ביום המות ואין משלחת במלחמה ולא ימלט רשע את בעליו:

(ז) **ונעלם** מעיני אישה פרט לכומא . ד"א ונעלם מעיני אישה שלא יהא בעלה רואה ומעמעם. ונסתרה עדיין לא שמענו שיעור לכתירה . ר' אליעזר אומר כדי חזירת הדקל . ר' יהושע אומר כדי מזיגת הכוס . בן עזאי אומר כדי לשתותו . ר"ע אומר כדי לצלות ביצה ר' יהודה אומר כדי לאכול שלשה ביצים זה אחר זה . ר' הנין אומר כדי שתתן אצבעה לתוך פיה . פלימו אומר כדי לפשוט יד על הסל ליטול כבר ואע"פ שאין ראיה לדבר זכר לדבר שנא' (מלאכי ו) כי בעד אשה זונה עד ככר לחם . ועד אין בה אע"פ שאין לה עכשיו יש לה לאחר זמן כיוצא בדבר אתה אומר (מלאכי יח) והיתי שרי עקרה אין לה ולו אע"פ שאין לה עכשיו יש לה לאחר זמן שנ' (שם כא) וה' פקד את שרה והתר ותלד . כיוצא בדבר אתה אומר (מלאכי ג) לא הגידה אסתר את עמה אע"פ שלא הגידה עכשיו הגידה לאחר זמן שנא' (שם) ומרדכי בא לפני המלך כי הגידה אסתר מה הוא לה . ואף כאן ועד אין בה אע"פ שאין לה עכשיו יש לה לאחר זמן שנא' (מלאכי ג) וקרבתי אליכם שפט והייתי עד ממהר במכשפים ובמנאפים . אמרו רבותינו ז"ל בזמן שהאשה מתיחדת עם בעלה והוא משמש עמה ולבה לאיש אחר שראתה בדרך א"ך ניאוף גדול מזה שנא' (יחזקאל טז) האשה המנאפת תחת אישה תקח את זרים וכי יש אשה מנאפת תחת אישה משמשת עם בעלה תנוחות עיניה באיש אחר אלא זו היא שפגעה באיש אחר ונתנה עיניה בו והיא משמשת עם בעלה ולבה עליו . מעשה במלך הערביים ששאל את ר' עקיבא אני כושי ואשתי כושית וילדה לי בן לבן הורגה אני שזנתה תחתי. א"ל צורות ביתך שחורות או לבנות א"ל לבנות . א"ל כשהיית עוסק

עמה

עין יוסף

(ז) שלא יכה רועה ומעמע . פי' ונעלם מעמע דוקא ולא נקט לה כיה . וכיון שאמר אין שם במעמעו כן ולא . שאם יכיה מעלם ממנו כטומאה . כך אם כיה ר"ת ו..עמעם נק"ד בציר"י תחת מע"ם מעמעו לאו ואם יכיה נקוד בחיר"ק תחת פי' מחסיך ח"ע כלומו היינו רוחה אין כאן שם כיה כלל אלא כמו נודקק לתחת . כמו"ש מעמעו כן . ע"כ חמרו כי כיה לה לאחר זמן . ולכורות זה תרגום של ככר עמע : [כדי חזירת הדקל] פי' כשיוכל לחזור הדקל ליקח פירותיו . ר"ל אם יש לו ...כל... נקוב לתוך הדקל סביב הדקל וכשרוצה ליתן לתוכו פירות נוטל הפירות מלמעלה ונותן לתוך הנקב ואח"כ נוטל הפירות מלמטה : [כדי מזיגת הכוס] לרבות כמיס ושיעור כוס רביעית יין הכתוב : [כדי שתתן אצבעה לתוך פיה] כשהוא לקמן אצלתר הקינתי אליכם כו' : [לא הגידה אסתר] כלומר דלא אמרה מולדתה ואת עמה . שהדיוט הוא מדכתיב לקמן כל"ך ימים צו שתוארץ ואתם עד אים ויין ושיב הם גקוקק אות די צורות דרום הם זיא ליטולקיסם ע"ם : [ולא פי שיהיה רחוק לתוך נדבך] . ר"ל לא על פי שיהיה רחוק לתוך נדבך לא יכול לתת פירותיו . כלומר אם יש לו עכשיו יש לו לאחר זמן] יש לכם זה ממתי דקל מלא חי' ע"ש : [אסתר הגידה] ... מולדתה ואת עמה . כל"ל : [וכי יש אסתר מנאפת תחת כסן] ... מלא חי' ע"ש שפגעה כל"ל ודבריו כיוצא לעיל למתוק :

צייט פון שָׁטאַרקן . הָעלפֶט נאָר ניט . וְנֶעלָם מֵעֵינֵי אִישָׁה עם איז פֿאַר הויקן פון דיא אוגן פון מאן . אָבֶּר אז דאָ מאן איז בְּלַיבנד טרינקט זיא ניט . נאָך אפֶשט איז דאָרקא אז ער הט גענֶעהן מיט די אוגן אוב הט נשתרין זיא נאָך זיך ניט פֿאר בָּארגן אָבֶּר אז ער הט גענֶעהן אוב הט זיך נמאכט ויסין עם הט אים נאָר ניט נהארט טרינקט זיא ניט ונסתרה זיא האָט זיך פֿאר בָּארגן מיט אפֶּרעמדין שטייט ניט וויפֶּל איז דר שיעור פון פֿאר בָּארגן . רבי אליעזר אָנט אז עם הט גדירט אז ליאנג וויא מען קאן אַרוים רינגען אמייטזיג בוים טרינקט זיא שון כיום המארים . רבי יהושע אָנט אז ליאנג אז מען קאן אן גיסין אכום . בן עזאי אָנט אז ליאנג מען קאן אוס טרינקן אכום . רבי עקיבא אָנט אז ליאנג וויא מען קאן אכום . בן עזאי אָנט אז ליאנג וויא . רבי יהודה אָנט אז ליאנג טען קאן אוס עסין דריי איער איינם נאך דעם אנדרן אפ ברָאטן איין איי . רבי יהודה אָנט אז ליאנג טען קאן נעמן דיא העגד צום טויל ארום נעמן אשפענדיל פון דיא צייט . רבי חנון אָנט אז ליאנג טען קאן נעמן דיא האגד צום טויל ארום נעמן אשפענדיל פון דיא צייט . פלימו אָנט אז ליאנג זיא קאן אוס שטרעקן די האגד נעמין פון קארב אשטוקיל ברוט ביד אין ב"א אוג קיין עדות איז ניט דא טרינקט זיא מים המארים . אָנט ער פסוק האטשי אצונד איז ניט דא קיין עדות עם ועט יין שפעטר עדות אז ויא עם שטייט ותהי שבי עקרה אין לה ולד עכשיו איז נעען עקרה האט ניישט ניהאט קיין ולד פון העסט ועגין האט זיא גיהאט דער נאך . אוג אז ויא עם שטייט לא הגידה אסתר את עכה ואת מולדתה אסתר האט ניט גאנט איר פאלק אוג איר ארט עפֶּן פון העסט ועגין האט זיא זוף סוף גיאנט אז דא שטייט קיין עדות איז נישט דא אפער עם ועט יין שפעטר . שנאמר עם שטייט אין פסוק נאט האט גאנט ונקבתי עליכם למשפט והיתי עד ממהר באיז אין שפעטר ועל יין אנישטוינטר עדות אוף דיא מכשפים אוב אוף די נואפים . אוגזרי חכמים אנן איין אשה זום זיא איז מיט איר מאן אוב איר הארץ איז אוף אפֶּרעמדין איז קיין גרעסערר ניאוף ניט דא ווי דם איז . עם שטייט האשה התנאפת תחת אישה איין אשה זום זיא איז מזנה אונטר איר מאן דאס מיינט מען זיא ווי אנט מיט אמאן אוב איר הארץ איז אוף אנדרין ווי אם זיא הט גזעהן באטאג איז גלייך ווי זיא איז מנאף מיט יענים . אז ויא מיר נפיגן דר מלך פון ערביים האט גפרעגט דעם תנא רבי עקיבא איז בין שוארץ איז נשטאלט מין נייב איז אוף שנוארץ אזון האט זיא גהאט אנייקן איך ויל זיא הארנין ער איז בונדאי ניט פון מיר . הט אים רבי עקיבא גזאגט די פאטרעטין פון דיין שטוב זענן ויים צו שוארץ זאגט ער אים ויים דיין נייב הט גקוקט אוף די צורות דרום הט זיא

גיהאט

עיה עיניה נתנה בצורות לרוח וילדה כיוצא בהם . ואם תמה אתה בדבר למד מן צאנו של יעקב שמן המקלות היו מתיחמות שנא' (בראשית ל) ויחמו הצאן אל המקלות . והודה מלך הערביים ושבח לר' עקיבא הוי כל אשה שמתיחדת עם בעלה בקדושה הקב"ה מעמיד ממנה בנים צדיקים שבן מציונו בחנה שנתיחדה עם בעלה בקדושה ולא קפח הקב"ה מתן שכרה ונתן לה הקב"ה בן צדיק בכורישה שנאמר (ירמיה טו) אם יעמד משה ושמואל . וכתיב (תהלים צט) משה ואהרן בכהניו ושמואל בקוראי שמו וכן חנה אומרת אל הנער הזה התפללתי (שמואל א א) למה שנזרע בקדושה אמר הקב"ה בעה"ז התעבתי כל העכו"ם על שהם מזרע טומאה ובחרתי בכם לפי שאתם זרע אמת שנאמר (ירמיה ב) ואנכי נטעתיך שורק כולו זרע אמת . וכתיב (דברים יד) ובך בחר ה' להיות לו לעם סגולה ואף לע"ל איני בוחר אלא בכם שאתם זרע קדושה ברוכי ה' שנא' (ישעיה סה) לא יגעו לריק ולא ילדו לבהלה כי זרע ברוכי ה' המה :

וידבר ה' אל משה לאמר דבר אל אהרן ואל בניו לאמר כה תברכו את בני ישראל • (ח) ילמדנו רבינו כהן בעל מום מהו שישא את כפיו . כך שנו רבותינו כהן שיש בידיו מומין לא ישא את כפיו . ורבי היה שונה כהן שיש מומין בכולו לא ישא את כפיו . ר' יהודה אומר אף מי שהיו ידיו צבועות אסטוס או קוצה או פיאה לא ישא את כפיו . למה לפי שדרך ב"א שמסתכלין בו • רבי הושעיה הגדול שונה אם רוב אנשי העיר מלאכתן בכך מותר לו לישא את כפיו כשם שיש בדרום עורות צבועות ארגמן ומבין ידיהן צבועות אמר הקב"ה מתחלה אני הייתי מברך בריותי מבאן ואילך הרי הברכות מסורות לכם והתהיו מברכין את בני ישראל. לפיכך אמר הקב"ה למשה שיזהיר לאהרן ולבניו שיהו מברכין את ישראל מנין ממה שקראו דבר אל אהרן ואל בניו לאמר כה תברכו . כה תברכו וש"ה השקיפה ממעון קדשך מן השמים וברך את עמך (דברים כו) אמרה כנסת ישראל לפני הקב"ה רבש"ע לכהנים אתה אומר שיברכו אותנו אין אנו צריכין אלא לברכתך ולחיותנו מתברכין מפיך שנאמר השקיפה ממעון קדשך • אמר להם הקב"ה אע"פ

עין יוסף שאמרתי

כהן שיש בידו מומין לא ישא את כפיו . משום שסופו לבוא לידי מכשול שהעם מסתכלין בו ולפיכך אינו עומד להתפלל לפני התיבה לעבודה דכתיב (ויקרא כא) ולכל לא יגש אל מזבחו כי מום בו . ולפ"ז אם פסול בידו כגון שנשברו אצבעותיו או שחסר אחת מהן אפי' בכל מום שהוא לא ישא את כפיו . ורבי היה שונה כהן שיש מומין בכולו לא ישא את כפיו . ולכאורה קשה דהא כתיב (ויקרא כא) ולא יחלל את מקדשי כי אני ה' מקדשם ומשמע דכל מום פסול אפילו בשאר גופו ולא רק במקום שנשא כפיו ואפי' מומין שבפנים לא יעלו על המזבח [ויקרא כא]: [מיכאן אתה למד שהכהן] כלם מיני לכלום כם : [שיש בדכוס

נַהַאט אַוַיוים קיִנְר . עָם זָאל דִיר נִיט זַיין קִין וַוינֶדֶר אַז נִפְּינֶן מִיר בִּיי יַעֲקֹב אָבִינוּ דִי שֶׁעְפְּסֶן הָאבֶּן נְקוּקְט אוֹף דִיא שֶׁטֶעקִינְם גְלַיִיךְ וִיא גִיהַאט גְלַיִיךְ דִי צוּרָה זֶען דִיא שֶׁטֶעקִינְם . הָאט דָר מֶלֶךְ מוֹדָה גְוֶעזֶן אוּג הָט גְלוֹבְט רַבִּי עֲקִיבָא אַז עֶר אִיז אַלֶלְיֶר מֶעְנְטְש . אוּג דִיא אִשָּׁה וָום זִיא אִיז מִיט אִיר מַאן בִּקְדוּשָׁה הָט זִיא קִינֶדֶר צַדִּיקִים . אַז וויא מִיר נִפִּינֶן חַנָּה אִיז גְוֶעזֶן מִיט אִיר מַאן בִּקְדוּשָׁה וְהִתְיַחֲדָה הָט זִיא זוֹכֶה גְוֶעזֶן צוּ הָאבֶּן שְׁמוּאֵל הַנָּבִיא וָאס עֶר אִיז גְוֶעזֶן גְנַגְלֶעבִּין צוּ מֹשֶׁה מִיט אַהֲרֹן אוּג חַנָּה הָאט גְוָאנְט אֶל הַנַּעַר הַזֶּה הִתְפַּלָּלְתִּי צוּ דֶעם זֶען הָאב אִיךְ מִתְפַּלֵּל גְוֶעזֶן צוּ נָאט וָואס עֶר אִיז גִבְּארִין גְוָארֶן כִּיט קְדוּשָׁה . נָאט זָאגְט בָּעוֹלָם הַזֶּה הָאב אִיךְ פַּר אוּם וָועְרְדִיגְט אַלֵי עוֹבְדֵי נִילוּלִים זַייל זַייא זָענֶן פּוּן זֶרַע טוּמְאָה אוּג הָאב אוֹם דָעָר וַוייל אִין דִיא יוּדֶן וַויל זַיי זָענֶן זֶרַע אֱמֶת . עָם שֶׁטַיְיט וְאַנְכִי נְטַעְתִּיךְ שׂוֹרֵק כּוּלּוֹ זֶרַע אֱמֶת נָאט זָאגְט אִיךְ הָאב גְפַלַאנְצְט דִי יוּדֶן אַצְוַוייג כִּיט אֱמֶת . אוּג עָם שֶׁטַיְיט כִּי בְךָ בָּחַר יְיָ לִהְיוֹת לוֹ לְעַם סְגֻלָּה אִין דִיר הָאט נָאט אוֹם דָעָר וַוייל פַּאר אַטַיְיעֶר פָּאלְק . אוּג לֶעֶתִיד לָבוֹא וְועל אִיךְ אוֹף אוֹם קְלוּבִּין נָאר אַיְיךְ וָואס אִיר זָענְט הַיילִיגֶר קִינֶדֶר גִבְּענְטְשְׁט פּוּן נָאט עָם שֶׁטַיְיט וְלֹא יָגְעוּ לָרִיק זַיי וָועלֶן זִיךְ נִיט כִּידִיקֶן אוֹף לֶעהֶר וְלֹא יָלְדוּ לַבֶּהָלָה אוּג וָועלֶן נִיט גָוויגֶן צוּ נֶאריְשְׁקִייט כִּי זֶרַע בְּרוּכֵי יְיָ הֵמָּה וָואס זַיִיא זָענֶן גִבְּענְטְשְׁט פּוּן נָאט . טה תִּבְרְכוּ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל נָאט הָאט גְזָאגְט צוּ מֹשֶׁה עֶר זָאל רַייֶדֶן צוּ אַהֲרֹן אַז אַלְט אִיר בֶּענְטְשֶׁן דִיא יוּדֶן . דִי תַּלְמִידִים הָאבֶּן גְפְּרֶעגְט רַבִּי תַּנְחוּמָא אַבֶּהֶן וָום הָט אֲמוֹם צוּ מֶעג עֶר דוּכְנֶן הָט עֶר זַיי גְזָאגְט אַבֶּהֶן יוֹם הָט אֲמוֹם מֵאר נִיט דוּכְנֶן וָואס אִיבֶּערִין מוֹם וָועלֶן מֶענְטְשֶׁן קוּקֶן אוֹף אִים אוּג מֶען מָאר נִיט קוּקֶן אוֹף דִיא פִּיהֲנִים בְּשָׁעַת זַיי דוּכְנֶן . רַבִּי יְהוּדָה זָאגְט אֲפִילוּ נִיט קִין מוֹם נָאר אַז דִיא הֶענְד זָענֶן גְוֶען גְפָארְבְּט מִיט וָואסֶר פַּארְב אִין דֶר וָועלְט מָאר עֶר אוֹף נִיט דוּכְנֶן וָואס מֶען וָועט קוּקֶן אוֹף דִיא הֶענְד . דָּעָר גְרוֹסֶר תַּנָּא רַבִּי אוֹשַׁיְעָא הָט גְלֶעֶרְנְט אַז אַרוֹב מֶענְטְשֶׁן פּוּן שְׁטָאט זָענֶן פַּארְבֶּעֶרְם וָועט מֶען שׁוֹן נִיט קוּקֶן אוֹף אִים מֶעג עֶר דוּכְנֶן . נָאט זָאגְט אַהֲרֹן זָענֶן גְוֶען דִי בְּרָכוֹת בִּיי מִיר אִין דִי הֶענְד אוּג דִיינְט נִיב אִיךְ אִיבֶּר דִי בְּרָכוֹת צוּ אַיְיךְ אוּג אִיר זָאלְט בֶּענְטְשֶׁן דִיא יוּדֶן . דְרוֹם זָאגְט נָאט צוּ מֹשֶׁה זָאג אַהֲרֹן הַכֹּהֵן עֶר זָאל זַיין נִיהִים צוּ בֶּענְטְשֶׁן דִיא יוּדֶן כֹּה תְּבָרְכוּ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל דָאט זָאגְט דָעָר שׁוֹךְ פּוּן הַשָּׁמַיִם וּבָרֵךְ אֶת עַמְּךָ קוּק נָאט פּוּן דֶיין וואוינְג פּוּן הֵימֶעל אוּג בֶּענְטְשׁ דֵיין אֶלְקֶיךָ יִשְׂרָאֵל . זָאגֶן דִי יוּדֶן צוּ נָאט דוּ זָאגְסְט דִיא כֹּהֲנִים זָאלֶן אוּנְז בֶּענְטְשֶׁן מִיר דַארְפֶן נָאר דֵיין בֶּענְטְשׁוּנְג דוּא זָאלֶן זָאגְט אוּנְז בֶּענְטְשֶׁן מִיט דֵיין טוֹב . עָם שֶׁטַיְיט הַשְׁקִיפָה מִמְּעוֹן קָדְשְׁךָ קוּק פּוּן דֵיין

הַיילִיגְען

שאמרתי לכהנים שיהו מברכין אתכם אני עומד עכשיו ומברך אתכם לפיכך הכהנים פורשין את כפיהם לומר שהקדוש ב"ה עומד אחרינו. וכה"א (במ"ס ג) הנה זה עומד אחר כתלנו משגיח מן החלונות מציץ מן החרכים מה בין אצבעות של כהנים מציץ מן החרכים בשעה שפושטין כפיהם.

לכך נאמר כה תברכו את בני ישראל:

(מ) רש תברכו את בני ישראל. וש"ה הנה מטתו שלשלמה ששים גבורים סביב לה מגבורי ישראל כלם אחוזי חרב מלומדי מלחמה איש חרבו (שם ד) מה ראה שלמה לעסוק במטה שהוא אומר הנה מטתו שלשלמה. אלא אינו עוסק אלא במלך שהשלום שלו. הנה מטתו זה בהמ"ק ולמה נמשלה בהמ"ק למטה. מה המטה אינה אלא לפריה וריבה. כך בהמ"ק כל מה שהיה בתוכה היו פרין ורבין. שנא' (מלכים ו ח) ויאריכו הבדים וכה"א (ד"ב ג ג) והזהב זהב פרוים. שהוא עושה פירות. וכה"א (מלכים ו ז) ויבן את בית יער הלבנון למה נמשלה ליער לומר לך מה יער פרה ורבה כך בהמ"ק כל מה שהיה בו פרה ורבה. לכך נאמר הנה מטתו שלשלמה ששים גבורים (שיר ד) מהו ששים אלו ששים אותיות שבברכת כהנים. כלם אחוזי חרב שכל אחד ואחד שמו של הקב"ה נזכר בו יברכך ה' יאר ה'. ישא ה'. איש חרבו על ירכו מה ראה ירך להיותה נזכרת כאן. אלא אפי' רואה אדם בחלומו החרב שלופה ונתונה בצוארו וקוטע את יריכו משכים והולך לבית הכנסת מפחד שראה בלילות בחלומו ורואה הכהנים נושאין את כפיהם החלום רע מתבטל ממנו. לכך נאמר מפחד בלילות. לכך אמר הקב"ה למשה הזהר לאהרן ולבניו שיהו מברכים את בני ישראל. כה תברכו אמר הקב"ה לשעבר הייתי זוקוק לברך את בריותי ברכתי לאדם הראשון ולאשתו שנא' (בראשית ג) ויברך אותם אלהים. ברכתי לנח ולבניו שנא' (שם ט) ויברך אלהים את נח ואת בניו. ברכתי לאברהם דכתיב (שם כד) וה' ברך את אברהם בכל. אמר הקב"ה לאברהם מכאן ואילך הרי הברכות מסורות לך שנא' (שם יג) והיה ברכה. ואברהם הוליד שנים

ישמעאל

עין יוסף

בדרוש] שסם מוכנים כעובדיה ומתוך כך ידיהם לנטועות: [מן התכריס מכין ח נטועות מכן כ"ל (ח"ת) ובילקוט גרס בשסה"מ מסגיח מן התכריס כחלומות מכין תלמעלותיהם של כהנים מציץ מן התכריס בשעה שפושטים כפיהם. תכל גי' הרכה נרחב עיקר שגרס מסגיח מן התכריס מכין כתפיהן של כה יש מציץ מן התכריס מכין

(מ) הנה מטתו זה בית המקדש. שלמי מי שהשלום שלו. כ"כ בילקוט: [שנאמר ויתריכו הכדיום ע' סדר תרומה נעשה ס' י"ח מ"ש שם: [נמלך שהיה לו פרדסן] ע"ל ס' לך לך ובע"ז פ' ח"ת וכתן נקמן ס' בראשית כתוכחה כו':

נמוקי

הַיילִיגֶן וואוּנְג. הָט נָאטְזוי גְנָאגְט חָאטְשׁ אוֹיף הָאב גְנָאגְט דִי כֹּהֲנִים זָאלֶן אוֹיף בֶּענְטְשֶׁן פּוּן דֶעסְט
וָועגֶן וָועל אוֹיף אַלֶיין שְׁטֵיין מִיט זַיי אוּג וָועל זַיי בֶּענְטְשֶׁן דְרוּם פַּר שְׁפְּרֵייטֶן דִי כֹּהֲנִים דִיא הֶענְט
אַרוּף בְּשָׁעַת זַייא דוּכְטֶן צוּ וויסֶן זָאו נָאט שְׁמַייט אִיבֶּר זַייא. עָם שְׁמַייט הַנֵּה זֶה עוֹמֵד אַחַר כָּתְלֵנוּ נָאנ
שְׁמַייט אוּנְטֶר אוּנְזֶר וָאנְט קוּקְט פּוּן דִיא פֶּענְצְטֶר בֵּיזִיץ מִן הַחֲרַכִּים זֶעהְט פּוּן דִי שְׁפַּאלְטֶן מִיטֶן מָט
פּוּן דִיא שְׁפַּאלְטֶן וָום צְווישֶׁן דִי פִּינְגֶר פּוּן דִי כֹּהֲנִים זַיי הַיבֶּן אוֹף דִי הֶענְד אוּג צוּ שְׁפְּרֵייטֶן דִי פִּינְג
קוּקְט נָאט דוּרְךְ דִי שְׁפַּאלְטֶן אוּג בֶּענְטְשְׁט אוֹךְ דִי יוּדֶן. דָאם זָאגְט דֶר פָּסוּק הִנֵּה מִטָּתוֹ שֶׁלִּשְׁלֹמֹה שִׁשִּׁי
גִּבּוֹרִים סָבִיב לָהּ דָם בֶּעט פּוּן שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ אִיז גְּוֶועזֶן אַרוּם אִיר זֶעכְצִיג גִּבּוֹרִים אַלֶי הָאלְטֶן שְׁוֶועְרָ
גֶלֶעְרִינְטֶי מִלְחָמָה צוּ הָאלְטֶן. אִיז דָאךְ דִי קְשׁוּאָ וְואם דָארְף מִיר שְׁלֹמֹה דֶר צַייֶלֶן פּוּן זַיין בֶּעט נָא
דֶר פָּסוּק מִיינְט דָעם בֵּיהמ"ק עֶר אִיז גְנֶלֶיכֶן צוּ אַבֶּעט אוֹז וִוי אַבֶּעט אִיז גְמַאכְט צוּ מָעהְרִין וְךְ גָ
וָועְרְט גִּבְאָרֶן קִינֶדֶר. אַז דֶר בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אַלֶיס וָום דָארְטֶן אִיז גְנוֹאקֶן פֵּירוֹת וּבְנֵה אֶת בֵּית יְשׁ הַלָּ
שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ דָאט גְּבוֹעְט דָעם וואלְד פּוּן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אַז וִויא אַוואלְד מְעהְרְט וִיךְ עֶר וואקְ
שְׁטֶענְדִיג אַז דֶר בֵּיהמ"ק. וָום אִין אִים אִיז גְוֶועזֶן דָאט גְנוֹאקֶן פֵּירוֹת דְרוּם שְׁמַייט זֶעכְצִיג גְּבוֹרִי
הָאבֶּן אַרוּם גְרִינְגִילְט דָאם בֶּעט מַייט טָעֶן דִיא זֶעכְצִיג אוֹתִיוֹת פּוּן בִּרְכַּת כֹּהֲנִים. אַלֶי הָאלְ
שְׁוֶועְרֶן אוּג אִין אִיטְלִיכֶר בְּרָכָה וָועְרְט דֶר מַאנְט גָאנְט נָי מִן יְבָרֶכְךָ יְ נָאנ זָאל דִיךְ בֶּענְטְשֶׁן יָאר
נָאנ זָאל דִיךְ דֶר לַייכְטֶן יָאר יְ נָאנ זָאל טָאן זַיין פָּנִים צוּ דִיר אִישׁ חַרְבּוֹ עַל יְרֵכוֹ אִיטְלִיכֶר מֶענְטְשׁ זַ
שְׁוֶועְרְט אוֹף זַיין דַיעֶךְ דָאם מַייט מֶען וָועְר עָם דָט גְּוַעהְן אִין חֲלוֹם זַיין אוֹם גְּוַעהְן אוֹף זַיין הַלְאוֹ אוּג מֶען הָאקְט אִים זַיין דַיעֶךְ זָאל עֶר אוֹף שְׁטֵיין גַיין אִין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ הָעהְרְט דִי כֹּהֲנִ
דוּכְטֶן וָועְט דֶער שְׁלָעכְטֶר חֲלוֹם בֶּטָל וָועְרֶן פּוּן אִים דְרוּם שְׁמַייט מִפַּחַד בַּלֵּילוֹת פּוּן שְׁרֶעק בּ
נָאכְט דְרוּם זָאגְט נָאט צוּ מֹשֶׁה זָאג צוּ אַהֲרֹן מִיט דִיא קִינְדֶר זָאלֶן זַיין גִיהִיט צוּ בֶּענְטְשֶׁן דִיא וו
זַי תְּבָרְכוּ נָאט זָאגְט פְּרִיעֶר בֵּין אִיךְ גָּוועזֶן עֶר בֶּענְטְשֶׁער פּוּן מַייגִי בְּאשֶׁעפְּנִיסֶן אִיךְ הָאב גְּבֶּענְטְ
אָדָם הָרִאשׁוֹן מִיט זַיין וַויב. אִיךְ הָאב גְּבֶּענְטְשְׁט נֹחַ מִיט דִיא קִינְדֶר. עָם שְׁמַייט וַיְבָרֶךְ אֱלֹהִים אֶ
וְאֶת בָּנָיו נָאט הָט גְּבֶּענְטְשְׁט נֹחַ מִיט דִיא קִינְדֶר. אִיךְ הָאב גְּבֶּענְטְשְׁט אַבְרָהָם עָם שְׁמַייט וְיְ בֵּ
אַבְרָהָם בַּכֹּל נָאט הָט גְּבֶּענְטְשְׁט אַבְרָהָם אֲבִינוּ מִיט אַלֶעם גוּטֶן. הָט נָאט גְנָאגְט צוּ אַבְרָהָם אִיךְ
דִיא בְּרָכוֹת צוּ דִיר אִין דִיא הֶענְד. עָם שְׁמַייט וְהָיֶה בְּרָכָה דוּא זָאלְסְט זַיין דֶר בֶּענְטְשֶׁר. אוּג אַבְ

האט

ישמעאל ויצחק ולא ברכן מלה"ד למלך שהיה לו פרדס ונתנו לאריס והיה בתוך אותו פרדס אילן אחד של סם חיים כו' (לעיל פ' לך לך) ויצחק ר' את יעקב . ויעקב ברך לשנים עשר שבטים שנא' (שם מט) כל אלה שבטי ישראל שנים עשר וזאת אשר דבר להם וגו' . מכאן ואילך אמר הקב"ה הברכות מסורות לכם הכהנים יהיו מברכין את ישראל :

(י) **דבר** אחר כה תברכו יברכך ה' וישמרך יברך בעושר וישמרך שתהא עושה מצות . יאר ה' פניו ויעמיד ממך בנים בני תורה שנא' (משלי ו) כי נר מצוה ותורה אור . ד"א יאר ה' פניו אליך יעמיד ממך כהנים שמאירין את המזבח שנ' (מלאכי ג) ולא תאירו את מזבחי חנם. וכתיב (ויקרא ו) והאש על המזבח תוקד בו לא תכבה . ויחנך שנה ר' חייא הגדול יחנה ה' אצלך . ד"א ויחנך יעמיד ממך נביאים שנא' (זכריה יג) ושפכתי על בית דוד ועל יושבי ירושלים רוח חן ותחנונים. ד"א ויחנך יתן חנו עליך בכל מקום שאתה הולך כמו שכתוב ותשא חן והסד (משלי ג) ישא ה' פניו אליך וכתוב אחד אומר אשר לא ישא פנים (דברים י) הא כיצד עשה תשובה עד שלא נתחתם גזר דין ישא ה' פניו . כיון שנתחתם גזר דין אשר לא ישא פנים . ד"א יברכך ה' וישמרך עם הברכה שמירה מלך ב"ו יש לו אוהב בסוריא והוא יושב ברומי שלח המלך אחריו עלה ובא אצלו נתן לו מאה ליטרין של זהב טענו יצא לדרך נפלו עליו לסטין ונטלו כל מה שנתן לו המלך וכל מה שהיה אצלו שמא יכול לשמרו המלך מן הלסטין לפיכך כתיב יברכך ה' וישמרך . ד"א יברכך ה' וישמרך יברכך בממון שלא תהא עשוי במדינה פניאם ושלא תבוא זימיא למדינה ויאמרו לך תן זהב אלא יברכך ה' וישמרך. ד"א יברכך בבנים וישמרך בבנות שהנקבות צריכות שמירה. ובה"א (תהלים קכא) ה' שומרך ה' צלך . יאר ה' פניו אליך יאר לך מאור פניו ואין יאר אלא חיים שנא' (משלי טז) באור פני מלך חיים . ובה"א (תהלים קיח) אל ה' ויאר לנו . ובה"א (שם פז) אלהים יחננו ויברכנו . ישא ה' פניו וכי הקב"ה נושא פנים והלא כבר נאמר אשר לא ישא פנים . אמר הקב"ה כשם שהם נושאים לי פנים אף אני נושא להם פנים . כיצד כתבתי בתורתי (דברים ח) ואכלת ושבעת וברכת ואדם יושב

עין יוסף

(י) וישמרך שתהא עושה ממנו מצות . כ"ל (לעיל לעיל) וכ"ל זכותם לעולם . וזכות מצוה לפי שעה כתוב כאן : [ממאירין לם יברכך כממון וכן מה יועיל לם יכיה עושר ממון כמוב] . ל' חור ולם (מ"כ) : [יחנך ס' מלמך] . ל' תניא ובכיכה בעליו לרעתו שכיכה"ר יפלוט עליו שלא יעשה בכעושר מיזק (מ"כ) : [פניאם] . פי' גזיית מסים לגלגלת : [זימיא] . ל' מס : לתוכה . לכן תמר ושמרך שתהא עושה ממנו מצות : [כי נר מצוה [שכבות לריכות שמירה] . מן זמנות : [וכה"א ס' שומרך כ' ך] . כו'] פירש"י כמו שכתוב מאיר לעולם תמיד . כך שם"ר עומדת זה לימוך לה כילקוט ולה ברכה (תהלים תמז) אבל ברכינו כתיב מיתת :

עַל

הָאט גִּבְּענְטְשְׁט זַיין זון יִצְחָק . אוּן יַעֲקֹב . אוּן יַעֲקֹב דִּיא צְוֹועֶלְף שְׁבָטִים . פּוּן אִים אֶן הָט נָאט אַוֶועק גֶענֹמֶן דִּיא בְּרָכוֹת צוּ דִּיא כֹּהֲנִים זַיי זָאלֶן בֶּענְטְשֶׁן דִּי יִוֶּען כּה תְּבָרְכוּ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אַז זָאלְט אִיר בֶּענְטְשֶׁן דִּי יִוֶּען יְבָרֶכְךָ יְיָ נָאט זָאל דִּיךְ בֶּענְטְשֶׁן מִט עֲשִׁירוּת וְיִשְׁמְרֶךָ עֶר זָאל דִּיךְ הִיטֶן דוּ זָאלְט אִיר בֶּענְטְשֶׁן דִּי יִוֶּען יְבָרֶכְךָ יְיָ נָאט זָאל דִּיךְ בֶּענְטְשֶׁן מִט עֲשִׁירוּת וְיִשְׁמְרֶךָ עֶר זָאל דִּיךְ הִיטֶן דוּ זָאלְט מָאן מִצוֹת זְאל יְיָ פָּנָיו גָאט זָאל דֶּר לַייכְטֶן דַיין פָּנִים זָאלְט הָאבֶּן קֶנֶדֶר לוֹמְדִים עֶם שְׁמַייט כִּי נֵר מִצְוָה וְתוֹרָה אוֹר אַמְצוָה אִיז גְּנֶגְלֶעכֶן צוּ אַלֶיכְט אוּן דִּי תּוֹרָה אִיז גְּנֶגְלֶעכֶן צוּ אַנְדֶרוֹסִי לַיכְטֶקַייט . נָאךְ אַפְּשֶׁט נָאט זָאל לַייכְטֶן זַיין פָּנִים צוּ דִּיר דוּ זָאלְט הָאבֶּן כֹּהֲנִים וָום זַיי לַייכְטֶן אוֹף דֶעם מִזְבֵּחַ זַיי אִבֶּרְעִנְען פַּיֶיעֶר פּוּן קָרְבָּנוֹת אוֹף אִים . עֶם שְׁמַייט וְהָאֵשׁ עַל הַמִּזְבֵּחַ דֶּר גְּרוֹסֶר רַבִּי חַייָא הָאט גְּלֶעֶרְנְט דֶּר פֶּרְעִנְען אוֹף דֶעם מִזְבֵּחַ עֶר זָאל נִיט וָועֶרֶן פֶּאר לָאשְׁן וְיֹאכֵל דֶּר גְּרוֹסֶר רַבִּי חַייָא הָאט גְּלֶעֶרְנְט דֶּר פְּסוּק מַייְנְט נָאט זָאל רוּעֶן לָעבֶּן דִּיר . נָאךְ אַפְּשֶׁט אִיז עֶם זָאל פּוּן דִּיר אֲרוֹס קוּמֶן גְּבִיאִים דֶּר רוּחַ הַקּוֹדֶשׁ זָאל רוּעֶן אוֹף זַייא . נָאךְ אַפְּשֶׁט אִיז נָאט זָאל נֶעבֶּן אוֹף דִּיר חֵן דוּא זָאלְט הָאבֶּן חֵן אִין אִיטְלֶיכֶּעֶנְם אוֹגֶן אַז וויא עֶם שְׁמַייט בַּיי אֶסְתֵּר הַצַּדִּיקַת זַייא הָט גֶהַאט חֵן וְשָׂא יְיָ פָּנָיו אֵלֶיךָ נָאט זָאל דִּיר נוֹשֵׂא פָּנִים זַיין . אִיז דָּאךְ דִּיא קַשָּׂיא עֶם שְׁמַייט דָּאךְ אֵשֶׁר לֹא יִשָּׂא פָּנִים נָאט אִיז נִיט נוֹשֵׂא פָּנִים קֶיינֶם . דֶּר תֵּירוּץ אִיז אוּב דֶּר מֶעֶנְטְש הָאט נְמָאן תְּשׁוּבָה אָדֶר עֶם אִיז גְּהַתְמִית גְּוואָרֶן זַיין גָּזֵר דִּין אִים נָאט נוֹשֵׂא פָּנִים אוּן צוּ בְּרֶעכְט דֶעם גָּזֵר דִּין אוּן אַז עֶר הָט נְמָאן תְּשׁוּבָה נָאךְ דֶעם הַאֶמֶּנְען אִים נָאט נוֹשֵׂא פָּנִים זַיין דֶעם גָּזֵר דִּין הָעלְפְּט שׁוֹין נִיט קֶיין תְּשׁוּבָה . נָאךְ אַפְּשֶׁט אִיז יְבָרֶכְךָ יְיָ וְיִשְׁמְרֶךָ נָאט זָאל דִּיךְ בֶּענְטְשֶׁן אוּן הִיטֶן נָאט קָאן נָעבֶּן אוּן הִיטֶן . אָבֶּר אַבְּשָׁר וָדָם אַז עֶר הָט אַגוּטֶן פְּרַייְנְד אִין דֶּר אַנְדֶרֶר שְׁטָאט אוּן עֶר שַׁיקְט אִים רוּפֶן צוּ זִיךְ אִין שְׁטָאט אוּן גִיט אִים אַמְתָּנָה . אוּן דֶּער גוּטֶר פְּרַייְנְד גִיט אֶהֱיִים קָאן דָאךְ זַיין אוֹף דֶעם וָועג זָאלֶן פַּאלֶן אוֹף אִים גַיְלָנִים אוּן גֶעמֶן צוּ דִּי מַתָּנָה . אוּן דֶּר גוּטֶר פְּרַייְנְד קָאן אִים נִיט הֶעלְפֶן . אָבֶּר נָאט גִיט אַייְנֶם הִיט עֶר עֶם זָאל זַיין בֵּיי אִים . נָאךְ אַפְּשֶׁט נָאט זָאל דִּיךְ בֶּענְטְשֶׁן מִט קִינְדֶר זְכָרִים . אוּן זָאל דִּיךְ הִיטֶן מִט טָעכְטֶר וָואהִים נְקֵיבוֹת דַארְפֶּן הָאבֶּן שְׁמִירָה פּוּן זְנוּת שְׁאִי יְיָ פָּנָיו אֵלֶיךָ נָאט זָאל דֶּר לַייכְטֶן זַיין פָּנִים צוּ דִּיר זָאלְט לַאנְג לָעבֶּן וָואהִים לָעבֶּן אִיז לִיכְטִיג עֶם שְׁמַייט נְאוּר פְּנֵי מֶלֶךְ חַיִּים אוּן לִיכְטִיקַייט פּוּן פָּנִים פּוּן מֶלֶךְ אִיז לָעבֶּן יִשָּׂא יְיָ פָּנָיו נָאט זָאל דִּיר נוֹשֵׂא פָּנִים זַיין אִיז דָּאךְ דִּיא קַשָּׂיא עֶם שְׁמַייט אֲשֶׁר לֹא יִשָּׂא פָּנִים נָאט אִיז נִיט נוֹשֵׂא פָּנִים . דֶּער תֵּירוּץ אִיז נָאט זָאל דִּי יִוֶּען נָעמֶן מִיר אוֹף נוֹשֵׂא פָּנִים וָואהִים אִיז הָאב נִשְׁרִיבֶּן אִין דֶּר תּוֹרָה וְאָכַלְתָּ וְשָׂבָעְתָּ וּבֵרַכְתָּ

יושב הוא ובניו ובני ביתו ואין לפניהם כדי שובע והן נושאין לי פנים ומברכין ודקדקו על עצמן שיברכו על כוית ועל כביצה . לפיכך ישא ה' פניו אליך ויושם לך שלום . כה תברכו את בני ישראל אמור להם אמור מלא כתיב אמר להם הקב"ה לכהנים לא מפני שאמרתי לכם שתהיו מברכין אותם באנגריא ובבהלות אלא תהיו מברכין אותם בכונת הלב כדי שתשלים הברכה בהם .

לכך נאמר אמור מלא (כמ"ז חמור מלמ ומקוד פת"ח לומר מנרוך מדם ל הן מ"וס למכרו כמ ס ח) :

ויקי ביום כלות משה(יא) ילמדנו רבינו כמה דברים קדמו למעשה בראשית . כך שנו רבותינו ז' דברים נבראו עד שלא נברא העולם . אלו הן כסא הכבוד . והתורה . ובהמ"ק . ואבות העולם . וישראל . ושמו של משיח . והתשובה . וי"א אף גן עדן וגיהנם . כסא הכבוד מנין שנא' (תהלים צג) נכון כסאך מאז מעולם אתה עד שלא נברא העולם . התורה מנין שנא' (משלי ח) ה' קנני ראשית דרכו קדם מפעליו מאז.בהמ"ק מנין שנא' (ירמיה יז) כסא כבוד מרום מראשון מקום מקדשנו. האבות מנין שנ'(הושע ט) כענבים במדבר מצאתי ישר' כבכורה בתאנה בראשיתה ראיתי אבותיכם המה באו בעל פעור וינזרו לבשת ויהיו שקוצים כאהבם . ישראל מנין שנא' (תהלים עד) זכור עדתך קנית קדם גאלת שבט נחלתך הר ציון זה שכנת בו . שמו של משיח מנין שנא' (תה ע"ב) יהי שמו לעולם לפני שמש ינון שמו . והתשובה מניז שנא' (תה ל) בטרם הרים יולדו ותחולל ארץ ותבל

עץ יוסף

[עַל כּוֹית וְעַל כְּבֵיצָה] . מַתְנִיתִין הִיא בְּפֶרֶק מִי שֶׁהָיוּ (לעיל ל"ב ע"ב) : [חָמוּר] לְמַס מִלֹּא כְתִיב] . כ"ל מִלֹּא כוי"ו וְכֵן מק ס הוּא מִלֹּא וי"ו : [וְלֹא מִגְרְעִין] . פי' דֶּרֶךְ מְסִירוֹת וְגַרְעַם כְּתִיב : מִלְּשׁוֹן לְעַבֵּד לְעֲשׂוֹת מִלַּאכְתּוֹ : [וְקוֹדֵשׁ פת"ח] . פֵּירוּשׁ פת"ח גָּדוֹל וְהוּא מִס שֶׁלַּאכְתּוֹ קוֹרִיס קמ"ץ :

(יא) **נכון** כִּסְאֲךָ מֵאָז . וכ"ה בְּרֵאשִׁית פ"ח חֲבַל בְּפִסְקוֹס ד' נ"ד לְמַד כִּסְאֲךָ בְּכָבוֹד וְכֵן מִפְסוֹק כִּסְאֲךָ כָּבוֹד מְרוֹם מִלְּשׁוֹן וְגוֹ' גַּם סִם לֹא הָיָה חֲבַל מֵאוֹת הָעוֹלָם וּמִלְּשׁוֹן : [כִּסְאֲךָ כָּבוֹד מְרוֹם מִלְּשׁוֹן] . פִּי' כִּסֵּא כ"כ מְרוֹם מִלְּשׁוֹן וּמִקְדָּם לְעוֹלָם.וְכֵן מָקוֹם מִקְדָּמוֹ דְּכִסֵּא מִמְּנִי כִּסְאֲךָ כָּבוֹד לְמִקְרֵי יִקְרוֹתוֹ לְיִרְמְיָה כִּסְאֲךָ כ' (יפ"ת) : [כְּכָבוֹד כְּתִלְנֵה] . כ"ל כְּתִלְנֵה שֶׁנִּתְכַּבֵּד לְתַמּוּז מִמַּאֲחַר תִּלְנֵים כֵּן נִכְרְאוּ כְּתוֹת קוֹדֵם כָּל הַנִּכְרָאִים : [לִפְנֵי שֵׁם יָוָן שְׁמוֹ] . וְהַכְּתוּב מְדַבֵּר שֶׁעָלָיו יִלְדֵּךְ יָפֶת וְיֵלֵד מִיס עַד כַּמָּה כוֹ' . וְשֵׁם שֶׁמּוֹצֵל עַל כָּל סִדְרֵי בְּרֵאשִׁית וְקָאָמַר קְרֵי מִלְּפְנֵי כְּיוֹת שֵׁם שֶׁיָּוָן כָּל סִדְרֵי בְּרֵאשִׁית יָוָן שְׁמוֹ . כ"ל נִקְרָא שְׁמוֹ יָוָן זֵכֶר שֵׁם זֶה לוֹמַר שֶׁעֲשָׂה קְדִימָתוֹ לָעוֹלָם מִפְּנֵי הַמְּיוּחָס שֶׁעָתִיד לִיָּוָן פִּי' לִקְרֹן יְפֵנִי עִפֵּר כִּדְמִיתָם כְּשׁוּת"ם מִזְמוֹר ל"ג (יפ"ת) וְעִ' בְּעִנְיָן :

ענף יוסף

(יא) **שבעה** דברים נבראו עד שלא נברא העולם . מְשִׁמְעָ בְּרִיאָה כְּמִשׁ . הֵיינוּ לִפְנֵי שֶׁעָכ"פ נִבְרְאוּ בְּכֹחַ . אלא דכ"ט לא דמי כל הני ז' לְגַמְרֵי דִּישׁ מֵהֶם קְדָמוֹ בְּפוֹעַל מַמָּשׁ כְּמוֹ: הַתּוֹרָה וְכֵן ג"ע כִּדְכְתִיב וַיִּטַּע גַּן בְּעֵדֶן מִקֶּדֶם קוֹדֶם שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם דְּמִשְׁמַע בְּפוֹעַל וְכֵן כֵּיוָצֵא בּוֹ נִיהֲנֹם הָיָה בְּפוֹעַל כִּדְמוּכָח בְּמַגִּיהַ דְּפִסְחִים דְּקָאָמַר חֲלָלָה קוֹדֵם שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם וְאוֹר דִּידֵהּ בְּשִׁנֵּי אֲבָל הַתְּשׁוּבָה וְהַשְּׁאָר דְּבָרִים שֶׁחוֹשֵׁב כְּאִן לוֹ הָיָה בְּהֶם בְּרִיאָה בְּפוֹעַל אֶלָּא בְּכֹחַ.וְיוֹתֵר נִרְאֶה שֶׁהַגְּמָרָא פ"ל שֶׁכּוֹלָם נִבְרְאוּ בְּפוֹעַל ק דֶּם עוֹלָם הַשְׁפֵּל וְהֵיינוּ אוֹרַם לְמַעְלָה וְעִ' בְּאוֹרַךְ בְּנוֹזֵה"ק בב"ר פ"א סִימָן ה' :

לפני שמש ינון שמו . דְּבִימֵי הַמָּשִׁיחַ יִהְיֶה שֵׁם הוי"ה שֶׁל הקב"ה רָגִיל לָעוֹלָם שֶׁגַּם מָשִׁיחַ יִהְיֶה נִקְרָא בְּשֵׁם זֶה כב"ש בְּפ"ק הַסַּפִּינָה מָשִׁיחַ יִהְיֶה נִקְרָא בְּשֵׁם הקב"ה שֶׁנֶּאֱמַר וְזֶה שְׁמוֹ אֲשֶׁר יִקְרְאוּ לוֹ ה' צִדְקֵנוּ אֲבָל לִפְנֵי שֵׁם דְּהֵיינוּ קוֹדֶם שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם לֹא הָיָה נִקְרָא שֵׁם מָשִׁיחַ כּוּלֵי הוי"ה אֶלָּא יָוָן שְׁמוֹ בְּרֵמֶז ע"ש הַהוֹרָ"ה שִׁישׁ בּוֹ וי"ו וְגַם ב' נוּנוּ"ן תַּחַת ב' הַהֵ"ן שֶׁבְּשֵׁם הוי"ה (מהרש"א) שֶׁאוֹתִיּוֹת ה"ן מִתְחַלְּפוֹת זֶה בָּזֶה :

תרי

זָאלְסְט עֶסְן צוּ דָּעָר זָעָט אוּנ בֶּעְנְטְשֶׁן נָאר אַז מָען אִיז זַאט אוּנ אַיוּד זִיצְט מִיט עֶטְלִיכֶי קִינְדֶּר אוּנ עֶסְן אַשְׁטִיקְל בְּרוֹט נִיט צוּ דֶּר זָעָט פּוּן דֶּעְסְט וָעְנִיגֶן בֶּעְנְטְשֶׁן וַיי . זְענֶן מְרַקְדֵּק אוֹ זַיי הָאבֶּן גֶּנֶעְסֶן אַפְּזַוֹית אָדֶּר אַכְּבִּיצָה בֶּעְנְטְשֶׁן וַיי . דְּרוּם בֵּין אִיהְ זַייא נוּשֵׁא פָּנִים פּה תְּבָרֵי אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אָמוֹר דָּהַמְּאַזְ זָאלְסְטוּ בֶּעְנְטְשֶׁן דִּי יוּדֶן . זָאג צוּ זַייא מִיט דֶּעם פּוּדֶן טוֹל . נָאט זָאגְט צוּ דִּיא כֹּהֲנִים אִיר זָאלְט נִיט בֶּעְנְטְשֶׁן נִיהְ אוּנ נִיט מִיט גְּשְׁוַוינְד גְּשְׁוַוינְד אֶפּ זָאגֶן דִּיא בְּרָכוֹת נָאר וָואלֶנִי גְּלַאסְן . אִיטְלִיכֶם וָוארְט אַרוֹם זָאגֶן מִיט דֶּעם נַאנְצֶן הָארְץ מִיט כַּוָּונָה כְּבֵי דִי בְּרָכוֹת זָאלֶן מְקוּיָם וָוערֶן אוֹף דִּיא יוּדֶן . אוּנ אַז וָעֶן אַייגֶר גוּט שָׁלוֹם דֶּעם חֲבֵר זָאל עֶר אִים גֶּעבֶּן מִיט דֶּעם נַאנְצֶן מוֹל אוּנ מִיט דֶּעם נַאנְצֶן הָארְץ וַיְהִי בַּיּוֹם בַּלּוֹת מֹשֶׁה דִּי תַּלְמִידִים הָאבֶּן גְּפֶרֶעגְט רַבִּי תַּנְחוּמָא וויפִיל זַאכֶן אִיז בֶּשְׁאפֶּן גָּווארֶן אַייֶדֶער דִּיא וָועלְט אִיז בֶּשְׁאפֶּן גָּווארֶן . הָאט עֶר זַייא גְּזָאגְט זִיבֶּן זַאכֶן זָענֶן בֶּשְׁאפֶּן . גִּיוָוארֶן אַייֶדֶר דִּיא וָועלְט אִיז בֶּשְׁאפֶּן גָּווארֶן . דֶּר כִּסֵּא הַכָּבוֹד . אוּנ דִּיא תּוֹרָה . אוּנ דֶּר בֵּית הַמִּקְדָּשׁ . אוּנ דִּיא אָבוֹת . אוּנ דִּי יוּדֶן . אוּנ דֶּר נָאמֶן פּוּן מָשִׁיחַ . אוּנ תְּשׁוּבָה אַז אַייגֶר זִינְדִיגְט . אַנֶּדֶרֶי חֲכָמִים זָאגֶן דָּעָר גַּן עֵדֶן מִיט דֶּעם גֵּיהִנֹּם אוֹךְ . אוּנ דָּאס אִיז אַלֶּעם אֶפּ גְּלֶעְרִיגְט פּוּן פְּסוּקִים . דָּעָר כִּסֵּא הַכָּבוֹד שֶׁמַּיִם נָכוֹן כִּסְאֲךָ מֵאָז מְשׁוּלָּשׁ אַתָּה דַּיין שְׁטוּל אִיז גְּגְרַייט פּוּן דֶּעְנְצְמָאלְט . אוּנ זָאךְ אַייֶדֶר דִּי וָועלְט אִיז בֶּשְׁאפֶּן גָּווארֶן . דִּי תּוֹרָה שֶׁמַּיִם יְיָ קָנָנִי רֵאשִׁית דַּרְכּוֹ קֶדֶם מִפְעָלָיו כַּאז דִּי תּוֹרָה זָאגְט הָט מִיהְ בֶּשְׁאפֶּן צוּם עֶרְשְׁטֶן פְּרִיעֶר פַּר אַלֶּי זַייני וָועלְט . דֶּר בֵּית הַמִּקְדָּשׁ שֶׁמַּיִם בִּסֵּא כָּבוֹד מָרוֹם מֵרֵאשׁוֹן מְקוֹם מִקְדָּשֵׁנוּ דֶּר כִּסֵּא הַכָּבוֹד אִיז דָּעָר הוֹכְט גָּווארֶן צוּם עֶרְשְׁטֶן דָּעָר אָרְט פּוּן בֵּיהמ"ק . דִּיא אָבוֹת שֶׁמַּיִם כְּעֲנָבִים בַּמִּדְבָּר מָצָאתִי יִשְׂרָאֵל כְּבִכּוּרָה בְּתְאֵנָה בְּרֵאשִׁיתָהּ אַז וָוי וַיין טְרוּבֶן אִין דֶּעָר מִדְבָּר אִיז דָּאהְ זַייעֶר לִיב אוּנ טַייעֶר . אַז הָאב אִיהְ גְּפִינְען דִּיא יוּדֶן . אוּנ אַז וָוייא אַפַּארְטִיגִי טַייטְל צוּם עֶרְשְׁטֶן . אַז זָענֶן דִּיא אָבוֹת בֶּשְׁאפֶּן גָּווארֶן צוּם עֶרְשְׁטֶן. אוּנ בֵּיי דִי יוּדֶן שֶׁמַּיִם זְכוֹר עֲדָתְךָ קָנִיתָ קֶדֶם גֶּדֶעְנְק דַּיין אַיין זַאמְלוּנְג וָום דּוּ הָאסְט גְּקוֹפְט פְּרִיעֶר פּוּן אַלֶּי זָאכֶן . דֶּר נָאמֶן פּוּן מָשִׁיחַ שֶׁמַּיִם לִפְנֵי שֶׁמֶשׁ יִנּוֹן שְׁמוֹ אַיידֶר דִּי זוֹן אִיז בֶּשְׁאפֶּן גָּווארֶן אִיז שׁוֹן דֶּר נָאמֶן פּוּן מָשִׁיחַ . אוּנ תְּשׁוּבָה שֶׁמַּיִם בְּטֶרֶם הָרִים יוּלָדוּ וַתְּחוֹלֵל אֶרֶץ וַתֵּבֵל אַיידֶר דִּי עֶרְע זָענֶן גְּבֶּארֶן גָּווארֶן אוּנ אַיידֶר דִּי וָועלְט אִיז בֶּשְׁאפֶּן גָּווארֶן אוּנ פּוּן עֶנֶר וָועלְט

ומעולם ועד עולם אתה אל השב אנוש עד דכא ואתמר שובו בני אדם. וי"א אף גן עדן מנין שנ' (בראשית ב) ויטע ה' אלהים גן בעדן מקדם וישם שם את האדם אשר יצר. גיהנם מנין שנאמר (ישעיה ל) כי ערוך מאתמול תפתה. בוא וראה בשעה שאמר הקב"ה למשה שיאמר לישראל שיעשו לו משכן אמר הקב"ה למשה משה הרי מקדשי בנוי למעלה שנא' (ירמיה יז) כסא כבוד מרום מראשון. ושם היכל כמו שנא' (תהלים קג) וה' בהיכל קדשו הם מפניו כל הארץ. ושם בסא כבודו בנוי שנא' (תהלים קג) ה' בשמים הכין כסאו. וכן ישעיה אומר יושב על כסא רם ונשא ושוליו מלאים את ההיכל (ישעיה ו) ובשביל חבתכם אני מניח בהמ"ק העליון שהוא מתוקן עד שלא נברא העולם וארד ואשכון ביניכם שנא' (שמות כה) ושכנתי בתוך בני ישראל. וכתיב (שם כה) ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם א"ר יהודה בר סימון ב"ר יוחנן זה אחד מג' דברים ששמע משה מפי הגבורה והרתיע לאחוריו. בשעה שאמר ליה ונתנו איש כופר (שם ל) אמר משה מי יוכל ליתן כפר נפשו עור בעד עור וכל אשר לאיש וגו' (איוב ב) ועדיין אינו מניע שנא' (תהלים מט) אח לא פדה יפדה איש לא יתן לאלהים כפרו ויקר פדיון נפשם וחדל לעולם. א"ל הקב"ה למשה איני מבקש לפי כחי אלא לפי כחן זה יתנו. א"ר מאיר נטל הקב"ה כמין מטבע של אש מתחת כסא הכבוד והראה לו למשה א"ל כזה יתנו. ובשעה שא"ל את קרבני לחמי (במדבר כח) אמר משה מי יוכל להספיק לו קרבנות אם אנו מקריבים כל חיתו יער ועורכים כל עצי לבנון אינו כדי שנא' (ישעיה מ) ולבנון אין די בער וחיתו אין די עולה. א"ל הקב"ה איני מבקש לפי כחי אלא לפי כחן ואמרת להם זה האשה (במדבר כח) ולא שניהם בבת אחת אלא: את הכבש אחד תעשה בבקר ואת הכבש השני תעשה בין הערבים ובשעה שא"ל ועשו לי מקדש (שמות כה) אמר משה הנה השמים ושמי השמים לא יכלכלוך אף כי הבית הזה אשר בניתי (מלכים ח ח) ואומר (ירמיה כג) הלא את השמים ואת הארץ אני מלא נאם ה'. ואומר (ישעיה סו) השמים כסאי והארץ הדום רגלי. ואנו יכולין לעשות לו מקדש. א"ל הקב"ה אינו

עין יוסף

[ג"א מנין שנאמר ויטע ה' אלהים גן בעדן מקדם]. וכהנוסחו קודם לכן הכתוב מספר כמה שהכה כיוצא בו ופ' לעיל מלקדמין דכיוצא קודם בריאת כתוב' ועל ניהה לכו לפרש ב. דן מקדם ס' חיי שרה: [זה תחד מהלאתם דכריס]. זה לישתח ג"כ לעיל ס' במזמור על עדן נעוץ לח כגן כדפרש"י בהוחש. דחס כן כ"ל למיכתב תחת ס"י: [תמר מסה כנה בהחוים כו']. לף אזה שפסוק נאמר בקדש כנ"ל ועל כמ"ש (מכתם"ל): [מתחמול שפתה]. מתחמול כתלמה שתמר מסה ג"כ תמר:

דלגניות

בְּיוֹ דָר וָועלְם בִּיכְטוּ אֵלִיס נָאט אַלַיין. אוּנ דוּא הַייסְט דָעם טָעגְטָשְׁטִין עֶר זָאל טָאן תְּשׁוּבָה וְועסְטוּ אִים פַּר גָעבִּין זַיינִי זִינד. אוּנ דָר גַן עֲדָן שְׁטַיִיט נַסח יְיָ אֱלֹהִים גַן בְּעֵדֶן מִקֶּדֶם נָאט הָט גִפְלַאנְצְט אַגָארְטָן אִין עֶדֶן. אוּנ דָר גִיהִנם שְׁטַיִיט כִּי עָרוּךְ בְּאָתְמוֹל תְּפְתֶּה עָם אִיז גְנְבַייט פּוּן גָעכְטִין דָר גִיהִנָם. אוּנ קְשֶׁעת נָאט הָט גְזָאגְט צוּ מֹשֶׁה רַבֵּינוּ עֶר זָאל זאגן דִי יוּדֶן זָאלְן מַאכֶן דָעם מִשְׁכָּן הָט נָאט גְזָאגְט צוּ מֹשֶׁה רַבֵּינוּ מֹשֶׁה עָה אִיךְ הָאב אִין הִימֶל אוֹךְ גִבּוֹעט אַמִשְׁכָּן מִיט אַהֲיכֶל אוּנ דָארְטָן שְׁטַיִיט מַיין כִּסֵּא הַכָּבוֹד. אוּנ אַז הָט יְשַׁעְיָה הַנָּבִיא גְזָאגְט רָאיתי אֶת יְיָ אִיךְ הָאב גְזֶעהֶן נָאט יוֹשֵׁב עַל כִּסֵּא רָם וְנִשָּׂא זִיצְט אוֹף דָר שְׁטוּל זַייֶער הוֹךְ אוּנ דָר הוּבֶן. נָאר צוּ לֵיבּ דִי לֵיבְשַׁאפְט פּוּן דִיא יוּדֶן זָאגְט נָאט זָיא אִיךְ אִיבֶּר דָעם בִּיהמ"ק פּוּן הִימֶל וָום עֶר אִיז אָן גְנְרַייט פּוּר אֵייבֶּר דִיא וָועלְט אִיז בְּשַׁאפֶן גְנוֹארֶן אוּנ אִיךְ גַייא רִיגֶן לָעבִּין אַיוֹךְ. עָם שְׁטַיִיט וְשָׁכַנְתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִיךְ וָועל רִיגֶן צְווִישֶׁן דִי יוּדֶן. רַבִּי יְהוּדָה בַּר סִימוֹן זָאגְט פּוּן רַבִּי יוֹחָנָן וָועגִין דְרֵיי זַאכֶן הָט מֹשֶׁה רַבֵּינוּ גְהָערְט פּוּן נָאט אִיז עֶר דָר צוּטָעשְׁרְט גְוָואָרֶן. בְּשָׁעת נָאט הָט גְזָאגְט צוּ מֹשֶׁה רַבֵּינוּ וְנָתְנוּ אִישׁ כֹּופֶר נַפְשׁוֹ אִיטְלִיכֶר מֶענְטָש זָאל גֶעבֶּן גֶעלְט אוֹם צוּ לַיֶיזֶן זַיין גֶפֶשׁ. הָט מֹשֶׁה גְזָאגְט וָוער קָאן גֶעבִּין אַז פִּיל אוֹם צוּ לַיֶיזֶן זַיין גֶפֶשׁ. דָר מֶענְטָש וָועט דָארְפֶן אִין גַאנְצֶן אַוועק גֶעבִּין פּוּן גֶפֶשׁ וָועגִין אוּנ עֶס וָועט אַיוֹם זַיין לַוויגִיג. עָם שְׁטַיִיט אַף לֹא פְדֵה יְכַפֶּר אִישׁ לֵאלֹהִים כְּפְרוֹ אַיין בְּרוּדֶר קָאן נִיט אוֹם לַייזִין דָעם אַנְדֶרִין בְּרוּדֶר עֶר קָאן נִיט גֶעבֶּן צוּ נָאט זַיין אוֹם לַייזִוגְ הָאט אִים נָאט גְזָאגְט מֹשֶׁה אִיךְ וִויל נִיט אַז פִּיל וִויא נָאר זַייא זָאלִין גֶעבִּין נָאךְ זַייֶער כֹּחַ נָאךְ זַיי זָאלְן גֶעבִּין אַמַחֲצִית הַשֶּׁקֶל. רַבִּי מֵאִיר זָאגְט גְאט גְוַוייזְען מֹשֶׁה רַבֵּינוּ אַמַטְבֵּעַ פּוּן פַייֶער גְרוֹס וָויא אַמַחֲצִית הַשֶּׁקֶל אוּנ הָאט אִים גְזָאגְט אָזוֹנֶם זָאלְן דִיא יוּדֶן גֶעבִּין אַכֹּפֶר אוֹךְ זַייֶער נֶפֶשׁ. אוּנ בְּשָׁעת נָאט הָט גְזָאגְט צוּ מֹשֶׁה אֶת קָרְבָּנִי לַחְמִי יוּדֶן זָאלְן בְּרֶענְגֶן אַקְרִבְּן הָאט מֹשֶׁה רַבֵּינוּ גְזָאגְט וָוער קָאן גְנִיגִין מֶאן צוּ בְּרֶענְגֶנוֹת אֲפִילּוּ אַלֵי חַיוֹת פּוּן אַלֵי וָועלְדֶר אוּנ דִי הֶעלְצֶר פּוּן דִיא וָועלְדֶר אִיז נִיט גְנוּג קֶעגֶן נָאט. הָט נָאט גְזָאגְט אִיךְ וִויל נִיט נָאךְ מַיין כֹּחַ נָאר נָאךְ זַייֶער כֹּחַ אוּנ נָאר זוֹי זַיין שְׁעפְּטְל אִין דָר פְּרִיא אוּנ אַיין שְׁעפְּטְל פַּאר נָאכְט. אוּנ בְּשָׁעת נָאט הָט גְזָאגְט צוּ מֹשֶׁה דִי יוּדֶן זָאלְן מַאכֶן דָעם מִשְׁכָּן הָט מֹשֶׁה גְזָאגְט אִלֵי הַיכָלָן זָאגְן קְלֵיין פַּר דָעם כְּבוֹד פּוּן נָאט. עָם שְׁטַיִיט הֲלֹא אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ אֲנִי מָלֵא נָאט זָאגְט דִיא הִימֶל מִיט דָר עֶרְד בִּין אִיךְ פּוּל. אוּנ נָאךְ [illegible] הַשָּׁמַיִם כִּסְאִי וְהָאָרֶץ הֲדוֹם רַגְלַי דִי הִימֶל אִיז מַיין שְׁטוּל אוּנ דִיא עֶרְד אִיז מַיין פִּים בָּענְקִיל אוּנ עֶר הַייסְט מַאכֶן מַאכְּטָן פּוּן זַיינֶם וָועגִין. הָאט נָאט גְזָאגְט אִיךְ וִויל נִיט נָאךְ

איני מבקש לפי כחי אלא לפי כוון שנא' ואת המשכן העשה עשר יריעות (שמות כו) כיון ששמעו כך עמדו ונתנדבו ברצון ועשו את המשכן . כיון שעשו את המשכן מיד נתמלא המשכן מאורו של הקב"ה ומכבודו שנא' (שם מ) ולא יכול משה לבא אל אהל מועד וגו' . אמרו הנשיאים הרי הגיע השעה שנקריב קרבנות בשמחה ששרתה שכינה בינותינו מניין מכה שקראו בעניו ויהי ביום כלות משה :

(יב) **ויהי** ביום כלות משה ויו ביום כלות משה . משל למלך שהיה לו אשה דאגניות . אמר המלך עשי לין פורפירה . התחילה לעסוק בה כ"ז שהיתה מהעסקת בה אינה מריבה נשלמה המלאכה והביאה למלך ראה אותה המלך וישרה בעיניו מיד התחיל המלך לומר ווי ווי . אמרה לו אשתו מה זה אדוני טרחתי את עצמי לעשות רצונך ואתה אומר ווי ווי . אמר לה המלאכה מאד ישרה בעיני אמנם כל זמן שהיית עוסקת במלאכה לא היית כועסת ולא מקנטרת אותי עתה שאת פנויה מהיא אני שמא הכעסתי אותי . כך אמר הקב"ה כ"ז שהיו בני עסוקים במשכן לא היו מלינים עתה יתחילו לכך נאמר ויהי ביום כלות משה ויו היה ביום כלות . ד"א ויהי ביום כלות משה ווי היה למלאכי השרת ביום כלות משה אמר עתה יסיר שכינתו מאצלנו ומשרה כבודו למטה עם בניו . אמר להם הקב"ה אל תשימו לב על זה ששכינתי המיד עמכם למעלה שנאמר (תהלים ס) אשר תנה הודך על השמים ותנחומין של הבל נחמם כביכול אדרבה עקר שכינת למטה שנא' (שם קמח) הודו על ארץ תחלה והדר על השמים :

(יג) **ויהי** ביום כלות משה"ה (מספרי כו) נוצר תאנה יאכל פריה ושומר אדוניו יכובד . אין הקב"ה מקפח שכר כל בריה אלא בכל מה שאדם יגע ונותן נפשו על הדבר אין הקב"ה מקפח שכרו . לכך נאמר נוצר תאנה יאכל פריה הדע לך שהרי שלמה בנה בהמ"ק שנא' (מלכים ו ט) ויבן שלמה את בית ה' ובשביל שנתן דוד נפשו על בנין בהמ"ק שנא' (תהלים קלב) זכור ה' לדוד את כל ענותו אשר נשבע לה' וגו' אם אבא באהל ביתי וגו' עד אמצא מקום וגו' לא קפח הקב"ה את שכרו אלא

עין יוסף

(יב) **דאגניות** פי' ספת מדנים : [פורפירה] . לכוש מלכות : [תמרו עתם יסיר שכינתו] . כלי"ע ועי"ש סדר תרומה כה' ט' : ונתנו

כַּיִן כַּח נָאךְ נָאר נָאךְ צַייֶער כַּח . עָם שְׁמַייט וְאֶת הַמִּשְׁכָּן תַּעֲשֶׂה עֶשֶׂר יְרִיעוֹת דֶּעם מִשְׁכָּן זָאלְכְטוּ מַאכֶן עֶצְקֶן יְרִיעוֹת . ווי דִיא יוֹדֶן הָאבֶּן דֶם דֶר הֶערְט הָאבֶּן זַייא מִתְנַדֵּב גֶּוועזן מִיט דֶעם נַאנְצֶן וַויֶלֶן אוּנ הָאבֶּן גְמַאכְט דֶעם מִשְׁכָּן . אוּנ דֶר מִשְׁכָּן אִיז פּוּל גְנוֹארִין פּוּן דִיא לַיכְטִיקְייט פּוּן נָאט אוּנ פּוּן זַיין כָּבוֹד . עָם שְׁמַייט וְלֹא יָכוֹל מֹשֶׁה לָבוֹא אֶל הַמִּשְׁכָּן מֹשֶׁה הָט נִיט גְקאנְט אַרַיין גַיין אִין מִשְׁכָּן וָאנְרוּם דֶער גְנָן פּוּן נָאט הָאט גְרוּעט אִין אִים . אַזוֹ הָאבֶּן דִיא נְשִׂיאִים גְנָאנְט עָם אִיז גְקוּמֶן דִיא צַייט מִיר זָאלֶן בְּרֶענְגֶן קָרְבָּנוֹת מִיט שִׂמְחָה דִי שְׁכִינָה רוּהְט צְווִישֶׁן אוּנְז . דְרוּם שְׁמַייט וַיְהִי בְּיוֹם כְּלוֹת מֹשֶׁה אַז מֹשֶׁה הָט גְקאנְצֶט מִיט דֶעם מִשְׁכָּן הָאבֶּן דִיא נְשִׂיאִים גְבְּרֶענְגְט קָרְבָּנוֹת וַיְהִי בְּיוֹם כְּלוֹת מֹשֶׁה וַויא אִיז גְוואוֹרֶן אִין דִיא טֶעג וָאס מֹשֶׁה הָאט גְקאנְצִיט דֶעם מִשְׁכָּן . עָם אִיז אַמְשָׁל אַמֶּלֶךְ הָאט גְהַאט אַוְוייב פְּרֶעגְט זִיא שְׁטֶענְדִיג אִים דֶר צֶערְנִין הָט עָר אִיר גְהַיסֶן מַאכִין אַקְלֵייד וָס בֶּעט צוּ אַמְלְבָּה הָט זִיא גְאַכְט דָאס קְלֵייד וַייעֶר שַׁיין אוּנ גוּט אוּנ בְּרֶענְגְט צוּם מֶלֶךְ וַויֶען אִים . אִיז דֶעם מֶלֶךְ וַייעֶר גְפֶעלֶן אִיר אַרְבֶּט אוּנ זָאגְט וַויא וַויי פְּרֶעגְט זִיא אִים אֲדוֹנִי הַמֶּלֶךְ אִיךְ הָאב מִיךְ אַזוֹ פִיל מַטְרִיחַ גְוועזן מִיט דֶעם קְלֵייד בִּיז אִיךְ הָאב דִיר גְבְּרַאכְט צוּ וַייֶען אוּנ דִיא אַרְבִּיט אִיז דִיר וַייעֶר גְפֶעלֶן וָס דֶען שֶׁיקְטוּ וַויי זָאגְט עָר אִיר דִי מְלָאכָה גְפֶעלְט מִיר וַייעֶר נָאר כָּל זְמַן דּוּ הָאכְט נְמָאן בַּיי דֶעם קְלֵייד בְּיקְטוּ נִיט גְוועזן אִין בֶּעם אוּנ הָאכְט מִיךְ נִיט דֶר צֶערְנִיט . אַצוּנְד בִּיקְטוּ שׁוֹן לַיידִיג הָאכְט נִיט קִין אַרְבִּיט וְועכְטוּ זַיין אִין בֶּעם אוּנ וְועכְט מִיךְ דֶר צֶערְנִין אַזוֹ וִיא פְּרִיעֶר . אַזוֹ הָט נָאט גְזָאגְט כָּל זְמַן דִי יוֹדֶן הָאבֶּן גַאַרְבֶּעט דֶעם מִשְׁכָּן הָאבִּין זִי מִיךְ נִיט דֶר צֶערִיכְט הַייכְט וְועלֶן זַייא מִיךְ דֶר צֶערְנִין דְרוּם שְׁמַייט וַיְהִי וַויי אַז דֶר מִשְׁכָּן הָט זִיךְ גְקאנְצִיט . נָאךְ אַפְּשַׁט אִז דִיא מַלְאָכִים הָאבִּין גְזָאגְט וַויי נָאט וְועט שׁוֹן אוֹנְז אִיבֶּר לָאזִין אוּנ וְועט גִיין רוּעֶן אִין מִשְׁכָּן לָעבִּין זַיינִי קִינֶדֶר . הָט נָאט זִי גְזָאגְט עָם זָאל אַייךְ נִיט הַארִין מַיין שְׁכִינָה וְועט זַיין מִיט אַייךְ נָאר דִי תַּנְחוּמִים אִיז גְוועזן אוּם זִיכְט וָארום נָאטָם שְׁכִינָה אִיז מַאקִי גְוועזן הִינְטֶן . עָם שְׁמַייט הודו עַל אֶרֶץ נָאטָם לוֹב אִיז אוֹף דֶר עֶרֶד אוּנ דֶר נָאךְ עַל הַשָּׁמַיִם אוֹף דֶעם הֵיכָל וַיְהִי בְּיוֹם כְּלוֹת מֹשֶׁה דָאס זָאגְט דֶר פָּסוּק נוֹצֵר תְּאֵנָה יֹאכַל פִּרְיוֹ וְשׁוֹמֵר אֲדוֹנָיו יְכוּבָּד דֶר וָאם הִיט דִיא פִּיגֶן בּוּם דֶר וְועט עֶמְצִין דִיא פֵּירוֹת אוּנ דֶר וָס הִיט זַיין הָארֶן וְועט גְעֶרְלִיכְט . גָאט הָאכְט נִיט אָפְּ קֶיגֶן פּוּן דֶעם שְׁכַר וָס עָם קוּמְט אִים אִיטְלִיכִי זָאךְ וָאם דֶר מְעַנְטְש אִיז זִיךְ מוֹסֵר נֶפֶשׁ פּוּן נָאטָם וְועגֶן גִיט אִים נָאט זַיין שְׂכַר . מִיר נְפֶיגֶן שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ הָט נְבוֹנָט דֶעם בִּיהמ"ק פּוּ דָעכְט וְועגֶן וַויל דָוִד הַמֶּלֶךְ הָט זִיךְ מוֹסֵר נֶפֶשׁ גְוועזן אוֹף דֶעם בֵּית הַמִּקְדָּשׁ . עָם שְׁמַייט זְכוֹר יְיָ לְדָוִד אֵת כָּל עֻנּוֹתוֹ נָאט זָאל גֶדֶענְקֶן צוּ דָוִד זַיין פַּיין וָס עָר הָט זִיךְ גְפַּיינִיגְט פּוּן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ . אוּנ הָאט

גשווארין

אלא הכתיבו על שמו שנא' (תה ג) מזמור שיר חנוכת הבית לדוד וכי דוד חנכו והרי שלמה חנכו אלא לפי שנתן דוד נפשו עליו נקרא על שמו . הוי יפה אמר שלמה נוצר תאנה יאכל פריה ושומר אדוניו יכובד . וכן אתה מוצא במשכן שאע"פ שכל ישראל עשו אותו ונתנו נפשם ועשו את המשכן כל ישראל נהנדבו כל הנשים טוו את העזים וכן כתיב (שמות לו) ויעשו כל חכם לב בעושי המלאכה . וכן (שם) ויעש בצלאל ואהליאב . ובשביל שנתן משה נפשו עליו נקרא על שמו שנא' (שם כה) וראה ועשה כתבניתם והלך משה ונתן נפשו על כל דבר ודבר שיעשה כשם שהראה לו הקב"ה בהר כדי שלא יטעו בו לכך כתיב על כל דבר ודבר כאשר צוה ה' את משה (שם לט) וכה"א (שם מ) ויראו משה את כל המלאכה והנה עשו אותה וגו' . ומה ברכה ברכן . אמר להם תשרה השכינה במעשה ידיכם . אמר הקב"ה הואיל ומשה נתן נפשו על המשכן איני כותבו אלא על שמו שנא' ויהי ביום כלות משה . הוי נוצר תאנה יאכל פריה :

(יד) ויקחי ביום כלות משה וש"ה (במדבר כד) מה טובו אהלך יעקב משכנותיך ישראל . אם אהלך למה משכנותיך אם משכנותיך למה אהלך . אלא מה טובו אהליך אלו אהלים . ומשכנותיך אל תהי קורא משכנותיך אלא משכנותיך א"ל הקב"ה למשה אמור להם לישראל שיעשו משכן . שאם יחטאו יהא מהמשכן על ידיהם . תדע לך שהוא כן שכיון שחטאו מה כתיב שם (תהלים עח) לכן שמע ה' ויתעבר וימאס מאד בישראל ויטש משכן שילה אהל שכן באדם זה משכן שלא נעשה אלא שאם חטאו יהא מהמשכן על ידיהם.ויהי ביום כלות משה להקים את המשכן וימשח אותו . כשמשחו חזר ומשח כל כלי וכלי . ויקריבו נשיאי ישראל אשר הרי השעה שנקריב קרבנות בשמחה ששרתה שכינה בינותינו . כיון שראו שנעשה המשכן ולא היה חסר בו כלום אמרו מה יש לנו להביא הלכו והביאו עגלות שיהו נושאין עליהן את המשכן . ומי נתן את העצה הוו

עין יוסף

(יג) ונתנו נפשם ועשו אותם כמשכן כנ"מ דכתי תיבות מיותרות . ומכאיכא ונכוב וכנגעון : [חוץ ממכנותיך] . שהמשכן לו ד"ל לקמן ובשביל שנתן נפשו עליו יותר מכלם ומקדם ימתמכנו ע"י ישראל וע"ז אמר מה טובו אהליך אכול טובם נקראת על שמו : ניתראל כמחז"ל על שכיכה תמתו על עניס ותכניס ולא על

(יד) אלו אהליס. כנכס גרס אהליך זה אהל מועד שנמדבר ישראל ח"ו : [ויקריבו נשיאי ישראל לחנכו כרי] . כנ"ל :

נְשׁוּאִירִין צוּ נָאט עֶר זָאל גִיט קוּמֶן אֲהֵיים בֵּיז וואנֶן עֶר זָאל אוֹס זִיבֶן אַיין אֶרְט צוּא בּוֹעֶן דָעם בֵּית הַמִקְדָּשׁ . דְרוּם וועֶרְט גְרִיפֶן דָעֶר בֵּית הַמִקְדָּשׁ אוֹף דָעם נָאכְטִן פוּן דָוִד הַמֶלֶךְ . עָם שְׁטַיִיט טִיקוּר שִׁיר חֲנוּכַּת הַבַּיִת לְדָוִד דָם אִיז דָר שִׁיר פוּן חֲנוּכַּת הַבַּיִת צוּ דָוִד הַמֶלֶךְ . חָאטְשׁ שְׁלמה הַמֶלֶךְ חָאט גִבּוֹעֶט גִיט דָוִד הַמֶלֶךְ פוּן דָעסְט וועֶנִיג וועֶרְט נְרִיפֶן דָעֶר חֲנוּכַּת הַבַּיִת אוֹף דָוִד הַמֶלֶךְ וויִיל עֶר חָאט זִיךְ מֹכֵר נֶפֶשׁ גְוועֶן . דְרוּם וָאנְט דָעֶר פְּסוּק דָעֶר וָאס הִיט דָעם בּוּים דָעֶר עָסְט פוּן אִים דִיא פֵּירוֹת. אוּנ אָזוֹ בִּיי דָעם מְשַׁכֵּן אַלֵי יוּדֶן הָאבֶן אִים גְמַאכְט אוּנ הָאבֶן גְבְרֶעֶנְגְט נְדָבוֹת אֲפִילוּ וויִיבֶּר אוֹךְ. אוּנ עָם שְׁטַיִיט בְּצַלְאֵל וְאָהֳלִיאָב בְּצַלְאֵל הָאבֶן גְמַאכְט דָעם מִשְׁכָּן פוּן דָעסְט וועֶנִיג וויִיל מֹשֶׁה רַבֵּינוּ הָט אַיין גְשְׁטַעלְט זַיין נֶפֶשׁ פַּר דָעם מִשְׁכָּן . עָם שְׁטַיִיט וּרְאֵה עֲשֵׂה בְּתַבְנִיתָם דָעֶר אוּנ מַאךְ מִיט דָם גְשְׁטַאלְט וָום אִיךְ וויִיז דִיר . אוּנ מֹשֶׁה הָט זִיךְ אוֹף אִיינְלִיכְם זַאךְ מֹכֵר גֶפֶשׁ גְוועֶן מָעֶן זָאל טָאן אַזוֹ וויִא נָאט הָאט אִים גְוויִזִין אוֹף דָעם בֶּארְג סִינַי . דְרוּם שְׁטַיִיט אוֹף אִיטְלִיכֶם זַאךְ בְּאֲשֶׁר צִוָּה יְיָ אֶת מֹשֶׁה אַזוֹ וויִא נָאט הָט נְבָאטֶן מֹשֶׁה רַבֵּינוּ אַזוֹ הָאט מֶעֶן נָטָאן אוּנ אַזוֹ שְׁטַיִיט וַיַּרְא מֹשֶׁה אֶת כָּל הַמְּלָאכָה וְהִנֵּה עָשׂוּ אוֹתָהּ מֹשֶׁה רַבֵּינוּ הָאט גְזְעֶהֶן דִיא מְלָאכָה אִיז פַּארְטִיג אוּ וויִא נָאט הָאט אִים גְהֵיסֶן הָט עָר זַיי גְבֶּענְשְׁט דִי שְׁכִינָה זָאל רֵיעֶן אוּנ אֵיעֶרֵי מַעֲשֵׂה יָדֵיו . הָאט נָאט גְזָאגְט וויִיל מֹשֶׁה הָט זִיךְ מֹכֵר נֶפֶשׁ גְוועֶן פוּן מִשְׁכָּן וָועֶנִין דְרוּם וָועֶל אִיךְ שְׁרַיִיבֶּן אִין דָעֶר תּוֹרָה אוֹף זַיין נָאמֶן . עָם שְׁטַיִיט עָם אִיז גְוועֶן אִין דָעם טָאג וָאס מֹשֶׁה הָט פַּר לָעְנְט דִיא מְלָאכָה פוּן מִשְׁכָּן דְרוּם שְׁטַיִיט דָר וָום הִיט דִיא בּוּים דָר עָסְט דִי פֵּירוֹת וַיְהִי בְּיוֹם כַּלּוֹת מֹשֶׁה דָם זָאנְט דָר פְּסוּק דָם שׁוֹבֵי אוֹתָלֵיךְ בַּיה שׁוּבוּ אוֹתָלֵיךְ מִשְׁכְּנוֹתֶיךָ יִשְׂרָאֵל וויִא גוּט אִיז דִיא גְצָעלְט פוּן יַעֲקֹב אוּנ דָם רִיאוּנְג פוּן יִשְׂרָאֵל . וָום שְׁטַיִיט מִיר טָאפִּילְע וְועֶרְטֶר אוֹהֶל אוּנ מִשְׁכָּן נָאר אוֹהֶל מִיכְט מָעֶן דָעם אוֹהֶל כְּנַעַד וָום יוּדִין הָאבֶן גְמַאכְט . אוּנ פַּאר וָאס וְועֶרְט עֶר נְרִיפֶן מִשְׁכָּן.עֶר אִיז אַמְשְׁכוּן פַּאר דִיא זִיךְ דִי יוּדִין זִיבְּנְזִיג נָעְמְט נָאט צוּ דָעם מִשְׁכָּן גִיסְט אִם זַיין כְּעם אוֹף דָעם מִשְׁכָּן אוּנ גִיט אוֹף דִי יוּדֶן . וָועֶן גִיט דָר מִשְׁכָּן וָואלְט נָאט פַּר גִיסִין זַיין כְּעם אוֹף דִי יוּדִין וָואלְטֶן זַיי קִין תְּקוּמָה גִיט גְהַאט חֲלִילָה . עָם שְׁטַיִיט לָכֵן שִׁמַּע יְיָ וַיִּתְעַבָּר נָאט הָט גְהְעְרְט יוּדִין זִיבְּנְזִיג נָעְמְט נָאט פַּר מִיאוּסְט אוּנ דָם אִיז יִשְׂרָאֵל וַיִּמָּס מִשְׁכַּן שִׁילֹה הָט פַּר לָאזְט דָעם מִלְּזִיכֶן פוּן שִׁילֹה וָוארוּם אִין דָעֶר שְׁטָאט שִׁילֹה אִיז אוֹךְ גְשְׁטַאנְן אַמְשְׁכָּן פוּן נָאטְס וָועֶנִין . אוּנ דָר מִשְׁכָּן אִיז שְׁטַעְנְדִיג אַמְשְׁכוּן פַּר דִי יוּדִין וַיְהִי בְּיוֹם כַּלּוֹת מֹשֶׁה לְהָקִים אֶת הַמִּשְׁכָּן וַיִּמְשַׁח אוֹתוֹ אַזוֹ מֹשֶׁה הָט גְקֵאנְצִיט אוֹף גְיִיטְעלְט דָעם הָאסְעֶר אִים גְזָאלְבְט מִיט דָעם שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וּמָשַׁח נָאט גְזָאלְבְט אִיטְלִיכֶם בַּלִי פוּן מִשְׁכָּן.דְעְנְצְמֶל הָאבֶן דִי נְשִׂיאִים גְיָאמְט עָם אִיז צִיִיט בְּרֶעֶנְגֶן קָרְבָּנוֹת מִיט

הזו שבטו של יששכר שהיו חכמים וגבורים בתורה שנא' (ד"ה א יב) ומבני יששכר יודעי בינה לעיתים. לפיכך זכו להקריב ביום חשני שנא' ביום השני הקריב נתנאל בן צוער נשיא יששכר. למה נאמר בכל הנשיאים קרבנו קערת? ככף אחת וכאן נאמר הקריב את קרבנו על פי הדבור הקריב שבקשו שאר השבטים להקריב תחלה לפי שהיו גדולים ממנו והכריעו אותן מן השמים ונצטוה שבט יששכר להקריב קרבן דמזבח ולהקריב קרבנו. הדע לך שכן כתיב הקרב חסר שהיה רחוק ונתקרב לבא. כ"כ למה על שהיו יודעים בתורה שנא' (שם) ומבני יששכר יודעי בינה לעתים לדעת מה יעשה ישראל ראשידם מאתים אלו ראשי כנהדראות וכל אחיהם על פיהם ללמדך שכולם מסכימים הלכה על פיהם:

(טו) **ויהי** ביום כלות משה. וש"ה (תהלים נא) **הטיבה** ברצונך את ציון תבנה חומות ירושלים אז תחפוץ זבחי צדק עולה וכליל אז יעלו על מזבחך פרים. לפי שבעה"ז הקריבו קימעא. ויהי המקריב ביום הראשון את קרבנו מה הקריב קרבנו קערת כסף אחת קף אחת פר אחד שעיר עזים אחד ולזבח השלמים בקר שנים אלים חמשה עתודים וגו'. מלה"ד הקרבן שהקריבו הנשיאים למלך שיצא לדרך והיו מביאין לפניו סעודה לפי הדרך ולפי הפונדק. אמר להם המלך כך אתם מכבדים אותי וכך אתם נהוגים לי אני מלך ואני שולט בעולם. אמרו לו אדוננו המלך בדרך אנו נתונים לפי הדרך ולפי הפונדק הכנסנו לך. אלא נכנס למדינה וכשתכנס לפלטרין שלך אתה רואה איך אנו מכבדין אותך. כך כשהוקם המשכן הקריבו לו כל הנשיאים דורון כף אחת ולזבח השלמים הרי כל קרבן פר אחד איל אחד כבש אחד בן שנתו לעולה שעיר עזים אחד. אמר להם הקב"ה כך הוא כבודי. אמרו לו רבון העולמים במדבר אנו נתונין ולפי המדבר הקרבנו לפניך אלא כשתכנס לפלטרין שלך אתה רואה כמה קרבנות וכמה פרים נקריב לפניך שנא' (תהלים נא) **הטיבה** ברצונך את ציון תבנה חומות ירושלים אז תחפוץ זבחי צדק עולה וכליל וגו'

ולא עין יוסף

[סכן כתוב כקרב מכר] כלומ' ויו"ד דמסמע ל' ניחוי ממש כקב"ס (טו) **קימעא** פי' ממנו: [מכבדין אותו וכך מהם] כלי"ק [ק כלומ' כקרב למכעות: כוף ככוד]. נתמיה:

פְּרִייד צוּ נָאט וָוארום דִיא שְׁכִינָה רוּעט צְווישֶׁן אונְז הָאבֶּן זִיי גְזָעהָן אז דָער מִשְׁכָּן איז פַּארטִיג עם פָּעלְט נָאר גִיט הָאבֶּן זִיי גְזָאגט וָום קָאנֶן כִּיר בְּרֶענְגֶן הָאבֶּן. זִיי גִבְּראכְט וָועגְן צוּ מָרָאגִין אוֹף זַיי דָעם מִשְׁכָּן. אוּג שֶׁבָּט יִשָּׂשכָר הָט גְנָעבֶּן דִי עֶצָה דֶר שֶׁבָּט איז גְוֶעזֶן דֶר קְלֵיגְסְטֶר שֶׁבָּט פּוּן אַלֶּי שְׁבָּטִים כִּיט הָכְמָה. כִּיט תּוֹרָה. דְרוּם הָאבֶּן זִיי זוֹכָה גְוֶועזֶן דָעם אַנְדֶרֶן טָאג בְּרֶענְגֶן קָרְבָּנוֹת בַּאלְד נָאךְ שֶׁבָּט יְהוּדָה. עָם שְׁמַיְיט וּבְיוֹם הַשֵּׁנִי הִקְרִיב נְתַנְאֵל יִשָּׂשכָר דָעם אַנְדֶרֶן טָאג הָט גִבְּראכְט אַקֶרְבָּן נְתַנְאֵל בֶּן צוּעָר רֶר נָשִׂיא פּוּן שֶׁבָּט יִשָּׂשכָר דְרוּם בַּיי אַלֶּי נְשִׂיאִים שְׁמַיְיט קָרְבָּנוֹ קְעָרֶת כֶּסֶף אַחַת זַיין קָרְבָּן אִיז גְוֶועזֶן אַיין שִׁיסֶל פּוּן זִילְבֶּר. אוּג בַּיי דָעם נָשִׂיא יִשָּׂשכָר שְׁמַיְיט הִקְרִיב נְתַנְאֵל בֶּן צוּעָר אִיז טַיְיטְש בְּרֶענְג נְתַנְאֵל בֶּן צוּעָר גְאט הָט אִים גִהַיְיסֶן בְּרֶענְגֶן וָוארום אַנְדֶרֵי שְׁבָטִים זָענֶן דָאךְ עֶלְטֶר פַּר אִים הָאבֶּן זִיי גְוֶועזֶן פְּרִיעֶר הָט נָאט גְזָאגט שֶׁבָּט יִשָּׂשכָר זָאל פְּרִיעֶר בְּרֶענְגֶן וְרוּם שְׁמַיְיט הִקְרִיב גְנָעהָנֶן זִיךְ צוּ נָאהֶינְט צוּ מִיר אוּג בְּרֶענְג בְּאלְד נָאךְ שֶׁבָּט יְהוּדָה וַויל זִיא הָאבֶּן עוֹסֶק גְוֶועזֶן אִין דֶר תּוֹרָה. עָם שְׁמַיְיט וּכְתִיב. יִשָּׂשכָר פּוּן דִי קִינְדֶר פּוּן יִשָּׂשכָר אִיז גְוֶועזֶן יוֹדְעֵי בִינָה פַּר שְׁטַאנְדִיגִי מָעֶנְטְשֶׁן לְהַשִּׂיג מַה נַּעֲשֶׂה בְּיִשְׂרָאֵל צוּ וִויסִין וְוִיא אַזוֹ צוּ לֶעֶרְנֶן דִיא יוּדֶן דִינְגִים אִין מִשְׁפָּטִים רְאַשֵׁיהֶם רָאשֵׁי הַמַּטּוֹת כְּאִתִּים צְווִיי הִינְדֶרְט בִּינְהֶדְרִין אִיז גְוֶועזֶן בַּיי זַיי וְכָל אִתֵּיהֶם עַל פִּיהֶם אוּג אַלֶּי בְּרִודֶר הָאבֶּן גְטָאן וַויא זִיא הָאבֶּן גְהַיְיסֶן. וַיְהִי בְיוֹם כַּלּוֹת מֹשֶׁה דָם זָאגְט דֶר פָּסוּק הַטִּיבָה בִרְצוֹנְךָ אֶת צִיּוֹן תִּבָּנֶה חוֹמוֹת יְרוּשָׁלָם דִיא נָאט וָאלְט בְּאגִינְטִיקֶן מִיט דַיין גוּטִין וִוילֶן דִיא שְׁטָאט צִיון זָאלְט בּוֹען דִיא כּוֹעֲרִין פּוּן יְרוּשָׁלַיִם אוּ תַּחְפּוֹץ זִבְחֵי צֶדֶק עוֹלָה וְכָלִיל וְעִטְטוּ בְּגָעֶרֶן דִי גְרֶעְטִיקֶן קָרְבָּנוֹת וָוארום בְּעוֹלָם הַזֶּה הָט מֶען גָאר בְּקְרִיב גְוֶועזֶן אַבִיסִיל. דָער קָרְבָּן פּוּן דִי נְשִׂיאִים אִיז גְנְלִיכֶן לְמָשָׁל אַמָּלְךְ אִיז גְוֶועזֶן אִין וָועג הָט מֶען גִבְּראכְט פַּאר אִים אַסְעוּדָה אַזוֹ וִויא נָאךְ דָעם טְרֶר פּוּן וָועג אוּג וָום מֶען קְרִיגְט אִין דֶר אַכְסַנְיָא. הָט דֶר מֶלֶךְ גְזָאגְט אַזוֹ הַאלְט אִיר כִּיר עֶרְלִיךְ אַזוֹ אַסְעוּדָה בְּרֶענְג מֶען כִּיר אוּג אַזוֹ פִּיר אִיר זִיךְ מִיט כִּיר אִיךְ בִּין דָאךְ אַמָּלְךְ אוּג אַשְׁלִיט פּוּן דֶר וָועלְט. הָאבֶּן זִיי גְזָאגְט צוּ אִים אֲדוֹנֵינוּ הַמֶּלֶךְ מִיר גִיבִּין דִיר נָאךְ דָעם וָועג נָאךְ אוּג נָאךְ דֶר אַכְסַנְיָא וָום מֶען קְרִיגְט דָארְטִין וָועלְט קוּמֶן אִין שָׁטָאט וָועלְט זַארֶין גִיין אִין פַּאלַיץ וָועלְט עֶתְן וָואלְט כָּבוֹד מֶען וָועט דִיר גְעבֶּן. אַזוֹ אַז מֶען הָאט אוֹף גְשְׁטֶעלְט דָעם מִשְׁכָּן הָאבֶּן דִי נְשִׂיאִים גְבְּראכְט אַסַתָּנָה אַלֶּעפִי? אוּג אַקְרָבָּן אִיין רִינְד אִיין וִאראן אִיין שָׁעפְּס פַּר אִיין עוֹלָה אִיין צִיג. הָט גְזָאגְט אַזוֹ אִיז כִּיין כָּבוֹד נִיט כִּיין. הָאבֶּן זַייא אִים גְזָאגְט אוּנְזֶר הַאר כִּיר גִיבְּן דִיר נָאךְ דֶר כִּדְבָּר נָאךְ וְועלְט קוּמֶן אִין פַּאלַיץ זַארֶין וָועלְט זָענֶן מִיט דִין וָועט דִיר בְּרֶענְגֶן עִם שְׁמַיְיט הִקְרִיב בִּרְצוֹנְךָ אֶת צִיּוֹן תִּבָּנֶה חוֹמוֹת יְרוּשָׁלַיִם דֶעמְצָאלְט וָועלְט וִויפִיל קָרְבָּנוֹת כִּיר וָועלְן דִיר

ולא פר אחד . וכן את מוצא כשבנה שלמה בהמ"ק ובקש להקריב לחנוכת הבית ראה מה כתיב שם ויזבח שלמה את זבח השלמים וגו' (מלכים ו ח) וכן בימי עזרא מה כתיב שם (עזרא ו) והקריבו להנכת בית אלהא דנה הורין מאה דכרין מאתין אמרין ארבע מאה וצפירי עזין להמאת על כל ישראל תרי עשר הרי הטיבה ברצונך את ציון וגו' :

(מז) ויהי ביום כלות משה . רב אומר כ"מ שהוא אומר ויהי דבר הדש הוא . ור' שמעון אומר כ"מ שהוא אומר ויהי דבר שהיה נפסק להרבה ימים וחזר לכמות שהיה זש"ה (שיר ג) באתי לגני אחותי כלה א"ר שמואל בר נחמן בשעה שברא הקב"ה את העולם נתאוה שיהא לו דירה בתחתונים כמו שיש בעליונים ברא את האדם וצוה אותו וא"ל מכל עץ הגן אכול תאכל ומעץ הדעה טוב ורע לא תאכל ממנו (בראשית ב) ועבר על צוויו . א"ל הקב"ה כך הייתי מתאוה שיהא לי דירה בתחתונים כמו שיש לי בעליונים ודבר אחד צויתי אותך ולא שמירת אותו . מיד סלק הקב"ה שכינתו לרקיע הראשון מנין דכתיב (שם) וישמעו את קול ה' אלהים מתהלך בגן . כיון שעברו על הצווי סלק שכינתו לרקיע הראשון . עמד קין והרג להבל מיד סלק שכינתו לרקיע שני כו' (כדאי' בפ' פקודי סימן ו') אמר הקב"ה שבינה רקיעים בראתי ועד עכשיו יש השעים לעמוד בה מה עשה קפל את כל הדורות הראשוני' הרשעים והעמיד אברהם כיון שהעמיד אברהם סיגל מעשים טובים ירד הקב"ה מן רקיע שביעי לששי עמר יצחק ופשט צוארו על גבי המזבח ירד ממשי לחמישי כו' (שם) עכיד משה והורידה לארץ שנא' (שמות יט) וירד ה' על הר סיני וכתיב (שיר ה) באתי לגני אחותי כלה :

(מח) ויהי ביום כלות משה . מה כתיב למעלה מן הענין יברכך ה' וישמרך א"ר יהושע דסכנין משל למלך שקידש ועשה לבתו קדושין ושלטה בה עין הרע . עמד המלך להשיא בתו מה עשה נתן לה קמיע ואמר לה הקמיע זה יהא עליך שלא תשלוט בך עין הרע . כך כשנתן הקב"ה התורה לישראל עשה להם פומבי שנא' (שמות כ) וכל העם רואים את הקולות ולא היו אלא קדושין שנא' (שם יט) ויאמר ה' אל משה לך אל העם וקדשתם וגו' . ושלטה בהם עין הרע ונשתברו הלוחות שנא' (שם לב) ויהי כאשר קרב אל המחנה וירא את העגל ומחלת ויחל אף משה וישלך מידיו את הלחת וישבר אותם תחת ההר . כיון שבאו ועשו להם משכן נתן להם הקב"ה עץ יוסף הברכות

(מז) כל מקום שכתוב ויהי דבר הדם כתוב כן . פלוגתייהו דלא וכדי שמשון כתוב דכתיב שכר שמשלם לא כתיב כאשר למעשה עד שקמת המשכן ור"ש כותב שקודם שהעמיד מדע"ל כתיב כאשר ג"כ למעשה רק שנשתלק ע"י העגל מדכ"ר ועכשיו כתיב כאשר כתיב כיון שהעמיד המשכן מדע"ל מתחלק כו' עיקר שכינה בתחתונים כתיב כיון שהעמיד המשכן מדכ"ר חזר לכמות שכיה : [מהכלך בגן] . וכדלמיתא בכ"ר פ' "ט תמר רבי חנינא כל שכינה מכלך מכ"ר חלה מתכלך מקפן ושולה עיקר שכינה מעל"ע : [סיגל מע"ט] . פירש עשה פ' נלרות וסגולת של מע"ט : שמכר

בְּרֵעֲנָן עוֹלוֹת אוּנ שָׁלָמִים . אוּנ אַז בְּשַׁעַת שְׁלָמָה הַמֶּלֶךְ הָם מִתְּנַךְ גְּוֹעֵן דָּעָם בֵּית הַמִּקְדָּשׁ שֶׁ שְׁמַיִים עָר הָאט גְּלֵיכְטָן זַיי עֶר פִּיל קָרְבָּנוֹת . אוּנ אַז בְּשַׁעַת עֶזְרָא הָאט כְּתַנְךְ גְּוֹעֵן דָּעם בֵּית שֵׁנִי שְׁמַיִים מֵעַן הָט מְקָרִיב גְּוֹעֵן הִינְדֶּרְט אָקְכִין צְוַויי הִינְדֶּרְט רִינְדֶּר פִּיר הִינְדֶּרְט שָׁעְפְּכִין אוּנ נָאךְ פִּיל קָרְבָּנוֹת נַיְהִי בְיוֹם כַּלּוֹת מֹשֶׁה רַב זָאגְט וְויא עֶם עֶמְיִים נַיְהִי אַיז טַוייטְשׁ עֶם אַיז גְּוֹעֵן אַנַיעֶם וָואס־קיין מַאל אַיז נָאךְ נִיט גְּוֹעֵן וָואס הִי שְׁכִינָה אַיז אַרָאפּ אִין מִשְׁכָּן פְּרִיעֶר אַיז דִיא שְׁכִינָה גְּוֹעֵן אִין הִימֶל . אוּנ רַבִּי שִׁמְעוֹן זָאגְט נַיְהִי אַיז טַוייטְשׁ עִם אַיז צוּרִיק גְּוֹאָרֶן דִיא זָאךְ אַז וְויא עִם אַיז גְּוֹעֵן פְּרִיעֶר וָואס בְּשַׁעַת נָאט הָם בְּשָׁאפְּן הִי וָועלְט הָאט עֶר גְּוֹאלְט וווינְען הִינֶטֶן אוּנ אוֹבֶן אוּנ עֶר זָאל הָאבֶּן אַדִירָה הִינֶטֶן אַז וְויא עֶר הָם אוֹבֶן הָט עֶר בַּשָׁאפְּן דָעם מֶעְנְטְשֶׁן אוּנ הָאט אִים פָּאר זָאגְט פּוּן אַלֵי בֵּייכֶר זָאלְטוּ עֶסְן אוּנ פּוּן עֵץ הַדַּעַת זָאלְטוּ נִיט עֶסְן אוּנ עֶר הָט וִוכֶּר גְּוֹעֵן אוּנ הָם גְּעֶסְן הָט נָאט צוּ אִים גְּזָאגְט אַז וְויא אִיךְ הָאב גְּהַאט חֵשֶׁק הָאבֶּן אַדִירָה הִינֶטֶן אַז וְויא אוֹבִין . נָאר דְרוּם וָום דוּא הָאסְט נִיט גְּהִיט מֵיין גִּיבָּאט וָועל אִיךְ עֹון נִיט מַאכְן־קיין דִירָה הִינֶטֶן . אַז הָם נָאט אָפּ גְטָאן דִיא שְׁכִינָה פּוּן הִינֶטֶן אוּנ אִיז אַרוֹף אוֹף דֶעם הִימֶל בִּיז אַבְרָהָם הָט זִיא אַרָאפּ גְנִידֶּעְרְט פּוּן זִיבְּיטֶן הִימֶל אוֹף דֶעם זָעקְסְטֶן הִימֶל . בִּיז מֹשֶׁה רַבִּינוּ הָם זִיא גְּנִידֶּעְרְט הִינֶטֶן . עִם עְטְלִיים זָעגְן אַז הַר סִינַי נָאט הָט גְּנִידֶּעְרְט אוֹף דֶעם בָּארְג כִּינִי . עִם עְטְלִיים זָאגְן לְגַנִי נָאט זָאגְט אִיךְ בִּין גְּקוֹמֶן אִין מֵיין גָּאנְצֶן דָם מֵיינְט מֶען אִין מִקְדָּשׁ נַיְהִי בְיוֹם בְּלוֹת מֹשֶׁה אוֹבֶן אִין דֶעם פְּרָשָׁה שְׁמַיִים דִי פְּסוּקִים פּוּן בִּרְכַּת כֹּהֲנִים . רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ זָאגְט אַמְשָׁל צוּ אֲמָלֶךְ הָט פָּאר קְנַאכְט זַיין שָׁאכְטֶר הָאט אוֹף אִיר אַיין עַיִן הָרָע שׁוֹלֵט גְּוֹעֵן . צוּם אַנְדֶרֶן מָאל אַז עֶר הָט גְּוֹאלְט פָּר קְנַאבֶּן זִיא הָאט עֶר אִיר גְּעֶבֶּן אַקְמֵיעַ אוּנ זָאגְט אִיר דִי קֶמֵיעַ זָאל זַיין שְׁטֶעְנְדִיג אוֹף דִיר וָועט אוֹף דִיר־קיין־עַיִן הָרָע נִיט שׁוֹלֵט זַיין . אַז אַז נָאט הָם גְּגֶעבֶּן דִי תּוֹרָה אִיז גְּוֹעֵן בְּפִרְהֶסְיָא הָט עַיִן הָרָע שׁוֹלֵט גְּוֹעֵן אוּנ דִיא לוּחוֹת זָענֶען צוּ בְּרָאכֶן גְּוֹאלְן . עִם שְׁמַיִים נַיְהִי כַּאֲשֶׁר קָרַב אֶל הַמַּחֲנֶה אַז מֹשֶׁה רַבִּינוּ אִיז צוּ גְּקוֹמֶן מִיט דִיא לוּחוֹת צוּם מַחֲנֶה יִשְׂרָאֵל אוּנ הָם נָעֶהֶן דֶעם עֶגֶל מִיט דִי טֶענְץ וָום גְּטָאנְצט הָם אִים פַּר דֶרָאכֶן הָט אוּנ הָם אַרוֹם גְּוֹאלְפֶן פּוּן הָאנְד דִיא לוּחוֹת אוּנ הָם זִיא צוּ בְּרָאכֶן אִינְטֶן בָּארְג . אוּנ הֵיינְט אַז זִיא הָאבֶּן גְּמַאכְט דֶעם

הברכות תהלה שלא תשלוט בהם עין רעה לכך כתיב יברכך ה' וישמרך תחלה ואחר ברכת כהנים ויהי ביום כלות משה . א"ר אבהו אין מדת הקב"ה כמדת מלך ב"ו מלך ב"ו כשנכנס במדינה משבני המדינה מקלסין אותו ומכבדין אותו אחרי כן הוא עושה להם כל צרכיהם ועושה להם נחת רוח במדינה . אבל הקב"ה אינו כן עד שלא עשו ישראל את המשכן נתן להם הקב"ה את הברכות שנא' יברכך ה' וישמרך ואחרי כן ויהי ביום כלות משה להקים את המשכן . לכך אמר דוד אשמעה מה ידבר האל ה' כי ידבר שלום אל עמו ואל חסידיו (תהלים פה) :

(יח) **ויהי** ביום כלות משה להקים את המשכן . א"ר סימון בשעה שאמר הקב"ה לישראל לעשות משכן רמז למלאכים שיעשו אף הם משכן למעלה וביום שהוקם למטה הוקם למעלה שנ' ויהי ביום כלות משה להקים את המשכן שאין צריך לומר את ומה ת"ל את אלא זה המשכן של מעלה אמר הקב"ה בעה"ז צויתי אהרן ובניו לברך אותם ולע"ל אני בכבודי אברך אותם שנ' (תהלים קלד) יברכך ה' מציון עושה שמים וארץ :

(יט) **ויהי** ביום כלות משה . שנו רבותינו על ג' דברים העולם עומד על התורה ועל העבודה ועל גמילות חסדים . אתה מוצא כ"ו דורות משנברא העולם עד שנתנה תורה והיה הקב"ה מנהיג אותן בחסד . וכנגדן אמר דוד ששה ועשרים פעמים כי לעולם חסדו בהלל הגדול . א"ר אחא בשם רב הונא אף כשה רמזן לישראל בים שאמר עם זו שני פעמים שנא' (שמות טו) נחית בחסדך עם זו גאלת וכתיב עד יעבר עם זו קנית . אלו כ"ו דורות שהיו משנברא העולם ועד שנתנה התורה . נהלת בעזך זה התורה שנקרא עוז שנא' (תהלים כט) ה' עוז לעמו יתן . משל למה היה העולם דומה באותה שעה לטרסקל של שתי רגלים שאינו יכול לעמוד . כיון שעמד המשכן

עין יוסף עמר

(יט) **שנאמר** עם זו שני פעמים. לכאורה זו כנימטריה ו"ג ולפי"ז היה העולם מתמוטט ונתכסכס כשבא אל עוד קדשך ע"כ : [נכתב בשוליים בזמן] שני פעמים זו לכי כל' [נכתב בשוליים] לשון סדר תרומה גרס תרומה ע"ש:[שתיהן יכול לעמוד]. (מפרש רלמון) : [ניתנת בעזך זה התורה שכן עתידין לקבל] [נתקבלת] לתוך לבוש לבם של אנשי העולם עומד . תיך היה יכול לעמוד עוז] . כל"ל וכ"ה בילקוט בשלח . ולכלה שהמדרש הזה מכוון למשל כאחד ועוד תיך על אחד לא היה יכול עד שבאו שניהם ונתנו לו כוח דלתיה בילקוט וז"ל תנחומן שמעון הלדיק היה משוכי כנסת הגדולה תמניה יכיה כי קודם מ"ת עשרה אחד מספיק כי לא היה עומדת כי כוח היה אומר על שלשה דברים העולם עומד . על התורה ועל עדיין לא נתנו כי אם תין תורה תין מצות ת"כ לא היה העולם כעבודה ועל גמילות חסדים . לכי הוא נשא כי' אחת אחד ' לך בשכחן התורה היה רוחם על עוברי מצותיה כי תין ספור' כיה פירשו לותו נתיב בחסדך זו ג"ח נהלת בעזך זו תורה. עדיין מהקיימת

מְשָׁכָן הָט זִיי נָאט פְּרִיעֶר גְּנָעבָּן בְּרָכַת כֹּהֲנִים נִיתְּמִיךְ נָאט זָאל דִיר הַיטָן פּוּן עִין הָרָע . אוּן דֶר נָאךְ שֶׁטַיִיט נִיהִי בְּיוֹם כַּלוֹת מֹשֶׁה לְהָקִים אֶת הַמִּשְׁכָּן מֹשֶׁה רַבֵּינוּ הָט אוֹף גִּשְׁטָעלְט דֶעם מִשְׁכָּן . הָט רַבִּי אֲבוּהוּ גָּאנְט דִיא מְדָה פוּ נָאט אִיז נִיט גְּלַייךְ צוּ דִיא מְדוֹת פּוּן אַבְשָׁר וָדָם . אַבְשָׁר וָדָם זָו עֶר קוּמְט אִין אַשְׁטָאט אַז זִיי הַאלְטָן אִים עֶרְלִיךְ אוּן לוֹיבָּן אִים דֶער נָאךְ נִיט עֶר זִיי וָוס זִיי בְּעטָן פּוּן אִים אוּן טוּט זִיי וָוס זִיי דַארְפָן . אֲבָר נָאט אִיז נִיט אַזוֹ אַיידֶר דִיא יוֹדֶן הָאבָּן גְּמַאכְט דֶעם מִשְׁכָּן הָט עֶר זִייא גְּנָעבָּן בְּרָכַת כֹּהֲנִים שֶׁטַיִיט פְּרִיעֶר יְבָרֶכְךָ יְיָ וְיִשְׁמְרֶךָ דֶער נָאךְ שֶׁטַיִיט וַיְהִי בְּיוֹם כַּלוֹת מֹשֶׁה לְהָקִים אֶת הַמִּשְׁכָּן דְּרוּם זָאגְט דָוִד הַמֶּלֶךְ אֶשְׁמְעָה מַה יְדַבֵּר הָאֵל יְיָ כִּי יְדַבֵּר שָׁלוֹם אִיךְ הָאב גְּוָואלְט הֶערֶן וָואס גָאט טוט רַייֶדן צוּ זַיין פָאלְק יִשְׂרָאֵל הָאב אִיךְ גֶּהערְט עֶר רֶעד שָׁלוֹם צוּ זַיין פָאלְק אוּן צוּ זַיינֶי חֲסִידִים וָוארוּם בְּרָכַת כֹּהֲנִים לָאזְט אוֹם וַיָּשֶׂם לְךָ שָׁלוֹם נָאט זָאל דִיר טָאן עָשָׁלוֹם . רַבִּי סִיכוֹן זָאגְט בְּשָׁעַת נָאט הָט גֶּהַייסָן מַאכָן דָעם מִשְׁכָּן הָט עֶר גֶּהַייסָן דִי מַלְאָכִים אִין הִימֶל אוֹךְ כִּיאכָן אַמִשְׁכָּן . אוּן בְּשָׁעַת מֹשֶׁה רַבֵּינוּ הָט אוֹף גִּשְׁטָעלְט הִינְטֶן דָם מִיכָּן הָאבָּן דִי מַלְאָכִים אוֹף גִּישְׁטָעלְט אוֹבָן אוֹף דֶעם מִשְׁכָּן . אוּן נָאט זָאגְט הַיינְט בָּעוֹלָם הַזֶּה הָאב אִיךְ גֶּהַייסָן אַהֲרֹן מִיט דִיא קִינְדֶר זָאלָן בָּעִנְטְשָׁן אִין לָעְתִיד לָבוֹא וְעַל אִיךְ אַיִיךְ אַלַיין בָּעִנְטְשָׁן . עָם יִשְׂרָאֵל יְבָרֶכְךָ יְיָ מִיצִיוֹן עוֹשֵׂה שָׁמַיִם וָאֶרֶץ נָאט זָאל דִיר בָּעִנְטְשָׁן פּוּן צִיוֹן דֶר נָאט וָוס הָט בַּאשַׁאפָן הִימֶל אוּן עֶרְד . וַיְהִי בְּיוֹם כַּלוֹת מֹשֶׁה אוּנְזֶרֶי חֲכָמִים הָאבָּן גְּלֶעֶרְנְט אוֹף דְרַייא זָאכָן שֶׁטַיִיט דִיא וָועלְט אוֹף תּוֹרָה . אוֹף עֲבוֹדָה . אוֹף גְּמִילוּת חֲסָדִים . טִיר גִּפִּינְן וָעקֶם אוּן צְוָואנְצִיג דוֹרוֹת זִינְט דִי וָועלְט אִיז בַּשַׁאפָן גְּוָוארֶן דִי תּוֹרָה אִיז גְּגָעבָּן גְּוָוארֶן הָט נָאט גִּפִּירְט דִיא וָועלְט מִיט חֶסֶד . וָוארוּם קִין תּוֹרָה הָאבָּן זִיי נִיט גֶּהָאט . הָאבָּן זִיא נָאר גְּלָעבְט פּוּן חֶסֶד פּוּן נָאט אוּן קֶעגְּן דֶעם הָט דָוִד הַמֶּלֶךְ גְּזָאגְט וָעקֶם אוּן צְוָואנְצִיג מָאל כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ אַיי בִּיג אִיז נָאטס גְּנָאד דָם מִיינְט עֶר קֶעגְּן דִי וָעקֶם אוּן צְוָואנְצִיג דוֹרוֹת בִּיז קַבָּלוֹת הַתּוֹרָה . רַבִּי אַחָא זָאגְט פּוּן רַב הוּנָא וָועגְּן מֹשֶׁה רַבֵּינוּ הָט נַשְׂרֵיבָּן אִין דֶער תּוֹרָה נָחִיתָ בְּחַסְדְּךָ עַם זוּ גָּאלְתָּ דוּא הָאסְט גִּפִּירְט מִיט דַיין חֶסֶד דָם פָאלְק וָוס דוּ הָאסְט אוֹס גְּלַייזְט דָם מִיינְט מֶען דִיא דוֹרוֹת פַּר קַבָּלוֹת הַתּוֹרָה הָאסְט זִייא גִּפִּירְט מִיט דֶעם חֶסֶד שֶׁטַיִיט וַוייטֶר נָהַלְתָּ בְּעֻזְּךָ דוּא הָאסְט זִייא גִּפִּירְט מִיט דַיין שֶׁטַארְקִייט אִין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אַרַיין דָם מִיינְט עֶר דִי דוֹרוֹת וָום נָאךְ קַבָּלוֹת הַתּוֹרָה . דִי תּוֹרָה וָוערְט גְּרוּפָן נָאטס שֶׁטַארְקִייט . עָם שֶׁטַיִיט יְיָ עֹז לְעַמּוֹ יִתֵּן נָאט הָט זִין שֶׁטַארְקִייט גְּגָעבָּן זִין פָאלְק יִשְׂרָאֵל דָאם מִיינְט בֶּען דִי תּוֹרָה . דִיא וָועלְט אִיז גְּגְלִיכֶן גְּוָוארֶן צוּא אַדַרְייא פִּיס פּוּן צְוַוייא פִּיס קָאן דָאךְ נִיט שֶׁטַיִין אַז

עמד העולם ונתבסם שנא ויהי ביום כלות משה להקים את המשכן אכ"כ אלא את המשכן לרבות בריאת העולם שכתוב בו את השמים ואת הארץ :

(כ) **ויהי** ביום כלות משה . זש"ה (סיר ד) עורי צפון ובואי תימן הפיחי גני יזלו בשמיו יבא דודי לגנו . עורי צפון אלו העולות שנשחטות בצפון כמו ששנו רבותינו העולה קדשי קדשים שחיטתה בצפון . ובואי תימן אלו השלמים שנשחטין בדרום . הפיחי גני יזלו בשמיו זו הקטרת . יבא דודי לגנו א"ר אבהו למדה אותן התורה ד"א שלא יהא חתן נכנס לחדר עד שתהא נותנת לו הכלה רשות . ויאכל פרי מגדיו אלו הקרבנות . ד"א באתי לגני אחותי כלה משל למלך שאמר לבני המדינה שיבנו לו הפלטרין ובנו אותה והיו בני המדינה עומדין על פתח פלטרין וצועקין ואומרין מתי יכנס המלך לפלטרין מה עשה המלך נכנס בסתר שלח הכרוז לפניו לאמר אל תצעקו שכבר באתי לפלטרין . כך כשעמד המשכן היו ישראל אומרין יבא דודי לגנו . מה עשה הקב"ה שלח ואמר להם מה אתם יראים כבר באתי לגני . ד"א באתי לגני א"ר שמעון בן אסיני באתי לגן אכ"כ אלא באתי לגני לאותו גן שנסתלקתי ממנו שנא' (ירמיה כ) וישמעו את קול ה' אלהים מתהלך בגן וגו' אריתי מורי עם בשמי אכלתי יערי עם דבשי וגו' (שיר ה) אריתי מורי עם בשמי זה הקטרת . אכלתי יערי עם דבשי אלו ק"ק וקדשים קלים . שתיתי ייני עם חלבי אלו הנסכים . ד"א אריתי מורי עם בשמי אכלתי יערי עם דבשי שתיתי ייני עם חלבי אלו ג' דברים שעשו הנשיאים שלא כהוגן וקבל הקב"ה . ואלו הן שאין יחיד מתנדב קטרת והביאו כל אחד קטרת שנ' כף אחת עשרה זהב מלאה קטרת . ושאין היחיד מביא חטאת אלא א"כ הודע לו והביא כל נשיא שלא הודע לו שנאמר שעיר עזים אחד לחטאת . ושאין קרבן יחיד דוחה שבת וקרבן של נשיא שבט אפרים דחה את השבת שנא' ביום השביעי נשיא לבני אפרים . אכלו רעים שתו ושכרו דודים (סנ) אלו ישראל שנקראו רעים שנא' (הושע ד) למען אחי ורעי אדברה נא שלום בך . ד"א יבא דודי לגנו אל תקרי לגנו אלא לגנונו אימתי ויהי ביום כלות משה . א"ר יהושע דסכנין נ"ר לוי ביום שנכנסת כלה לחופה עם החתן לכך כתיב ויהי ביום כלת חסר :

עין יוסף

ויהי

מתקיימת לעוכריס ע"כ כתב עבודה לכפר על כחוטאים כב. תלמיד: (כ) **נכנס** לחדר. פי' לחדר כחיפ' וכרכב גרס לחופה:[גנ נו]. [ונתנכסם] . פי' ותיכד על נסיסו ועמידתו : פירוש לתופת חת י:[לכך כתיב ויהי ביום כלת חסר]. וכ"ש

טָען מאכט צו נָאך אַפּיס קאן שְׁטַיין . אזו פּר דעם בֵּית המקדש איז ר' ווּעלט גָּוען אוף צְוויי פּיס . תורה טיט גְּמילות חסדים . הט זיא גיט גהאט קיין בְּשָׂמִים . דער נָאך אז דער בֵּית המקדש איז גבוּעט גָּוואָרן איז שׁון גָּוען דר דריטר פּיס עבוֹדה פון קָרְבָּנוֹת . הט שון ריא ווּעלט גהאט אַגיטין בְּשָׂמִים . עם שְׁמַייט להקים את המשכן צום אוף שְׁטָעלן דעם מִשְׁכָּן איז ר' ווּעלט אוֹך אוף גְּשָׂטָעלט גָּוואָרן נתני ביום כלות משה דם זָאגט דער פסוק שירי צפון ובואי תימן הפיחי גני יזלו בְּשָׂמָיו דר ווּעג זיך צפון זייט דם טַייט טען דעם קָרְבָּן עוֹלָה ווָם ער ווערט גְּשָׁאכטן אין צָפוֹן . אוג קום דרום זייט טַייט ר' בְּשָׂמִים ווָאם עם ווערט גְּשָׁאכטן אין דרום זייט פון מִזְבֵּחַ . זאל בְּאַזין מיין גָּארטן זאלן שְׁמָעקן די בְּשָׂמִים טַייט טען די קְטוֹרֶת ווָם האבן גְּשְׁמָעקט יבוא דודי לגנו לאו קוּמָן טיין פְּרַייד אין גָּארטן . האט רבי אבוהו גזאגט פון באנין איז גלעריגט הֵיךְ אֶרֶץ אז דער חתן זאל גיט אַרַיין גיין אין חֲדַר צו דר כַּלָּה בִּיז ווָאנן די כלה גיט אים רשות . אוג ער זאל עסין דיא פֵּירוֹת טַייט טען דיא קָרְבָּנוֹת . נָאך אַפְּשָׁט איז בָּאתי לגני אחותי כלה לְמָשָׁל אמלך הָאט גהייסן בוען אַפאלין הָאט טען אים אוֹם גבוּעט זייער אַשַׁייען עם פאלין . זענין די טעטְטָשָׁן גְּשָׁטאנן אין טור פון פאלין קוקן ווען דר בָּלָּה ווען קוּמָן אוג זיי שְׁרַייען ווען ווען ער שון קוּמָן . ווָם הט דר מָלָךְ נָטָאן איז ער אַרַיין גגאנגן שְׁטיל קַיינר הט גיט גזען אוג הט גזאגט רוּפָן שרייט גיט דר מָלָךְ איז שון דא אין פאלין . זאז ויא דער מְשָׁכָּן איז גבוּעט גָּוואָרן הָאבן די יוּדן גזאגט ווען ווען קוּמָן נאט אין מִשְׁכָּן אַרַיין הט ער גשיקט זָאגן עם איז שון דא . נָאך אַפְּשָׁט איז בָּאתי לגני רבי שְׁמעון זָאגט איך בין גקוּמָן צוריק אין מיין נָארטן . עם שְׁמַייט וישמעו את קול ה' אלהים מתהלך בגן אָדם טיט חַוָה הָאבן גהערט דעם קוֹל פון גָאט ער קוּמָט אן אין גן עדן אריתי מורי עם בשמי בייגט טען קְטוֹרֶת אכלתי יערי עם דבשי מַייגט טען די נאנץ הַיילִיגע קָרְבָּנוֹת אוג הַייליגע שתיתי ייני עם חלבי מַייגט טען ווין ווָם טען פְּלֶעגט נִיסּוּן אוף דעם מִזְבֵּחַ . נָאך אַפְּשָׁט איז דר פסוק מייגט די דריי זָאכן ווָאס די נְשִׂיאִים הָאבן גטָאן גיט עַל פִּי דין . פון דעמט ווָענין הט גָאט מְקַבֵּל גְּוָען פון זיי . זייא הָאבן גבראכט קְטוֹרֶת אוג דר דין איז קיין יָחִיד טָאר גיט בְּרָענגן קיין קְטוֹרֶת נאר אצבור . אוג הָאבן גבראכט אַקְרבן חַטאת . אוג דר דין איז אז אַחַטאת טָאר טען גיט בְּרָענגן נאר אוף אזיגד ווָם איך ווייס ווָם איך הָאב גטָאן . אוג דר דין איז אז אקרבן יָחִיד איז גיט דוחה שַׁבָּת.אוג שבט אפרים הט דר נְשִׂיא גבראכט זיין קָרְבָּן אום שַׁבָּת . זאגט גאטז'עכט אוג טריגקט מייני גזעלן אוג מייני פְּרַייד . דם מייגט טען די נְשִׂיאִים אין דיא יוּדן . נָאך אַפְּשָׁט איז יבוא דודי לגנו איז טייטש זאל קומן נאט אין חדר ווָם דיא חוּפָּה שְׁטַייט דארטן . דער

(כא) **ויהי** ביום כלות משה . זש"ה (קהלת ג) יש אדם שעמלו בחכמה ובדעת וזה בצלאל שעשה את המשכן שכתוב בו ואמלא אותו רוח אלהים בחכמה ובתבונה ובדעת (שמות לא) ולאדם שלא עמל בו יתננו חלקו (קה ת ג) זה משה שלא עמל בו ונקרא על שמו שנאמר ויהי ביום כלות משה ביום כלות בצלאל איז כתיב כאן אלא ביום כלות משה . הוי ולאדם שלא עמל בו יתננו חלקו :

(כב) **ויהי** ביום כלות משה אריב ל תנאים עשה הקב"ה עם ישראל עד שהן במצרים שאינו מוציאן אלא על מנת שיעשו משכן ומשרה שכינתו עליהם כמה שכתוב (שמות כה) וידעו כי אני ה' אלהיכם אשר הוצאתי אותם מארץ מצרים לשכני בתוכם . וכיון שהוקם המשכן ירדה שכינה ושרתה ביניהם . באותה שעה נתקיימו כל אותן התנאים לכך כתיב את המשכן לקיים מה שהתנה הקב"ה כן עשה :

(כג) **ויהי** ביום כלות . א"ר יוחנן מהו ביום כלות לשון כלה ביום שהוקם המשכן נתבלו המזיקין מן העולם . עד שלא הוקם היו המזיקין מצוין בעולם . כשהיה משה עלה בהר היה אומר המזמור הזה יושב בסתר עליון (תהלים צא) שיושב בסתרו של הקב"ה שהוא עליון נורא . בצל שדי יתלונן שלן שם ק"כ יום כמנין צל אומר לה' מחסי ומצודתי שהיה מחסי ונעשה לי כחומה . אלהי אבטח בו א"ל הקב"ה בי בטחת אני עומד לך . כי הוא יצילך מפח יקוש מהו מפח יקוש מצודתו של דוד שנתפש ליהרג שנא' (שמואל ב כג) ושאול ואנשיו עוטרים אל דוד ואל אנשיו לתפשם. ותחת כנפיו תחסה צנה וסוחרה אמתו (תהלים צא) ארשב"ל צנה אני נעשה לו ולכל מי שחוסה

עץ יוסף

בתורה

וכ"ס כרכב וכזוסר פ' ויחי ופ' שמות ויקר f ופיכתם וכריקאנטי. ע"כ תמרן כי לא מכתרן עשה עיקר כי מס לחרן וכתומנס יצב. ולכתב בספר גור חריס . ותע"ב שבכל הספרים נכתב תלכים על כתרן אך כל כותנו לא כיתה רק על כ' ל גם בני חיש כי חלק כ' נפשם ונקיימס תורס ומלות יזדכרו ויתלבנו עד מוצב כלות בוקי"ו מכי פירושו מדכתיב כלות ול"כ ביום כילה להקים כמשכן חלה לדרום לשון כלס . וכה דקאמר כלת כתיב כ"ל שנת נכתב כילס שלה לא נוכל לדרום לשון כלס שברי יס יו"ד בין כל"ף וכין כלמ"ד חמ"ג שחין כיו"ד כתובה כיון שר חיר"ק כיל במקום כיו"ד כתלו כיו"ד כתובה חכל עכשיו שבכתב כלות נוכל לדרום לשון כלס (מנחת שי):

(כד) **שיושב** בכתרו של הקב"ה . פי' כשזמור כזה חמר משה סהיס יושב בסתרו של הקב"ה : (שהיס מחסי ומצודתי) . כיון שר משה סהוח מ סי ועשו לי כמו חומה . ועשה לו כחומה). כיון שר גרס שהוח מ סי ועשו לי כמו חומה . חלהי חבטח בו חמר הקב"ה כשמי בטחת היית עכוח עומד לך כי כוח יצילך מפח יקוש ממנו ומכ ר בחרן חלזו ממודתו של דוד] . ר"ל כי כוח

(כה) **ע"מ** מה רחס יתכבך לעשות עולס גמור ומכ ר בחרן חלזו שברכותיו עליכס.דרשו זה שבכתוב

מְשָׁכָן אֵיזֶ גְּבָלֵיכֶן צוּ אַחוּפָּה וָם דָּאוְטָן זִיצִין דָּר נָתָן מִיט דֶּר בָּלָה . אַזוֹ אִיז אִין מְשָׁכָן גְּקוּמֶן נָאט צוּ דִי וּרִין וַיְהִי בְּיוֹם כַּלּוֹת מֹשֶׁה דָּם זָאגְט דֶּר פָּסוּק יֵשׁ אָדָם שֶׁעָמְלוּ בְּחָכְמָה וּבְדַעַת עָם גְּפִינְט זִיךְ אֲסָעֶנְטֵשׁ וָואס הָט זִיךְ גְּמַאסָּעְרְט מִיט חָכְמָה מִיט טְעָן בְּצַלְאֵל וָם הָט גְּמַאכְט דָּעם כְּ"כֶן . עָם שְׁמַייט בֵּיי אִים וְאֶמְלָא אוֹתוֹ רוּחַ אֱלֹהִים בְּחָכְמָה בִּתְבוּנָה וּבְדַעַת נָאט הָט אִים גְּטָאן דֶּר פוּלִין מִיט אַרוּחַ פוּן נָאט מִיט חָכְמָה מִיט פַּר שְׁטַאנְד אוּנ מִיט וַיְסֶן שָׁאפְט וּלְאָדָם שֶׁלֹּא עָמַל בּוֹ וְיִתְּנֵנוּ חֶלְקוֹ אוּנ צוּ דֶּעם מֶעְנְטְשֶׁן וָם הָאט זִיךְ נִיט גְּמִידִיקְט גוּט אִים אַוֶּועק זַיין חֵלֶק מִיטְן מֹשֶׁה רַבֵּינוּ עֶר הָט זִיךְ נִיט גְּמִידִיקְט אִין מְשָׁכָן אוּנ עֶר וָועְרְט גְּרוּפֶן אוֹף זַיין נָאמֶן . עָם שְׁמַייט וַיְהִי בְּיוֹם כַּלּוֹת מֹשֶׁה קְהָקִים אֶת הַמִּשְׁכָּן אִין דֶּעם טָאג וָם מֹשֶׁה הָאט גְּקאנְצִיט שְׁמֶעלְן דֶּעם מִשְׁכָּן דֶּעם שְׁמַייט נִיט בְּצַלְאֵל נָאר מֹשֶׁה . וַיְהִי בְּיוֹם כַּלּוֹת מֹשֶׁה רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי זָאגְט בְּשָׁעָה דִי יוֹדִין זֶענֶן אֲרוֹם פּוּן מִצְרַיִם הָט נָאט אֲתָנַאי גְּמַאכְט מִיט דִי יוֹדֶן עֶר נָעמְט זַיי אֲרוֹם בְּאוֹפֶן זַיי זָאלֶן בּוֹעֶן אַמִּשְׁכָּן וְועט רוֹעֶן דִי שְׁכִינָה אוֹף זַיי . עָם שְׁמַייט וְיָדְעוּ כִּי אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיהֶם זַיי זָאלֶן וויסֶן אַז אִיךְ בִּין זַייעֶר נָאט וָאם הָאב זַיי אוֹס גְּצוֹגֶן כּוּן מִצְרַיִם רוֹעֶן בֵּיי זַיי . אוּנ אַזוֹ וויא דֶּר מִשְׁכָּן אִיז גְּשְׁטַעלְט גָּוְואָרֶן אִיז דִיא שְׁכִינָה אֲרַאפּ גְּגַאנְגֶן הָאט גִּירֶעט צְווִישֶׁן זַיי . אִין דֶּר צַייט אִיז מְקוֹרִים גְּוואָרֶן דֶּר תַּנַּאי וָם נָאט הָט מִיט זַיי גְּמַאכְט וַיְהִי בְּיוֹם כַּלּוֹת רַבִּי יוֹחָנָן זָאגְט בַּלּוֹת אִיז מִיטְשׁ פַּר לָעְנְט . אִין דֶּעם טָאג וָאם דֶּר מִשְׁכָּן אִיז גְּשְׁטַעלְט גָּוְואָרֶן זֶענֶן אַלֶּע מַזִּיקִים פּוּן דֶּר וֶועלְט פַּר לָעְנְט גְּוואָרֶן . אֵייהֶר דֶּר מִשְׁכָּן אִיז גִּיוֶועֶן פֶּלֶעגֶן מַזִּיקִים זַיין פּוּל אִין דֶּר וֶועלְט אוֹף דֶּעם שְׁמַייט יוֹשֵׁב בְּסֵתֶר עֶלְיוֹן דָּם מִיינְט מְעָן מֹשֶׁה רַבֵּינוּ וָום עֶר אִיז גְּוועֶן אוֹף דֶּעם בַּארְג סִינַי פַּר בָּארְגֶנִישׁ בְּצֵל שַׁדַּי יִתְלוֹנָן אִין שָׁאטֶן פּוּן אַלֶּמְעְכְטִיגֶן נָאט הָט עֶר גְּנֶעמְטִינְט עֶר אִיז גְּוועֶן אוֹף דֶּעם בַּארְג סִינַי הִינְדֶּערְט מִיט צֶוַוואנְצִיג טָאג אַזוֹ וויא דֶּם וָואלְט צַל בַּטְרַעפְּט אוֹמֵר לַיְ בִּיחְסִי וּמְצוּדָתִי אִיךְ זָאג צוּ נָאט עֶר אִיז מֵיין בֶּשִׁיצֶר עֶר הָאט אוֹף מִיר בַּשִׁיצְט אַזוֹ וויא אֲמוֹעֶר . אֱלֹהַי אֶבְטַח בּוֹ כֵּיוָן נָאט אִיךְ מוּא מִיר אִין אִים פַּר זִיכֶערְן . הָט נָאט גְּזָאגְט דוּא טוּסְט זִיךְ אִין מִיר פַּר זִיכֶערְן וָועל אִיךְ גִּיט שְׁמַייז פַּר דִיר כִּי הוּא יַצִּילְךָ מִפַּח יָקוּשׁ נָאט טוּט בֶּשְׁעָרְמֶן מִיר פּוּן אַלֶּי שְׁטְרוֹכְטֶן לֶגֶען דָּאט מֵיינְט כֶּען דָּוִד הַמֶּלֶךְ בְּשָׁעַת שָׁאוּל הַמֶּלֶךְ מִיט זַייגִי מֶעְנְטְשֶׁן הָאבֶּן אִים גְּרוּם גְּרִינְגְלְט צוּ זָאפֶּן אִים הָט אִים נָאט בַּשְּׁעִירְמְט פּוּן זַייעֲרִי הֶעְנְד וְתַחַת כְּנָפָיו תֶּחְסֶה צִנָּה וְסוֹחֲרָה אֲמִתּוֹ אוּנ אוּנְטֶר נָאטְס פְּלִיגֶל טוּא אִיךְ מִיר בַּשִּׁיצֶן . רַבִּי שִׁמְעוֹן זָאגְט נָאט זָאגְט דָּעם וָאם בַּשִּׁיצְט זִיךְ אִין דֶּעם תּוֹרָה וָועט אִיךְ אִים אַזוֹ וויא

בהורה. לא תירא מפחד לילה מבאן שהיו מתיראין מן המזיקין. מחץ יעוף יומם א"ר ברכיה הכהן בר' יש מזיק שהוא פורח כעוף וקושש כחץ. מדבר באופל יהלוך ומקטב ישוד צהרים זה קטב מרירי שכל מי שרואה אותו איי לו חיים בעולם בין אדם בין בהמה בין חיה. כיצד עשוי ראשו דומה לעגל וקרן אחת יוצאה בתוך מצחו והוא עשוי אפסיון ומרירי שולט משבעה עשר בתמוז עד תשעה באב בצהרים לפיכך מקטב ישוד צהרים. לא תאנה אליך רעה ונגע לא יקרב באהליך זה אהל מועד. הוי שעד יום שהוקם המשכן היו בהן מזיקין מצויים וביום שהוקם המשכן נתבלו. אמר רשב"ל מה לי ללמוד מספר תהלים נלמד ממקומו יברכך ה' וישמרך מכל דבר רע אימתי ביום שהוקם המשכן:

(כד) **ויקח** ביום כלות משה. כך פתח ר' תנחומא בר אבא מי עלה שמים וירד (משלי ל) זה הקב"ה שנא' (תהלים מז) עלה אלהים בתרועה כמו שעושין למלך ב"ז כשהוא עובד ממקום למקום מה הם עושין מביאין לפידין ואבוקות ותוקעין לפניו בהצוצרות ובשופרות. כך עשו לפני הקב"ה שנא' (שם שם) בחצוצרות וקול שופר הריעו לפני המלך ה' וירד שורד על הר סיני (שמות יט) וירד ה' על הר סיני. מי אסף רוח בחפניו זה הקב"ה שנא' (איוב יב) אשר בידו נפש כל חי ורוח כל בשר איש. מי צרר מים בשמלה זה הקב"ה שכתוב בו (שם כו) צורר מים בעביו. מי הקים כל אפסי ארץ זה הקב"ה שהוא מחיה מתים שנא' (ישעיה כו) יחיו מתיך נבלתי יקומון. וכן כתיב (שמואל ב ו ב) ה' ממית ומחיה מה שמו ה' שנא' (ישעיה מב) אני ה' הוא שמי. ומה שם בנו ישראל שנא' (שמות ד) כה אמר ה' בני בכורי ישראל:

(כה) **ויקח** ביום כלות משה. א"ר יהודה בר סימון יום שהוקם המשכן נכנס משה והיה שומע קול

עין יוסף

ילוך ממעודתו של ייד כמו שכתיל לת דוד ממעודתו: [וקיקם כהן]. כוס תסר ונ"ל למר זה ד"ת מי עלה שמים זה משה כו' מי הקים כל אפסי ארץ. כלומר גרם וכוח מתגלגל ככה: ל' ירמיה כתן: (ו.וח עשוי לפסיון). וכו' משה הקים כל אפסי ארץ. וכו' כדלעיל כו' כדכתיב (כה) בן: פתח רבי תנחומא כ"ח מי עלה שמים וירד. כ"ל וכ"ל. נמדבר פ' י"ו. פ"ם:

תנחומא

אַפֹּאנְצֶר הַיטִין אִים פּוּן שָׁלָעכְטֶם לא תִירָא מִפַּחַד לָיְלָה דוּא וָועכְט זוּךְ נִיט פָּארְכָטָן פַּר דִי מַזִּיקִים בַּייא נאכְט מִפַּחַד יָרֵף וְקֶטֶב יוֹמָם פּוּן דָעם פַּייל וָום שְׁוָועבְט בַּיי טָאג. רַבִּי בְּרֶכְיָה זָאגְט עָס אִיז דָא אַמָאן וָוָס עָר שְׁוָועבְט אַזוֹ וִויא אַיין עוֹף אִין שִׁיכְט אַזוֹ וִויא אַפַּייל פִּקְּפֵד יָשׁוּד צָהֳרַיִם פּוּן דָעם מַזִּיק וָואס הַייכְט קֶטֶב מְרִירִי וַויל עָר פַּר שְׁנַייד פַּיל מֶענְטשָׁן אוּן דָער וָום דָר זָעהְט אִים שְׁטַארְבְּט עָר סַייא אַמֶענְטש סַייא אַבְהֲמָה. דָר מַזִּיק אִיז זִייעָר מְשׁוּנָּע. דָר קָאפּ פּוּן אִים אִיז אַזוֹ וִויא פּוּן אַקאלְב. אוּן אַהֲרֹן גַייט אִים אַרוֹם פּוּן שָׁעטָן. אוּן עָר קוֹלָערְט זִיךְ אַזוֹ וִויא אַקְרִיגִיל. אוּן עָר אִיז שׁוֹלְט אוֹף דָעם וָועלְט פּוּן שִׁבְעָה עָשָׂר בְּתַמּוּז בִּיז תִּשְׁעָה בְּאָב לא תְאוּנָה אֵלֶיךָ רָעָה וְנֶגַע לֹא יִקְרַב בְּאָהֳלֶיךָ עָם וָועט נִיט קָרַעפֶּן צוּ דִיר קֵיין שְׁלָעכְטֶם אוּן קֵין פְּלָאג וָועט נִיט גֶענָהנִין אִין דַיין גֶצעלְט דָם מִיכְט מַען דָעם מִשְׁכָּן. וָוארוּם בִּיז דָער מִשְׁכָּן אִיז גֶבוּיט נָוָארֶן זָענֶן דִיא מַזִּיקִים גוֹנֵעהְן אִין דָר וָועלְט. אוּן דָער נָאךְ זָענֶן זַיי פַּר לָענְגְט נָוָארֶן. הָם רַבִּי שִׁמְעוֹן גָזָאגְט וָום דָארְף אִיךְ אֶם לָערְנֶן פּוּן קֶפֶּר תְּהִלִּים אִיךְ לָערְן דָם פּוּן דָר תּוֹרָה. עָם שְׁטַייט פְּרִיעָר יְבָרֶכְךָ יְיָ וְיִשְׁמְרֶךָ נָאט זָאל דִיר בָּענְטשָׁן אוּן הִיטִין פּוּן מַזִּיקִים. אוּן דָר נָאךְ שְׁטַייט בְּיוֹם שָׁהוּקַם הַמִּשְׁכָּן דָעם מָאג וָום דָער מִשְׁכָּן אִיז אוֹף גֶשְׁטָעלְט גָוָארֶן צוּ וַויסֶן אַז דָעם מָאג וָום דָר כִּישְׁכָּן אִיז גֶשְׁטָעלְט גָוָארֶן זָענֶן דִי מַזִּיקִים פַּר לָענְגְט גָוָארֶן. וַיְהִי בְּיוֹם כְּלוֹת כְּשֶׁה הָם רַבִּי תַּנְחוּמָא אֶן גְהוֹבֶן צוּא דַארְשֶׁינֶן מִיט דָעם פָּסוּק מִי עָלָה שָׁמַיִם וַיֵּרֶד וָועָר אִיז אַרוֹף אוֹף דָעם בָּארְג אוּן הָט אַרָאף גֶיִיעָרְט דָם מַיְינְט מֶען נָאט אִיז גֶנָאנֶן אוֹף דָעם בָּארְג סִינַי. עָם שְׁטַייט עָלָה אֱלֹהִים בִּתְרוּעָה נָאט אִיז אַרוֹף אוֹף דָעם בֵּי־רָג סִינַי מִיט שַׁאלוּנְג אַזוֹ וִוי מֶען טוּט צוּ אַמֶלֶךְ בָּשָׂר וָדָם אַז עָר גֵייט פּוּן אַיין אָרְט אוֹף דָעם אַנְדֶרֶן אָרְט שְׁפִּילְט מֶען מִיט אַלֶערְלַיי כְּלֵי זְמָרִים אַזוֹ דָאט מֶען גְמָאן פַּאר נָאט בְּשַׁעַת עָר אִיז גְקוֹמֶן אוֹף דָעם בָּארְג סִינַי. עָם שְׁטַייט בְּחֲצוֹצְרוֹת וְקוֹל שׁוֹפָר תָּרִיעוּ לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ יְיָ מִיט מְרוּמְיָטָן אוּן מִיט קוֹל פּוּן שׁוֹפָר זָאלְט אִיר שַׁאפֶן פַּר נָאט. אוּן נָאט דָאט גֶניְיעָרְט אוֹף דָעם בָּארְג סִינַי כִּי־יֵרֵד יְיָ בְּעֵינֵי כָל הָעָם וָועָר זָאמְלְט אַיין רוּחוֹת אִין הוּפֶן דָאם מֵיְינְט מֶען נָאט אִין זַייֶ הָעָנְד זָענֶן אֶלָּא רוּחוֹת עָם שְׁטַייט אֲשֶׁר בְּיָדוֹ נֶפֶשׁ כָּל חַי אוּן נָאט דָאט זָענֶן אֶלֶּא נְשָׁמוֹת פּוּן אַלֶע מֶענְטשָׁן מִי יִזְרֹק בַּיִם כְּשִׂמְלָה וָועָר הָט אַיין גְבוּנֶדֶן וָואס אִין דִי קְלַייְדֶר מֵיְינְט מֶען נָאט בֵּינְט אַיין וָואס אוּן דִי וָואקְסֶנֶם כִּי הַקִּים כָּל אַפְסֵי אֶרֶץ וָועָר שָׁמָעלְט אוֹף אַלֶע עָקֶן פּוּן דָער וָועלְט מֵיְינְט מֶען נָאט אִיז טָהֳרָה מַתִּים שְׁמָעלְט אוֹף אַלֶע מִינְים פּוּן דָר עֶרְדְ עָם שְׁטַייט יִחְיוּ מֵתֶיךָ נִבְלָתִי יְקוּמוּן דָער נָביא זָאגְט נָאט אַז נָאט זָאלְ שׁוֹן דַיינֶי כְּתִים לָעבְּדִיג וָועֶרֶן אוּן עָם שְׁטַייט יְיָ בְּיָדִי וּמַחֲיָה נָאט מַייט אוּן מַאכְט לָעבְּדִיג בֶּה שְׁכוּ אוּן דֶר נָאמֶן זַייֶר אִיז נָאט וּפֶה שֵׁם בְּנוֹ אוּן דָר נָאמֶן פּוּן זַיין זוֹן אִיז יִשְׂרָאֵל דִי יוּדֶן זָענֶן נָאמֶן קִינְדֶר. עָם שְׁטַייט בְּנִי בְכוֹרִי יִשְׂרָאֵל דִי יוּדֶן זָענֶן מַייֶנֶי קִינְדֶר חָשׁוּב בֵּיי מִיר אַזוֹ וִויא אַזוֹן אַבְכּוֹר אוּן בֵּיי אַיין פָּאטֶר בְּיוֹם כְּלוֹת מֹשֶׁה רַבִּי יְהוּדָה בְּרַבִּי סִימוֹן וָאט דָעם מָאג וָואס דָער מִשְׁכָּן אִיז אוֹף גֶשְׁטָעלְט גָוָארֶן

קול הדר קול נאה קול משובח . אמר משה אשמעה מה ידבר האל ה' (תהלים פה) א"ל הקב"ה למשה שלום אני מדבר להם שאין בלבי על בני כלום שנא' (שם) כי ידבר שלום אל עמו ואל חסידיו ואל ישובו לכסלה וכתיב בתריה אך קרוב ליראיו ישעו וגו' . אימתי ביום שהוקם המשכן דא"ר יהושע הכהן ב"ר אליעזר שעד שלא הוקם המשכן היה תחרות בין הקב"ה לישראל וביום שהוקם המשכן נעשה שלום שנא' כי ידבר שלום אל עמו ואל חסידיו ואל ישובו לכסלה . א"ל רשב"ל מה לי ללמוד מספר ההלים דבר תורה הוא ואפילו במקומה אינה חסרה כלום מה כתיב למעלה מן הענין ישא ה' פניו אליך וגו' אימתי ביום שהוקם המשכן :

(כו) **ויהי** ביום כלות משה. א"ר ברכיה הכהן ברבי עד שהיו ישראל בסיני רמזן הקב"ה שכשישרה שבינתו עמהם אז יברכם אמר להן הקב"ה כשאבוא אליכם אני בא מעון ברכות א"ר ברכיה ברבי האנוש מאלוה יצדק אם מעשהו יתהר גבר (איוב ד) יעקב אבינו כשהלך אצל פרעה לא יצא מאצלו עד שברכו ומה ברכה ברכו שיעלה נילום ברגלו מנין שנ' (בראשית מז) ויברך יעקב את פרעה אמר הקב"ה אף אני כשאבוא אליכם אבוא מעון ברכות ואברך אתכם . והיכן רמזה להם בסיני שנא' (שמות יט) מזבח אדמה תעשה לי וגו' בכל המקום אשר אזכיר את שמי אבוא אליך וברכתיך . וכשבא עליהן ברכן שנ' יברכך ה' וישמרך אימתי ביום שהוקם המשכן . ויהי ביום כלות משה כלת כתיב שנכנסה כלה לחופה :

(כז) **ויקריבו** נשיאי ישראל . את מוצא בשעה שהבריז משה ואמר קחו מאתכם תרומה (שם לה) מה עשו הנשיאים אמרו לא היה משה יודע לומר לנו אלא שנעשה את המשכן. מה עשו לא נתנו נדבה אמרו אלו עושין את המשכן ולנו הוא אומר שניתן נדבה . אמר להם הקב"ה

עין יוסף

(כה) **תחרות** ל' רוגז ומריבה . נפי' שעדיין לא נתמלא נפש פקד"ת כיון שכוונת שלא תשרה השכינה על מעשה ידיכם. ולפיכך תמרו שמשה כיה לו לעשות נפש כמשכן לפיכך לא נתנו שתשרה עון הטענל :

(כו) **אמרו** לא כיה משה יודע לומר שלא נתנו שנעשה את המשכן אלו עושין את המשכן ובודאי לא תשרה שכינה ולנו לומר שניתן נדבה . וכ"ל . וכ"ל נפי' שהנשיאים לא הטילו בעצל כדאי' בזבחים (ז"ל) :

איז משה רבינו אריין גענגן הער עהערט אשייגעם אליבלייבן אגילובטן קול הם משה גאנט איז ווייל וויסן וום איז הם פר אקול הם אים גאט גוואגט איך ריעד שלום צו דיא יודן איך האב אין הארצן גאר ניט אוף די יהן איך האב זיי כולל גוועלן אלי זינד . רבי יוד ושנע הכהן הם גאנט פון רבי אלעזר וועגין אייבר דר משכן איז אוף גשטעלט גווארן איז גוועלן אקריג צווישן גאט צוישן די יודן . אין דעם טאג וום ער איז אוף גשטעלט גווארן איז גוועלן שלום . עם שמייט אשטעה מה ידבר האל משה הם גוואלט הערן ואם גאט ריעט האט גאט גאנט איך ריעד שלום צו מיין פאלק אונ צו מיני חסידים אונ זייא זאלן שון מיין ניט טאן קיין נארישקייט . הם רבי שמעון בן לקיש גזאגט ואם נארף איך אפ לערנן פון תהלים דא שמייט אוך אזו . ישא יי פניו אליך וישם לך שלום גאט זאל דיר נושא פנים זיין אונ טאן שלום צו דיר . שמייט ויי"ר ויהי ביום כלות משה להקים את המשכן דם איז גוועלן אין דעם טאג ואם משה האט אוף גשטעלט דעם משכן איז גוואלן שלום צווישן גאט צוישן דיא יודן ויהי ביום בלית משה רבי ברכיה הכהן גאגט בשעת די יודן ענגין גוועלן אוף דעם בארג סיני הם גאט נגעבן זיי צו הערן אז זיי ווילן מאכן אמשכן אונ די שכינה ווערט ניט זיי ווערט ער זיי בענטשן אונ גאט הם גזאגט אז איך ווערל קומן צו אייך ווערל איך קומן גלאדן ניט ברכיה זאגט עם שמייט הנוש מאלוה יצדק אם מעשהו יסתר גבר צו דעד מענטש קאן זיין גערעכטר פאר גאט . אונ צוא קאן פון באשעפר זיין רייגר דער מענטש . מיר גפינן יעקב אבינו בשעת ער איז גוועז בי פרעה איז ער ניט אוועק גגאנגן פון פרעה בי איז ואנין ער הט אים גפענטשט זייער גוט אז דר טייך נילום פון מצרים ואל אים אנטקענען קומן בשעת ער ווערט צו גיין . עם שמייט ויברך יעקב את פרעה . הם גאט גזאגט אז איך ווערל קומן צו דיא יודן ווערל איך קומן גלאדן ניט ברכות אונ איך ווערל זייא בענטשן . דרום שמייט בי דעם באגן סיני הם גאט גזאגט בכל מקום אשר אזכיר את שמי אבוא אליך וברכתיך אונ אלי ערשטר ווא דוא ווערסט דער באגן קומן ואל ווערל איך קומן צו דיר אונ ווערל דיר בענטשן . אונ אז גאט איז גקומן אין משכן הם ער זיי גבענטשט. עם שמייט יברכך יי וישמרך גאט זאל דיר בענטשן אונ זאל דיר היטן ויהי ביום כלת משה שמייט כלת איז מיטש אזו ווי א אבלה גייט צו דר חופה אזו איז גאט נקומן אין משכן בקרבי נשיאי ישראל די נשיאים פון די יודן האבן מקריב גוועלן קרבנות צו בניין דעם משכן . וואדום די נשיאים האבן גזאגט פר ום משה רבינו הייסט דיא יודן באכן דעם משכן גאט ווערט ניט ערשפט אונו הייסן מאכן דעם משכן מיר האבן ניט גזונדיגט וואדום די נשיאים האבן ניט גמאכט דעם עגל דרום האבן די נשיאים ניט גוואלט גיבן קיין נדבה אוף דעם משכן וויל זיי האבן גטראכט

הקב"ה חייכם שאני מודיע לכם שאיני צריך לכם. מה כתיב שם והם הביאו אליו עוד נדבה בבקר בבקר (פס ו) א"ר יוחנן לשני בקרים הביאו כל נדבת המשכן והותירו מנין שכן כתיב (פס) והמלאכה היתה דים לכל המלאכה לעשות אותה והותר וכתיב (פס לו) וירא משה את כל המלאכה והנה עשו אותה ויברך אותם משה ומה ברכה ברכן אמר להם תשרה שכינה במעשה ידיכם. בעוה"ז ברכן משה אבל לעה"ב הקב"ה בעצמו ובכבודו מברך אותם שנא' (תהלים קלד)

יברכך ה' מציון וראה בטוב ירושלים וגו':

(כח) **ביום** השביעי נשיא לבני אפרים אלישמע בן עמיהוד. זש"ה לי גלעד לי מנשה ואפרים מעוז ראשי יהודה מחוקקי (פס ח) לי גלעד אמר הקב"ה אם יאמרו לך עכו"ם שאין הקב"ה מחיה מתים אמור להם הרי אליהו מעיד שהחייתי המת על ידו. הוי אומר לי גלעד שהיה אליהו מתושבי גלעד. ולי מנשה אם יאמרו לך שאין הקב"ה מקבל שבים אמור להם הרי מנשה מעיד שקבלתי אותו בתשובה שנא' (ד"ה ג נג) ויתפלל אליו ויעתר לו וישמע תפלתו וישבהו ירושלים למלכותו וידע מנשה כי ה' הוא אלהים הוי לי מנשה. אפרים מעוז ראשי ואם יאמרו לך שאין הקב"ה פוקד עקרות אמור להם הרי אלקנה מהר אפרים מעיד שפקדתי חנה אשתו שנ' (שמואל א ב כ) כי פקד ה' את חנה ותהר. יהודה מחוקקי אם יאמרו לך שאין הקב"ה מציל את הצדיקים מן האש אמור להם חנניה מישאל ועזריה מעידין שהצלתי אותן מן הכבשן והם משבט יהודה שנא' (דניאל ג) ויהי בהם מבני יהודה דניאל חנניה מישאל ועזריה הוי יהודה מחוקקי. ד"א לי גלעד אם יאמר לך אדם למה בנה אליהו מזבח בכרמל והקריב עליו קרבן ובהמ"ק היה קיים באותה שעה ואמר משה איש איש כבית ישראל אשר ישחט. ואל פתח אהל מועד וגו' (ויקרא יז) אמור לו כל מה שעשה אליהו לשמו של הקב"ה עשה ועל פי הגבורה שנא' (מלכים ב ג) ויהי ככלות המנחה ויגש אליהו הנביא ויאמר הוי לי גלעד. ולי מנשה אם יאמר לך אדם למה גדעון הקריב

עין יוסף

(כח) זשה"כ לי גלעד ולי מנשה. כ"ל: [ויגש אליהו הכיצד כולכך אליהו להקריב מזבח ס' שי"ל שכך היה כדבור מהקב"ה ויאמר וגו'] . ובדבר עמיתי ר"ל שבדבר כי מתפלל לפניו על הדבר כי הקב"ה מתאווה להתפלל של צדיקים גם הקריב בלשון רבים ולי"ל להקשות למה מתח ס' נסיס הדבר למה כיס לוקח בהפלגה לכתב נגמ שלא יתמהו מעשה כך יש בס כמ"ש

בבמה

כפ"ק

דִּי שְׁכִינָה וָעֹשֶׂה נִיט רַעַן זִין מִשְׁכָּן. אֲבָר נָאט הָט גִוויזֶן אַרְבֶּה אַז דֶר מִשְׁכָּן וָועט מְבַפֶּר זַיין אוֹף דֶר זִינְד פּוּן עֶגֶל הָט. ר' נְחוֹנְט צוּ דִי נְשִׂיאִים אִיר וָועט זֶעהֶן אַז מֶען וָועט נִיט דַארְפֶן אַיינֶער נְדָבָה. עִם שְׁמַיִים הָם הַבִיאוּ אֵלָיו נְדָבָה בְּבֹקֶר בְּבֹקֶר דִי יוּדֶן הָאבֶּן גְּבְרַאכְט זָוס מִשְׁכָּן אֲלֵי אִין דֶער פְּרִיא. הָם רַבִּי יוֹחָנָן נְחוֹנְט אוּן צַוויי פְּרִי מָארְגִינְס הָאבֶּן נְדָבוֹת אִיז שׁוֹין נָוועֶן נִינִיג צוּם מִשְׁכָּן אוּן עִם אִיז נָאךְ נִבְלִיבֶּן. עִם שְׁמַיִים וְהַמְּלָאכָה הָיְתָה דַיִם הִיא מְלָאכָה אִיז גָוועֶן גִינוּג צוּ טָאן מִיט דִיא נְדָבוֹת וָואם מֶען הָט גְּבְרַאכְט אוּן עִם אִיז נָאךְ גִבְלִיבֶּן. שְׁמַיִים וַיַּרְא מֹשֶׁה אֶת כָּל הַמְּלָאכָה מֹשֶׁה רַבִּינוּ הָם גֶּזֶעהֶן דִי נַאנְצִי מְלָאכָה אַז עִם אִיז פַּארְטִיג. הָם עֶר זַייא גְּבֶענְטְשְׁט אַז דִי שְׁכִינָה זָאל רֶעסֶן בֵּיי זַיי. וְאוּנְט נָאט בֶּיעְלֶם הַזֶּה הָאט מֹשֶׁה אֶיבֶּר נֶבֶענְטְשְׁט אֶבֶּר דֶּעְתִיד לָבוֹא וְועל אִיךְ אַיין אַלֶיין בֶּענְטְשֶׁן עִם שְׁמַיִים וַיְבָרֶךְ יְהוֹשֻׁעַ בִּיצְיוֹן נָאט זָאל דִיר בֶּענְטְשֶׁן פּוּן צִיוֹן בְּיִים הַשְׁכִּימִי נְשִׂיא לִבְנֵי אֶפְרַיִם דָּעם זִיבְטֶן טָאג אִים שְׁבָּת הָם מַקְרִיב גוֹוֶען קָרְבָּנוֹת אֶלִיעָזֶר בֶּן עַמִּיהוּד דֶר נָשִׂיא פּוּן שֶׁבֶט אֶפְרַיִם דָּם זְאנְט דֶר פָּסוּק לִי גִלְעָד לִי מְנַשֶּׁה זְאנְט נָאט אוֹב עִם וְועלֶן אַיינֶן זְאנְן דִי עוֹ"ג אַז נָאט וָועט נִיט מְחַיֶּה מֵתִים זִין זְאלְט אִיר זִיי זְאנְן אֵלִיָּהוּ הַנָּבִיא קָאן עֶרוֹת זְאנְן דוֹרֶךְ זַייא הָאנְד הָאבּ אִיךְ מְחַיֶּה מֵתִים נָוועֶן דָם מִיינֶט דֶער פָּסוּק צוּ מִיר אִיז גִלְעָד וָוארום אֵלִיָּהוּ הַנָּבִיא אִיז גָוועֶן פּוּן דֶר שְׁבָּט גִלְעָד. אוּן צוּ מִיר אִיז מְנַשֶּׁה אוֹב מֶען וָועט אַיינֶן זְאנְן אַז נָאט נֶעמְט נִיט צוּ קִין בַּעֲלֵי תְּשׁוּבָה זְאלְטְסוּ זַיי זְאנְן מְנַשֶּׁה קָאן עֶרוֹת זְאנְן אַז אִיךְ הָאבּ אִים מְקַבֵּל גָוועֶן מִיט תְּשׁוּבָה. עִם שְׁמַיִים וַיִּתְפַּלֵּל אֵלָיו וַיֵּעָתֶר לוֹ מְנַשֶּׁה הָאט מִתְבַּפֵּל גָוועֶן צוּ נָאט אִיז נָאט צוּ אִים אִיבֶּר גֶּבְעֶטֶן גָוועֶן אוּן הָאט אִים וַיְשִׁבֵהוּ יְרוּשָׁלַיִם צוּ זַיין מַלְכוּתָה דֶענְצְמָאלְט הָאט מְנַשֶּׁה גְוויסְט אַז נָאט אִיז אֲנָאט אֶפְרַיִם קְטַנְתִּי רָאשִׁי אוֹיב אֶעְנְטְשֶׁן וָועלֶן זְאנְן אַז נָאט אִיז נִיט פּוֹקֵד קִין עֲקָרוֹת זְאלְטְסוּ זַייא וַוייזֶן אֶלְקָנָה פּוּן שֶׁבֶט אֶפְרַיִם דָאבּ אִיךְ זַיין וַוייבּ חַנָּה אוֹף גֶיעֶטֶן מִיט זוֹן מִיט טָעכְטֶר יְהוּדָה מְחוֹקְקִי אוֹב מֶענְטְשֶׁן וָועלֶן דִיר זְאנְן אַז נָאט אִיז נִיט מַצִּיל זַיינֶי צַדִּיקִים פּוּן פַּייעֶר זְאלְטְסוּ זַיי זָאנְן חֲנַנְיָה מִישָׁאֵל וַעֲזַרְיָה פּוּן שֶׁבֶט יְהוּדָה וָועלֶן עֲרוֹת זְאנְן אַז אִיךְ הָאבּ זַייא מַצִּיל גְוועֶן פּוּן פַּייעֶר. נָאךְ אַפְשֶׁט אִיז לִי גִלְעָד אַז אַמֶענְטְשׁ וָועט דִיר פְּרֶענְגֶן פַּר וָום אֵלִיָּהוּ הַנָּבִיא הָאט גְּבוֹעט אַמְזוּבֵּחַ אוֹף דֶעם בְּאַרְג וָום הַיִיסְט הַכַּרְמֶל אוּן דָאט מַקְרִיב גוֹוֶען אוֹף אִים קָרְבָּנוֹת אוּן דֶער בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אִיז עֶר חַיִיב בֶּרֶת זְאלְטְסוּ אִים זְאנְן אַלֶיס וָואם אֵלִיָּהוּ הַנָּבִיא הָט עֶר אַלֶיס גְטָאן פּוּן נָאטֶם וְועגֶן אוּן נָאט הָאט אִים גֶהַיִיסֶן אַז טָאן. עִם שְׁמַיִים וַיְהִי בַּעֲלוֹת הַמִּנְחָה וַיִּגַּשׁ אֵלִיָּהוּ נָאךְ מִנְחָה הָט גֶּעהָבְּט אֵלִיָּהוּ הַנָּבִיא אוּן גְּנָאט הָאט אִים גֶהַיִיסֶן אַז טָאן. עִם

בבמה והרי היה אסור שהרי שילה קיימת היתה . א"ר אבא בר כהנא ז' דברים עשה גדעון הקריב פר הנעבד ופר המוקצה ובנה מזבח וכרת עצים מן האשרה והקריב בלילה קרבן על ידו בלא כ"ג והיה מן הכותרים . וכל מה שעשה על פי הגבורה עשה ויהי בלילה ההוא ויאמר לו ה' קח את פר השור אשר לאביך ופר השני שבע שנים והרסת את מזבח הבעל אשר לאביך ואת האשרה אשר עליו תכרות ובניה מזבח לה' אלהיך על ראש המעוז הזה במערכה ולקחת את הפר השני העלית עולה בעצי האשרה אשר תכרות (שופטים ו) הוי אומר לי מנשה . ידודה מחוקקי ואם יאמר לך אדם הרי דוד עבר על לא העשה אמור לו דוד למד השבים בסופר המלמד תינוקות שנא' (תהלים נ) אלמדה פושעים דרכיך וחטאים אליך ישובו הוי יהודה מחוקקי . אפרים מעוז ראשי ואם יאמר לך אדם למה חלל יהושע את השבת ביריחו אמור לו ע"פ הגבורה עשה שנ' (יהושע ו) ויאמר ה' אל יהושע ראה נתתי בידך את יריחו ואת מלכה גבורי החיל וסבותם את העיר כל אנשי המלחמה הקיף את העיר פעם אחת כה העשה ששת ימים ושבעה כהנים ישאו שבעה שופרות היובלים לפני הארון וביום השביעי תסבו את העיר ז' פעמים . ומנין שהיתה שבת שאין ז' ימים בלא שבת . הוי אפרים מעוז ראשי . ועוד ד"א עשה יהושע מדעתו מה שלא נאמר לו כיון שנכבשה חומת יריחו שבת היה אמר יהושע השבת כלו קדש וכל מה שבשבנו בשבת יהא קדש לה' שנא' (שם) כל כסף וזהב וכלי נחשת וברזל קדש הוא לה' אוצר ה' יבוא. א"ר ברכיה הכהן ברבי בעיר הנדחת עשאה ועיר הנדחת אסורה בהנאה שנא' (דברים י"ג) ושרפת באש את העיר

עץ יוסף

כפ"ק דכריתות (יפ"ת) : [פנעה דכריב עמב נדמון] . פי' שנעשה עבירות עמב . ויש כוב כמב מוכח:חות . וע' במ"ב כויל"ק פ' כ"ב ופי' בחלבוב סב ותמנה נמת : [פר . מ קלב] . שבוקלס לתקרובת כחמלס שבוקלס כדב . יב ופר כשני ז' שנים ומפרש בפרק כל כחסורין שבוקלס לחמכרב ז' שנים : [ובקריב בלילב] . שבקריבן בכל נקוס פסול בלילב : מי כתיב ביום לוחו חם בכי"ו . וכן מחיטב מדכתיב ביום זבחכם וכב כתיב ויעש לילב . ור"ח מי כקב"ב ת"ל לעשותו בלילב מלי קחמר ויכי כי יכול מע מוס יומם ויעש לילב ככי קן מלוחו . ולי נל קחמר ביב כוכי מלי עביד עבידב . ר"ל דקח"ל לי בעית עביד בלילב ולמלח פחדו ביב עוסב ביום בעיקר כמלוב (יפ"מ) : [קרבן עב ידו בכ"ג] . כוב עבידב לכלת מסוק זב ובקריב בעלמו : [וביב מן ככבים בל כחמכב] . פי' ם יב גזל ביון דמן ככבי חמכב סוב . ולימב נמימר דביון דחקב ם לחמכב בח חמתי דעתייכו מיניב וכו"ל לפקר ולית ביב מסוס גזל ע"ז ת"ל דביון דחין בקדש לחמכב פדחיתב בח מכבת ע"ז לעולם ברשות בעלים קחי (יפ"מ ופ"ת) ובכבש גרם כן כ"י סחמכב: [כבי דוד עבר על ל"ת] נלחמ מכוונב על מעשב זב בכב ועי' נענף : [דוד למד מבשים] . מכוונב למחשע"ל

דרך	ענף יוסף	ואת
דוד עבר על לא תעשה ע' בעין אבל קשה אם אוריה לא נתן לה גם כריתות אם כן הוי חייבי כריתות ואם נתן לה גם גם איסור לאו לא היה ואפשר שאע"פ שנתן לה גם ע"מ היה הגט בסתר והיתה נקראת אשת אוריה והיה לו להחתין עד שיהרג אוריה ואחר כך ליקח אותה ועבר על לא תחמוד אשת רעיך שהיה לו להשביע יצרו בנשיו עד שיהרג אוריה וע' באלשיך ובכלי יקר שעל נביאים ראשונים : לא		

פּוּן נָאט הָאבּ אִיךְ גָּטָאן אַלֵי זָאכָן וָום אִיךְ טוּא אוֹבּ עֶטְוָאס דִיר זָאגָן פַּר וָואס הָט גֶּבָעטְן מִקְרִיב גֶּוֶעזֶן אוֹף אַבָּבָה אַקְרָבָּן דֶעְנְצָמָאלְט אִיז דָאךְ אָסוּר גֶּוֶעזֶן . נָאר אִין דֶר שְׁמָאט שִׁילֹה דָארְטָן הָט מָען נָמָעכְט מִקְרִיב זַיִן . רַבִּי אַבָּא בַּר כַּהֲנָא זָאגְט זִיבְּן עֲבִירוֹת הָט דֶעְנְצָמָאלְט נִידְעזֶן גָּטָאן עָר הָט מִקְרִיב גֶּוֶעזֶן אַיין אָקְס וָום טָעזֶן הָט צוּ אִים גֶּרִיכְט . אוּן הָט גֶּבּוֹעט אַמְזְבַּח.אוּן הָט גֶּשְׁנִיטֶן הָאלְץ פּוּן אַלְיֶנֶדֶן בּוֹם אוּן הָט מִקְרִיב גֶּוֶעזֶן אַקְרָבָּן בִּיי נָאכְט.אוּן אַלַיין בִּיט נָאכְט . זָאגְט זָאךְ דָּם הָט אַלֵיס גָּטָאן גִּדְעזֶן דְּוָרְךְ דִי רַיִיד פּוּן נָאט עָם שְׁמָיִים וַיְהִי בַּלַּיְלָה הַהוּא עִם אִיז גֶּוֶעזֶן בִּיי נָאכְט הָט נָאט גָּזָגְט צוּ גִּדְעזֶן קַח אֶת פַּר הַשּׁוֹר אֲשֶׁר לְאָבִיךָ נָעם דָעם אָקְס פּוּן דֶיין טַאטִין וָואס עֶר הָאט צוּ אִים גְּרִיגְט זִיבְּן יָאר . אוּן זָאלְסְט צוּ וַואךְ דָעם מִזְבֵּחַ וָום דֶיין טַאטִי הָאט גְּבּוֹעט צוּ דָעם אָפּ נָאט אִין דָעם לִיגֶּנֶן בּוֹם וָואס שְׁמָיִים אוֹף דָעם מִזְבֵּחַ זָאלְסְט בּוֹעֶן אַמְזְבַּח צוּ נָאט אוּן זָאלְסְט נָעמָן דָעם אַנְדֶרִין אָקְס בִּכּוֹר ב זַיִן אַקְרָבָּן צוּ נָאט מִיט דָעם הָאלְץ פּוּן דָעם לִיגֶּנֶן בּוֹם יְהוּדָה מְחוֹקְקִי אוֹב אֵייגֶּר וָועט דִיר זָאגֶן דָּוִד הָט גָּטָאן אַגְרוֹסִי זִינְד מִיט זַיִן וָויב בַּת שֶׁבַע זָאלְסְט אִים זָאגֶן דָּוִד אִיז נִים רָאוִי גָּוֶעזֶן צוּ דָעם זִינְד נָאר בִּדֵי מָאכֶן לָעֶרֶנֶן מֶעֶנְטְשֶׁן אַז נָאט אִיז מְקַבֵּל אַבֶּעל תְּשׁוּבָה. אָם שְׁמָיִים דָּוִד הַמֶּלֶךְ הָאט גָּזָאגְט אַלֵּבְדָה פּוֹשְׁעִים דְּרָכֶיךָ אִיךְ וָועל לָעֶרֶנֶן דִי פּוֹשְׁעִים דַיִן וָועג אַז דִוא בִּיסְט מְקַבֵּל דִי פּוֹשְׁעִים אוֹיב זַייא מוֹזֶן תְּשׁוּבָה אוּן זִינְדִיגִי וָועלֶן הְשׁוּבָה טָאן אֶפְרַיִם מְעוֹז רֹאשִׁי אוֹיב טָעזֶן דִיר זָאגֶן יְהוֹשׁוּעַ הָט טְהַלֵּל שַׁבָּת גֶּוֶעזֶן בְּשַׁעַת עָר הָט גַּהַאלְטֶן מִלְחָמָה מִיט דֶר שְׁמָאט יְרִיחוֹ זָאלְסְט אִים זָאגֶן נָאט הָט אִים אַזוֹ גֶּהִיסֶן . עָם שְׁמָיִים וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל יְהוֹשֻׁעַ נָאט הָט גָּזָאגְט צוּא יְהוֹשֻׁעַ רְאֵה נָתַתִּי בְיָדְךָ אֶת יְרִיחוֹ וָעה אִיךְ הָאבּ גֶּגֶעבֶּן אִין דֵיִן הַאנְד דִיא שְׁמָאט יְרִיחוֹ מִיט אִיר קִינִיג אוּן אִיר זָאלְט צַרוּם רִינְגֶּלְן דִיא שְׁמָאט וָעקְס מָאכּ אוּן זִיבֶּן כֹּהֲנִים זָאלֶן טָרָאגֶן זִיבֶּן שׁוֹפָרוֹת פּוּן אַבָּאךְ פַּר דָעם אָרוֹן הַקֹּדֶשׁ . אוּן דָעם זִיבְּטֶן טָאג זָאלְסְט צַרוּם רִינְגֶּלְן זִיבֶּן מָאל דָם מִיינְט מָען אוֹם שַׁבָּת . אוּן נָאךְ אַזָאךְ הָאט יְהוֹשֻׁעַ גָּטָאן מִיט זַיִן דִיעָה בְּשַׁעַת עָר הָאט אַיין גְּנוּמֶן דִי שְׁמָאט יְרִיחוֹ אִיז נוֹעֶן שַׁבָּת הָט יְהוֹשֻׁעַ גָּזָאגְט וַייל שַׁבָּת אִיז הַייליג דְרוּם זָאל זַיִן אַלֶיס וָואס מָען הָאט גְּנוּמֶן אִין יְרִיחוֹ הַייליג צוּ נָאט . עָם שְׁמָיִים כָּל כְּפִי וְהַב וּכְלֵי נְחוֹשֶׁת וּבַרְזֶל קֹדֶשׁ הוּא לַיְיָ בָּם נָאכְצִי זוֹלְבֶּר אוּן נָאלְד אוּן כֶּלִים פּוּן קוּפֶּר אוּן אַיזִין אִיז הַייליג צוּ נָאט . רַבִּי בְּרֶכְיָה הַכֹּהֵן זָאגְט עָר הָט גְּמַאכְט דִיא שְׁמָאט יְרִיחוֹ אַז וויא אַיין עִיר הַנִּדַּחַת אַיין שְׁמָאט וָואס זַיִנְט צוּא ע"ג אַיין עָבּ

ואת כל שללה כליל לה' אלהיך. א"ר יהודה בר שלום למד לישראל מה שאמר הקב"ה ראשית עריסותכם חלה תרימו תרומ'(נמדבר טו)לכך אמר יהושע הואיל וכבשנו אותה תחלה נקדיש את כל שללה לגבוה. א"ל הקב"ה וכך עשית חייך הרי קרבנך מסייע את שבטך ודוחה את השבת שנא' ביום השביעי נשיא לבני אפרים. זש"ה (קהלת ח) באשר דבר מלך שלטון ומי יאמר לו מה תעשה שומר מצוה לא ידע דבר רע. וכה"א (מ"ב ג) אמר אלהי ישראל לי דבר צור ישראל מושל באדם צדיק מושל ביראת אלהים. מי הוא שמושל ביצרו מי טעושה רצונו של מקום ומי הוא זה זה יוסף אבי מנשה אבי אביו של יהושע בן נון מה כתיב בו (בראשית לט) ויהי אחר הדברים האלה ותשא אשת אדוניו את עיניה אל יוסף וימאן ולא שמע אליה. א"ל הקב"ה אתה לא שמעת לה חייך אני ממליכך על מצרים ויהיו כולם שומעין לדבריך שנא' (שם מא) ויאמר פרעה לכל מצרים לכו אל יוסף וגו'. וכה"א (שם) אתה תהיה על ביתי וגו'. ולא יעשו בני פלטרין שלי דבר חוץ מדעתך. וכה"א (שם) ויוסף הוא השליט על הארץ הוא המשביר. על ששלט ביצרו נעשה שליט בארץ שנא' (שם לט) ויהי איש מצליח. לא היה צריך לומר אלא צדיק למה כתיב איש מצליח א"ל הקב"ה שוית מה שלא שוה אדם הראשון ואין מצליח אלא לשון שויה שנא' (שמואל ב יט) וצלחו הירדן לפני המלך אמר ליה הקב"ה אין קרבן יחיד דוחה את השבת חייך קרבן בנך דוחה את השבת בשביל מצוה שעשית הוי אומר ביום השביעי נשיא לבני אפרים אלישמע בן עמיהוד. א"ר עזריה א"ל הקב"ה ליוסף אתה שמרת מצות לא תנאף וקיימת את התורה קודם שנתהיה חייך אין שבט מפסיק בין שני בניך בקרבן אלא אפרים ביום השביעי ומנשה ביום השמיני. ר' מאיר ור' יהושע

ענף יוסף עץ יוסף בן

לא צדיק ליומר אלא צדיק. המדרש ס"ל שאין פי' מצליח בעסקי העולם דאם כן לא היה לו לתא"ו בשם איש בענין זה כי לא יתא"ו בלשון איש אלא בענין שלימות האדם כמו איש צדיק איש חיל איש אמת ועוד דאם כן מאי ויהי בבית אדוניו הכי הול"ל ויהי איש מצליח בבית אדוניו שלא היה מצליח בבית אחר אלא פירושו מצליח בשלמיותו וה"א דבק למה שאמר ויהי ה' את יוסף דהיינו שהיה סימן ידו שלא ישנה מעמו ובענין זה היה איש מצליח ושוב אמר שהיה גם כן מצליח בעסקי בית אדוניו ולחכי קשה למדרש דהל"ל ויהי איש צדיק דלא אשכחן לשון הצלחה אלא בענייני העולם (יפ"ת):

שויית מה שלא שוה אדה"ר ע' בעץ. ואפשר ליישב בדוחק ש"ל שעשה דבר גדול ונצח יצרו כנגד אשת אדוניו שהיתה מתגרה בו בכל יום ויום ונצחה שלא עשה זה אדם הראשון נגד אשתו אלא שמע לה והפסיד כמו שנאמר וצלחו הירדן לפני המלך שפירושו גם כן שעשו דבר גדול ונצחו יצרו שעברו הירדן ברגליהם להראות הכנעה לפני המלך קודם כל ישראל. ונפל שמעי לפני המלך בעבורו בירדן ר"ל בעוד שהיה המלך עובר בירדן בתוך הטים וכמו שפי' הכלי יקר:

אבל

הּוֹרָה אַז דִיא שְׂמָאט אִיז אָסוּר בְּהַנָּאָה. ָעם שְׂמָיוּט וְשִׂרְפָּת בָּאש אֶת הָעִיר וְאֶת כָּל שְׁלָלָהּ כָּלִיל לַיי"אֱלֹהֶיךָ דוּא זָאלְסְט פַאר בְּרֶענִין דִיא שְׂמָאט אִין ַפייֶער טִיט דָעם נַאנְצָען וּובּוּנְג אַלְיִם זָאל אוֹף נַיין אוֹף דָעם פַּייֶער. רַבִּי יְהוּדָה בַּר שָׁלוֹם אָמַר יְהוֹשֻׁעַ הָאט גְלֶעְרְנְט דִיא יוּדִין וָואס נָאט הָט נִשְׁרִיבֶּן אִין דֶער הוֹרָה. רֵאשִׁית עֲרִיסוֹתֵיכֶם חַלָּה תָּרִימוּ תְרוּמָה אִיר זָאלְט נָעמֶן דָאס עֶרְשְׂטֶ פִּין טֵייג גֶעבֶּן חַלָּה צוּם בֹּהֵן דָס אִיז הַיילִיג אַזוֹ יְרִיחוּ אִיז דָס עֶרְשְׂטֶ פּוּן אַיין נָעמֶן דָאס עֶרְשְׂטֶ פּוּן דָס הַיילְג מַאכְן צוּ נָאט. הָט נָאט צוּ אִים גְזָאגְט אִיךְ שְׁוֶוער אַז דַיין קָרְבָּן וָועט דוֹחֶה שַׁבָּת זַיין. עָם שְׂמָיוּט בִּיום הַשְׁבִיעִי נָשִׂיא לִבְנֵי אֶפְרַיִם דָעם זִיבֶּטֶן מָאג דָם אִיז אוּם שַׁבָּת הָאט גְבְּרַאכְט אֲקָרְבָּן דֶער נָשִׂיא פּוּן שֵׁבֶט אֶפְרַיִם. דָם זָאגְט דֶר פָּסוּק בַּאֲשֶׁר דְּבַר מֶלֶךְ שִׁלְטוֹן וּמִי יֹאמַר לוֹ מַה תַּעֲשֶׂה דֶר וָום גְּוֶועלְטִיגְט אוֹף דָעם יֵצֶר הָרָע אוּג טוּט דָעם וִויל פּוּן נָאט דָס טִיגְט הַצַּדִּיק דֶר פָּאטֶר פּוּן כְּנֶסֶת דֶר זַיידִי פּוּן יְהוֹשׁוּעַ שְׂמָיוּט בֵּיי אִים תַּשְׁא אֵשֶׁת אֲדוֹנָיו אֶת עֵינֶיהָ הָט זַיין הַארְצֶנְטֶ אוֹף גִיהוּבֶן אִירֶע אוֹגֶן אוֹף יוֹסֵף אוּג הָט גָזָאגְט לְיג טִיט מִיר. הָט יוֹסֵף נִיט גְוָואלְט הָאט נָאט אִים גְזָאגְט דוּא הָאסְט נִיט צוּ גֶהָערְט אִירֶי רַייד אִיךְ שְׁוֶוער אִיךְ וָועל דִיר מַאכְן קִינְגִין אוֹף כְּצִבַּיִם אוּג אַלֶע וָועלְן צוּ הֶערֶן דַיינֶי רַייד. עָם שְׂמָיוּט וַיֹּאמֶר פַּרְעֹה אֶל מִצְרַיִם לְכוּ אֶל יוֹסֵף הָט גָזָאגְט צוּ דִי מִצְרִיים גַייט צוּ יוֹסֵף וָום עֶר וָועט זַייךְ זָאגֶן זָאלְט אִיר טָאן. אוּג עָם שְׂמָיוּט פַּרְעֹה הָט גָזָאגְט אִתָּה תִּהְיֶה עַל בֵּיתִי דוּ בִּיסְט דִיא וָועכְט הָאבֶן צוּ שַׁאפֶן אוֹף דַיין הוּז גְזִינְד זַיי וָועלְן נִיט טָאן קֵיין שוּם זַאךְ אֶן דִיר. אוּג עָם שְׂמָיוּט וַיוֹסֵף הוּא הַשַּׁלִּיט עַל הָאָרֶץ הוּא הַמַּשְׁבִּיר יוֹסֵף אִיז דֶער גְוָועלְטִיגֶר אוֹף דָעם גַאנְצָן לַאנְד עֶר אִיז דֶער שְׁפַּייזֶער דֶער פַּאטֶר וָואס עֶר הָאט גְוָועלְטִיקְט אוֹף דָעם גַּאנְצָן לַאנְד עֶר גְוָוארֶן דֶער גְוָועלְטִיגֶר פּוּן גַאנְץ מִצְרַיִם. אוּג גָאט הָאט אִים גָזָאגְט דוּא בִּיסְט גֶרֶעכְר פּוּן אָדָם הָראשוֹן עֶר הָאט צוּ גֶהָערְט זַיין וַוייב חַוָּה עָסִין פּוּן עֵץ הַדַּעַת אוּג דוּ הָאסְט נִיט גֶהָערְט צוּ דֶר פּוּטִיפַּרְע. הָאט גָאט גָזָאגְט קֵיין שוּם קָרְבָּן פּוּן אֲטָעמְטֶשֶׁן אִיז נִיט דוֹחֶה שַׁבָּת נָאר דֶר קָרְבָּן פּוּן שַׁבָּט יוֹסֵף אִיז דוֹחֶה שַׁבָּת. רַבִּי עַזַרְיָה אָמַר הָט גָזָאגְט צוּ יוֹסֵף הַצַּדִּיק דוּ הָאסְט מְקַיֵּים גְוָוארֶן דִי תּוֹרָה אַיידֶר זִיא אִיז גֶגֶעבֶּן גְוָוארֶן אוּג דוּ הָאסְט נִיט גְוָואלְט פִּיר הָאבֶן טִיט פּוּטִיפַּרְע עוֹבֵר זַיין אוֹף דָעם לא הִנְאַף דְרוּם שְׁוֶוער אִיךְ אַז קֵיין שוּם שַׁבָּט וָועט נִיט מַפְסִיק זַיין צְוִוישֶׁן דַיינֶי קִינְדֶר דִיין זִין אֶפְרַיִם וָועט בִּיקְרִיב זַיין דָעם וִויבֶּטֶן טָאג אוּג דַיין זִין מְנַשֶּׁה

דעם

בן קרחה היו דורשין את השמות . אלישמע אלי שמע ולאדונתו לא שמע . עמיהוד עמי היה הש"י ולא עם אחר . וכן גמליאל בן פדהצור אמר יוסף גמליאל גמל אל עמי גמולים טובים . בן פדהצור פדני צור מצדתי מבית הסהר . וכן כתיב (תהלים יח) יגמלני ה' כצדקי כבור ידי וגו' . א"ר שמואל בר אמי מהו כבור ידי כבוריות ידי שהייתי ברור במצות יגמלני ה' . כל אדם שהוא עני ירא מן הקב"ה וכשהוא עשיר בוטח בעשרו ואין עליו יראת שמים . אבל יוסף כשהיה עבד ירא את ה' כשהיתה אדונתו משדלתו והוא אומר לה ואיך אעשה הרעה הגדולה הזאת וחטאתי לאלהים (בראשית לט) וכשנעשה מלך הוסיף יראה שנא' (בראשית מב) ויאמר אליהם יוסף ביום השלישי זאת עשו וחיו את האלהים אני ירא . וכשירדו אחיו אצלו שנית וירא יוסף אתם את בנימין וגו' (שם מג) והרי אין דרך המלכים להכין מיום לחבירו . א"ר יוחנן שבת היתה שנא' (שם) והכן ואין והכן אלא שבת שנא' והיה ביום הששי והכינו (שמות טז) א"ל הקב"ה אתה שמרתה את השבת עד שלא נתנה חייך שאני עושה שבן בניך יהיה מקריב בשבת מנין ממה שקראו בענין ביום השביעי נשיא לבני אפרים :

ביום השמיני נשיא לבני מנשה . (כט) ילמדנו רבינו נר חנוכה שהותיר בה שמן ביום ו'אשון מהו להדליק בה בשני . כך שנו רבותינו נר חנוכה שהותיר בה שמן ביום ראשון מוסיף עליו כל שהוא ומדליקו ביום שני . ואם הותיר ביום שני מוסיף עליו ביום השלישי ומדליקו . וכן בשאר הימים . אבל הותיר ביום שמיני . עושה לו מדורה בפני עצמו . למה כיון שהוקצה למצוה אסור להשתמש ממנו . לא יאמר אדם איני מקיים מצות זקנים הואיל ואינן מן התורה . אמר להם הקב"ה בני אין אתם רשאין לומר כך אלא כל מה שגוזרים עליכם תהיו מקיימין שנאמר

עין יוסף ועשית

כסם שתסה לה הסכתה כין לה הנילף לנלח תגנוב ע"כ : [ויקח יוסף מחם את בנימין תמר ובכות טכח וטכן ותין וככן ח מיום לתכינו (כ.) שנו ה"ב סמוחיה כה שמו כיום רחמון מם שנתמר וכיכו וכיכו וכרי תין דרך] . כנ"ל (יפ"ת ות"ח): [ממס שקראו בענין ביום הסכיעי] . ר"ל סכיום ח' סוקס כמסכן

כסכילך

דָּעם אַכְטָן טָאג . רַבִּי מֵאִיר מִיט רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ כְּעָנִין דַּארְשָׁנִין דִּי נָעמָן פּוּן טָעְנְטָשָׁן פַּר וָואס הַייסְט דָּער נָשִׂיא פּוּן אֶפְרַיִם אֱלִישָׁמָע . וָוארוּם אֱלִישָׁמָע אִיז טַייטְש צוּ מִיר הָאט עֶר צוּ גֶהערְט . אוּנ צוּ פּוּטִיפַּרַע הָט עֶר נִיט גֶהערְט אִיז טַייטְש מִיט מִיר אִיז גָּווען זַיין שַׁייגְקייט נִיט מִיט־קין פְּרָעמְדָן גְּמַלִּיאֵל אִיז טַייטְש נָאט הָט מִיר בְּצָאלְט גוּטָע בְּצָאלְונג דָּר פַּר גָּן פְּרָקְצוּר אִיז טַייטְש נָאט הָאט מִיר אוֹם גְּלַייזְט פּוּן תְּפִיסָה . וָוארוּם יוֹסֵף אִיז גְּוֶעזֶן תָּפִים פַּר דָּר מַעֲשֶׂה פּוּן פּוּטִיפַּרַע אוּנ אַזוֹ הָט גָּזָאגְט דָּוִד הַמֶּלֶךְ . יְגְמְלֵנִי ה' כְּצִדְקִי כְּבוֹר יָדַי נָאט טוּט מִיר בְּצָאלֶן אַזוֹ וָויא מַיין גֶּרֶעכְטִיקְ־יט אִיז אוּנ אַזוֹ וָויא בִּיין קֶלְאֶרְקֵייט פּוּן מֵיינִי הָענְד . אַלֵּי טָעְנְטָשָׁן אַז זַיי זָענָען אָרוּם פַּר זַיְכָעֶרֶן זַיי זַיְן אוּנ נָאט . אוּנ אַז זַיי וָועֶן רַייךְ פַּר זַיכָערְט עֶר זַיְן אִין רַייכְקַייט אוּנ הָט נִיט־קין יִרְאַת שָׁמַיִם . אָבֶר יוֹסֵף הַצַּדִּיק אַזוֹ עֶר אִיז גָּווען אַקָּנְעכְט הָט עֶר זַיְן פַּר זִיכָערְט אִין נָאט אוּנ אַז פּוּטִיפַּרַע הָט אִים גֶּרֶעט שֶׁלֶּעכְטְס הָט עֶר אִיר גָּאנְט וָויא אַזוֹ קאן אִיךְ דָּאס טָאן וְנָרֵנָן קֶענְען נָאט . אוּנ אַז עֶר אִיז גָּוואֹרן מֶלֶךְ אִין מִצְרַיִם הָט עֶר נָאךְ מִיין גֶהאט יִרְאַת שָׁמַיִם . עָם שְׁמַייט וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם יוֹסֵף בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי זֹאת עֲשׂוּ וְחְיוּ אֶת הָאֱלֹהִים אֲנִי יָרֵא יוֹסֵף הָט גָּזָאגְט צוּ דִי בְּרִידֶר דָּעם דְּרִיטֶן טָאג דָּם נָאלְט אִיר טָאן אִיר נָאלְט מִיר בְּרֶענֶגֶן אַיְיעֶר בְּרִידֶר בִּנְיָמִין וָוארוּם אִיךְ פָּארְכְט מִיר פַּאר נָאט וָויל אִיךְ אַייךְ נִיט שָׁלֶּעכְטְס טָאן . דָּער נָאךְ אַז דִּיא בְּרִידֶר וָענֶן נִיקוֹמֶן מִיט בִּנְיָמִין עָם שְׁמַייט אִין פָּסוּק וְטַבּוֹם טַבַּח וְהָכֵן וּסְמֹךְ יוֹסֵף הָאט גֶהייסֶן זַיין מְשָׁרֵת עֶר וָאל שָׁעכְטֶן אוּנ וָאל אֶן גְּרַייטֶן אַסְעוּדָה אוֹף מָארְגֶן . אוּנ־קיין שׁוּם נְרוֹסֶר מאן גְּרַייט נִיט אֶן קיין סְעוּדָה פּוּן הַייטְ אוֹף מָארְגֶן . נָאר יוֹסֵף הָאט גְּהִיט אוֹף שַׁבָּת אוּנ דָּם אִיז גָּוואֹרן פְּרַייטִיג דַּארְף מֶען אֶן גְּרַייטֶן אוֹף שַׁבָּת . עָם שְׁמַייט וְהָיָה בַּיּוֹם הַשִּׁשִּׁי וְהֵכִינוּ דֶּעם וָעֶקְסְטֶן טָאג פְּרַייטִיג וָאל מֶען אֶן גְּרַייטֶן אוֹף שַׁבָּת . הָט נָאט צוּ אִים גָּזָאגְט דוּא הַיְטְסְט שַׁבָּת אַיְידֶר אִיךְ הָאב אִים נְגַעבֶּן . אִיךְ שָׁווֹער אַז אִיךְ וָועל מַאכֶּן אַז דַּיין זוֹנְס זוֹן וָועט מַקְרִיב זַיין קָרְבָּנוֹת אוּם שַׁבָּת דְּרוּם שְׁמַייט דָּעם זִיבְּטֶן טָאג הָט מְקְרִיב גָּווען דָּר נָשִׂיא פּוּן שֵׁבֶט אֶפְרַיִם בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי נָשִׂיא לִבְנֵי מְנַשֶּׁה דִּיא תַּלְמִידִים הָאבֶּן גְּפְרֶעגְט רַבִּי תַּנְחוּמָא נֵר חֲנוּכָּה אַז עָם אִיז אִיבֶּר גְּבְּלִיבֶּן פּוּן עֶרְשְׁטֶן טָאג בּוֹמֶל צוּ מֶען בֶּענְטְשָׁן מָארְגֶן אוֹף דָּעם חֲנוּכָּה לִיכְט . הָט עֶר זַיא גָּזָאגְט אַז עָם בְּלִיבְּט אִיבֶּר בּוֹמֶל אִין לֶעמְפִּיל מֶען מָארְגֶן צוּ גִיקֶן נָאךְ אוּנ בֶּענְטְשֶׁן חֲנוּכָּה לִיכְט אוּנ אַזוֹ אוֹב עָם [illegible] גְּבְּלִיבֶּען דָּעם אַנְדֶרִין טָאג אֶנְדֶר דָּעם דְּרִיטֶן טָאג בִּיז כּוֹף חֲנוּכָּה . אוּנ דָּעם אַכְטִין טָאג אוֹיב עָם אִיז גְּבְּלִיבֶּן בּוֹמֶל אִין לֶעמְפִּיל מַאכְט עֶר אַפַּייעֶר אוּנ פַּאר בְּרֶענְט דָּעם בּוֹמֶל וָוארוּם דָּעם בּוֹמֶל מָאר מֶען נִיט נִיצָּן צוּ־קיין אַנְדֶרֵי זַאךְ עֶר אִיז הַיילִיג . פּוּן דֶּר מִצְוָה נֵר חֲנוּכָּה מָאר מֶען נִיט נִיצָּן צוּ־קיין וָואכְדִיגִי זַאךְ . אוּנ אֶמֶענְטְשָׁן זָאל נִיט וָאגֶן אִיךְ וָויל נִיט מְקַיֵּים זַיין דִּיא מִצְוָה פּוּן חֲנוּכָּה וָויל דִּי מִצְוָה שֶׁשַּׁייט גִּיט אִיז דִּר הוֹרה . הָט נָאט גָּזָאגְט מֶען מָאר אַז נִיט זָאגֶן נָאר וָואס דִּיא חֲכָמִים הַייסֶן מָאן מוּז מֶען

מְקַיֵּים

(דכריס יז) ועשית על פי התורה אשר יורוך . למה שאף על דבריהם אני מסכים שנא' (מיוב כב) ותגזר ואמר ויקם לך . תדע לך שהרי יעקב בשעה שברך מנשה ואפרים מה כתיב שם (כרלפמיס מח) וישם את אפרים לפני מנשה . עשה הקטן קודם לגדול . וקיים הקב"ה גזרתו . אימתי בקרבנות הנשיאים שהקריב שבט אפרים תחלה שנא' ביום השביעי נשיא לבני אפרים ואחר כך מנשה מנין ממה שקראו בענין ביום השמיני נשיא לבני מנשה :

(ל) **ביום** השמיני נשיא לבני מנשה . א"ר אבין הלוי בר' היה יוסף מברך להקב"ה ואדונו ראה אותו מלחש בפיו והוא אומר לו מה אתה אומר . הוא משיבו ואומר אני מברך להקב"ה . א"ל אני מבקש לראותו . א"ל יוסף הרי חמה שהוא אחד מכמה שמשין שלו אין אתה יכול להביט בו כבודו עאכ"ו . א"ל הקב"ה חייך בשבילך אני נגלה עליו שנא' (שם לג) ויראא אדוניו כי ה' אתו . א"ר חנינא מהו שכתוב מי הוא זה מלך הכבוד (תהלים ד) שהוא חולק כבוד ליראיו . מלך ב"ו אין משתמשין בשרביטו ומשה ואהרן נטלו שרביטו שנא' (שמות ד) ויקח משה את מטה האלהים בידו מלך ב"ו אין יושבין על כסאו ושלמה כתיב בו (ד"ה ב כט) וישב שלמה על כסא ה' . מלך ב"ו אין רוכבין על סוסו ואליהו רכב על סוסו של הקב"ה ואי זה סוסו של הקב"ה סופה וסערה שנאמר (נחום ב) ה' בסופה ובסערה דרכו ונתנו לאליהו שנא' (מלכים ב ב) ויעל אליהו בסערה השמים. מלך ב"ו אין לובשין לבושו והקב"ה מלביש לבושו למלך המשיח . ומה הוא לבושו של הקב"ה הוד והדר שנא' (תהלים קד) הוד והדר לבשת . וכתיב (שם כא) הוד והדר תשוה עליו . מה כתיב בהקב"ה כעל גמולות ה' כעל ישלם וגו' (ישעיה נט) מהו שלם ישלם משלם לטובים כטובים ולרעים כרעים . מה כתיב ביוסף בן פרת יוסף (כרלפמיס מח) א"ל הקב"ה יוסף יהא שלום על העין שעצמה ולא הביטה באחת המצריות שנא' (שם) בנות צעדה עלי שור . א"ר אבין מהו עלי שור אמר הקב"ה עלי

עין יוסף

לשלם

(ג) **בשבילך** חיי מגלה עליו שנאמר כו' . שנרמס לו כהלום [מעמ] . מגשון שונא עיניו . פי' סותם וסוגר : [מנב] מו בכסיון כעמוד ענן וכיונה בו לכבוד כלדיק כשהלה כמגלה עין מה שעשה] . כל"ל (ג"ל : (רמב"ן ויפ"ת) : [מלך כ"ו חין לוכסין לבושו] . ע"ל קדל ותרגם שיש בשמן

מְקֹמוֹת זַיִן אַזוֹ וויא עָם שְׁבִיעִית עַל פִּי הַתּוֹרָה אֲשֶׁר יוֹרוּךָ דוּ וְאַלְטֶט טָאן אַזוֹ וויא דָם לֶעֶרנוּנג וָום דִיז חָכָמִים וְועלֶן דִיךְ לֶעֶרנֶן . אוּנ אִיךְ גָאט בִּין מַסְכִּים אוֹף זַייעֶרי רֵייד . עָם שְׁבִיעִית וְתִגזוֹר אוֹמַר־וַעֲקָם לְךָ וָום דִיא חָכָמִים הָאבֶּן גוֹט גְוועֶן דָם בְּלַיבְּט שְׁטַיין אוֹף אַייבִּיג אַזוֹ וויא טִיר גִפִּינֶן בְּשַׁעַת יַעֲקֹב אָבִינוּ הָט גִבְּענְטְשְׁט דִי־קִינְדֶר פּוּן יוֹסֵף הַצַּדִּיק שְׁטַיט דָארְט עֶר הָט גִבְּענְטְשְׁט דָעם זוּן אֶפְרַיִם פֹּר מְנַשֶּׁה חָאטְש אֶפְרַיִם אִיז דָר יוּנְגֶערֶר זוּן אוּנ מְנַשֶּׁה אִיז עֶלְטֶר וויל עֶר הָט גֶזָעהֶן אַז פּוּן אֶפְרַיִם וְועט אֲרוֹם קוּמֶן יְהוֹשׁוּעַ בִּן נוּן . אוּנ אַזוֹ הָט נָאט מְקֹמוֹת גְוועֶן וָום יַעֲקֹב הָט גְמַאן דָא בִּיי דִיזֶן קִרְבָּנוֹת זוּן דִיא נְשִׂיאִים הָאט פְּרִיעֶר מַקְרִיב גְוועֶן דָר נָשִׂיא פּוּן שֵׁבֶט אֶפְרַיִם אוּנ דָר נָאךְ דֶער נָשִׂיא פּוּן שֵׁבֶט מְנַשֶּׁה ביום השמיני נשיא לבני מנשה דָעם אַכְטֶן טָאג הָט מַקְרִיב גְוועֶן דָר נָשִׂיא פּוּן שֵׁבֶט מְנַשֶּׁה הָאט רַבִּי אַבִּין הַלֵּוִי גְזָאגְט יוֹכֶף בְּשַׁעַת עֶר אִיז גְוועֶן בֵּיי פּוֹטִיפַר פְּלֶעגְט עֶר לוֹבִין גָאט אוּנ פּוֹטִיפַר הָאט גְזֶעהֶן עֶר דָעט מִט דִיא לֶעפְצִין אוּנ עֶר הָאט נִיט גְוויסְט וָואס עֶר רֶעט פְּלֶעגְט עֶר אִים כְּרֶעגְנִין וָום רֶעדְטְט עֶפְּעס פְּלֶעגְט עֶר צוּא אִים זָאגֶן אִיךְ לוֹב נָאט . הָאט עֶר צוּא אִים גְזָאגְט אִיךְ וויל אִיהְם זֶעהֶן . הָאט יוֹכֶף גִיזָאגְט: דִיא זוּן פּוּן הִימֶל אִיז אֵיינֶם פּוּן זַייני בְּאדִינְערְם קָאנְטְט נִיט קוּמֶן אִין דֶעֶר זוּן אֲרֵיין וויל־קְטְט קוּמֶן טִיין נָאט . הָט נָאט גְזָאגְט צוּ יוֹכֶף הַצַּדִּיק אִיךְ שְׁווֶער פּוּן דַייגְט וָועֶן אִיךְ טִיךְ אַנְטְפֶּלֶעקֶן צוּ אִים עָם שְׁמַייט בְּרָא אֲדוֹנָיו כִּי יְיָ אִתּוֹ דָר בֵּאר הָאט גֶזֶעהֶן אַז נָאט אִיז מִיט יוֹכֶף . רַבִּי חֲנִינָא זָאגְט עָם שְׁמַייט מִי הוּא זֶה מֶלֶךְ הַכָּבוֹד גָאט הַייסְט דֶעֶר מֶלֶךְ פּוּן כָּבוֹד עֶר גִיט צוּא זַייני צַדִּיקִים כָּבוֹד ׳ אַמֶלֶךְ בָּשָׂר וָדָם טָאר מֶען נִיט רִירֶן אוּנ נִיצְן זַיִן גִילְדִינֶי רִישְׁל וָום עֶר הַאלְט . אוּנ מֹשֶׁה מִיט אַהֲרֹן הָאבֶּן גְנִיצְט נָאטְם רִישְׁל . עָם שְׁמַייט וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת כַּפֵּה הָאֱלֹהִים בְּיָדוֹ מֹשֶׁה רַבֵּינוּ הָט גְנוּמֶן דָעם שְׁטֶעקֶן פּוּן נָאט אִין דֶר הַאנְד . אַמֶלֶךְ בָּשָׂר וָדָם טָאר מֶען נִיט זִיצֶן אוֹף זַיִן שְׁטוּל . אוּנ בִּיי שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ שְׁמַייט וַיֵּשֶׁב שְׁלֹמֹה עַל כִּסֵּא יְיָ שְׁלֹמה הַמֶּלֶךְ אִיז גֶזעסֶן אוֹף נָאטְם שְׁטוּל. אַמֶלֶךְ בָּשָׂר וָדָם טָאר מֶען נִיט רַייטֶן אוֹף זַיִן פֶּערְד . אוּנ אֵלִיָּהוּ הַנָּבִיא הָט גְרַייטֶן אוֹף נָאטְם פֶּערְד . דָם טַיינְט מֶען עָם שְׁמַייט בְּגִיא אֵלִיָּהוּ בְּסַעֲרָה הַשָּׁמָיִם אֵלִיָּהוּ הַנָּבִיא אִיז אַרוֹף גַנאנְגֶן מִיט דֶעם שְׁטוּרְעם וויינְט אוֹף דָעם הִימֶל דָא אִיז נָאטְם פֶּערְד . עָם שְׁמַייט יְיָ בְּסוּפָה וּבְסַעֲרָה דַרְכּוֹ נָאטְם וָועג אִיז מִיט דֶעם שְׁטוּרְעם וויינְט . אַמֶלֶךְ בָּשָׂר וָדָם טָאר מֶען נִיט אֶן קְלַייֶדְן זַיִן קְלַייד אוּנ נָאט וָועט אָן קְלַייֶדְן זַיִן קְלַייד צוּם מֶלֶךְ הַמָּשִׁיחַ אוּנ וָואס אִיז נָאטְם קְלַייד הוֹד מִיט הָדָר . עָם שְׁמַייט שְׁוִינְקְויט מִיט לוֹב הָאטְט נָאט זִיךְ אָן גְקְלַייד . אוּנ בִּיא מֶלֶךְ הַמָּשִׁיחַ שְׁמַייט הוֹד וְהָדָר תְּשִׂים עָלָיו שְׁוִינְקְויט מִיט לוֹב וָועֶלְטְט אִים אָן קְלַייֶדְן . אוּנ עָם שְׁמַייט נָאט בְּאצָאלְט אִיטְלִיכֶן וויא צוּ אִים נֶהָעֶר . גוּטֶם צוּם גוּטֶן אוּנ שְׁלֶעכְטֶם צוּם שְׁלֶעכְטִין . בִּיי יוֹכֶף הַצַּדִּיק שְׁמַייט דִיא טָעכְטֶר פּוּן מִצְרַיִם וָענִין גְשְׁטַאנֶן אוֹף דִיא מוֹעֲרִין שׁ

לשלם שכר אותו העין . שנו רבותינו שהיו אוכלין במקדש לפנים מן הקלעי' אבל בשילה מה שעשה יוסף פרע לו הקב"ה מה כתיב שם ויעזוב בגדו אצלה (פס לט) א"ל הקב"ה חייך כשיצאו בניך ממצרים עתיד הים לראות ארונך ולברוח שנא' (תהלים קיד) הים ראה וינוס הירדן יסוב לאחור. ומה ראה ראה ששמר יוסף כל עשרת הדברות . שמעון איש קטרון אומר עצמותיו של יוסף ראה ולא עוד אלא שהיתה ארונו מהלכת לפני הארון . ואו"ה רואין אותו ואומרים מה טיבו של ארון זה שהוא הולך לפני ארון של תורה וישראל אומרים זה הוא ארון המת שהוא מהלך לפני ארון התורה שקיים זה כל מה שכתוב בזה עד שלא נתנה התורה ולפיכך זכה לילך עמו א"ל הקב"ה ליוסף יוסף אע"פ שפרעתי לך מקצת שכר הקרן קיימת לך לעה"ב כדי שיגאלו ישראל גאולת עולמים זכות יעקב ובזכותך הם נגאלין שנא' (פס עו) גאלת בזרוע עמך בני יעקב ויוסף סלה:

פרשת בהעלותך

וידבר ה' אל משה לאמר. דבר אל אהרן בהעלותך את הנרות. (א) ילמדנו רבינו מהו להדליק בשמן שריפה בשבת . כך שנו רבותינו אין מדליקין בשמן שריפה ביום טוב . רבי ישמעאל אומר אין מדליקין בעטרן מפני כבוד השבת . וחכמים מתירין בכל השמנים . בשמן שומשמין בשמן אגוזים בשמן צנונות בשמן דגים בשמן פקועות בעטרן ובנפט . רבי טרפון אומר אין מדליקין אלא בשמן זית בלבד . עמד ר' יהודה על רגליו וא"ל לרבי טרפון מה יעשו אנשי מדי שאין להם אלא שמן אגוזים מה יעשו אנשי אלכסנדריא שאין להם אלא שמן צנונות . ומה יעשו אנשי קפוטקיא שאין להם לא זה ולא זה . א"ל רבי טרפון הרי מצינו שחבב הקב"ה שמן זית יותר מכל השמנים בנר ובהדלקה שהרי שנה פרשת הדלקת הנר ושילש בכמה מקומו' ומרוב

חיבתו עין יוסף

(ז) **בשמן** שריפה . פי' שמן תרומה שנטמא וקרי ליה שמן שומשמין] . שמן כנעמה מזרע שומשמין : [שמנות] . לגיר: [בשמן שריפה לפי שלשריפה עומדת שתאכלה : דגים] . מקרבי דגים שנימוחו (רש"י) : [פק עות] . דלעת מדברי: [מכו לסדליק בשמן שריפה כי"ט] . כגיל : [כך ס"ר מן מדליקין] [נפט] . מין שמן שריחו רע כ־תמריון במסכת יומא (דף ל"ט) בשמן שריפה כי"ט]. וכגמרא (מסכת שבת כ"ד ב) מפרש טעמא לפי ב ח למדוד נפט ת"ל במדוד לג למד מהין מדם רוסה לסיועו (רש"י) : [עמד ר' יהודה על רגליו] . ובמסכת שבת כ"ג ע' ת ס' מהין שורפין קדשים כי"ט ס' וגזרו חכמים מהן קדש"ס ע' ת ס' [בשמן] . פסולתה דזיפתא : [מפני כ־כ"ג על רגליו ואמר מה יעשו מכאי כ־ל מהין להם מלת שמן שומשמין ומה יעשו מכאי קפוטקיא מהין שם ד"ס לפי מהין שורפין : [בשמן] . שריחו רע וגזרינן שמא יניחנו ויבא מהין כשורפין כשוד בשבת] . מלת שמן במקום מור כעין יממא ע"ש כ"ב ג' : [בשמן מבת חשובה מלת שמן במקום מור כעין יממא ע"ש כ"ב ג' : [בשמן

יַעֲנֶה דָם שׁוּנְקוּיט פּוּן יוֹסֶף הַצַּדִּיק אוּנ עֶר הָט נִט אוֹף גְּהוּבֶּן זַיינִי אוֹגֶן אַקוּק צוּ טָאן אוֹף זַיי • הָאט נָאט גְּנוּגְט אִיהְ וָועל אִים בְּאצָאלֶן שְׂכַר פַּר זַיינִי אוֹגֶן . עִם שְׁמַטְיוּט בִּיי יוֹסֶף הַצַּדִּיק בִּיעזוּב בִּגְדוֹ אָצְלָה בִּינֶם בִּיצָא הַחוּצָה עֶר הָט אִיבֶּר גְּלָאזְט זַיין קְלֵייד בִּיי פּוּטִיפַּרַע אוּנ אִיז אַנְטְלָאפֶן גָּנוּאכֶן אִין בֵּאם • דְּרוּם אִיז דֶּר יַם אַנְטְלָאפֶן פַּר דִי יוּדֶן בְּשַׁעַת דִּיא יוּדֶן זָענֶן נְקוּמֶן צוּם יַם שְׁמַטְיוּט דִּים רָאה וַינוּס דֶּר יַם הָאט גְּזוֹעהֶן דָּעם אָרוֹן פּוּן יוֹסֶף הַצַּדִּיק אִיז עֶר אַנְטְלָאפֶן זָענֶן דִּיא אַרְיבֶּר גְּנַאנֶגֶן טְרוּקֶן . רַבִּי שִׁמְעוֹן פּוּן דֶּר שְׁטָאט קְטָרוֹן זָאגְט דִּיא בֵּייגֶר פּוּן יוֹסֶף הַצַּדִּיק זָענֶן נְלָעגֶן אִין אַיין אָרוֹן פְּלֶעגְט דָּעָר אָרוֹן גַּיין פַּר דֶּעם אָרוֹן הַקּוֹדֶשׁ וָום דָּאסֶן אִיז גְּלָעגֶן דִּיא לוּחוֹת פְּלֶעגֶן אֲלֵי פֶּעלֶקֶר פְּרֶעגֶן וָום אִיז דָּאס פַּר צֶווַיי אָרוֹנוֹת וָום גַּיינֶן פְּרִיעֶר פַּר דִי יוּדֶן . אוּנ פָּאר וָאס גַּייט פְּרִיעֶר דֶּר אָרוֹן פַּאר דֶּעם אָרוֹן הַקּוֹדֶשׁ . הָאבֶּן דִי יוּדֶן גְּנָאגְט דָּם אִיז אַיין אָרוֹן פּוּן אֱמֶטֶן וָום עֶר הָט מְקַיֵּים גְּוֶוען דִּיא תּוֹרָה וָאס לַיגְט אִין אָרוֹן הַקּוֹדֶשׁ דְּרוּם גַּייט זַיין אָרוֹן פְּרִיעֶר . הָאט נָאט גְּזָאגְט צוּ יוֹסֶף הַצַּדִּיק אִיהְ הָאב דִּיר אוֹף דֶּר וָועלְט אַבִּיסֶל שְׂכַר בְּאצָאלְט אָבֶּר דֶּר עִיקָר שְׂכַר דַּיינֶר שְׁמַטְיוּט אוֹף יֶענֶר וָועלְט אוּנ אִין דֶּעם זְכוּת פּוּן יַעֲקֹב אָבִּינוּ מִיט יוֹסֶף הַצַּדִּיק וְיִשְׂרָאֵל יוּדֶן וָועלְן אוֹס גְּלַייזְט מִיט דַּיין שְׁטַארְקִיט דִּין פָּאלְק דִּיא קִינְדֶּר פּוּן יַעֲקֹב מִיט יוֹסֶף : נָאט הָאסְט אוֹס גְּלַייזְט מִיט דַּיין שְׁטַארְקִיט

בְּהַעֲלוֹתְךָ אֶת הַנֵּרוֹת דִּיא תַּלְמִידִים הָאבֶּן גִּפְרָעגְט רַבִּי תַּנְחוּמָא בּוֹטִיל פּוּן תְּרוּמָה אַז עֶם אִיז טָאקָא גָּנוּאכֶן טָאר טָעַן דָּאךְ אִים נִט עֶסִין צוּ מִיזְג טָעַן אִים בְּרֶענֶען אוֹם יוֹם טוֹב . הָט עֶר זַייא גְּזָאגְט טָעַן טָאר אִים נִט בְּרֶענֶען אוֹם יוֹם טוֹב . וָוארוּם קֵיין קְדֻשִּׁים טָאר טָעַן נִט פַּר בְּרֶענֶען אוֹם יוֹם טוֹב . רַבִּי יִשְׁמָעֵאל זָאגְט טָעַן טָאר נִט בְּרֶענֶען אוֹף שַׁבָּת מִיט דֶּעם בּוֹטִיל וָאס הַיִּסְט עִטְרָן וָוארוּם עֶר שְׁטִינְקְט אִיז נִט קֵיין בָּבוּד שַׁבָּת דִי הֲכָמִים זָענֶן מַתִּיר טָעַן מְעַג בְּרֶענֶען אֲלֵי בּוֹטִלֶּין . מִיט נָאן אַייל . מִיט רֶעמָאךְ אַייל • מִיט פִּישׁ אַייל . אוּנ מִיט עֶמֶרְן . אוּנ מִיט נַפְט . רַבִּי טַרְפוֹן זָאגְט טָעַן טָאר נִט בְּרֶענֶען נָאר מִיט שֶׁמֶן זַית גוּטֶן בּוֹטִיל פּוּן אַייל בִּירְט . הָאט זִיךְ רַבִּי יְהוּדָה נִשְׁטָעלְט אוֹף דִּיא פִּים אוּנ הָט גְּזָאגְט צוּ רַבִּי טַרְפוֹן וָום זָאלְן טָאן דִּיא יוּדֶן וָום וואנֶען אִין מְדִינַת מָדַי זַיי הָאבֶּן נִט מֵיין נָאר נִים אַייל . אוּנ וָום זָאלְן דִי מֶעְנְטְשֶׁן פּוּן דֶּר שְׁטָאט אַלֶכְּסַנְדְרִיָא זַייא הָאבֶּן נָאר רֶעמָאךְ אַייל . הָאט רַבִּי טַרְפוֹן צוּ אִים גְּזָאגְט מִיר גְּפִינֶן נָאט לַיבְט בּוֹטִיל פּוּן אַייל בִּירְט מִיין וויא

חיבתו בחר שמן זית זך כתית למאור (שמות כז) למאור ולא למנחות . ומותר מן הזית הראשון היה למנחות הנקרבות . תדע שהרי כל המנחות לא נאמר בהן אלא ונתת עליה שמן (ויקרא ב) ובנר הדלקת כתב שמן זית ולא שאר שמנים זך כתית למאור ואנו מוצאין בהרבה מקומות צוה הקב"ה על הנרות להדליקו מן שמן זית זך שנא' (שמות כז) ואתה תצוה את בני ישראל ויקחו אליך שמן זית זך כתית . צו את בני ישראל ויקחו אליך שמן זית זך כתית למאור וגו' על המנורה הטהורה (ויקרא כד) ואף כאן כתיב בהעלותך את הנרות:

(ב) בהעלותך את הנרות · זש"ה ה' חפץ למען צדקו יגדיל תורה ויאדיר (ישעיה מב) אמר ליה הקב"ה למשה לא בשביל שאני צריך לנרות של ב"ו הזהרתי על הנרות אלא כדי לזכותם . וכה"א (דניאל ב) ונהורא עמיה שרא · וכה"א (תהלים קלט) גם חשך לא יחשיך ממך ולילה כיום יאיר כחשיכה כאורה . ללמדך שאינו צריך לנרות של ב"ו תדע לך כשאדם בונה בית עושה לו חלונות צרות מבחוץ ורחבות מבפנים כדי שיהא האור נכנס מבחוץ ומאיר מבפנים ושלמה בנה בהמ"ק ולא עשה כן אלא עשה חלונות צרות מבפנים ורחבות מבחוץ כדי שיהא האור יוצא מבפנים מבהמ"ק ומאיר לחוץ שכה"א (מלכים א ו) ויעש לבית חלוני שקופים אטומים . להודיעך שכלו אור ואינו צריך לאורה . ולמה צוה אתכם כדי לזכות אתכם . לכך נאמר בהעלותך את הנרות . הוי ה' חפץ למען צדקו יגדיל תורה ויאדיר . אמר להם הקב"ה לישראל הוו זהירין להדליק את הנרות לשמי ואני מאיר לכם אורה גדולה לע"ל לכך נאמר (ישעיה ס) קומי אורי כי בא אורך וגו' . וכתיב (שם ס) והלכו גוים לאורך ומלכים לנגה זרחך:

(ג) בהעלותך את הנרות . אתה מוצא שנים עשר שבטים שהקריבו קרבנות לחנוכת המזבח לא הקריב שבט לוי כלום והיו מצירים ואומרים למה רחקנו מהקרבה לחנוכת המזבח . מלה"ד למלך שעשה סעודה והיה קורא בכל יום אומניות . היה לו אוהב אחד שהיה אוהב יותר מדאי לא קרא אותו עמהם . והיה מיצר לומר שמא יש בלבו של מלך עלי כלום לפיכך לא

עץ יוסף

אין מדליקין ע"כ · ופרש"י כגון פסול שמנים דמתניתין : [ואף כאן כתיב בהעלותך את הנרות] . פי' מן המעולה שבשמנים תדליק את הנרות :

(ג) חלוני שקופים אטומים . פי' שקופים רחבים אטומים קצרים וצ"ע דמפרש שקופים להוץ ואטומים בפנים דלמא אפכא כדרך כל החלונות (יפ"ת) וי"ל דה"כ נ"ל ככל שקופים אטומים לא נכתוב רק ויעש לבית חלוני ואנא ידענא שמן הסתם היו כדרך כל החלונות . אלא ש"מ דאתא לכורת שהיו היפך מכל החלונות דעלמא (מ-רש"א) : [ולמה צוה אתכם כדי לזכות אתכם לכך נאמר בהעלותך] . ר"ל נתון עליהם דא"כ לכתוב כבדלקתך :

(ג) מצירים. פי' מצטערין : [אומניות] . פי' בכל יום ויום היה קורא לכל בעל מלאכה אחרת כפ"ע כלומר

אַלי בומלין . אין בהמ"ק האט גאט גזאגט מען זאל ברענגין שֶׁמֶן זַיִת זַךְ איילבירען, קלארין צו שטוסן צו לייכטן אין דער מנורה איז פון דאנן גלערינט אז צו מנורות דארף מען ניט האבן קיין גאנץ קלארן ביי אלי מנחות שטייט וְנָתַתָּ עָלֶיהָ שֶׁמֶן זאלסט געבין אויף דער מנחה בומיל עס שטייט ניט בומל קלארן פון איילבירט . אונ ביי דער מנורה שטייט שֶׁמֶן זַיִת זַךְ קלארין בומיל פון איילבירט בְּהַעֲלֹתְךָ אֶת הַנֵּרוֹת דם זאגט דער פסוק ה' חָפֵץ לְמַעַן צִדְקוֹ יַגְדִּיל תּוֹרָה וְיַאְדִּיר גאט האט גזאגט צו משה רבינו ניט וויל איך דארף דיא ליכטיקייט פון דער מנורה האב איך גהייסן צינדן דיא מנורה . נאר פון אייער זכות ווענין איך זאל זיין גוט אז איר וועט מקיים זיין מייני מצות . עס שטייט וּנְהוֹרָא עִמֵּהּ שְׁרֵא דאס ליכטיקייט רועט מיט גאט אונ נאך שטייט גַּם חֹשֶׁךְ לֹא יַחְשִׁיךְ מִמֶּךָּ, דס פינצטערניש מאכט דיר גאט ניט פינצטער וְלַיְלָה כַּיּוֹם יָאִיר אונ ביי נאכט איז ליכטיג אזו ווי ביי טאג . פון דאנן איז גלערינט אז גאט דארף ניט דיא ליכטיקייט פון מענטשן . מיר גפינן אמענטש בועט אשטוב מאכט ער דיא פענצטער שמאל אוסן ווייניג אונ ברייט איגעווייניג כדי דיא ליכטיקייט זאל אריין גיין פון אוסן ווייניג אונ עס זאל זיין ליכטיג איגעווייניג . אונ שלמה המלך הט גבועט דעם בית המקדש פר קערט שמאל פון איגעווייניג אונ ברייט פון אוסן ווייניג צו ווייזן אז גאט דארף ניט קיין ליכטיקייט. אונ דם ליכטיקייט זאל ארוס גיין פון בית המקדש לייכטין אוף דר גאנצר וועלט נאר דאס וואס גאט הט גהייסן ברענין אמנורה אין בית המקדש איז צו ליב דעם ליבשאפט פון יודן זאלן האבן מצות . גאט זאגט צו די יודן איר זאלט זיין גהיט צו צינדן דיא מנורה אלי טאג אין דעם זכות וועל איך אייך לייכטין מיט אגרויסי ליכטיקייט לעתיד לבוא . עס שטייט וְהָלְכוּ גוֹיִם לְאוֹרֵךְ פעלקער וועלין גיין מיט דיין ליכטיקייט אונ קיניגרייכן וועלין גיין מיט דיין שיינונג ווס גאט וועט אוף אייך שיינין בְּהַעֲלֹתְךָ אֶת הַנֵּרוֹת מיר גפינן עס שטייט פריער אין דער סדרה אז צוועליף נשיאים האבן גבראכט קרבנות צום חנוכת המזבח אונ שבט לוי הט ניט גבראכט האבן זיי גהאט פיל שמערצונג פר וום זיי האבן זיך דר ווייטערט פון צו ברענגין קרבנות צום חנוכת המזבח . לְמָשָׁל אמלך הט גמאכט אסעודה פר זייני שטאט לייט אלי טאג פלעגט ער רופן אויף דר סעודה אנדרי מענטשן דר מלך הט גהאט איין גוטן פריינד האט ער אים אוף אלי סעודות ניט גרופן הט דער גוטר פריינד גזאגט מסתמא הט דר מלך עפיס אין הארצין

אשנאה

לא זכנני מכל הסעודות האלו. כיון שעברו כל ימי הסעודה קרא לאותו אוהב ואמר לכל בני המדינה עשיתי סעודה ולך לעצמך אני עושה סעודה אחת בלבד יחידה לומר שאוהבי אתה. כך המלך זה מס"ה הקב"ה את מוצא י"ב שבטים הקריבו לחנוכת המזבח וקבלן הקב"ה שנא' קח מאתם ושבטו של לוי לא הקריבו. כיון שעברה חנוכת המזבח א"ל הקב"ה לאהרן ולבניו כל השבטי' עשו לעצמכם חנוכה ואתם לעצמכם עשו חנוכה לכך נאמר דבר אל אהרן ואל בניו בהעלותך ואח"כ קח את הלוים. ד"א בהעלותך את הנרות את מוצא שנתקשה משה במעשה המנורה יותר מכל כלי המשכן עד שהראה לו הקב"ה באצבע. בנ' דברים נתקשה משה כו' (נשיא סדר שמיני סימן ח') מקשה זהב מהו מקשה כלומר מה קשה היא לעשות שהרבה יגע משה עד שלא עשה המנורה שכה"א מקשה תיעשה המנורה (שמות כה) כיון שנתקשה אמר הקב"ה למשה טול זהב והשליכהו לאש והויציאהו והיא נעשית מעצמה וכפתוריה ופרחיה גביעיה וקניה ממנה אתה היה מכה בפטיש ומעצמה נעשית. לכך הוא אומר מקשה תיעשה המנורה יו"ד מלא ולא כתיב תעשה כלומר מעצמה העשה. מה עשה משה נטל את הככר והשליכו לאור ואמר משה רבש"ע הרי הככר נשלך בתוך האש כשם שאתה רוצה תעשה לפניך. מיד יצאת המנורה עשויה כתקונה. לכך כתיב כמראה אשר הראה ה' וגו' כן עשה משה אין אומר כאן אלא כן עשה סתם טי עשה הקב"ה. לפיכך א"ל הקב"ה להזהיר את אהרן להדליק שנא' בהעלותך את הנרות. אמר הקב"ה לישראל אם הזהרתם להיות מדליקים לפני אני משמר את נפשותיכם מכל דבר רע שנמשלו נפשותיכם כנר שנא' (משלי כ) נר ה' נשמת אדם:

(ד) **בהעלותך** את הנרות. וש"ה כי אתה תאיר נרי (תהלים יח) אמרו ישראל לפני הקב"ה רבש"ע אתה אומר שנאיר לפניך אתה הוא נרו של עולם והאורה דרה אצלך. כתיב (דניאל ב) הוא גלא עמיקתא ומסתרתא ידע מה בחשוכא ונהורא עמיה שרא. ואתה אומר אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות. הוי כי אתה תאיר נרי. אמר להם הקב"ה לא שאני צריך לכך אלא

עין יוסף

[כלומר מעצמם תיעשה]. כלי': [לפיכך ח"ל הקב"ה לכזכיר] את מכבין: (ד) **ואתה** לומר אל מול פני וגו'. ר"ל שזה ג"כ רמיזה שהקב"ה פי' לפי שהיה כח קדושה יתירה אמר הקב"ה לכזכיר את מכבין אמרינן בגמרא [סוי כי אתה תאיר נרי]. ר"ל אתה תאיר נרי ולפי כשמעשי: שהיה כבדלוק: מוטל עליו. וט':

אַשְׁנָאָה אוֹף מִיר דְּרוּם רִיפְּט עֶר מִיךְ נִיט. עָם הָט זִיךְ נָקאַנְצִיט דִיא טְעוּדוֹת רִיפְּט עֶר דֶעם גוּטֶע פְרַיינְד אוּנ וָאנְט אִים פּוּן דַיינִים וָועגִין מַאךְ אִיךְ בְּאזוּנדֶר אַטְעוּדָה וויל דוּ בִּיסְט מִין בֶּעסְטֶר גוּטֶער פְרַיינְד. אַזוֹ נָאט דֶר מֶלֶךְ מְלָכִי הַמְּלָכִים עֲוָועלְיךְ נְשָׁמִים הָאבֶּן גִּבְּראכְט קָרְבָּנוֹת פּוּן חֲנוּכַּת הַמִּזְבֵּחַ הָט נָאט אַלֶּי קָרְבָּנוֹת צוּ גֶנוּמֶן. עָם שְׁמַיִים קוּ פִּיאתָם נָאט הָט גִּנָאנְט צוּ מֹשֶׁה רַבֵּינוּ עָם צוּ בַּיי זַיִיא דִיא קָרְבָּנוֹת. אוּנ שֶׁבָּט לֵוִי הָאבֶּן גִּיט גִּבְּראכְט עָם הָאט זִיךְ נָקאַנְצִיט דֶר חֲנוּכַּת הַמִּזְבֵּחַ הָאט נָאט נָאנְט צוּ אַהֲרֹן מִים דִיא קִינְדֶר. דִיא צְוָועלְיף שְׁבָטִים הָאבֶּן גִּבְּרֶענְגט בְּאזוּנדֶער אוּנ אִיר מַאכְט בְּאזוּנדֶר חֲנוּכַּת הַמִּזְבֵּחַ. דְרוּם שְׁמַיִים דֶער נָאךְ בְּהַעֲלוֹתְךָ אֶת הַנֵּרוֹת אַהֲרֹן זָאל צוּנְדֶן דִיא מְנוֹרָה. אוּנ דֶר נָאךְ שְׁמַיִים קוּ אֶת הַלֻּמִּים דוּא וָאלְסְט נָעמֶן דִיא לֻוִים רַיינִיקֶן. זַיִיא פּוּן מַיינְט וָועגִין בְּהַעֲלוֹתְךָ אֶת הַנֵּרוֹת מִיר נִפֶּלֶן מֹשֶׁה רַבֵּינוּ אִיז אִים שְׁוֶוער גָּוֶוען צוּ פֵּר שְׁמַיִין וִויא אַזוֹ מֶען מַאכְט דִיא מְנוֹרָה בִּיז וָואנֶן נָאט הָט אִים גָּווִיזֶן מִיט דֶעם פִּינְגֶר דְרוּם שְׁמַיִים בְּקִשָּׁה תֵּעָשֶׂה הַמְּנוֹרָה גֶעם נָאלְד אוּנ וַארְף אַרַיין אִין פַיִיעֶר וָועט אֲלֶיין נְמַאכְט וָועדִין דִיא מְנוֹרָה. מִיט אִירֶע קְנָעפּ. מִיט אִירֶע בְּלִימֶן. מִיט דִי בְּעכֶרְם. מִיט דִיא רָעדֶר. דְרוּם שְׁמַיִים בְּקִשָּׁה תֵּעָשֶׂה הַמְּנוֹרָה דִיא מְנוֹרָה וָאל גְמַאן וָועדִין אֲלֶיין מֹשֶׁה רַבֵּינוּ הָאט גָּווִיזֶן אֶצֶעמְטֶער נָאלְד אוּנ הָט אַרַיין גָּווארְפֶן אִין פַיִיעֶר אוּנ הָט אֶצֶעמְטֶער נָאלְד אִין פַיִיעֶר וָואס דוּא וויל וָועדִין נְמַאן מִיט נָמַאן אִיךְ הָאבּ אַרַיין גָּווארְפֶן אֶצֶעמְטֶער נָאלְד אִין פַיִיעֶר וָואס דוּא וויל וָועדִין נְמַאן אַזוֹ אִיז בְּאלְד אַרוֹס פּוּן פַיִיעֶר אַמְנוֹרָה אַפַּארְטִיגִי דְרוּם שְׁמַיִים כַּמַּרְאֶה אֲשֶׁר הֶרְאָה יְיָ אֶת מֹשֶׁה כֵּן עָשָׂה אֶת הַמְּנוֹרָה אַזוֹ וִויא דָם נְשְׁמַאלְט פּוּן דֶר מְנוֹרָה וָם נָאט הָט גִּווִיזֶן מֹשֶׁה רַבֵּינוּ אַזוֹ הָט נָאט נְמַאכְט דִיא מְנוֹרָה עָם שְׁמַיִים נִיט אַז מֹשֶׁה רַבֵּינוּ הָט נְמַאכְט נָאר נָאט הָט וִיא גְמַאכְט. דְרוּם הָט נָאט גְּזָאנְט פַּר זָאנְען אַהֲרֹן מִים דִיא קִינְדֶר זַיְינֶן דִיא מְנוֹרָה אֲלֵי תָאנ. אוּנ נָאט הָט גְּזָאנְט צוּ דִיא יוּדֶן אַז אִיר וָועט זַיין נִיהִיט צוּ בְּרֶענְגִין פַּאר מִיר וָועל אִיךְ הֵיזֶן אַיְיעֲרִי נְפָשׁוֹת פּוּן שְׁלֶעכְטֶם וָואדְרוּם דִיא נְשָׁמָה אִין גְּלֵיכֶן צוּ אֲלֵיכְט. עָם שְׁמַיִים נֵר יְיָ נִשְׁמַת אָדָם נָאמְס לֵיכְט אִיז דִיא נְשָׁמָה פּוּן מֶענְטְשֶׁן בְּהַעֲלוֹתְךָ אֶת הַנֵּרוֹת דָם זָאנְט דֶר פְּסוּק כִּי אַתָּה תָּאִיר נֵרִי דוּ נָאט בִּיסְט מִין דֶר לַיכְטֶר דִי יוּדֶן הָאבֶּן גְּזָאנְט רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם דוּא זָאנְסְט אוּנְז מִיר זָאלֶן לַיכְטֶן פַּר דִיר דוּ בִּיסְט דֶער דִיר לַיכְטֶר פּוּן דֶר נָאנְצֶר וָועלְט אוּנ דָאס לֵיכְטִיקֵיט אִיז לֶעבֶּן דִיר. עָם שְׁמַיִים הוּא גָּלֵא עֲמִיקָתָא וּסְתִירָתָא יָדֵע מָה בַּחֲשׁוֹכָא וּנְהוֹרָא עִמֵּיהּ שָׁרֵא נָאט אַנְטְפֶלְעקְט אַלֶי טִיפְּע אוּנ פַּר בָּארְגְנִי זָאבֶּן עֶר וַוייסְט וָום אִין דֶער פִּינְצֶטֶר אִיז אוּנ דָאס לֵיכְטִיקֵיט רוּעט מִיט אִים אוּנ דוּ וָאנְסְט אוּנְז צוּנְדִין דִיא מְנוֹרָה זִיבֶּן רָעדֶרן. דָאס נָאט גְּזָאנְט נִיט אִיךְ דֶאךְ

אלא שתאירו לי כשם שהארתי לכם למה לעלות אתכם בפני כל האומות שיהו אומרים ראו היאך ישראל מאירין למי שהוא מאיר לכל . מלה"ר לפקח וסומא שהיו מהלכים בדרך וכו' (לעיל סדר תצוה סי' ד') והיה הקב"ה מנהיגם ומאיר להם שנא' (שמות יג) וה' הולך לפניהם יומם וגו' . כיון שהוקם המשכן קרא הקב"ה למשה וא"ל אמור להם שיאירו לי שנא' דבר אל אהרן ואמרת אליו בהעלותך אמרו ישראל להקב"ה כי אתה תאיר נרי ואתה אומר לנו שנאיר לפניך . אמר להם הקב"ה לישראל בשביל לעלות אתכם אמרתי שתאירו לי כשם שהארתי לכם בדרך לכך נאמר בהעלותך :

(ה) **בהעלותך** מה כתיב למעלה מן הענין ויהי ביום כלות משה ויקריבו הנשיאים (במדבר יז) ואח"כ דבר אל אהרן בהעלותך זשה"כ יראו את ה' קדושיו כי אין מחסור ליראיו (תהלים לד) את מוצא למעלה י"א שבטים הקריבו ושבט לוי לא הקריב ושבט אפרים וכל הנשיאים הקריבו חוץ מנשיאו של לוי . ומי היה נשיא לוי זה אהרן שנא' (במדבר יז) ואת שם אהרן תכתב על מטה לוי . ואהרן לא הקריב עם הנשיאים והיה אומר אוי לי שמא בשבילי אינו מקובל שבט לוי . א"ל הקב"ה למשה לך אמור לאהרן אל תתירא לגדולה מזו אתה מתוקן לכך נאמר דבר אל אהרן ואמרת אליו בהעלותך . הקרבנות כל זמן שבהמ"ק קיים הן נוהגין אבל הנרות לעולם אל מול פני המנורה וכל הברכות שנתתי לך לברך את בני אינן בטלין לעולם . ד"א אל מול פני המנורה שלא תהיו מבזין על המנורה הוי שנא' (זכריה ד) כי מי בז ליום קטנות ושמחו וראו את האבן הבדיל ביד זרבבל שבעה אלה עיני ה' המה משוטטים בכל הארץ . זו המנורה ומהו שבעה אלה שבעת הנרות כנגד ז' ככבים שמשוטטים בכל הארץ . כך חביבין הם לפני שלא תהיו מבזין עליה . לכך נאמר אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות שמא ישעה אותך יצרך לומר שהוא צריך אורה מה כתיב בחלונות בהמ"ק וחלונות אטומות אל ההאים ואל אליהמה לפנימה לשער וגו' (יחזקאל מ) כחלונות אכ"ב אלא כהחלונות שהיו רחבות מבחוץ וצרות מבפנים כדי שיהו

ענף יוסף

אבל הנרות לעולם כו' . קשה הלא הנרות בטלו בזמן החורבן ג"כ . ויש שדחקו לומר שהוא על נרות חנוכה . וא"כ הוא מה הביא מפסוק יאירו שבעת הנרות והם ח' ועוד שאינה פעשית ע"י כהנים לבד . ועוד שאינן רק מדברי סיפרים ואיך נזכר בתורה אך הוקשה להם א"כ אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות שיראה שיש דבר במשכן מול פני המנורה ושם יאירו ולא כן הוא . ולא נראה להם ז"ל אשר כתב רש"י ז"ל שעל האמצעי ידבר ע"כ אמרו שאבר לו הקדוש בריך הוא הנרות שהדליק יהיו גם אחר החורבן ולבד אותו מהפסוק אל מול פני המנורה יאירו כו' כלומר כי כל מה שבמקדש שלמטה נשמטי יש לעיטתו למעלה רוחני באופן כי מול פני מנורה זו יש

מנורה

זה כנגד (זכ"ש) : [לכך נאמר דבר אל אהרן ואמרת כו']. ר"ל שכוח מתוכן ג"כ שנאמר בכל דבר ואמרת שלפי דרש זה כך פירושו אל"ל בקב"ה למשה דבר אל אהרן ענין כלענ זו שהיה בכעס אל אהרן כלומר אל תתירא כלומר אל תתירא כי אם גדול ממלכם ואח"כ ואמרת אליו ותפרש לו מה היה שכוח בהעלותך כו' כי זה דבר גדול כדלקמן (תנחומא) : [מכל הנרות לע לם] . רמז לנ"ח לף לאחר כניסת (רמב"ן) וע' בענף

עין יוסף

אתם אומר שמאיר לך : [בהעלותך אתכם] . פי' כדי שיהיה לכם מעלה לפני כל בני העולם שיאמרו שאין ישראל כפויים טובה שהם מאירים למי שמאיר להם :

(ב) **ושבט** לפרים וכל הנשיאים הקריבו . קשה למה יפה שבט לפרים מכלם אחר השבטים . אך לפשטר דמן הקריבו' נמשיל לפרים סוכיות תוכן . ככל נמשיל שהקריב לה הקריב בעד עצמו אלא בעד כל שבטו דלפ ליתא שבט עצמו יפה ולפ"ל הכלל כלו ל"ש לזן שבטו לפרים הקריב בשבת והכי ק"ס לן שלזן קרבן יחיד דומה שבת אלא ודאי כל קרבן בת בעד כל השבט ונקט קרבן לבול שדומה את השבת . ועל כן נלטעה לומר בשבילו שהשבה לה כעגל הבא מהכל שבטו לוי . וזה שכתוב לה מולא ו"ל נשיאים הקריבו ושבטו לפרים כה יב כו' דדוקא על ידי קרבנו של לפרים עולה לו

מוציאים

זו

מוציאים אורה לחוץ. א"ר ברכיה הכהן הברק הזה תולדות האש של מעלה הוא והוא יוצא ומבהיק את כל העולם כולו שנא' (יחזקאל ו) ודמות החיות מראיהן כגחלי אש בוערות כמראה הלפידים וגו'. ומבהיק את כל העולם כלו ואני צריך לאור שלכם. ולמה אמרתי לכם אלא כדי להעלותכם שנא' בהעלותך. א"ר חנינא אמר הקב"ה העינים שיש בך יש בתוכם לכן ושחור ואין אתה רואה מתוך הלבן אלא מתוך השחור. הקב"ה שכלו אורה הוא צריך לאור שלכם. ד"א אל מול פני המנורה ב"ו מדליק נר מנר דלוק שמא יכול להדליק נר מתוך חשך. אבל הקב"ה הדליק אור מתוך חשך שנא' (בראשית א) וחשך על פני תהום מה כתיב ויהי אור ואמר הקב"ה ומתוך החשך הוצאתי אורה ואני צריך לנרות שלכם. ולמה אמרתי לך בשביל להעלותך להעלות נר תמיד:

(ו) ד"א בהעלותך וש"ה גם חשיך ממך ולילה כיום יאיר כחשכה כאורה (תהלים קלט) ולנו אתה אומר להדליק שנא' בהעלותך את הנרות. מלה"ד למלך שהיה לו אוהב א"ל המלך תדע שאצלך אני סועד היום לך התקין לי. הלך אוהבו והתקין מטה של הדיוט שלחן של הדיוט. כיון שבא המלך באו עמו שמשין סבבו מכאן ומכאן מנורות של זהב לפניו מכאן ומכאן כיון שראה אוהבו את כל הכבוד הזה נתבייש והטמין את כל מה שהתקין לו שהיה לו הכל מן ההדיוט. א"ל המלך מהו לא אמרתי לך שאצלך אני סועד היום למה לא התקנת לי כלום. א"ל אוהבו אדני המלך כשראיתי את כל הכבוד הזה נתבישתי והטמנתי כל מה שהתקנתי לך שהיו כלי הדיוטות. א"ל המלך חייך שאני פוסל את כל כלי שהבאתי עמי ובשביל אהבתך איני משתמש

עין יוסף ענף יוסף אלא

[זו כמנורה ומהו שבעה כו']. כרכב גרס חלף זו כמנורה שבעה מנורה רוחנית בבית המקדש שלמעלה שהיא המנורה השהירה חלו שבעת הנרות כנגד שבעה כוכבים כו' פי' ז' כוכבי לכת: [לכן שאמרנו פה ופ' הכתוב בהעלותך את הנרות שהיא בתוך עליה ובעלה אל הנרות להדליק לכבודו יתברך דע לך כי לא בלבד נאמר מול פני המנורה יאירו כדי שנלך ונאמר לחורש הזה ונך וכדפרקים"ו פה כי אם מה שהוא מול פני המנורה הזאת שהיא המנורה ז"ל (מ"כ): [בפרשה בשעה]. וגו' וכן לחילמות בכחלומות כחלכ: [חלת בכחלומות]. כ"ל כמה כלומר חלומות בכת שהיו נרות מלד פניס ובהנות מבחוץ (בחוץ וכמ"ש). ולו פירושו כמו כ"ף שם חס שהנרות שלמעלה א"צ להדליק יום יום כי אם מהיום ההוא כפרשיתי העליון לך ופתחה פתחתון בחצר (מ"כ): [חני לניך לחור שהדלק קן אהרן למטה הודלק למעלה נשארו דולקים לעד לעולם שלכם]. פי' בתמיה: [ולמה אמרתי לך בשביל להעלותך לשם נות נר מחמת א תו הדלקה נמצא שיהיה ההדלקה ההיא עומד אפילו תמיד]. כלומר וזכו דכתיב להעלות ל' עלוי ותלוי לחם (מ"כ): לאחר חירבן שאם בחרב של מעלה לא נחרב של מעלה. אך שמני הקרבנית של תנוכת המזבח אין הרשם שעשי נשער לעד מאו

כנרות והביאו ז"ל ראיה לזה מן הברכות והוא כי הברכות שברך אהרן לישראל האם לא שמשו רק בחייו הלא גם לאורך ימים כי אין לברכה עיכוב כך הוא זכות הארת המנורה (אלשיך) בנפים

פֿון מְנוֹרָה איר זאָלְט נִיט מײַנען אַז אִיךְ דאַרף אײַער לִיכְטִיקְייט נאָר אִיךְ ווִיל אַייךְ נְרוֹס מאַכן. רַבִּי בְּרֶכְיָה זאָגְט דָּר בְּלִיץ אִיז פון פַיִיער פון דֶעם פַיִיער פון הִימל אוֹן עֶר לַייכְט דִי נַאנְצִי וועלְט נַאְרְף אִיךְ דֶען אײַער לִיכְטִיקְייט. רַבִּי חַנִינָא זאָגְט נָאט קוקְט אוֹף אַיִיערִי אוֹגִין אִיז דָא אִין זַיִיא אוַייסקיל מִיט אַשְׁוַיאַרצִיל אוֹג דָּר מֶעְנְטְש זָעהְט נִיט פון וַייסִיל נָאר פון שְׁוַואַרצִיל צוּ וַייזְן אַז נָאט גִיט פון פוּנְצְטֶער לִיכְטִיקְייט נַאְרְף עֶר גִיט הָאבֶּען דִיא לִיכְטִיקְייט פון מֶעְנְטְשִׁין. נָאךְ אַפְּשֵׁט אִיז אַמְעְנְטְש אִיז דָּר שְׁטַיִיגֶר צִינְד אַלַיְיכְט פון אַלַיְיכְט אָבֶּר אַלַיְיכְט פון דָּר פוּנְצְטֶער קָאן עֶר נִיט אָן צִינְדְן אָבֶּר בִּיי נָאט שְׁטַיִיט וחושך על פני תהום אַייךְ דִיא וועלְט אִיז באַשאַפֶּן נְוואָרֶן אִיז נְוועֶן פוּנְצְטֶער נאָר אֱלֹהִים יְהִי אוֹר הָט נָאט נְזאָגְט עֶס זָאל זַיין לִיכְטִיג אִיז נְוואָרין לִיכְטִיג. נָאךְ נָאט פון פוּנְצְטֶער הָאט אִיךְ אוֹם נְצוּנְגִין לִיכְטִיקְייט נַאְרְף אִיךְ דֶען אַייעֶר לִיכְטִיקְייט נָאר אִיךְ ווִיל אַייךְ נְרוֹס מַאכֶן מִיט דָּר מְצָוָה פון צִינְדְן דִיא מְנוֹרָה בְּהַעֲלוֹתְךָ אֶת הַנֵּרוֹת דָּם נָאט דָּעָר פָּסוּק גם חשך לא יחשיך ממך ולילה ביום יאיר פוּנְצְטֶערְנִיש כַּאטְש דִיר נָאט נִיט פוּנְצְטֶער אוֹג נָאט אִיז פַּר דִיר לִיכְטִיג אַזוֹ ווִי בִּיי טָאג. פון דֶעְסְט וועגְן הָאטְש אוֹגְן גֵהַיִיסְן צִינְדְן לִיכְט פון דַיִינְט וועגְן. לְמַשָּׁל אַמָּלְךְ הָט גֵהאט אַגוּטֶן פְרַיִינְד נָאךְ דָּר מֶלֶךְ צוּ אִים זָאלְט וויסְן הַיינְט וועל אִיךְ עֶסְן בִּיי דִיר בְּרַייט זִיךְ צוּ. אִיז גֵאַנְגְן דָּר גוּטֶר פְרַיִינְד אוֹג הָט גִשְׁטֶעלְט אַפְּרַאסְטִי בֶּעטְל אוֹג אַפְּרַאסְטִי טִישׁ וָוארוּם עֶר הָט כַּיין וִיט פַּר טָאגְט. דָּר מֶלֶךְ אִיז נְקוּמֶן הָאבֶּן דִי בֶּאדִינְעְרס אַרוּם גִשְׁטֶעלְט מִיט פִיל גִילְדֶענִי מְנוֹרוֹת וָום הָאבֶּן מִיט גִבְּרַאכְט פון דָּר הַיים אוֹג אַלִי טַייעְרִי זַאכֶן וָום עֶס קָעֶר צוּ אַמָּלְךְ. דָּר גוּטֶר פְרַיִינְד הָט דָם גִזְעהֶן אִיז עֶר פַּאר שָׁעמְט גִוואָרין אוֹף דָעם וָום עֶר הָט דָם אַלֶּעס אַלַיְין נִיט אָן גִבְּרַייט אוֹג הָט זַיִינִי זַאכֶן וָואס עֶר הָאט אָן גִבְּרַייט בֶּהאלְטֶן עֶר הָט זִיךְ גֵשָׁעמְט פַּר דֶעם מֶלֶךְ מִיט זַיין וועְרְטְשַׁאפְט. אַזוֹ זָאגְט אִים דָּר מֶלֶךְ אִיךְ הָאב דָאךְ דִיר גָזָאגְט אִיךְ וועל עֶסְן הַיינְט בִּיי דִיר וויא אִיז דַיין צוּ גְבְּרַייטְן וָום דוּא הָאסְט זִיךְ צוּ גִבְּרַייט פון מַיינְט וועגְן. זָאגְט עֶר אִים אָדוֹנִי הַמֶּלֶךְ אִיךְ הָאב דָּר זְעהֶן דֶעם כָּבוֹד פון דִיר אוֹג דִי אַלִי זַאכֶן וָום דַיינִי בֶּאדִינְעְרס הָאבֶּן גִבְּרֶענְגְט בִּין אִיךְ מִיט מַיין וועְרְטְשַׁאפְט פַּר שָׁעמְט גְוואָרֶן הָאב אִיךְ אַלֶּעס אַרוּם נְמַרְאכֶן פון שְׁטוּב. זָאגְט אִים דָּר כֶּלֶךְ אִיךְ שְׁוועֶר אַז אַלֶּעס וָום דִי בֶּדִינְעְרס הָאבֶּן גִבְּרֶענְגְט פון מַיין הַיים הַיים אִיךְ צוּא רִיק טְרַאגְן אוֹג צוּא לִיב דִיר וועל אִיךְ נָאר נִיצְען מִיט דַיינִי

פְּרַאסְטע

אלא בשלך . וכך הקב"ה כלו אורה שנא' (דניאל ב) ונהורא עמיה שרא והוא אומר לישראל התקינו מנורה ונרות.מה כתיב שם ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם (שם כה) ועשית מנורת זהב טהור (שם כה) כיון שעשו מיד באה השכינה מה כתיב שם ולא יכול משה לבא אל אהל מועד (שם מ) מיד קרא למשה שנא' ויקרא אל משה וכתיב (במדבר ז) ובבא משה אל אהל מועד לדבר אתו . ומה דבר אליו בהעלותך את הנרות אמרו ישראל שלח אורך ואמתך המה ינחוני (תהלים מג) גדול אורו של הקב"ה החמה והלבנה מאירין העולם ומהיכן הן מאירין מן זקוקי אור של מעלן הן חוטפין שנא' (חבקוק ג) לאור חציך יהלכו לנגה ברק חניתך . גדול הוא האור של מעלן שלא נתן ממנה לכל הבריות אלא אחד ממאה שנא' (דניאל ב) ידע מה בחשוכא ונהורא ונו' לפיכך עשית חמה ולבנה שיאירו לפניך שנא' (בראשית ו) ויהן אותם אלהים ברקיע השמים להאיר על הארץ . אל מול פני המנורה יאירו אמר דוד באור פני מלך חיים (משלי טז) א"ר יעקב בר יוסי נמנעה השמחה מן הרשעים ונתנה לצדיקים לישראל שהוצרך הקב"ה לישב עם ב"ו בנר עד שאמר להם אל מול פני המנורה . ר' לוי ב"ר אומר מנורה טהורה ירדה מן השמים שא"ל הקב"ה למשה ועשית מנורת זהב טהור (שמות כה) א"ל כיצד נעשה אותה א"ל מקשה תיעשה (שם) אעפ"כ נתקשה בה וירד משה ושכח מעשיה עלה ואמר רבש"ע שכחתי מעשיה . הראה לו הקב"ה למשה ועוד נתקשה בה . א"ל וראה ועשה עד שנטל הקב"ה מטבע של אש והראה לו עשייתה . אעפ"כ נתקשה על משה . א"ל הקב"ה לך אצל בצלאל והוא יעשה אותה . ירד משה ואמר לבצלאל מיד עשאה . מיד התחיל משה תמה ואומר אני כמה פעמים הראה לי הקב"ה ונתקשיתי לעשותה ואתה שלא ראית אותה עשית מדעתך בצלאל בצל אל היית עומד כשהראה לי הקב"ה עשייתה ואמר ועשית . ולפיכך כשחרב בהמ"ק גנזוה המנורה וזו אחד מן חמשה דברים שגנגזו הארון והמנורה והאש ורוה"ק

עין יוסף והכרובים

(ו) שאני פוסל את כלי כליס • פי' פוסלן מלכתחלה בכל שכמנו"ך רומזת לתוך כגנוז מפסח ימי כלישמות חסר בתוך (ולא יכול מפסל) . כיפה דקרקע כי שכן עליו וגר וכנד פני מלך חיים ולולי כרפסים לא כיס גנוז לתוכו . וכן פסקי' כ' מלא את פיהכן בפניל לתוך כפכיכם ולא יכול מפסל לבוש וקרע ממא בפתחם מן כרפסים כו' וזה קלי על לתוך כגנוז (י"ם"ת) : לו יתכנך ואמר ליה כפעלותך (מ"כ) : [ידע מס בתשובה] . פי' ש"ד [ממעט בפתחם מן כרפסים] . שתיהם מתמיהים כאל תי : [מנוסס פתחו"ל אל תקרי מה אלא מהם (י"ם"מ) : [נתור פני מלך חיים] . שבוסס ידכם מן כרפסים כו'] . ופי"ס דכריו כוח עד לפיכך כוחיל וכיי

פְּרָאסְטֵי כְּלִים • אַזוֹ אִיז דֶר נְמְשָׁל גָאט אִיז אִין נאנצֶן לַיְכְטִיג . עָם שְׁטַיִיט וּנְהוֹרָא . עַבִּיהִשְׁרָא לַיְכְטְקוּיט רוּעְט מִיט נָאט אוּנ עֶר הָאט נָאנְאט דִיא יִשְׂרָאֵל וַיִיא זָאלֶן אֶן גְרַייטֶן פּוּן זַיינֶם וְוענֶן אַמְנוֹרָה מִיט דֶעְרִין מִיט לַיְכְט . עָם שְׁטַיִיט וְעֲשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשָׁכַנְתִּי בְתוֹכָם זַיִיא זָאלֶן מִיר מַאכֶן אַכְקְדָּשׁ אוּנ אִיךְ וְוֶעל רוּעֶן צְווִישֶׁן זַיי . אוּנ זַיִיא זָאלֶן מַאכֶן אַגִילְדִינִי מְנוֹרָה . וְוִיא דִי יוּדֶן הָאבֶּן דָם אֵלֶעם נָאמְט אִיז דִי שְׁכִינָה גְקוּמֶן דָארְטִין • עָם שְׁטַיִיט וְלֹא יָכוֹל מֹשֶׁה לָבוֹא אֶל אֹהֶל מוֹעֵד מֹשֶׁה רַבֵּינוּ הָאט נִיט גְקָאנְט קוּמֶן אִין אוֹהֶל מוֹעֵד וְוָארוּם דִיא שְׁכִינָה אִיז גְוֶוען דָארְטֶן . הָט נָאט גְרוּפֶן צוּ מֹשֶׁה עֶר זָאל אַרַיין גַיין עָם שְׁטַיִיט וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה נָאט הָט גְרוּפֶן צוּ מֹשֶׁה . אוּנ עָם שְׁטַיִיט וּבְבוֹא מֹשֶׁה אֶל אֹהֶל מוֹעֵד מֹשֶׁה רַבֵּינוּ אִיז גְקוּמֶן אִין אוֹהֶל מוֹעֵד דָעְרִין מִיט נָאט אוּנ נָאט הָאט אִים גְזָאגְט בְּהַעֲלֹתְךָ אֶת הַנֵּרוֹת דַיין אֶן צִינְדֶן דִיא לַיכְט פּוּן דֶר מְנוֹרָה הָאבִּין דִיא יוּדֶן גְזָאגְט שְׁלַח אוֹרְךָ וַאֲמִתְּךָ שִׁיק אוּנְז דַיין לַיְכְטִיקַיִיט אוּנ דַיין אֱמֶת אוּנ פִּיר אוּנְז אוּנ אוּנְזֶר לַאנְד . דַיין לַיְכְטִיקַיִיט אִיז דָאךְ זַיֶעֶר גְרוֹס דִי זוֹן מִיט דֶר לְבָנָה דֶר לַיְכְטֶן דִי וָועלְט אוּנ זַיֶעֶר לַיְכְטִיקַיִיט אִיז וָואס זַיי הָאבֶּן פִּינְקֶן פּוּן אוֹבֶן דִי לַיְכְטִיקַיִיט פּוּן זַיי אִיז זַיֶעֶר גְרוֹס נָאר מִיר זָעהֶן פּוּן זַיי אַהֲיִנֶדֶרְט חֶלֶק . אוּנ נָאט הָט בְּשַׁאפֶן זַיי צוּ לַיכְטֶן אוֹבֶן אוּנ הִינֶן . עָם שְׁטַיִיט וַיִּתֵּן אֹתָם אֱלֹהִים לִרְאִיר־עַל הָאֶרֶץ נָאט הָט זַיי גִעְעבֶּן אִין הִימֶל צוּ לַיכְטֶן אוֹף דָעְר עֶרְד אֶל מוּל פְּנֵי הַמְּנוֹרָה יָאירוּ דָם וְאוּנְט דֶר פָּכוּק בְּאִיר פְּנֵי מֶלֶךְ חַיִּים בִּיט דֶעם לִיכְטִינֶן פָּנִים פּוּן מֶלֶךְ אִיז לֶעבִּי . רַבִּי יַעֲקֹב זָאגְט נָאט הָט פַּר כִּיטִין דִי רָשָׁעִים אוּנ הָט אַוּועק גְנֶעבֶּן צוּ דִי צַדִּיקִים דְרוּם הָט נָאט גֶהַיישֶׁן מָאכֶן אַמְנוֹרָה צִינְדֶן לַיְכְט צוּ פְרַייֶען זִיךְ מִיט דִי יִשְׂרָאֵל . רַבִּי לֵוִי זָאגְט אַרַיינִי בְנוֹרָה אַפְרִטְקָע מְנוֹרָה אִיז אַרָאפּ פּוּן הִימֶל . בְּשָׁעַת נָאט הָט גִוֶוען בְּמִדְבַּר סִינַי הָט מֹשֶׁה רַבֵּינוּ עֶר זָאל מַאכֶן אַמְנוֹרָה הָט מֹשֶׁה גְפָרֶעגְט וְוִיא אַזוֹ זָאל זִיא וֶועֶן גְמַאכְט הָט אִים נָאט גְזָאגְט פּוּן דָעְסְט וֶועֶן הָט מֹשֶׁה רַבֵּינוּ נִיט פַּר שְׁטַאנֶן אִיז נְקוּמֶן אַרָאפּ צוּ דִי יוּדִין זָאגֶן דִי טְלָאכָה פּוּן דֶר מְנוֹרָה הָט עֶר פַּר גֶעסֶן וְוִיא אַזוֹ צוּ זָאגֶן אִיז עֶר אַרוֹף גְגָאנְגֶן אוּנ זָאגְט צוּ נָאט אִיךְ הָאבּ פַּר גֶעסֶן וְוִיא אַזוֹ מֵעֵין צוּ מְנוֹרָה הָט אִים נָאט נָאךְ אַיין קָאל נְוִיזִין הָאט עֶר וַוייטֶר נִיט גְוִיסֶן הָאט נָאט גְזָאגְט נֵיא בְּצַלְאֵל בֶּן אֲהֲלִיאָב עֶר זָאל מַאכֶן דִיא מְנוֹרָה . הָט מֹשֶׁה אִים גְזָאגְט הָאט עֶר זִיא גְמַאכְט הָט זִיךְ מֹשֶׁה גְוִוינְדֶערְט אִיךְ הָאבּ גְוִוינְדֶערְט אִיךְ הָאבּ פִּיל מָאל גְזֶעהֶן הָאבּ אִיךְ נִיט פַּאר שְׁטַאנֶן אוּנ עֶר הָאט נִיט גְזֶעהֶן דְרוּם הָאט עֶר זָאל גְוִוינְדֶערְט אִיךְ הָאבּ בְּצַלְאֵל אִיז צְווִוי וְוערְטֶר בִּצַל אֵל יְוִיז מִיטְשׁ אִין שְׁאטֶן פּוּן נָאט אִיז עֶר גְוֶוען אוּנ גְהֵעִרְט בְּשָׁעַת נָאט הָט גְזָאגְט צוּ מֹשֶׁה רַבֵּינוּ דִי טְלָאכָה פּוּן דֶר מְנוֹרָה אוּנ הָט גְקָאנְט אַיין פַּאר שְׁטַיִין וְוִיא צוּ מַאכֶן

דרום

והכרובים. וכשיעור הקב"ה ברחמיו ויבנה ביתו והיכלו הוא מחזירן למקומן ומשמחן את ירושלים, מנין שכן כתיב (ישעיה לה) ישושום מדבר וציה ותגל ערבה ותפרח כחבצלת פרח תפרח ותגל: וידבר ה' וגו' קח את הלוים. (ז) ילמדנו רבינו כמה נימין היו באותו כנור שהיו הלוים מנגנין בו. כך א"ר יהודה ז' נימין היו בכנור שנא' (תהלים סו) שובע שמחות את פניך נעימות בימינך נצח אל תהי קורא שובע אלא שבע שמחות. וכן דוד אומר (שם קיט) שבע ביום הללתיך על משפטי צדקך. ולימות המשיח נעשה ח' שכן דוד אמר בנינון לכנצח בנגינות על השמינית (שם ו) ולעתיד נעשה עשר שנא' (שם קמד) אלהים שיר חדש אשירה לך בנבל עשור אזמרה לך. ומי ההקין להם שמואל ודוד שנא' (ד"ה ב' ט יט) המה יכד דוד ושמואל הרואה באמונתם והם העמידו חלוקי השיר יהיו הלוים עומדים על הדוכן ומזמרין לפני מי שאמר והיה העולם. ראה חבה שחבב הקב"ה את הלוים שכן אמר הקב"ה למשה הרבה הלוים חביבין לפני קח אותם לשמי לשררה מנין ממה שקראו בענין קח את הלוים:

(ח) קח את הלוים. זשה"כ ה' צדיק יבחן וגו' (תהלים יא) אין הקב"ה מעלה את האדם לשררה עד שבוחן ובודק אותו תחלה וכיון שהוא עומד בנסיונו הוא מעלה אותו לשררה. וכן את מוצא באברהם אבינו נסהו הקב"ה בעשר נסיונות ועמד בהן ואח"כ ברכו שנא' (בראשית כד) וה' ברך את אברהם בכל. וכן יצחק נסהו בימי אבימלך ועמד בנסיונו ואח"כ ברכו שנא' (שם כו) ויזרע יצחק בארץ ההוא וימצא בשנה ההוא ק' שערים ויברכהו ה'. וכן יעקב אבינו נסהו בכל אותן הצרות בעשו ברחל בדינה ביוסף בשמעון בבנימין והיאך יצא מבית אביו שנא' (שם לב) כי במקלי עברתי וגו' ואח"כ ברכו שנא' (שם לה) וירא אלהים אלויעקב עוד בבואו מפדן ארם ויברך אותו וכן

עץ יוסף יוסף

וכיה מעשי ידי הקדוש ב"ה בעצמו לכך מנגזה (ירמ) : [ישושים מדבר קה את כלויה] . כ"ל עולה חותם במעלה וכתכוד (ישעיה יד) כו] . כ"ל כ' לשונות של ממתק כתוביס , ישושום . ותגל . פרוח . כמד"א ולקחתם עמים וכביתום וגו' . וע' בכ"ל פרשה כ"ו : הפלה . ותגל . ל' מר מיהזרו למקומן לתוקן כ' דכרים שחכרו (מ"כ) : (ח) אין כתב"ה מעלה אח כאדם לשררה עד שבוחן בו' . עיין כ' (ז) חלוקי כשיר כלויה . כ"ל : [מנין ממה שקראו בענין שמות]

דָּרוֹם וְיֵיל דִּי מְנוֹרָה אִיז חָשׁוּב אַז דָּאס בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אִיז תָּשׁוּב גְּוֹואָרֶן אִיז דִּיא מְנוֹרָה בַּהַאלְטֶן גְּוֹואָרֶן דָּם אִיז אַיינֶם פּוּן פִּינְף זַאכֶן וָום עֶם אִיז בַּהַאלְטֶן גְּוֹואָרֶן אוֹף שְׁפָּעטֶר. דָּאס אַרוֹן הַקּוֹדֶשׁ. דִּי מְנוֹרָה. דָּם פִּיעֶר פּוּן מִזְבֵּחַ. אוּנ רוּחַ הַקּוֹדֶשׁ וָום נְבִיאִים הָאבֶּן גֶּהַאט. אוּנ דִּיא כְּרוּבִים פּוּן אַרוֹן הַקּוֹדֶשׁ. אוּנ אַז גָּאט וָועט זִיךְ אוֹף אוּנְז דָּעֶר בָּאריכְטֶן וָועט אוּנְז בּוֹיעֶן דָּעם בֵּית הַמִּקְדָּשׁ טִיט דָּעם הֵיבֶּל וָועט עֶר דָּם אַלֶּיס אוּנְז צוּרִיק גֶּעבֶּן אוּנ וָועט דָּעֶר פְּרַיֶיעֶן יְרוּשָׁלַיִם. עֶם שְׁטֵייט יְשׁוּשׁוּם כִּמְדְבָּר וְתִיהִי עֶם וָועט דָּר פְּרַיֶיט וָועֶרֶן יְרוּשָׁלַיִם וָואס זִיא אִיז וְויסְט אַז וְויא דָּעֶר מִדְבָּר וְתַגֵּל עֲרָבָה אוּנ דָּעֶר פְּאֶלְיֶין וָועט זִיךְ פְּרַיֶיעֶן וְתִפְרַח כְּחַבַּצֶּלֶת תִּפְרַח וְתָגֵל אוּנ זִיא וָועט בְּלִיעֶן אַז וְויא דִּיא רֵיזִי אוּנ פְּרַיֶיעֶן זִיךְ טִיט נָאטֶם הִילְף קְרִיאַת הַלְוִיִּם דִּי תַּלְמִידִים הָאבֶּן גֶּפְרָעגְט רַבִּי תַּנְחוּמָא וְויסְיל סְטְרוֹנִים אִיז גְּוֹואָרֶן אִין דָּעם פִּירְיל פּוּן לְוִיִּם וָום הָאבֶּן גֶּשְׁפִּילְט אִין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ. דָּם עֶר זַיי גָּזָאגְט אַז טִיט דֶּם גְּזָאגְט רַבִּי יְהוּדָה זִיבְּן סְטְרוֹנִים אִיז גְּוֹואָרֶן אִין פִּירְיל. עֶם שְׁטֵייט שׁוּבַע שְׂמָחוֹת אֵת פָּנֶיךָ זִיבְּן פְּרַיֶיד אִיז טִיט דֵיין פָּנִים דָּם מֵיינְט מָען דִּי פְּרַיֶיד פּוּן פִּירְיל פּוּן זִיבְּן סְטְרַאנְגִים. אוּנ דָּוִד הַמֶּלֶךְ הָאט גָּזָאגְט שָׂבַע בְּיוֹם הַלְלְתִיךָ זִיבְּן מָאל אִין טָאג הָאבּ אִיךְ דִּיר גְּלוֹבְט אוֹף דֵּינֶע גֶּרֶעכְטִי מִשְׁפָּטִים דָּם מֵיינְט מָען דִּי פִּירְיל פּוּן זִיבְּן סְטְרַאנְגִים. אוּנ לֵימוֹת הַמָּשִׁיחַ וָועט זַיין אֶפִּירְיל פּוּן אַכְט סְטְרַאנְגִים. אוּנ אַז הָאט דָּוִד הַמֶּלֶךְ גְּזָאגְט לַמְנַצֵּחַ בִּנְגִינוֹת עַל הַשְּׁמִינִית אִין לֶעֶתִיד לָבוֹא וָועט זַיין אֶפִּירְיל פּוּן צֶעהֶן סְטְרַאנְגִים. עֶם שְׁטֵייט אֱלֹהִים שִׁיר חָדָשׁ אָשִׁירָה לָךְ בְּנֵבֶל עָשׂוֹר אֲזַמְּרָה לָךְ אִיךְ וָועל זִינְגֶן צוּא נָאט אֲנֵיעֶן גְּזָאגְט טִיט אֶפִּירְיל פּוּן צֶעהֶן סְטְרַאנְגִים אוּנ וָועט דָּם דָּם אַלֶּיס קְתַקֵּן נְוֹועֶן שְׁמוּאֵל הַנָּבִיא טִיט דָּוִד הַמֶּלֶךְ. אוּנ זַיי הָאבֶּן צוּ טַיילְט דִּיא לְוִיִּם אִיטְלִיכֶן אוֹף זַיין אֹרְח טִיט זַיינֶי כְּלֵי זְמָרִים זָאלֶן שְׁטֵיין אוֹף דֶּם דּוּכָן אוּנ זִינְגֶן פַּאר נָאט. מִיר וָועֶן דָּאם לֵיבְשַׁאפְט וָום נָאט דָּם לֵיב דִּיא לְוִיִּם נָאט הָאט גְּזָאגְט צוּ מֹשֶׁה רַבֵּינוּ אִיךְ הָאבּ זַייעֶר פִּיל לֵיב דִּיא לְוִיִּם דְּרוֹם עֶם זַיי צוּ טִיר כַּאךְ זַיי פַּאר הָאלְטֶן דָּם עֶם לְוִיִּם דָּאם וָאגְט דָּעֶר פְּסוּק יְיָ צַדִּיק יִבְחָן נָאט טוּט נִיט גְּרוֹס מַאכֶן אֲיינִים בִּיז וָואנֶן עֶר פְּרוּבְט אִים אוּנ אִיז אִים בּוֹדֶק אַז עֶר בִּיז שְׁטֵייט בִּיז אִיז נָסְיוֹן מַאכְט אִים פֶּר אַהֲאר. אוּנ אַז גִּיבְּט מִיר בִּיי אַבְרָהָם אֲבִינוּ הָט אִים נָאט נִפְרוּבְט טִיט עֲשָׂרָה נִסְיוֹנוֹת אוּנ עֶר אִיז בִּיי אַלֶּי בְּשִׁטַאנְדֶן הָט אִים נָאט גִּבְּעֶנְטְשְׁט. עֶם שְׁטֵייט וַיְיָ בָּרַךְ אֶת אַבְרָהָם בַּכֹּל נָאט הָט גִּבְּעֶנְטְשְׁט אַבְרָהָם אֲבִינוּ טִיט אַלֶּיס נִיטְן. אוּנ אַז יִצְחָק אֲבִינוּ הָט אִים נָאט נִפְרוּבְט טִיט אֲבִימֶלֶךְ עֶר אִיז בִּיי שְׁטַאנְדֶן דָּעם נָסְיוֹן אוּנ דֶּר נָאךְ הָט עֶר אִים גִּבְּעֶנְטְשְׁט עֶם שְׁטֵייט וַיִּזְרַע יִצְחָק בָּאוֹתָהּ שָׁנָה וַיְבָרְכֵהוּ יְיָ יִצְחָק הָט גִּיזַייעְט אוּנ דֶּר לַאנְד הָט עֶר גִּפִּינְן הִינֶדֶרְט כָּאל אַז פִּיל וְויא עֶם דָּאךְ זַיין אוּנ נָאט הָט אִים גִּבְּעֶנְטְשְׁט. אוּנ אַז יַעֲקֹב אֲבִינוּ הָאט אִים נָאט נִפְרוּבְט טִיט אֲלֵי צָרוֹת טִיט עֲשׂוֹ. טִיט דִּינָה. טִיט יוֹסֵף. טִיט שִׁמְעוֹן. טִיט בִּנְיָמִין. אוּנ אִיז אַרוּם גְּגָאנְגֶן פּוּן פָּאטֶר טִיט דָּעם שְׁטֶעקֶן אַלֶּיין דֶּר נָאךְ הָט אִים נָאט גִּבְּעֶנְטְשְׁט. עֶם שְׁטֵייט וַיִּהִי אֱלֹהִים אֶל יַעֲקֹב וַיֹּאמֶר

אותו

יוסף נסהובכל אותן הצרות באשת פוטיפר והיה חבוש שתים עשרה שנה ואח"כ יצא ונעשה מלך על שעמד בנסיונו. הוי ה' צדיק יבחן. ואף שבטו של לוי נתנו נפשם על קדוש שמו של הקב"ה שלא תבטל התורה שבשעה שהיו ישראל במצרים מאסו בתורה ובמילה והיו כלם עובדי ע"ג שכן יחזקאל מוכיחו שנא' (יחזקאל כ) ואמרת אליהם כה אמר ה' ביום בחרי בישראל ואשא ידי לזרע בית יעקב מה כתיב בסוף הענין וימרו בי ולא אבו לשמוע אלי איש את שקוצי עיניהם לא השליכו וגו'. מה עשה הקב"ה הביא חשך על המצרים שלשת ימים והרג בהם כל רשעי ישראל שכה"א (שם) וברותי מכם המורדים והפושעים בי. וכה"א (שיר ג) התאנה חנטה פגיה וגו'. התאנה חנטה פגיה אלו הרשעים שבישראל. והגפנים כמדר נתנו ריח אלו הנשארים שעשו תשובה ונתקבלו. קומי לך רעיתי יפתי וכבי לך שהרי הגיע הקץ מן הגאולה. אבל שבטו של לוי כלם צדיקים היו והיו עושין את התורה שנא' (דברים ג) כי שמרו אמרתך זו תורה וברית יצחק יצחק זו המילה ולא עוד אלא כשעשו את העגל לא נשהתפו שם שבטו של לוי שנא' (שמות לב) ויעמד משה בשער המחנה וגו' ויאספו אליו כל בני לוי. ביון שאמר להם משה שימו איש חרבו על ירכו וגו' מיד עשו כן ולא נשאו פנים. וכן משה מברכן (דברים ג) האומר לאביו ולאמו לא ראיתיו ואת אחיו וגו'. וכיון שראה הקב"ה שהיו כולם צדיקים ונסה אותם ועמדו בנסיונם שנא' (שם) אשר נסיתו במסה. מיד אמר הקב"ה והיו לי הלוים לקיים מה שנא' (תהלים יט) ה' צדיק יבחן. אבל הרשעים כתיב בהם ורשע ואהב חמס שנאה נפשו. אמר דוד אשרי כל ירא ה' ההולך בדרכיו (שם קכח):

(ט) **וידבר** ה' וגו' עשה לך שתי חצוצרות כסף. וז"ה שאו שערים ראשיכם והנשאו פתחי עולם (שם כד) בשעה שהכנים שלמה את הארון לבית המקדש התחיל שלמה אומר שאו שערים

עין יוסף

פסוק ס' ז': [כאומר לאביו ולאמו לא ראיתיו]. שמסר כתוב וכן עשו (רש"י): [אמר דוד אשרי כל ירא ה'] . כ"ל וז"ם דוד פיוס לכהוג את לבי לאמו וכוס מיפרשל לו את אחיו מאמו לו כן אמרי כו'. וכיוצא כזה כתיב בכל:

אוֹתוֹ נָאט הָט זִיךְ בַּאֲווִיזִין צוּ יַעֲקֹב אָבִינוּ אוּן הָט אִים נִבְּעִנְטָשְׁט. אוּן אַז יוֹקֶף הַצַּדִּיק אִיז גִּפְרוּבְט גְּוָואָרְן מִיט נְקִיוֹנוֹת מִיט פּוֹטִיפָרִי אוּן אִיז גְּוָועְסָן צְוָועלִיף יָאר אִין תְּפִיסָה אוּן דָּעָר נָאךְ הָאט מָען אִים נִבְּאכְט אֶסָּלֶךְ אִין מִצְרַיִם. אוּן אַז שֵׁבֶט לֵוִי הָאבֶּן זִיךְ מִסַּר נֶפֶשׁ פּוּן נָאטֶם וָועגֶן אַז דִּיא תּוֹרָה זָאל נִיט בְּטֵל וָועדִין פּוּן דִּי יְהוּדִין. וְוָארוּם בְּשָׁעַת דִּי יוּדֶן וָועגֶן גָּוועלְט אִין מִצְרַיִם הָאבֶּן זִיי פַּר קִיאוּסְט אִין דָּר תּוֹרָה אוּן אִין מִצְוֹת כִּילָה אוּן הָאבֶּן גְּדִינְט עוֹ"ז. אַז וִוי יְחֶזְקֵאל הַנְּבִיא הָט דִּי יוּדֶן גְּשִׁטְרָאפְט עָם שְׁמַיְיט וְאִפְּרִפְּ אֱלֹהִים וְאָלְטְ וָאגֶן דִּיא יוּדֶן כֹּה אָמַר יְיָ אַז וָאגְט נָאט בְּיוּם בְּחָרִי בְּיִשְׂרָאֵל אִין דָּעם טָאג וָום אִיךְ הָאב אוֹם דָּר וַוייְלְט אִין דִּי יוּדִין וְאֶשָּׂא יָדִי לְזֶרַע בֵּית יַעֲקֹב אוּן אִיךְ הָאב אוֹף גְּהוֹבֶּן דִּיא הָעָנְד צוּ דִּי קִינְדֶּר פּוּן יַעֲקֹב וַיְמָרוּ בִּי וְלֹא אָבוּ לִשְׁמֹעַ אֵלַי מִיר וְוִידֶר גְּשָׁפֶּן־נִיגְט הָאבֶּן גִּיט גְּוואלְט הָעָרִין צוּ מִיר אִישׁ אֶת שִׁקּוּצֵי עֵינֵיהֶם לֹא הִשְׁלִיכוּ וַוי הָאבֶּן גִּיט אַוועק גְּווארְפֶּן זַיי עֵיגֶר אוּם וָועלְכִיקִי וָועלְט פּוּן עוֹ"ג. וְהָאט נָאט גִּבְּראכְט פִּינְצְטֶעְרְנִיש אִין מִצְרַיִם דְּכַיְיא טָאג אוּן אַלַי פּוּשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל וָועגֶן אוֹיס נְשְׁטָארְבֶּן אִין דִּיא דְּרַיי טָעג. אַז וָאגְט דָּר פָּסוּק וּבְרוֹתִי מִכֶּם הַמּוֹרְדִים וְהַפּוֹשְׁעִים בִּי אִיךְ וועל אוֹס קְלוּבִין דִּי וָום קָאגֶן מוֹרֵד אִין פֶּעלְשִׁין אִין מִיר אוּן אַז וָאגְט דָּר פָּסוּק הַתְּאֵנָה חָנְטָה פַּגֶּיהָ דִּיא רְשָׁעִים וָועגֶן שוֹין אוֹס נְשְׁטָארְבֶּן וְהַגְּפָנִים סְמָדַר נָתְנוּ רֵיחַ אוּן דִּיא וָואס וָועגֶן גְּבְּלִיבֶּן הָאבֶּן גְּטָאן תְּשׁוּבָה אִין וָועגֶן נִתְקַבֵּל גְּוָואָרְן צוּ מִיר קוּמִי לָךְ רַעְיָתִי יָפָתִי וּלְכִי לָךְ שֶׁכְּבָר הִגִּיעַ גְּוָועלְן אוּן גַייא שׁוֹין אַרוֹס פּוּן מִצְרַיִם עָם אִיז שׁוֹן נְקוּמֶן דִּיא צַייט אַרוֹס גַיין דָּאס אִיז אַלַיִם גְּוָועגֶן דִּיא וָואס שֶׁבֶט לֵוִי וָועגֶן אַלַי נָוועגֶן מִצְרַיִם אִין הָאבֶּן נְהִיט דִּי תּוֹרָה. עָם שְׁמַיְיט מֹשֶׁה רַבֵּינוּ הָאט וַיְיא נָבְּעִנְטָשְׁט אוּן הָט אוֹף זַיי נָאגְט בִּי שָׁמְרוּ אִמְרָתֶךָ זַיי הָאבֶּן נְהִיט דַּיין תּוֹרָה וּבְרִיתְךָ יִנְצֹרוּ דַּיין בְּרִית הָאבֶּן זַיי גְּהִיט דָּם מַיְינְט עָען מִצְוֹת כִּילָה. אוּן אַז דִּי יוּדֶן הָאבֶּן נְמַאכְט דָּעם עֵגֶל הָט שֶׁבֶט לֵוִי נִיט גְּהָאט קַיין חֵלֶק אִין דָּעם. עָם שְׁמַיְיט וַיַּעֲמֹד מֹשֶׁה בְּשַׁעַר הַמַּחֲנֶה מֹשֶׁה רַבֵּינוּ הָט זִיךְ גְּשְׁטָעלְט אִין טוֹיעֶר אוּן הָט גָּזָאגְט צְדַם שֶׁבֶט לֵוִי שִׂימוּ אִישׁ חַרְבּוֹ עַל יְרֵכוֹ הִרְגוּ אִישׁ אֶת אָחִיו אִיטְלִיכֶר פּוּן זַייךְ זָאל אָן טָאן זַיין שְׁווערְד אוֹף זַיִךְ אוּן הָאלְטְן דָּעם בְּרִידֶּר אוּן דָּעם פָּאטֶר וָום הָאט גִּדִינְט צוּם עֵגֶל אוּן שֶׁבֶט לֵוִי הָאט אַז טָאן זַיין שְׁווערְד אוֹף הָאבֶּן נִיט נוֹשׂא פָּנִים גָּוועגֶן קַיינֶם אוּן הָאבֶּן גְּהָרְגִּיט אַיינֶר דָּעם אַנְדֶּרֶן. אוּן מֹשֶׁה הָט זַייא גְּבְּעִנְטָשְׁט אוּן הָט גָּזָאגְט הָאוּבֶר לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ לֹא רְאִיתִיו וְאֶת אֶחָיו לֹא הִכִּיר זַיי הָאבֶּן גָּזָאגְט צוּ זַייעֶר פָּאטֶר אוּן מוּטֶר אוּן זַיין בְּרוּדֶּר קָאן אִיךְ נִיט. נִיט גְּהָאט קַיין רַחֲמָנוּת אוֹף קַיינֶם אוּן אַז נָאט הָאט גִּזְעהָן אַז זַיי וָועגֶן אַלַי פּוּשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל הָט זַיי גְּפְרוּבְט אוּן הָט זַיי גִּפְרוּבְט אוּן וָועגֶן בְּשְׁטָאגְן בַּיי דָּעם נָסִיוֹן. עָם שְׁמַיְיט אֲשֶׁר נִסִּיתוּ בְּמַסָּה הָאט אִים גִּפְרוּבְט מִיט זַיין פְּרוּבְט הָט נָאט גִּזָאגְט צוּ מֹשֶׁה רַבֵּינוּ דִּי לֵוִים וָועגֶן מַייגֶן מֵעְנְטְשֶׁן אִיךְ וָועל זַיי גָּרוּס מַאכֶן. אָבֶּר בַּיי דִּי רְשָׁעִים שְׁמַיְיט רָשָׁע וְאוֹהֵב חָמָס שׂנְאָה נַפְשׁוֹ אַרְשֶׁעט אוּן אַלַיִם הָאבֶּר פּוּן רוּיִם הָט נָאט פַּיְינְט. דְּרוּם וָאגְט דָּוִד אַשְׁרֵי כָּל יְרֵא יְיָ הַהוֹלֵךְ בִּדְרָכָיו וואס מֵעְנְטְשֶׁן וָום פָּארְבְּט זִיךְ פָּאר

נאט

שערים ראשיכם וגו' שהיו הפתחים שפלים ואמר הנשאו פתחי עולם ויבא מלך הכבוד. אמרו לו השערים מי הוא זה מלך הכבוד. בקשו השעריה לירד עליו ולרוץ את ראשו. אלולי שאמר ה' צבאות הוא מלך הכבוד סלה. חזר ואמר ה' עזוז וגבור וגו' שאו שערים ראשיכם אמר להם ההגדלו שמלך כבוד עליכם. מיד חלקו לו כבוד ונשאו עצמן ונכנם הארון אמר להם הקב"ה אהם חלקתם לי כבוד חייכם כשאתריב את ביתי אין אדם שולט בכם תדע שכל כלי בית המקדש גלו לבבל שנא' (דניאל ה) ויתן ה' בידו את יהויקים מלך יהודה ומקצת כלי בית האלהים ויביאם ארץ שנער אבל שערי בהמ"ק במקומן ננגזו שנא' (מיכה ב) טבעו בארץ שעריה מהו ה' צבאות הוא מלך הכבוד סלה (תהלים כד) שהוא חולק מכבודו ליראיו כיצד הוא נקרא אלהים קרא למשה אלהים שנא' (שמות ז) ראה נתתיך אלהים לפרעה. הוא מחיה מתים וחלק מכבודו לאליהו והחיה את המתים שכן אומר (מ"ב ח) ויאמר אליהו ראי חי בנך ולמלך המשיח מלביש לבושו שנא' (תהלים כא) הוד והדר השוה עליו. מה הקב"ה כתיב בו עלה אלהים בתרועה ה' בקול שופר (שם מז) וא"ל הקב"ה למשה מלך עשיתיך שנא' (דברים לג) ויהי בישורון מלך. מה מלך כשהוא יוצא הוקעין לפניו. אף אתה עשה לך שתי חצוצרות כסף שבשעה שתהא יוצא ומכנים את ישראל תוקעים בהם והן מתכנסין שנא' ותקעו בהן ונועדו אליך לפיכך עשה לך שתי חצוצרות כסף. וש"ה ירא את ה' בני ומלך ועם שונים אל תתערב (משלי כד) ומהו ומלך המליכהו עליך. ד"א ומלך המלך יצר שוב על יצר רע שנקרא מלך שנא' (קהלת ט) ובא אליה מלך גדול וכבב אותה. ד"א ומלך מן המלך. יכול אם יאמר לך המלך עבוד ע"ג תשמע לו. ת"ל ירא את ה' בני ומלך. שכן מצינו בנבוכדנצר

עין יוסף שאמר

(ס) עיין כספתים שפלים. וכ"כ בבמדבר רבה פ' ט"ו מלכי [דוד ושלמה עניו]. ובכתב ע כתיב דוד ושלמה נכשלו וכ"כ שם פ' י"ד משמע שמתחלת שדבקו השערים לא כיסו בשדיה לעיל סוף סדר נשא מלכי לעיל פ' ח' ולהלן פ' ט' כנו' נפתחם יכול לכבכים כלומר לעיל פ' ולהלן פ' ז והס נסמן: [לעיל פ' ט"ו ועי' במ"ב בשלח פ' ט"ו: [ד"ה ומלך מן כמלך]. ר"ל ירא מן המלך כמשמעו כו']. מסברו שמע מינה תמר כן: [הזר ואמר פ' עזוז וגבור] תת"ל ירא את ה' בני ומלך]. ר"ל ירא מן המלך לך קשה כלל בפסוק מלמד תמלוכ פ' עזוז וגבור מיין כי"ט מס שתיכן בלומן

נָאט אִין גַיִיט אִין נָאטְץ וָועֵט עָשֶׂה לְךָ קְפִי חֲצוֹצְרוֹת כֶּסֶף מַאךְ צְוַויי טְרוֹמַיְיטֶן פּוּן זִילְבֶּר דָם זָאנְט דֶר פָּסוּק שְׂאוּ שְׁעָרִים רָאשֵׁיכֶם וְהִנָּשְׂאוּ פִּתְחֵי עוֹלָם בְּשָׁעַת שְׁלָמה הַמֶּלֶךְ הָט גָּוואלְט אַרַיין טְרָאגְן דָעם אָרוֹן הַקּוֹדֶשׁ אִין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ הָט עֶר גָּאנְט הַייבְּט זִיךְ אוֹף דִי טוֹעֲרִין וָואוּרוּם דִי טוֹעֲרִין זָענֶן גָּוואן גִידִיג דְרוּם הָט עֶר גָּאנְט הַייבְּט זִיךְ אוֹף אִיר טוֹעֲרִין אוּן זָאל אַרַיין קוּמֶן דֶר מֶלֶךְ הַכָּבוֹד. הָאבֶּן זִיי אִים גֶּפְרָעגְט וָועֵר אִיז דֶער מֶלֶךְ הַכָּבוֹד אוּן הָאבֶּן אִים גָּוואלְט צוּ שְׁטוֹפֶּן דֶעם קאפּ וָוארוּם עֶר הָאט נִיט גָּאנְט וָועֵר אִיז דֶער מֶלֶךְ הַכָּבוֹד הָאבֶּן זַייא גָּמַיינְט עֶר מֵיינְט אוֹף זִיךְ. הָאט שְׁלמה הַמֶּלֶךְ גָּאנְט יְיָ צְבָאוֹת הוּא מֶלֶךְ הַכָּבוֹד סֶלָה נָאט אִיז דֶר מֶלֶךְ הַכָּבוֹד. דֶר נָאךְ הָט עֶר גָּאנְט יְיָ עִזּוּז וְגִבּוֹר יְיָ גִּבּוֹר מִלְחָמָה נָאט אִיז אַשְׁטַארְךְ מִלְחָמָה הָאלְטֶר אִיר מוֹעֲרִי קְעֶר אוֹף אַייעֲרֵי קְעֶר זָאל אַרַיין קוּמֶן דֶער מֶלֶךְ הַכָּבוֹד. אַז הָאבֶּן זַיי אִים גָּמַאן בָּבוֹד אוּן הָאבֶּן גְּהוֹבִּין זִיךְ אוֹף דֶר אָרוֹן הַקּוֹדֶשׁ אִיז אַרַיין גַּגַאנְגֶן הָט נָאט גָּאנְט דְרוּם וָום אִיר הָט מִיר בָּבוֹד גָּמַאן שְׁוֵועֶר אִיךְ אַז בְּשָׁעַת דֶר בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וָועט דָרוּב וָועֶן וָועֶם קֵיינֶעמְס הֶעְנְר נִיט שְׁלָאגְן זִין אוֹף אַייךְ. אוּן בְּשָׁעַת עֶר אִיז תָּרוּב גְּוואכֶן הָט מָען אַלֶּה בְּלִים פּוּן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אַוועק גְּפִירְט קִין בָּבֶל. עִם שְׁבָיוֹת וּמִקְצַת כְּלֵי בֵּית הָאֱלֹהִים וַיְבִיאֵם אֶרֶץ שִׁנְעָר נָאט הָט גְּעָבֶּן אִין דִי הָעְנְד פּוּן נְבוּכַדְנֶצַּר דֶעם מֶלֶךְ פּוּן בָּבֶל. הוּיז הָט עֶר גְּבְּרַאכְט קִין בָּבֶל אָבֶּר דִי טוֹעֲרִן פּוּן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ זָענֶן נִיט קֵיין גְּוואכֶן גְּוואכֶן הָט מָען אַלֶּה בְּלִים פּוּן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ זָענֶן אוֹף דֶעם אֶרְט אִין נְזִינְקֶן גְּוואכֶן יְיָ צְבָאוֹת הוּא מֶלֶךְ הַכָּבוֹד סֶלָה נָאט אִיז דֶר אַרְשָׁאפְט אִיז דֶר מֶלֶךְ הַכָּבוֹד אִיבְּיג. פַּר וָום הַייבְּט נָאט מֶלֶךְ הַכָּבוֹד וָוארוּם עֶר הָט פּוּן זַיין כָּבוֹד אָפּ גְּמַייבְּט כָּבוֹד צוּ דִיא צַדִּיקִים נָאט הַייבְּט אֱלֹהִים אוּן הָאט גְּרוּפֶּן צוּ מֹשֶׁה רַבֵּינוּ אֱלֹהִים עִם שְׁטַייט רְאֵה נְתַתִּיךָ אֱלֹהִים לְפַרְעֹה אִיךְ הָאבּ דִיר גֶּגֶעבֶּן פַּאר אַהֲרֹן צוּ פַּרְעֹה. נָאט אִיז מְחַיֶּה מֵתִים אוּן הָאט גֶּגֶעבֶּן צוּ אֵלִיָּהוּ הַנָּבִיא עֶר זָאל מְחַיֶּה מֵתִים זַיין. עִם שְׁטַייט וַיֹּאמֶר אֵלִיָּהוּ רְאֵה חַי בִּנֶךָ אֵלִיָּהוּ הָט נָזוּאט צוּ דֶר אִשָּׁה וָואם זִיא הָאט אִים גְּבְּרַאכְט אַטוּיט קִינְד זָעה חַיִּין קִינְד לָעבְּט. אוּן זַיין קְלַייד וָועט עֶר קְלַייֶדֶן צוּם מֶלֶךְ הַמָּשִׁיחַ. עִם שְׁטַייט הוֹד וְהָדָר תָּשִׁית עָלָיו שְׁטַייגֶקייט מִט לוֹב וָועט נָאט אִין טָאן דֶעם מֶלֶךְ הַמָּשִׁיחַ עֲלֵה אֱלֹהִים בִּתְרוּעָה נָאט אִיז אַרוֹיף גַּגַאנְגֶן אוֹף דֶעם בָּארְג סִינַי מִט שָׁאלִיגְ מִט דֶעם קוֹל שׁוֹפָר דְרוּם הָאט נָאט נָזוּאט צוּ מֹשֶׁה רַבֵּינוּ אִיךְ הָאבּ דִיר גְּמַאכְט פַּר אֱלֹהִים אִיבֶּר דִיא יִרְדִין. אַז וָויא אֱמֶלֶךְ אִז עֶר גַּייט אַרוֹם אִין וָועֶן בְּלִאזְט מָען פְּרַיְיעֶר אַז דוּא מַאךְ דִיר צְוַויי טְרוֹמַיְיטֶן זִילְבֶּרְנִי בְּשָׁעַת דוּא וָועסְט אַרוֹם גַיין פַּר דִי יוֹרְדֵן. אוּן וָועסְט אַרַיין גַיין מִט דִי יוֹרְדֵן זָאלֶן זַיי בְּלָאזֶן מִט דִי טְרוֹמַיְיטֶן וָועלֶן זִיךְ אַלֶּי יוֹרְדֵן אוֹף קְלוּבֶּן אַז וַיַּיא וָועלֶן הָעֶרְן דֶעם קוֹל פּוּן דִי טְרוֹמַיְיטֶן. דָם זָאנְט דֶר פָּסוּק וַיַּרְא אֶת בְּנֵי מַלְכֵּי מִין זִין זָאלְט מִין זִיךְ פָּארְכֶּטֶן פַּאר נָאט אוּן מַאךְ אִים קִינְגֶן אִיבֶּר דִיר. נָאךְ אַפְּשֶׁט אִיז מַאךְ קִינְגֶן דֶעם יִצֶּר טוֹב אוֹף דֶעם יִצֶּר הָרָע. דֶעֶר יִצֶּר הָרָע הַייסְט מֶלֶךְ עֶר קִינְגְט אוֹף דֶעם מְעַנְטְשֶׁן דֶעט אִים צוּ שְׁלֶעכְטֶס טָאן אוּן

שאמר לחנניה מישאל ועזריה לעבוד ע"ג ולא שמעו לו אלא אמרו לו (דניאל ג) לאלהך לא אינון פלחין ולצלם דהבא די הקימת לא נסגד . אמר להם נבוכדנצר הצדא שדרך מישך ועבד נגו לא כך אמר לכם הקב"ה שתהיו שומעין למלכות כל מה שהוא אומר לכם שנא' (קהלת ח) אני פי מלך שמור . א"ל אתה מלך עלינו למסים ולארנוניות אבל לא לעבוד ע"ג מלכא לא אמר אלא נבוכדנצר ענו שדרך מישך ועבד נגו ואמרין למלכא נבוכדנצר לא חשחין אנחנא על דנה פתגם להתבותך הן איתי אלהנא די אנהנא פלחין יכל לשיזבותנא מן אתון נורא יקדתא ומן ידך מלכא ישזיב והן לא וגו' אמרו לו בין מציל ובין אינו מציל ידיע להוי לך מלכא די לאלהך לא אינון פלחין ולצלם דהבא די הקימת לא נסגד . הוי אומר ירא את ה' בני ומלך . ועם שונים אל התערב (משלי כד) שלכל יראיו נחשבה ישראל חלק שלישית ועם אותן שאומרין שהן שני אלהות בעולם אל תתערב להם שכופן ליאבד מן העולם שנא' (זכריה יג) והיה בכל הארץ פי שנים בה יכרתו יגועו והשלישית יותר בה ואין השלישית אלא ישראל שנא' (יחזקאל יט) והיה ביום ההוא יהיה ישראל שלישיה הוי אומר ירא את ה' בני ומלך (משלי כד) כל מי שהוא ירא מן הקב"ה נעשה מלך ממי את למד מאברהם על ידי שנתירא מן הקב"ה נעשה מלך מנין שנתירא דכתיב (בראשית כב) כי ירא אלהים אתה . ומנין שנעשה מלך שנא' (שם יד) אל עמק שוה הוא עמק המלך . מהו עמק שוה שהשוו הכל ונטלו עצה שם וקצצו ארזים ועשו כסא והושיבו אותו אליהם מלך . ולא האמר אברהם בלבד אלא אף משה שנתירא מן הקב"ה שנא' (שמות ג) ויסתר משה פניו כי ירא מהביט אל האלהים . ומנין שנעשה מלך דכתיב (דברים לג) ויהי בישורון מלך א"ל הקב"ה למשה מה עשיתיך מה מלך שיוצא למלחמה הוקעין לפניו אף אתה כשאתה יוצא למלחמה יהיו תוקעין לפניך . מנין ממה שקראו בענין עשה לך שתי חצוצרות כסף :

עשה

עין יוסף

בתוך שלך יהיה נגד ירמיה ס' : [לתסים ולארנוניות] . פי' למסים נתשבח ישראל שלישית] . כ"ז תינו מרובה וכילקוט : [שאומרים של גוגיות ומסים על כסמות : [מלכה לא תמר כו'] . ז"ל בעל עין משפט] . דוקא מלת שוטים שניים (מ"כ) ותעמ"כ יהין שוטים מנחת בו מלת מ' כמו בתחתנה ומלת נבוכדנצר בז"ק חן כרביעי יונח ממשמעות ע' כת"ר : שער היחוד שסם כסם שניים ע"כ מתויב שכוח התחלת דבור שתמר. לו כ"ל לא תשחין כו' . ומצא שלא קדמו לסיות נכדו ושנו מכן ניניכם וח"כ יהיה כל אחד מוכרח מעני דכרי' מלתו מלך כ"ג בשמו , ועי"ל סדר נח סי' ו' וכוי"ר פ"ג : [שלכל ירמיה וחז פ"ח (מפרש רשמות) :

ופן

רִינְגִיְלְט צְרוּם דֶעם מֶעְנְטֶשְׁן . נָאךְ אַפְּשֶׁט אִיז זִיךְ אָלְטְ זִיךְ פָּארְכֶטֶן פַּאר דֶעם מֶלֶךְ טִיט אַלֶע זַאכֶן . נָאר צוּ דֶינֶן עו"ג זָאלְטְסטוּ נִיט הָעֶרֶן זָאלְטְ זִיךְ פָּארְכֶטֶן פְּרֶעֶר פַּאר נָאט עֶר הָאט גָּזָאגְט דוּא זָאלְטְ נִיט דִינֶן קַיין עו"ג . אוּן זָאל גְּפֶינֶן מִיר נְבוּכַדְנֶצַר הָם גָּזָאגְט צוּ חֲנַנְיָה מִישָׁאֵל וַעֲזַרְיָה זַיא זָאלֶן דִינֶן עו"ג קַיין אִים נִיט צוּ גֶהֶערְט אוּן הָאבֶּן אִים נִיט גָּזָאגְט צוּ דִין נָאט וָועלֶן מִיר זִיךְ נִיט בִּיקֶן אוּן צוּם נִילְדֶערְנִים צֶלֶם וּם דוּא הָאסְט גְּשְׁטַעלְט וָועלֶן מִיר זִיךְ נִיט בִּיקֶן . הָם נְבוּכַדְנֶצַר זַיי גָּזָאגְט חֲנַנְיָה מִישָׁאֵל וַעֲזַרְיָה אִיר וֶויסְט נִיט אַז אַייעֶר נָאט הָט גִּיזָאגְט טָעֶן זָאל פָּאלֶגֶן אַלֶיס וָום דֶעֶר מֶלֶךְ הַיסְט עָם שְׁטַיִים אַפִּי פְּלֶךְ שְׁטוּר אִיךְ הֵיס דֶעם טוֹל פּוּן מֶלֶךְ . הָאבֶּן זַיי אִים גֶעֶנְטְפֶערְט דוּ בִּיסְט קְלֵיינִיג אוּף אוּנְז צוּם גֶעבֶּן דִיר צִינְטְש אוּג פָּאדְאמְטְקִים אֶבֶּר נִיט צוּ דִינֶן עו"ג בִּיסְטוּ גְלַייךְ בַּיי אוּנְז טִיט אַפְּרָאסְטֶן מֶעְנְטְשֶׁן עָם שְׁטַיִים עֶנוּ שְׁרֶךְ מֵישַׁךְ וַעֲבֵד נְגוֹ וְאִמְרִין לְמַלְכָּא נְבוּכַדְנֶצַּר חֲנַנְיָה מִישָׁאֵל וַעֲזַרְיָה הָאבֶּן גֶעֶנְטְפֶערְט צוּם מֶלֶךְ דוּא בִּיסְט אַמֶלֶךְ אוּג דִי זָאכֶן וָום קֶעֶר צוּ דִיר אֶבֶּר צוּ דִינֶן עו"ג לָא חַשְׁחִין אֲנַחְנָא עַל דְּנָה פִּתְגָם לְהַתְבוּתָךְ וְויִלֶן מִיר נָאר נִיט אוֹף דֶעם עֶנְטְפֶערְן הֵן אִיתַי אֱלָהֲנָא דִי אֲנַחְנָא פַּלְחִין עָם אִיז דָא אֲנָאט וָואכ מִיר דִינֶען צוּ אִים עֶר קָאן אוּנְז הֶעלְפֶן פּוּן בְּרֶעֶנְדִיקֶן קְאלֶךְ אוֹבִין אוּג וָועט אוּנְז בֶּשֶׁעֶרְמֶן פּוּן דַיינִי הֶענְד . אוּג אֶפִּילוּ עֶר וָועט אוּנְז נִיט מַצִּיל זַיין פּוּן קְאלֶךְ אוֹיבֶּן זָאלְטְסטוּ וִויסֶן אַז מִיר וָועלֶן זִיךְ נִיט בִּיקֶן צוּם צֶלֶם . דְּרוֹם זָאגְט דֶעֶר פְּסוּק מַיין זוֹן פָּארְכֶט זִיךְ פַּאר נָאט אוּן פַּר דֶעם מֶלֶךְ וֶועם שׁוֹנִים אַל תִּתְעָרֵב אוּג טִיט דִיא וָום גְּלַייבֶּן אִין צְוַויי נֶעמֶר זָאלְטְסטוּ זִיךְ נִיט זַיי נִיט מִישֶׁן אִין זַייעֲרִי וֶועגִין זָאלְטְסטוּ נִיט גִּיין דֶר סוֹף וָועט זַיין זַיי וֶועלֶן פַּר לָיאֶרְן גִּיין פּוּן דֶר וָועלְט . עָם שְׁטַיִים וְהָיָה בְּכֹל הָאָרֶץ פִּי שְׁנַיִם בָּהּ יִכָּרְתוּ עָם וָועט זַיין אִין דֶר גַאנְצֶר וָועלְט דִי גְלַייבֶּעֶרְם אוּג צְוַויי נָאטֶן וָועלֶן פַּר שְׁנַיטֶן וָועֶרֶן אוּג דִיא גְּוועלְטִיקֶעֶרְם דָם מִיינְט טָעֶן דִי יוּדִין וָועלֶן בְּלַייבֶּן . נָאךְ אַפְּשֶׁט יִרְא אֶת ה' בְּנִי וּמֶלֶךְ דֶעֶר וָום פָּארְכְט זִיךְ פַּר נָאט וָועֶרְט עֶר אַמֶלֶךְ . דָם אִיז גְּלֶעֶרְנְט פּוּן אַבְרָהָם אָבִינוּ עֶר הָט מוֹרָא גֶהָאט פַּר נָאט אִיז עֶר גְּוועֶרֶן אַמֶלֶךְ . עָם שְׁטַיִים אֶל בְּמֵק שֶׁה אוֹף דֶעם גְּלַייבֶּן פְּלֶאץ פַּר וָואס הַיסְט דָם גְּלַייבֶּרְ פְּלֶאץ זַיי הָאבֶּן זִיךְ אַלֶי גִּיגְלַייבְט אוּג עָם אִיז גְּבְלִיבֶּן טִיט אַיין עֲצָה אִז טָעֶן זָאל מַאכֶן קִינְגֶן אַבְרָהָם אָבִינוּ הָאבֶּן זַיי גְּמַאכְט אַשְׁטוּל פּוּן טָעֶנְגִין בַּייסֶר אוּג הָאבֶּן אַבְרָהָם אָבִינוּ אוֹף אִים גְּזֶעצְט אוּג הָאבֶּן גְּזָאגְט דוּ בִּיסְט אוּנְזֶר מֶלֶךְ . אוּג נִיט דְּוָקָא אַבְרָהָם אָבִינוּ מִיר גְּפִינֶן מֹשֶׁה רַבֵּינוּ הָט מוֹרָא גֶהָאט פַּר נָאט . עָם שְׁטַיִים וַיַּסֵּפֶר מֹשֶׁה פְּנֵי ה' יֵרֵא כַּהֲבִיט אֶל הָאֱלֹהִים מֹשֶׁה רַבֵּינוּ הָט פַּר בָּארְגִין דֶעם פְּגִים הָט פָּארְכְט גֶהָאט קִנְקֶן אוֹף נָאט הָט אִים נָאט גְּמַאכְט פַּר אַמֶלֶךְ . הָאט נָאט גְּזָאגְט צוּ מֹשֶׁה רַבֵּינוּ אִיךְ הָאבֶּ

דִיר

(י) **עשה** לך משלך. עשה לך לך אתה עושין ואין אתה עושה לאחר אתה משתמש בהן ואין אחר משתמש בהן. תדע לך שהרי יהושע תלמידו של משה לא נשתמש בהן אלא בשופרות כשבא להלחם ביריחו נכנסו ליריחו ז' אומות שנא' (יהושע כד) ותעברו את הירדן ותבאו אל יריחו וילחמו בכם בעלי יריחו האמורי והפרזי והכנעני והחתי והגרגשי החוי והיבוסי ואתן אותם בידכם. וכי ז' אומות היו בעלי יריחו שהכתוב אומר בעלי יריחו האמרי וגו'. א"ר שמואל בר נחמן יריחו היתה סוגרה של א"י אמרו אם נכבשה יריחו מיד כל הארץ נכבשת לפיכך נתכנסו להוכה ז' אומות. ומה כתיב שם ויריעו העם ויתקעו בשופרות (פס ו) מלמד שאפילו יהושע תלמידו לא נשתמש בהן. ולא תאמר יהושע בלבד אלא משה רבינו עצמו עד שהוא בחיים נגנזו. א"ר יצחק הרי זה שמשה אומר כישהוא בא להפטר מן העולם אמר הקהילו אלי את כל ראשי שבטיכם (דברים לא) והיכן היו החצוצרות שלא היה אומר להם תקעו בהן ויתכנסו. אלא שעד הוא בחייו נגנזו. אר"י דסכנין ב"ר לוי לקיים מה שנא' (קהלת ח) אין שלטון ביום המות. הוי עשה לך שתי חצוצרות לך אתה עושה ואין אתה משתמש בהן כל ימי חייך. ד"א עשה לך אתה משתמש בהן שאתה מלך ואין אחר משתמש בהן אלא דוד המלך שנא' (ד"ה ב כט) ויעמדו הלוים וגו' והשיר משורר והחצוצרות מחצרים. ארז"ל אף החצוצרות שהיו במקדש נגנזו אבל דוד המלך היה משתמש בכנור שנא' (תהלים נו) עורה כבודי עורה הנבל וכנור. א"ר שמעון חסידא כנור היה תלוי למעלה מן מטתו של דוד כיון שהגיע חצות לילה רוח צפונית מנשבת בו ומנגן מאיליו מיד היה עומד דוד וכל תלמידיו והיו עוסקין בתורה והיו יגעים ומגדדין שינה מעיניהם והוגים בתורה עד עמוד השחר. לפיכך היה אומר דוד עורה כבודי עורה הנבל וכנור אעירה שחר (פס) דרך השחר להיות מעורר בני אדם. אבל אני מעורר את השחר. ד"א עורה כבודי מהו כבודי מפני כבוד יוצרי שהיה יצרו אומר לו דוד הלא אתה מלך דרך המלכים להיות ישנים עד שלש שעות ולמה אתה עומד חצות לילה. והיה אומר לו עורה כבודי אין כבודך לפני כבוד יוצרך כלום. לכך נאמר

עורה עין יוסף

(י) **ואין** אחר משתמש בהן. ע"י ויק ס' ויחי פסס פירקתו: [כנור היה תלוי למעלה כו'] פרש"י ונקביו לצד רוח צפונית דהא תמיכין בפרק גמ יחפ כ' שכוח מנשבת עם כל ג' וה': [מי כיון שכנגיע חצות לילה רוח לפונית מנשבת ב דתמר מר ד' רוחות מנשבות בכל יום ו' שעות שב יום לת. ועוה מנשבת רוח מזרחית בתלוך פחמס ושם שעות ההרוחות רוה דר. מית ובהחלם כלילה רוח מערבית מעורר משתחר] . ר"י מדכתיב לעיכה ולא קאמרינן: [לכך נאמר עורה כבודי] . כלומר מעורר וריק את כבודו נגד כבוד יוצרי

דִּיר נְמַאכְטְ פַּר אַמְלָךְ . אַזוֹ וְוִיא אַמְלָךְ גֵייט אִין דֶר מְלָחָמָה בְּלָאזְט מֶען פַּר אִים אַזוֹ דוּ אַז דוּ וָועְסְט
נַיין אִין אַמְלָחָמָה זָאל מֶען בְּלָאזֶן פַּר דִיר . דְרוּם הָט נָאט גֶהִיסֶן אִים מַאכֶן צְוַויי טְרוֹמַייטֶן זִילְבֶּערְנֶ
עַשֵׂה לְךָ פּוּן דֵיזֶן גָעלְט זָאלְסְטוּ מַאכֶן טְרוֹמַייטֶן אוֹג דוּא זָאלְסְט גִיצִין מִיט וַויא נִיט מִיט קִין אַנְדֶערֶ
אֶפִּילוּ יְהוֹשֻׁעַ בִּן נוּן דֶער תַּלְמִיד פּוּן מֹשֶׁה רַבֵּינוּ שְׁטַייט עֶר הָאט גִינִיצְט מִיט שׁוֹפָרוֹת נִיט מִיט דִיא
טְרוֹמַייטֶן . בְּשַׁעַת עֶר הָט גֶהאלְטֶן מְלָחָמָה מִיט דֶר שְׁטָאט יְרִיחוֹ הָאבֶן זִיךְ אוֹף גֶקְלִיבֶּן זִיבֶּן פָּעלְכֶר
דָארְטֶן . רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי זָאגְט יְרִיחוֹ אִיז גֶווֶען דֶר שְׁלִיסֶל פּוּן גַאנְצְן אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הָאבֶן דִיא
פָּעלְכֶר גֶזָאגְט אַז וַויא וֶועלֶן נֶעמֶן יְרִיחוֹ וֶועלֶן וַויא שׁוֹן קֵאיִן נֶעמֶן גַאנְצְן אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל . דְרוּם הָאבֶן
זַיי זִיךְ אַלֵי אוֹף גֶקְלִיבֶּן אַהִין מְלָחָמָה הָאלְטֶן מִיט יְהוֹשֻׁעַ בִּן נוּן . הָט יְהוֹשֻׁעַ זָאל נִיט נִיצְן . רַבִּי יִצְחָק זָאגְט
מִיר נַפְּנִין בְּשַׁעַת דָעֶר פְּטִירָה פּוּן מֹשֶׁה רַבֵּינוּ שְׁטַייט מֹשֶׁה רַבֵּינוּ הָאט גָזָאגְט הַקְהִילוּ אֵלַי אֶת כָּל רָאשֵׁי
שִׁבְטֵיכֶם וַאמְלִילְט זִיךְ אַיין צוּ מִיר אַלֵי עֶלְסְטֶי פּוּן אַיְעֶרֶי שְׁבָטִים שְׁטַייט נִיט עֶר זָאל הַיִּסֶן בְּלָאזֶן מִיט
דִי טְרוֹמַייטֶן פּוּן דַאנֶן אִיז גִידְרִינְגֶן אַז מֹשֶׁה הָט זַיי בֶּהאלְטֶן . רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ זָאגְט פּוּן רַבִּי לֵוִי וַויְנְ
דְרוּם שְׁטַייט אִין שִׁלְמֵי בְּיוֹם הַמָּוֶת קֵיין גְוַועלְטִיקְיט אִיז נִיט דָא דֶעְס טָאג פּוּן טוֹט אַז דָעֶר מְעַנְטְש
הָאלְט בֵּיי שְׁטַארְבֶּן נַייט אַוועק פּוּן אִים זַיין גְוַועלְטִיקְיט דְרוּם אַייְדֶער מֹשֶׁה רַבֵּינוּ אִיז נִפְטֶר גְוַואְרֶן
הָאט מֶען שׁוֹן נִיט גֶבְלָאזֶן מִיט דִיא טְרוֹמַייטֶן . נָאךְ אִפְּשֶׁט אִיז מַאךְ דִיךְ צְוַויי טְרוֹמַייטֶן דוּ זָאלְסְט
נַיְיצֶן מִיט זַיי דוּא בִּיסְט אַמְלָךְ אוֹג קִין אַנְדֶערֶ זָאל נִיט נַיְצֶן מִיט זַיי נָאר דָוִד הַמֶּלֶךְ הָט אוֹךְ גֶהאלְטֶן
טְרוֹמַייטֶן . אוֹג דִי חֲכָמִים זָאגֶן דִי טְרוֹמַייטֶן פּוּן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ זָענֶן בֶּהאלְטֶן גְוואְרֶן נָאר דָוִד הַמֶּלֶךְ
הָט גֶהאט פִּידְלֶן . עִם שְׁטַייט גִידְרִינְגֶן אִיז מֹשֶׁה הָט זַיי בֶּהאלְטֶן . רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ זָאגְט פּוּן רַבִּי לֵוִי וַויְנְ
שְׁמַעְרִין . רַבִּי שִׁמְעוֹן חֲסִידָא זָאגְט אַפִּידְל הָאט גֶהאנְגֶן אִיבֶּערֶן בֶּעט פּוּן דָוִד הַמֶּלֶךְ . אִין הָאלְבִּי
נָאכְט פְּלֶעגְט דָעֶר וַויְנְד פּוּן צָפוֹן זַייט בְּלָאזֶן אִין פִּידְל פְּלֶעגְט וַויא אֶן הַייבֶּן צוּ שְׁפִּילִין אַלֵיין פְּלֶעגְט
דָוִד הַמֶּלֶךְ מִיט זַיינֶי תַּלְמִידִים אוֹף שְׁטַיין עוֹסֶק זַיין אִין דֶעֶר תּוֹרָה פְּלֶעגֶן זִיךְ מִידְיקֶן אוֹג פֶּר וָואגְן
שָׁלָאף פּוּן דִי אוֹגֶן צוּ לֶעֶרנֶן תּוֹרָה בִּיז דֶר מָארְגֶן שְׁטֶערֶן אִיז אוֹף גְקוּמֶן . דָם הָט דָוִד הַמֶּלֶךְ גְזָאגְט
דָעֶר וָועְק זִיךְ פִּידְל דֶר וָועְק דָעם מָארְגֶן שְׁטֶערֶן . אַלֵי מַלְכִים שָׁלָאפֶן דְרַיי שָׁעָה אוֹף דָעם מָאג
אָבֶּר אִיךְ פְּלֶעג אוֹף שְׁטַיין הַאלְבִּי נָאכְט לֶעֶרנֶן תּוֹרָה . נָאךְ אַפִּשֶׁט אִיז שְׁפִּילֶה בְּכִנּוֹרִי דֶר יֵצֶר הָרָע פְּלֶעגְט

עורה כבודי וגו' . חצות לילה אקום להודות לך (פס קיט) יאמר דוד חייב אני לעמוד בחצות ולילה ולקלסך על פלאות שעשית עם זקנתי בחצי הלילה דכתיב (רות ג) ויהי בחצי הלילה ויחרד האיש וילפת ויאמר מי את ותאמר אנכי רות אמתך . אמר ר' יהודה הלוי בר שלום אמרה לו בדברים אתה מוציאני אמר לה חי ה' איני מוציאך בדברים . חי ה' מלמד שהשביע ליצרו שהיה מקטרגו ואומר לו אתה פנוי והיא פנויה הרי השעה שתזקק לה מיד נשבע אותו הצדיק חי ה' כלומר איני נוגע בה בזו הלילה ולא בועז לבד אלא כל הצדיקים משביעין ליצרן . שכן את מוצא בדוד כשנפל שאול בידו מה כתיב שם (שמואל ב כו) ויאמר דוד חי ה' כ"א ה' יגפנו או יומו יבא ומת או במלחמה ירד וגו' למה נשבע שתי פעמים א"ר שמואל בר נחמן היה יצרי בא וא"ל אלו נפלת אתה בידו לא היה מרחם עליך והיה הורגך ומן התורה מותר להורגו שהרי רודף הוא לפיכך קפץ ונשבע שתי פעמים חי ה' שאיני הורגו . אמרו ישראל לפני הקב"ה רבש"ע אתה יודע כחו של יצה"ר שהוא קשה . א"ל הקב"ה סלקו אותו קמעא בעה"ז ואני מעבירו מכם לעתיד שנא' (ישעיה סה) סולו סולו המסלה סקלו מאבן . וכה"א (פס נה) סולו סולו פני דרך הרימו מכשול מדרך עמי . ולעה"ב אני עוקרו מכם שנא' (יחזקאל יח) והסירותי את לב האבן מבשרם ונתתי להם לב בשר כך דרש רבי תנחומא בר אבא :

עין יוסף ויאמר

יזכרי (מ"כ) : [ויתכד כתים וילפת] . וז"ל הכתוב כאשר אמלט אחים ג"ג ליה (מ"כ) : [אנחמר סנו סנו המסיבה כו'] כותם תז"ל לתקו לכ קלנסה ס מהין כייתי כח ותכת בלבו וכתכה אנחמר בכוכה את לכ כפל סולו ס לו עוד כוקשה לכסה מ"ס מאבן אכלל"ל סקלו תבן.ז"ת לפי כתי כו' הרבה אחרתידם רוח לבושו כו' בדין כוח שיקלנסה כו' ותכת סיאכלל"ל לומרו' לכקב"ה אתה יודע כחו ש"ה שהוא קשה כלומ בלבו ובכלה : [ויאמר אחכי רוח אמתך ס"ל ניתי הלילה וכיה בבוקר כלו אכתב"ה ועקרתו וכקב"ה מעיב לי"ם היו אחם כמתהילין אחסיו ס נסלקין אחזו ניתי"ז קמעה קמעה . וכוח מ"ם בפסוק סולו סולו טעם אחכיס : [היי כ' כלומר אילי מוגע כך] . וסיימו דסמיך ליה ובעכב כפל אלא יסולו ס תו נפכם ס' אלא סילו סולו בפעמים כרבה מרגלותיו וגו' כלומר אילי מוגע כך] : [נאמנו שני פעמים]. קמעה קמעה וכוח אומר אכלל מקלו מאבן ולא כל אחבן כ"ש כי"ת אנקרא אחן סקלו מקלו ממנו . כי העב"ז אריך ליעה"ר אחכל עכ"ב אחי עוקרו לגמרי (כלי פז) :

אנחמר

זָאגן צוּ דָוִד הַמֶּלֶךְ דוּא בִּיסְט אַמֶּלֶךְ פַּר וָואס שְׁטַיִיסְטוּ אוֹף הָאלְבִּי נַאכְט גִיט וויא אַנְדֶרֶי מְלָכִים . פְּלֶעגְט עֶר אִים זָאגן מַיִן בָּבוּד אוּן לָעדֶר קֶעגִין דָעם בָּבוּד פּוּן גָאט חֲצוֹת לַיְלָה אָקוּם לְהוֹדוֹת לָךְ הָאלְבִּי נַאכְט בְּלֶעגְט אִיךְ אוֹף שְׁטַיִין לוּיבֶּן דִיר . דָוִד הַמֶּלֶךְ הָאט גָזאגְט אִיךְ בִּין מְרוּחָב אוֹף שְׁטַיִין הָאלְבֶּע נַאכְט לוּבֶּן גָאט אוֹף דֶעם וָוג עֶר הָט גְטָאן מִ"ט מַיִן בָּאבֶּע רוּת הָאלְבִּי נַאכְט עֶם שְׁטַיִיט אַז רוּת הַצַּדֶּקֶת אִיז גְקוֹמֶן צוּ בּוֹעַז הַצַּדִּיק הָאלְבִּי נַאכְט וַיֹּאמֶר מִי אַתְּ וַתֹּאמֶר אָנֹכִי רוּת אֲמָתֶךָ בּוֹעַז הַצַּדִּיק הָט זִיךְ זַיֶּעֶר דֶר שְׁרָאקְן אוּן הָאט גָזאגְט וָועֶר בִּיסְטוּ . הָאט זִיא גָזאגְט אִיךְ בִּין דִינְסְט רוּת אִיךְ בִּין גְקוֹמֶן וָאלְסְט כִּיר נָעמֶן פַּר אַוָויב . הָט עֶר גָזאגְט וָואר בִּין מָארְגֶן בִּיז מָארְגֶן . הָאט זִיא אִים גָזאגְט כִּיט דַייד וַוילְכְטוּ כִּיר אֲוֶועק שְׁטַיִין פּוּן דִיר . הָאט עֶר אִים גָזאגְט אִיךְ שְׁוֶוועֶר דִיר בִּיי גָאט אַז אִיךְ בִּיין גִיט אַוֶועק שְׁטַיִין דִיר כִּיט דַייד . גָאךְ אַפְּשָׁט אִיז עֶר הָט גְשׁוּאָרֶן צוּם יֶצֶר הָרָע וָום הָט אִים צוּ נֶהֱעט דוּא בּוֹעַז הָאסְט גִיט קֵין וַוייב אוּן דוּ רוּת הָאט גִיט קֵין מַאן גְעם אִיר אַצוּגֶנד פַּר אַוויב . אַז הָט בּוֹעַז גְשׁוּאָרֶן בִּיי גָאטְ עֶר זָאל גִיט לֵיגֶן אַצוּגֶנד כִּיט אִיר . גָאר מְאֶרְגֶן אוֹב דֶר פְּרַיֶינְד וָועט אִיר גִיט גָעמֶן אוּן אַז אַלֶי צַדִּיקִים אַז דֶר יֶצֶר הָרָע רֶעט זֶייא צוּם זִינְד שְׁוֶועֶרֶן זֶיי גִיט צוּ פָאלְגֶן אִים אַז גְפִּלְגֶן כִּיר בְּשַׁעַת שְׁאוֹל הַמֶּלֶךְ אִיז גְקוֹמֶן אוּן דִי הֶעגְד פּוּן דָוִד הַמֶּלֶךְ דֶר יֶצֶר הָרָע הָט אִים גֶרֶעט עָם אִיז אַכְּצָוָה אִים צוּ הָארְגֶתֶן שְׁמֵיט וַיֹּאמֶר דָּוִד הָאט גָזאגְט אִיךְ שְׁוֶועֶר בִּיי גָאט בִּי אִם יָי יַצִּפְנִי גָאט צַלֶיין וָועט אִים מָארְדִין גִיט אִיךְ אוֹ יוֹמוֹ יָבוֹא וּמֵת אוֹדֶר זַיין טָאג וָועט קוּמֶן עֶר וָועט שְׁטַארְבֶּן אוֹ בְּמִלְחָמָה יֵרֵד וּמֵת אוֹדֶר עֶר וָועט גַיין צַמִלְחָמָה וָועט עֶר גְהַרְגְט וָועֶרֶן . רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי אָמַר דֶר יֶצֶר הָרָע הָט גְזאגְט צוּ דָוִד הַמֶּלֶךְ אוֹ דוּא וָואלְסְט אֲרַיין פַּאלֶן צוּ אִים אִין דִי הֶעגְד וָואלְט עֶר אוֹף דִיר דָעם רַחֲמָנוּת גְהַאט עֶר וָואלְט דָאךְ דִיר גְהַרְגְט . אוּן עָם שְׁטַיִיט אִין דֶר תּוֹרָה דֶר וָום וַויל דִיר הֶרְגֶנֶן מָאגְסְטוּ אִים פְּרִיעֶר הֶארְגֶנֶן . הָט דָוִד הַמֶּלֶךְ צְוַויי מָאל גְשׁוּאָרֶן קֶעגִין דָעם יֶצֶר הָרָע אַז זַיין הַאגְד זָאל גִיט קוֹמֶן אוֹף שָׁאוּל הַמֶּלֶךְ . דֶער יֶצֶר הָרָע אִיז זַיֶּעֶר שְׁמֵארְק קֶעגִין מֶעֶנְטֶשֶׁן זַיֶּנֶן דִי יוֹדִין צוּ גָאט רַבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם דוּ וַוייסְט דָאךְ דָעם כֹּחַ פּוּן יֶצֶר הָרָע כִּיר קָאנֶן אִים גִיט גוֹבֶר זַיין . הָט גָאט גְעַנְפֶּרט בָּעוֹלָם הַזֶּה בַּייגְט אִים אַבִּיכִיל וַויא וַויט אִיר קָאגְט אוּן לָעתִיד לָבוֹא וָועל אִיךְ זֶיי כְּעַבִּיר זַיין אוּן גָאנְצֶן פּוּן אַיִיךְ . אוּן אַז שְׁטַיִיט סוּלוּ סוּלוּ בַּמְסִלָּה פַּנּוּ דֶרֶךְ מִכְשׁוֹל מִדֶּרֶךְ עַמִּי אוּן אַז יֶצֶר הָרָע בִּיסְלִיךְ וַוייס גִיט אוֹף אַיִין מָאל . אִין דֶעם יֶצֶר הָרָע וָום עֶר אִיז אַז וַויא אַשְׁטַיִין וַואךְפְּט אִים בִּיסְלִיךְ וַוייס צַרוֹם פּוּן אַיִיךְ . אוּן לָעתִיד לָבוֹא וָועל אִיךְ אִים אוּן גָאנְצֶן אוֹם רַייסֶן פּוּן אַיִיךְ . עָם שְׁטַיִיט וְהַסִרוֹתִי אֶת לֵב הָאֶבֶן מִבְּשַׂרְכֶם אִיךְ וָועל אֶפּ טָאן דֶם שְׁטַיִיגֶרְנִי הָאֶרְץ פּוּן אַיִיךְ אוּן וָועל אַיִיךְ גָעבֶּן אַהֶארְץ פּוּן פְּלַיִיש . דֶם בִּייגְט מֶעֶן גִיט וַויא אַשְׁטַיִין וָום עֶר אִיז הָארְט גִיט פָאלְגֶן דִי רַייד פּוּן גָאט . נָאר אַיִיגֶר הָארְץ וָועט גְלוֹכְטֶן צוּ גָאטֶם וָועג . אַז הָט גְדַארְשִׁיט דֶר הַגָּדוֹל רַבִּי תַּנְחוּמָא בַּר אבא

ויאמר ה' אל משה אספה לי שבעים איש . (יא) ילמדנו רבינו כמה אמות חייב אדם לעמוד מפני הזקן כשהוא רואה אותו עובר . כך שנו רבותינו בתוך ד' אמות חייב אדם לעמוד מפני הזקן שנא' (ויקרא כ) מפני שיבה תקום והדרת פני זקן וכורע לפניו ושואל בשלומו לארבע אמות זאי זה הוא ההדור שאמרה תורה והדרת פני זקן שלא יעמוד במקומו ולא יהא סותר דבריו וכשהוא שואל הלכה שואל ביראה ולא יקפוץ להשיב ולא יהא נבנם לתוך דבריו שכל מי שאינו נוהג ברבו כל המדות האלו נקרא רשע לפני המקום ותלמודו נשכח ושנותיו מתקצרות ולסוף הוא בא לידי עניות שנא' (קהלת ח) וטוב לא יהיה לרשע ולא יאריך ימים כצל אשר איננו ירא מלפני האלהים . מורא זו איני יודע מה היא כשהוא אומר מפני שיבה תקום ויראת מאלהיך (ויקרא כ) . הוי אומר זו מוראת הרב . וכן נאמר במדות ומשקלות שנא' בהן מורא . אלא א"ר אלעזר נאמר כאן פני זקן ויראת ונאמר להלן איננו ירא מלפני האלהים לכך וזייב אדם להקדים לו שלום בכניסה וביציאה ולנהוג בו מורא וכבוד שנא' (דברים ו) את ה' אלהיך תירא ואניא את לרבות את בעלי תורה . שאין לך מדה אחרת כיוצא בה . וכה"א (משלי ו) ואתן אותם ראשים על העם מכאן את למד שתנהוג בו מנהג נשיאות לעמוד מפניו ולהקדימו לכל דבר של גדולה . א"ר אבא הכהן בר פפא כשהייתי רואה מיעה של ב"א הייתי הולך בדרך אחרת שלא להטריח עליהם שלא יהו רואין אותי ועומדין מלפני . וכשאמרתי אלו הדברים לפני ר' יוסף בר זבידא אמר לי צריך אתה לעבור לפניהם ויהיו רואין אותך ועומדין לפניך ואתה מביאן לידי יראת שמים שנא' מפני שיבה תקום והדרת פני זקן ויראת . למה . שמעלתן של צדיקים היא מעלה שאין לה ירידה . אבל מעלתו של עשו מעלה שכולה ירידה הוא היום אפרכוס למחר סגן למחר כרדיוט וכן כל גדוליהן . וכן הנביא אומר (עובדיה ב) אם תגביה כנשר ואם בין כוכבים וגו' משם אורידך . אבל מעלתו של יעקב מעלה שאין לה ירידה ואין קדושתם מתחלפת לעולם . וכן אתה מוצא שהזקנים אחד משלש עשרה דברים

שהן — עין יוסף

(יא) שנאמר מפני שיבה תקום . וד' למעלה קרוי בפניו שכל ס בכניסה כו'] . בכנסה גרם חייב לחדם להקדימו בכניסה כו' : כו']. קושיא היא שם אחת דורש ילמד שכולה מעולה בכל מה כן כתיב גם כן כתיב ילמד גבי מצות וכניסה: [חייב לחדם להקדים לו כדלקמן

אַבָּא וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה אֶסְפָּה לִי שִׁבְעִים אִישׁ דֵּי תַּלְמִידִים פּוּן רַבִּי תַּנְחוּמָא הָאַבָּן אִים גִּפְרָעְגְט דֶּעם דִּין עֶם שְׁטֵיט אִין דֶּעֶר תּוֹרָה בִּיפֿוֹי שִׁיבָה תָּקוּם פַּר אַיין אַלְטֶן מַאן וָאלְטְסְטוּ אוֹף שְׁטֵיין וְוִיפִיל אַיילֶן פְּרוּיעֶ דַּארְף טָעַן אוֹף שְׁטֵיין פַּר אִים הָט עֶר זִיי גְּוָאנְט אז עֶר קוּמְט אִין זַיינִי פִּיר אַיילֶן דַּארְף טָעַן זִיךְ אוֹף שְׁטָעלֶן אוּנ קְנִיעֶן זִיךְ פַּאר אִים אוּנ גֶּעבֶּן אִים שָׁלוֹם עֶם שְׁטֵיט וְהַדַּרְתָּ פְּנֵי זָקֵן דוּ וָאלְטְסְט בֵּשְׁטִיינֶן דֶּעם פָּנִים פּוּן אַיין אַלְטֶן כַּאן . נִיט צוּ שְׁטֵיין אוֹף זַיין אֶרְט אִין בֵּית הַכְּנֶסֶת . אוּנ נִיט אִיבֶּר שְׁפָּארֶן אִים זַיינִי רַייד . אוּנ אז דוּא פְּרֶעגְסְט אִים עֶפּעס וָאלְטְסְטוּ בְּרֶעגִין מִיט פָּארְכְט . אוּנ אז עֶר פְּרֶעגְט עֶפּעס נִיט צוּ הַיילֶן זִיךְ עֶנְטְפֶּערֶן נָאר מִיט יִשׁוּב הַדַּעַת . אוּנ נִיט אַרְיין קְרִיכֶּן אִים אוּנ דִי רַייד . אוּנ דֶּר וָואס טוּט אוּז נִיט הַיִיסְט עֶר אַרְשָׁע פַּר נָאט . אוּנ זַיין לֶעֶרְנֶן וְוֶעֶרְט פַּאר גֶּעמֶן פּוּן אִים . אוּנ זַיינִי יָארֶן וְוֶערֶן אִים פַּאר קִירְצְט . אוּנ וְוֶערְט אַיין אַרְימַאן . עִם שְׁטֵיט וְטוֹב לֹא יִהְיֶה לָרָשָׁע גַּיטְם וְוֶועט נִיט זַיין צוּם רָשָׁע וְלֹא יַאֲרִיךְ יָמִים עֶר וְוֶועט נִיט הָאבֶּן קַיין אֲרִיכוּת יָמִים כְּצֵל אֲשֶׁר אֵינֶנּוּ יָרֵא מִלִּפְנֵי הָאֱלֹהִים אַז וויא אַשְׁאטֶן וְוֶעט זַיינִי זַיינִי יָארֶן דֶּר פַּר וָוס עֶר הָט נִיט קַיין אֲרְכְּט פַּר נָאט . וָואהרום אִין פְּסוּק שְׁטֵיט מִפְּנֵי שֵׂיבָה תָּקוּם וְיָרֵאתָ מֵאֱלֹהֶיךָ פַּר אַיין אַלְטֶן זָאלְטְסְטוּ אוֹף שְׁטֵיין אוּנ בָּארְכְּטֶן זִיךְ פַּר נָאט . אִיז דֶּר פּוּן אֶפּ גְּלֶעֶרְנְט אז דֶּר וָוס עְטְוָאס נִיט אוֹף פַּר קַיין אַלְטֶן מַאן הָט עֶר נִיט קַיין פָּארְכְּט פַּר נָאט . דְּרוּם בְּאוֹרְף מֶעֶן דֶּעם אַלְטֶן כַּאן גֶּעבֶּן שָׁלוֹם בְּשַׁעַת עֶר קוּמְט צוּ דִיר . אוּנ גְּוָעגְנֶן זִיךְ מִיט אִים בְּשַׁעַת עֶר נִיט אַוֶועק פּוּן דִיר אוּנ גֶּעבֶּן אִים בָּבוֹד . עִם שְׁטֵיט אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ תִּירָא פַּר נָאט וָאלְטְסְטוּ זִיךְ פָּארְכְּטֶן . אוּנ דֶּר תַּלְמִיד חָכָם וָוס לֶעֶרְנְט תּוֹרָה אִיז נָאט מִיט אִים שְׁטֶעגְדִיג . אוּנ אז שְׁטֵיט וְאַתָּה תֶּחֱזֶה עֶר זָאל זַיין אֶמֶת וְוֶערְט נָאט הָט גְּוָאנְט צוּ טְשֶׁה רַבֵּינוּ עֶר זָאל אוֹס קְלוּבֶּן דִי אַלְטֶי פּוּן דִי יוּדֶן עֶר זָאל זַיין אַזוי מְאכֶן פַּר עֶלְצְטֶי . טָעַן זָאל זַיי גֶּעבֶּן כָּבוֹד אוֹף שְׁטֵיין פַּר זַיין אוּנ אַלֶי גְּרוֹסִי זָאכֶן וָוס גִּפִינְט זִיךְ זָאל טָעַן זַיי כְּבוֹד זַיין דֶּר מִיט . רַבִּי אַבָּא הַכֹּהֵן זָאגְט מִיין מְנָהָג אִיז גְּוֶוען אז אִיךְ פֶּלֶעג זָאגֶן אַנְפַּנְגְּנִיעֶ מֶעֶנְטְשֶׁן שְׁטֵיין פֶּלֶעג אִיךְ גַּיין אִין אַנְגֶּנֶדֶר זַיִט נִיט בִּדֵי נִיט מְסָרִיחַ זַיין זַיי זָאל דַּארְפֶּן אוֹף שְׁטֵיין פַּר מִיר . דָּאס אִיךְ דֶּר תַּלְמִיד חָכָם וָוס לֶעֶרְנְט תּוֹרָה מֵיין מְנָהָג פַּר דֶּעם תַּנָּא רַבִּי זְבִידָא הָט עֶר כִּיר גְּוָאנְט אִיךְ טוּא נִיט גְּלַייךְ אַדְרַבָּה דַּאקָא גַּיין לֶעֶבֶן זַיי . זַיי זָאלֶן מְקַיִּים זַיין דִי מִצְוָה מִפְּנֵי שֵׂיבָה תָּקוּם וְהַדַּרְתָּ פְּנֵי זָקֵן פַּר דֶּעם אַלְטֶן וָאלְטְסְטוּ אוֹף שְׁטֵיין אוּנ בַּשֶׁיינֶן דֶּעם פָּנִים פּוּן דֶּעם תַּלְמִיד חָכָם . אוּנ דָם וָועט דִיר בְּרֶעגְנֶן צוּ יִרְאַת שָׁמַיִם . דִי מַעֲלָה פּוּן דֶּיא צַדִּיקִים אִיז אַמַּעֲלָה אַן אִיר יְדָה דְּרוּם אִיז גְּלַייכְט בְּרֶעגְנֶן דִי יוּדֶן צוּ יִרְאַת שָׁמַיִם . דִי מַעֲלָה פּוּן דֶּיא צַדִּיקִים אִיז אַמַּעֲלָה אַן אִיר יְדָה זַיי גַּייעֶן אַלֶי מָאל הָעבֶּר נִיט נִידֶּרְקֶער . אוּנ דֶּיא מַעֲלָה פּוּן רְשָׁעִים גַּייט אַלֶי מָאל אַרַאף נִידֶּרְקֶער הַיינְט גְּרוֹס מָארְגֶן קְלֶעֶנֶר . אִיבֶּר מָארְגֶן נָאךְ קְלֶעֶנֶר אַיִּים כְּסִדְרָן בִּיז צוּ דֶּער עֶרֶד . אוּנ אז וָאגְט דֶּר נָבִיא אִם תַּגְבִּיהַּ כַּנֶּשֶׁר וְאִם בֵּין כּוֹכָבִים שִׂימִי קִנֵּךְ מִשָּׁם אוֹרִידֵךְ אז דוּ רָשָׁע וְוועסְטוּ זִיךְ אוֹף הַייבֶּן אז וויא

שהן כתובים לשמו של הקב"ה אלו הן הכסף והזהב והכהנים והלוים וישראל והבכורות והמזבח והתרומות ושמן המשחה ואהל מועד ומלכות בית דוד והקרבנות וארץ ישראל והזקנים . הכסף והזהב שנא' (חגי ב) לי הכסף ולי הזהב . הכהנים מנין דכתיב (ממות כט) וזה הדבר אשר תעשה להם לקדש אתם לכהן לי לקח וגו' . הלוים מנין שנא' (במדבר ח) והיו לי הלוים . ישראל מנין שנא' (ויקרא כה) כי לי בני ישראל . הבכורות מנין שנא' (במדבר ח) כי לי כל בכור . המזבח מנין שנא' (שמות כ) מזבח אדמה תעשה לי . התרומה מנין שנ' (שם כה) ויקחו לי תרומה . שמן המשחה מנין שנא' (שם ל) שמן משחת קדש יהיה זה לי . אהל מועד מנין שנא' (שם כה) ועשו לי מקדש . הקרבנות מנין שנא' (במדבר כח) את קרבני לחמי לאשי . מלכות בית דוד מנין שנא' (שמואל ב ז) כי ראיתי בבניו לי מלך . א"י מנין שנא' (במות יט) כי לי הארץ . הזקנים מנין שנאמר אספה לי שבעים איש . ד"א אספה לי שבעים איש וש"ה הבונה בשמים מעלותיו ואגודתו על ארץ יסדה (עמוס ט). מעל למה הדבר דומה לפלטרין שהיתה בנויה ע"ג הספינה כל זמן שהספינות מחוברות פלטרין שעל גביהן עומדת לפיכך נאמר (שם) הבונה בשמים מעלותיו אימתי כביכול כסאו מבוסם למעלן בזמן שישראל עשויין אגודה אחת לכך נאמר הבונה בשמים מעלותיו אימתי בזמן שאגודתו על ארץ יסדה . וכה"א (דניאל ג) ויהי בישורון מלך . לכך א"ל הקב"ה למשה אספה לי שבעים איש. למה שכנוסן של צדיקים הגייה להם הגייה לעול' אבל כנוסן של רשעים תקלה להם תקלה לעול': (יב) **אספה** לי שבעים איש . בשעה שא"ל הקב"ה למשה אספה לי שבעים איש אמר משה היאך אני עושה להביא אותן מכל השבטים אם נביא חמשה מכל שבט ושבט אין עולין למנין שבעים נמצאו ששים . ואם נביא ששה מכל שבט ושבט עולין למנין שנים ושבעים ואם נביא ששה משבט זה וחמשה משבט אחר הריני מטיל קנאה בין השבטים מה עשה נטל

עץ יוסף

כדלקמן וכמ"ש לי כוס תולה לותו בנקב"ס וכסס סמוס קייס כך ע"ג ספימוק] . כל"ל: [מבוסם] . פי' עומד על כסיסו וכמו: [ויסי זס שנאמר כו לי (יס"ת) וע"ל סדר תרומה סי' ד': [סמיתס בעויס ביטוחן מלך] . וגו' . בסתלסף לחמי עם יחד שבעי יסראל:

אֵין אָדָם יָכוֹל אוֹג צְווִישֶׁן דִי שִׁטֶעֶרן וָועטטו מאכן דיין געטט וועל איך דיר אראפ נידערין פון דארטן . אָבֶר דִי כֶּעלָה פון יַעקב אבינו מיט יייני קינדער איז מאל העכר . אוג זייער קרושה וועלט ניט פר שְׁוועבט אוף אייביג . אוג אזו גפֶּינען מיר דריייצן ואכן וואס שְׁטַייט אז זייא זענען פון נאטם וועגן זוּלבר אוג נאלד שְׁטַייט די כסף ולי הזהב נאט זאגט צו מיר איז דאס זולבר אוג נאלד פון דער נאנצר וועלט . די כהנים זענען פון נאטם וועגן שְׁטַייט לקדש אותם לכהן לי צו הייליגן זייא צו בארגן מיר . דיא לַיוִים זענען פון נאטם וועגן שטייט ותהיו לי הלוים די לַיוִים זענען פון נאטם וועגן שְׁטַייט כי לי בני ישראל צו מיר זענען פון נאטם וועגן עם שְׁטַייט כי לי כל בכור צו מיר זענען דיא בכורים . דער מזבח איז פון נאטם וועגן שטייט כיזבח אבנים תעשה לי אמזבח פון שְׁטַיינר זאלסטו כאכן פון כיינט וועגן . תרומה איז פון נאטם וועגן שטייט ויקחו לי תרומה נעכן פון מיינים וועגן תרומה שֵׁין זאלבן איז פון נאטם וועגן שטייט שֶׁמֶן לַמָּאוֹר כִּשְׁחַת קוֹדֶשׁ יִהְיֶה זה לי בומל צום זאלבן זאל זיין פון מיינט וועגן . דר אוהל מועד איז פון נאטם וועגן שטייט ועשו לי מקדש איר זאלט מאכן פון מיינט וועגן אבית המקדש . דיא קרבנות איז פון נאטם וועגן שטייט את קרבני לחמי לאשי מייני קרבנות אוף דעם פייער צו ברענען . מלכות בית דוד איז פון נאטם וועגן שטייט כי ראיתי בבניו לי מלך נאט האט גיזאגט צו שכואל הנביא איך האב גזעהן צוויישן דיא קינדר פון ישי אקינד ום איז ראוי פר מיר צו זיין אמלך . ארץ ישראל איז פון נאטם וועגן עם שטייט כי לי הארץ צו מיר איז דיא לאנד ארץ ישראל . דיא זקנים פון יודין איז פון נאטם וועגן . עם שטייט אין פסוק אספה לי שבעים איש נאט האט גיזאגט צוא משה רבינו זאמל אין צוא מיר דיא זקנים פון דיא יודין . דאס זאגט דער פסוק הבונה בשמים מעלותיו ואגודתו על ארץ יסדה עם איז אין משל איינער הט גבוטעט אפלאץ אוף שיפן זאס דיא שיפן וועגן גוט גבונדן אין שיף צו דר אנדרר שטייט אובין דר פלאץ אוף גוט . אבר אז דיא שיפן וועגן הינטן ניט גוט גבונדן צו פירט זיך דר פלאץ . דרום שטייט הבונה בשמים מעלותיו נאט זאל ניט גוט גבונדן ווערן אין הימל . נזור אלעם ועזן אנגידתו על ארץ יסדה אוב יודן וועגן הינטן גבונדן איינר צום אנדרין מיט ליבשאפט אין יוד האט ליב דעם אנדרין קאן קומן אוף יודן אלעם גוטס פון אובן . דרום זאגט נאט צוא משה רבינו זאמל מיר זיין זיבציג זקנים פון די יודן . וזארום דם זיין זאמלונג פון צדיקים איז גוט צו זיי אוג גוט צו דר ועלט . אוג דם זיין זאמלונג פון רשעים איז אשטרוכלונג צו זייא אוג אשטרוכלונג פר דר ועלט אפקה לי שבעים איש בשעת משה האט גהערט פון נאט ער זאל זיין זאמלן זיבציג זקנים פון דיא יודען האט ער ניט וויסט וום צו טאן וויא אזו דם קלובונג זאל זיין עם איז דא צוועלף שבטים ער זאל נעמן פינף פון יעדערין שבט צוועלף מאל פינף איז זעכציג . ער זאל נעמן זעקס פון אשבט ועט זיין צוויייא אוג זיבציג . ער זאל נעמן פון דעם שבט פינף אוג פון דעם שבט זעקס ועט זיין אקנאה צוויישען דיא

שבטים

שבעים פתקין וכתב בהן זקן ונטל שבעים פתקין חלקין וטרפן ונתנן בקלפי ואמר להם בואו וטלו פתקיכם כל מי שהיה עולה בידו פתק כתוב בו זקן היה יודע שנתמנה זקן דברי ר' יהודה א"ל ר' נחמיה עדיין היא מחלוקת בדבר שיכול לומר לו אין כאן פתק אחד כתוב בו זקן שאלו היה שם מיד היה עולה בידי · והיאך עשה אמר ר' נחמיה כך עשה משה נטל ע"ב פתקין וכתב על שבעים מהן זקן ושנים פתקין חלקים וטרפן ונתנן בקלפי ואמר להם בואו וטלו פתקיכם אם עלה בידו פתק כתוב בו זקן היה יודע שנתמנה זקן ואם עלה בידו פתק חלק היה יודע שלא נתמנה . והממונה ז"ל הרי שם פתק אחד כתוב בו זקן אלו היית ראוי להתמנות היה עולה בידך . כיון שעשה להם כך נתמנו הזקנים . אלדד ומידד היו שם ומעטו את עצמם אמרו אין אנו כדאי להיות במנוי הזקנים . ועל שמעטו את עצמם נמצאו יתרין על הזקנים בחמשה דברים הזקנים לא נתנבאו אלא למחר שנא' ואל העם תאמר התקדשו למחר אבל אלו נתנבאו מה שעתיד להיות בסוף ארבעים שנה שנא' וישארו שני אנשים וגו' . ומה היו מתנבאין י"א על מפלתו של גוג היו מתנבאין. וי"א היו מתנבאין ואומרים משה ימות במדבר ויהושע מכניס את ישראל לארץ . תדע לך שכך היו מתנבאין שכך יהושע אמר למשה ויען יהושע בן נון משרת משה וכתיב וירץ הנער ויגד למשה מי היה זה גרשם בן משה . הזקנים לא נכנסו לארץ אבל אלדד ומידד נכנסו . אלדד הוא אלידד בן כסלון ומידד זה קמואל בן שפטן הזקנים לא נתפרשו שמותם ואלו נתפרשו שמותם . והזקנים נפסקת נבואתן שהיתה משל משה שכן הקב"ה אומר למשה ואצלתי מן הרוח אשר עליך ושמתי עליהם אבל אלו היתה נבואתן מן הקב"ה שנא' ותנח עליהם הרוח וא"ת הזקנים שהיתה נבואתם

עץ יוסף

(יג) **מה** עשה נטל ע' פתקין וכתב בהן זקן ונוטל שני פתקין חלקים כצ"ל. א"ר כך עשה משה נטל ע"ד פתקין וכתב על ע"ב מהן זקן . כצ"ל : [מה שעתיד להיות בסוף מ' שנה]· כדמסיק המדרש שאמרו משה מת ויהושע מכניס שזה היה סוף ארבעים שנה (ז"ר) : [על מפלתו של גוג] . שנאמר כה אמר ה' אלהו' האתה הוא אשר דברתי בימים קדמונים ביד עבדי נביאי ישראל הנביאים בימים ההם שנים להביא ה' אתך עליהם אל תקרי שנים אלא שנים איזו הן שנים נביאים שנתנבאו בפרק אחד נבואה אחת הוי אומר אלדד ומידד (סנהדרין ד' יז) . משה מת מתנבאים ר"ת משה תנות נפשו בגן אלהים יהושע מכניס (בעה"ט) : [ויען יהושע ב"נ משרת משה וגו'] . אדני משה כלאם פי' כלהו מן העולם ואם לא יתנבאו שמשה מת נמה לנו לכלאם : [מי היה ז . גרשם בן משה] . ר"ל מדכתיב הנער משמע בידוע ואין ידוע יותר מגרשום שהוא בנו בכורו אבל אליעזר נולד בשעה שהלך משה למצרים אם כן לא היה אלא בן ג' או ד' שנה מאותו מעשה (ז"ר) ומדקינא גרסום לזה ש"מ שנתנבאו משה מת : [והזקנים נפסקה נבואתם] . שנאמר ויתנבאו ולא יספו ר"ל מדכתיב ויתנבאו דמשמע לשעבר התנבאו ופסקו כדמת' גמי נפרש ולא יספו שלא הוסיפו להתנבאות (הרי"ף) ודלא כהרגום אונקלוס שפי' ולא פסקין פי' שלא פסקה נבואתם מהם אבל באלדד ומידד כת"ב מתנבאים עדיין מתנבאים והולכים (סנהדרין דף כג"ל) וא"ת גבי אלדד ומידד נמי כתיב ויתנבאו במחנה לשון עבר והיינו כמפרש"י והזרע אברהם שבאמת היה בהם תרתי שהיה בהם נבואה לפי שעה והיינו מה שאמרו משה מת שבידיהו אי אפשר לאמר שעד יום מותם לא היו מתנבאים יותר מזה דאם כן מאי רבותייהו ואת"ל באמת היו מתנבאים שאר נבואות גם כן : [ואצלתי מן הרוח]. שלא היה לכם רק אצילות ממשה להיות אתו במשא העם ולא היה לכם שום קנאה ליהושע בשביל משה שנבואתם לא היה רק מאצילות רוחו של משה ולכך לא נתנבאו רק לפי שעה אבל באלדד ומידד כתיב והנה עליה' הרוח מאתו יתברך מדלא כתיב ותנח רוחו עליהם לפיכך זכו שהיו מתנבאים והולכים כמו משה שהיה נבואתו מאתו ית' . ועל דבר זה נתקנא יהושע בהם שעושין עצמם כמו משה והשיב משה המקנא אתה לי ושים לי קנאה בך שבכרי אתה תלמידי כמ"ש משרת משה מבחוריו ומי יתן כל עם ה' נביאים כמותו שיהיו מתנבאין והולכין כמו אלדד ומידד כי יתן ה' את רוחו עליהם ולא רוחי שיהיו השובים כמותי לא הייתי מתקנא בהם דמ"מ כולם תלמידי ואין אדם מתקנא בתלמידיו (מהרש"א בחד"א) נמצא שהיו יתרים בה' דברים א' שנתנבאו מה שעתיד להיות ב' נכנסו לא"י ג' שנתפרשו שמותם ד' שלא נפסק' נבואתם ה' שהיה נבואתם מאת ה' ית' בעצמו אלא

שבטים פר יאס פון דעם פינף און פון דעם זעקס . האט ער אזו געטאן ער האט גנומן זיבציג שטיקליך פאפיר און האט אן געשריבן אויף זיי דעם ווארט זקן . און צוויי שטיקליך פאפיר ליידיגי און פר וויקלט אלעם און אריין געלייגט אין אקלפי און האט גזאגט קומט נעמט קוויטליך דר וואס האט ארוס גצוגן אקוויטל מיט דעם ווארט זקן דער איז נתמנה געווארן פר איין ראש . און דר וואס האט ארוס גיצוגן אליידיג קוויטל דער איז גבליבן אזו . און דארטן איז געווען צוויי גרויסי לייט אלדד ומידד זייא זענין געווען גרויסי ענוים זיי האבן זיך קליין געהאלטן און האבין גזאגט מיר זענין ניט ראוי צו זיין צווישן די זקנים . דרום האט גאט זיי גמאכט נאך גרעסר פר די זקנים מיט פינף זאכן . דיא זקנים האבן גזאגט נביאות צום מארגינם . און אלדד ומידד האבן באלד גזאגט נביאות . עס שטייט וישארו שני אנשים במחנה ויתנבאו . עס איז גבליבן צוויי מענטשין אין דר מחנה האבן זיי גזאגט נביאות וואס וועט זיין שפעטר אז משיח וועט קומן . דיא מפלה פון גוג ומגוג . און אטייל רבנים זאגן זייא האבן גזאגט נביאות אז משה רבינו וועט שטארבן אין דר מדבר און יהושע וועט אריין פירן דיא יודן קיין ארץ ישראל . דרום שטייט ווייטר וויא יהושע בן נון האט געהערט זייערי נביאות האט ער זיך אן גרופן צו משה רבינו אדני משה כלאם משה מיין האר פר לענד זיי פון דר וועלט דר פר וואס זייא זאגין נביאות אז דו וועסט שטארבן· און אלי זקנים זענין גשטארבן אין דר מדבר זענען ניט אריין קיין ארץ ישראל. און אלדד ומידד האבען זוכה געווען אז זייא זענין יאה אריין גיגאנגען קיין ארץ ישראל . דיא זקנים האבן ניט זוכה געווען זייערי נעמין זאלן שטיין אין דער תורה. נאר אלדד ומידד שטייען זייערי נעמין אין דר תורה . דיא זקנים האט זיך זייערי נבואה אויס גלאזט ווארום זייערי נבואה איז געווען פון משה רבינו ווס ער האט זייא משפיע געווען פון זיך דרום הט זיך אויס גלאזט . אבער אלדד ומידד איז זייער נבואה געווען פון גאט אליין דרום האט זיך זייערי נביאות ניט אויס גלאזט . וועסטו

וועלין

נבואתם משל משה שמא הסר מנבואתו כלום . משל לנר שהיה דלוק והדליקו ממנו כמה נרות ואור דליקתו לא הסר. אף כאן משה אע"פ שהיתה נבואת שבעים זקנים משלו לא חסר מנבואתו כלום שנא' (דברים לד) ולא קם נביא עוד בישראל כמשה :

(יג) **אספה** לי שבעים איש . וכי לא היה להם זקנים לשעבר והלא כבר נאמר במצרים לך ואספת את זקני ישראל (שמות ג) אלא מפני שא"ל הקב"ה למשה אספה לי שבעים איש ללמדך שבשעה שאמר פרעה הבה נתחכמה לו וישימו עליו שרי מסים . ויבן ערי מסכנות (שם ו) באותה שעה קבין את כל ישראל ואמר להם בבקשה מכם עשו עמי היום טובה היינו דכתיב ויעבידו מצרים את בני ישראל בפרך . מהו בפרך בפה רך . פרעה נטל סל ומגרפה מי היה רואה את פרעה נוטל סל ומגרפה ועושה בלבנים ולא היה עושה . מיד הלכו כל ישראל בזריזות ועשו עמו אותו היום בכל כחן לפי שהיו בעלי כח וגבורים כיון שהחשיכה העמיד עליהם נוגשים אמר להם מנו את הלבנים מיד עמדו ומנו אותם ואמר להם כזה אתם מעמידים לי בכל יום ויום מנה את הנוגשים של מצרים על השוטרים של ישראל והשוטרים נתמנו על יתר העם , וכשאמר להם לא האספון לתת הבן לעם (שם ה) היו באין הנוגשים ומונין את הלבנים ונמצאו חסריים היו מכין הנוגשים את השוטרים שנא' (שם) ויכו שוטרי בני ישראל אשר שמו עליהם וגו' והיו השוטרים מוכים על שאר העם ולא היו מוסרין אותן ביד הנוגשים והיו אומרין מוטב לנו ללקות ואל יכשלו שאר העם . לפיכך כשאמר הקב"ה למשה אספה לי שבעים איש אמר משה לפני הקב"ה רבוני איני יודע מי ראוי ומי אינו ראוי . אמר לו אשר ידעת כי הם זקני העם ושוטריו אותן הזקנים והשופרים שמסרו עצמן ללקות עליהם במצרים כמתכונת הלבנים הם יבואו ויטלו בגדולה הזו לפיכך הוא אומר אשר ידעת כי הם זקני העם ושוטריו . ולפי שמסרו עצמן ללקות על הצבור לפיכך ונשאו אתך במשא העם . ללמדך שהשוון הקב"ה למשה מכאן את למד שכל מי שמוסר

עין יוסף עצמו

(יג) **אלא** מפני שמ"ל כקב"ה למשה אספה וכרכה גרס מלך מפני כו ליה כקרקע
ג כ מ"ל כקב"ה כו': [ומנריפה] • פי' כלי שמופרין בעקסין

וָעלין פְּרָעֹנִין אַז דִי נְבוּאָה פּוּן דִיא זְקֵנִים אִיז נְוָוען פּוּן מֹשֶׁה רַבֵּינוּ אֶפְשֶׁר אִיז בִּיי כֹּשֶׁה רַבֵּינוּ מִינָר נְוָואַרִין דִיא נְבוּאָה . וְאֶנֶן אוּנְזֶרֵי חֲכָמִים אַמֶּשׁ אַז וויא אִיינֶר צִינְט אֶן אַלִיקְט פּוּן דֶר אַנְדֶרִי לִיקְט . דִיא לִיקְט בְּרֶענְט אוּנ פּוּן דֶר אַנְדֶרֶר לִיקְט פְּעלְט נאר נִיט אִז פּוּן מֹשֶׁה רַבֵּינוּ אִיז נִיט מִינֶר גְנוּאֶרֶן אִסְפָּה לִי שִׁבְּעִים אִישׁ נָאט הָאט נְזָאגְט צוּ מֹשֶׁה רַבֵּינוּ עֶר זָאל אוֹם קְלוּבְּין זִיבְּצִיג זְקֵנִים . אִיז דָאס דִיא קַשְׁיָא מֹשֶׁה רַבֵּינוּ הָאט דָאךְ שׁוֹן לַאנְג אִין מִצְרַיִם אוֹים גְקְלִיבְּן זִיבְּצִיג זְקֵנִים . עִם שְׁטַוִיט לֹךְ וְאִסַּפְתָּ אֶת זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל גֵיי קְלוּיבּ מִיר אוֹים דִיא זְקֵנִים אוּנ זָאלְסְט מִיט זַוייא גַיין צוּ פַּרְעֹה . דֶר תִּירוּץ אִיז עִם אִיז מַאקִי נְוָוען זְקֵנִים נָאךְ פְּרִישֶׁר בְּשָׁעַת פַּרְעֹה הָאט נְזָאגְט הָבָה נִתְחַכְּמָה לוֹ לָאמִיר זִיךְ קְלִינֶן אוֹף דִיא יוּדֶן לָאז מֶען הַיינְט זַיי אַרְבִּיטֶן אַזוֹ הָט מֶען אוֹם גְקְלִיבְּן אַלֵי יוּדֶן אוּנ פַּרְעֹה הָט זַיי גְזָאגְט אִיךְ בֶּעט פּוּן אַיִיךְ אִיר זָאלְט מִיר הַיינְט טָאן עֶפּיס אַטוּבָה אִיר זָאלְט מִיר הֶעלְפֶּין טָאן אַמְלָאכָה וָואס אִיךְ וויל מַאכֶן . הָט פַּרְעֹה גְנוּמֶן אַקְאַרְב מִיט אַרֵידִיל אוּנ אִיז גְנַאנְגֶן נָראבִּין עֶרְד צוּ מַאכֶן צִינְגִיל . וויא אִיטְלִיכֶר הָאט גֶעהֶן דֶר כֶּלְךְ מְרָאנְט אוּנ גִיט מֶען עֶרְד אַרְבִּיט הָאט אִיטְלִיכֶר גְנוּמֶן אַקְאַרְב מִיט אַרֵידִיל אוּנ אוֹךְ גַנַאנְגֶן נָראבִּין עֶרְד צוּ מַאכֶן צִינְגִיל . אוּנ דִי יוּדֶן אַלֵי זְעֶנֶן אוֹךְ גַנַאנְגֶן אוּנ הָאבֶּן נָמַאן דָעם מָאנ כִּיט דָעם נָאנְגֶן כּחַ וויל דִיא יוּדֶן זְעֶנֶן נֶעבּוֹרִים אִיז נְוָוען בַּייא זַוייא אַכָּבוֹד צוּ הֶעלְפֶּין דָעם כֶּלְךְ אַרְבִּיטֶן . עִם אִיז נְוָואךְן נָאכְט הָט פַּרְעֹה נֶהַיִיסֶן זַויגִי מֶעְנְטֶשֶׁן זָאלֶן אָפּ צִייֶן וְוִי פִּיל צִינְגִיל עֶם אִיז נְמַאכְט נְוָואךְן הַיינְט אוּנ זָאגְט צוּ דִיא יוּדֶן אַז פִּיל זָאלְט אִיר מִיר מַאכֶן אַלֵי מָאנ. אוּנ הָט נְמַאכְט עֶלְצְטִי פּוּן דִיא מִצְרִים אוֹף דִי עֶלְצְטִי פּוּן דִיא יוּדֶן . אוּנ דִי עֶלְצְטִי פּוּן דִי יוּדֶן זָאלֶן שָׁאפֶן אוֹף אַלֵי יוּדֶן . דֶר נָאךְ הָט פַּרְעֹה נְזָאגְט מֶען זָאל אֵיין שְׁטְרוֹא גִיט גֶעבֶּן צוּ דִיא צִינְגִיל זַוי זָאלֶן נַיין קְלוּיבְּן שְׁטְרוֹא . הָט דָאךְ שׁוֹן גֶפֶעלְט פּוּן דֶר צָאל פּוּן דִיא צִינְגִיל . פְּלֶעגְן דִיא עֶלְצְטִי פּוּן דִיא מִצְרִים שְׁלָאגֶן דִיא עֶלְצְטִי פּוּן דִי יוּדֶן . עִם שְׁטַוִיט נִיט שׁוֹטְרֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר שָׂמוּ עֲלֵיהֶם דִיא עֶלְצְטִי פּוּן דִיא יוּדֶן וְעֶנְן נְשְׁלָאגֶן נְוָואךְן אִיבֶּר דָעם וָום זַוייא שְׁלָאגֶן נִיט דִיא יוּדֶן זָאלֶן מַאכֶן דָעם צָאל פּוּן דִיא צִינְגִיל . דִיא עֶלְצְטִי יוּדֶן זְעֶנְן גְנוּמֶן צְדִיקִים קְלֶעגְן זַיי פֶּר בָּעטֶן דִיא קְלֶעפּ אוּנ דִי יוּדֶן גָאר נִיט זָאגֶן אוּנ כִּים שְׁלָאגֶן . זַיי הָאבֶּן גְזָאגְט עֶם אִיז גְלַייכֶר מִיר זָאלֶן נְשְׁלָאגֶן וְוערְן אַיידֶר דִיא יוּדֶן . הֶער פַּאר הָאבֶּן זַייא וּזְכֶה גְוָוען בְּשָׁעַת נָאט הָט גְזָאגְט צוּ מֹשֶׁה רַבֵּינוּ אִין מִצְרַיִם עֶר זָאל אוֹם קְלוּבְּן זִיבְּצִיג עֶלְצְטִי פּוּן דִיא יוּדֶן הָט מֹשֶׁה רַבֵּינוּ גְזָאגְט אִיךְ וַייס נִיט וְוער עֶם אִיז רָאוִי דֶער צוּ אוּנ וְוער נִיט . הָט נָאט גְזָאגְט דוּ וַייסְט וְוער עֶם הָט זִיךְ מוֹסֵר נֶפֶשׁ גְוָוען פּוּן יוּדֶן וְוָעלֶן אוּנ הָט פַּר נוּמֶן קְלֶעפּ. צוּ לִיב דָעם זָאלְסְטוּ זַיי גֶעמֶן דִ א זְעֶנֶן וְוערְט צוּ דָעם גְרוֹסְקִיט זַיי זָאלֶן גְלַייךְ טִיט דִיר . פּוּן דֶאסֶן רָאבִּין דִיא חֲכָמִים אָפּ גְלֶעְרְנְט דֶר וָוס אִיז זִיךְ מוֹסֵר נֶפֶשׁ גְוָוען פּוּן יוּדֶן וְוָעלֶן אִיז עֶר זוֹכֶה צוּ כָּבוֹד אוּנ גְדוּלָּה . אוּנ רוּחַ הַקֹּדֶשׁ . אוּנ כִּיט זַיי אִיז מֹשֶׁה רַבֵּינוּ גְנַאנְגֶן צוּ פַּרְעֹה אוּנ כִּיט זַייא הָאט עֶר אוֹם

עצמו על ישראל וזכה לכבוד ולגדולה ולרוה"ק . לכך כתיב אשר ידעת כי הם זקני העם ושוטריו מן אותם שכתוב בהן ויכו שוטרי בני ישראל :

(יד) **אספה** לי שבעים איש מזקני ישראל . והיכן היו אותם לאהראשונים וש"ה ירוץ כבירים חקר ויעמד אחרים התחתם (מיכ ה) עד שהיו ישראל במצרים היה להם ע' זקנים שנא' לך ואספת את זקני ישראל ועמהם יצאו ממצרים וכשעלה משה לקבל את התורה עלו אמו שנא' (שמות כד) ויעל משה ואהרן נדב ואביהוא ושבעים מזקני ישראל ואל הזקנים אמר שבו לנו בזה עד אשר נשוב אליכם כיון שעלה משה התנה עם ישראל שירד בסוף מ' יום כיון ששהה לירד כמו שנא' (שם לב) וירא העם כי בושש משה ואין בושש אלא לשון שהייה שנא' (שופטים ה) מדוע בושש רכבו לבוא מדוע אחרו פעמי מרכבותיו נתכנסו כל ישראל אצל הזקנים אמרו להם משה התנה עמנו שירד לסוף מ' יום ולא ירד ושש שעות יותר אין אנו יודעין מה היה לו אלא קום עשה לנו אלהים (שמות לב) כיון ששמעו כך אמר להם למה אתם מכעיסין למי שעשה לכם כל אות הנסים והנפלאות ולא שמעו להם והרגום וחור שעמד בנגדן בדברים קשים עמדו עליו והרגוהו נכנסו כל ישראל על אהרן בטקסים גדולים שנא' (שם) ויקהל העם על אהרן וגו' . למה אתה יושב . א"ר יצחק רוה"ק צווחת שנאתי קהל מרעים ועם רשעים לא אשב (תהלים כו) קום עשה לנו אלהים ואם לא כי זה כזה אנו עושין לך כשם שעמדנו על חור והרגוהו כך אנו עושין לך אם תמנע ממנו כיון שראה אהרן מה שעשו לזקנים ולחור נתירא הרבה שנא' (שמות לב) וירא אהרן ויבן מזבח לפניו ויבן מזבח . ומנין שהרגו לזקנים ולחור שכן ירמיהו מוכיח את ישראל שנא' (ירמיה ב) גם בכנפיך נמצאו דם נפשות אביונים נקיים לא במחתרת מצאתים כי על כל אלה מהו על כל אלה בשביל אלה אלהיך ישראל מה פרע מהם ויגוף ה' את העם וגו' (שמות לב) אחר זמן כשסלח להם הקב"ה אמר למשה אספה לי שבעים איש . תהת אותן ז' שנהרגו על קדושת שמי הוי ירוץ כבירים לא חקר ויעמד אחרים תחתם :

(טו) **אספה** לי שבעים איש . וש"ה דברי חכמים כדרבונות וכמשמרות נטועים בעלי אסופות נתנו עין יוסף

(יד) **במקסין** גדולים פי' בדיבל ומכופפ רבנ: כי זה כוזה . כמעט לך (מ"כ) :
פי' קרי ביה כזה כלומר כזה קשמיעו למור כן

נעטן די יודן פון מצרים . אוג אז משה רבינו איז ארופ גענאנגן אוף דעם בארג סיני זענען זיי מיט אים מיט נעאנגן . עס שמעיים ויעל משה ואהרן ונדב ואביהוא ושבעים מזקני ישראל אוף דעם בארג זענען ארופ גענאנגן משה מיט אהרן מיט נדב ואביהוא מיט זיבציג זקנים . זיי זענען אלי גבליבן שמיין אוג משה רבינו איז נענאנגן ווייטר אין ואלקן אריין . דם משה רבינו ניט נקומן צו ריק זענען דיא יודן נקומן צו ריק סוף פערציג טאג. סוף פערציג טאג איז משה רבינו ניט נקומן צו ריק זענען דיא יודן נקומן צו דיא זקנים אוג זאגן משה רבינו הט נזאגט ער ועט קומן צו ריק סוף פערציג טאג . עס איז שון זיעקס שעה דר נאך אוג ער איז ניט דא מאכט אונז אנאט ער זאל אונז פירן אונזר ועג . האבן דיא זקנים גזאגט וום ווילט אידזינען קענין נ.ט וום הט אייך נטאן פיל נסים אוג נפלאות בין אהער . האבן זיי ניט נזאלט הערין האבן זיי אוס נהרגית אלי זקנים . דר נאך הט זיך רור נשטעלט קענין דיא יודן האבן זיי אים אוך נהרגית . דער נאך זענין זייא נגאנגן צו אהרן הכהן מיט גרוס נשרייא אוג זאגן וום זיצטו מאך אונז אנאט ער זאל גיין פר אונז . רבי יצחק זאגט דענצמאלט דאט נאט נזאגט דעם פסוק שנאתי קהל מרעים ום רשעים לא אשב אייך האב פייט דם יין ואסלונג פון שלעכטי מענטשן אוג מיט רשעים ועל אייך ניט זיצן קום עשה לנו אלהים שמיי אוף דיא אהרן מאך אונז אנאט ער זאל גיין פר אונז אוג אז ניט ועלן מיר דיך אוך האראנגן אזו ווי מיר האבן נהארגית חור . וויא אהרן הט נזעהן ום זיי האבן נטאן צו דיא זקנים אוג צו חור הט ער זיך זייער נפארכטן . אוף דעם שמייט ניבא אהרן בינו מובח לפניו ואהרן הט נזעהן ום פר זיינו אוגין איז נשאכטן נוואכן זייא האבן דיא זקנים מיט חור נהרגית הט ער נמוסט מאכין דעם ענל . אוג דאס זאגט דר פסוק גם בכנפיך נמצאו דם נפשות אביונים נקיים אונטר דיינו פליגל נפינן זיך בלוט פון נהארגיתי נפשות אריבי מענטשן דייני ניט פר קיין שום זינד דוא האסט זייא ניט נפינן זייא זאלן זיך אונטר נראבין בנגבינן דיין פר מענ נאר ום דען דר פר ום זיי האבן דיר ניט נפאלגט צו מאכן דעם ענל . אוג נאט הט זיי פר אליכן באצאלט . עס שמייט ניגוף יי אזו הקם נאט הט נמארד דם פאלק אוג דה נאך אז נאט הט זייא פר נעבין די זינד הט נאט נזאגט צו משה רבינו קלוב מיר אוף דם נייא זיבציג זקנים אוף דעם ארט פון יעני זקנים ום זענין נהארגית נוואכן אוף קידוש השם וימתו לי שבעים א"ש דם זאגט דר פסוק דברי חכמים כדרבונות די רייד פון חכמים זענין אזו ויא דר הדברות זענין נוואכן פון נאטם האנד צום האנד פון משה . נאך אפשט איז כדרבונות אזו ויא דר

צוואק

נתנו מרעה אחד (קהלת יב) כדרבונות כדור של בנות מה הכדור של בנות מזרקין לו לכאן ולכאן כך היו הדברות נזרקין בסיני. ד"א כדרבנות מה הדרבן הזה מביא חיים לעולם אף דברי תורה מביאין חיים לעולם שנא' (דברים ל) כי הוא חייך ואורך ימיך. ד"א מה הדרבן הזה מכוון את הפרה לחרוש לשוות את ההלמים אף דברי חכמים מכוונין את לומדיהם לומר על דבר האיסור אכור ועל המותר מותר ומראין פנים והוראות מן התורה. דברי חכמים כדרבונות ג' שמות נקראו לו דרבן מלמד מרדע. למה נקרא שמו מלמד שהוא מלמד את הפרה לחרוש. מרדע שמורה דעה לפרה לחרוש. דרבן שהוא דר אצל הפרה להת לה בינה לחרוש. ולכך נמשלו ד"ת לדרבן שמורה דעה ובינה לבני אדם. וא"ת כשם שהדרבן מטלטל כך דברי תורה מטלטלין ת"ל כמשמרות נטועים. בעלי אסופות מהו בעלי אסופות אימתי הן נטועים באדם בזמן שבעליהן נאספין מהם כ"ו שרבו קיים הוא שואלו כת רבו הרי יגע ביום ובלילה לקיים הלמודו שאין לו למי הוא שואל לכך נאמר בעלי אכופות. וכמשמרות נטועים א"ר ברכיה הכהן ברבי כמשמרות כתיב ואנו קורין מסמרות לומר לך מה משמרות כהונה כ"ד אף ספרי תורה כ"ד. ד"א למה כתיב כמשמרות ואנו קורין מסמרות ללמדך שאם קבעת אותם במכמר בלבבך הם משמרין אותך. ד"א וכמשמרות נטועים מכאן אמרו חז"ל אסור לקרות בספרים החיצונים שכתוב נטועים אלו הסנהדרין. וא"ת הרי זה מתיר וזה אוסר זה פוסל וזה מכשיר. זה משמא וזה מטהר. ר' אליעזר מחייב ור' יהושע פוטר ב"ש אוסרים וב"ה מהירין למי אשמע אמר הקב"ה אעפ"כ כלם נתנו מרועה אחד זה משה שנא' בו ומשה היה רועה (שמות ג) שקבל מיהידו של עולם ודברים אחדים הם אלא זה אומר

עין יוסף

(טו) הכדור של כמות שקורין כל' לפ"ז פילקט: ג' שמות נקראו לו דרבן כלומר. דכתיב כמלמד בקר לבעיר כדרבן ולפ"ג דדרבן הוא במהרו להקוץ במקל שבו ע"ק לון לתת ס' כמ"ש יסיר לו זמן לז. ז לו י"ל שעל דברי הכמות כתוב יכיר נטוע ומשוקע וכמקל נקרא מלמד כדאמרן כפ"ט דכלים מלמד שבלע בו כדרבן קאמר הכא שבמרדע נקרא דרבן ומלמד שפעמים נקרא כל בכפי כמיון שתין בהם מעלה זו (ידי משה): שבתוב נטועים מלו כהנהדרין. בהרבה גלה בעלי אסופות מלו כנהדרי: ופרנסתי

צָוָאק פּוּן שְׁטָעקִן וָם טָעו שְׁטָעכְט דָעם עָקָם פּוּן אַקְערִן דָם פָּעלְד אוּנ דָאס בְּרָעכְט לָעבִּן אוּף דָר וָועלְט עָם וואקְסְט הָבּוּאה טָעכְטִשָׁ עָסִן אוּנ לָעבִּן דָר פּוּן. אָזוֹ דִיא תּוֹרָה בְּרָעכְט לָעבִּן אוּף דָר וָועלְט. עָם שְׁטַיִיט כִּי הִיא חַיֶּיךָ וְאוֹרֶךְ יָמֶיךָ דִיא תּוֹרָה אִיז דִין לָעבִּן אוּנ דָר לָעכְּעָרְט דִיא טָעכְטִשָׁ. אוּנ אָזוֹ וויא דָר צָוָאק פּוּן שְׁטָעקִן פִּירְט דָעם אָקְס גְלַייךְ כָאכָן דִיא זָאכְּעם פּוּן אָעלְד. אָזוֹ דִיא רַייד פּוּן דִיא חֲכָמִים פִּירָן גְלַייךְ דָעם טָעכְטִשָׁ עָר זָאל וויסָן אַלֵי דִינְגִים צוּ זָאכָן אוּף וָאס עָם אִיז כְּשֵׁר. כָּשֵׁר. טְרֵייף. אוּנ אָזוֹ אַלֵי דִינְגִים וָם שְׁטַיִיט אִין דָר תּוֹרָה. דְּרוֹם הַייסְט דָער שְׁטָעקִן אוּיף לָשׁוֹן קוֹדֶשׁ דְרַייא נָעמָן דְּרוֹן. מִלְמֵד. מְרַדֵּע. כְּלוֹמַר אִיז טַיִיטְשׁ עָר לָעכְּעָרְט דָעם אָקְס צוּ גִיין גְלַייךְ מִיט דָעם זָאכָן. מְרַדֵּע אִיז טַיִיטְשׁ עָר גִיט וויסָן שָׁאפְט דָעם אָקְס צוּ אַקְערִן. דָרָבָן אִיז טַיִיטְשׁ עָר אִיז לָעבִּן דָעם אָקְס צוּ גָעבִּן אִים פַּאר שְׁטָאנְד צוּא אַקְערִן. אוּנ דְרוֹם אִיז דִיא תּוֹרָה גְּלַייכְן צוּ דָעם שְׁטָעקִן וָוארוּם דִיא תּוֹרָה לָעכְּעָרְט וויסָן שָׁאפְט אוּנ פַּר שְׁטָאנְד צוּם מָעכְּטִשָׁ. דִיא תּוֹרָה אִיז נָאךְ גָרָעכָּר אוּנ הָעכָּר פּוּן דָעם שְׁטָעקִן. דָר שְׁטָעקִן וָועכְט גְנוּמָן מִיט דָעם הָאנְד פּוּן אָרְט צוּ אָרְט. בַּיי דָר תּוֹרָה שְׁטַיִיט כְּמַכְמוֹרוֹת זָאל וויא צְוועקִס וָום זָעכִן גָשְׁלָאכָן אִין וָאנְד. אָזוֹ דִיא תּוֹרָה אִיז אַרַיין גְשְׁלָאכָן אִין הָאכְּן פּוּן מָעכְּטִשׁ. אוּנ נָאךְ שְׁטַיִיט בַּיי דָר תּוֹרָה נְמוּנִים אָזוֹ וויא אַפְּלָאנְצוּנְג וואקְסְט פִּירוֹת אוֹף דָעם אָזוֹ דִיא תּוֹרָה טוּט וואקְסְן פִּירוֹת אִין הָאכְּן פּוּן מָעכְּטִשׁ. דָם טַיִינְט מָעו עָר קְרִיגְט אַלֵי מָאל טָעו חָכְמָה אוּנ בִּינָה אִין דָר תּוֹרָה בְּאַלֵי אָסוּפוֹת דָר מָעכְּטִשׁ זָאל זֶעהָן אַיִין זָאכְּלָן דִיא תּוֹרָה אִין הָאכְּן דִיא צַייט וָום עָר לָעכְּעָרְט דִיא תּוֹרָה בַּיי דָעם רַבִּין נָאךְ דָעם אָזוֹ דָר רַבִּי שְׁטַאכְּבְט זָאל עָר אַלַיין לָעכְּעָרְן אַלֵי וָום עָר הָט גֶהָעכְּט פּוּן רַבִּין. אוּנ דְרוֹם שְׁטַיִיט כְּמַכְמוֹרוֹת אִיז טַיִיטְשׁ הִיטוּנְג אָזוֹ וויא דִיא כְּלִים וָאס הָאכְּן גְּהִיט דָעם בִּיהכ"ק זָכְנִין גְּוועקִן פִּיר אוּנ צְוואנְצִיג טַיִילִין. אָזוֹ דִיא תּוֹרָה אִיז פִּיר אוּנ צְוואנְצִיג חֲלָקִים. נָאךְ אִפְּשָׁט דְרוֹם שְׁטַיִיט כְּמַכְמוֹרוֹת אִיז טַיִיטְשׁ צְוועקְעְשׁ. אוּנ לַיינְט טָעו כְּמַכְמוֹרוֹת אִיז טַיִיטְשׁ הִיטִינְג צוּ וויזֶן אָז דָער עָנְטְשׁ גָעמְט אַרַיין דִי תּוֹרָה אִין הָאכְּן וויא צְוועקִס זִיצָן אִין הָאלְץ כְּעְנְצָאלְט וועכְט דָער מָעכְּטִשׁ גִיהִיט פּוּן אַלֵי שְׁטָעכְטִם. אוּנ פּוּן דָאנִין הָאבְּן דִיא חֲכָמִים גְּזָאכְט אָז טָעו טָאר גִיט לָעכְּעָרְן קִין פְּרָעמְדִי סְפָרִים גִיט פּוּן דָר תּוֹרָה. וָארוּם דִיא תּוֹרָה אִיז גְּפַלַאנְצְט גוּטָם פּוּן נָאכְּם הָאנְד. אוּנ אוֹב דָר מָעכְּטִשׁ וועט פָּרָעגִן וָאס טוּט טָעו אָז מִיר גְּפִינְן דִיא חֲכָמִים קְרִיגְן אִין פִּיל דִינְגִים. דָר תֵּנָא זָאכְּט אָזוֹ. אוּנ דָער תֵּנָא זָאכְּט אָזוֹ צוּ וועכִּין הָעכְּט טָעו. זָאכְּט נָאכְּט אִיר זָאלְט וויסָן אַלֵי דִעוֹת פּוּן דִיא חֲכָמִים וועכִּין אַלֵי דִינְגִים אִין פַּאכְּטִיךְ גְּגַעבִּן נְוואכְּן דָם טַיִינְט טָעו פּוּן מֹשֶׁה בְּסִינַי בְּשַׁעַת עָר הָט גְּגַעבְּן דִיא תּוֹרָה דָם עָר גָזָאכְּט דִי יוּדָן אַלֵי דִעוֹת פּוּן דִיא חֲכָמִים וָואס זַייא וועלִין זָאכָן אוּנ וויא אָזוֹ טָעו זָאל פְּסָקְנָען

בעם אחר וזה אומר טעם אחר . לכך נאמר כלם נתנו מרועה אחד :

(מז) **אספה** לי שבעים איש מזקני ישראל . וש"ה אוהב טהר לב חן שפתיו רעה מלך (משלי כב) למה לא אמר אספה שבעים אנשים אלא אלו ע' סנהדרין מיוחדים שיהיו דומין לי ולך . לי שנא' (במדבר יא) ה' איש מלחמה ולך שנא' והאיש משה ענו מאד . אספה לי וכי לא היו זקנים קודם לכן והרי בהר סיני נאמר (שם כד) ויעל משה ואהרן ושבעים איש מזקני ישראל והפרשה הזו אח"כ היתה והיכן היו הזקנים . אלא בשעה שבאו ישראל לאוהן הדברים ויהי העם כמתאוננים ותבער בם אש ה' . נשרפו כלם באותה שעה . אלא שהיתה שריפתן כשריפת נדב ואביהוא שאף הם הקלו ראשם בעלותם להר סיני כשראו את השכינה שנא' (שם) ויחזו את האלהים ויאכלו וישתו. וכי אכילה ושתיה היה שם מלה"ד לעבר שהיה משמר את רבו ופרנכתו בידו והוא נושך ממנו כך הקלו את ראשם באוכלים ושותים והיו ראוין לישרף באותה שעה הזקנים ונדב ואביהוא . ומפני שהיה מהן תורה חביב לפני הקב"ה לפיכך לא רצה הקב"ה לפגוע בהם בו ביום לעשות פרצה בהם הוא הוא דכתיב ואל אצילי בני ישראל לא שלח ידו (שם כד) מכלל שהיו ראוים להשתלח ידו . אבל לאחר זמן בא להם נדב ואביהוא ונשרפו כשנבנסו באהל מועד ואף הזקנים נשרפו כשנתאוו אותה התאוה שנא' והאספסוף אשר בקרבו התאוו תאוה . מהו והאספסוף ר"ש בר נחמני ור' נחמיה אחד מהן אומר אלו הגרים שעלו עמהם ממצרים שנאספו עמהם שנא' (במדבר יא) וגם ערב רב עלה אתם . ואחד אומר אין אספסוף אלא סנהדרין שנא' אספה לי שבעים איש . מה כתיב שם באותה שעה ותבער בם אש ה' ותאכל בקצה המחנה במוקצים שבמחנה ומנין שאותם זקנים שעלו להר סיני נשרפו שנא' (תהלים ס קו) ותבער אש בעדתם ואין עדה אלא סנהדרין שנאמר (במדבר טו) והיה אם מעיני העדה.וכתיב (ויקרא ד) ואם כל עדת ישראל ישגו.ובן דוד אומר (תהלים פח) ואף אלהים עלה בהם ויהרוג במשכיהם אלו סנהדרין ובהורי ישראל הבריע אותו הבחורים שהיו קרוים זקנים שכתוב עוד בהם ויוסף עוד דוד את כל בחור בישראל (שמואל ב טו) וכשחזרו

עין יוסף ובכו

(מז) **ופרנסתי** בידו . כל"ל (ג"ח) : תבל"ה ס"ג כת לכסה . קלב לימו ר"ת מידי פסוקו במדבר בקו המחנה כי כל קן בפון פי' כת לכסה פריעת גמולם : נדב ואביהוא סוף הוה וכוכא שבעולם שקליני עם כולהים ברקם במחנה למיימו כמכנכמו . כל"ל : במוקצים שבמחנה . פי' כו ובדליים מן אחר קלב לחשבון וזכו שבמרו הז"ל מן פוכעניות כת לעולם חלק בעבור כעם וכס בקליניס . וכספר ג"ח גוכס בקליניס שבמחנה ומ"מ ג' כלפעים ולימו מהחיל כי חס בלדיקים שנאמר כי הנה חם ומלאם קיים

צו טָאן . אוג דָס אִיז אַלָעס פּוּן נָאט גֶּעבּוּן נָוואָרן אַלַי דַעוּת אַספָּה לִי שִׁבְעִים אִישׁ דָּם זָאגט דָער בָּסוּק אוֹהֵב טְהַר לֵב חֵן שִׂפְתָיו בֵּיהוּ מֶלֶךְ נָאט הָאט גָזָאגט צו מֹשֶׁה רַבֵּינוּ עֶר זָאל אוֹף קְלוּבּן זִיבְּצִיג מָענְטשָׁן סַנְהֶדְרִין זָאלָן זַיין גְלַייךְ צו נָאט אוג צו מֹשֶׁה רַבֵּינוּ . וָאלִין גַיין שֶׁמַארְק אִין דֶר מְלָחָמָה פּוּן דֶר תּוֹרָה אוג זָאלָן זַיין עֲנָוִים אַזוֹ וִוי מֹשֶׁה רַבֵּינוּ . עִם שְׁמֵיט וְהָאִישׁ מֹשֶׁה עָנִיו מְאוֹד מֹשֶׁה רַבֵּינוּ אִיז גָּווען אַנְדֶרוֹסֶר עָנָיו בֵּי זִיךְ . אִיז דָאךְ דִיא קַשְׁיָא עִם אִיז דָאךְ שׁוֹן פְּרִיעֶר גָּווען זֶקְנִים בֵּייא דָעם בְּאֹהֶל מוֹעֵד סִינַי שְׁמֵיט דָאךְ וַיִּקַּח מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וְנָדָב וַאֲבִיהוּא וְשִׁבְעִים מִזִּקְנֵי יִשְׂרָאֵל עִם זָענען אַרוֹף אוֹף דֶעם בֶּארְג סִינַי מֹשֶׁה מִיט אַהֲרֹן מִיט זֶקְנִים פּוּן דִיא יוּדֶן . וִויא זָענען אַהִין גְקוּמֶן יָענֶי זֶקְנִים . נָאר בְּשָׁעַת דִיא יוּדֶן הָאבֶּן מִתְרַעם גָּווען אוֹף נָאט שְׁמֵיט וַתִּבְעַר בָּם אֵשׁ יְיָ עִם הָט גִּבְרֶענְט אִין זַייא דָאס פַּייעֶר פּוּן נָאט זָענען דִיא זֶקְנִים אוֹךְ פַּאר בְּרֶענְט גָּוואָרִין אָזוֹ וִויא נָדָב וַאֲבִיהוּא אִיז פַּר בְּרֶענְט גָּוואָרן דִי נְשָׁמוֹת פּוּן זַיי אוג דִיא גוּפִים זָענען גְּבְלִיבֶּן . אָזוֹ דִי זֶקְנִים זָענען נְשָׁכוֹת כִּר בְּרֶענְט גָּוואָרן . דִיא זֶקְנִים זָענען נָאךְ כְּחוּיֵיב גָּוואָרן שְׁרִיפָה פּוּן בָּאַרְג סִינַי . עִם שְׁמֵיט דָארְטָן וַיִּתְּנֵם אֶת אֶלְדָּד וּמֵידָד זַייא הָאבֶּן גִּיזֶעהֶן נָאט אוג הָאבֶּן גֶּגעסֶן אוג גְטרוּנקֶן . אִיז דָאךְ דִיא קַשְׁיָא צו אוֹף דֶעם בָּארְג סִינַי אִיז דָען גָיווען עֶסֶן אוג טרוּנקֶן . נָאר דֶר הֵידוּשׁ אִיז לָמָּה אַקְנָעכְט שְׁמֵיט לָעבִּין הָאךְ אוג הָאלְט עֶסוֹנְג אִין דֶר הָאנְד אוג בַּייכְט דֶר פּוּן אִיז דָאךְ זַייעֶר גִיט שִׁין אָזוֹ דִיא זֶקְנִים זָענען גְשְׁטַאנֶן לָעבִּין נָאט אוג גִיט מִיט קִין דֶרֶךְ אֶרֶץ אִיז גְגַלָעכֶן אָזוֹ וִויא זַייא וָואלְטֶן גֶּעסֶן אוג גְטרוּנקֶן לָעבִּין נָאט זָענען דַעְנְצְמָאלְט מְחוּיֵיב גָּוואָרן שְׁרִיפָה גְלַייךְ מִיט נָדָב וַאֲבִיהוּא . נָאר נָאט הָאט גִיט גָּוואלְט פַּאר שְׁטֶערִין דִיא שְׁכִינָה פּוּן מַתַּן תּוֹרָה דְרוֹם שְׁמֵיט דָארְטָן וְאֶל אֲצִילֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא שָׁלַח יָדוֹ צו דִי גְרֶעסְטֶי פּוּן יוּדֶן הָט נָאט גִיט גְשׁוּקְט זַיין הַאנְד צו פַּר בְּרֶענְגִין זַיי . אִיז פּוּן דַאנֶן אֲפִּ גְלֶעְרִינְט אַז זַייא זָענען כְּחוּיֵיב גָּוואָרן שְׁרִיפָה . נָאר אִין אַצַייט אַרוּם אַז זַייא הָאבֶּן וַיִּוטֵר עֲפִּים גִיבְּלוּסְט שְׁמֵיט וְהָאַסְפְּסוּף אֲשֶׁר בְּקִרְבּוֹ הִתְאַוּוּ תַּאֲוָה קְרִיגֶן אִין דֶעם פְּסוּק רַבִּי שִׁמְעוֹן בַּר נַחְמָנִי מִיט רַבִּי נְחֶמְיָה . אֲיוֵיר נָאךְ דֶר פְּסוּק מֵיינְט דִיא גֵּרִים הָאבֶּן גְּגלוּסְט אוג הָאבֶּן גְּגָאנְט זַיי וַוילֶן עֶסֶן בָּלַייש . פַּר וָוָס הֵיסֶן דִיא גֵּרִים אַסְפְּסוּף וַוייל זַייא זָענען אוֹף גְקְלִיבֶּנִי . פּוּן מִצְרַיִם אִיז מִיט גְגָאנְגֶן עֶרֶב רַב מִיט דִי יוּדֶן אוג אִיז תַּנָּא דְּבֵי אֵלִיָּהוּ וְאַסְפְּסוּף מֵיינְט מָען דִי סַנְהֶדְרִין דְרוֹם שְׁמֵיט דָארְטָן וְתֹאכַל בְּקְצֵה הַמַּחֲנֶה עִם הָט פַּר בְּרֶענְט דִיא גְרֶעסְטֶי פּוּן דֶער בַּיתָנָה יִשְׂרָאֵל דָאס מֵיינְט מָען דִיא סַנְהֶדְרִין . אוג דָוִד הַמֶּלֶךְ הָט גָּוואָגט וַתִּבְעַר אֵשׁ בְּעַדְתָּם עִם הָאט גְּבְּרֶענְט אִין זַייעֶר אַיין זָאכְלוּנְג שְׁמֵיט וַוייטֶר וְאֵין אֱלֹהִים עָלָה בְּהֶם וַיַּהֲרֹג בְּמִשְׁמַנֵּיהֶם גָאט . צָארְן אִיז אוֹף גְגָאנְגֶן אוֹף דִיא יוּדֶן אוג הָט גְּדַרְגִּיט דִיא פְּרָאסְטֶי

ובכו ובקשו בשר וא"ת בשר היה מה שבקשו הלא כל מה שהיו רוצים המן נעשה לתוך פיהם שנאמר (תהלים עח) וירן להם שאלתם וגו' . וא"ת שלא היה להם שור ובהמה והלא כבר נאמר (שמות יב) וגם ערב רב עלה אתם וצאן ובקר מקנה כבד מאד . ואם נאמר אכלום במדבר והלא כתיב בבניסתן לארץ (במדבר לב) ומקנה רב היה לבני ראובן ולבני גד עד"מ מאד . מכאן אמר ר' שמעון לא בשר היה שנתאוו שכה"א (תהלים עח) וימטר עליהם כעפר שאר ואין שאר אלא עריות שנא' (ויקרא יח) איש איש אל כל שאר בשרו . הוי שכך בקשו להתיר להם את כל שאר בשרו לא תקרבו לגלות ערוה להתיר להם את העריות . וכה"א וישמע משה את העם בוכה למשפחותיו. ובשבקשו כן לפיכך ויחר אף ה' מאוד ובעיני משה רע באותה שעה אמר משה לפני הקב"ה למה הרעות לעבדך ולמה לא מצאתי חן בעיניך לשעבר היה עמי מי ישא במשאן של ישראל ועכשיו אני לבדי איני יכול שנא' לא אוכל לשאת את העם הזה אם ככה את עושה לי הרגני נא הרוג . באותה שעה א"ל הקב"ה למשה מנה תחת אותן הזקנים אחרים תחתיהם שנא' אספה לי שבעים איש וירדתי ודברתי עמך להודיעך שיום מינוי הזקנים היה חביב לפני הקב"ה כיום מתן תורה שכתוב (שמות יט) כי ביום השלישי ירד ה' ואף במינוי הזקנים כתוב בו וירידה . מלה"ד למלך שהיה לו פרדס ושכר לתוכה שומר ונתן לו שכר שמירה לשמור את הפרדס לאחר זמן א"ל השומר איני יכול לשמור כולו לבדי אלא הביא לי עוד אחרים שישמרו עמי . א"ל המלך נתתי לך את הפרדס כולו לשמרו וכל שכירות שמירתו לך נתתי ועכשיו אתה אומר הבא לי אחרים שישמרו עמי הרי אני מביא אחרים שישמרו עמך והוי יודע שאין אני נותן להם שכר שמירה כשלי אלא מתוך שכר שנתתי לך משם הם נוטלין שכירתן . כך א"ל הקב"ה למשה בשעה שאמר לו לא אוכל

עץ יוסף אני

קולוס וגולכל גדים שכבר נאכל גדים (כלי יקר על התורה) : זקניס כל"ל : אל כל אחר כאלו לא תקבלו לגלות ערוה כלו שכך נקט שכתוב בסם ויוסף . כל"ל : ות"ת כאחר היס כו' . כרכה נכס ות"ת להתיל להס את העריות וכן כולו תומר . כל"ל : כוכה למשפחותיו . כאחר חיס : לא כאחר היס שנתאוו אלא אחר כאחר שכן כולו תומר ודרשו חז"ל כיומא על עסקי משפחות :

טין

טָענטשן דם מיינט טען די סנהדרין . אוג דיא אום דר ווילטי פון יודן הט ער גטאן צו בדעכין דם מיינט טען דיא זקנים פון דיא יודן . אוג נאטם צאהן איז גוען דר פר וס זייא האבן גוואלט פליישׁ אין דר מדבר . איז דאך די בשׂוא הט דען זי גפעלט פליישׁ דר מן הט דאך גהאט אלי טעמים ואסר טעם דר טענטשׁ הט גוואלט הט ער גפילט אין מן . אוג נאך אצקנא זי האבן דאך גהאט אין דער טדבר פיל ריגדר מיט אקסין מיט שעפסין . עם שמייט נם ערב רב עלו אתם מיט דיא יודען פון כצרים זענין מיט גאנגין פיל טענטשן פון דיא מצרים אוג שעפסין אוג ריגדר אוג פיך זייר פיל . ום דען האבן זייא גשריגן פליישׁ ואל זייא נאט גבטן . ועכטו ועלין זאנן או דיא אלי ריגדר האבן זייא שון גהאט אוך גבעסין האבן זייא נוואלט נאך . עם שמייט דאך ויקנה רב היה לבני ראובן ולבני גד עצום מאד פיל שאף האבן גהאט די יודן בשעת זי זענין אריין קין ארץ ישׂראל . דר תירוץ איז זי האבן ניט גמיינט פליישׁ נאר זי האבן גמיינט לייב פון טענטשן . בשעת משה רבינו הט זי גזאגט די דינים פון עריות טען טאר ניט נעמין קיין שוועסטר אוג נאך פריינד פר ווייבר האבן זי אוך דעם גוויינט אוג גשריגן דרום שמייט וישפע משה את העם בוכה למשפחותיו משה רבינו הט גהערט דיא יודן ווייגן אוך דעם ום מען הט זי גאסרת באהעפטן זיך צו דר משפחה. זי האבן גוואלט נעמן ווייבר איטליכר פון זין משפחה. זיין שוועסטר. אוג יין וויבם שוועסטר אוג דיא אלי ום טען טאר ניט דרום שמייט ויחר אף יי מאוד נאטם בעם האט זייער גגריכט ובעיני משה רע אוג אין דיא אוגן פון משה איז דיא ואך גוען זייער שלעכט . אוג דער צייט הט משה רבינו גזאגט צו נאט למה הרעות לעבדך פר ום האסטו נטאן שלעכט צו דיין קנעכט . אוג פאר ואם האב איך ניט גפינן חן אין דייני אוגן . פריער איז גוען ווער ער זאל מיט העלפין מיט מיר צו טראגן דיא טשא פון דיא יודן . הייגט טראג איך אלין דיא משא איך קאן אלין ניט דער טראגן . עם שמייט לא אוכל לשאת את העם הזה איך קאן ניט טראגן דאס פאלק אלין הארגי מיך בעסר אייר עם זאל אז זיין . אין דר צייט הט נאט גזאגט משה קלוב אום זיבציג זקנים אונטר דיר אוג איך וועל אראפ נידרין מיט דיר . פון דאנן איז אפ גלערנט אז דר טאג פון קלובן זקנים איז טייער בי נאט אז וי דר טאג פון מתן תורה . בי מתן תורה שמייט ירד יי נאט ועט נידערין אוך דעם באדג . אוג דא שמייט אוך אראפ נידערין . עם איז אמשל צו אשר הט גהאט אנויין נארטן הט ער גדינגן אהיטר זאל אים היטן אוג הט אים גצאלט פר דעם היטן. אין אצייט ארום הט דער היטר גזאגט איך קאן אלין ניט היטן נאר גיב מיר נאך היטערם זאלן מיר העלפן . הט דר שר גזאגט איך האב דיר גגעבן צו היטן דעם ויין נארטן אוג די נאנצי גצאלט האב איך דיר גגעבן . אוג היינט זאגטו איך זאל דיר ברענגין נאך היטערם זאלסטו ויסן איך ועל זיי ניט צאלן פון מין נעלט נאר פון דיין נצאלט ועל איך זייא נעבן . אזו האט נאט גזאגט צו משה

אני לבדי לשאת א"ל הקב"ה אני נתתי לך דעת וכח לפרנס את בני ולא הייתי מבקש אחרים אלא כדי שיהא בך כח ודעת ונתייחד אתה באותה גדולה ועכשיו אתה מבקש אחרים אלא הוי יודע שמשלי אינן נוטלין כלום אלא משלך שנא' ואצלתי מן הרוח אשר עליך ושמתי עליהם ונשאו אתך וגו' ואעפ"כ משה לא חסר כלום. תדע לך שלאחר מ' שנה א"ל הקב"ה למשה קח לך את יהושע בן נון איש אשר רוח בו ונתת מהודך עליו (במדבר כו) מה כתיב ביהושע (דברים יד) ויהושע בן נון מלא רוח חכמה למה כי סמך משה את ידיו עליו. אמר הקב"ה בעוה"ז יחידים נתנבאו אבל לעוה"ב כל ישראל נעשין נביאים שנא' (יואל ג) והיה אחרי כן אשפוך את רוחי על כל בשר ונבאו בניכם ובנותיכם וגו'. כך דרש רבי תנחומא בר אבא.

פרשת שלח לך

וידבר ה' אל משה שלח לך אנשים וגו'. (א) ילמדנו רבינו מהו לפרוש לים הגדול קודם לשבת ג' ימים. כך שנו רבותינו אין מפליגין את הספינה לים הגדול ג' ימים קודם לשבת בזמן שהוא הולך למקום רחוק. אבל אם מבקש לפרוש כמו מצור לצידון מותר לו לפרוש אפילו בערב שבת מפני שהדבר ידוע שהוא יכול לילך מבעוד יום. בד"א בשלוחי הרשות ואם היה שליח מצוה מותר לו לפרוש בכל יום שירצה. למה מפני שהיא שליח מצוה ושליח מצוה דוחה את השבת. וכן את מוצא בסוכה ששנינו שלוחי מצוה פטורין מן הסוכה שאין לך חביב לפני הקב"ה כשליח מצוה שהוא משתלח לעשות מצוה ונותן נפשו כדי שיצליח בשליחותו. ואין לך ב"א שנשתלחו לעשות מצוה ונותנין נפשם להצליח בשליחותן כאותן שני שלוחים ששלח יהושע בן נון שנא' (יהושע ב) וישלח יהושע בן נון וגו'. ומי היו שנו רבותינו אלו פנחס וכלב והלכו ונתנו

עץ יוסף נפשם

(ו) אין מפליגין כספיקו. כ"ל: שהמכר יודע שהוא יכול כו'. לא ישכות כספן אין ככך כלוס (פ"ת סי' רמ"ח): אלו פנחס וכלב פי' ע"י רוח קף שעבדו אלו רוח קוב מ"מ מותר. תפסר נלמדו מפיסס בשתי תיבות אלו תרס על כ"ב שהתרים את שליח מצוה מותר. ויפסוק עס כספן ע"מ פיסב ת וחת"כ קף 8of ישר אל כד"ף ויכס כלב נאמר על פנחס שהוא כהן משוח מלחמה שהוא

רַבֵּינוּ בְּשָׁעַת עֲר הָט נָאנְט אִיהְ קָאן אַלַיין נִיט טָרָאגֶן דִיא יוּדֶן הָט נָאט גָאנְט אִיהְ הָאב דִיר גֶעבֶּן וַיהִי שְׁאפְט אוּג בִּתַּ צוּ פִירֶן טַיינִי קִינֶדֶר. אִיהְ הָאב נִיט גָוואלְט קֵיין אַנְדֶרִי נָאר דִיא זָאלְטְ זַיין אֵייגֶר אִין דֶר גְרוֹסְקֵייט. אוּג הַיינְט וַיקְטוֹ אַנְדֶרִי זָאלְטוּ וַיהִי אֵז אִיהְ וֶעל זַיי נִיט גֶעבֶּן פּוּן מִיר נָאר פּוּן דַיינֶם. עָם שְׁמַיים וְאֶצַלְתִּי מִן הָרוּחַ אֲשֶׁר עָלֶיךָ וְשַׂמְתִּי עֲלֵיהֶם אִיהְ וֶעל אָפ שַׁיירֶן פּוּן רוּחַ הַקּוֹדֶשׁ וָוס אוֹף דִיר אוּג אִיהְ וֶעל טָאן אוֹף זַייא אוּג זַייא וָועלְן טָרָאגֶן מִיט דִיר. פּוּן דֶעסְט וֶועגֶן גֶפִינֶן מִיר אֵז בֵּיי מֹשֶׁה רַבֵּינוּ אִיז נָאר נִיט גְמִינֶערְט גָווארֶן' אוּג בְּשָׁעַת עֲר הָט מְסַמֵּךְ גָוועזֶן יְהוֹשֻׁעַ בִּן נוּן שְׁמַיים נָאט זָאגְט צוּ מֹשֶׁה קַח לְךָ אֶת יְהוֹשֻׁעַ בִּן נוּן וגו' נָעם דִיר יְהוֹשֻׁעַ בִּן נוּן אוּג זָאלְסְט גָעבֶּן פּוּן דַיין שַׁיינְקֵייט אוֹף אִים. שְׁמַיים וַוייטֶר וַיהוֹשֻׁעַ בִּן נוּן מָלֵא רוּחַ חָכְמָה יְהוֹשֻׁעַ בֶּן נוּן אָיז פּוֹל גָווארֶן מִיט קְלֵינְשָׁאפְט אוֹף אִים. שְׁמַיים וַוייטֶר הֶעְבֶּד אָן גְלֶעהְנְט. הָט נָאט גְזָאגְט הַיינְט בָּעוֹלָם הַזֶּה זָאגֶן נְבִיאוֹת אַייגְצִיגֶע מֶעְנְטְשֶׁן אָבֶּר בָּעוֹלָם הַבָּא וָועלְן אַלֶי יוּדֶן וָועריְן נְבִיאִים. עָם שְׁמַיים וְהָיָה אַחֲרֵי כֵן אֶשְׁפּוֹךְ אֶת רוּחִי עַל כָּל בָּשָׂר לֶעָתִיד לָבוֹא וָועל אִיהְ נָאט גִיסֶן מַיין רוּחַ הַקּוֹדֶשׁ אוֹף אַלֶי לַייבֶּר. אוּג דִיא זוּן מִיט דִיא טֶעקְסְטֶר וָועלְן אַלֶי זַיין נְבִיאִים. אַז הָט גְדַרְשִׁיתּ דֶר תַּנָּא דְבֵי תַּנְחוּמָא בַּר אַבָּא:

וַיְדַבֵּר יְיָ אֶל מֹשֶׁה שְׁלַח לְךָ אֲנָשִׁים דִי תַּלְמִידִים הָאבֶּן גִפֶּרְעְט רַבִּי תַּנְחוּמָא צוּ מֶעג מֶען זִיךְ וָעצִין פָּארֶן אוֹף אַשְׁיף אוֹף דֶעם יַם הַגָּדוֹל דְרַיי טָאג פַּר שַׁבָּת. הָאט עֶר זַייא גְזָאגְט מֶען טָאר נִיט פָּארִין אוֹף דֶר שִׁיף דְרַיי טָאג פַּר שַׁבָּת טָאכְּר וָועט עֶר נִיט הָאבֶּן וויא צוּ זַיין שַׁבָּת. נָאר וָועלְן אִיז דָאס אַז עֶר פָּארְט אִין וַייטֶן וָועג אָבֶּר אִין נָאהִינְטֶן וָועג פּוּן אַיין שְׁטָאט אִין דֶר אַנְדֶרֶר מֶעג מֶען פָּארֶן אֲפִילּוּ עֶרֶב שַׁבָּת וָוארוּם עֶר וָועט גָווים קוּמֶן אוֹף שַׁבָּת אִין עֶענֶר שְׁטָאט. אוּג וָועלְן אִיז דָאס אַלֶעם אַז עֶר פָּארְט הָאנְדֶלֶן. אָבֶּר אַז עֶר פָּארְט צוּ טָאן אַדֶּבֶר מְצָוָה מֶעג מֶען פָּארֶן אֲפִילּוּ טָאג וָוארוּם אַשְׁלִיחוּת מִצְוָה אִיז דּוֹחֶה שַׁבָּת. אַז וויא עָם שְׁמַיים בֵּיי דֶר מִצְוַת סוּכָּה דֶר וָואם גַייט אַשְׁלִיחוּת מִצְוָה אִיז עֶר פְּטוּר פּוּן סוּכָּה. וָוארוּם בֵּיי נָאט אִיז זַייעֶר טַייעֶר דֶר וָום גַייט טָאן אַמִצְוָה אוּג אִיז זִיךְ מוֹסֵר נֶפֶשׁ פּוּן נָאטֶם וֶועגֶן צוּ טָאן זַייגֶן מִצְוֹת. עָם אִיז נִיט דָא קֵיין גְרֶעסֶרֶי שְׁלוּחֵי מִצְוָה אוֹף דֶר וָועלְט וויא דִיא שְׁלוּחֵי מִצְוָה וָום אִיז גָוועזֶן בֵּיי יְהוֹשֻׁעַ בִּן נוּן שְׁמַיים בֵּישְׁלַח יְהוֹשֻׁעַ בִּן נוּן שְׁנַיִם אֲנָשִׁים מְרַגְּלִים יְהוֹשֻׁעַ בִּן נוּן הָט גְשׁוּקְט צְוַוויי מֶעְנְטְשֶׁן זָאלֶן גַיין אוֹס וֶעהֶן יְרִיחוֹ. דִיא צְוַוויי מֶעְנְטְשֶׁן זָעגֶן גָוועזֶן פִּנְחָס מִיט כָּלֵב וֶעגֶן וַיי גְנַאנְגֶן מִיט מְסִירַת נֶפֶשׁ אוּג הָאבֶּן גְגְלוּקְט אִין זַייעֲרִי שְׁלִיחוּת. חֲרַשׁ אִיז טַייטְש מֶעשֶׂרֶם יְהוֹשֻׁעַ הָט וַיי גְנַאנְגֶן זָאלֶן זִיךְ מַאכֶּן פַּר מֶעפֶּעלְם וַייא פִּירֶן מֶעפ פַּאר קוֹפֶּן. הָאבֶּן ז יא אַז גְטָאן

האבן

נפשם והצליחו בשליחותם . מהו חרש לאמר מלמד שעשו עצמן קדרין . והיו צווחין ואומרים הרי קדרות כל מי שרוצה יבא ויקנה . כ"כ למה שלא ירגיש בהן אדם . לכך כתיב חרש קו' ביה חרם כדי שלא יאמרו ב"א מרגלים . וילכו בית אשה זונה ושמה רחב וישכבו שמה . עמדה וקבלה אותן . הרגיש בהן מלך יריחו ושמע שבאו לחפור את כל הארץ שנא' ויאמר למלך יריחו לאמר הנה אנשים וגו' כיון שהלכו לבקשם מה עשתה רחב נטלה אותם להטמנם אמר לה פנחס אני כהן והכהנים נמשלו למלאכים שנא' (מלאכי ב) כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו כי מלאך ה' צבאות הוא . והמלאך רוצה נראה רוצה אינו נראה וכן הנביאים נמשלו למלאכים שכה"א במשה וישלח מלאך ויוציאנו (במדבר כ) וכי מלאך היה והלא משה היה אלא מכאן שהנביאים נקראו מלאכים . וכה"א (שופטים ג) ויעל מלאך ה' מן הגלגל אל הבוכים ויאמר אעלה אתכם ממצרים וגו' והלא פנחס היה אלא מכאן שנקראו הנביאים מלאכים . וכן את מוצא באשתו של מנוח שאמרה איש האלהים בא אלי ומראהו כמראה מלאך האלהים נורא (שם יג) וכה"א (מגי ו) ויאמר חגי מלאך ה' במלאכות ה' לעם לאמר . הא למדת שנקראו הנביאים מלאכים . וכן הוא אומר (ד"ה ב לו) ויהיו מלעיבים במלאכי האלהים ובוזים דבריו לפיכך אמר לה פנחס . כשאני רוצה נראה וכשאני רוצה איני נראה . ומנין שלא המטינה אלא לכלב שנא' (יהושע ב) ותקח האשה את שני האנשים ותצפנו ותצפנם אינו אומר כאן אלא ותצפנו . ללמדך כמה נתנו עצמן שני צדיקים אלו לעשות שליחותן . אבל שלוחין ששלח משה היו רשעים מנין ממה שקראו בענין והאנשים אשר שלח משה לתור את הארץ וישובו וילינו עליו את כל העדה להוציא דבה על הארץ הוי שלח לך אנשים :

(ב) **שלח** לך אנשים . וש"ה אשהולכו אבירי לב נמו שנתם ולא מצאו כל אנשי חיל ידיהם

עין יוסף אשתולכו

סהוס המכרז ומומר שמע ישראל: מחס קדיסיס וגו' וחכו לשמר פנחס כיס דסכי מוכח קרוח כמומרו מן הגלגל דחלמח ג'קוס מוסכו
סחומנתו חמיכה (חלמיך): שעשו עלמן קדרין . פי' קרי ביס חרס גגלגל הוח וע"כ פנחס הוח השומד סס לפרח וסכחרת הפעי הוח
כפיכולה (מ"כ): וכנ"ל פנחס היס כו' . ל"ל דסוקפסה לו בפס ק מלמומר ושל מלמך ס' חל הבוכיס (כלי יקר): ומלמלחו כמרחס מלמך
דחי מלמך מנחס היס לוח סי דביס ועל מלמך ס' מן הגלגל חל כל ס' כחלוכיס . וכיון שסכנכה על מלמך ם וח נביח ס"מ שכנכיח סוי
דכיון שכמלמך שליחו על עולס כבגלוח גגלות סס יספוק וז"ס וכנ"ל כמלמך : סוי שלמה לך מנחים . ל"ל כ"מפוק לקמן סי' ד' שלמה רלפ

הקב"ה

הֹ֣בֶן גַּשְׁרִיגֶן וְוער וויל קוּמֶן טָעג פְּרי מָען זָאל גיט פַּאר שְׁטַיין אַז זַייא וָענען נקומֶן אויס וָעהֶן דָאס לַאנד . זָענען זַיי פַּר פָּארֶן אין נאכט הויז פון רָחָב הַזוֹנָה זַיא הָאט זַיי וַיישֶׁר שַׁיין צו גנומֶן הָאבֶּן זיך דָארטֶן גלַיינִיג שְׁלָאפֶן הָאבֶּן מָענטשֶׁן דֶר צַייטְ דָעם מֶלֶךְ אַז וָעהֶן גקומֶן צו רָחָב הַזוֹנָה מְרגלים פון יהודה אוֹם וָעהֶן דָם זָאגט . הָט ער גשיקט מענטשֶׁן מָען זָאל זַיי גָענֶמֶן . הָט רָחָב זַייא בַּהאלטֶן . הָט פְּנחס איר גזָאגט מיר דָארפֶּמטו גיט בַּהאלטֶן וָואורום איך בין אכהן בין איך גלַייך אזוֹ וויא אַמלָאךְ וָועלֶן זַיי מיר גיט וָעהֶן . עם שְׁמַייט בי שפתי כהן ישמרו דעת כי מלאך ה' צבאות הוא דַיא לֶעבֶּנֶן פון כֹהֶן זָענען גיהיש מיט וויסֶן שאפט אוֹג פון זַיין מויל לֶערֶנְט מָען תורה וָואורום ער איז אַמלָאךְ פון גָאט . גָאךְ הָט פְּנחס גזָאגט איך בין אַנְביא אוֹג אַנְביא איז אוֹך גלַיכֶן צו אַמלָאךְ . עם שְׁמַייט וַישלח מלאך ויוצא אוֹג מיצָרים גָאט הָט גשיקט אַמלָאךְ הָט אַרוֹם גנומֶן די יוֹדֶן פון מצרים דם מיינט מָען משה רבינו איז גלַיכֶן צוא אַמלָאךְ . גָאךְ שְׁמַייט וַישלח מלאך ה' מן הגלגל אל הבוכים עם אוז נקומֶן אַמלָאךְ פון גָאט פון דֶר שְׁטָאט גלָגל צו דֶר שְׁטָאט בוכים אוֹג הָט גזָאגט צו די יוֹדֶן פון גָאטֶם וָועגֶן איך הָאב אייך אוֹף גבראכט פון מצרים אוֹג דֶר מלָאךְ אוז פון דָאנֶן אֶפ גלָערֶנְט אז נביאים וָועלֶן נרופֶן מלָאכים . אוֹג אזוֹ גפינֶן מיר דם וויב פון מנוח הָט גָאזָאגט צום מאן ימראוני כמלאך האלהים נורא אגעטליכר מענטש איז נקומֶן צו כיר אוֹג זַיין גזעלָאט איז אזוֹ וויא אַמלָאךְ פון גָאט וַיישר פָארבֶּטיג גָאךְ גפינֶן מיר וויאבֶּר חגי מלאך ה' במלאכות ה' לעם לאמר דָער נָביא חגי דָער מלָאךְ פון גָאט הָט גזָאגט דַיא יודין אַשלִיחות פון גָאט . גָאךְ גפינֶן מיר עם שְׁמַייט וַיהיו מלעיבים במלאכי האלהים דַיא יודין פְּלָענֶן כְּבוֹדָה זַיין די רַייד פון דַיא מלָאכים פון גָאט דם מיינט מָען זַיי פְּלָענֶן זָאכֶן פון די נביאים פון גָאט. איז גלָערֶנְט אז נביאים זָענען גלַיכֶן צו מלָאכים . דרום הָט פְּנחס גזָאגט מיר דָארפֶּמטו גיט בַּהאלטֶן אז איך וויל וָועלֶן זַיי מיר גיט וָעהֶן חָאטשֶׁי איך וֶועל שְׁטַיין לָעבֶּן זַייא הָאט זַייא נָאר בַּהאלטֶן בְּלָבֶן אַלַיין . דרום שְׁמַייט וַתִּקח האשה את שני האנשים ותצפנו רָחָב הָט גנומֶן אַייגֶנעם פון די צַוויי יָענֶעם אוֹג הָט אים בַּהאלטֶן . אוֹג וויל זַיי זָענען גרוסי צַדיקים הָאבֶּן זַיי גלַיגִיג אין זַייער שְׁלִיחוּת . אָבֶּר די שְׁלוּחִים וום משה רבינו הָט גשיקט זָענען גוען רְשָׁעִים אזוֹ וויא עם שְׁמַייט וְהָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר שִׁלַּח מֹשֶׁה לָתוּר אֶת הָאָרֶץ די מֶענטשֶׁן וום משה הָט גשיקט אוֹם זָענען דָאס לַאנד גשיקט אוֹם זָענען גָאר בְּרִשְׁעִים גוואֶן די שְׁמַייט נָתַן אִישׁ לְךָ אֲנָשִׁים שיק דיר מֶענטשֶׁן אוֹם זָענען אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וָועלֶן זַייא גרופֶן שְׁלוּחִים פון משה נַיט שְׁלוּחִים פון גָאט . דָאס וָאגט דֶער פָּסוּק וַיְתִּתְלוּ אֲבִירֵי לֵב זָענען פַּאר נָארִישְׁט גוואֶן די שְׁמַייט

העורצר

(תהלים עט) אשהוללו אבירי לב אלו משה ואהרן ששלחו המרגלים ובאו ואמרו לשון הרע על הארץ ולא זיו יודעין מה לעשות. אלא אף משה ואהרן נהרשלו ידם. מיד עמד כלב ושתק כל אותן האוכלסין. שנ' ויהם כלב את העם אל משה. עמד לו על הספסל והיה משתקן ואומר הכו הסו והם שותקין לשמוע ממנו אמר להן טובה הארץ מאד מאד. א"ל הקב"ה למשה טובה גדולה אני מחזיק לכלב שנא' זולתי כלב בן יפונה. מהו זולתי זה לזה אותי יתר ויתר מששים מכם אתם לא מצאתם ידיכם אלא נתרשלתם. לכן נאמר אשהוללו אבירי לב. כל כך למה לפי שהיו שלוחים מפשין. עליהם אמר שלמה מקצה רגלים חמס שותה שולח דברים ביד כסיל (משלי כו):

(ג) שלח לך אנשים ר' אחא הגדול פתח יבש חציר נבל ציץ ודבר אלהינו יקום לעולם (ישעיה מ) מלה"ד למלך שהיה לו אוהב והתנה עמו ואומר לו בא וכך עמי ואני נותן לך מתנה. הלך עמו ומת. אמר המלך לבנו של אוהבו אע"פ שמת אביך אני חוזר בי במתנה שאמרתי ליתן לו בוא ומול אותה. המלך זה מטה"מ הקב"ה. אוהב זה אברהם (מש מג) זרע אברהם אוהבי. א"ל הקב"ה בוא לך עמי שנא' (בראשית יב) לך לך מארצך וגו' והתנה עמו שהיא נותן לו במתנה את ארץ כנען שנא' (בס יג) קום התהלך בארץ וגו'. וכה"א כי את כל הארץ וגו'. מת אברהם ויצחק ויעקב א"ל הקב"ה למשה אע"פ שמתו האבות התניתי עמהן ליתן להם את הארץ אני חוזר בי אלא שלח לך אנשים. הוי ודבר אלהינו יקום לעולם:

(ד) שלח לך אנשים. וש"ה כחומץ לשנים וכעשן לעינים כן העצל לשולחיו (משלי י) גבורים היו המרגלים שהיו מוציאים לה"ר על הארץ שנא' (ויקרא ט) וידרכו את לשונם קשתם שקר וגו' מלה"ד לעשיר שהיה לו כרם כשהיה רואה שהיין יפה הוא היה אומר הכניסו את היין בביתי וכשהיה רואה שהיה נעשה חומץ היה אומר הכניכו את היין בבתיכם. אף כך הקב"ה

כשראוה

עץ יוסף

כקב"ה נקרא על שמו (מ"כ): כיון כמרגלים ופי' שמותם כיון ניכרים מיסין מוסיפים לשכ"ל

(ג) מהו זולתי לומר אתי יהבר משמי. כלי"ן וכ"ה בדרכה: כדדרש לעיל מסור בסתרו לא כן. וכונת כמדרש לומר שאר כמ"כ

(ד) גבורים כיון כמרגלים קרמם גבורים על שם כוללת שנאמר לך מנקרים ע"ם משה כח כני מדם גדולים כיו לשכ"ר עד"ם חלי גבור שניים ובדרכה גרם ניכרים כמרגלים עו"ש ניכרים כיון כמרגלים כו' ולפ"ז שפיר מכיים שכתיב לכן

הָעֶרְצֶ֣ה דָּם מַיינְט טָעֶן מֹשֶׁה מִט אַהֲרֹן שְׁטַארְקִי צַדִּיקִים זַיי הָאבֶּן גִּשִׁיקְט מַרְגָּלִים אוֹס וָעהֶן דָּם לַאנְד זָעהֶן זַיי צוּ רִיק גְּקוּמֶן הָאבֶּן וַרֶעט לָשׁוֹן הָרָע אוֹף דָּעם לַאנְד. הָט מֹשֶׁה מִט אַהֲרֹן גִּיט גְּוִוִיקְט וָם צוּ טָאן זָעהֶן זַייא שְׁלֶאכְט גְּוואכֶן אוּנ זַייעֶר קְראפְט בִּיז וָאנֶן כָּלֵב בֶּן יְפוּנֶה אַייגֶר פּוּן דִי מַרְגָּלִים הָט זַיי שְׁטוּל גְּמַאכְט אוּנ הָט גְּנָעבֶּן אַגִּישְׂרַייא שְׁוַוייגְט שְׁטוּל דַאס לַאנְד וָואס מִיר הָאבֶּן גְּזָעהֶן אִיז זַייעֶר אַגִּיט לַאנְד מִיר וֶועלֶן זַיא גְּרִינְג אַיין נֶעמֶן. מִיר דַארְפֶן קֵין שום פֶּארְכְט גִּיט הָאבֶּן פַּאר דִיא אַיין וואנֶערֶם. זַיי וֶועלֶן פַּר אוּנְז פַּאלֶין אוּ וויא דִי פְלִישְׁתִּים. אוּנ כְּבִי אַלִּי יוּדִין. אוּנ נָאט גְּוואגְט צוּ מֹשֶׁה רַבֵּינוּ אִיךְ בִּין אִים סַתַּזִיק גְּשְׁטַעלְט אוֹף דֶּעד בְּאנְק אוּנ הָאט דַאס גְּזַיגְט. הָט נָאט גְּוואגְט אִיךְ בִּין אִים מַרְבֶּה מוֹבָה כַּלֵּב אִיז בַּיי מִיר טַייעֶרֶר פּוּן אַלֶּי שִׁשִּׁים רִבּוֹא יִשְׂרָאֵל וֶועלֶן אַלֶּי שְׁלֶאפְ וֶועלֶן אוּנ דָּעם נָאר עֶר אַייגֶר הָט גְּשְׁמַארְקְט אַלֶּי יוּדִין. וָוארוּם עֶר אִיז גֶּוואן קֶלֵיב אִין דָּעם שְׁלֵיחוּת אוּנ דִי אִיבְּרִיגֶע מַרְגָּלִים זֶועלֶן גֶּוואן נָארֶנֶם שִׁלַּח לְךָ אֲנָשִׁים דֶּר גְּרוֹיסֶר חָכָם רַבִּי אַחָא הָאט אָן גְּהוּבֶּן דִּי אַרְשִׁינֶן דִּי פְּרָשָׁה מִיט דָּעם פָּסוּק יָבֵשׁ חָצִיר וְגֶבֶל צִיץ וּדְבַר אֱלֹהֵינוּ יָקוּם לְעוֹלָם עִם אִיז אֲמֶשׁל צוּא אֲמֶלֶךְ הָט גְּהַאט אַייגֶעם אַנְטֶן קְרַייבְּ הָט עֶר אִים גֶּיאוּנְט גֶּיי תָּבִיד מִיט מִיר וֶועלְ אִיךְ דִּיר גֶּעבֶּן אַמְתָּנָה. אִיז עֶר מִיט אִים תָּמִיד גְּנַאנְגֶן אִין כִּימִין אִיז דֶּעד קְרַייבְּ גְּשְׁטַארְבֶּן. דָּאס דֶּעד מֶלֶךְ גָּוואגְט צוּם זֶון דָּאס שַׁי דִּיין פָּאטֶר אִיז גְּשְׁטַארְבֶּן אִיךְ גִּיט חוֹזֵר פּוּן דֶּר מַתָּנָה וָוִי אִיךְ דָּאב דִּיין פָּאטֶר צוּ גְּוואגְט קוּם וֶועל אִיךְ דִּיר נֶעבֶּן אַזוֹ נָאט הָבֶּן דָּאס גְּוואגְט צוּ אַבְרָהָם אָבִינוּ קוּם גַייא מִיט מִיר. עִם שְׁטַייט לְךָ בְּמִדְרָשׁ גַייא אַרוֹם פּוּן דִּיין לַאנְד גַייא אִין דֶּעם לַאנְד וָם אִיךְ וֶועל דִּיר וַייזִין אוּנ אִיךְ וֶועל דִּיר דָם לַאנְד שֶׁעֶנְקֶן עִם שְׁטַייט כִּי אֶת כָּל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתָּה רוֹאֶה לְךָ אֶתְּנֶנָּה וּלְזַרְעֲךָ דָּם נָאנְצֶי לַאנְד וָם דוּא וְעהֶם וֶועל אִיךְ נֶעבֶּן צוּ דִּיר מִט דַייגִי קִינְדֶר. אִיז אַבְרָהָם אָבִינוּ גְּשְׁטַארְבֶּן אוּנ זַיין זוּן יִצְחָק אוּנ זַיין אַייגִיקִיל יַעֲקֹב אִיז אוֹךְ גְּשְׁטַארְבֶּן הָאט נָאט גְּוואגְט צוּ מֹשֶׁה רַבֵּינוּ הָאסְטֶי דִי אָבוֹת וְעהֶן גְּשְׁטַארְבֶּן בִּין אִיךְ גִּיט חוֹזֵר פּוּן דֶּעם וָם אִיךְ הָאב זַיי צוּ גְּוואגְט נֶעם שִׁים מְעֻנְטְשֶׁן אוֹס וְעהֶן דָם לַאנְד דָם כַּייגְט דֶּר פָּסוּק נָאסְט דִּיר שְׁטַייט אוֹף אַייבִּיג שָׁלַח לְךָ אֲנָשִׁים דָם וָאנְט דָ[illegible]ק בְּחוּץ לַשְׁנַיִם וּכְשֶׁן לַעֲנִיִּים כֵּן הֶעָצֵל לְשׁוֹלְחָיו אַז וויא עֶסְט צוּ זַיין אוּנ אַרוֹךְ צוּ דִי אוֹנְן אִיז גִּיט גוּט. אוּז אִיז גִּיט גוּט אַפְּוִילֶר שְׁלִיחַ צוּ דֶּעם וואס שְׁטִיק אִים. דָּם מַיינְט דֶּר פָּסוּק לָעְנִין דִי מַרְגָּלִים וָם מֹשֶׁה רַבֵּינוּ הָט גְּשִׁיקְט. בְּשִׁעַת עֶר הָט זַיי גְּשִׁיקְט זֶעְנִין זַיי גְּוואגְן צְדִיקִים. דֶּר נָאךְ זֶעְנִין זַיי גְּוואגְן רְשָׁעִים אוּנ הָאבֶּן גֶּרֶעט לָשׁוֹן הָרָע אוֹף אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. אַמְשֶׁל צוּ אַרְייכֶן מַאן הָט גִּיהַאט אַוויין גָּארְטֶן אֵז עֶר הָאט גְּוועהֶן דֶּר וויין אִיז גוּט פְּלֶעגְט עֶר וָאנְן גֶעמְט אַרוּי דֶעם וויין צוּ מִיר אִין שְׁטוּב. אוּז אַז דֶּר וויין אִיז גְּוואן שְׁלֶעכְט פְּלֶעגְט עֶר וָאנְן

נעמט

כשראה הזקנים מעשיהם כשרים קרא אותם לשמי שנא' אספה לי שבעים איש וכשראה את המרגלים שהן עתידין לחטוא ולהוציא לה"ר על הארץ קרא אותם לשמו של משה שנא' שלח לך אנשים. שלח לך אנשים וש"ה מקצה רגלים חמס שותה שולח דברים ביד כסיל (משלי כו) וכי כסילים היו המרגלים והלא כבר נאמר שלח לך אנשים. וכל מקום שנא' בו אנשים בני אדם צדיקים הן מנין שכה"א (דמות יז) ויאמר משה אל יהושע בחר לנו אנשים. וכה"א (ממואל ב יז) והאיש בימי שאול זקן בא באנשים וכה"א (מס ב ו) ונתת לאמתך זרע אנשים. ולאלו את קורא כסילים שולח דברים ביד כסיל. אלו לא נקראו כסילים אלא על שהוציאו דבת הארץ שנא' (משלי י) ומוציא דבה הוא כסיל אעפ"כ בני אדם גדולים היו ועשו עצמן כסילים. עליהם משה אומר (דברי' לב) כי דור תהפוכות המה בנים לא אמון בם. שאלו נבחרו מכל ישראל ע"פ הקב"ה וע"פ משה שכה"א (מס ב) וייטב בעיני הדבר ואקח מכם י"ב אנשים איש א' לשבט. ומנין אתה אומר שהיו צדיקים שהרי משה לא רצה לשלחם מדעת עצמו שנמלך בהקב"ה על כל אחד ואמר פלוני משבט פלוני וא"ל ראוים הם מנין שא"ל הקב"ה למשה ראוים הם שנא' וישלח אותם משה ממדבר פארן על פי ה' ואח"כ לסוף ט' יום נהפכו ועשו כל אותה צרה והן גרמו לאותו הדור שילקה אותה המכה שנ' (מס לב) כי דור תהפוכות המה שנבררו צדיקים. לכך נאמר שלח לך אנשים ואלה שמות האנשים:

(ה) **דבר** אחר שלח לך אנשים מה כתיב למעלה מן הענין (במדבר יב) ותדבר מרים ואהרן במשה ואח"כ שלח לך אנשים. וש"ה לא ידעו ולא יבינו כי טח מראות עיניהם מהשכל

עין יוסף

לבותם

לכן נאמר שלח לך אנשים שלח אנשים שנכנסו בדיקים ונתפסכו לכך נאמר שלח כנ"ל:

נפשו

נָעמט אַיִךְ דָעם וַיין צוּ אַיִךְ אִין שְׁטוּב. אַזוֹ נָאט בָּרוּךְ הוּא אַז עֶר הָט גְּוָעהָן דִי זְקֵנִים וַיְיעֲרִי מֹעֲשִׂים נָעָנִין גוּט אוּנ פְרוּם הָט עֶר זַיי גִּרוּפָן אוֹף זַיין נָאמָן. עָם שְׁמַיְיט אֶסְפָּה לִי שִׁבְעִים אִישׁ מִזִּקְנֵי יִשְׂרָאֵל וְאַמִּיל אַיין צוּ מִיר זִיבְּציג מֶעֲנְטְשָׁן פּוּן דִי עֶלְצְטִי פּוּן יוּדִין. אוּנ אַז עֶר הָט גְּוָעהָן דִי בְּרֶגְלִים זַיי וָועלָן זַיין דָּשָׂיִם הָט עֶר זַיי בֵּאלְד גְּרִיפָן אוֹף דָעם נָאמָן פּוּן מֹשֶׁה רַבֵּינוּ שְׁמַיְיט שְׁלַח לְךָ אֲנָשִׁים שִׁיק דִיר מֶעֲנְטְשָׁן אוֹף דַיין נָאמָן. דָּם וְאַנְט דֶּר פְּסוּק מְקֻצֵּה בְרַגְלַיִם חֲמַס שׁוֹתֶה שׁוֹלֵחַ דְּבָרִים בְּיַד כְּסִיל דָּר וָוס שְׁיקְט דֶּר וָוס מֹשֶׁה אֲנַאר אִיז גְלַייךְ וִויא אֶפּ גֶהָאקְטִי פִּים אוּנ מְרוּנְקְט רוֹיב. דָּאס מֵיינְט מָען דִיא שְׁלִיחִים וָום מֹשֶׁה רַבֵּינוּ הָט גְּשִׁיקְט אוֹם וְעָהָן דָּאס בַּשַּׁעַת עֶר הָאט זַיי גִּיט גְּוָועהָן זַיי גִּיט גְּוָועהָן. קיין בְּרֶגְלִים וָוּאנְדרוּם דֶּר פְּסוּק זָאנְט שִׁכַּח לְךָ אֲנָשִׁים שִׁיק דִיר מֶעֲנְטְשָׁן אוּנ מֶעֲנְטְשָׁן וָועֶרְט גְּרוּפָן צַדִּיקִים אַז וִויא עָם שְׁמַיְיט וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל יְהוֹשֻׁעַ בְּחַר לָנוּ אֲנָשִׁים מֹשֶׁה רַבֵּינוּ הָט גְּזָאנְט צוּ יְהוֹשֻׁעַ בֶּן נוּן קְלוֹב אוּנְז אוֹם אוֹם מֶעֲנְטְשָׁן צַדִּיקִים גַיין הֶאלְטָן מִלְחָמָה מִיט עֲמָלֵק אוּנ עָם שְׁמַיְיט וַתָּנָה הָאט גְּזָאנְט צוּ נָאט וְנִסַּת לָאסְתָּךְ וְכֹל אֲנָשִׁים נָעבָּן דַיין דִינְסְט קִינְדֶּר מֶעֲנְטְשָׁן דָּם הַיְיסְט צַדִּיקִים. נָאר דָער נָאךְ אַז זַיי זָענִין נְקוּמָן צוּ רִיק הָאבָּן גֶּרָעט לָשׁוֹן הָרָע אוֹף אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל רִיפְט זַיי דָּער פָּסוּק בָּרָאנִים וָוארוּם זַיי הָאלְטָן קְלֵיג נָעָהן וָואלְטָן זַיי גְלַייבָּן אִין נָאט אוֹף זַיי שְׁמַיְיט בּוּצָא דָּבָה הוּא בְּסִיל שָׁלְכָה הַמְלֵךְ זָאנְט דֶּר וָום דָּעט לָשׁוֹן הָרָע דָּער אִיז אַנְאר אוֹף זַיי הָט מֹשֶׁה רַבֵּינוּ גָּזָאנְט כִּי דוֹר תַּהְפֻּכוֹת הֵמָּה בָּנִים לֹא אֵמֶן דִּכְתִיב דָּם אִיז אֲפָּאקְרָטָר דּוֹר קִינְדֶּר וָום הָאבָּן גִּיט קִין אֱמוּנָה אִין נָאט. אוּנ דִי בְּרֶגְלִים זָענִין אוֹם גְּקְלִיבָּן נָוואָרִין פּוּן נָאט אוּנ פּוּן מֹשֶׁה רַבֵּינוּ עָם שְׁמַיְיט וַיֵּיטֵב דְּבַרִי הַדָּבָר עָם אִיז מִיר גְּפָעלִין אַיְיעֲרִי רַיידְ וָום אִיר הָט פַּר לַאנְגְט מֵעַן זָאל שִׁיקִין מְרַגְּלִים הָאב אִיךְ גְּנוּמֶן צְוֵועלְף מֶעֲנְטְשָׁן אֶמֶעֲנְטְשָׁ פּוּן יְעֲדְעֲרִין שִׁבְטוֹ. אוּנ מֹשֶׁה הָט נִיט גְּוָואלְט אַלִּין קְלוּיבָּן נָאר אַלְיִין גִּפְרָעגְט נָאט אוֹף יְעֲדֶרֶן מֶעֲנְטְשָׁן אוֹב עֶר אִיז רָאוּי צוּם שִׁיקָן הָאט נָאט גְּזָאנְט עֶר אִיז רָאוּי. עָם שְׁמַיְיט וַיִּשְׁלַח אוֹתָם מֹשֶׁה עַל פִּי יְיָ מֹשֶׁה רַבֵּינוּ הָט זַיי גְּשִׁיקְט דּוֹרְךְ דֶּר עֲצָה פּוּן נָאט. אוּנ סוֹף פְּעָרצִיג טָאג אַז זַיי זָענִין צוּ רִיק גְּקוּמָן אִיז פַּאר קָעֲרְט נָוואָרִין יַיְיעֲרִי הֶעֲרְצָר אוּנ הָאבָּן אַלֶּיִם שָׁלָעכְט גֶּרֶעט אוֹף אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. שְׁלַח לְךָ אֲנָשִׁים אוֹבֶּין אִין יָענָער פָּרָשָׁה שְׁמַיְיט וַתְּדַבֵּר מִרְיָם וְאַהֲרֹן בְּמֹשֶׁה מִרְיָם מִיט אַהֲרֹן הָאבָּן גֶּרֶעט לָשׁוֹן הָרָע אוֹף מֹשֶׁה רַבֵּינוּ אוּנ דֶּר נָאךְ שְׁמַיְיט דִי פָּרָשָׁה פּוּן מְרַגְּלִים. דָּם וְאַנְט דֶּר פָּסוּק לֹא יָדְעוּ וְלֹא יָבִינוּ כִּי טָח לְעֵינֵיהֶם מֵרְאוֹת זַיְיא נַיְיטָן נִיט אוּנ זַיי פַּר שְׁמַיְיעֶן נִיט וָוארוּם עָם אִיז פַּר קְלֶעפְט זַיְיעֲרִי אוֹגִין פּוּן זָעהָן. דָּאס מֵיינְט מָען דִיא מְרַגְּלִים נָאט הָט גְּזָעהָן אַז זַיי וָועלָן לָשׁוֹן הָרָע אוֹף אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הָאט נָאט גְּזָאנְט זָאלְן זַיְיא נִיט הָאבָּן קִין תִּירוּץ מִיר הָאבָּן נִיט גְּוווּסְט וויא גְּרוֹס דָם זִינְד פּוּן לָשׁוֹן הָרָע אִיז. דְּרוּם שְׁמַיְיט פְּרַיְיעֲר דִיא מַעֲשֶׂה פּוּן מִרְיָם מִיט אַהֲרֹן וִוי זַיי זָענִן גְּשְׁטְרָאפְט גְּוָואָרִין פַּר לָשׁוֹן הָרָע וָום זַיי הָאבָּן גֶּרֶעט. אוּנ פּוּן דֶּעסְט וָועגִין הָאבָּן זַיי נִיט גְּקוּנְט אוּנ הָאבָּן פָּארְט גֶּרֶעט. דָּם זָאנְט דֶּר פָּסוּק זַיְיא זָאלְן נִיט אֵין דָּעם נָאט הָט גְּזָאנְט דִיר אִין אַנוּט לָאנד. אוּנ בְּשַׁעַת זַיי זָענִין אַרוּם פּוּן מְצָרִים

הט

לבותם (יחזקיס מד) מה ראה לומר אחר מעשה מרים שלח לך אנשים . אלא שהיה צפוי לפני הקב"ה שיהיו באין ואומרין לה"ר על הארץ . אמר הקב"ה לא יהיה להם פ"פ לומר לא היינו יודעים עונש של לה"ר מה הוא לפיכך כמך הקב"ה הענין הזה לזה כדי שידעו הכל עונשו של לה"ר שאם בקשו לומר לה"ר יהו מכתבלין מה נעשה במרים אעפ"כ לא רצו ללמוד לכך נאמר לא ידעו ולא יבינו (נס) לכך כתב הקב"ה שלוח המרגלים אחר מעשה מרים . הוי לא ידעו ולא יבינו כי מח מראות וגו' . ד"א שלח לך אנשים אע"פ שאמר הקב"ה למשה שלח לך אנשים לא היתה טן הקב"ה שילכו . למה שכבר אמר להם הקב"ה שבחה של א"י שנא' (דכריס ח) כי ה' אלהיך מביאך אל ארץ טובה ועד שהן במצרים אמר להם וארד להצילו מיד מצרים וגו' (שמות ג) והכתוב אומר וה' הולך לפניהם יומם (שס יד) ומה הוא אומר שלח לך אנשים אלא ישראל הן בקשו דברים הללו שבשעה שהגיעו את התחומים אמר להם הקב"ה ראה נתן ה' אלהיך לפניך את הארץ עלה רש וגו' (דכריס 6) באותה שעה נתקרבו כל ישראל לפני משה שנא' (שס) ותקרבון אלי כלכם זה שאמר עזרא ולא שמעו אל מצותיך ויטאנו לשטוע ולא זכרו נפלאותיך (נחמיס ט) וכן הוא אומר (נחמדכר י) ואנן ברית ה' נוסע לפניהם דרך שלשת ימים . והם אמרו נשלחה אנשים לפנינו ויחפרו לנו את הארץ (דכריס 6) שלא האמינו . וכן דוד אומר (תהלים עח) לא שמרו ברית אלהים ובתורתו מאנו ללכת . ר' יהושע אומר משל למה היו ישראל דומין למלך שזמן לבנו אשה נאה בת טובים ועשירה שאין כמותה בעולם . א"ל המלך זמנתי לך אשה נאה בת טובים ועשירה שאין כמותה בעולם . א"ל הבן אלך ואראה אותה שלא היה מאמין באביו מיד הוקשה הדבר והרע לאביו אמר אביו מה אעשה אם אומר לו איני מראה אותה לך עכשיו הוא אומר כעורה היא לפיכך לא רצה להראותה לסוף א"ל ראה אותה ותדע שלא כזבתי לך ובשביל שלא האמנת בי קונם שאין אתה רואה אותה בביתך אלא לבנך אני נותנה . וכך הקב"ה אמר לישראל טובה הארץ ולא האמינו אלא אמרו נשלחה אנשים לפנינו אמר הקב"ה אם מעכב אני עליהם הם אומרים לא טובה הארץ ולכך לא הראה אותה לנו אלא יראו אותה ובשבועה שאין אהד מהם נכנם לתוכה אלא לבניהם שנ' אם יראו את הארץ אשר נשבעתי לאבותם ואומר וטפכם אשר אמרתם לבז יהי' המה יבואו וגו' כיון שאמרו למשה נשלחה אנשים לפנינו התחיל משה עומד והוהא אמר אי אפשר לי לעשות דבר עד

עין יוסף שאמלך

(ה) צפוי לפני הקב"ה מיכיו בתין . כ"ל : וכ' כולך לפניכם עם יולמים מכין שמי בדי סתמון ומפרפו כתוביכים ומהפיכים ועקרכיים יומם . ול"ל לפיכך לא כיו נכיכין למכנגלים שתלנו ס"ל כדתימא לעיל סדר ויקהל סימן ז' ולתלו זה יסתכלו ומ"מ לא הלמיטו כהוגן (מ"כ) : ולתרן נכיית ה' נוסף כו' . ל"ל ויכו שני זקוקין של בו (מ"כ) : לפ"ך שזמן לבנו תשה כו' . ועיין כתלמיד והמלך נתת:

לעודיס

הָט נָאט נִזָאגט אִיהְ וָועל נַיין פְּרִיעָר מִיט אַוואלְקן בַּיי טָאג אוּן מִיט אַיְיולְ פַיְיער בַּיי נאכְט דַארְף כָּעִן נִיט הָאבְּן קִין כְּרִנְגְלִים . נָאר זַיי הָאבְּן הַוונְקא נְוואלְט מְרִנְגְלִים הָט נָאט נְזָאגט הָער צוּ וַיְיערי רַייד אוּן שִׁיק כְּרִנְגְלִים זָעהְן דָאס לַאנְד . עָם שְׁטַיִיט וַהַקְרִבוּ אֵלַי כּוּלְכֶם וְתֹאמְרוּ נִשְׁלְחָה לְפָנֵינוּ אֲנָשִׁים וְיָרְגְלוּ לָנוּ אֶת הָאָרֶץ מִשֶּׁה רַבֵּינוּ שְׁטַרַאפְט דִי יוּדִין אִיר הָט נַגְעהִיבְט צוּ מִיר אַלֵי אוּן הָט גְזָאגְט מִיר וויִלִין שִׁיקְן כַּרְגְלִים . דָם שְׁטַיִיט עֲזָרָא הַכּוֹפֵר הָט נַזָאגְט וַיִּיטְאבּ לִשְׁכֹּחַ וְלֹא יִזָּכְרוּ בְּפִלְאוֹתֶיךָ דִיא יוּדִין הָאבְּן נִיט צוּ גֶהָערְט דַיין מִצְוֹת אוּן הָאבְּן נִיט גֶרַעדְט דַייגִי וויִנֶרלִיכִי זַאכְן וָם דוּ הָאסְט מִיט זַיי נָטָאן . עָם שְׁטַיִיט אַהֲרוֹן וּבָנָיו בְּרִית עוֹלָם לְפַנֵּיהֶם דֶרֶךְ שְׁלֹשָׁה יָמִים דֶר אַרוֹן פּוּן נָאט נִיט פְּרִיעָר פָּאר זַיי דְרַיי טָאג רַייז וויִזִין זַיי דָעם וועג . אוּן דָוִד הַמֶּלֶךְ הָט זַיי וויִלִין דְּוָקָא כַּרְגְלִים זָאלִין אוֹם זָעהְן דָאס לַאנְד גְלַייבְּן זַיי נָאךְ נִיט אִין נָאט . אוּן דָוִד הַמֶּלֶךְ הָט נְזָאגְט לֹא שָׁמְרוּ בְּרִית אֱלֹהִים וּבְתוֹרָתוֹ מֵאֲנוּ לָלֶכֶת זַיי הָאבְּן נִיט גֶהוֹיט דָעם בְּרִית פּוּן נָאט אוּן אִין זַיין תּוֹרָה הָאבְּן זַיי נִיט גְוואלְט נַיין . רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ זָאגְט לְמָשָׁל אֲמַר הָט גְזָאגְט צוּם זוּן אִיהְ הָאבּ דִיר גִינְגְרַייט אַוַייבּ אוּן יָעֲנֶער שְׁטָאט זַייעֶר אַשַׁייגִי פּוּן אַנְרוֹבִי מִשְׁפָּחָה אוּן אַרַייבִי עָם אִיז צוּא אִיר נִיט דָא קִין גַלַייכְן אִין דָעָר וָועלְט . זָאגְט דָער זוּן אִיהְ וויִל זִיא נַיי זָעהְן זָאגְט אִים דָער פָּאטֶר אִיהְ זָאגּ דִיר אַלֵי סְעָלוֹת פּוּן אִיר זִיא אִיז אַיְיגְנ אִין דָער וָועלְט זָאגְטְ דוּא וויִלְסְט אַלַיין זָעהְן אִיהְ זָאל דִיר זִיא נִיט נַיִיזְן קָאן אִיהְ דָם דִיר נִיט טָאן דוּא וָועסְט זָאגְן מְכַהֲמָא אִיז זִיא נִיט קִין שַׁייגִי דְרוֹם וויִזִיסְט עָר מִיר נִיט זָאג אִיהְ דִיר דָר פַּר וָום דוּ וויִלְסְט מִיר נִיט גְלַייבְּן נִיב אִיהְ זִיא שׁוֹן נִיט דִיר . נָאר צוּ דַיין זוּן וָועל אִיהְ זִיא גְעבְּן אַזוֹ נָאט הָאט גְזָאגְט צוּ דִי יוּדִין דָאס לַאנְד אִיז וַיְיעָר גוּט הָאבְּן זַיי נִיט גְגְלַייבְּט אוּן הָאבְּן גְזָאגְט מִיר וויִלִין שִׁיקְן מֶעְנְטְשֶׁן אוֹס זָעהְן . דָם נָאט גְזָאגְט אוּבּ אִיהְ וָועל זַיי נִיט לָאזִין שִׁיקְן וָעלְן זַיי זִיא זָאגְן דָאס לַאנְד אִיז נִיט גוּט דְרוֹם וויִזִיסְט עָר אוֹנְז נִיט . דְרוֹם וָאלְן זַיי זָעהְן דָאס לַאנְד נָאר אִיהְ שְׁוָעֶער אַז אִיעֶר פּוּן זַיי וָועסְט נִיט אַרַיין קִיין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל נָאר דִי קִינְדֶר זַייעֶרי . אוּן וויִא יוּדִין הָאבְּן גְזָאגְט נְשִׁלְחָה אֲנָשִׁים לְפָנֵינוּ קִיר זָאלְן שִׁיקְן מֶעְנְטְשֶׁן פַּר אוֹנְז אוֹס וָעהְן אִיז מֹשֶׁה גְבְּלַייבְּן שְׁטַיִין אוּן זָאגְט וויִא קָאן אִיהְ אַזוֹנְם טָאן נִיט פְּרָעגְן בַּיי נָאט . הָאט מֹשֶׁה גְפְּרָעגְט נָאט דַייגִי קִינְדֶר זָאגְן אַז אוּן . הָם נָאט אִים גְזָאגְט וָום אִיז בַּיי דִיר אַרַיידוּשׁ וָום זַיִיא וויִלִין נִיט גְלַייבְּן נָאךְ זַיִיא נָאךְ זַיִיעֶר וויִלְן שִׁיק צוּא הָאבְּן זַיי גְלָאבְט אוֹף מַיִינִי רַייד זַיי זָעהְן שׁוֹן גְוואגְט נִיט צוּ גְלַייבְּן גִיב זַיִיא נָאךְ זַיִיעֶר וויִלְן שִׁיק צוּא

דִיר

שאטלך בהקב"ה הלך משה ונמלך וא"ל כך וכך בניך מבקשים א"ל הקב"ה משה אין זו תחלה להם עד שהן במצרים הלעיגו לי שנאמר (סופע ז) זו לעגם בארץ מצרים למודים הם בכך לכך איני צריך שהרי כתיב (דניאל כ) ידע מה בחשוכא ונהור א וגו'. א"ל הקב"ה יודע אני מה הן אומרים אלא אם בקשה שלח לך אנשים לך לעצמך מנין שכן כתיב אלה שמות האנשים אשר שלח משה לתור את הארץ:

(ו) ויקרא משה ליהושע בן נון יהושע. מה ראה משה להוסיף על שמו של יהושע יו"ד אלא כלב נטל שכרו מן הארץ שנא' ולו אתן את הארץ אשר דרך בה. ויהושע נטל שכר עשרת השבטים שנתוסף על שמו יו"ד עשר שנא' ויקרא משה להושע בן נון יהושע. ד"א כיון שראה משה אותם המרגלים שהיו רשעים הרבה אמר ליהושע יה יושיעך מן הדור הרע הזה אלה שמות האנשים מה היו שמותם. כתור בן מיכאל נחבי בן ופטי נאואל בן מכי. יש ב"א ששמותיהם כעורים ומעשיהם כעורים. שמותיהם נאים ומעשיהם נאים. שמותיהם נאים ומעשיהם כעורים. שמותיהם נאים ומעשיהם נאים. שמותיהם נאים ומעשיהם כעורים זה ישמעאל ועשו ישמעאל שומע אל. עשו עושה רצון עושיו. שמותיהם כעורים ומעשיהם נאים אלו עולי גולה בני ברקים בני סיסרא בני תמח (עזרא ג) ובנו בית המקדש. שמותיהם כעורים ומעשיהם כעורים אלו המרגלים מה כתיב בהם כתור שכתרו אל מן העולם נחבי שהחביא את דבריו. שמותיהם נאים ומעשיהם נאים אלו השבטים. ויאמר אליהם עלו זה בנגב עלו שהם עולים. וישלח אותם משה לתור את ארץ כנען ויאמר אליהם עלו זה בנגב ועליתם את ההר. למה בנגב שבן דרך התגרים עושין ומראין את הפסולת תחלה ואח"כ מראין את השבח. וראיתם את הארץ מה היא ג"פ אמר להם ומה הארץ השמנה היא אם רזה למה בראשון אמר להם וראיתם את הארץ אמר להם היו

ענף יוסף עין יוסף מסתכלים

(ו) יהושע בן הדיר בו'. הא דמ"ש על יהושע יותר מכל שאר המרגלים. היא משום שאמ"ש עליה יהושע פי' לזה לעיל כ"ל בפ"ק ויקרא מרגלים וז"ל כולם ע"ז למודים כמ"ש ברור לצדיק וגם שכו נאה לו מ"מ מהכת שבשביה נזדרת לכך אמי אמרין כמ"ש ידע מה בחשוכא הוא מה שקשת שנתן עבירה ור"ל שהכלאף רע שנברא מהעבירה כח בו לגרור עבירה כיוצא בה בהמישה עבירה עצמו ובזה"ו ונמצא באבי שבשבי יוסף תיבת תומרי' ופי' ממ"ל יודע אמי מה כח יוצאי הלחן ססיא: חלאת דבה רעה שהביא לאחיו פחד משה פן יהיה נרפא ליהושע להביא דבה רעה על הארץ ואם היה כן יאבדו כי בקנאתי כלי כי ידע ושמע מאלדד ומידד היאך שהיו מתנבאים ואומרי' משה מת יהושע מכניס את ישראל לארץ וכדאיתא לעיל סדר בהעלותך לכן בניין שלח אותו כדי שיכשל ויפיל ותשוב המליכה אליו לכן התפלל עליו עיין באלשיך בא רוחה וע' לקמן ס' קרח פי' ו':

(ו) עשרת כמרגלים שמתוכח על שמו. כל"ל וכ"כ בכרכ וילקוט: יש כ"ל שמותיכם כלים ו. עשיכם כעוכים וים שמותיכן כשריכם ומעשיכם נלוזים. שם ותיכם כעורים. כל"ל כ"ה לעיל ס' שמות: שהכניס דפוי. פ' שלח נקו"ס: עלו זה כנגד עלו שהם עולים. כרכב גרם עם שהם עולים: ג"פ ארץ ומה כתרן למה כלשון. כל"ל ומה דניני ביני נרוזין למתוק וכ"ה ברכה:

דִּיר מָעִנְטְשֶׁן וָאֶלֶן וְעהֶן דָם לַאנְד: וַיִּקְרָא משֶׁה לְיהוֹשֻׁעַ בִּן נוּן יְהוֹשֻׁעַ הוֹשֵׁעַ בִּן נון יְהוֹשֻׁעַ:
הָ ט אִים צוּ גְלַיְיגְט אַיוּד צוּם נָאמֶן וָוארוּם צָעהֶן מְרַגְלִים הָאבֶּן גֶרֶעט שְׁלִיעְכְט אוֹף אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל:
אוּנ יְהוֹשֻׁעַ פּוּן שֶׁבֶט יוֹסֵף הָאט נִיט גֶרֶעט אוּנ כָּלֵב פּוּן שֶׁבֶט יְהוּדָה הָאט אוֹךְ נִיט גֶרֶעט הָאט נָאמֶט
גְנָאנְט דְרוּם וָום כָּלֵב הָט נִיט גֶרֶעט קֵין לָשׁוֹן הָרָע דָר פַּר גִיב אִיךְ אִים אַהֲלָק אִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. עָם
שְׁמַיְיט וְלוּ אִפֶּן אֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר תָּרוּ בָהּ צוּ כָּלֵב גִיב אִיךְ דָם לַאנְד וָום עֶר הָט גְטָרָעפֶּן אִין אִיר אוּנ יְהוֹשֻׁעַ
הָט גְנוּמֶן שֶׁכֶר בַּיי נָאט קֵין אַלַי צָעהֶן שְׁבָטִים דְרוּם הָאט אִים מֹשֶׁה רַבִּינוּ צוּ גַלַיְיגְט דָעם אוֹרט
יוּד אִיז נָאמֶן. יוּד אִיז צָעהֶן. נָאךְ אִפְּשֶׁט אִיז וַויא מֹשֶׁה הָט גְזָעהֶן דִי מְרַגְלִים זָענֶן רָשָׁעִים הָם עֶר
נָרִיפֶּן צוּ הוֹשֵׁעַ יְהוֹשֻׁעַ יְהוֹשִׁיעֲךָ נָאט נָאל דִיר הֶעלְפֶּן פּוּן דֶר עֲצָה פּוּן דִיא רָשָׁעִים אֲלֶה שְׁמוֹת הָאֲנָשִׁים
דָם זָענֶן דִיא גָעמֶן פּוּן דִי כְרַגְלִים עָם אִיז דָא מָעִנְטְשֶׁן זַייעֲרִי גָעמֶן זָענֶן מִיאוֹס אוּנ זַייעֲרִי מַעֲשִׂים
זָענֶן מִיאוֹס. עָם אִיז דָא מָעִנְטְשֶׁן זַייעֲרִי גָעמֶן זָענֶן שַׁיין אוּנ זַייעֲרִי מַעֲשִׂים זָענֶן שַׁיין. עָם אִיז דָא
מָעִנְטְשֶׁן זַייעֲרִי גָעמֶן זָענֶן שַׁיין אוּנ דִי מַעֲשִׂים מִיאוֹס. עָם אִיז דָא מָעִנְטְשֶׁן דִיא מַעֲשִׂים זָענֶן שַׁיין
אוּנ דִיא גָעמֶן מִיאוֹס. מִיר גִפִּינֶן דָער זוּן פּוּן אַבְרָהָם אָבִינוּ הָאט גְהַיימֶן. יִשְׁמָעֵאל דָר נָאמֶן אִז שַׁיין
יִשְׁמָעֵאל אִיז טַייטְש נָאט נָאל הֶערֶן. אוּנ דָר זוּן פּוּן יִצְחָק אָבִינוּ הָט גְהַיימֶן עֵשָׂו דָר נָאמֶן אִז שַׁיין
עֵשָׂו אִיז טַייטְש עֶר טוּט דָעם וַויל פּוּן נָאט. אוּנ מִיר גִפִּינֶן דִיא יוּדִין וָום הָאבֶּן גִבּוֹעֶם דָעם בֵּית
שֵׁנִי הָאבֶּן גְהַיימֶן. סיסרא ניט קֵין שַׁיינִי גֶעמֶן. דִיא כְרַגְלִים זָענֶן דִיא גָעמֶן מִיאוֹס אוּנ זַייעֲרִי
מַעֲשִׂים מִיאוֹס. אַיינֶר הָט גְהַיימֶן סיסרא אִיז טַייטְש נָאט הָאט אִים צוּ גְנוּמֶן פּוּן דֶר וועלְט. אַיינֶר
הַיימְט נַחְבִּי אִיז טַייטְש עֶר הָט בַּהַאלְטֶן דִי רַייד פּוּן נָאט הָט גְנוֹאלְט גְלַייבֶּן אוּנ דִי רַייד פּוּן נָאט
אָבֶּער דִי קִינְדֶר פּוּן יַעֲקֹב אָבִינוּ דִי צְווועלְיף שְׁבָטִים זָענֶן גוּט דִיא גָעמֶן שַׁיין אוּנ דִיא מַעֲשִׂים שַׁיין
וַיאשֶׁר אֲלֵיהֶם עָלוּ זֶה בַּנֶּגֶב מֹשֶׁה רַבִּינוּ הָאט זַי גְנוֹמֶט וַיט אוֹף אִין דְרוּם וַייט פּוּן אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל דָאךְ אִז
דָם עִרְנְטְשֶׁט פּוּן אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. דָר שְׁטַייגֶר אִז אַמוֹנֶר וַויזְט דָעם קוֹנֶה פְּרִיעֶר גְמַייגְט קְוחוֹרָה דָר נָאךְ
וַייזְט עֶר אִים בֶּעסֶרֶי קְוחוֹרָה. וַיַּרְאֵם אֶת הָאָרֶץ כַּה הוּא אַיר וְאַלְט וְעהֶן דָאם אַלַאנְד וָום וַויא אִז אִיז דָא
אִיז דָא אַלַאנְד וָואם אִירֶע מָעִנְטְשֶׁן זָענֶן שְׁטַארְק. אוּנ עָם אִיז דָא אַלַאנְד וָום אִירֶע מָעִנְטְשֶׁן זָענֶן

שלאף

מסתבלים באר"י יש ארץ מגדלת גבורים ויש ארץ מגדלת חלשים ויש ויש ארץ ממעטת אוכלס"ם כך פקדם . ואת העם היושב עליה החזק הוא הרפה ומה הארץ אשר הוא יושב בה הטובה היא אם רעה וגו' מנין אתם יודעים כחם הבמחנים אם במבצרים אם במחנים הם שרוים הם גבורים ובוטחים על כחם אם במבצרים חלשים הם ולבם רך . ומה הארץ השמנה היא אם פירותיה קלים אם שמנים אמר להם הסתכלו באבנים ובצרורות שלה אם של צונמא הם הם שמנים אם של חרסים דן הם רזים . והימים ימי בכורי ענבים מכאן אמרו אין תקופת תמוז בלא תאנים וענבים :

(ז) **ויתלן** ויתורו את הארץ . כיצד כשהיו נכנסין לעיר והדבר נוגף את הגדולים ומתעסקין בני העיר בקבורתו והיו נכנסין ובריה לא היתה רואה אותן . לכך אמרו הארץ אשר עברנו בה לתור אותה ארץ אוכלת יושביה היא בנסים שהיה עושה להם הקב"ה בו הוציאו דבה . ויעלו בנגב ויבא עד חברון ושם אחימן ששי ותלמי שהיו גבורים עד מאד שנא' (דניאל ט) אשר אתה יודע ואתה שמעת וגו' א"ר ברכיה הכהן ברבי מציאו שלשה בני ענק שנא'ושם אחימן ששי ותלמי למה נקרא שמו אחימן שהיה אומר אחי מאין יבא עלי שום אדם . ששי שהיה בריא כשיש . תלמי שהיה חזק ועושה תלמים בארץ . ילידי הענק שהיה עונק את החמה . כשראו אותם מרגלים נתיראו מיד הלכו ואמרו כי חזק הוא ממנו אמר רשב"ל הקשן כלפי מעלה ובאותו העון נגזר עליהם גזרות קשות מה הקב"ה אומר לירמיה לך ואמור להן אין אתם יודעים מה הוצאתם מפיכם שנא' (ירמיה יח) לקול המולה גדולה הצית אש עליה ורעו דליותיו . לקול המולה גדולה שאמרתם מה גרמתם לעצמכם הצית אש עליה . יום לשנה יום לשנה תשאו את עונותיכם אמרו ונהי בעינינו

עץ יוסף ענף יוסף כחגבים

(ז) **בנסים** שהיה עושה להם הקב"ה בו הוציאו דבה. קשה וכי בעביר זה נקרא מ"צ דבה והלא הגידו נוֹמֵי יבשׁ כהים לענין ק"ם (מ"כ) :

(ז) **הקשן** כלפי מעלה . ר"ל דדלם ממנו מן הקב"ה שלולו האמת מה שראו וכי כפני שלא הרגישו שלשובתם עשה ה' מוכח על ישראל מין רחוק מלשבר כח גזקים מכח . זאת נקרא מוציאי דבה כם לים ראי שיקראו וכדאיתא לעיל מכרי פרעה ועמלק כין הזקים מכח ונפלו בידם (מ"כ) וע' בענף אך נראה שהיה להם לכל הפחות לתלות הקבורות בחטאתם מר ויתרתי עליה . שלא כייתי מקפיד עליכם כ"כ חס בעיני עלמם כי כבר נודע להם שבעשה ארץ כנען מקולקלים יותר מכל כיו כתגביס חלם כו' ע"ז יש לי ל. קפיד וכי כייתם יודעים : האומות והם אמרו בהפך זה שכל העם אשר ראינו בתוכה אנשי כרכב מדות טובות הכה וצדיקים ופעולתם בכדה ובמשקל אינן יוצאים

הקו השווי. הן ענין הנהנתם במאכלם ומשתה ומשגל א"כ ודאי הכל תלוי ברוע מזג אויר הארץ שאוכל ומכלה אפילו יושבית המורגלים בה ק"ו שהזוק לבאים ממרחק ולא הי'רגלו באויר הארץ (כלי יקר) :

הקשן כלפי מעלה ע' בעץ יוסף וראה כי הכה אמרו ערים גדולות ובצורות מאודוש"ת דברים אמר משה שהתרגלו' אמרו ערים גדולו' בשמים אלא שכשה הבין מדברית' כפירה בהקב"ה כי אמרו חזק הוא ממנו כביכול אפילו בעל הבית אינו יכול להוציא כליו משם ואמרו שחזוק זה בא להם מכוכבי השמים וכסיליהם וזהו שאמר· ובצורות בשמים שמזלם שבשמי' חזק ממנו כביכול ומתהל' לא אמרו כפיר' זו בפי' ואמרו סהם בצורות גד לות מאד .וכאשר בא כלב והכחיש את"ם אמרו הכפירה בפירוש כי חזק הוא ממנו ומסוף דבריהם ניכר שראש דבריהם ג"כ כפירה וכאלו אמרו ובצורות בשמים . (כלי יקר) :

מלמד

שָׁלַאף . עָם אִיז דָא אַלַאנד וָום הָאדִיוָועט פִּיל מָענטשָׁן בַּאזִיצָן אִיר . אוּן עָם אִיז דָא אַלַאנד וָואם הָאדִיוָועט וַוייניג מָענטשָׁן וּוִיהָ הָאָרָץ הַשְּׁבֻעָה הוּא אִם רָזֶה אוּן וָואם אִיז דָאם לַאנד צוּ פָּעט צוּא מָאנָער הַבַּיתִים אִם בִּמְבֻצָרִים צוּ זַיעֶרי שְׁטָעט וָענַן מִיט פָּעסטוּנגֶן אַרום אִיז אַסִיקְן אַז זַייא פּאר זִיכְעֶרין זִיךְ הַיטֶן זַיי זִיךְ מִיט פָּעסטוּנגֶן . אוּן אוֹיב זַיי זִיצָן אִין אָפֶּיעֶן שְׁטֶעט אִיז אַסִיקְן אַז זַייא פּאר זִיכְעֶרין זִיךְ אוֹף זַייעֶר שְׁטַארקַייט וּוִיהָ דִי הָאָרָץ אִיר וָאלְט וָעהָן אוֹף דִי שְׁטַייגֶר פּוּן לַאנד אוֹב זַיי זָענַן הָאָרָט אִיז פָּעטֶ עֶרד אוֹב זַיי זָענַן וַוייךְ אִיז אַסִיקְן נִיט קַיין גוּטֶ עֶרד וְהַבָּתִים יְמֵי בִּיכּוּרֵי עֲנָבִים דַיִיא טָעג וָום דִי מְרַגְּלִים זָענַן גַאנְגַן אִיז שׁוֹין גָוועֶן פָארְטִיג דִי וַויין מְרוּבֶּה אוּג דִי וַויין גֶעְרָטֶנֶער עָם אִיז גָוועֶן תְּקוּפַת תַּמּוּז אִיז שׁוֹן אַלֶּה פְּרוּכְטֶן פָארְטִיג וְעַלּוּ נֵיתִירוּ מִן הָאָרֶץ זָענַן זַיי אוֹף גַאנְגֶן אוּג הָאבֶּן אוֹם גֶזָעהָן דָם לַאנד עָם אִיז גָוואקְסֶן אַמָארד אִין לַאנד פִּיל מָענטשָׁן פִּיל שְׁטַארְבֶּן אַמָאג הָאבֶּן זַייא גַהָאט צוּ טָאן מִיט דִי טִרִים בְּגָרָאבֶּן זַייא הָאבֶּן קֵיין צַייט נִיט גַהָאט קוּקְן וָועֶר עָם קוּמְט אִין שְׁמָאס . דְרוּם שְׁטַייט אַז דִי מְרַגְּלִים הָאבֶּן גָזָאגְט אֶרֶץ אוֹכֶלֶת יוֹשְׁבֶיהָ הִיא דָם לַאנד אִיז אַלַאנד וָום עָסְט מָענטשָׁן . מִיט דִי נִיסִים וָום נָאט דָם גְטָאן זַיי זִכְדִי זַיי זָאלְן נִיט הָאבֶּן קֵיין צַייט דָער מִיט גֶרֶעט לָשׁוֹן הָרָע אוֹף אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל . אוּג דָארְפָן אִיז גָוועֶן דְרַיי מָענטשָׁן גְרוֹסֵי גִבּוֹרִים זַיי הָאבֶּן גַהַיסֶן אַיינֶן שֵׁשַׁי תַּלְמַי צוּ וַויֶין אוֹף זַייעֶר שְׁטַארְקַייט אַמִיכְן אִיז טַייטְש עֶר פְּלֶעגְט זָאגְן אוּג דְרוּיבֶּר וָועֶר וָועט קָאגְן אוּנְז עָפִּיס שְׁלָעכְטֶם טָאן שֵׁשַׁי אִיז טַייטְש טָערְטִיל שְׁטַיין עֶר אִיז גָוועֶן שְׁטַארְק אַז וַויא אַמָערְטִיל שְׁטַיין תַּלְמַי אִיז טַייטְש זָאגְנָעם עֶר פְּלֶעגְט גַיין אוֹף דֶר עֶרד פְּלֶעגְט עֶר טָאכְן זָאגְנָעם אִין דֶר עֶרד אַז וַוי אַנַאנִיק טָרִיט דָם עֶר גַהָאט יְלִידֵי עֲנָק זַיי זָענַן גָוועֶן חוֹךְ אַז דִי זִן אִיז גָוועֶן אוֹף זַייעֶרי הֶעלְפֶּר אַז וַוי אַנַאנִיק זַיי פְּלֶעגְן פַּר שְׁטֶעלְן דִי זִן . אַז דִי מְרַגְּלִים הָאבֶּן דֶר זָעהָן דִיא גִבּוֹרִים הָאבֶּן זַיי עֶרְ גְפָארְכְטֶן זַיי זָענַן זַיי צוּ רִיק נְקוּמֶן אוּג הָאבֶּן גְזָאגְט בִּי חַיֵּי רַבִּי מֹשֶׁה וְחַיֵּי רַבִּי אַהֲרֹן זָאגְט זַיי הָאבֶּן גְזָאגְט זַיי זָענַן שְׁטַארְקֶר פַּר נָאט . אוּג פַּר דֶעם זִינְד אִיז גְנָגֶן גָוואקְסֶן אוֹף זַייא שְׁלָעכְטֵי גְזֵירוֹת עָם שְׁטַייט יִרְמְיָה הַנָּבִיא הָט דִי יוֹדִין גְשְׁטְרָאפְט אוּג הָט גָזָאגְט לְקוֹל הַמֻּלָּה גְדוֹלָה צוּם גְרוֹסֶן גְשְׁרַייא וָום אִיר הָט גְרָעט

לשון

כחגבים אמר הקב"ה ויהרתי עליה . אלא וכן היינו בעיניהם כקפיד אני וכי יודעים הייתם מה עשיתי אתכם בעיניהם מי יאמר לכם שלא הייתם בעיניהם כמלאכים . מה גרמו לעצמן במספר הימים אשר תרתם את הארץ ארבעים שנה . לא דיים כך אלא שלא נכנסו לארץ . אמר להם הקב"ה לישראל בעה"ו ע"י שהיו שלוחי ב"ע נגזר עליהם שלא יכנסו לארץ אבל לעה"ב אני משלח לכם מלאכי פתאום ויפנה דרך לפני שנאמר (מלאכי ג) ופתאום יבא אל היכלו וגו' :

(ח) **וחברון** שבע שנים נבנתה לפני צוען מצרים . להודיעך שבחה של ארץ שהפסולת שבה משובח הרבה יותר מארץ מצרים . שבשעה שנחלו בני נח את העולם אחר דור המבול הם בנו עירם במקום הפסולת תחלה ולא במקום השבח אלא בחרו הפסולת של א"י וחברון פסולת של א"י וצוען מצרים היא טובה שבארץ מצרים וזו קדמה לה ע' שנים . וא"ת לא מי שבנה זו בנה זו . הוא הדור הוא המשפחה שנא' (בראשית י) ובני חם כוש ומצרים ופוט וכנען ועמדו ובנו זו לפני זו ת"ל וחברון שבע שנים נבנתה לפני צוען מצרים אדם אחד בנאן ומפסולת של ראשון בנה השנייה . ויבאו עד נחל אשכול לא רצו ליטול פירות א"י אלולי כלב ששלף את חרבו וירד לפניהם ואמר להם אם אין אנו נוטלין או אתם הורגים אותו או אני הורג אתכם לא היו נוטלין לפיכך נאמר (יהושע יד) אם לא הארץ אשר דרכה רגלך בה לך תהיה לנחלה וישאוהו במוט בשנים אין פחות משני מוטות לפי שאינו אומר במוט שנים אלא בשנים ויש אומרים ג' במוט אחד בשנים הרי שלשה וכמה היה משוי ביד כל אחד ואחד צא ולמד מאבנים שנטלו מן הירדן שנא' (יהושע ד) ואת שתים עשרה האבנים האלה אשר לקחו מן הירדן הקים יהושע בגלגל כמה שיעורה של כל א' וא' מהן משאוי ט' סאה . מכאן את למד לאותו אשכול אדם הנושא משאוי לעצמו ומגביה סאה אם מגביה עליו חבירו נושא סאתים . נושא עם חברו נושא שלש . הרי מבאן הוי מחשב . וישובו מתור הארץ מקץ ארבעים יום והלא את מוצא שהלכו דרך מ' יום מן הדרום לצפון ולארבעים יום היו מהלכין את כולה . אלא שגלוי היה לפני הקב"ה שהן באין ואומרין לה"ר

עץ יוסף **נגזר**

(ח) **הרבה** יותר מן כמשובח מארץ מצרים . כל"ל: וזו קדמה לה שבע שנים . כ"ל ולפי שקדמה לה היתה מכובה יפה מכובן . כי כן המנהג לדש ל' בכובס ב' בניסים כובס את כיסא ההלוה ואח"כ בכיסוי בפסולת של השפוכה מהן בפנייה וע"ז אמר ואח"ת לא מי שבנה זו בנה זו כל מר מ"ל דשדש ל' בנגון ופסולת של לחמון נתן בשני דילמא מי שבנה זו לא בנה זו והחברון בלמת גרוע מצוען : ובנאן וכו' זו לפני זו כו' . עד לפני צוען מצרים ועד בכלל חיזו בכפרי ולכי נוסחת דלהלן נראין למה קי בני אחי תיבות ת"ל וכן ל"ל ועמדו וכו' זו לפני זו וחברון כ' וכ"ה בדבה ולפ"ז ברבה ז"ל כתב לפסוק שבנה חם את חברון לכנען בנו הקטן קודם שיבנה צוען למצרים בנו הגדול והוא מכתובות דף קי"ב לפ"ד דהמדרש סובר שבנען היה גדול כדעת הבחיי ועי' בם' נח סי' ס"ו בעיוף סיו

יָשׁוּן דָּרָע קֶעגָן נָאט . דָּס אִיר גוֹרֶם נְוָוען אִיר זָאלְט שְׁטַארְבֶּן אִין דֶּעָר כְּרָבָּר יום לְשָׁנָה יום לְשָׁנָה תִּשָּׂאוּ אֶת עֲוֹנֹתֵיכֶם אַיְאר פַּר אַטָאג וְוועט אִיר טְרָאגֶן אַייעֶר זִינְד . זִיי זָענֶן גְּנַאנְגֶן פְּעֶרְצִיג טָאג בַּאקוּקֶן דָּס לַאנְד דָּס זַיי נָאט גְּהַארְט פֶּעֶרְצִיג יָאר . דֶּר נָאךְ זָענֶן זִיי אַלֶּע גְּשָׁטָארְבֶּן וּיהִי בְּזֹתְכֶם בַּחֲנִים מֵיר זָענֶן נְוָוען אוּג זַיְיעֶרי אוֹנֶן אַז וְוִיא דִי הַיישְׁעֶרִיקֶן דָּס אִיז גְּוָוען לָשׁוֹן דָּרָע . גָּאט זָאגט פּוּן נוֹאנֶן דָּס אִיר דָּס גְּוִויסְט טָאכְט זָיעֶנט אִיר אוּג זַיְיעֶרי אוֹנֶן אַז וְוִיא דִי מַלְאָכִים דְּרוֹם אִיז גְּנַזַר נְוָואָרֶן זָאלֶן נִיט אֲרַיין גַיין קֶיין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל . דָּס נָאט גָּזָאגְט הַיינְט בָּעוֹלָם חֲזֵה וַויל דִי שְׁלוּחִים זָענֶן גְּוָוען מֶענְטְשֶׁן הָאבֶּן זַיי נִיט גוּט גְּמאכְט אָבֶּר לֶעֶרְזִיט לָבוֹא וְועל אִיךְ שִׁיקֶן מַיין מַלְאָךְ פְּלִיצְלִינְג וְוועט עֶר אוֹס רוֹיטֶן דָּס לַאנְד אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל פּוּן אַייעֶרְט וָועגֶן . וְחֶבְרוֹן שֶׁבַע שָׁנִים נִבְנְתָה לִפְנֵי צוֹעַן מִצְרַיִם דֶּער פָּסוּק שְׁרַייבְט מִיר דָּעם שָׁבַח פּוּן אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל דִי עֶרְגְסְטֶע שְׁטָאט פּוּן אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אִיז בָּעֶסֶר פּוּן דֶּר בֶּעסְטֶר שְׁטָאט פּוּן כִּיצְרַיִם . חֶבְרוֹן אִיז דִי עֶרְגְסְטֶי שְׁטָאט פּוּן אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וָואוּרום בְּשָׁעַת דִי קִינְדֶר פּוּן נֹחַ נָאךְ דֶּעם מַבּוּל הָאבֶּן זִיךְ גְּטַייְלְט מִיט דֶּר וָועלְט הָאבֶּן זַיי אֶן גֶהוּבֶּן צוּ בּוֹעֶן שְׁטֶעט אִיךְ דִיא עֶרְגְסְטֶי עֶרְטֶער פּוּן אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הָאבֶּן זַיי גְּבּוֹעט דִי שְׁטָאט חֶבְרוֹן אִיז חֶבְרוֹן גְּוָוען דָּס גְּוָוען לָשׁוֹן דִי בָּעֶסֶר פַּר דֶּר שְׁטָאט צוֹעַן וָוס זַיא אִיז גְּוָוען דִי בָּעֶסְטֶי פּוּן מִצְרַיִם וַיִּבְנֵהוּ שֶׁר נָחל אֶשְׁכּוֹל דִי מְרַגְּלִים זָענֶן גְּקוֹמֶן בִּיז דָּעם אָרְט נַחַל אֶשְׁכּוֹל זַיי הָאבֶּן נִיט גְּוואלְט נֶעמֶן קֶיין פֵּירוֹת פּוּן אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל . נָאר בֶּלֶב הַצַּדִּיק דָּס אוֹס גְּשְׁטְרַעפְּט זַיין שְׁוועֶרְד אוּג דָּס גְּוואלְט צוּ דִיא אִיבְּרִינֶע מְרַגְּלִים אַייעֶר אִיךְ וָועל אַייךְ הָאַרְגִּינֶן אוֹדֶר הָאַרְגִּינְתִּי מִיר אִיר מוּזְט נֶעמֶן דִיא פֵּירוֹת וַויִיזִין וְוִיא גוּט דִיא פֵּירוֹת אִיז דָּרוּם דָּאס עֶר זוֹכֶה גְּוָוען צוּא נֶעמֶן אַהֲלֹק אִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל . בִּישְׁאוּהוּ בְּמוֹט בְּשְׁנַיִם הָאבֶּן גְּמִיְרָאגֶן צְוָויי כֶּעמְטְשֶׁן צְוָויי שְׁטָאנְגֶן מִיט פֵּירוֹת וְנָשְׂאוּ בְּיהִיר הָאֶרֶץ הָאבֶּן זִיךְ דִי מְרַגְּלִים אוּם גֶּקֶערְט צוּ דִיק כּוֹף פֶּעֶרְצִיג טָאג . אִיז דָּאךְ דִי קַשְׁיָא אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הָאלְט פִּיר הִינְדֶּערְט מִיל . אֲמָעְנְטְשׁ קָאן גַיין גַיין צֶעהֶן מִיל אַטָאג הָאבֶּן זַיי גְּקָאכְט גַיין אִין פֶּערְצִיג טָאג דִי לֶענְג פּוּן אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל . אוּג אִין פָּסוּק

נגוד על אותו הדור שנים של צרה יום לשנה תשאו את עונותיכם ארבעים שנה וקפץ הקב"ה לפניהם את הדרך:

(ט) **למקום** ההוא קרא נחל אשכול. וש"ה מגיד מראשית אחרית ומקדם אשר לא נעשו (ישעיה מו) שהכל היה צפוי לפני הקב"ה אשכול אוהבו של אברהם היה ונקרא אשכול על אודות האשכול שעתידים ישראל לכרות אשכול ממקומו. וילכו ויבאו אל משה ואל אהרן וגו' ויספרו לו ויאמרו באנו אל הארץ אשר שלחתנו וגו' אפס כי עז העם. כך דרכם של מספרי לה"ר פותחין בטובה ומשלימין ברעה. עמלק יושב בארץ מה ראו לפתוח בעמלק מלה"ד להנוק שסרח ולקה ברצועה כשמבקשין להפחידו מזכירין לו הרצועה שלקה בה. כך היה עמלק רצועה רעה לישראל. ומה ראה לישב לו על הספר על דרך כניסתן של א"י לארץ. אלא כך צוהו עשו וקנו לקדמן לדרך ועקר ממקומו וישב לו בדרך שנא' וירד העמלקי והכנעני היושב בהר ההוא והכנעני יושב על הים אלו הגבורים יושבין על הדרך ועל יד הירדן לפיכך נתכוונו המרגלים לשבור לבן של ישראל שנא' (דברים ו) ויניאו את לב בני ישראל:

(י) **ויהם** כלב את העם. שבתחלה אמר להם אני עמכם בעצה אחת ובלבו היה לומר אמת שנא' (יהושע יד) ואשיב אותו דבר כאשר עם לבבי ואחי אשר עלו עמי המסו. וכן הקב"ה מעיד עליו שנאמר ועבדי כלב עקב היתה רוח אחרת וגו'. כשבאו המרגלים אמרו נאמן עלינו כלב. מיד עמד על הספסל ושתק את כל ישראל שהיו מסיחים על משה. ויהם כלב את העם אל משה. והן היו סבורין שהיה אומר להם"ר לפיכך שתקו. פתח ואמר עלה נעלה וירשנו אותה כי יכול נוכל לה. מיד כששמעו כך חלקו כנגדו ואמרו לא נוכל לעלות אל העם כי חזק הוא ממנו ויציאו דבת הארץ אשר תרו אותה:

עין יוסף ותשא

כיון יכולים לעמוד כך לכוף כמעיט ו' ס:

(ט) **זשה"כ** מגיד מראשית אחרית כו' למקום מוכנו של מקדש כעין שנא' (יש"מ) ומקדש ה' כוננו ידיך. מלכ ויבאו עד נחל אשכול. ע"ש לפסקם למדרש אחה"כ ויכאו עד כתיב אשכול מלמ"ו. ע"ש לפסקם כדוב אשכול כי מקום זה גרם לכם שנעשו אשכולים כי תמרו כאם שפריה משוקד כך עמה ועי"ז כרתו מם ב' כי כלם נכרתו ספו תמו לבך נתמר אשר כרתו משם בני"י. ולכבי אחר אשכרתו משם כאשכול כתיב מלמ"ו ל' שמות: על כספר. סי' על כגבול של ף"י:

מכו

שִׁבְטֵיהֶם אַז זִיי זָענען גַּאנְגֶען אִין דֶּר עֶמְנָ אוּן אִין דֶּר בְּרֵייטֶ הָאבֶּן זִיי דָאךְ בְּדַארְפְט אִין אַכְצִיג טָאג אִים קֶעֶרִען זִיךְ צוּ רִיק. דֶּר תִּירוּץ אִיז נָאט הָט גֶּזָעהֶן אַז זִיי וֶועלֶן נָאנְג זָשׁוֹן הָרָע אוֹף אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אִין עֶם וֶועט גֶּנְזֹר וֶועֶרֶן אוֹף זִיי זָאלֶן גַיין אִין דֶּר מִדְבָּר פָּעֶרְצִיג יָאהֶר פַּר אִיטְלִיכְעֶם טָאג אַיָאהֶר. הָט נָאט רַחֲמָנוּת גִיהַאט אוֹף זַיי אִיז אוּנְטֶר גִישְׁפְּרִינְגֶען דָאם לַאנְד. קֶעֶנֶן זִיי הָאבֶּן זַיי זִיךְ גִיךְ צוּ רִיק אוּם גֶּקֶעֶרְט לְמָקוֹם הַהוּא קְרָא נַחַל אֶשְׁכּוֹל דָּם הָט מֶען גְרִיפֶּן אֶשְׁכּוֹל דָאם אִיז טַייטְש דֶּר טָאהֶל פּוּן גוֹטֶע פְּרוּכְטֶן דָם זָאגט דֶּר פָּסוּק מִכְּאן אַתְּ"ל כְּרַאשִׁית אַחֲרִית נָאט זָאגט פְּרֵיעֶר וָום עֶם וֶועט זַיין שְׁפָּעטֶר. אַבְרָהָם אֲבִינוּ הָט גִהַאט אַחֲבֵר הָט עֶר גִהַיסֶן אֶשְׁכּוֹל דָם אִיז טַייטְש אַשְׁטַאנְג פֵּירוֹת פּוּן דֶעם אֶרֶט הָאבֶּן דִי כְּרַגְּלִים גְנוּמֶן אַשְׁטַאנְג פֵּירוֹת צוּ וַוייזֶן דִי יוּדֶן נֵיאֲדִּירוּ בְּאנוּ אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר שְׁלַחְתָּנוּ זָעֶנֶן זִיי אִיא צוּ דִיק גְקוּמֶן צוּ מֹשֶׁה כִּיט אַהֲרֹן הָאבֶּן זִיי דֶּר צֵייטְט מִיר זָעֶנֶן גְקוּמֶן אִין דֶּעם לַאנְד וָום אִיר הָט אוּנְז גֶּשִׁיקְט אוּנ דָם זָעֶנֶן דִי פֵּירוֹת נָאר עֶם אִיז זֵייעֶר שְׁטַארְק דִיא מֶענְטֶשֶׁן פּוּן דָאךְטֶן. אַזוֹ אִיז דָער שְׁטֵייגֶר פּוּן דִי וָום וִויל רֶעדֶן זָשׁוֹן הָרָע הֵיבֶּן זִיי אָן מִיט גוּטֶן אִין פִּירֶן אוֹס שְׁלֶעכְט בְּדִי בֶּיזֶן זָאל זִיי גְלֵייבֶּן עֶמְלֶק יוֹשֵׁב בְּאֶרֶץ עֶמְלֶק זִיצְט אִין דֶּעם לַאנְד. וָום הָאבֶּן זַייא אָן גֶהוּבֶּן בְּאלְד מִיט עֶמְלֶק עֶם אִיז אַמָּלֵק אֲקֵידָה הָט עֶפֶּים גְזִינְדִיגְט הָט אוּם דֶּר פָּאטֶר גְשִׁלָּאגֶן מִיט אַרְצִיעָה שְׁטֶעגְדִיג אַז מִיא וִויל אִים שְׁרֶעקֶן דֶּר מַאנְט מֶען אִים דִי רְצִיעָה וָום עֶר אִיז בְּשֶׁלָּאגֶן גְנוּאהֶן מִיט אִיר. אַזוֹ עֶמְלֶק אִיז גְזוּגֶן אַשְׁלֶעכְטִי רְצִיעָה צוּ דִי יוּדֶן הָאט זִיךְ גִיזֶעצְט אוֹפֶּן גְרֶעֶנֶעץ פּוּן אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וִויא זַייא יוּדֶן דַארְפֶּן אַרַיין גַיין אַזוֹ הָט אִים זַייעֶר עֶשָׂו אֶן גְנוּמֶן עֶר זָאל גַיין קֶעֶנֶן יוּדֶן אוֹפֶּן וָועג. דָם הָאבֶּן דִי מְרַגְּלִים גְנוּמֶן עֶמְלֶק זִיצְט אוֹפֶּן וָועג כְּדֵי אִיבֶּר שְׁרֶעקֶן דִיא יוּדֶן עֶם שְׁמַיִּים וַיִּרְאוּ אֶת לֵב בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. זַייא הָאבֶּן אִיבֶּר גְשְׁרָאקֶן דִי הֶעֶרְצֶר פּוּן יוּדֶן וַיְהֻם כְּלֵב הָט גְמַאכְט שְׁטִיל דָם פָּאלְק. פְּרִיעֶר הָט עֶר גְזוּגְט אִיךְ בִּין מִיט אַייךְ אַיין עֵצָה כְּדַי זַיי זָאלֶן שְׁווִיגֶן. דֶּר נָאךְ הָמֶן עֶר אַנְשְׁרַייא גֶּנֶעבֶּן אוּם הָאט גְזוּגְט דָם הָאבֶּן וָום מִיר הָאבֶּן גֶּיזֶעהֶן אִיז זַייעֶר גוּט עֶם שְׁטִיל וְאִשָּׁה דָבָר כַּאֲשֶׁר עִם לְבָבִי אִיךְ הָאב גְזָאגְט וִוידֶר קֶעֶרֶן אָ עֶנְטֶפֶּר אַזוֹ אִין מִיין הָאַרְצֶן אִיז. נָאר מִיינוּ בְּרִידֶר וָום זָעֶנֶן מִיט גְאַנְגֶן הָאבֶּן גְמַאכְט צוּ גַיין דִי הֶעֶרְצֶר פּוּן יוּדֶן. אוּם נָאט זָאגט עֵדוּת אוֹף אִים אַז זִיין הָאָרֶץ אִיז גָוּוען גוּטְט זָאגֶן עֶם שְׁטִיל וְאִשָּׁה דִבְּרֵי כָּלֵב עַקֵּב הָיְתָה רוּחַ אַחֶרֶת אִתּוֹ מִיין קֶנֶעכְט כָּלֵב דְרוּם וָום עֶר הָט גְהַאט אַנְדֶּרֶר וִויךְ אוֹף אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל נִיט זָאגֶן קִיין זָשׁוֹן הָרָע דְרוּם וָועט עֶר יַארְשִׁינֶן דָם לַאנְד. הָט כָּלֵב אַנְדֶּרֶר גְשְׁטֶעלְט זִיךְ אוֹף אַבַּאנְק כְּדֵי מֶען זָאל אִים הֶעֶרֶן אוּם הָט שְׁטִיל גְמַאכְט אַלֶּע יוּדֶן וָום הָאבֶּן גְרֶעֶט קֶעֶנֶן מֹשֶׁה

בינו

(יא) **ותשא** כל העדה ויהנו את קולם . וש"ה דברי נרגן כמתלהמים והם ירדו חדרי בטן (משלי יח). דברים שרגנו המרגלים אחר הקב"ה גרמו צרה גדולה שאלו לא שמעו למרגלים לא היו לוקין עמהם אלא שהשלימו אחריהן שנאמר (דברים ו) ותרגנו באהליכם . מהו ותרגנו תרתם נגות א"י שקראה הקב"ה ארץ טובה.משל למי שהיה אוהב למלך והמלך בורר לו מנה יפה לתת לו ועמד אחד ואמר לאוהבו שהוא רעה אינו אומר לא כבדת לאוהבך יפה :

(יב) **ותשא** כל העדה וגו' . וש"ה נתנה עלי בקולה על כן שנאתיה (ירמיה יב) אותו קול שבכיתם גרם לכם ללקות בשונאים . ועל אותו הדור אמר ישעיה ביום נטעך תשגשגי ובבקר זרעך תפריחי (ישעיה יז) ביום שאמר ליטע אתכם בארץ עשיתם סיגים . ובבקר זרעך תפריחי עד שלא בא השרב פרחת . נד קציר ביום נחלה ביום שאמרתי ליתן לכם נחלת אבותיכם עשיתם קלון בעולם . וכאב אנוש זו הפורעניות שנטלתם ירושה לדורות שבכו העדה בליל תשעה באב זאמר להם הקב"ה אתם בכיתם בכיה של חנם לפני אני אקבע לכם לילה זו בכיה לדורות . ומן אותה שעה נגזרה על בהמ"ק שהחרב ועל ישראל שיגלו בין או"ה שכה"א (תהלים קו) ויושא יד להם להפיל אותם במדבר ולהפיל זרעם בגוים ולזרותם בארצות . נשיאת יד כנגד נשיאות קול וילונו על משה ועל אהרן כל בני ישראל ויאמרו אליהם כל העדה אלו סנהדראות . לו מתנו בארץ מצרים או במדבר הזה משל למלך שעלה אדם אחד לבימה שלו לדון הוציא דבר אחד כפיו במה שהייב את עצמו הניח המלך האלוגין וחייבו מפיו וא"ל בדין שהוצאת מפיך בו אני דנך וזהא לך כמו שאמרת . אף כך אמר להם הקב"ה במדבר הזה יפלו פגריכם וגו' . חי אני נאם ה' אם לא כאשר דברתם באזני . התחילו לומר ולמה ה' מביא אותנו אל הארץ לנפול בחרב וגו' . ויאמרו איש אל אחיו נתנה ראש ונשובה מצרימה . ויפול משה ואהרן על פניהם ויהושע בן נון וכלב בן יפונה וגו' ויאמרו אל כל עדת בני ישראל וגו' . אם חפץ בנו וגו' . אך בה' וגו' . אמרו

עץ יוסף

להם

(יא) מהו ותכנו תרתם נגות . כוס עוכרנין של מלח ותרגנו : כסנהדרלאות] . ר"ל שנקראין עיני כעדה :
(יב) גרם לכם לנקות כשונאים . פי' לכית סוגלין : [מנו כמלך

להם אין אתם נאמנים עלינו אחינו חוששין בנו יותר מכם שנא' (דכרים ה) אנה אנחנו עולים אחינו המסו וגו'. ויאמרו כל העדה לרגום וגו'. ומי הם משה ואהרן. וכבוד ה' נראה מלמד שהיו זורקין אבנים והענן מקבל. ויאמר ה' אל משה עד אנה ינאצוני העם הזה ועד אנה לא יאמינו בי אמר הקב"ה שתי צווחות שצווחתי מפניהם חייכם שסופכם לצווח בשעבוד ד' מלכיות שנא' (תהלים יג) עד אנה ה' תשכחני נצח. עד אנה תסתיר את פניך ממני. עד אנה אשית עצות בנפשי וגו'. צווחתי עד מתי לעדה הרעה הזאת כופכם לצווח ונפשו נבהלה מאד וגו' (שם ו):

(ג) ויאמר ה' אל משה עד אנה ינאצוני העם הזה. וש"ה ותפרעו כל עצתי (משלי ה) כל המובה אשר יעצתי עליכם קלקלתם ובטלתם אותה מתחלה וארד להצילו מיד מצרים (שמות ג) באלפי אלפים ורבי רבבות של מלאכים ירדתי בשבילכם והייתי מוסר לכל אחד ואחד שני מלאכים. ר' יוחנן אומר אחד חוגר זינו ואחד נותן עטרה בראשו. רב הונא אמר פורפוריא הלבישם ושם המפורש חקוק עליהם כל הימים שהיה בידם לא היה דבר רע נוגע בהם ולא מלאך זלא ד"א. וכשחטאו אמר להם משה הורד עדיך (שם ג) באותה שעה וישמע העם את הדבר הרע הזה וכתיב (שם) ויתנצלו בני ישראל את עדים מהר חורב מה עשה הקב"ה הביא מלאך המות וא"ל כל העומד ברשותך חוץ מאומה זו שבחרתי בה. אמר מלה"ט לפני הקב"ה לחנם נבראתי בעולם. א"ל הקב"ה בראתיך שתהיה משכל בכל אומה מהעכו"ם חוץ מאומה זו שאין לך רשות בה. ראה עצה שיעץ הקב"ה עליהם שיהיו חיים וקיימים שנא' (דכרים ד) ואתם הדבקים בה' אלהיכם חיים כלכם היום. וכה"א (שמות לג) והמכתב מכתב אלהים הוא חרות על הלוחות מאי חרות א"ר יהודה חרות מן הגליות ר' נחמיה אומר חרות ממל"ה. וראו עצה שיעץ הקב"ה עליהם

מיד עץ יוסף פורפוריא (יג)

כמלך כמלוגין]. כל"ל פי' כדת וכיומוס (ערוך): [שתי צווחות צוותה]. כל"ל ופ' כמלאך סדר זה ביאורו: עיזות כנפשי וגו' עד תמכ ילכוס חויבי עלי. כל"ל: [ונפשי נבהלה מאד וגו']. ותמה תורכ מה עשה הקב"ה כביכ. כל"ל ולי"ל מה עשה הקב"ה בע"ם. פי' לכוסי יקר: [לא כיה דכר לע טפס ונס מלאך]. פי' מלאך כמות: [מכר כמלי

כִּיתְ שְׁמַיְיעֶר וּבְוּד יְיִ גִּיהָה בְּגִּין אוּג נָאטָא בָּבוּד הָם זִיךְ בַּאוַוינְן כִּיתְ דָעם וָואלֶקן. דָער פּוּן לָעֶרנָן כִּיר אָפּ אז זַיי הָאבֶּן גָווארְפָן כִּיתְ שְׁמַיְיעֶר אוּג דָר וָואלֶקן הָט אִין זִיךְ אַריין גנוּמָן דִיא שְׁמַיְיעֶר. עַד אָנָה יְנַאצוּנִי הָעָם הַזֶּה הָם נָאט גָאנְט צוּ מָשֶׁה בִּיז וַוי לַאנְג וָועט כִּיךְ דָאס פָאלְק דָר צָערְנִין אִינ בִּיז וויא לַאנְג וָועלְן זַיי אִין מִיר נִיט גְלַייבֶּן הָט נָאט גָאנְט דְרוּם וָם אִיךְ הָאבּ צַווַוי טָאל גְשְׁרִיגֶן. דָר פָאר וָועלְן זַיי וויא פִּיר כָאל שְׁרַיעֶן אִין דִיא פִּיר גָלְיוֹת וָם זַיי וויא וָועלְן פָאר טְרִיבֶּן וָועלְן זַיי וויא צוּ מִיר שְׁרַיעֶן אִיךְ וָאל זַיי הָעלְפָן. עָם שְׁמַיְיט עַד אָנָה יְיָ תִּשְׁפְּחֵנִי נֶצַח בִּיז וויא לַאנְג וָועסְטוּ נָאט מִיךְ פַּר נָעסָן עַד אָנָה תַּסְתִּיר אֶת פָּנֶיךָ מִכֶּנִּי בִּיז וויא לַאנְג וָועסְטוּ פַּר בָּארְגֶן דַיין פָּנִים פּוּן מִיר עַד אָנָה אָשִׁית עֵצוֹת בְּנַפְשִׁי בִּיז וויא לַאנְג וָועל אִיךְ מִיר טָאן עֲצוֹת בְּארָאטָן זִיךְ וָם צוּ טָאן אִין גְלוּת. עַד אָנָה יָרִים אוֹיְבִי עָלָי בִּיז וויא לַאנְג וָועט דָר הוּבֶּן זַיין סִין פִּינְט אוֹף מִיר שְׁמַיְיט פִּיר כָאל עַר אָנָה. אוּג אִיךְ טוּא שְׁרַיעֶן עַד מְתַי לָעֵדָה הָרָעָה הַזֹּאת בִּיז וַואנֶן וָועלְן זַיי שְׁלָעכְט זַיין. דָר פַאר וָועט אִיר שְׁרַיעֶן וְנַפְשִׁי נִבְהֲלָה מְאֹד סַיין לַייבּ אִיז עֶר וַוייטֶר דָר שְׁרָאקְן אוּג דוּ גָאט בִּיז וַואנֶן וָועסְטוּ שְׁוַוייגֶן אוֹף סַיינִי צָרוֹת עַד אָנָה וְנַאצוּנִי דָם זָאגְט דָר פְּסוּק הַמַּרְכִּיז כָּל עֲצָתַי אִיר פַּר שְׁטָערְט אֲלִי עֲצוֹת סַיינִי. אֲלִי גוּטָע זַאכֶן וָום אִיךְ הָאבּ מִיר בְּארָאטָן צוּ טָאן אַיִּיךְ הָאט אִיר בַּאלְיֶיעֶ גְטָאכְט. צוּם עֶרְשְׁטִין בִּין אִיךְ נִכְּוֹעֶן כִּיט טוֹזִינְטֶר מַלְאָכִים כְּצִיל זַיין אַיִּיךְ פּוּן כְּצַרִים אוּג הָאבּ אַיִּיךְ גְּבְרָאכְט צוּם בָּארְג סִינַי מְקַבֵּל זַיין דִיא תּוֹרָה אוּג אִיטְלִיכֶן פּוּן אַיִּיךְ הָאבּ אִיךְ גְּגֶעבֶּן צְוַוויי מַלְאָכִים צוּ הִילְפֶן אַיִּיךְ. רַבִּי יוֹחָנָן זָאגְט אַיְינֶר הָט אָן גְנוֹמְט אוֹף אִיטְלִיכֶן כְּלֵי זַיין. אוּג אַיְינֶר הָאט נָטָאן אַקְרוֹן אוֹפִין קָאפּ. רַב הוּנָא זָאגְט דִיא מַלְאָכִים הָאבֶּן אָן גְקַלַייד שַׁיינֵי קְלַייְדֶר דִיא יוּדֶן אוּג נָאטָם נָאכְן אִיז גְוֶוען גְקְרִיצְט אוֹף דִיא קְלַייְדֶר. אוּג אִין דָער נַאנְצֶר צַייט וָאס זַיי הָעֶנְן גְוֶוען גְקְלַייד כִּיט דִיא קְלַייְדֶר הָט קִין שׁוּם שְׁלָעכְטֵי זָאךְ נִיט גָקָאנְט שׁוֹלְט זַיין אוֹף זַיי אָפִּילּוּ מַלְאָכִים הָאבֶּן טוֹרָא גְהָאט פַּר זַיי. אוּג אַז זַיי הָאבֶּן נְמַאכְט דָעם עֶגֶל הָם מֹשֶׁה רַבֵּינוּ זַיי גְזָאגְט טוּט אוֹם דִיא קְלַייְדֶר. עָם שְׁמַיְיט וַיִּתְנַצְּלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת עֶדְיָם מֵהַר חוֹרֵב דִיא יוּדֶן הָעֶנְן לַייְדִיג גָווארְן פּוּן דִיא קְלַייְדֶר וָם זַיי הָאבֶּן גְקְרִיגֶן אוֹף דָעם בָּארְג סִינַי. וָוארוּם בְּשָׁעַת קַבָּלַת הַתּוֹרָה הָאט נָאט גְרוּפֶן דָעם מַלְאָךְ הַמָּוֶת אוּג הָם אִים גְזָאגְט דִי נַאנְצִי וָועלְט אִיז אִין דַיין רְשׁוּת נָאר דִיא יוּדֶן נָעם אִיךְ אֲרוֹם פּוּן דַיין רְשׁוּת. הָט דָער כַּלְאָךְ הַמָּוֶת גְזָאגְט רַבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם אוֹם זִיסְט בִּין אִיךְ בַּשַׁאפְן גְווארְן אוֹף דָר וָועלְט. הָט נָאט אִים גְזָאגְט אוֹף דִיא זִיבְצִיג אוֹמוֹת פּוּן דָר וָועלְט הָאסְטוּ שְׁלִיטָה נָאר דִיא יוּדֶן הָאבּ אִיךְ בּוֹחֵר גְוֶוען צוּ מִיר הָאסְטוּ נִיט קִין שְׁלִיטָה אוֹף זַיי. דָר פּוּן זָעהְט מָעַן דִיא עֲצָה וָם נָאט הָאט נְמַראכְט אוֹף יוּדֶן אז זַיי זָאלֶן לָעבֶּן אַיבִּיג. עָם שְׁמַיְיט וְאַתֶּם הַדְּבֵקִים בַּיי אֱלֹהֵיכֶם אִיר זַיְנְט בְּאהָעלְפְט צוּ נָאט וָועט אִיר לָעבֶּן אַיבִּיג. אוּג אַז שְׁמַיְיט וְהַמִּכְתָּב מִכְתַּב אֱלֹהִים הוּא חָרוּת עַל הַלּוּחוֹת דָער גְשְׁרִיפְט פּוּן דִי לוּחוֹת אִיז גְוֶוען פּוּן נָאט גְקְרִיצְט אוֹף דִי לוּחוֹת. הָט נְזָאגְט ר' יְהוּדָה אַז חֲרוּת אִיז טַיימְש

מיד קלקלו את העגלה אחר מ' יום . לכך נאמר ותפרעו כל עצתי . וע"ז נאמר עד אנה ינאצוני
אמר משה ושמעו כי אתה ה' בקרב העם הזה וגו' מה או"ה אומרים אלהי כנען הם קשים מאלהי
מצרים אלהי מצרים שקר אבל של כנען בעלי כח הם ואמרו אל יושב הארץ הזאת וגו' מבלתי
יכלת ה' שלא יאמרו האומות לאלו שקראם בני בכורי הוא מכלה כך מבלתי יכלת ה' להביאם .
אמר משה ואתה אומר אכנו בדבר ואורישנו ואני אומר סלח נא . אכנו בדבר ואורישנו אמר משה
רבש"ע הבט לברית אבותם שנשבעת להם שהעמיד מהם מלכים נביאים וכהנים . א"ל הקב"ה
ואין אתה מבניהם אעשה אוהך לגוי גדול ועצום ורב ממנו . כיון שראה משה כך עמד ובא לפניו
במדה אחרת . ויאמר משה אל ה' ושמעו מצרים וגו' ואמרו אל יושב הארץ ההיא יאמרו שלא היה
בו כח לזון אותם . א"ל והלא ראו נסים וגבורות שעשיתי להם במצרים ועל הים והיאך יאמרו
מבלתי יכולת ה' להביא את העם הזה . עכשיו יאמרו לפני מלך אחד יכול לעמוד לפני ל"א
מלכים לא היה יכול לעמוד . ר' בון העולמים עשה בשבילך ועתה יגדל נא כח ה' תנצח מדת רחמים
למדת הדין כאשר דברתי לאמר אני אמרתי לפניך באיזה מדה אתה דן את עולמך שנא' (שמ' פ' לד)
הודיעני נא את דרכיך ומדת הדין העבירה ממני שנא' (שם) ויעבור ה' על פניו ויקרא אותה המדה
שאמרת לי קיים יגדל נא כח ה' וגו' . ה' ה' אל רחום וחנון סלח נא לעון העם הזה . קבל הקב"ה
את דבריו והודה לו שנא' ויאמר ה' סלחתי כדבריך שכן עתידין או"ה לומר כדבריך . ואולם חי
אני אם יראו האנשים העולים ממצרים מבן עשרים שנה ומעלה בין שהיו עמהם בעצה בין שלא

עץ יוסף היה

מתי

פֿרייא כיט דר תורה וועט איר זיין כּרייא פון גלות . איר וועט־קיין כּאל ניט וועריין פֿאר טרייבן פון
ארץ ישׂראל . רבי נחמיה זאגט פֿרי פון בלאק המות . ער וועט אוף אייך־קיין איטה ניט האבן .
אונ אין פֿערציג טאג צרום נאך קבלת התורה האבן זיא גמאכט דם עגל אוי דם אלעם פֿר שטערט
גוואריין אונ אלי עצות פון נאט אוי בטל גוואריין . דרום זאגט נאט עד אנה נאצוני ביז וואנן וועלן זיא
מיך אלעים ער צערנין דט כשה גבעטן נאט אונ הט נזאגט ושבתי כי א"ה בקרב העם הזה די אומות וועלן
הערין אז דו האבט פֿר לעגט די יודן וועלן זיי אנן דו האבט ניט קיין כח קעגען די געשטר פון די אומות
פון ארץ ישׂראל וועט זיין אהילול השם . נאך האט משה רבינו גזאגט צו נאט רוק אוף דעם ברית
פון זיער עלקרים אברהם יצחק ויעקב דוא האבט ניט זייא כורת ברית גוועזן אז זיערי קינדר וועלן
מוכן־קיין ארץ ישׂראל . הט נאט גענפֿערט דוא ביסט דאך אוף פון זיערי קינדר איך וועל דיך מאכן
פֿר אגרוס פֿאלק נאך מיין וויי זיי ענין אונ וועלן קומן־קיין ארץ ישׂראל . הט משה רבינו גזאגט
ום וועטו אבר טאן כיט דעם חילול השם ום דיא אומות וועלין זאגן האבט ניט גהאט קיין כח צו
שפיין זיי אין דר כדבר האבטו זיי גהרגיט . הט נאט גזאגט זייא האבן שון גזעהן דיא גרוסי נסים
ום איך האב גטאן אין מצרים זייא ענין ארבר דעם ים טרונקן . האט משה רבינו גזאגט רבונו של
עולם זייא וועלין זאגן אז איין כלך ביסטו בייא נקוטין אונ איין דרייסיג מלכים פון ארץ ישׂראל
קאנסטו ניט ביי קומן טוא פון דיין כבוד וענין . דער מדת הרחמים זאל שטארקן דעם מדת הדין
אונ זאלסט זיך כרחם זיין אוף דיניי קינדר . עם שמייט יגדל נא כח יי כאשר דברת עם זאל גרוס זיין דיין
כח אזו וויא דוא האבט גרעט בשעת משה רבינו אין גוועזן אוף דעם היכל דער ענגער
נאט ניט אנוואכר כדה ער פירט די וועלט הט אים נאט גזאגט איך דר לענגר כיין צארן צו צדיקים
אונ צו רשעים . הט משה רבינו גזאגט רשעים זאלן פר לורן ווערן פון דער וועלט . הט נאט גזאגט
דו וועלסט זיהן אז טען באלף דר לענגרין דעם צארן פון רשעים אוך . דם האט משה רבינו היינט
גזאגט עם זאל גרוס זיין דיין כח זאלסט דר לענגרין דיין צארן פון די יודן אזו וויא דו האבט גזאגט
אז דיין מדה אין צו דר לענגרין דעם צארן פון רשעים אוך . אזו הט נאט צו גנומן די בייד פון משה
רבינו . עם שמייט ניאטר יי סלחתי כדבריך נאט הט גזאגט איך פר גיב די זינד פון די יודן אזו וויא דוא
בעטסט פר זיי . אונ עם אין טאקי אמת אז די אומות וועלין זאגן אז איך קאן זיי ניט צריין ברענגין
קיין ארץ ישׂראל נאר פון דעסט וועגין זיי ענין זיי אום גשטארבן די ום זענין גוועזן עלטר פון צוואנציג
יאר

חיה עמהם בעצה לא נכנס . פחות מבן כ' שנה ולא הביא ב' שערות אם היה עמהם בעצה לא היה נכנס . אעפ"כ לא מת אחד מהם פחות מס' שנה . בא וראה מה בין צדיקים לרשעים בענין שנא' (מלאכי ג) ושבתם וראיתם בין וגו' . מלה"ד למטרוניתא שהיה לה שפחה והלך בעלה למדינת הים . כל הלילה היתה אומרת שפחתה לאותה מטרונא אני נאה ממך והמלך אוהב אותי יותר ממך . אמרה לה אותה מטרוניתא יבא הבקר הדע מי נאה או מי שאוהב המלך . אף כך או"ה אומרים לישראל אנחנו מעשינו יפין ובנו חפץ הקב"ה . לכך אמר ישעיה יבא הבקר ונד ע במי חפץ הקב"ה שבא' (ישעיה כו) אמר שומר אתא בוקר וגם לילה . יבא העה"ב שנקראת בקר ואנו יודעים שנא' (מלאכי ג) ושבתם וראיתם בין צדיק לרשע . כתיב (תהלים סב) אך הבל בני אדם כזב בני איש א"ר חייא ב"ר לוי כל הבלים שישראל עושין כל ימות השנה במאזנים לעלות הקב"ה מוחל להם במזל מאזנים בחדש תשרי שנ' (ויקרא טז) כי ביום הזה יכפר עליכם :

וידבר ה' אל משה לאמר דבר אל בני ישראל . (יד) ילמדנו רבינו כמה דברים האב חייב לעשות לבן . כך שנו רבותינו ה' דברים האב חייב לעשות לבן . למול אותו . וללמדו תורה ולפרותו . וללמדו אומנות . ולהשיאו אשה . האב זה הקב"ה והבן אלו ישראל כמו שהאב חייב למול את בנו כך הקב"ה מל את ישראל על ידי יהושע שנא' (יהושע ה) ויעש לו וגו' . מה האב לפדות את בנו אף הקב"ה פדה את ישראל שנא' (ד"ה ו יז) ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ אשר הלכו אלהיך לפדות לו לעם . ללמדו תורה שנא' (דברים יז) ולמדתם אותם את בניכם לדבר בם אף הקב"ה למד תורה לישראל דכתיב (ישעיה מח) אני ה' אלהיך מלמדך להועיל מדריכך . ללמדו מצות אף הקב"ה למד את המצות לישראל שנא' אלה המצות אשר צוה ה' (ויקרא כז) להשיאו אשה שכן הקב"ה אמר לבני נח פרו ורבו . ומה האב זקוק לבנו להאכילו ולהשקותו לרחצו ולסוכו ולהלבישו כך עשה הקב"ה לישראל שנא' (יחזקאל טז) וארחצך במים ואשטוף דמיך ואלבישך רקמה ואנעלך תחש . להאכילו שנא' (שם) ולחמי אשר נתתי לך וגו' . להשקותו שנא' (במדבר כא) עלי באר ענו לה . מה האב נותן לבנו נכסיו אף הקב"ה עשה כך לישראל שנא' (ירמיה ו) ואתן לך ארץ חמדה נחלת צבי צבאות גוים . וכשם שהאב כותב נכסיו לבנו ואף בנו חייב להעלות לו דורון

עין יוסף

כך

פתי מערות בין סביב עמכם בעלם בין שלם סיב עמכם בעלם ככפו לכיסף סירד ככף על הזכיות ויעלה ככף על עוונות ע"ד טופת עו ומם כניה ג' מערות וכוח פ' הות מעבריה מם סיב עמכם בעלם לפ (מפרש רחשון) :

סיב נכנם . כל"ל וכ"ה ברבה : [למטרוניתא] . פירוש מלכה : (ד) **ולפדותו** מם נכנם : [מה מלך תחיב לפדות את בנו אף [מכיתה לה שפחה] . כרבה לחיתא שפחה כ"ה בילוש : [כמאזני (בעני]. בקב"ה] . כל"ל : [ללמדו מצות כ"ה ברבה סדל פי' מיעלו הזכיות ויכלו השוות כ"ל מיעמנו (י"מ) אף פירוש זו . מכל בילקוט גרם ולמדם לחומנות שנתמר כי תבואו אל הארץ וגו' ונטעתם

יָאר בִּיז יָעקְצִיג יָאר . אוג דִי יוּנגֶרי פּוּן יָזוֹאנְצִיג יָאר אוּג עֶלטֶר פּוּן יָזעקְצִיג יָאר יָזענְען גִיבְּליבֶּן לֶעבֶּן אוּג יָזענְען גִיקוֹמֶן קִיין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל . דָער פּוּן קֵאן מֶען יָזעהֶן דָעם חִילוּק פּוּן אַצַדִיק בִּיז אַרָשָׁע וָואלְטֶן יָזיא גִיט גִיוִיסְט זִיגִדִיגֶן וויא גוּט עֶם וָואלְט זִיי גִיוֶען . עֶם אִיז אֶמֶשׁ צוּ אַהָארִינֶטע דָער הָאר אִיז אַוָועק גֶפָארֶן אִין אַוַויט לַאנְד דִיא הָארִינֶטע הָט נָהָאט בִּיי זִיךְ אַדִינְסְט . בִּיי נָאכְט יָאנְט דִיא דִינְסְט דָר הָאר הָט דִיךְ גִיט לִיב אִיךְ בִּין שֶׁעָנֶר פַּר דִיר מִיךְ הָט עֶר לִיב גִיט דִיר . יָאנְט דִיא הָארִינֶטע לָאנְג מִיר נָאר יָזעהָן יָאז דָר הָאר וָועט קוֹמֶן וָועט עֶם אִיז שַׁיין אוּג וָועמֶן עֶר הָט לִיב . אָזוֹ דִיא אוּמוֹת יָאנְן נָאט הָט פַּיינְט דִי יוּדֶן אוּנז הָט עֶר לִיב . יָאנְן דִיא יוּדֶן לָאו נָאר קוֹמֶן דָם לִיכְטִיקְייט וָועלֶן שׁוֹן אַלֶי וִוִסֶן וָועמֶן נָאט וִויל אוּג וָועמֶן עֶר הָט לִיב . עֶם שְׁמַיִים אִפֵּר שׁוֹמֵר אֹתָנוּ בִּיקֶר וְגַם לָיְלָה נָאט דָר הִימֶר זָאגְט עֶם וָועט קוֹמֶן דָם לִיכְטִיקְייט פּוּן עוֹלָם הַבָּא צוּ אִיזִיךְ אוּג דָם פִּינְצֶטֶערְנִישׁ וָועט קוֹמֶן צוּ דִיא רְשָׁעִים וָועט מֶען שׁוֹן וִויסֶן וָועמֶן אִיזִיךְ הָאבּ לִיב דִבֶּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כִּי תָבוֹאוּ אֶל הָאָרֶץ נָאט יָאנְט צוּ מֹשֶׁה יָאג צוּ דִי יוּדֶן אִיר וָועט קוֹמֶן קִיין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל יָאלְט אִיר אֶפּ שַׁיידֶן חַלָּה פּוּן טַייג . דִיא תַּלְכִידִים הָאבּן גִפְרֶעגְט רַבִּי תַּנְחוּמָא וויפִיל יָאבֶן אִיז אֲפָאטֶר כְּחוּוִיב צוּ טָאן יַיין זוֹן הָט עֶר זִיי גִיזָאגְט פִּינְעף יָאבֶן אִיז אֲפָאטֶר כְּחוּוִיב טָאן יַיין זוֹן ' מַל יַיין . אוּג לֶעֶרנִין אִים תּוֹרָה . אוּג מָאבֶן אַפְּדְיוֹן הַבֵּן ' אוּג לֶעֶרנִין אִים אַמְלָאכָה . אוּג גֶעבִּין אִים אַוַויב . אָזוֹ וויא נָאט הָט גִהַייסֶן יְהוֹשֻׁעַ עֶר זָאל מַל יַיין דִיא יוּדֶן . אוּג הָט זִיי אוֹם גִלַייזִט פּוּן מִצְרַיִם . עֶם שְׁמַיִים אֲשֶׁר הֹצִיא אֱלֹהִים לְפְדוֹת לוֹ לָעָם נָאט אִיז גִנַאנְגֶן אוֹם לַייזֶן זִיי פּוּן מִצְרַיִם זִיךְ פַּאר אַפָּאלְק . אוּג הָט גִלֶעֶרנִט תּוֹרָה מִיט דִיא יוּדֶן . עֶם שְׁמַיִים אֲנִי יְיָ אֱלֹהֶיךָ מְלַמֶּדְךָ לְהוֹעִיל אֵיזִיךְ נָאט טוּא דִיךְ לֶעֶרנִין צוּ גוּטֶן . אוּג נָאט הָט גִלֶעֶרנִט דִי יוּדֶן זָאלֶן טָאן אַמְלָאכָה . עֶם שְׁמַיִים כִּי תָבוֹאוּ אֶל הָאָרֶץ וּנְטַעְתֶּם אָז אִיר וָועט קוֹמֶן קִיין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אוּג אִיר וָועט פְּלַאנְצֶן בֵּיימֶר זָאלְט אִיר דִיא פֵּירוֹת פּוּן דִיא עֶרְשְׁטֶי דְרֵיי יָאר נִיט עֶסֶן . אוּג אָזוֹ וויא אֲפָאטֶר אִיז כְּחוּוִיב צוּ גֶעבֶּן עֶסֶן אוּג טְרוּנְקֶען דָעם קִינְד אוּג וָואשֶׁן אוּג שְׁמִירֶן אוּג קְלֵייְדֶען אָזוֹ שְׁמַיִים וְאַרְחֲצֶךָ בַּמַּיִם וְאָשְׁטוֹף דָּמֶיךָ וְאַלְבִּישְׁךָ הִקְמָה נָאט זָאגְט אִיזִיךְ הָאבּ דִיא יוּדֶן גְנוּאשֶׁן אִין וַיֹּאכֶר אוּג אֶפּ נָשְׁוֶועֶנְקְט דָאס בְּלוּט פּוּן דִיר אוּג הָאבּ דִיךְ גְקְלֵייד מִיט גְוועבְטֶי קְלֵייד אוּג הָט גֶעבִּין עֶסִין דִי יוּדֶן . עֶם שְׁמַיִים וְלַחְמִי אֲשֶׁר נָתַתִּי לָךְ מֶין בְּרוּט וום אִיזִיךְ הָאבּ דִיר גְעבִּין דָאס מִינְט מֶען דָעם קִן . טְרוּנְקֶן שְׁמַיִים עֲלֵי בְּאֵר עֲנוּ לָהּ נַיִיא אוֹף

כך הקב"ה אומר לישראל כי תבאו אל ארץ מושבותיכם אשר אני נותן לכם ועשיתם עולה לה'. וכך פתח בו ר' תנחום בר אבא ב"ר חנינא אביו של ר' אחא הפרשה הזו של נסכים היא שנא' או לאיל תעשה מנחה סלת ויין לנסך חצי ההין הרי היא של נסכים. ומכאן ואילך התחלה שנא' והיה באכלכם מלחם הארץ ראשית עריסותיכם חלה תרימו תרומה הרי חלה למטה ונסכים למעלה לפיכך פתח ר' חנינא לך אבול בשטחה לחמך וגו' (קהלת ט). מהו כי כבר רצה אלהים את מעשיך כיצד הפסוק מדבר כנגד אברהם בשעה שאמר הקב"ה לאברהם קח נא את בנך את יחידך (בראשית כב). השכים אברהם נמלו בזריזות והוליכו והעלהו להר המוריה א"ל הקב"ה אל תשלח ידך אל הנער (שם) אמר אברהם לפני הקב"ה רבש"ע לחנם אמרתי לי קח נא את בנך. א"ל לאו אלא להודיע טבעך בעולם שנא' (שם יח) כי ידעתיו למען וגו'. ארשב"ל א"ל הקב"ה חייך שאני מעלה עליך שאם אמרתי לך שתשחוט את נפשך לפני שלא היית מעכב על שמי ושומע היתי לי להשחט על שמי. מנין ארשב"י שכך כתיב (שם כב) ולא חשכת את בנך. הרי כבר פרש יצחק מאי את יחידך אלא זו נפשו של אברהם שהנשמה קרויה יחידה שנא' (תהלים כב) הצילה מחרב נפשי וגו'. אמר אברהם לפני הקב"ה רבש"ע איפשר לי לירד מכאן בלא קרבן. א"ל הקב"ה הרי קרבניך מהוקן מששת ימי בראשית. מיד וישא אברהם את עיניו וירא והנה איל (בראשית כב) שכך שנו רבותינו אילו של אברהם נברא מששת ימי בראשית בין השמשות באותה שעה נטלו אברהם ויעלהו לעולה תחת בנו. כיון שאמר ויקח את האיל ויעלהו לעולה חכר המקרא כלום מהו תחת בנו אמר אברהם רבש"ע הריני שוחט את האיל כך תהיה רואה כאלו בני שחוט לפניך. נטל דמו אמר כך תהא רואה כאלו דם יצחק זרוק לפניך. נטל את האיל והפשיטו א"ל כך תהא רואה כאלו עור יצחק הופשט לפניך על גבי המזבח. שרפו א"ל כך תהא רואה כאלו אפרו צבור לפניך

עין יוסף

ועל ומטעמיה: [לך לכול כשמחה לחמך וגו'] . מכול כשמחה לחמך וכי תכר כמקרא כלום אם [תכי רוחם פרשת הלם ושתם בגב טוב ייך זו פ' נסכים ממה כי ככר רלם וגו' כאלו בני שחוט לפניך כו' . כלומר שפ' ת"ת בנו לשון תשוכה כמו זו הכתוב ישראל] לפיכך שנאמר כי תבואו אל הארץ . ד"א כפסוק כזה זו שהת זו : [ויעלהו לעולה תחת בנו תכר כמקרא כו'] . כול דכר מדבר כנגד תכרכם . כ"ל וכ"ם ברכה : [שנאמר כי ידעתיו] . ר"ל תחר ול"ל שכאלין פי' כשהיה תחת בנו כלומר תחר שיחשב כאלו הוא בחיוק תחת כיו"ד כול פועל ויפל (מ"כ) : [הכר כמקרא] . כתמיה ותפ"ם שלא כיה כן ממש כ"ק ויעלהו לעולה ותחר שיחשב כאלו הוא תחת

בְּרִיגֶן אָן טְרוּנֶקן דִי יוּדֶן . אַז וִוי אַפָּאטֶר גוּט אַזוֹן נָדָן אוּג כְּתָנוֹת . אַז נָאט שְׁמַיִים מַיִּם לְהּ אֶרֶץ חֲמָה נַחֲלַת צְבִי אִיהְ הָאבּ דִיר גֶּנֶעבִּין אַגְלוּסְטִיג לַאנְד וָם אַלַי פְּעלֶכֶר גְלוֹסְטֶן צוּ אִיר דָאם אִיז אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל . אוּג אַז וִוי אַכְזִינְד בְּרֶעֶנְגט אַפָּאטֶר אַמַּהֲבָה פּוּן דֶעם וָם דֶער פָּאטֶר דָאם אִים גֶּגֶעבֶּן . אַז וָאנְט נָאט צוּ דִי יוּדֶן אַז אִיר וָועט כּוֹכָן אִין לַאנְד וָואם אִיהְ זִיב אַיהְ זָאלְט אִיר בְּרֶעֶנֶן אַכְרֶבֶּן עוֹלָה מִיט וַיין צוּא נְסָכִים אוֹף דֶעם מִזְבֵּחַ . רַבִּי תַּנְחוּם דָאם אֶן גְּהוֹבֶּן דֶרְשֶׁינְן דִיא פָּרָשָׁה מִיט דֶעם פְּסוּק לְךָ אֲכֹל בְּשַׂמְּחָה לַחְמֶךָ וּשְׁתֵה בְלֵב טוֹב יַיִנְךָ גֵּיי עֶם מִיט שִׂמְחָה דַיין בְּרוֹט דָם מִיינְט מָען זָאלְט מְכַוִּים זַיין דִי מִצְוָה פּוּן חַלָּה וָום דָם גוּט מָען פּוּן טַייג . אוּג זָאלְט טְרוּנֶקן מִיט אַגוּט הָאֶרְץ דַיין וַיין דָם מַיינְט מָען מָען זָאל בְּרֶעֶנְגִין וַויין צוּא גִיסָן אוֹף דֶעם מִזְבֵּחַ בְּשֶׁעַת מָען בְּרֶעֶנְגט אַכְרֶבֶּן בְּרֶעֶנְגט מָען וַיין מָען גִיסְט אוֹף דֶעם מִזְבֵּחַ . דֶעֶנְצָאלְט וְוִעט זַיין בְּאוִוילִיגְט פַּר נָאט דַיין אַרַיין קוֹכֶן אִין דַיין לַאנְד . נָאךְ אַפְשֶׁט אִיז דֶער פְּסוּק מַיינְט עֶנְגִין אַבְרָהָם אָבִינוּ בְּשֶׁעַת נָאט הָאט אִים גֶּזָאגְט עָר זָאל נֶעמִין זַיין זַן יִצְחָק מַקְרִיב זַיין בַּר אַכְרֶבֶּן עוֹלָה . אִיז אַבְרָהָם אוֹף גְשָׁמַאכֶּן נַאנְץ פְּרִיא אוּג הָט אַלַיין נָשְׁפַּאנְט דֶעם אַייֶל אוּג אִיז גַּנַאנְגֶן מִיט זַיין זַן יִצְחָק צוּם בֵּארְג הַמּוֹרִיָּה . דֶער נָאךְ הָאנְז אִים נָאט גֶּזָאגְט זָאלְט נִיט שְׁטֶרֶעקִין דַיין הַאנְד צוּ דַיין זַן . הָט אַבְרָהָם נָאט רַבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם אוּם וִיסְט הָאסְט מִיר נְהַיסִין בְּרֶעֶנְגִין אִים פַּר אַכְרֶבֶּן . הָט אִים נָאט גָּאט הָט אִים גֶּזָאגְט אִיהְ שְׁוָוער אַז עָם אִיז בֵּייא מִיר גְלַייךְ אַז וִויא דוּא וָואלְסְט אִים גִּבְרֶעֶנְגט פַּאר אַכְרֶבֶּן וָוארוּם אִיהְ וִויס אַז אִיהְ וָואלְט דִיר הַייכֶן שֶׁעכְטִין אִים וָואלְסְט אִים גַּשָׁאכְטֶן . אוּג אַפִילוּ אִיהְ וָואלְט הַייכֶן דוּא זָאלְסְט זִיהְ שֶׁעכְטֶן פּוּן מַיינְט וָועגִין וָואלְסְט זִיהְ גַּשָׁאכְטֶן . עִם שְׁמַיִּים וְלֹא חָשַׂכְתָּ אֶת בִּנְךָ אֶת יְחִידֶךָ דוּ הָאסְט נִיט פַּאר מִיטֶן דַיין זַן יִצְחָק פּוּן מִיר . אוּג דַיין אֵיינְצִיגִי נְשָׁמָה פּוּן דִיר וָואלְסְט מִיר אוֹף גְּנֶעבֶּן . הָט אַבְרָהָם גָּזָאגְט צוּ נָאט אִיהְ קָאן נִיט אַוֶועק גַיין פּוּן דַאנֶן אֶן אַכְרֶבֶּן הָאט נָאט גָּזָאגְט דַיין קָרְבָּן אִיז שׁוֹן גְּבְרַייט פּוּן שֵׁשֶׁת יְמֵי בְּרֵאשִׁית . הָאט אַבְרָהָם אוֹף גְּהוֹבֶּן דִיא אוֹגִין הָט עָר גְּזוּכְט אַבְּאַראן שְׁמַיִּים לָעֶבִּין אִים פַּר צָעפְּשִׁים מִיט דִיא הָעֶרֶר אִין אַצְוַוייג פּוּן אַבּוֹם . הָט אַבְרָהָם גְּנוּמֶן דֶעם בְּאַראן אוּג הָאט אִים מַקְרִיב גְּוֶוען פַּאר אַכְרֶבֶּן אוּג הָאט נָאט גָּזָאגְט רַבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם עִם זָאל זַיין גְּלַייךְ אַז וִויא אִיהְ בִּין מַקְרִיב מַיין זַן . בְּשֶׁעַת עָר הָאט גְּנוּמֶן דָם בְּלוּט שְׁפְּרֶענְגִין אוֹף דֶעם מִזְבֵּחַ הָאט עָר גָּזָאגְט עִם זָאל זַיין גְּלַייךְ וִויא אִיהְ שְׁפְּרֶענְג דָאם בְּלוּט פּוּן מַיין זַן . בְּשֶׁעַת עָר הָט אָפּ גְּצוֹגֶן דִי פֶּעל פּוּן בַּאראן הָט עָר גָּזָאגְט עִם זָאל זַיין גְּלַייךְ וִוי אִיהְ צוּ אָפּ מַיין זַן . בְּשֶׁעַת עָר הָט אִים פַּר בְּרֶעֶנְט אוּג עִם אִיז גְּוָוארֶן אֵשׁ הָאט עָר גָּזָאגְט עִם זָאל

על גבי המזבח . ויעלהו לעולה תהת בנו חסר המקרא כלום מהו תחת בנו א"ל הקב"ה חייך בני הוא שנתקרב ראשון אלא חאיל הזה תחתיו . באותה שעה אמר אברהם לפני הקב"ה רבש"ע איני זז מכאן עד שתשבע לי שאין אתה מנסה אותי עוד לעולם שאם ח"ו לא הייתי שומע לך אבדתי את כל מה שיגעתי מימי . א"ר חנין א"ל הקב"ה חייך כך הוא שאלו לא שמעת לי לא היה בידך בלום . באותה שעה נשבע לו הקב"ה שלא ינסהו עוד לעולם שנא' (שם) ויאמר בי נשבעתי נאם ה'. א"ל הקב"ה חייך יסורין קשין ונסיונים אחרים היו ראוים לבא עליך ועכשיו אינן באין . ואלו הן היסורין אותן שבאו על איוב היו ראוים לבא עליך ועכשיו אינן באין שכך הוא נסמך לפרשה ויהי אחר הדברים האלה ויגד לאברהם וגו'את עוץ בכורו.והוא איוב שנא' (איוב ו) איש היה בארץ עוץ.

באותה שעה א"ל הקב"ה לאברהם לך אכול בשמחה את לחמך (קהלת ט) :

(פז) **ויאמר** ה' אל משה לאמר דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם ועשו להם ציצית על כנפי בגדיהם . זש"ה אור זרוע לצדיק ולישרי לב שמחה (תהלים ז) ה' חפץ למען צדקו (ישעיה מב) זרע להם הקב"ה את התורה ואת המצות לישראל כדי להנחילם חיי העוה"ב . ולא הניח דבר בעולם שלא נתן בו מצוה לישראל . יצא לחרוש שנא' (דברים כב) לא תחרוש בשור ובחמור . לזרוע לא תזרע כרמך כלאים (שם) לקצור כי תקצור קצירך בשדך (שם כד) בדישה לא תחסום שור בדישו (שם כה) בעיסה ראשית עריסותיכם . שחט ונתן לכהן הזרוע והלחיים והקיבה (שם יח) קן צפור שלח תשלח (שם כב) חיה ועוף ושפך את דמו וכסהו בעפר (ויקרא יז) נטע וערלתם ערלתו (שם יט) קבר מת לא תתגודדו (דברים יד) מגלח שער ראש לא תקיפו פאת ראשכם (ויקרא יט)

עץ יוסף בנה

פתח בנו (יפ"ת) : [עד שתשבע לי כו'] . שתשב לוני לח"כ לא יעמדו חסר עשיו וגו' כוח מילתא בתקני נפשה . ולפ"פ שלח פירש על כ נפשיו ע"ל לא תחמין בעצמך עד יוסי מוסף [יפ"ת] : [שלחו לא מה נשבע . דכך במקראות לקצר לפעמים כמו לכן כל הוכ קין וכל שמעת לי לא כיס כידך כלוס . פי' דאמר חת מעלתו בעיני הרואים מכה יבוסי ויגע בלעור כו' וכ"ם הכא דאחר שכיס מדבר אברכה לאכל ח"ו לומר שכיס מאכל את שכה. כשאיבו תוהא עליהם (יפ"ת): על עבה בנפשו בשמיעו על דבריו כי נשבעתי מוכן שדבר . וע' [כשהוא שעה נשבע לו בקב"ה] . דייק זה משום דקשה למה נשבעתי דבק לכי יען אשר עשית כו' . כו"ל לכתוב יען אשר עשית לא קלמר כעיס לאמור אחיך ואלה שמותם עון וכוח כ' וכדרך את שדבר הזה כי נשבעתי כי בכך כו' . לכן קאמר כמדבא דבי שכתובים . חלה ודלי משמע שבכוכה לומר הכי עון בשולה ומגביה נשבעתי לאיסיון קלי שבודה לו שלח יעשה עוד ונשבע לו וכי יען סוליך שחר אחיו (יפ"ת):

ולפ

זײַן נָלַיִיךְ: וְוי כַּיין זון אִיז פַּר בְּרֵעגְט גְּוואָרֶן אוּג פּוּן אִים אִיז גָּוואָרֶן אַש . הָט נָאט נָזאגְט אִיךְ שְׁוָוער אַז עָם אִיז גְרֵעכִיגְט בַּיי מִיר אַז דַיין זון אִיז פְּרִיעֶר גְשָׁאקְטֶן גְּוואָרֶן דָר נָאךְ דֶר בַּאראן . הָט אַבְּרָהָם נָזאגְט רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם אִיךְ זָאל נִיט אַוועק גַיין פּוּן דאנען בִּיז וואנֶן דוּ ווָעסְט שְׁוָוערִין אַז דוּ ווֶעסְט מִיךְ שׁוֹן נִיט פְּרוּבֶּן . וָוארוּם חָלִילָה אִיךְ וָואלְט דִיר נִיט גְּפָאלְגְט וָואלְטֶן מִיר אַלֵי פַּר לוֹרֶן נַאנֶגֶן פּוּן דֶר וֶועלְט . וָוארוּם אַבְּרָהָם הָט זִיךְ שְׁטענְדִיג גְשְׁרָאקֶן טָאמֶר וֶועט עָר נִיט קָאנֶן בְּשָׁטַיין בַּיי אַנְסָיוֹן . אוּג נָאט הָט אִים צֶעהֶן מָאל נְפְרוּבְט אוּג עָר אִיז בַּיי אַלֶי פְּרוּבֶּן בְּשָׁטַאנֶן . אַז הָט נָאט אִים גְזָאגְט פַּאקִי אֶמֶת וָואלְסְטוּ נִיט נְפָאלְגְט אֲצוּנְד וָואלְסְטוּ נָאר נִיט נְהָאט וָואלְטְ אָן נְוואריִן דַיין גְרוֹסְקֵייט . אַז הָט נָאט גְשְׁוואריִן עָר וָאל אִים שׁוֹן מֵיין נִיט פְּרוּבֶּן . נָאךְ הָט נָאט גְזָאגְט אִיךְ שְׁוָוער בַּיי דִיר לָעבִּין שְׁוָועֲרֵי יְסוּרִים אוּג סִיט פִּיל נְסְיוֹנוֹת הָאבֶּן בְּדַארְפְט קוּמֶן אוֹף דִיר . אוּג הַיינְט וָועל אִיךְ שׁוֹן דִיא יְסוּרִים בְּרֵעגְנֶן אוֹף אִיוֹב . דְרוּם נָאךְ דֶר עֲקֵידָה שְׁטַייט גִיוֹבּ לְאַבְּרָהָם כִּי אַת עוץ בְּכוֹרוֹ אַבְּרָהָם אָבִינוּ הָאט מֶען גְזָאגְט עָם אִיז גְבָּארֶן גְוואריִן צוּ זַיין שְׁוָואגֶר נָחוֹר קִינְדֶר . עוּץ אִיז גְוואן דֶר בְּכוֹר דָאס אִיז אִיוֹב . עָם שְׁטַייט אִיש הָיָה בְּאֶרֶץ עוּץ אִיוֹב שְׁמוֹ עָם אִיז גְוואן אַמְעְנְטְש אִין דֶעם לַאנְד עוּץ זַיין נָאמֶן אִיז אִיוֹב . אִין דֶר צַייט הָט נָאט גְזָאגְט צוּ אַבְּרָהָם לְךְ אֶבוֹל בְּשִׂמְחָה לַחֲמֶךָ נַיי עָם מִיט פְרֵייד דַיין בְּרוֹט וְאִבְּרָתָ אֲלֵיהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִית דְרַייד צוּ דִיא קִינְדֶר יִשְׂרָאֵל אוּג זָאגְ זַיי זָאלֶן מַאכֶּן צִיצִית אוֹף דִיא עֶקְען פּוּן דִיא קְלֵייד . דָאס וָאגְט דֶער פְּסוּק אוֹר זָרוּעַ לַצַּדִּיק וּלְיִשְׁרֵי לֵב שִׂמְחָה נָאט הָאט גְוואלְט פּוּן זַיין גְרֵעכְטִיגְקֵייט וָועגֶן הָט עָר פַּר זַייעְט פִּיל מִצְוֹת צוּ דִי יִוְדֶן כְּדֵי זַיי זָאלֶן הָאבֶּן עוֹלָם הַבָּא . עָר הָט נִיט אִיבֶּר גְלָאזְט אֵיין זַאךְ אִין דֶר וֶועלְט וָואס דֶר בַּייא אִיז נִיט דָא קֶיין מִצְוָה . גַייט אַמְעְנְטְש אַקֶערִין הָט עָר אַמְצָוָה לֹא תַחֲרוֹשׁ בְּשׁוֹר בַּחֲמוֹר זָאלְסְט נִיט אַקֶערִין מִיט קֵיין אֶקֶס צוּ זַאמֶן מִיט אַאיזִיל . גַייט עָר זַייעֶן אִיז דָא אַמְצָוָה לֹא תִזְרַע כִּלְאָיִם זָאלְסְט נִיט זַייעֶן קֵיין זָרְקוֹת אִין וַיין נָארְטֶן . גַייט עָר שְׁנַייִדֶן אִיז דָא אַמְצָוָה גָעבִּין פְּאָה . גַייט עָר דְרֵעשְׁין אִיז דָא אַמְצָוָה לֹא תַחְסוֹם שׁוֹר בְּדִישׁוֹ זָאלְסְט נִיט פַּר שְׁלִיסֶן דֶעם מוֹל פּוּן אֶקֶס בְּשָׁעַת דְרֵעשְׁין . בַּייא קְנֶעטִין טֵייג אִיז דָא דִיא מִצְוָה פּוּן חַלָּה . בִּיי שָׁעכְטֶן אַבְּהֲמָה אִיז דָא אַמְצָוָה גָעבִּין דֶעם כֹּהֵן דִיא זְרוֹעַ וּלְחָיַיִם וְקֵיבָה . גַייט עָר אִין פָּעלְד אִיז דָא דִי מִצְוָה פּוּן קַן צְפּוֹר . שָׁעכְט מֶען אִין עוֹף דֶארְף מֶען צוּ דֶעקֶן דָס בְּלוּט . גַייט עָר פְּלָאנְצֶן אַבּוֹם אִיז דָא דִיא מִצְוָה דְרַיי יָאר נִיט עָסֶן דִי פֵּירוֹת . שְׁטַארְבְּט אַמְעְנְטְש אִיז דָא אַמְצָוָה לֹא תְתַגֹּדְדוּ אִיר זָאלְט נִיט בַּייֶן דָאס לַייב פּוּן אַיִיךְ . שָׁעֶרְט עָר אֶפּ דִיא הָאר אִיז דָא אַמְצָוָה לֹא תַקִּיפוּ פְּאַת רֹאשְׁכֶם אִיר זָאלְט נִיט פַּר גַלַייכֶן דִיא הָאר . בּוֹעט מֶען אַשְׁטוּב אִיז דָא דִי מִצְוָה צוּ מַאכֶּן אַנַאנִיק

ארום

בנה בית ועשית מעקה (דברים כב) במזוזה וכת תם על מזוזות ביתך ובשעריך (פס ו) נתכסה בטלית ועשו להם ציצית. ועשו להם תעשה ולא מן העשוי שלא יוציא נימין מן הטלית ויעשה מהן ציצית אלא מצוה להביא לבן ותכלת ויעשה. אימתי כשיהיה תכלת ועכשיו אין לנו אלא לבן שהתכלת נגנז מצוה בלבן. על כנפי זלא באמצע אלא על כנף. פתיל והוא צריך לפתלן. א"ר מאיר מה נשתנה תכלתמכל מיני צבעונים שהתכלת דומה לים ים דומה לרקיע והרקיע דומה לכסא הכבוד ומתוך שהואור אה אתו זוכר את קונו שנאמר (שמות כד) ויראו את אלהי ישראל. והיה לכם לציצית שתהא נראית. וכמה שיעורה ב"ש אומרים ארבע אצבעות וב"ה אומרים שלש. וכמה הן חוטין ב"ש אומרים ד' וב"ה אומרים ג' וראיתם אותו פרט לכסות לילה. אהה אומר פרט לכסות לילה או אינו אלא פרט לסימון. הרי הוא חוזר ואמר למען תזכרו הרי נתן ראיה ונתן זכירה. זכירה למי שאינו רואה וראיה למי שהוא רואה. וראיתם אותו ולא אותה שאם עשית כן כאילו כסא הכבוד אתה רואה שהוא דומה לתכלת. וראיתם וזכרתם המראה מביא לידי זכרון וזכרון מביא לידי מעשה שנא' למען תזכרו ועשיתם את כל מצותי. למה כי לא דבר רק הוא מכם. מלה"ד לבעל הבית שהיה שוקל ארנוניות וכותב אנפריות א"ל אביו בני הוי זהיר באנפריות שחייך נתון בהן. כך אמר להם הקב"ה לישראל כי לא דבר רק הוא מכם כי הוא חייכם (דברים לב) ולא תתורו אחרי לבבכם הלב והעינים הן סרסורין לגוף שהן מזנים את הגוף לכך נאמר למען תזכרו ועשיתם את כל מצותי. משל לאחד שהיה משלך לתוך המים הושיט לו הקברניט את החבל א"ל תפוש החבל הזה בידך ואל תניחהו שאם תניחהו אין לך חיים אף כאן אמר להם הקב"ה לישראל כ"ז שאתם מדובקין במצות נאמר עליכם ואתם הדבקים בה' אלהיכם חיים כלכם היום (פס ד).

עין יוסף

וכה"א

(עו) **ולא** כתמצע תלוי על כנף. ג"י לית למעבד מג' גודלין מפני טוב לגרום פס ורחיב חוטו ולית חוטם כי כ"ב כסאבו סדר זר שחיטו נקרא כנף ולית למט' מכשיטו' סיס מקסר גודל פיסקא קט"ן ע"ז כעניו ופי' דכל תציות קלי ונ"ית קוה לעון כיסי וכו"ל חוטם תלוי על כנף וסם סיס למעט ממלוי קסר גודל דמקב"ה קלי ע"כ: [מסיל דומם כיס תחת ככף [ל"ה כי י"ל פעיף ט'] : פתיל מכוה לניך לפתלן. לתכ.ת] . כפרק ד' דמגלות ליתה שכתכלת דומה ליס ים דומה כל"ל ופי' שיכיו שזורין ולא יהיה כל חוט כד כנד מיכו בדיעבד סם לרקיע וכקיע דומה (לכסיר וספיר דומה) לכסא הכבוד כו' ופרש"י לא שזרן לא סבל בכבל (ל"ל ות"ל) : שכתכלת דומה ליס . שתכלת ומתוך שתכלת כיומה ליס ים ומה לא דבר רק הוא מכם] . נמצ ירוק על תלוון פי' תלוון הוא דג ועולה מ' כיס פ"ל לשבעים שנה מרלית דמו יק דומה ליס (מזהרי) : [ויהיה לכם לציצית שתכלת] . דרש ציצית ': כתבה כמו מלין מן התרכיס : [כם"ש ד' תלמות]. ובלבה כל"ם ו ע כם"ע סי' כ"ל דכעיף ד' : [מוטין ומשוכות ד' שפי' מוטין ד' הוטין כל"ל ומשוכות ד' הוטין כל"ל ומשוכות כל"ם ומסורת סיג לתכמה תורה : [תרגומיות] . פי' מכיס : [וכתיב תמכרוית] . כרכה גרם תפכיות ופי' כעלית כתוך שלש תלבעו' : [שם משולשת ד' שפי' מוטין ד' הוטין כל"ל ומשולשת כל ניח ד' תלבעות וכיומו כל"ם וכולפלן למשוכה הוטין ומשולשת כל ניח ד' תלבעות וכיומו כל"ם (מזרחי) : [ורחיתם אותו ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר אתם זונים אחריהם] . כרכה ליתה כני סני תיכות לכך נאמר: [לכך נאמר למען תזכרו] . כרכה ליתה כני סני תיכות לכך נאמר: [כקברניט] . פי' רב כחובל: [הפוש כחבל כזה כיד]. שכו ימשכנו ליכשם לו לתוך כספינה :

מקרית

ארום דאך . שְׁטָעלְט עֶר אַבְּיִשְׁטִידִיל דַאדְרָף עֶר מאכְן אַמְוזָה . טוט עֶר אָן אַטְלָט מַאכְן צִיצִית אִיר זָאלְט מַאכְן צִיצִית אַכְט פָּעדִים . אוּב עָם נַיִט אַרוֹם פָּעדִים פּוּן קְלֵייד אַליין אִיז דָם נִיט גְּרֵעכְּטִיגְט פַּר צִיצִית . נָאר מָען טוּט נָעמְן וַוייטֶער פָּעדִים אוּג פָּעדִים פּוּן תְּכֵלֶת . פַּר צִיצִית . נָאר הַיינְט גִּפִּינְט זִיךְ בֵּיין הְכֵלֶת אִיז נִינְג וַוייטֶער פָּעדִים פַּר צִיצִית שֶׁל בְּגְדֵי אוֹתָהּ דִי עָקְן קְלֵייד נִיט אִין כִּיטֶן קְלֵייד . רַבִּי מֵאִיר זָאגְט פַּר וָום הָט דִי תּוֹרָה אוֹס גְּקְלִיבְּן תְּכֵלֶת צוּ מַאכְן צִיצִית דֶער פּוּן ' וַוייל דִי מַרְאָה פּוּן תְּכֵלֶת אִיז גְּלֵייךְ צוּם גְּשְׁטָאלְט פּוּן יָם . אוּג דֶר יָם אִיז גְּלֵייךְ צוּם הִימֶל . אוּג דֶר הִימֶל אִיז גְּלֵייךְ צוּם כִּסֵא הַכָּבוֹד . אוּג אַז דֶר מֶענְטְש קוּקְט דִי צִיצִית גֶּדֶעכְּקְט עֶר אִין זָאט וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית מֶען זָאל אָן זָעהֶן דִיא צִיצִית . בֵּית שַׁמַּאי זָאגְט דִי צִיצִית זָאלֶן זַיין לַאנְג פִּיר פִּינְגֶער . בֵּית הִלֵּל זָאגְט דְרַיי כִּיגֶער . אוּג וַויפִיל פָּעדִים זָאלֶן זַיין דִיא צִיצִית . בֵּית שַׁמַּאי זָאגְט פִּיר פָּעדִים אַזוֹ וַויא מִיר טוּעֶן הַיינְט מִיר צִיעֶן אַרַיין פִּיר פָּעדִים . אוּג בֵּית הִלֵּל זָאגְט דְרַייא פָּעדִים אִיז נִינְג וּרְאִיתֶם אוֹתוֹ: אִיר זָאלְט זָעהֶן אוּג קוּקֶן דִיא צִיצִית . דָם קוּמְט מִיר צוּ וַויינֶן אַקְלֵייד וָואם מֶען גִּיט נָאר בֵּיי נָאכְט אִיז פָּשׁוּר פּוּן צִיצִית בַּייא נָאכְט זָעהְט מֶען נִיט . אִבֶּר אַבְּלִינְדֶר הָאטָש עֶר זָעהְט נִיט אִיז עֶר חַיָּיב בְּצִיצִית וּרְאִיתֶם אוֹתוֹ דֶר וָום אִיז מְקַיֵּים דִיא מִצְוַת צִיצִית וְזֵז עֶר זוֹכֶה צוּ זָעהֶן דִיא שְׁכִינָה . אוּג אַז אִיר וָועט זָעהֶן דִיא צִיצִית וָועט אִיר גֶּדֶעכְּקֶן דִיא מִצְוֹת פּוּן נָאט . אוּג אַז אִיר וָועט גֶּדֶעכְּקֶן וָועט אִיר טוּעֶן דִי מִצְוֹת וְלֹא תָתוּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם אִיר זָאלְט נִיט וַויטֶר שְׁפָּעגֶן גַּיין נָאךְ דֶעם וָואם דָאם הָאֶרֶץ גְּלוּסְט אוּג דָם וָום דִיא אוֹגֶן זָעהֶן . דָם הָאֶרֶץ מִיט דִי אוֹגֶן זָעגֶן צְוַויי מְעַקְלָעְרָם צוּ זִינְדִיגֶן עִם אִיז אַמָּשָׁל אַיינֶר טֶרֶעגְקְט זִיךְ אִין טִיפֶּן וָאסֶר דָם אִים אַיינֶר אַרַיין גְּוָוארְפֶן אַשְׁטְרִיק אוּג זָאגְט הָאלְט אַשְׁטְרִיק בַּייא דֶעם אַשְׁטְרִיק וָועסְטוּ לָעבִּין אַז דוּא וָועסְט אָפּ זָאגֶן דֶעם אַשְׁטְרִיק וָועלְסְטוּ דֶער טְרִינְקֶן . אַזוֹ זָאגְט נָאט וָועסְטוּ הָאלְטֶן בַּייא דֶער תּוֹרָה בִּיסְטוּ בְּאהָעפְט צוּם לָעבִּין עִם שְׁמַייט וְאִפֵּס הַדְּבֵקִים בְּיֵי אֱלֹהֵיכֶם חַיִּים כּוּלְכֶם הַיּוֹם אִיר זָענְט בְּאהָעפְט אִין לָעבְּדִינְג נָאט זַיִט אִיר לָעבְּדִיג אַלִי . אוּג אַז

וכה"א החזק במוסר אל הרף נצרה כי הוא חייך (משלי ד) והייתם קדושים בזמן שאתם עושים את המצות אתם מקודשים ואימתכם מוטלת על העכו"ם פירשיתם מן המצות ועשיתם העבירות מיד מחוללין אתם. אמר להם הקב"ה לישראל בעה"ז על ידי יצה"ר אתם פורשין מן המצות. לע"ל אני עוקרו מכם שנא' (יחזקאל לו) והסירותי את לב האבן מבשרכם ונתתי לכם לב בשר ואת רוחי אתן בקרבכם ועשיתי את אשר בחקי תלכו ואת משפטי תשמרו וגו':

פרשת קרח

(א) ויקח קרח. וש"ה אח נפשע מקרית עוז ומדינים כבריח ארמון (משלי יח) אח נפשע מקרית עוז זה קרח שחלק כנגד משה ומרד וירד מן כבוד שהיה בידו. ואין נפשע אלא לשון מרידה כמו דאמרת מלך מואב פשע בי (מלכים ב ג). וכה"א (שם ח) אז תפשע לבנה בעת ההיא. ומדינים כבריח ארמון מדינים שעשה כנגדו פלטים כבריח ארמון שחלק על משה ועל המקום. ויקח אין ויקח אלא משיכת דברים רכים שמשך כל גדולי ישראל והסנהדראות אחריו. במשה היא אומר (במדבר ו) ויקח משה ואהרן את האנשים האלה. וכה"א (ויקרא ח) קח את אהרן ואת בניו אתו. וכה"א (קהלת יד) קחו עמכם דברים ושובו וגו'. וכה"א (במדבר יג) ותקח האשה בית פרעה. הוי ויקח קרח שבדברים רכים משך לבם. ויקח קרח ע"י מה נחלק ע"י אליצפן בן עוזיאל אחי אביו שנעשה נשיא על משפחתו שנא' (במדבר ג) ונשיא בית אב למשפחות הקהתי אליצפן בן עוזיאל. אמר קרח ארבעה אחים היו אחי אבא שנא' (פסוק ו) ובני קהת עמרם ויצהר חברון ועוזיאל. עמרם הבכור זכה אהרן ובניו לכהונה ומשה אחיו למלכות מי ראוי ליטול את השניה לא השני. ואני בנו של יצהר הייתי ראוי להיות על משפחתי נשיא והוא עשה בנו של עוזיאל קטן של אחי אבא יהא גדול עלי. הריני חולק ומבטל כל מה שנעשה על ידו. לפיכך היתה מחלקותו:

(ב) ויקח קרח. מה כתיב למעלה מן הענין דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם ועשו להם ציצית (במדבר טו) קפץ קרח ואמר למשה אתה אומר ונתנו על ציצית וגו' טלית שכולה תכלת מה היא שיהא פטורה מן ציצית. א"ל משה חייבת בציצית. א"ל קרח טלית שכולה תכלת אינה

פוטרת עין יוסף

(ג) מקריית עז זה קרח. שכיסה כוחו ומשפטו בני לחיים: [מדרש כתלמן כיסיתיה בעדו כלרמון (ש"ה)]: טעמו כנגד פלטי' כבריח]. ט"ס כיח ונ"ל שכעלמ'. (ג) טלית שכולה תכלת. נ"ל דס"ל לקרח דלריך לכתיל בכל ד' תוכיו

הֵט נְזָאגְט שְׁלמה הַמֶּלֶךְ הַיתֵּק בְּמוּסָר אַל תֶּרֶף כִּי הוּא חַיֶּיךָ הַאלְט זִיךְ אִין שְׁטְרַיקִיל וָאוּרוּם דָאס אִיז דַיין לֶעבֶּן וְהֱיִיתֶם קְדוֹשִׁים אַז אִיר וְועט טָאן מֵיינֶע מִצְוֹת וְועט אִיר זַיין הֵיילִיג אוּן אַיעֶר פָּארְכְט וְועט זַיין אוֹף אַלֵּי פְּעלְקֶר ' אוּן אוֹב גִיט אִיר וְועט טָאן עֲבֵירוֹת וְועט אִיר זַיין פַּר שְׁווּעכְט. זָאגְט נָאט צוּ דִי יוּדֶן בְּעוֹלָם הַזֶּה דּוֹרֵךְ דָעם יֵצֶר הָרָע טוּט אִיר מַאכְּן עֲבֵירוֹת. אָבֶּר לֶעתִיד לָבוֹא וְועל אִיךְ אוֹס רַייסֶן פּוּן אַייךְ דָעם יֵצֶר הָרָע. עָם שְׁטַייט וְהַסִּירוֹתִי אֶת לֵב הָאֶבֶן מִבְּשַׂרְכֶם אִיךְ וְועל אֶפּ טָאן דָם שְׁטַייגֶרְנֶי הָאֶרְץ פּוּן אַייךְ אוּן וְועל אִיךְ גֶעבֶּן בַּייא אַייךְ אִיךְ וְועל מַאכֶּן אַז אִיר וְועט גַיין אִין מֵיין גְזָעץ אוּן הִיטֶן מֵיינֶי כְצוֹת:

וַיִּקַּח קרח הֵט גְנוּמֶן קְרִיגֶן זִיךְ מִט מֹשֶׁה רַבֵּינוּ דָם זָאגְט דֶר פְּסוּק אֶת נִפְשַׁע מִקְרִית עוֹז וּמְדָנִים כַּבְּרִיחַ

אַרְמוֹן אַבְּרוּדֶר טְרֶעט אֶפּ פּוּן דֶר שְׁטַאדְקִי שְׁטָאט דָם מִיינְט טָעֶן קרח הֵט גְקְרִיגְט קָעגֶן מֹשֶׁה רַבֵּינוּ וְוַיירֶי פָּאטֶרְס זָענֶן גְוֶוען בְּרוּדֶר. אוּן עֶר אִיז אֲרָאפּ פּוּן זַיין הְבוֹד עֶר אִיז אַרַיינְגְקְרָאכֶן אִין דֶר קְרִיג אַז וִוי אַרִיגִיל וָום פֶּר מַאכְט דִי טוּרֶן פּוּן פָּאלַאצְן קְרִיגֶן אוֹף מֹשֶׁה אוּן אוֹף נָאט. וְוָארוּם אַלֶּעם נוּס מֹשֶׁה רַבֵּינוּ הֵט נְטָאן הֵט אִים נָאט נְהַייסֶן. קרח מִט זַיינֶי פָּאלְשֶׁי רַייד הֵט עֶר צוּ גְצוּגֶן צוּ זַיךְ דִי גֶרֶעכְטִי פִּין יוּדֶן מִט דִי סַנְהֶדְרִין. זַיין קְרִיג אִז גְוֶוען וָום מֹשֶׁה רַבֵּינוּ הֵט גְטָאכְט אֱלִיצָפָן בֶּן עוּזִיאֵל פֶּר אֲנָשִׂיא. הֵט קרח גְזָאגְט מַיין טַאטֶי הֵט גְהַאט דְרֵיי בְּרוּדֶר. עָם שְׁטַייט וּבְנֵי קְהָת עַמְרָם וְיִצְהָר וְחֶבְרוֹן וְע זִיאֵל דָיא קִינְדֶר פּוּן קְהָת קִרְחָם זֶיידִי אִיז גֶוֶוען עַמְרָם יִצְהָר חֶבְרוֹן עוּזִיאֵל. עַכְרָם דֶער עֶלְצְטֶר הָאט צְווֵויא זון מֹשֶׁה מִט אַהֲרן הָאבֶּן זַיא בֵּיידִי זוֹכֶה גְוֶוען צוּ גְרוֹסְקַייט. מֹשֶׁה אִיז אַמְלָךְ אַהֲרן אִיז אַכּוֹהֵן גָדוֹל. וְוָער דַארְף זַיין וַוייטֶר אֲנָשִׂיא אִיךְ וָום אִיךְ בִּין דֶר זון פּוּן יִצְהָר דֶר אַנְדֶערֶ בְּרוּדֶר. לְסוֹף מַאכְט עֶר גָאר אֲנָשִׂיא דָעם זון פּוּן קְלֵיעַנְסטֶן בְּרוּדֶר אֱלִיצָפָן בֶּן עוּזִיאֵל וְועט עֶר הָאבֶּן צוּ שׁאפֶן אוֹף מִיר. אִיךְ וְועל קְרִיגֶן אוֹף אִים אוּן כְּבוֹד זַיין זַייגֶי רַייד גְקוּמֶן אוּן יָענֶר סְדָרָה אִז גְשְׁטַאנֶן דִיא פְּרִשָׁה פּוּן צִיצִית דָא שְׁטַייט דִיא קְרִיג פּוּן קרח צוּ נַייגֶן אַז קרח הֵט גְקְרִיגְט אוֹף דֶער מִצְוָה פּוּן צִיצִית. עֶר פְּרֶעגְט מֹשֶׁה רַבֵּינוּ וְוִיא אִז דֶער דִין אַטַלִּית פּוּן תְּכֵלֶת צוּ דַארְף מֶען מַאכֶּן אִין אִים צִיצִית צוּ גֶיין ' הָאט מֹשֶׁה גָזָאגְט מֶען דַארְף מַאכֶּן ·ציצית . הֵט קרח גְלַאכְט אַטַלִּית פּוּן תְּכֵלֶת פַּשֶׁעֶרְט גִיט פּוּן צִיצִית. אוּן אַז מֶען מַאכְט פִּיר בָּעֶנְדִים פּוּן תְּכֵלֶת אִין אַקְלֵייד אִז גוּט. נָאךְ הֵט קרח גְפְרֶעגְט אַשְׁטוֹב וָום אִז פּוּל מִיט סְפָרִים צוּ דַארְף כֶּיגֶן מַאכֶּן דָארְט אַמְזוּזָה. הָאט מֹשֶׁה

פוטרת עצמה וארבעה חוטין פוטר אותה. בית מלא ספרים מהו שתהא פטורה מן המזוזה. א"ל חייבת במזוזה. א"ל כל התורה כולה רי"ח פרשיות שיש בה בוקן אין פוטרות את הבית ושתי פרשיות שבמזוזה פוטרות את הבית. א"ל דברים אלו לא נצטוית עליהם ומלבך אתה בודאם הה"ד ויקח קרח. ויקח קרח אין ויקח אלא לשון פליגה שלבו לקחו בענין שנא' (ירמ' טו) מה יקחך לבך ומה ירומן עיניך הוא שמשה אומר להם הטעט מכם כי הבדיל אלהי ישראל אתכם מעדת ישראל כל אותו הענין עד אם כמות כל האדם ימותון אלה אחז"ל חכם גדול היה קרח ומטועני הארון היה שנא' (במדבר ג) ולבני קהת לא נתן כי עבודת הקדש עליהם בכתף ישאו. קרח בן יצהר בן קהת. כשאמר משה ונהנו על ציצית הבגף פתיל תכלת (שם טו). מה עשה קרח מיד צוה ועשה מאתים וחמשים טליתות תכלת ונתעטפו בהן אותן חמשים ומאתים איש ראשי סנהדראות שקמו על משה בענין שנא' ויקומו לפני משה ואנשים מבני ישראל חמשים ומאתים. ומי הם נשיאי עדה קרואי מועד אנשי שם. עמד קרח ועשה להם משתה ונתעטפו כולן בטליתות תכלת ובאו בני אהרן ליטול מתנותיהן חזה ושוק הימין עמדו בנגדן ואמרו להם מי צוה אתכם ליטול כך לא משה לא נתן לכם כלום שלא דבר עמו המקום מזה. באו והודיעו למשה. הלך משה לפיוסן. מיד עמדו בנגדו שנא' ויקומו לפני משה ואנשים מבני ישראל המשים ומאתים ומי הם אליצור בן שדיאור וחביריו אשר נקבו בשמות אע"פ שלא פרסמן הכתוב נתן סימניהן ומתוך המקראות אתה מכיר אותם. מלה"ד לבן טובים שהיה גונב כלים בבית המדרש ולא היה רוצה בעל הגנבה לפרסמו התחיל נותן בו סימניו. אמרו לו מי גנב כליך. אמר להם אותו בן טובים בעל קומה הוא עיניו נאות שערותיו שחורות חומטו נאה. משנתן סימניו ידעו מי הוא. ואף כאן אע"פ שסתמן הכ' ולא פי' את שמותן ובא ונתן את סימניהם אתה יודע מי הם נאמר להלן אלה קרואי העדה נשיאי מטות אבותם ראשי אלפי ישראל הם (במדבר ו) ויקח משה ואהרן את האנשים האלה אשר נקבו בשמות (שם) ונאמר כאן נשיאי עדה קריאי מועד אנשי שם ויקהלו על משה ועל אהרן:

עץ יוסף

ויקח

מוטין לבן רק שפטורים מתכלת (ז"ך): [ומ"כ] בכנף פתיל תכלת (במדבר ט"ו) מ"מ פתח מכליכם חלת שיעלו נכניס לתוך ונגדף על המזוזה פוטרת אותה]. בכנף גדם ומוט תמד פוטר אותה (ז"ך) מ"מ פתח מכליכם (כלי יקר): [ומטועני הכהון היכן הי' כשתמר ובכנף שלפנינו כגי' כתו"ל. אך בכת"י כגירסת חוט ג' וחפשר משה כו' מס עשה כו']. זה היה הכמתו: בכ זף ימלו קרח בן יצהר דתלכת מוטין בד' כנפות קתמר: [כל פטורה כלה רע"ס פרשיות]. ב (קנה). כ"ל ומתמר קרח בן יצהר בן קהת בני מכיר מבני קהת כל"ל: [וכ' פרשיות שבמזוזה פוטרת לת בבית]. ולכך היה כמטעני בהרון: [כלים מבית במדבר]. כל"ל ולי"ס מלת ציצית דכם סמוכים מדכתי ויקח קרח לפרשם ניתים מכל בנכנף: [ונח ומתן לת סימניהם לתה יודע מי הם]. ובכה זה מדכתי מג. זה מלן דכר שמם וי"ל דמפיק לה מדכתיב ודתן ואכיהם ילמו כתורה דכי טועם שכל דכריהם לתה יודע מי הם]. ובכה זה מדכתי

סמוכות

נַזאָגט מען דאַרף. חט קרח גלאכט אין דער תורה איז דא צוויי הונדערט טית פונף אוג זיבציג פרשיות. אז עם איז דא אין שטוב אסאך תורה דאַרף מען מאכן אמזוזה וום אין דר מזוזה שטייט גשריבן נאר קליינע צוויי פרשיות פון דער ספר תורה. אזוני דינים חט נאט ניט גהייסען נאר דוא טאכטט אליין אוס. דם זאגט דער פסוק ויקח קרח איז שוטש ער חט זיך גנומן צו קריגן אוף משה רבינו. אונזרי חכמים זאגן קרח איז גווען גרוסר חכם ער איז גווען פון דיא וום האבן גטראגן דעם אהרן קודש. חט ער אוס גקליבן צווי הונדערט טית פופציג מענטשן דיא גרעסטי פון סנהדרין אוג חט זיי אן גקלייד טית טליתים פון תכלת אוג זענין גקומן צו משה רבינו פרעגן אים שאלות חט זי קרח גמאכט אסעודה אוג חט גשאכטן פיל רינדר. ענין גקומן דיא כהנים די קינדר פון אהרן הכהן נעמין זיערי כתנות חזה ושוק ום קער צום כהן. האבן זיי זיך אלי גשלעפט. עלפט קענין זייא ווער האט איך גהייסן גלעטין דיא מתנות פון ריגדר משה רבינו טראכט דם אלעם אליין אוס. נאט זיטט ניט מען זאל איך גענבן. וענין זייא גנאגן אוג האבן דער צייגט דיא רייד משה רבינו איז משה רבינו גנאגן אליין צו זיי שטייט מאכן. האבן זייא זיך אלי קענין אים אוך גשמעלט. עם שטייט ונקחו בני משה חמשים ומאתים איש וענין גשמאגן קריגן מיט משה רבינו צוויי הונדרט אוג פופציג דיא גרעסטי פון יהן. דם איז גווען אליצור בן שדיאור האבן שבט ראובן חאטש עם שטייט ניט ארום אין פסוק ווער זייא וענין גוון פון דעסט וענין שטייט סימנים כיר זאלן ווסן ווער עם האט גקריגט. למשל אייגר פון אנרסר מפקחה חט גגיבית זאכן אין בית המדרש. האט דר בעל הגניבה ניט גוואלט קפרסם זיין ווער דר גנב איז. נאר ער חט גזאגט סימנים אוף אים. מען פרעגט אים ווער חט בייד גגניבית זאגט ער אהסר. אשויגר פאר שון. מיט שיגי האר. אשיוני נאז. שיין נקליידר. האט מען שון פר שטאנן ווער דער גנב איז. אזו דא פון דיא סימנים פר שטייט מען ווער דיא קריגערס זענין גווען. עם שטייט בני די מרגלים אלה קריאי העדה נשיאי עם ת אבותם ראשי אלפי ישראל דיא מענטשן זענין גווען דיא גרעסטי פון יודן. נשיאים פון די שבטים עלפטי פון טוזנטר. אוג דא שטייט אוך נשיאי עדה נשיאים פון די יודן אנשי שם מענטשן ווס האבן אשם וניקח קרח בשעת נאט גזאגט

(ג) ויקח קרח. לקח סליתו והלך ליטול עצה מאשתו בשעה שא"ל הקב"ה למשה קח את הזהב מתוך בנ"י ומהרת אותם וכה העשה להם לטהרם וגו' (שם ח) מיד עשה משה כן לקרח התחיל לחזר על כ"י לא היו מכירין אותו. אמרו לו מי עשה בך כך. אמר להם משה עשה בי כך ולא עוד אלא נטלוני בידי ורגלי והיו מניפין אותי ואומרים לי הרי אתה מהור. והביא את אהרן אחיו וקשטו בכלה והושיבו באהל מועד. מיד התחילו שונאי משה להתגרות בו את ישראל ואמרו משה מלך ואהרן אחיו כהן גדול ובני אהרן סגני כהונה. תרומה לכהן מעשר ראשון לכהן כ"ד מתנות לכהן. מיד ויקהלו על משה ועל אהרן וגו'. וא"ד לוי באותה שעה כינם את עדתו ואמר להם הרבים עלינו משאוי יתר משעבוד מצרים טוב לנו החת יד מצרים יותר מתחת ידיכם שבכל שנה ושנה מתים ממנו ט"ו אלף וארבעים וחמשה. ובקשו לסקלן. וישמע משה ויפל על פניו אמר להם משה לא מלוכה אני מבקש ולא אהרן כהונה גדולה שנא' ואהרן מה כי תלינו עלינו. אמר משה לפני הקב"ה רבש"ע לא כך צויתני שנא' (שמות כה) ואתה הקרב אליך את אהרן וגו' והרי עמרו כנגדנו להרגנו. א"ל בקר ויודע ה' את אשר לו מהו בקר א"ר נתן אמר הקב"ה אם יתקבצו כל הרטומי מצרים ויבקשו להפך את הבקר לערב וערב לבקר לא יוכלו כך כשם שהבדלתי בין אור לחשך כך הבדלתי אהרן להקדישו בקו"ט הקדשים. מיד וישלח משה לקרוא וגו' לא נלך לא נבוא אכ"כ אלא לא נעלה ועליהם אמר שלמה פי כסיל מחתה לו (משלי י יד) פתחו פיהם לפרעניות לומר שהם מתים בירידה ולא בעליה כשם שאמרו כך מתו וירדו הם וכל אשר להם חיים שאולה. אמר משה הואיל ולא רצו לבא אני אלך אצלם אולי יתבוישו ויחזרו בהם שנ' ויקם משה וילך אל דתן ואבירם כשראו אותו התחילו לחרף ולגדף שנא' ודתן ואבירם יצאו נצבים וכי וישבין או כורעין או נופלין יוצאין ב"א אלא מלמד שיצאו כשהן מחרפין ומגדפין שנ' כאן יציאה והצבה ונאמר בגלית הפלשתי יציאה והצבה שנ' (ש"א יז ח) ויצא איש הבינים ויגש הפלשתי השכם והערב ויתיצב. מה יציאה והצבה התם בחרופין ובגידופין אף כאן בחרופין ובגדופין. לכך פתח משה ואמר אם כמות כל האדם ימותון אלה וגו' וכתיב ותפתח הארץ את פיה. בא וראה כמה קשה המחלוקת שכל העוור במחלוקת הקב"ה מאבד את זכרו שכך כתיב ואש יצאה מאת ה'

עין יוסף והאבל

כמוזכח וכלון מגל בפורענויות ככתיבן רבינו נחמי: ממרס ויאכל וקכה כיה כן יאכל פ"ב סוף סיה גדול שבנביים (ז"ל)

(ג) כיד עשה מכה כן לקרח. נפי שלכלן יה ככן ולפ כיו [המשב עשר פ"ב ומלבושים והמשב]. ע' בספרימנה דמ"ל פסוק מגלת ן מומו ופ"ב למחר משם כיה קרח שבני קכת כיו ויכו

צוּ טֹשֶׁה רַבֵּינוּ עֶר זָאל מְתַּדֵּר זַיין דִּיא לְוִים אָף נָאלָן זַי דִי זָאר פּוּן נָאנָאן גוּף הָם מֹשֶׁה רַבֵּינוּ אַ: גָּמָאן צוּ קֹרַח. אִיז קֹרַח גַּנָאנָאן לָעבִּין זַיינֶ גוּטָע פְּרַיִנְד הָאבֶּן זַיי אִים נִיט דָּך קָאנָאם. פְּרָעגִין זַיי אִים וָוער הָם דִיר אַרָאף גְּנוּמָן דִיא הָאר זָאגט עֶר מֹשֶׁה אוּג הָם מִיך אוֹף גֶהוּבָּן בַּיי דִי הָעגָד אוּג פִּים אוּג הָם מִיר גְּזָאגט שָׁהוֹר. אוּג זַיין בְּרוּדֶר אַהֲרֹן הָם עֶר אוֹם גְּצַיירְם אַ: וַיי אַפְּלָה אוּג הָאט אִים גְּזָעצְט אִין אוֹהֶל מוֹעֵד. הָאבֶּן דִיא שׁוֹנְאִים פּוּן מֹשֶׁה רַבֵּינוּ אֶן גֶהוּבָּעֶן אָן רַייצֶן אַלֵי יוּדֶן זָאלִין זִיך קְרִיגֶן כִּים מֹשֶׁה רַבֵּינוּ • אוּג הָאבֶּן גְּזָאגט עֶר זִיא אַמֶלֶךְ. זַיין בְּרוּדֶר אַרֶרן זִיא אִכּהֵן גָּדוֹל. דִי קִינְדֶר זֶעגִין סְגָנֵי כְּהוּנָה. תְּרוּמָה לָעֵר צוּ זַיי. מַתָּנוֹת פּוּן בְּהֵמוֹת לָעֵר צוּ זַיי. הָם רַבִּי לַיי גְּזָאגט עֶר הָם אַיין גְּזָאכְטְ זַיין קָאנְפָאנְיֶע אוּג הָם זַיי גְּזָאגט זַייא הָאבֶּן אוֹף אוּנְז אֲרוֹף גְּלַיימְט אַכְשָׁא נָאךְ שְׁוֶוערֶר וויא אִין מִצְרַיִם. עָם אִיז בְּעֶסֶר צוּ זַיין אוּנְטֶער דִיא הָעגָד פּוּן מִצְרַיִם אַיידֶר זִיא אוּנְטֶער דִי הָעגָד אִיז עֶר נָפָאלֶן וויא זַיין פָּגִים אוּג זָאגט צוּ זַיי גִּיט אִיךְ וויל מְלוּכָה. גִּיט אַהֲרן וויל כְּהוּנָה. עָם אִיז אַלֶעם פּוּן נָאט. הָם מֹשֶׁה גְּזָאגט צוּ נָאט רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם דוּא הָאכְט דָאךְ אַלֶעם גֶהַייסֶן אוּג אִיךְ הָאב דִיךְ גְּפָאלָגְט אַצוּנְד וויל אוּנְז הָארְגִינֶן. הָם נָאט גְּזָאגט אִין דֶעד פְּרִיא וָועל אִיךְ בְּאכֶן וויסֶן וָועד עָם אִיז צוּ מִיר וָועד דָארף זַיין אַמֶלֶךְ אוּג אַבֶּזֶן. רַבִּי נָתָן זָאגט נָאט הָם גְּזָאגט אַז עָם וָועט זִיך אוֹף קְלוּבָּן אַלֵי גְּרוֹסֵי כִּישׁוּף מַאכֶּערְם פּוּן דֶר וָועלְט קָאנָן זַייא נִיט אִיבֶּר מַאכֶן פּוּן פְּרִיא נָאכְט אוּג פּוּן נָאכְט פְּרִיא גוּג אוּז וויא אִיךְ הָאב אָף גְּשֵׁייד מָאג פּוּן נָאכְט אוּג נָאכְט פּוּן טָאג אַוּז הָאב אִיךְ אָף גְּשֵׁייד אַהֲרן הַכֹּהֵן פּוּן אַלֵי יוּדֶן נִישְׁלַח מִלָּה לְקְרוֹא לְדָתָן וַאֲבִירָם הָם מֹשֶׁה גְּשִׁיכְט רוּפָן דָּתָן וַאֲבִירָם צוּ זִיך הָאבֶּן זַייא גָּזָאגט מִיר וויליִן נִיט אוֹף גַיין. אוֹף זַי הָם שְׁלֵמָה הַכֶּלֶךְ גְּזָאגט פִּי כְּסִיל מְחַתָּה לוֹ דֶר מוֹל פּוּן בֵּאר אִין אַבְרָךְ צוּ אִים. וָוארוּם זַיי הָאבֶּן בְּדֵארְפְט זָאגִין מִיר וויליִן נִיט גַיין הָאבֶּן זַייא גָּזָאגט מִיר וויליִן נִיט אוֹף גַיין אַיין בֵּאר אַרָאף גַיין אַז זַי וויליִן צוּ מִיר גִּיט קוּמֶן וָועל אִיךְ גַיין צוּ זַי מַאכֶּר וָועלִין זַי זִיך שָׁעמֶן אוּג וָועלִן מֹשֶׁה גְּזָאגט אַז זַי וויליִן צוּ מִיר גִּיט קוּמֶן וָועל אִיךְ גַיין צוּ זַי מַאכֶּר וָועלִין זַי זִיך שָׁעמֶן אוּג וָועלִן אַלֵי זָאכֶן אוּג אוֹב זַי וָועלִין שְׁמַארְבֶּן כִּים אַנַיינֶעם טוֹט וָועט מֶען וויסֶן אַז נָאט שִׁיקְט מִיך נִיט מֶען אַלֵי זָאכֶן אוּג אוֹב זַי וָועלִין שְׁמַארְבֶּן כִּים אַנַיינֶעם טוֹט וָועט מֶען וויסֶן אַז נָאט שִׁיקְט מִיך נִיט מוֹא אִיז אַלֶעם פּוּן

ותאכל את החמשים ומאתים איש . א"ר ברכיה כמה קשה המחלוקת שב"ד של מעלה אין קונסין אלא מבן כ' שנה ומעלה וב"ד של מטה מבן י"ג ובמחלוקותו של קרח תנוקות בן יומן נשרפו ונבלעו בשאול תחתית דכתיב ונשיהם ובניהם וטפם . וירדו הם וכל אשר להם לפיכך כתיב ויקח קרח :

(ד) בן יצהר בן קהת בן לוי . ולמה לא כתיב בן יעקב או בן ישראל זשה"כ (בראשית מו) בסודם אל תבא נפשי וגו' בסודם אל תבא נפשי אלו המרגלים ובקהלם אל תחד כבודי זה קרח. אמר יעקב לפני הקב"ה רבש"ע לא במרגלים ולא במחלוקותו של קרח יזכר שמי על אותן רשעים שעתידים להבעיס . ואימתי יכתב שמי עליהם כשהם מתייחסין ועומדין על הדוכן שנא' (ד"ה ו ו) בן תחת בן אסיר בן אביאסף בן קרח בן יצהר בן קהת בן לוי בן ישראל . ודתן ואבירם מכאן אמרו חז"ל אוי לרשע אוי לשכנו שהרי דתן ואבירם נאבדו במחלוקתו של קרח לפי שהיו שכנים לקרח שהיה שרוי בדרום דכתיב (במדבר ג) משפחות בני קהת יחנו על ירך המשכן תימנה . דגלן של ראובן סמוך להם שנא' (שם ב) דגל מחנה ראובן תימנה ונשתתפו עמהם . אבל דגלו של יהודה ודגלו של יששכר וזבולון שהיו שרוים במזרח שנא' (שם) והחונים קדמה מזרחה דגל מחנה יהודה . וכתיב (שם) ועליו משה ויששכר והיו שכנים למשה ואהרן ובניו דכתיב (שם ג) והחונים לפני המשכן קדמה לפני אהל מועד מזרחה משה ואהרן ובניו לפי שהיו אלו סמוכין לתורה לפיכך זכו להיות בני תורה דכתיב (תהלים כ) יהודה מחוקקי וכתיב (ד"ה ב יב) ומבני יששכר יודעי בינה לעתים. וכתיב (מושלי ה) ומזבולון מושכים בשבט סופר . ודתן ואבירם שהיו שכנים לקרח בעל המחלוקת לקו עמו ואבדו מן העולם . ויקהל עליהם קרח אמר להם רב לכם כי כל העדה כלם קדושים וכלם שמעו בסיני אנכי ה' אלהיך . ומדוע תתנשאו אלמלא אתם שמעתם לבדכם והם לא שמעו הייתם אומרים . עכשיו כלם קדושים מדוע תתנשאו . מיד נזדעזע משה מפני המחלוקת מפני שכבר היה בידן סרחון רביעי . מלה"ד לבן מלך שכרח על אביו ופיים עליו אוהבו פעם אחת ושתים ושלש . כשסרח פעם רביעית נתרשלו ידי אוהבו של מלך אמר כמה פעמים אני מטריח את המלך . אף כאן

עין יוסף

עשה

ויקח קרח : [לפיכך כתיב ויקח קרח]. ר"ל שלקח לו דין מיוהד ומשוכח מסתר עוכרים ע"כ : [וכח לח שמעו כייתם לומריס]. כלומר כיס לכם מקום לומר טוביס מלנחו מכס : [מיד נזדעזע ממס כו']. דקדוס זס כיס יכולין לסמלין בעד ישראל על מעשס הטגל שחמר לבקב"ס לי נוית לח יסיס לך ולכס לח לויתס מכל עכשיו שחמר קרח כלס שמעו בסיני מלכי ס' כו', ס"ב לין לכס תירון על מעשס כעגל ולכן נזדעזע משה כ"ד סס עכשיו . כתון רביעי :

(ד) בסודם : [ולפי שכיו חלו סמוכין לתורס לפיכך זכו לכיות בני תורס כו']. ע' סדר במדבר סי' י"ב ובעץ שס:

כנר

נָאם . דָּר פּוּן אִיז אָפּ גַלְעֶרְנְט וִוי נָרוֹסִי זִינְד כַּחֲלוֹקֶת אִיז . דֶּר וָום הָעלְפְט דִיא קְרִיג וְוערְט פַּר לוֹרְן פּוּן דָּר וָועלְט . רַבִּי בְּרֶכְיָה זָאגְט וִויא נְרוֹס אִיז דִי זִינְד פּוּן מַחֲלוֹקֶת . וָוארוּם דָם בֵּית דִין שֶׁל מַטָּה שְׁטְרָאפְט נִיט דָעם מֶעְנְטש בֵּיו עֶר אִיז אַלְט צְוואנְצִיג יָאר . אוּנ דָם בֵּית דִין שֶׁל מַטָּה שְׁטְרָאפְט נִיט בֵּיו דְרֵייצֶן יָאר . אוּנ דָא בֵּיי דָעם מַחֲלוֹקֶת פּוּן קרח זָענֶן קִינְדֶר פּוּן אַמָאנ פַּר בְּרֶענְט נְוואלְן אוּנ אַיין נְזוּנְקֶן נְוואלְן . עָם שְׁטִייט נְשֵׁיהֶם וּבְנֵיהֶם וְטַפָּם דִיא וַייבֶּער מִיט קְלֵייני קִינְדֶר זָענֶן אַיין נְזוּנְקֶן נְוואלְן דָּו יִצְהָר בֶּן קְהָת בֶּן לֵוי קרח אִיז נְוועזן דָּר זון פּוּן יִצְהָר פּוּן קָהָת פּוּן לֵוי אוּנ נִיט בֵּיו דִי קִשְׁיָא פַּר וָואם שְׁטַיִים נִיט בֶּן יַעֲקב דָּר זון פּוּן יַעֲקב רָעכְינְט אוֹם זַיינֶן זַייֶדְעם בֵּיו לֵוי אוּנ נִיט בֵּיו יַעֲקב אָבִינוּ . דָּר תֵּירוּץ אִיז יַעֲקב אָבִינוּ הָט נִבְּעטִין רַחֲמִים בֵּיי נָאט עֶר זָאל נִיט נְדַאכְט וָועֶרֶן בַּיי דָּר כַּחֲלוֹקֶת פּוּן קרח דָאם הָט יַעֲקב נְזָאגְט בְּסודָם אַל תָּבוֹא נַפְשִׁי אִין זַייעֶר אַיין זַאמְלוּנְג צו קְרִיגֶן זִיך מִיט מֹשֶׁה רַבֵּינוּ זָאל דֶּאְרְפֶן מִיין נָאמֶן נִיט קוּמֶן . נָאר וָועֶן דָעֶן זָאל מִיין נָאמֶן נְדַאכְט וָועֶרֶן בְּשָׁעַת עָם וָועט גְשְׁרִיבֶּן וָועֶרֶן זַייעֶר יְחוּס בְּשָׁעַת שִׁירָה זָאגֶן אוֹפְּיִן רוּכֶן אִין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ . עָם שְׁטַיִים קֹרַח בֶּן יִצְהָר בֶּן לֵוי בֶּן יִשְׂרָאֵל שְׁטַיִים גְשְׁרִיבֶּן דָּר יְחוּס פּוּן יַעֲקב אָבִינוּ וְדָתָן וַאֲבִירָם דָתָן מִיט אֲבִירָם זָענֶן אוֹךְ נָוועֶן פּוּן דִיא קְרִיגֶעְרְם . פּוּן דָאגֶן הָאבֶּן דִי חֲכָמִים אָפּ גַלְעֶרְנְט אוי לְרָשָׁע אוי לִשְׁכֵנוֹ וַויי אִיז צוּם רָשָׁע אוּנ וַויי אִיז צוּם שָׁכֵן זַייֶנֶם . וָוארוּם זַיי זָענֶן גָוועֶן שְׁכֵנִים לָעבֶּן קרח אִין דָּרוֹם זַייט אִיז גָוועֶן זַייעֶרֵי דָגָלִים אֲבָר דָּר דָגָל פּוּן יְהוּדָה אוּנ יְשָׁשכָר אוּנ זְבוּלוּן אִיז גָוועֶן אִין מִזְרָח זַייט לָעבֶּן מֹשֶׁה מִיט אַהֲרֹן דְרוֹם הָאבֶּן זַיי וּכָה גָוועֶן צו זַיין נְרוֹסִי בַּעֲלֵי תּוֹרָה . אוּנ דָתָן וַאֲבִירָם זָענֶן גָוועֶן שְׁכֵנִים לָעבֶּן קרח זָענֶן דִיא פַּאר לוֹרֶן נַאנְגֶן מִיט קרח בֵּי לְכָם הָט קרח נָאנְט אִיר הָט זִיך גְנוּמֶן צו פִּיל נְדוֹלָה מִיר הָאבֶּן אֲלֵי גְלֵייך גְהֶעֶרְט אוֹף דָעם בָּארְג סִינַי עֲשֶׂרֶת הַדְּבָרוֹת מִיר זָענֶן אֲלֵי הַייליג פַּר וָום נָעמְט אִיר זִיך אִיבֶּר אוֹף אוּנְז . וִויא מֹשֶׁה רַבֵּינוּ הָאט גְהֶעֶרְט זַייעֶרֵי רַייד אִיז עֶר דָּר צוּשְׁעֶרְט נָוואלְן וָואוּרוּם דָם אִיז שׁוֹן נָוועֶן דִי פְּעֶרְדֵי זִינְד בֵּיי יִתְרוֹ . לְמָשָׁל אַקִינְד פּוּן אַמָּלֶךְ הָט נְזוּנְדִיגְט קְעֶנֶן פָּאטֶר . פְּלֶעְנְט דָּר לְיב הָאבֶּר פּוּן מָלֶךְ שְׁטֶעְנְדִיג בָּעְטִין פַּר דֶעם קִינְד . אַיין מָאל צְווִיי מָאל דְרֵייא מָאל אוּנ דָּר מָלֶךְ פְּלֶעְנְט מוֹחֵל זַיין דֶעם קִינְד . וִויא עֶם אִיז נְקוּמֶן דָם פְּעֶרְטִי מָאל אַז אִיז דָּר לְיב הָאבֶּר שְׁלָאף נָוואלְן פּוּן בָּעְטִין דֶעם פָּאטֶר אוּנ זָאגְט אִיךְ הָאב שׁוֹן פִּיל מָאל מְטָרִיחַ נָוועֶן דָעם

עשה משה לישראל חטאו בעגל ויחל משה (שמות לב) . במתאוננים ויתפלל משה (במדבר יא) . במרגלים ויאמר משה יגל ה' ושמעו מצרים (שם יד) . במחלקותו של קרח נתרשלו ידיו ואמר כמה אוכל להמריח את המקום לפיכך וישמע משה ויפול על פניו :

(ה) **בקר** ויודע ה' . מה ראה לומר בקר ויודע אמר משה שמא מתוך רב מאכל ומשתה אמרו דבר זה לכך אמר בקר אמר שמא בין כך ובין כך יעשו תשובה לכך נאמר בקר ויודע אמר להם אין לי רשות ליבנס עכשיו אע"פ שאין לפניו לא אכילה ולא שתיה אלא בשבילנו שאכלנו ושתינו ד"א בקר אמר להם משה גבולות חלק הקב"ה בעולמו יכולין אתם לערב יום בלילה וש"ה בתחלה ויהי ערב ויהי בקר ויבדל אלהים בין האור ובין החשך (בראשית א) בשביל השמישו של עולם וכשם שהבדיל בין האור ובין החשך כך הבדיל את ישראל מן העכו"ם שנא' (ויקרא כ) ואבדיל אתכם מן העמים להיות לי . וכך הבדיל אהרן שנא' (ד"ה א כג) ויבדל אהרן להקדישו בקדש הקדשים אם יכולין אתם לעכב אותה הבדלה שהבדיל הקב"ה בין היום ובין הלילה כך הוכלו לבטל את זו לכך אמר להם בקר ויודע ה' וגו' כבר הוא מתוקן את אשר יבחר בו יקריב אליו . זאת עשו קחו לכם מחתות וגו' מה ראה לומר להם כך אמר להם בדרכי עכו"ם יש נמוסים הרבה ואין כלם מתקבצין בבית אחד ואנו אין לנו אלא ה' אחד ותורה אחת ומשפט אחד ומזבח אחד וכ"ג אחד ובהמ"ק אחד . ואתם ר"נ איש מבקשים כהונה גדולה אף אני רוצה בכך . לכך אתה וכל עדתך היו לפני ה' זאת עשו קחו לכם מחתות ותנו בהן אש הרי לכם השמיש החביב מן הכל היא הקטורת חביבה לפני הקב"ה מכל קרבנות וסם המות נתן להם בתוכה שבו נשרפו נדב ואביהוא לפיכך התרה בהם והיה האיש אשר יבחר ה' הוא הקדוש וכי אין אנו יודעין שמי שיבחר ה' הוא הקדוש. אלא אמר להם משה הרי אני אומר לכם שלא תתחייבו בנפשותיכם שאתם חמשים ומאתים איש שאתם מקריבים כי שיבחר מכם יצא חי וכלם אובדים . רב לכם בני לוי הרי אמרתי לכם דבר גדול . לא מפשים היו שכך התרה בהן וקבלו עליהן לקרב . הם חטאו על נפשותם שנ' את מחתות החטאים האלה בנפשותם ועשו אותה וגו' . וקרח שפקח היה מה ראה לשטות הזו . אלא עינו המעתו ראה שלשלת גדולה עומדת הימנו שמואל ששקול כנגד משה ואהרן שנא'

משה עין יוסף

(כ) **כבר** כול מיזוקן . כ"ל כקדום מפמש כול קדום : [יש כגירסי' בכינוי בהוי וכתב שבכוונה שנתן לכם עלה שיעשנו כפי נישוכין בכיכר וכן כלם מתקבלין כו' יבוכר תיקון ים עונש מיוחד וזה כפי כמות דרך משל שתילו ייגו מפרסיס כפי כמות מימיהן בכיכר וכלם מתקבלים : וכפי כמות נתן לכם בתוכה וכ"ל ממש כיוצ פ"ש לרבעים לומר שבעונש שכתוב לא כיוצ מן הפמים : סנהל ק' סיום

מאמן אונ ער הם מיר צו ליב נטאן אונ הם מוחל גווען . אצונד האבּ איך שון קיין כח נ"ב צו בעטן. אזו רא בשעת דיא יודן האבּן נמאכט דעם עגל הם משה גבעטין רחמים בשעת דיא יודען האבּין נקלאגט עם פעלט ייא ערסן האט משה נבעטן רחמים . בשעת טען רם נשיקטן מרגלים האט ער נבעטין רחמים . אצונד איז שון גווען דם פערטי טאל האט שוין משה גזאגט איך בין שון כיר פון בעטין רחמים . דרום איז משה רבינו נפאלן אוף זיין פנים בקר ויודע האט משה רבינו ייא גזאגט אין דר פריא ווען נאט כאן ויכן ועזר עם זאל זיין אבהן אונ ועזר ניט . משה רבינו הם נטראכט טאטר אצונד פון ענסין אונ כרונקן רעדין ייא א וני רייד כארנן פריא ועלין זיי תשובה טאן דרום דם ער זיי נהייסן קומן אין דר פריא . נאך אפשש איז משה רבינו הם זיי גזאגט נאט הם אף גטוילט טאג באזונדר אונ נאכט באזונדר אזו וי דער טאג קאן ניט ארויין ניין אין דעם חלק פון נאכט . אונ ר"א נאכט אין דעם חלק פון טאג . אזו קאנט איר ניט איבר מאכן ארין ניין יענעמם נבוט . נאט הם גהייסן אהרן זאל זיין אבהן אונ ניט קיין אנדרר . נאט הם אף גשייד דעם טאג פון דר נאכט אונ יודן פון עוב אונ אהרן פון אלי יודן עם קאן אנדרש ניט ניין זאת עשו קחו לכם מחתות דאם זאלט איר טאן איטליכר פון אייך זאל נעמן אפייער פאן כיט קטורת אונ ברענגן אין משכן . משה רבינו הם גזאגט כיר יודן האבּן כיר אין נאט . אונ איין תורה . אונ איין מזבח . אונ איין משכן . אונ איין כהן גדול . אונ איר צוויא הונדרט אונ פופציג טענסשן ווילט איר אלי זיין כהנים . איך ויל אוך זיין אבהן . נאט הייסט אבּר ניט פרובט נעמט קטורת ברענגן אין משכן . דם ליבסטי פון קרבנות איז קטורת . אונ סם המות איז דא דרינן . פון קטורת איז פר ברענט גווארן נדב ואביהוא דרום פרובט כיט קטורת ועט איר ויכן ועמן נאט ויל ער זאל זיין אבהן דר ום ועט בליבן עשבין דר ועט זיין צכהן רב לכם בני לוי פיל גרוסקייט ווילט איר שבט לוי . נאך ויניג פאר אייך ואם נאט האט אום נקליבן איער שבט פון אלי שבטים ווילט איר נאך זיין אלי כהנים . נאך דיא האבּן ייא זיט נהערט די רייד פון משה האטש קרח איז גווען קליג אונ איז גווען פון די ענעמשן ום האבּין זמרארן דעם ארון קודש . פון דעסט ועגען איז ער נקומן צו אזו אנארישקייט קריגן זיך כיט משה רבינו . ואהרום זייני אונין האבּן אים גנארט . ער האט גזעהן אז פון זייני קינדר ועט ארום קומן שמואל הנביא ום ער איז גווען עקול קענן משה כיט אהרן . אונ הם גזעהן אז פון זייני קינדר ועט

(פְּסִילִים לט) מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן בְּכֹהֲנָיו וּשְׁמוּאֵל בְּקוֹרְאֵי שְׁמוֹ וכ"ד מִשְׁמָרוֹת עוֹמְדוֹת מִבְּנֵי בָּנָיו שְׁכוּנִין מִתְּנַבְּאִין בְּרוּחַ"ק שְׁנֵא' (ד"ס ו כה) כָּל אֵלֶּה בָּנִים לְהֵימָן חוֹזֵה הַמֶּלֶךְ בְּדִבְרֵי הָאֱלֹהִים לְהָרִים קָרֶן . אָמַר אֶפְשָׁר הַגְּדוֹלָה הַזּוֹ עֲתִידָה לֵעָמֹד מִמֶּנּוּ וַאֲנִי אוֹבֵד אוֹתָהּ וְלֹא רָאָה יָפָה לְפִי שֶׁבָּנָיו הָיוּ עוֹשִׂין תְּשׁוּבָה וְעוֹמְדִין מֵהֶן . וּמֹשֶׁה הָיָה רוֹאֶה יָפָה לְכָךְ נִשְׁתַּהֵף לָבֹא לְאוֹתָהּ חִזְקָה שֶׁשָּׁמַע מִפִּי מֹשֶׁה שְׁכוּלָּן אוֹבְדִין וְאֶחָד פָּלַט שְׁנֵא' וְהִיא הָאִישׁ אֲשֶׁר יִבְחַר ה' הוּא הַקָּדוֹשׁ :

(ו) **רַבִּי** לֵכָם בְּנֵי לֵוִי . וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל קֹרַח שְׁמָעוּ נָא בְּנֵי לֵוִי . יֵשׁ לָךְ אָדָם שֶׁמְּדַבֵּר עִם יוֹסֵף וְאוֹמֵר לִשְׁמְעוֹן שִׁמְעוּ נָא ר"א שֶׁהִיא מְבַקֵּשׁ מִמֶּנּוּ שֶׁיַּחֲזִיר בּוֹ וְאוֹמֵר לִפְנֵיהֶן דְּבָרִים רַכִּים כְּיוָן שֶׁרָאָה שֶׁלֹּא שָׁמַע לוֹ אָמַר עַד שֶׁלֹּא יִשְׁתַּהֲפוּ אֲחֵרִים עִמּוֹ הַתְחֵל מְזָרֵז בָּהֶן שִׁמְעוּ נָא בְּנֵי לֵוִי הַקָּטָן הוּא הַכָּבוֹד שֶׁבִּידְכֶם שְׁנֵא' הַמְעַט מִכֶּם כִּי הִבְדִּיל אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֶתְכֶם מֵעֲדַת יִשְׂרָאֵל חִזֵּר עַל קֹרַח וְיִקְרַב אוֹתָךְ וְאֶת כָּל אֲחִיךָ בְּנֵי לֵוִי שֶׁהִיא גְּדוֹל שַׁבְּשַׁבָּט שֶׁנַּעֲשָׂה אָחִיו טִפֵּל לוֹ לָכֵן אָתָה וְכָל עֲדָתְךָ הַנּוֹעָדִים עַל ה' הַמַּחְלוֹקֶת הַזּוֹ שֶׁאַתֶּם עוֹשִׂים אֵינָהּ כְּנֶגֶד אֶלָּא כְּנֶגֶד הַקב"ה . מָשָׁל לְמֶלֶךְ שֶׁהָיוּ לוֹ עֲבָדִים הַרְבֵּה רָצָה לַעֲשׂוֹת אֶחָד מֵהֶן בֶּן חוֹרִין לֵיתֵן לוֹ כְּתֻבָּה הַזֹּר עֲשֵׂה אוֹתוֹ סַנְקְלִיטִיקוֹם . עָמְדוּ הַבְּרִיּוֹת כְּנֶגְדּוֹ אָמְרוּ לוֹ אִלּוּ הוּא עֲשָׂה עַצְמוֹ בֶּן חוֹרִין וְנִטֵּל לְעַצְמוֹ אוֹתָהּ הַגְּדוֹלָה יָפֶה עָשׂוּ שֶׁעָמְדוּ כְּנֶגְדּוֹ עַכְשָׁיו שֶׁרַבּוֹ מְסַר לוֹ כָּל מִי שֶׁעָמַד כְּנֶגְדּוֹ לֹא כְּנֶגֶד רַבּוֹ עוֹמֵד • אַף כָּךְ מֹשֶׁה אָמַר לָהֶם אִילּוּ אַהֲרֹן אָחִי נִטֵּל לְעַצְמוֹ אֶת הַכְּהוּנָה יָפֶה עֲשִׂיתֶם שֶׁנִּתְרַעְתֶּם עָלָיו עַכְשָׁיו שֶׁהַקב"ה נָתַן לוֹ שֶׁהַמְּלוּכוֹת וְהַגְּדוּלָה וְהַגְּבוּרָה שֶׁלּוֹ כָּל מִי שֶׁעָמַד עַל אַהֲרֹן אָחִי לֹא עַל הַקב"ה עוֹמֵד . לְפִיכָךְ כָּתוּב וְאַהֲרֹן מָה הוּא כִּי תלינו עָלָיו . בָּא וּרְאֵה חֲסִידוּתוֹ שֶׁל אַהֲרֹן שֶׁהָרֵן הַצְּדִיק בְּשָׁעָה שֶׁהִצִּיעַ מֹשֶׁה אֶת אַהֲרֹן וּמָשַׁח בְּשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְיָצַק עַל רֹאשׁוֹ נִזְדַּעְזֵעַ אַהֲרֹן וְנִבְעַת א"ל מֹשֶׁה אָחִי שְׁמָא לֹא הָיִיתִי רָאוּי לְהִמָּשַׁח בְּשֶׁמֶן הַקֹּדֶשׁ וּמֵעֲלֵיתִי בּוֹ וְנִתְחַיַּבְתִּי כָּרֵת שֶׁאָמַר הַקב"ה עַל בָּשָׂר אָדָם לֹא יִיסַךְ (שְׁמוֹת ל) לְפִיכָךְ הֵעִיד עָלָיו הַכָּתוּב הִנֵּה מַה טּוֹב וּמַה נָּעִים שֶׁבֶת אַחִים גַּם יָחַד וְגוֹ' הֵקִישׁ שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה לְטַל חֶרְמוֹן מַה טַּל חֶרְמוֹן אֵין בּוֹ מְעִילָה כָּךְ שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה הָיוּרֵד עַל אַהֲרֹן אֵין בּוֹ מְעִילָה . לְפִיכָךְ כָּתוּב הַנּוֹעָדִים עַל ה' . כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה פִּיֵּים מֹשֶׁה לְקֹרַח וְאֵין אֶת מוֹצֵא שֶׁהֵשִׁיבוֹ דָּבָר לְפִי שֶׁהָיָה פִּקֵּחַ בְּרֹאשׁוֹ אָמַר אִם אֲנִי מֵשִׁיבוֹ יוֹדֵעַ אֲנִי בּוֹ שֶׁהוּא חָכָם גָּדוֹל עַכְשָׁיו יְקַפֵּחֲנִי בִּדְבָרָיו וּמְקַלְקְלֵנִי וְאֲנִי

עץ יוסף — מתרצה

(ו) סַנְקְלִיטִיקוֹם פי' סַרְ וְיוֹעֵץ: [עָמְדוּ הַכֹּהֲנִים כְּנֶגְדּוֹ אָמְרוּ בְּזִקְנוֹ ע"ם שֶׁכֵּן, נִסְתַּכֵּן עם וְכֵן סְפִיר אָמַר כְּתוֹב יוֹכִיחַ עַל הַזָּקֵן כְּכְרִיזוּת אֵלּוּ כּוֹתְבִים כְּשֵׁם] . כְּלִיל וְכֵן זָקֵן מֵאֵכֶן : [מַה טּוֹב הַהֶמְוֹן כּוֹ'] . כְּלִיל דְּפִירִים כְּמִנְיַן הַכּוֹתֵב וְגוֹ' נִרְאֶה : [מִי שֶׁעָמַד עַל מֵאֵכֶן לֹא יֹה לֹא ע: כְּקַכ"ס שׁוֹמֵד] . כְּלִיל : כְּמוֹ הַהֶמְוֹן כְּלִיל שְׁנֵיהֶם שׁוֹן עַ"ד כְּעֵט כְּכֵן כְּעֵבֵד [כְּשֶׁעֵט שְׁכִיב כּוֹ'] פי' כְּשֶׁעֵט שֶׁעָמַד מֵאֵכֶן לְמֵאֵכֶן כְּמַדְּרֵם כְּלַמְּדוּיו (יִסְמ"ם): [וְקִפַּחְנִי בְּדִבְרָיו] פי' יִסְתּוֹר לִמֵּד דִּבְרֵי: [וּמְקַלְקְלֵנִי]. שׁוֹמֵ"ט גָּרַם מִנּוֹ לְכוֹתְבוֹ כְּמִין שְׁנֵי טִיפֵּי מִרְגָּלִיּוֹת כֵּיוָן תְּלוּיִים לְמֵאֵכֶן זֹ

זַיִן פִּיר אוּנְ צְוֹוַאנְצִיג מְשָׁכוֹרוֹת לָיִם וָועֶלְן זַיִן נְבִיאִים אִין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ . דְּרוּם הָאט עָר נָזְאגְט עָם וָועט אִים נִיט שָׁאטֶן דָּאם קְרִיג . עָר הָאט אָבֶּר נִיט גוּט גְּזָעהָן וְואהְרִים זַיינִי קִינְדֶּר בְּשָׁעַת זַיִיא הָאבֶּן בְּבֵארָפְט אַיין גְּזוּנְקֶן וְועֶרְן אִין דָּר רֶנֶע הָאבֶּן זַיִיא הְשׁוּבָה נְטָאן אוּנְ זָענֶן נִיצוֹל גְּוואָרֶן אִיז פּוּן זַיִיא אֲרוֹס נְקוּמֶן שְׁמוּאֵל הַנָּבִיא מִיט אֶלְי נְבִיאִים אוּנְ עָר אִיז אַיין גְּזוּנְקֶן גְּוואָרֶן . אוּנְ מֹשֶׁה רַבֵּינוּ הָט דָּם אַלֶּעם גְּזָעהָן אָז אַלֶּי וְועֶרְן פַּר לוֹרִין בַּיין אוּנְ דְּרַיי קִינְדֶּר וְועֶלְן נִיצוֹל וְועֶרְן אוֹתָהּ וְכָל יְדִידֶיךָ הַטְבָּרִים עַל יַ הָט מֹשֶׁה גְּזָאגְט דִּי קֹרַח מִיט זַיינִי מְעֲנְטְשֶׁן הָט אִיר זִיךְ אוֹף גְּקְלִיבֶּן קְרִיגְן אוֹף נָאט . דִּיא קְרִיג אִיז נִיט קָעֲנְגִין מִיר נָאר קָעֲנְגִין נָאט . דְּמָשָׁל אִמָּלֶךְ הָאט גְּהָאט פִּיל קְנֶעכְט הָאט עָר אֵיינֶם פּוּן זַיִיא גְּרוֹס גְּמַאכְט עָר זָאל זַיין אַבְּעל עַצָּה זַיינֶר הָאבֶּן דִּיא אִיבְּרִיגִי קְנֶעכְט גְּטְרִיגְט קָעֲנְגִין אִים פַּר וְואס זָאל עָר זַיין גְּרֶעכֶר פַּר אוּנְז . הָאבֶּן מֶעֲנְטְשֶׁן זַיִיא גְּזָאגְט עָר זָאל זִיךְ נָעמֶן דָּאס נְרוֹקְסִיט אַלַיין וָואלְט אִיר גְּרֶעכְט נְוֶעֶן . אִז דָּר טָאךְ הָט אִים נְמַאכְט נְרוֹס קְרִיגְט אִיר קָעֲנְגִין כָּאךְ וָועט אַיִיךְ נִיט גוּט זַיין פּוּן דָּר קְרִיג . אִז הָט מֹשֶׁה רַבֵּינוּ גְּזָאגְט דָּם וָום אַהֲרֹן אִיז אַכְּזַן גְּדוֹל אִיז פּוּן נָאט וָום צוּ אִים אִיז דִּיא מְלוּכָה אוּנְ גְּדוּלָה אוּנְ גְּבוּרָה קְרִיגְט אִיר קָעֲנְגִין נָאט מִיט אַיִיעֶר קְרִיג וְאֹהֲרֹן מָה הוּא כִּי תלינו עָלָיו אוּנְ וָום אִיז אַהֲרֹן שׁוּלְדִיג וָואס זִיר טוּט קְרִיגְן אוֹף אִים . דִּי חֲכָמִים שְׁרַיבְּן דָּאס הֲטִיוֹת פּוּן אַהֲרֹן הַכֹּהֵן בְּשָׁעַת מֹשֶׁה רַבֵּינוּ הָט אִים נְזַאלְבְט מִיט דָּעם שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה אוּנְ הָט אִים גְּנָאכְט אוֹף זַיין קָאפּ . אִיז עָר דָּר צוּשְׁעֶרְט גְּוואָרֶן אוּנְ זָאגְט טָאטֶר בִּין אִיךְ גִּיט וָועֶרְט גְּזַאלְבְט צוּ וָועֶרְן מִיט דֶּם שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה אוּנְ בִּין מְרוּנִיב גְּוואָרֶן כְּרֵת אָז וָוי עָם שְׁטַיִיט אִין דָּר תּוֹרָה דָּר מֶעֲנְטְשׁ וָואס זַאלְבְט זִיךְ מִיט דֶּם שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה אִיז עָר נַיְיב כְּרֵת . דְּרוּם שְׁטַיִיט הִנֵּה מַה טּוֹב וּמַה נָּעִים שֶׁבֶת אַחִים גַּם יָחַד וַיְיא גוּט אוּנְ וָוי זַיִם אִיז דֶּם זִיצוּנְג פּוּן דִּי צְוֹוַיי בְּרִידֶּר מֹשֶׁה מִיט אַהֲרֹן כְּשֶׁהֵן הַטּוֹב עַל הָרֹאשׁ יוֹרֵד עַל הַזָּקֵן כְּכֹל הֶהָרֹן בְּשָׁעַת דָּעָר שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה אִיז גְּגָאנְגְן גְּוואָרֶן אוֹף דֶּעם קָאפּ פּוּן אַהֲרֹן פְּלֶעגְט אֲרַאפּ נִין אוֹף זַיין בָּארְד צְוֹוַיי טְרָאפְּנִים וָוי צְוֹוַיי פְּעֶרְל נְרוֹס שַׁיין וָוי דִּיא טוּא פּוּן בָּארְג הָרְמוֹן . דָּאס קוּמְט דָּר פְּסוּק צוּ זָאגְן אָז וַיְיא טוּא פּוּן בָּארְג הָרְמוֹן אִיז נִיט קִין תַּיְיא . דִּי אַלִּי בַּייד הָט כֹּשֶׁה רַבֵּינוּ גְּרֶעט אוּנְ עָר הָט אִים נָאר

נִיט

מתרצה לו בעל כרחי מוטב שלא אזקק לו . כשראה משה שאין בו תועלת פירש הימנו . וישלח משה לקרא לדתן ולאבירם אף הם עמדו ברשען ולא נזדקקו להשיבו ויאמרו לא נעלה הכשילם פיהם לרשעים וברית כרוהה לשפתים שמתו כבר וירדו לשאול שנא' וירדו הם וכל אשר להם וגו'. לאחר שירדו חיים שאולה מהו המעט כי העליתנו מארץ זבת חלב ודבש להמיתנו וגו' . אמרו לו על מה אתה מתרברב עלינו מה טובה עשית לנו הוצאתנו מארץ מצרים שהיא כגן ה' ולארץ כנען לא הכנסתנו אלא הרי אנו מתים במדבר והנגף משתלח בנו בכל יום . העיני האנשים ההם וגו' . ויחר למשה מאד נצטער לחדא . למה"ד לאדם הדן עם חברו ומתוכח עמו אם משיבו יש שם נחת רוח ואם אינו משיבו יש בו צער גדול :

(ז) ויאמר אל ה' אל תפן אל מנחתם . אל תקבלם בתשובה היה צריך למקרא לומר אל תפן אל עבודתם ומהו אל מנחתם . כך אמר משה לפני הקב"ה רבש"ע יודע אני באלו שיש להם חלק באותה מנחה שישראל מקריבים לפניך בכל יום הואיל ופירשו אלו מבניך אל תסתכל בחלקם תגיחנו האש לא האכלנו . לא חמור אחד מהם נשאתי מה שהיה דרכי ליטול לא נטלתי מהם . בנוהג שבעולם אדם שהוא בהקדש נוטל שכרו מן ההקדש ואני בשעה שהייתי יורד מדין למצרים היה דרכי ליטול מהן חמור שבשביל צרכיהם ירדתי ואעפ"כ לא נטלתי . וכן שמואל הצדיק אומר הנני ענו בי נגד ה' ונגד משיחו את שור מי לקחתי וחמור מי לקחתי (ש"א יב ג) שור שהייתי מקריב עליהם מקרבנותיהם ומבקש רחמים עליהם וכן למשוח עליהם מלך משלי היה שנ' (שם יז) עגלת בקר הקח בידך ואמרת לזבוח לה' באתי . וכה"א (שם ט) כי זבח היום לעם בבמה . ולא נטלתי משלהם . ובשעה שהייתי חוזר ועושה דיניהם וצרכיהם והולך וסובב על עיירות ישראל שנא' (שם ז) והלך מדי שנה בשנה וסבב בית אל והגלגל והמצפה ושפט את ישראל . דרך העולם בעלי דינים הולכין אצל הדיינין ואני הולך וסובב מעיר לעיר ומכ־ום למקום . וכן משה אמר להם לישראל כי יהיה להם דבר בא אלי וגו' (שמות יח) ואני לא עשיתי כן אלא אני מטריח והולך אצלם.

עין יוסף ולא

ס מינו כרכב וכילקוט : [שמהו כנר וירדו לשאול כו']. כלכב תמיד שכיח כאן משל לגבור : [מדש שכחו טושט בהקדש] . כ"ם גרם שמהו וירדו לשאול תחתית לאחר שירדו חיים שאולה . ופי' כרכב : [ממדין למצרים כיה דרכי ליטול משם ממון] . כלי"ל לעומר כמ"ש שאול תחתית זה גיכנם שאולה זה פי כאדן ודייק מלכאורה כיה מן הדין ליטול משם חמור ומ"מ לו לקחתי ואמר זה לבדו ב"פ לפ ועלה ובשעת הדין כתיב ג"כ וירדו גו' ואח"כ ויאמרו גו' : מהמשכתם שמשמו שמשם לקח לעלמו המלוכה כדי שיכין הכל עבדיים לו כדכתיב (ש"ב ח) ואת חמוריכם יקח ועשה למלאכתו : [עור כל ער להדל] . פי' נלעצר מאד :

(ז) ומהו אל מנחתם . כ"ל ס־כי כקטרת תשים מנחתם : [שים שכיותי מקריב עליכם לקרבן] . כלי"ל כ"ם כרכב : [וכן למעות לכב תלק נאותם מנחתם שיקרבו לו'] . פי' כשעת שכיח כולך למעות לת דוד למלך : [ומני סולך

נִיט גֶעֲנָפֶרט . וְיוּרוּם קְרַח אִיז גְוֹוען קְלֵיין עֶר הָט גְטְרַאבְט אִיךְ וְועל עֶפּעס עֲנְטְפֶּעְרִין וְועט כִּיר מֹשֶׁה צוּ רִיק עֲנְטְפֶּעְרִין אוּנ מָאמֶער וְועט עֶר כִּיךְ כְּנַצַּח זַיין מִיט זַייְנִי רַייְט . דְרוּם אִיז גְלַייךְ צוּ שְׁוַוינְגִין בֶּעְכָּר . וְוִי מֹשֶׁה רַבֵּינוּ הָאט גְזֹעהֶן עֶר עֲנְטְפֶּעְרט יְמִים נָאר נִיט אִיז עֶר פּוּן אִים אֲוֹועק גְנַאנְגֶן וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לְקָרוֹא לְדָתָן וְלַאֲבִירָם הָט מֹשֶׁה גְשִׁיקְט רוּפֶן דָתָן נָאבִירָם וְענְען זִיי אוֹךְ גְשְׁטַאנְען שְׁטַאךְ מִיט וַייעֶר עֶלֶעְנְטִיקִיים . זִיי הָאבֶּן גְזָאגְט מִיר וִוילֶן נִיט אוֹף גַיין וְענְען זִיי נְשְׁטְרוֹכִילְט גְוואַרְען מִיט וַייעֶרי רַייְט . זְענְען מַאכְּי נִיט אוֹף גְנַאנְגֶן נָאר אַרַאפּ גְנַאנְגֶן אַיין גְזוּנְקֶן גְוואָרֶן הַמְּעַט כִּי הֶעֱלִיתָנוּ מֵאֶרֶץ זָבַת חָלָב וּדְבָשׁ נָאךְ וַוייניג נָם דוּ הָאסְט אוּנְז אַרוֹס גְנוּמֶן פּוּן מִצְרַיִם וָום אִיז גְוואַרְן אַז אַגוּט זַיְנְען אַז אַגוּט וַוי נָאסְט גָאר אַזוֹ וַוי נָאסְט גָאר עֶס הָט דָאךְ שְׁטַארְבֶּן . דֶר מָארְד מְרַעְפְּט אוּנְז אַלֶּי טָאג . וַוילְסְטוּ נָאךְ גְרַייכֶן אוֹף אוּנְז וַיחַר לְמֹשֶׁה כְּאוּד הָאט זִיךְ מֹשֶׁה רַבֵּינוּ מְצַעֲר גְוואָרְן וַיֹּאמֶר אוֹף דִיא רַייְט . לְכָשֶׁל אַיינֶר הָט אַוִיכּוּחַ מִיט דֶעם אַנְדֶרִין אַז עֶר עֲנְטְפֶּעְרט אִים צוּ דֶר זַאךְ הָט עֶר הַנָּאה . אֲבָל אַז נִיט הָט עֶר גְרוֹס צַעַר וַיֹּאמֶר אֶל יְיָ אַל תִּפֶן אֶל מִנְחָתָם הָט מֹשֶׁה רַבֵּינוּ נְזָאגְט צוּ נָאט אַזוֹ נָאסְט זִיךְ נִיט קֶעְרִין צוּ זַייעֶר מִנְחָה וָוארוּם יִדֶּן בְּרֶעְנְגִין אַלֶּי טָאג אֲקַרְבֵּן מִנְחָה צוּ נָאט אִין דֶר מִנְחָה הָאבֶּן אַהֲלָק כָּלָל יִשְׂרָאֵל עֶם קוּמְט פּוּן שׁוּתְפוּת . הָאט מֹשֶׁה גְבֶּעטִין נָאט וַויל קְרַח הָט זִיךְ אָפּ גְשַׁייד פּוּן כָּלָל יִשְׂרָאֵל דְרוּם זָאל זַיין חֵלֶק מִנְחָה נִיט צוּ גְנוּמֶן וֶועְרִין פַּר דִיר . דָם פַּייעֶר פּוּן מִזְבֵּחַ זָאל זַיין חֵלֶק נִיט פַּר בְּרֶעְנֶן לֹא חָכוֹר אֶחָד מֵהֶם נָשָׂאתִי קִין אַיין אֵיזֶל הָאב אִיךְ בֵּיי יוּדֶן נִיט גְנוּמֶן דֶר מְנָהָג אִיז אֲמֶעְטְש וָום אִיז עוֹסֶק אִין הַקֶּדֶש נָעמְט עֶר גְצָאלְט פּוּן הַקֶּדֶש פַּר זַיין אַרְבֵּיט אָבֶּר אִיךְ בְּשַׁעַת אִיךְ בִּין גְנַאנְגֶן פּוּן מְדָיָן קִין מִצְרַיִם הָאב אִיךְ נִיט גְנוּמֶן אַיין אֵיזֶל פּוּן יוּדֶן נָאר אִיךְ בִּין גְפָארֶן אוֹף מַיינֶם . אִיךְ הָאב נִיט הָט גְרִירְט אַפְרוֹמָה פּוּן יוּדֶן בֵּיז אַהֲרֹן . עֶם שְׁמוּיט שְׁמוּאֵל הַנָּבִיא הָאט אוֹךְ גְזָאגְט הִנֵּה עֲנוּ בִּי נֶגֶד יְיָ וְנֶגֶד מְשִׁיחוֹ זָאגְט עֲדוּת אוֹף מִיר קֶעְנֶן נָאט אוּנְז קֶעְנֶן זַיין גְנַאךְ בֶּעטֶן אוֹף הָאב אִיךְ גְבֶּרֶעְנְגְט אַקְרְבֵּן פַּר אַיין בֶּעְטֶן רַהֲמִים אוֹף אַיין אִיז גְוואָרֶן מַיין קָנוֹס . דָעם אָקְס וָום אִיךְ הָאב גְבֶּרֶעְנְגְט אַקְרְבֵּן פַּר אַיין בֶּעְטֶן רַהֲמִים אוֹף אַיין אִיז גְוואָרֶן מַיין קָנוֹס . אוּנ בְּשַׁעַת אִיךְ בִּין גְנַאנְגֶן זָאלְסְטוּ נָעמְט כִּיט אוּנ זָאלְסְט זָאגֶן דוּ בִּיסְט גְקוֹמֶן שְׁעִקְטִין אַקְרְבֵּן . כְּדֵי שֶׁאוּל הַמֶּלֶךְ פּוּן אַרִינְד זָאלְסְטוּ נָעמְט כִּיט אוּנ זָאלְסְט זָאגֶן דוּ בִּיסְט גְקוֹמֶן שְׁעִקְטִין אַקְרְבֵּן . אִיז דָם קָאלְב גְוואָרֶן כִּיין נִיט פּוּן דִיא יוּדֶן . אוּנ בְּשַׁעַת

זלא הרעותי את אחד מהם שלא דיברתי את הזאב ולא זכיתי את החייב . כשראה משה שעמדו בנאותם ובמרדיהם אמר להם אתם יודעים ויאמר משה אל קרח אתה וכל עדתך היו לפני ה' וקחו איש מחתתו. ויקחו איש מחתתו הלך קרח כל אותו הלילה והיה שמעה את ישראל ואומר להם ומה אתם סבורים שאני עוסק ליטול אותה הגדולה לעצמי אני מבקש שתהא הגדולה חוזרת על כולנו שמשה נטל מלכות לעצמו ואת הכהונה הגדולה נתנה לאהרן אחיו לחק עולם . והיה הולך ומפתה כל שבט ושבט כראוי לו עד שנשתתפו בידו . מנין אתה יודע שבשעה שנתכנסו והקריבו כולם מדברים היו שנא' ויקהל עליהם קרח את כל העדה . כיון שנתכנסו ובאו עמו מיד וידבר ה' אל משה ואל אהרן לאמר הבדלו מתוך העדה הרעה הזאת וגו' ויפלו על פניהם ויאמרו אל אלהי הרוחות וגו' אמר לפניו רבש"ע מלך ב"ו שמרדו עליו בני המדינה ועמדו וקללו את המלך או את שכוחיו אם הם עשרה או עשרים מהם משלח לשם לגיונותיו ועושה ממנו אנדרולומסיא ומסייף הטובים עם הרעים לפי שאינו מביר בהם מי מרד ומי לא מרד מי כבד את המלך ומי קללו . אבל אתה יודע מחשבותיו של אדם ומה שבלבבות והכליות יועצות ויצרי בריותיך אתה מבין ואתה יודע מי חטא ומי לא חטא מי מרד ומי לא מרד אתה יודע רוח של כל אחד ואחד מהן . לכך נאמר אל אלהי הרוחות לכל בשר וגו' . אמר להם הקב"ה יפה אמרת אני מודיע את הדבר מי חטא ומי לא חטא :

(ח) וידבר ה' אל משה לאמר דבר אל העדה לאמר העלו מסביב ואעפ"י ששמע משה מפי הגבורה כך . לא אמר להם עד שהלך והתרה בהן שנא' ויקם משה וילך אל דתן ואבירם . להודיע רשעתן שאע"פ שהלך משה ברגליו אצל הרשעים קשים לרצות . מה עשו לא רצו לצאת מאהליהם כנגדו . כשראה משה כך אמר עד כאן היה עלי לעשות . מיד וידבר אל העדה לאמר סורו נא מעל וגו' . שנו רבותינו ד' נקראו רשעים אלו הן הפושט ידו לחבירו להכותו

עץ יוסף

אע"פ

כולך וסופך מעיר לעיר וממקום למקום ותמוך שלי] . כנ"ל וכ"פ ומ"ש לנוקת על מפסה : [תירגו לפניו רכסע"ש] . כנ"ל : [ועמדו וקללו כרכב : [תמך לכם לחתם יודעים] . ככי תיכות לינו כלבב ובתכת מל לחת] . כנ"ל : [מדלמעכית] פי' גז"ד כנ"ל . [ומסייף] : פי' כותת דפוס ווינציא : [כלפ מדבריס היו] . פי' מדבריס היו דברי ריב כתרב : [יפה למרתם תני מודיע] . כנ"ל :

כלית

אִיהּ פְּלָעג אוּם פָּארין פּוּן אַיין שְׁטָאט אִין דֶּר אֲנְדֶרֶר שְׁטָאט מְשָׁפִּטִין דִּי יוּדֶן אִיז דָּאךְ דֶּר שְׁמַיְיגֶר אַז דִּיא וָאם הָאבֶּן אַנִישָׁעפְט קוּמֶן צוּם בֵּית דִּין אָבֶּר אִיהּ פְּלָעג פָּארין צוּ זַייא פּוּן אַיין אָרְט צוּם אַנְדֶרֶן אָרְט אוֹף מַיְינִי הוֹצָאוֹת . אוֹף הָט מַיין אַייזִיל . אַז הָט מֹשֶׁה רַבֵּינוּ אוֹהּ גְּזָאגְט אִיהּ הָאבּ פּוּן דִּי יוּדֶן קֵיין שׁוּם הַנָּאָה נִיט גְּהָאט וְלֹא חֲמוֹר אֶחָד מֵהֶם אִיהּ הָאבּ נִיט שָׁלָעכְט גְּמַאן קֵיין שׁוּם יוּד . בַּיי אַיין דִּין הוֹרָה הָאבּ אִיהּ נִיט צוּ גְּפִסְקִית אֵיינֶם אִינְיָעכְטֶן מָאכֶן אִים אוּם גֶּרֶעכְט . אוּג נִיט קֵיין נֶרֶעכְטֶן מָאכֶן אִים גֶּרֶעכְט . וִוי מֹשֶׁה רַבֵּינוּ הָט גְּזָעהֶן זַייא וָוערִין נִיט בְּעסֶר אוּג הָאלְטֶן זִיךְ בַּיי עֵם זַייעֶרִיגִי זָאגְט עֶר צוּ זַיי בְּרֶעגְט אִיטְלִיכֶר פּוּן אַיִיךְ מָאנֶן קְרִיא קְטוֹרֶת צוּ דֶּעמְפִּין פַּר נָאט . דִּי נַאנְצִי נַאכְט אִיז קֹרַח גְּנַאנְגֶן צוּ זַיין קְאנְפֶּנְיֶיע אוּג הָט זַיי גְּזָאגְט וָום כֵּיינְט אִיר אִיהּ קְרִיג מִיהּ פַּר טִיר אַלֶּיין אִיהּ וִויל גְּרוֹס וָוערִין . אִיהּ מֵיין פַּר צַייהּ אַלֶּי וָוארוּם מֹשֶׁה הָט זִיהּ גְּנוּמֶן דִי נַאנְצִי גְּדוּלָּה עֶר אִיז אֶמֶלְךְ . אַהֲרֹן אִיז אַבּהֶן . לֶאזִין טִיר בַּיי אִים צוּ גָעמִין . אַז אִיז עֶר גְּנַאנְגֶן צוּ זַיי עֶדֶרִין שְׁבָּט בַּיי וַואנֶן עֶר הָט זַיי אִיבֶּר גֶּרֶעט זַיי גְּוָוארֶן שׁוּתְּפִים מִיט ״ם צוּ טָאן דָּם וָום עֶר טוּט הִבְדִּילוּ מִתּוֹךְ הָעֵדָה הַזֹּאת הָט נָאט גְּזָאגְט צוּ מֹשֶׁה מִיט אַהֲרֹן שׁוֵיידְ זִיהּ אֶפּ פּוּן דֶּר שְׁלָעכְטִי קָאנְפֶּאנְיֶיע אִיהּ וָועל זַיי פַּר לֶעגְנֶן וַיִּפְּלוּ עַל פְּנֵיהֶם וַיֹּאמְרוּ אִין מֹשֶׁה מִיט אַהֲרֹן גְּפַאלֶּן אוֹף דִי פְּנֵיעֶר אוּג הָאבֶּן גְּזָאגְט נָאט וָום וַוייסְט אַלֶּי גְּדַאנְקֶן פּוּן מֶעְנְטְשֶׁן דוּא בֵּיסְט נִיט גְּלֵיוִיהּ צוּ אַמֶּלְךְ בָּשָׂר וָדָם אַז אַמְדִינָה אִיז כּוֹעֵד קֶעגֶן אִים אוּג שְׁעלְטִין דֶּעם כֶּלֶךְ אֶדֶר זַיינִי שְׁלוּחִים אוּב צֶעהֶן אָדֶר צְוואֹנְצִיג מֶעְנְטְשֶׁן זִינְדִיגֶן אַז שִׁיקְט עֶר חֵיל הַאַרְגִינֶן אַלֶּי מֶעְנְטְשֶׁן זִינְדִיגִי אוּג נִיט קֵיין זִיכֶּרִיגִי . וָוארוּם עֶר וַוייסְט נִיט וָועֶר עֶם אִיז דָּעֶר זִינְדִיגֶר וָועֶר נִיט . אָבֶּר דוּ נָאט דוּ וַוייסְט דִיא גַּדַאנְקֶן פּוּן מֶעְנְטְשֶׁן . אוּג אַלֶּי זַייעֶרֵי עֲצוֹת וַוייסְט פְּרִיעֶר . וַוייסְטוּ דָּאךְ וָועֶר עֶם אִיז זִינְדִיג אוּג וָועֶר נִיט דַּארְפֶּן דִיא אוּם שׁוּלְדִיגִי נִיט גְּשְׁטְרָאפְט וָועֶרֶן . הָאט נָאט גְּזָאגְט אִיהּ וָועל אַז מָאן אַלֶּי וָועלֶן וַוייסֶן וָועֶר עֶם אִיז אַזִינְרִיגֶר אוּג וָועֶר נִיט הֵעָלוּ מִסָּבִיב לְמִשְׁכַּן קֹרַח הָט נָאט גְּזָאגְט צוּ מֹשֶׁה זָאג אַלֶּי יוּדֶן וָאלֶן אַוֶועק גֵיין פּוּן דָּעם אָרְט וִויא קֹרַח מִיט זַיין קָאנְפֶּאנְיֶיע שְׁטַיִיט זָאלֶן נִיט גְּשְׁטְרָאפְט וָועֶרֶן וָעבֶּן זַיי . אוּג הָאטְש מֹשֶׁה רַבֵּינוּ הָט פּוּן נָאט גְּהָעְרְט אַלֶּי דַייד הָט עֶר נָאךְ גְּזִיכְט שָׁלוֹם אוּג אִיז גְּגַאנְגֶן מִתָּרָה זַיין דָּתָן וַאֲבִירָם דִי רְעכְטִי קְרִיעֶרִים . אִיז עֶר גְּגַאנְגֶן צוּ פּוּם צוּ זַייא . אוּג דִי רְשָׁעִים הָאבֶּן נִיט גְּוָואלְט גֵיין פּוּן גְּעֶגְט צוּ קֶעגֶן אִים . וִויא מֹשֶׁה רַבֵּינוּ הָאט דָּאס גְּזָעהֶן הָאט עֶר גְּזָאגְט מִיין בֵּן אִיהּ שׁוֹן נִיט מְחַוֶּיב צוּ טָאן . אוּנְזֶרִי חֲכָמִים הָאבֶּן גְּלֶעֶרְנְט פַּר פִּיר זָאכֶן הֵייסְט מֶען אַרְשָׁע . דֶּר וָואס הֵייבְט אוֹף זַיין הָאנְד צוּ שְׁלָאגֶן דָּעם חָבֵר . עֵם שְׁטַייט נִיאמֵר לָרָשָׁע לְמָה תַּכֶּה רֵעֶיךָ מֹשֶׁה רַבֵּינוּ הָט גְּזָאגְט רָשָׁע פַּר וָום שְׁלָאגְסְטוּ דַיין חָבֵר . אוּג דָּעֶר

אע"פ שלא הכהו נקרא רשע שנא' (שמות ב) ויאמר לרשע למה תכה רעך הכית לו: נאמר אלא תכה. והלה ואינו משלם שנא' (שמות כא) לוה רשע ולא ישלם. וכי שיש בו עזות פנים ואינו מתבייש לפני מי שגדול ממנו שנא' (משלי כח) העז איש רשע בפניו. ומי שהוא בעל מחלוקת שנא' סורו נא מעל אהלי האנשים הרשעים. ושניהם היו בדתן ואבירם עזות פנים ומחלוקת. מחלוקת באותיות נדרש כתב מ' מרה. ח' חרון. ל' לוקין. ק' קללה. ת' תועבה. וי"א תכלית כלייה מביא לעולם. ויעלו מעל משכן קרח דתן ואבירם כיון שראו כך שנסתלקו ישראל מסביבותיהם יצאו מחרפין ומגדפין שנא' יצאו נצבים ולהלן כתיב (שמואל ב טז) ויגש הפלשתי השכם והערב ויתיצב ארבעים יום. פתח משה ואמר כדכתיב ויאמר משה בזאת תדעון כי ה' שלחני וגו' אם כמות כל אדם ימותון אלה. מלה"ד לשושבין בתו של מלך שהיו עדותיה בידו עמד אחד מן המסובין כנגדו וקלל את השושבין וא"ל לא היו בתולים לבתו של מלך. עמד השושבין כנגד המלך וא"ל אם אין אתה מוציא את זה להרגו בפני הכל הריני אומר בודאי שלא נמצאו בתולים לבתו של מלך. מיד אמר המלך מוטב לי להרוג את זה ולא יוציא השושבין שם רע על בתי. וכך קרח נחלק על משה ואמר מלבו ומעצמו אמר משה את כל הדברות האלה. ותבקע פתח משה ואמר בזאת תדעון כי ה' שלחני אם כמות כל האדם ימותון אלה אף אני אומר לא ה' שלחני ומלבי אמרתי:

(ט) וידבר ככליותו לדבר את כל הדברים האלה. ללמדך שמכל מקום שהוא רוצה מצמית את הפורעניות. וירדו הם וכל אשר להם חיים שאולה י"א חיים נדונין עד עכשיו. ותכס עליהם הארץ הם אבדו ולא שרשותן אלא נעשו החתיהם שרי מאות. וכל ישראל אשר סביבותיהם נסו לקולם שהיו צווחין כשה רבינו הצילנו. ואש יצאה מאת ה' וגו' אלו היו נבלעים ואלו היו נשרפין וקרח עומד בין השרופים שא"ל משה ואתה ואהרן איש מחתתו וקרח לקה יותר מכלם שנשרף ונבלע. ולמה נעשה בו שני דינין שאילו נשרף ולא נבלע הרי הבלועים מתרעמין ואומרים שלא הביא עלינו את כל הפורעניות הזה אלא קרח והרי הן נבלעין וקרח ניצול. ואילו

עין יוסף נבלע

(ת) הכית ל"ג תלה תכה. דמע"ג דמסכתן עתיד במקום עבר אף (ט) אני אומר לה' שלחני. ככוונה כזה שמש לה' ישמש כ' במקרא לו כל שמועה כפ"ת. קרח יתהזק בדבריו (יפ"ת): [מ' מרה]. בדבר גדם מ' מכה: [וי"ת מכלית וכלנו לפ קוף יסיכ כופר ותומ' לה' שלחני כלומר שבעניו יתפרש כליה]. פי' כך נדרש כהיות של מחלוקת וכוח נשון כלייה: [והנקע כחילו כוח יוסד בו שרשי תומרים כן. ולה לקח מכס נקמה פתח משה]. תיכת ותבקע מיותר: (יפ"מ): פי' שרכוהם ופימתם שכיחה מוקמת על כעס

וָם בְּאַרְגְט גְעלָט אוג וויל ניט בַּאצָאלֶן. עָם שְׁטָיִיט לוֹה רָשָׁע ולא יְשַׁלֵּם דָער רָשָׁע בָּאַרְגְט אוג וויל ניט בַּאצָאלֶן. אוג דָר וָם אִיז אַיִן עַזוּת פָּנִים קֶעגְן אַיִן עֶלְטֶרִין הָט קֵין בּוּשָׁה ניט. עָם שְׁטָיִיט הָשָׁו אִישׁ רָשָׁע בִּכְּנִיו דָר וָם אִיז אַיִן עַזוּת פָּנִים אִיז עֶר אַרְשָׁע. אוג דָער וָם אִיז אַבְּעל מַחֲלוֹקֶת שְׁטָיִיט דָא סוּרוּ נָא מֵעַל אָהֳלֵי הָאֲנָשִׁים הָרְשָׁעִים קְרַט זִיךְ אָפּ פּוּן דִיא נְצָעלְטִין פּוּן דִיא רְשָׁעִים. אוג אִין דָתָן וַאֲבִירָם אִיז גְּוִוען בֵּיידִי זַאכָן עַזוּת פָּנִים טִיט בַּעֲלֵי מַחֲלוֹקֶת. מַחֲלוֹקֶת אִיז פִּינְף אוֹתִיוֹת דָר אוֹת מ' מַאכְט (מָרָה) בִּיטֶר אִיז זִיא. אוֹת ח' מַאכְט (חָרוֹן) גְרוֹם פּוּן נָאט אִיז אוֹף זִיא. אוֹת ל' מַאכְט (לוּקִין) זִיא וָועְרִין גְשָׁלָאגֶן. אוֹת ק' מַאכְט (קְלָלָה) זִיי וָועְרִין פַּר שָׁאלְטֶן. אוֹת ת' מַאכְט (תּוֹעֲבָה) אוּם וָועְרֶדִיג זָעְנִין זִיי. אָדֶר עָם מַאכְט (תַּכְלִית) אַפָּאר עֶנְדִינְג בְּרֶענְגְט זִיא אוֹף דָר וָועלְט וּמֵעַל מֵעַל מְשִׁכֵּן קֹרַח דָּתָן וַאֲבִירָם וִוי דָתָן וַאֲבִירָם הָאבֶּן גְּזָעהֶן אַז אַלֵּי יוּדֶן גֵיעֶן אַוָועק פּוּן זֵייעֲרִי גְצָעלְטֶן וָעגִין זִיי אַרוֹם גְּנָאנְגֶן עֶעסְטֶרִין אוג רֶעדִין אוֹף מֹשֶׁה רַבֵּינוּ בִּזְאת תֵּדְעוּן כִּי יְיָ שְׁלָחַנִי הָאט מֹשֶׁה גְּזָאגְט טִיט דֶעם וָועט אִיר וִויסֶן אַז נָאט זָאגְט מִיר אַלֵּי זַאכֶן נִיט אִיךְ אַלֵּיין טְרַאכְט אוֹם. אַז אַיְיעֶר טוּט וָועט זַיין אַנְיְיעֶר טוּט נִיט וִוי אַלֵּי מֶענְטשֶׁן שְׁטַארְבֶּן וָועט זַיין אַסָּיקֶן אַז אִיךְ טוּא אַלֶּעם פּוּן נָאט וַיְהִי כְּכַלּוֹתוֹ לְדַבֵּר אֵת כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וִוי מֹשֶׁה רַבֵּינוּ הָט אָפּ גְּנָאגְט דִי רֶייד אִיז צוּ שָׁפָּאלְטֶן גְּוָוארֶן דִיא עֶרד אוּנְטֶר זִיי אוג זָעגְן אַלֵּי אַיְין גְּזוּנְקֶן גְּוָוארֶן. עֶבְּרִיגֶר הַיְיט אַרַיין אִין גֵיהִנֹּם אוג וָועְרִין דָארְטֶן נְמְשְׁפְּט בִּיז הַיְינְטִיגֶן טָאג אוג אוֹף זַיְיעֲרִי עֶרְטֶר זָעגְן גְּוָוארֶן בַּאלְד אַנְדֶרִי נְשִׁיאִים. אַנְדֶרִי הָארֶן אִיבֶּר טְזִינְד. אַנְדֶרִי הָארִין אַיבֶּער הִנְדֶעְרְט וְכֹל יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר סְבִיבוֹתֵיהֶם נָסוּ לְקוֹלָם אוג אַלֵּי יוּדֶן וָעם זָעגְן נְשְׁטַאנְגֶן עֶבֶּן זִיא זָעגְן אַנְטְלָאפֶן גְּוָוארֶן פּוּן דֶעם קוֹל זִיא הָאבֶּן גְשְׁרִיגֶן משֶׁה רַבֵּינוּ זִיא אוּנְז מַצִּיל. עָם הָט אֶבֶּר שׁוֹן ניט גְּהָאלְפֶן זַיְיעֶר גְשְׁרַיי אוג גְּבָּעט. אוג אַפִּיְיעֶר אִיז אַרָאפּ פּוּן הִימֶל אוג הָט פַּר בְּרֶענְט דִי צְוַויי הוּנְדֶרְט אוג פּוּפְצִיג מֶענְטשֶׁן דִי שׁוּתְּפִים פּוּן קֹרַח. אוג קֹרַח אַלֵּיין אִיז פַּאר בְּרֶענְט גְּוָוארֶן אוג אַיְין גְּזוּנְקֶן גְּוָוארֶן. פַּר וָם הָט אִים נָאט נְמְשְׁפְּט מִיט בֵּיידִי זַאכֶן. פְּרִיעֶר הָט אִים אַרוֹם גְּרִינְגִילְט אַפִּיְיעֶר וִוי עֶר הָט גְּהָאלְטֶן דָעם פַּיְיעֶר פַּאן אִין הָאנְט מִיט דִיא קְטוֹרֶת אוג עָם הָט זִיךְ גְּקוֹלְעֶרְט דָר פַּיְיעֶר אַרוֹם אִים בִּיז וָואנֶן עָם הָט אִים

נבלע ולא נשרף היו השרופים מתרעמין ואומרין שלא הביא עלינו את הפורעניות הזה אלא קרח והרי הן נשרפין והוא ניצול לפיכך נדון בב' מיתות. להט האש החלה לעיני כל השרופים ביחד דיתה המחתה והקטרת בה וקפלתו האש ככדור והאש מגלגלת בו עד שהביאתו לפי הארץ לבין הבלועים שנא' ותפתח הארץ את פיה וגו':

(י) ואון בן פלת. למה נקרא שמו און שכל ימיו באנינות היה. בן פלת שנעשו לו נפלאות. אמר רב און בן פלת אשתו הצילתו אמרה לו מה ליך בהדין פלוגתא אי אהרן כהנא רבא את תלמידא. אי קרח יהיה כהנא רבא את תלמידא אמר לה ידענא דכולא בנישתא קדישא דכתיב כי כל העדה כלם קדושים מה עבדת אשקותיה חמרא וארויתיה ואגניתיה בערסיתיה והוה יהבא אבבא דביתא וסתרתיה למזיה כל מאן דאתא בשביל און בעלת חזייה והדרא אדהכי והכי איבלעינהו ארעא. היינו דכתיב (משלי יג) חכמות נשים בנתה ביתה זו אשתו של און. ואולת בידיה תהרסנה זו אשתו של קרח. ויקומו לפני משה נשיאי עדה מיוחדין שבעדה קרואי מועד שיודעין לעבר את השנים ולקבוע את החדשים והתקופות אנשי שם שהיה להם שם בכל. וישמע משה ויפול על פניו מה שטבע א"ר שמואל בר נחמני א"ר יונתן מלמד שחשדוהו באשת איש שנא' ויקנאו למשה במחנה. א"ר חייא בר אבא אמר רב מלמד שכל אחד ואחד קנא לאשתו מן משה. ויקם משה וילך אל דתן ואבירם ארשב"ל מכאן שאין מחזיקין במחלוקת. אמר רב כל המחזיק במחלוקת עובר בלאו. הוא שנא' ולא יהיה בקרח וכעדתו. רב אסי אמר ראוי הוא להצטרע כתיב הכא כאשר דבר ה' ביד משה לו. וכתיב התם (במדבר ג) ויאמר ה' לו עוד הבא נא ידך וגו'. אמר רב חסדא כל החולק על רבו כאילו חולק על השכינה שנא' בהצותם על ה'. א"ר חמא בר חנינא כל העושה מריבה עם רבו כאילו עושה מריבה עם השכינה שנא' (במדבר כ) המה מי מריבה אשר רבו בני ישראל את ה'. א"ר חנינא בר פפא כל המתרעם על רבו כאלו מתרעם על השכינה שנ' (שמות

ענף יוסף עץ יוסף לא

(י) כלמד שחשדוהו בא"א. דאיתא בסוט' אז"ל כל המתנאה לסוף נכשל בא"א גם אמרי כל המתנאה כאלו בא על כל העריות וידוע שבכל מקום שתמצא קדושה שם תמצא גדר עריה כי העריות מחללי הקדושה. ואמר קרח מסברא דנפשיה הרי כל העדה כולם קדושים גדולים מעריות וא"כ מדוע תתנשא להשת"ר ולהתנאות כי דבר זה יגרום לכם שתהיו נכשלים בא"א ותחללו קדושת הגם תיזה הבין משה שקרח חשדו בא"א ר"ל שיהיה נכשל לסוף בא"א לכך נאמר וישמע משה ויפול על פניו (כלי יקר): שמדמין

כעס כי היו כולם כאיש עדה אחד ואהר קנא לאשתו מן משה. ויקם משה וילך אל דתן ואבירם ארשב"ל מכאן שאין מחזיקין במחלוקת. אמר רב כל המחזיק במחלוקת עובר בלאו. הוא שנא' ולא יהיה בקרח וכעדתו. רב אסי אמר ראוי הוא להצטרע כתיב הכא כאשר דבר ה' ביד משה לו. וכתיב התם (במדבר ג) ויאמר ה' לו עוד הבא נא ידך וגו'. אמר רב חסדא כל החולק על רבו כאילו חולק על השכינה שנא' בהצותם על ה'. א"ר חמא בר חנינא כל העושה מריבה עם רבו כאילו עושה מריבה עם השכינה שנא' (במדבר כ) המה מי מריבה אשר רבו בני ישראל את ה'. א"ר חנינא בר פפא כל המתרעם על רבו כאלו מתרעם על השכינה שנ' (שמות

(י) באנינות. פי' מתאבל על שכיב עמכם תחלה כעלה: [מעשה קרח ועדתו: [הכרכסה זו תשמו על קרח]. שכינה כסיתה לתחתון ולכל הממונים: [מלמד שחשדוהו בא"א] . לפי שפירש מן כחשו ע"פ סדבור וכו' ניגעי כדור תומרים עד"ל ניעוד תשם לפרוע מן כחשו כל ימיו: ודקנאו למשה דמשמע כל זמן שכיב במה:ס קנאו לנשותיכם עד שנעשה תכלו מתוך למחנה וזכו ויפול על פניו מחמם כיסופיא כמו אתי"ו (מכרים"ח):

מתי

נִבְרֵאכְט אִין נְרוּב אַרַיין צוּ דִי צַיין גְּוּנְקֶעני מֶעְנְטֶשֶׁן. וא"ן בֶּן פֶּלֶת אוֹן בֶּן פֶּלֶת פְרִיעֶר הָט עֶר נְהַאלְטֶן מִט קרַח אוּנ הָאט בְּאֵדֶּד תְּשׁוּבָה נְטָאן אוּנ אֶפּ נְטָרֶעטִין פּוּן דֶעֶר קָאנְפָאנְיֶע. זַיין נַוייב אִיז נְוועֶן אַצְדֵיקת אַז עֶר הָט אִיר נְזָאגְט מִיר וַיילֶן זִיךְ כְּרִיגֶן מִיט מֹשֶׁה רַבֵּינוּ הָט וִיא אִים גְזָאגְט וָם וָועט דִיר קוּמֶן דֶר פּוּן. צוּ אַהֲרֹן אִיז אַכְּהֶן צוּ קרַח וָועט זַיין אַכְּהֶן. דִיא וָועכְט דָאךְ נִיט זַיין אַז הָאט זִיא אִים אֶפּ גֶרֶעט פּוּן כְּרִיג. אוּנ טָאמֶר וָועט קוּמֶן מֶעְנְטֶשֶׁן פּוּן דֶעֶר קָאנְפָאנְיֶע צוּ אִים הָט זִיא אַז נְטָאן הָט צוּ פְּלָאנְטִיט אִירֶע הָאר אוּנ דָאט זִיךְ גֶזֶעצְט אוֹף דֶעֶר שְׁוֶועל פּוּן דֶעֶר טִיר. וָועֶר עֶם אִיז גְקוּמֶן אוּנ הָאט זִיא גְזֶעהֶן זַיין צוּ פְּלָאנְטִיט דִיא הָאר אִיז צוּ רִיךְ גְנַאגְן בִּיז וַואנֶן קרַח מִיט זַייני מֶעְנְטֶשֶׁן זֶעעֶן זַיין גְזוּנְקֶן גְוָואכְן. דָאס זָאגְט דֶר פָּכוּךְ תְּכֵבֶת נָשִׁים בִּנְתָה בֵיתָהּ דִיא קְלֶיגֶע וַוייבֶר טוּט בּוּעֶן. זַייעֶר שְׁטוּב דָם מַיינְט מֶען דָם וַוייב פּוּן אוֹן בֶּן פֶּלֶת וַאנֶּט דִיא נַארִישֶׁע אִשָּׁה שׁוּט מִיט דִיא הֶעגְד צוּ פִּירֶן אִיר שְׁטוּב דָם מַיינְט מֶען דָם וַוייב פּוּן קרַח. רב הָט גְזָאגְט דֶעֶר וָאס הָעלְפְט צוּם קְרִיג אִיז עֶר עוֹבֵר אוֹף אַלֶּה וָאס שְׁמַיְיט וְלֹא יִהְיֶה קִרְחִי וְכַעֲדָתוֹ עֶם זָאל קֵיינֶר שׁוֹן נִיט זַיין אַזוֹ וִוי קרַח מִיט זַיין קָאנְפָאנְיֶע. רַב אַסִי זָאגְט עֶר אִיז רָאוּי צוּ זַיין מְצוֹרָע. עֶם שְׁמַיְיט בְּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְיָ בְּיַד מֹשֶׁה אַזוֹ וִוי נָאט הָט גֶרֶעט אוֹף דֶר הַאנְד פּוּן מֹשֶׁה רַבֵּינוּ בְּשַׁעַת עֶר אִיז גַנַאנְגֶן קֵיין מִצְרַיִם אִיז דִיא הַאנְד מְצוֹרָע גְוָואכְן. רב חִסְדָּא זָאגְט דֶר וָואס קְרִיגְט אוֹף דֶעם רַבִּין אִיז גְלַייךְ וויא עֶר קְרִיגְט אוֹף דֶעֶר שְׁכִינָה. עֶם שְׁמַיְיט בְּהַצּוֹתָם עַל יְיָ זַייעֶר קְרִיגֶן אוֹף נָאט הָאבֶּן גְקְרִיגְט אוֹף מֹשֶׁה רַבֵּינוּ שְׁמַיְיט גְקְרִיגְט אוֹף נָאט. רַב חָמָא זָאגְט דֶר וָוס מַאכְט אַשְׁטַיקֶל קְרִיג מִיטֶן רַבִּין אִיז גְלַייךְ וִוי עֶר גַיאכְט אֲקְרִיג מִיט דֶר שְׁכִינָה. עֶם שְׁמַיְיט הִכָּה מִי מְרִיבָה אֲשֶׁר רָבוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת יְיָ דָם אִיז דִיא קְרִיג וָואכְן דִי יוּדֶן הָאבֶּן גְקְרִיגְט מִיט נָאט. רַב חֲנִינָא בַּר פָּפָּא זָאגְט דֶר וָוס אִיז מִתְרַעֵם אוֹפֶן רַבִּין אִיז גְלַייךְ וִוי עֶר אִיז מִתְרַעֵם אוֹף דֶר שְׁכִינָה. עֶם שְׁמַיְיט לֹא עָלֵינוּ תְּלוּנוֹתֵיכֶם כִּי עַל יְיָ נִיט אוֹף אוּנְז אִיז

אייער

עו) לא עלינו תלונותיכם כי על ה' א"ר אבהו כל המהרהר אחר רבו כאלו מהרהר אחרי השכינה שנא' (במדבר כו) וידבר העם באלהים ובמשה

(יא) **דרש** רבא מאי דכתיב (חבקוק ג) שמש ירח עמד זבול ה. מלמד שעלו השמש וירח לזבול ואמרו לפניו רבש"ע אם אתה עושה דין לבן עמרם נצא ואם לאו לא נצא. עד שזרק בהם חציו שנא' לאור חציך יהלכון. אמר להם הקב"ה לכבודי לא מחיתם לכבוד ב"ו מחיתם והאידנא עד דמחו להו לא נפקי. דרש רבא מאי דכתיב אם בריאה יברא ה' אמר משה לפני הקב"ה רבש"ע אם נברא גיהנם מוטב ואם לאו יברא. למאי אילימא למהדר למברייה הא כתיב (קהלת ג) אין כל חדש תחת השמש. אלא לאקרובי פתחא. ובני קרח לא מתו (במדבר כו). תנא משום רבינו מקום נוכבר בגיהנם וישבו עליו. א"ר בר בר חנא זימנא חדא אזלינא באורחא ואמר לי ההוא טייעא תא אחזי לך בלועי דקרח. אזלי חזאי הרי בזעא דקא נפק קוטרא מיניה. הא שקיל נבבא דעמרה ואמשייה במייא ואותביה יתיה בריש רומחא עילויה ואיחרוך ונפל. ואמר לי אציית מאי שמעת. שמעי דהוו קאמרי משה אמת והורתו אמת והן בדאין אמר לי כל תלת"ן יומין הוה מהרר להו גיהנם כבשר בתוך קלחת ואמרי הבי משה אמת והורתו אמת והן בדאין. ולע"ל הקב"ה עתיד להוציאן ועליהן אמרה הגה ה' מטית ומח יה מזריד שאול ויעל (ש"ב ב):

מכאן ועד סוף הפרשה לא נאמרו בילמדנו כתיבת יד כאשר הדעת נותנת שהם מדפוס ונמצאו. לך בכל הדפוסים נמצאו.

(יב) **מנצפ"ך** האותיות כפולות צופים אמרום. לך לך רמז נרמז לאברהם למאה שנה יוליד יצחק כי עצמת ממנו מאד (בראשית כו) רמז נרמז שהוא וזרעו עצומים בשני עולמים. נו"ן ליעקב הצילני נא (שם כה) ניצב בשני עולמים. פ"ף ליוסף פקד פקדתי (שם נ). פקד בעה"ז פקדתי לעה"ב. צ"ץ הנה איש צמח שמו ומתחתיו יצמח (זכריה ו) זה משיח וכה"א (ירמיה ג) והקמותי לדוד צמח צדיק. ששים המה מלכות (שיר ו) כ' ספרים הוסיף עליהם י"א מן הרי עשר חוץ מן יונה שהוא בפני עצמו. ושש סדרים ותשעה פרקים דת"כ הרי ששים המה מלכות. ושמונים פילגשים (שם) ששים מסכתות פ' בתי מדרשות שהיה בירושלים כנגד פתחיה. ועלמות אין מספר משנה החיצונה. הנה מטתו שלי"מה ששים גבורים (שם ד) כנגד אותיות של יברכך ה' וישמרך. השט"ן בגימטריא כמנין ימות החמה שבכל השנה הוא שלים להלשיז חוץ מיום הכפורים. א"ר

עין יוסף

(יא) **מאי** דכתיב כו' עמד זבולה. וכת' בחקוק קציעי כדכתיב ויתן ממ"ן. [נו"ן ט"ן ליעקב]. כ"ל וה"ל נו"ן פשוט ונו"ן כפול. לוחם מלכים בחקוק סממים וזבול למעכ"ם מן כחקוק סל"נ"י נמ"ן]. פי' וכיוצו מכי נוכ"ן]: [פ"ת ליוסף פקד יפקוד פקיד כעוה"ז יפק ד' לעוה"ב]. כ"ל (ת"ח): [וכקיעותי לדוד נכצו"ן]. כ"ל (ת"ח): [שם ת"ח: עושה דין לבן עמרם]. ממחלוקתו של קרח. ומסתם לכו דכתי קרח כ"ת מחלוקתו של קרח כייוצו ג"כ מכי נדי"ק. [משים כמה מלכו']. כדפי' קומכנכצילת מדרש תנחומא כפ' ח"ר (שם"ו): [שם ת"ח: עושה דין לבן עמרם]. כ"ל (ת"ח): [וכקיעותי לדוד נכצו"ן]. כתוב ממשים. וכתיב כתוב אחר המשים. וכסוף כפעין מכיק כתי מתלת רשם מכית רשע ומסתם לכו דכייוצו קרח כתיב בחריש שמש (יהושע י') כ"ל ימת ע"ד זבולה (שם"ו) וע' כפ"ד הנדרים במכרש"ת ורי"ף. [וכפירקין עד דמתו לכו לא נפקו]. פי' ומתו ועד עתה לית יוכלתי עד שמכין תותם: [טויעת]. כוותר ישמעאל. [תת לחזי לך]. כוותר [ותרחם לך מקום בניעתן]: [חזי מזלי כו']. כלכו ורלו ג' נקטים עמן יוכ"ן מכ"ך בכקטים: [כת מקיל נגכת]. מלת כת מיותר. ופיקיוו. לוחו טייעת נקת גיזת למר ומרחם כמים וכוזיבה וקנעה ברחם כרומת וכוזיבו למקום טילת לוחו עכן ומחרך מן כתוב טילת משם וכל מן כרוח: [ותחמ ליה תלית]. פי' כסכת מה דשמעית [ת"ל כל תלתין]. כ"ל:

(יב) **צופים** לשמרום. פי' כניחים שנקראו צופים כם לשמרום. ובגמרא מסיק שנשתכחו והזכו בניחים ויסדום [לך לך רמז]. פי' לך לך פג"ת ריש מאמר ישחק וכו' ועוד סמדרש רמזיס ממקומות שנכתב לוחות מנופ"ך כפולות ושלח כרש הקב"ה דבר ה' לנבלעם. [למחה שמם יוליד ישחק]. מ"ש ליעקב כי עלמת ממנו מאד]. כ"ל (ת"ח) וכ"ל ממנו מאד שני כתמס

אַייֶער כִּירְמְלוּנְג נָאר אוֹף נָאט . רַבִּי אַבּוּהוּ זָאגְט דָּר וָוס טְרַאכְט נָאךְ אוֹפִּין רָבִּין גֶּפָּעלְט אִים נִיט זַייני מַעֲשִׂים אִיז גְלַייךְ וִויא עֶר אִיז מְהַרְהֵר אוֹף דֶּר שְׁכִינָה . עָם שְׁמַייט וַדַּבֵּר הָעָם בֵּאלֹהִים וּבְמֹשֶׁה דָּאם פָּאלְק הָט גֶּרעט אוֹף נָאט אוּן אוֹף מֹשֶׁה אִיז גְלַייךְ מֹשֶׁה רַבֵּינוּ מִיט דֶּר שְׁכִינָה . רָבָא הָאט גְּדַרְשׁוּת דָּם וָוס שְׁמַייט שֶׁפֶּשׁ יִרַח עֲבַד זְבוּלָה דִּי זוֹן כִּיט דָּר לְבָנָה זָענֶן נְשָׁמַאנֶן אִין דֶּעם הִימֶל וָוס הַייסְט זְבוּל אִיז דָּאךְ דִּי קְשָׁיָא דִּיא זוֹן כִּיט דָּר לְבָנָה זָענֶן דָּאךְ אִין הִימֶל וָוס הַייסְט רָקִיעַ אוּן וִוי עָם שְׁמַייט מִפְּנֵי אוֹתָם אֱלֹהִים בְּרַקִּיעַ גָּאט הָט גֶּגעבֶּן דִּי זוֹן כִּיט דָּר לְבָנָה אִין דֶּעם הִימֶל וָוס הַייסְט רָקִיעַ . דָּר תֵּירוּץ אִיז דִּיא זוֹן כִּיט דָּר לְבָנָה זָענֶן אַרוֹף גֶּנַאנֶגֶן אִין אֲנֶדֶרִין הִימֶל וָוס הַייסְט זְבוּל אוּן הָאבֶּן נָאט צוּ נָאט אוֹב דִּיא וָועלְט נִיט טוֹעֶן אַמְשָׁ"ו צוּ מֹשֶׁה בֶּן עַמְרָם וָועלֶן מִיר נִיט גִּין לַייכְטֶן דִּיא וָועלְט . דוֹרְךְ אִים אִיז זַיין גְּוּוּאלְט גְּוּוּאכְן אַז פִּיל מֶענְטְשֶׁן בִּיז וַואנֶן נָאט הָט זַיי גְּוּוּארְפֶּן פַּייֶן זַיי כִּוזֶן גִּין שַׁיין דִי וועלְט . אוּן נָאךְ בִּיז הַייגְט בִּיז וַואנֶן מֶען וַיארְפְט זַיי נִיט מִיט פַּייֶן גַּייעֶן זַיי נִיט לַייכְטֶן . רָבָא הָאט גְּדַרְשׁוּת עָם שְׁמַייט אִם בְּרִיאָה יִבְרָא יְ אוֹב דִּיא טִיר פוּן גֵּיהִנֹּם אִיז אוּנְטֶר זַיי אִיז גוּט . אוּן אוֹב נִיט זָאל

אמי בר אבא אברהם עד שלא נימול ולא הוליד היה חסר ה' אברים נתוסף ה' ונעשה שלם והוליד ונקרא אברהם מנין אותיותיו . שרי פליגי בה הרי אמוראי חד אמר נחלק היו"ד לשנים ה' לאברהם וה' לשרה וחד אמר יו"ד שנטל משרה קרא תגר עד שבא יהושע והוסיף לו יו"ד שנא' (ירמיה יג) ויקרא משה להושע יהושע והושיעו מעצת מרגלים . יצחק יו"ד כנגד עשרה נסיונות . צ' תשעים שנה לשרה נולד . ח' לשמונה ימים נמול . ק' ק' שנים חיי אברהם כשנולד . יעקב על שמו נקרא מולדותיו העשירי למפרע לוי עשירי חשוב מבניו עד לוי היו לו י' בנים ולוי היה עשירי ונתנו מעשר למקום לקיים וכל אשר תתן לי עשר אעשרנו לך (בראשית כח) . ע' בשבעים נפש . ק' כנגד אותיות הברכה ויתן לך הוצא משם השם נשתיירו מאה . ב' כנגד שני מלאכים עולים . יהודה על שמו נקרא למ"ד כנגד שלשים מעלות של מלכות הלוחות היו בהן תרי"ג אותיות מן אנכי עד אשר לרעך כנגד תרי"ג מצות וכולן נתנו למשה בסיני שבהן חקים ומשפטים תורה ומשנה תלמוד והגדה . יראת ה' היא אוצרו (ישעיה לג) . אין בכל המדות גדול מן היראה וענוה שנא' (דברים י) ועתה ישראל מה ה' אלהיך שואל מעמך . יראת בנימטריא תרי"א ותורה ומילה עמה הרי תרי"ג. צ'ציות ת"ד ח' חוטין וה' קשרים הרי חרי"ג . הוקם על בנימטריא ק' כנגד ק' ברכות שבכל יום היו מתים מישראל ק' אנשים בא דוד ותקנן לק' ברכות (דברים י) ועתה ישראל מה ה' אלהיך קרי ביה מאה אלו ק' ברכות ביון שתקנום נעצרה המגפה . זאת תורת העולה היא העולה (ויקרא ו) עולה של תורה ועולה של תשובה . שני בני היצהר(זכריה ד) אלו דוד ואהרן שנמשחו בשמן המשחה שמשיחתן לדורות . באהרן כתיב (שמות כח) והיתה לו ולזרעו אחריו ברית כהונת עולם . בדוד כתיב דוד עבדי נשיא להם לעולם . כל תשא עון וקח טוב (הושע יד) אמרו ישראל רבש"ע בזמן שבהמ"ק קיים היינו מקריבין קרבן ומתכפר ועכשיו אין בידינו אלא תפלה . טוב בנימטריא י"ז תפלה י"ש הוצא מהן ברכת הזרים שתקנו ביבנה . ואת צמח דוד שהקנו על שום בחנני ה' ונסני ר' סימון אומר כל תשא עון וקח טוב בנימטריא בא"ת ב"ש נפש . אמרו ישראל הרי חלבנו ממנו מנפשותינו יהר"ם שתהא כפרה עלינו ונשלמה פרים שפתינו . ויתן ה' לה הריון (רות ד). בנימטריא ימי מ' חדשים של לידה והמלאך הממונה על ההריון לילה שמו שנא' (איוב ג) והלילה אמר הרה נבר . שיעור מי מקוה מ' סאה כנגד מי באר שכתוב בתורה . וכמה ביצים בשיעור המקוה חמשה אלפים ושת"ם והסאה קמ"ד ביצים . מ"ג ביצים וחומש ביצה שיעור החלה . ומנין למקוה שצריך מ' סאה דכתיב (ישעיה ח) יען כי מאס העם הזה את מי השלוח ההולכים לאט לא"ט בנימטריא מ' . הרי שיעור סאה מפה על מפה ברום טפח . והמפריש שיעור חלה צריך להפריש ששה לוגין ואחד וחומש ביצה . מלקות ארבעים מן התורה דכתיב (שמות לד) אלה הדברים אשר צוה ה' אלה ל"ו . דברים ב' . הדברים ג' הרי ארבעים חסר אחת . ארבעים יכנו לא יוסיף (דברים כה) כנגד מ' קללות שנתקללו נחש וחוה ואדם ואדמה . ופחתו חכמים אחד משום לא יוסיף . סנהדרין כ"ג כדי שירבו מליצי זכיות אחד וירבו מלמדי חובות שנים . מוטב שיבאו שנים וידחו אחד . תרם

עץ יוסף

בנימטריא

החמר מכר תז שכבל טכה] • כל"ל: [יהושע יה יוסיפך מעלת ע"פ מלי דמיתת לעיל ס' כרחפית כי' ל' לפי שסתורה קוליתה פתנ"ים] . כל"ל. וכה דסתפלל על יהושע יוסר מעל סתר מרגלים . עמוס וכתרם ירלה . פי' שמעוה הוא רגל לכילתה וכיל תשכב מסוס שבה מיוקף שכבל בכוללת דבה ועביכה כורכת עביכה . כילתה . כי כמיכיל כשפלות עמו יגדיל כורמות כמקום ותבוא וכה גל כתפלל על מרגל של מנשה . משום סיהושע סיה תלמידו בלבו ילחת כרוממות שכיל רחשית חכמה כתורה וכתרה . שם כן סיה ירל שלת יקדיש שכיהלו ברכיים (כלי יקר) : [יעקב על שמו מקרא] . כלומר ע"פ מלורשותיו וגם כימתק שקרלו ע"פ מלוקלו של מבכרים . וכל"ל יעקב על שמו נקרל יו"ד מול כעשירי המוב למספרע מבניתין עד לוי כל"ל (ח"ה) : [כוללת משה כשם] . כ"ל שלת שתשוב כמיך כף ג' מיכות ויתן לך כתלכיים ויהיה ק' לוחיו' מן כטל וכו' וישתחו כרחמון המוב כקריאתו וישתחוו : מלאכים עולים . כלומר דכתיב עולים ולאו דכיס תרתי משמע . למ"ד כנגד ל' מעלות כו' . סכוכ יהודה כבי' שלשים כנגד שלשים מעלות כו' : [עד שאבר לרעך] . ולא עד שכלל : [ולכן נתנו למשה בסיני] . כל"ל : [שואל ממעמך] . וגו' כ"ל לילתה . ולקי שבשפס ק' שלא נאמר כ"ה לילתה . ה"ל מבכרלתה שזה דלי' במדרש כלן אין כלל במדות גדול מן הילתה ושנוה ע"פ כוה שלת ושנוה . וכן מוהק כמ"ב . אבל אפשר לקיים

עץ יוסף

קוֹמָן דֵיא טִיר פּוּן נַיהֵם אַהֲעֶר אוּנְטֶר זַיי זָאלָן אֲבֵיין אֵין גַיהֶנֹם וּבְנֵי קרח לא מתו דִי קִינְדֶר פּוּן לֶרֶח זָענֶן נִיט נַסתַיים גָוואָרֶן . אֵין גַיהֵנֹם בֵּיי דֶעם אֲבֵיין פַאלָן אִיז גָוואָרֶן אַז וויא אַבּאַרְג זָענֶן זַיי נַבְּלִיבֶּן זִיצֶן אוֹף דֶעם . וָארוּם דִיא רָגע הָאבֶּן זַיי תְּשׁוּבָה גָטָאן הָט נָאט מְקַבֵּל גָוועזֶן זַיי עֶר תְּשׁוּבָה . נַבָּה בֶּר הֶנָה זָאגט אוֹיךְ בֵּין אַיין מָאל גָנַאנְגֶן אֵין וָועג הָאט מִיךְ נַטְרָאפֶן אָטָעֶרְק אוּנ זָאגט מִיר קֹם אוֹיךְ וָועל דִיר וַיינֶן דָאס אֶרְט וָואס קְרַח אִיז אַיין גְזוּנְקֶן גָוואָרֶן בֵּין אוֹיךְ גְנַאנְגֶן . הָאב אוֹיךְ נִיט צֻזוּיִי שְׁפַּאלְטֶן אֵין דֶר עֶרד אוּנ עָם זַיינֶט אֲרוֹם רוֹךְ פּוּן זַיי . הָאט דֶער מָעֶרְק גְנוּמֶן אַשְׁטִיק וָאל אוּנ גְנַעמַט אֵין וָאסֶר אוּנ אַרוֹף גְלַיינְט אוֹף דֶער שְׁפַּיז אוּנ אַרַיין גְשְׁטָעקְט אֵין שְׁפַּאלְט אִיז פַּאר בְּרֶעמְט גָוואָרֶן דִיא וָאל . הָט כִּיר דֶר מָעֶרְק גְנַאנְט לַיינ צוּ דֶעם אוֹעֶר צוּם שְׁפַּאלְט וְעִסְטוּ עָפִּים הָעֶרֶן. הָאב

בגימטריא רמ"ז ואמ' שמואל כשהיא נכנסת נכנסת ברמ"ח איברים וכשהיא יוצאה יוצאה מן רמ"ח כדכתיב (תהלים ג) בר"גו רחם תזכור. תירש כתיב וקרינן תירוש זכה נעשה ראש לא זכה נעשה רש. ארז"ל בג' דברים אדם ניכר בכיסו ובכוסו ובכעסו. טבא"ל רמליה. ששך בגימטריא בבל בא"ה ב"ש. גוג ומגוג בגימטריא ע' שהם ע'אומות:

פרשת זאת חקת התורה

(א) **יתברך** שמו של מטה"מ הקב"ה שברא את עולמו בחכמה ובתבונה ולגדולתו אין חקר ולנפלאותיו אין מספר דכתיב (תהלים ג) כונם כנד מי הים וגו' ומהו כונם כנד מי הים בשעה שברא הקב"ה את העולם א"ל לנאד (ס"ח נסר) של ים פתח פיך ובלע כל מימי בראשית. אמר לפניו רבש"ע די שאעמוד בתוך שלי והתחיל לבכות. בעט בו והרגו שנא' (חיוב כו) בכחו רגע הים ובתבונתו מחץ רהב. את מוצא ששר של ים רהב שמו. מה עשה הקב"ה כבשן ודרכן וכך קבלן הים שנא' (עמוס ד) ודורך על במותי ארץ ה' צבאות שמו. שם לים חול בריח ודלתים שנא' (חיוב לח) ויסך בדלתים ים וגו' ואשים בריח ודלתים. וכתוב (ירמיה ה) האותי לא תיראו נאם ה' אם מפני לא התחילו אשר שמתי חול גבול לים. ואומר (חיוב לח) ואומר עד פה תבוא ולא תוסיף ופה ישית בגאון גליך. א"ל הים רבש"ע א"כ יתערבו מימי המתוקים במלוחים. א"ל לאו כל אחד ואחד יהא לו אוצר בפני עצמו שנא' (תהלים ג) נותן באוצרות תהומות. וא"ת שזה תימה גדולה שאין מתערבין כל מימי הים. הרי פרצוף שברא הקב"ה בבני אדם מלא הסיט יש בו כמה מעינות

עין יוסף ואינן

ע"פ ג' לחומה. מ"מ מלהך דכתיב ומבעו כעדה וכליגו כעדה. שני פעמים עדה עבריס. ולין מצין ע"פ ג' לת ובכ כרי עוד שנים. ולין ג"ד בקול כרי עוד ג'. לפ"פ שלוחו כלהך מוטב לדעת כעדה כזאת ויבו כמזכין לחד עשר מ"מ מלהך שכשנים מכניסים נדעת כעדה כמחייבת מוציב שידחו כשנים את כלחד (מ"כ) ועל כפ"ק דכיבדרין: [לחזי"ל כשלשה דכריס]. כתנחומא דפוס ווינ"א גרס כלן ג' דבריס בגולב ג' נחכם. יין בגי' שבעים סוד בגימטר' שבעים נכנס יין יצא סוד. כיון שסחוב יין ניכר ס"ס הוא מכס לו פעם. שכך חז"ל בשלשה דבריס מדם ניכר כו': [כלהך רמלין]. כ"ל שלהלן מ ך כתוכה לת בן שלהל. סיס]. כ"ל: [מלא כסיס]. כלומר שיעור קבן רוחב כספיס. כמו

מן

אַיִךְ צוּ גַלַיְיגְט דָעם אוֹצָר הָאב אִיךְ גֶהָעְרְט זַייא זָאגֶן משֶׁה אֶמֶת וְתוֹרָתוֹ אֶמֶת וַאֲנַחְנוּ בְּרִיאִים מִשֶׁה אִיז אֶמֶת אוּן דִי תּוֹרָה אִיז אֱמֶת אוּן מִיר זָענֶן לַיְיגֶנֶעְרִם. הָאט עֶר מִיר נַיְיטֶר גֶזָאגְט אַלַי דְרַייסִיג טָאג מִישְׁט מֶען אִיבֶּר דָעם יַרְדֶן אַזוֹ וַיא פְלַייש אִין אַקַעסְיל קוּמֶן זַיי אוֹם צוּ דָעם שְׁפַּאלְט אוּן זָאגֶן שְׁמַעֲנְדִיג דִי רַייד יְיָ הָם דוּ הָעְרְסְט. אוּן לֶעְתִיד לָבוֹא וָועט זַיי גָאט אַרוֹם נֶעמֶן. אוֹף זַיי הָם תַּנָה גֶזָאגְט דָעם פָּסוּק יְיָ כְּמִיתּ וּכְחַיָּה מוֹרִיד שְׁאוֹל וַיַּעַל גָאט מַיְיט אוּן מַאכְט לֶעבֶּדִיג נִיְיעֶרְט אִין גְרוּב אוּן בְּרֶעֶנְגְט אוֹף: זֹאת חֻקַּת הַתּוֹרָה דָאם אִיז דִיא חוּקִים פוּן דֶעֶר הוֹרָה יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ שֶׁל מַלְכֵי הַמְּלָכִים נָאטֶם נָאטְען זָאל זַיין

נִבְּעֶנְטְשְׁט עֶר אִיז אַקְוִינִיג אִיבֶּר אַלַי קְוִינְגֶן עֶר הָאט בַּשַׁאפֶן דִיא וֶועלְט מִיט חָכְמָה אוּן צוּ זַיין גָרוֹסְקֵייט אִיז נִיט דָא קֵין שִׁיעוּר אוּן נִיט קֵיין פָארְשְׁטוּנְג אוּן צוּ זַייני וַוינֶדֶער אִיז נִיט דָא קֵין צָאל עֶם שְׁטֵייט כּוֹנֵם כְּנֵד מֵי הַיָּם נָאט הָט אַיין גֶזָאמִילְט דִיא וָואסֶר פּוּן יַם ׳ אִין דֶר צַייט וָום נָאט הָט בַּשַׁאפֶן דִיא וֶועלְט הָאט עֶר גֶזָאגְט צוּם שֹׁר פּוּן יַם עֶר זָאל אַרַיין נֶעמֶן צוּ זִיךְ אַלַי וָואסֶרִין פּוּן דֶר וֶועלְט. הָט דֶר שֹׁר גֶזָאגְט גִינִיג פַּר מִיר מַיינֶי וָואסֶר. הָט נָאט אִים אַוֶּעק גֶטָאן אוּן הָט אִים גָהַארְגִית. עֶם שְׁטֵייט בְּכוּתוֹ רָגַע הַיָּם מִיט זַיין כֹּחַ הָאט עֶר גֶשְׁפַּאלְטֶן דָעם יַם אוּן מִיט זַיין פַּאר שְׁטַאנְדִיקֵייט הָט עֶר נְהַרְגִית דָעם שֹׁר פּוּן יַם וָואס הַיְיסְט רַהַב אוּן הָט גְמַאכְט אַבְּרֶעג צוּם יַם דִיא זָאכְד וָואס אוֹף דָעם בְּרֶעג. דִיא וָואסֶר מָארִין נִיט אַרַיבֶּר גַיין דָעם בְּרֶעג. עֶם שְׁטֵייט אֲשֶׁר שִׁבְּתִי חוֹל גְבוּל לַיָּם נָאט זָאגְט צוּ יוֹנָן פַּר מִיר טוּט אִיר זִיךְ נִיט פָארְכְטֶן וָום אִיךְ הָאב נְמַאכְט דִי זָאמֶר אַנֶּרעַניץ צוּם יַם הָט דִי וָואסֶר פָארְכְט אוּן גַייט נִיט אַרַיבֶּר דִי זָאמֶר פַּר פְלַייצֶן דִיא וֶועלְט אוּן דִיא פָאלְעָם גַייצֶן צוּם בְּרֶעג וָועלִין זַייא צוּ בְּרָאכְן. הָט דֶר יַם גָזָאגְט רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם וָואסֶר אִיז נִיט אַלַי גְלַייךְ עֶם אִיז דָא זַיְיכֶע אוּן בַּייטֶרי. גָזָאלְצֶינֶע אוּן נִיט קֵיין גָזָאלְצֶינֶע וַויא אַזוֹ וֶועל אִיךְ אַרַיין נֶעמֶן צוּ מִיר אַלַי וָואסֶרִין. הָט נָאט גָזָאגְט אִיטְלִיכֶעם וָואסֶר וָועט הָאבֶּן אַבַּאזוֹנְדֶרִין אוֹצָר. עֶם וָועט נִיט זָוערְן אוֹם נְמִישְׁט. עֶם שְׁטֵייט נוֹתֵן בָּאוֹצָרוֹת תְּהוֹמוֹת נָאט נִיט אִין תְּהוֹם אוֹצָרוֹת פּוּן אַלַי מַיינֶי וָואסֶרִין. אוּן דָאם אִיז נִיט קֵיין וַוינֶדֶר מִיר נֶעהֶן אִין פְּנִים פּוּן מֶענְטְשֶׁן אִיז דָא פִיל קְנוֹאלִין אוּן מִיר זָען זִיךְ נִיט אַוַּיינֶער מִיט דֶעם אַנְדֶרן. פּוּן דִיא אוֹגֶן גַייט גָזָאלְצֶינֶע וַויא אַזוֹ וֶועל אִיךְ אַרַיין נֶעמֶן צוּ מִיר אַלַי וָואסֶר. פּוּן דֶר נָאט

נִיט

ואינן מתערבין זה בזה. מי עינים מלוחים מי אזנים שמנים מי חוטם פרוחים מי הפה מתוקים. ומפני מה מי עינים מלוחים שבזמן שאדם בוכה על המת בכל שעה מיד מסתמא. אלא על שהן מלוחים פוסק ואינו בוכה. מפני מה מי אזנים שמנים שבשעה שאדם שומע באזניו שמועה קשה אלמלא הופשה באזניו היא מתקשרה בלבו ומת. ומהוך שהן שמנים מכנים בזה ומוציא בזה. מפני מה מי החוטם פרוחין שבזמן שאדם מריח ריח רע אלמלא מי החוטם פרוחין שכעמידין אותו מיד מת. ומפני מה מי הפה מתוקין פעמים שאדם אוכל אכילה ואינה מתקבלת בלבו ומקיאה אם אין מי הפה מתוקין אין נפשו חוזרת. ועוד לפי שקורא בתורה וכתיב בהו ומתוקים מדבש וגופת צופים (תהלים יט) לפיכך מי הפה מתוקים. והרי דברים ק"ו ומה מלא הסיט יש בו כמה מעינות. הים הגדול עאכו"כ שנא' בו זה הים גדול ורחב ידים שם רמש ואין מספר (שם קד) מהו ללמדך שבכל דבר הקב"ה עושה שליחותו ולא ברא דבר אחד לבטלה. ופעמים שהוא עושה שליחותו ע"י צפרדע ופעמים ע"י יתוש. פעמים ע"י צרעה. ופעמים ע"י עקרב. א"ר חנון דצפורי מעשה בעקרב אחד שהלך לעשות שליחותו של הקב"ה בעבר הירדן וזימן לו הקב"ה שם צפרדע אחת ועבר עליה והלך אותו עקרב ועקץ את האדם ומת. ומעשה בקוצר אחד שהיה מעמר וקוצר בבקעת בית כוזבא כיון שבא השרב נטל עשב וקשרו בראשו. אתא עליה חד חויא גבור קם וקטליה עבר עליה חד חבר חמא חויא קטיל א"ל מאן קטיל הדין חויא. א"ל אנא. אסתכל בעשבא דברישיה א"ל מרים את עשבא דברישך ואת משביח. עבד הכי קרב לגביה ולא הספיק ליגע בו עד שנשר אברים אברים. ר' יאני היה יושב ופושט בשער עירו. ראה נחש מרתיח ובא לעיר. מן דמוקמין ליה הכא אזיל להכא. אמר כמדומה אני שזה הולך לעשות שליחותו. כיון שנכנס לעיר נפל הברה בעיר פלוני בן פלוני נשכו נחש מת. ר' אלעזר הוה מטייל בשוניתא דימה דקיסרי

עץ יוסף מצא

מן כתגודל לנחנבא לו מן מנבא לנחמם כדלימת בפרק כתורא: מילי קאמר כך עובדא דמייתי בסכמוך מסכות דקטל לחיוא. מזה [לחמלה תופסה]. פי' לחמלה כיס וכראש דל"ל לחמלי כיון"ד: ודאי דלא כוי מעין מ"ם סע"י כמו כקב"ה עושה שליחותו שכרי [לחמלה מי כהוטם]. פי' הלנו לא כיס מי כחוטם כו': [משו לגמדך כנתם כהוא לא כמייתו דלא הוה גרס לעלמו. לגלה מעין מ"ם שלמה שכבל דבר כו']. נקל"ד דרש ג. על פכוך וייכהן לחך בכל היא ע"ש: ברית דבר ג לבזולה. שים כגולות נפלאות בעשבים ובעכיני כשולם [בכבל דבר בקב"ה עושה שליחותו]. מע"ם שחין עניכם כלישון ממש. [ופעמים כו' ע"י לפרדע]. שלין לגלה שכוח ית' יעורר הבע"ח בלוזה כבר לעשות כדבר הכוח. דרכו לגכוך ולגזוז כלג. בלפעמים יכייע בשליחות כיך שובדם שע"ם שנכלה בהיכי לי עכיכי. מ"ם שיך לשון בל חוק משוה בכוח דל' חן: [ע"י יהוח]. לף שכוח כריס קלב ומיכתו קלה: [ע"י יתבכך כמעובר שהדום בסיח בעזמו ותפילו כטבע שלוני תפלו נו לעשב ועקבך]. לף שלל' כני דעת: [חד מיוח נגוב]. כלומר גדול יתבכך לף יפעל (וע' ביש"ת בע"ר פ"ו): [ונח בית דבר ג' ועלה]: [חד הבר]: פי' לחד תיבר הבר שמהבר נקשיה לל מקום ל' לבעבכ]. כ"ל לם לתועלת תכופת. לם לבלל מעקי מזקי' לחכיה ע"י לבם: [לחכתכל בעשבה דבריהים]. פי' לחה כעשב שבלבתמו גדולים שבם מפהדים כ"ה לנו וכדלימת בפרק כמוליף כ' לימות לחמר לו מריח לחם עשב שבלחבך ולחם מכניה כלומר מפפלר כן לימת מפניע על לבי כו'. לם בעמית ולכמית. ותבחי מילי לחה בדבר בתון בך. קח בעשב מדלחבך ולח"ב תתפלר: [מרתית קלמר כמדרש. מד' שים לירך בברייתו ע"ם שכוח לכזיק בגון ובן]. תבכוב על הימם ריחה: [בן דמוקמינו ליה בן כלכא]. פי' קול בבלה: [בשוכתא] מן דמדלך ליה לנחם מלד זה: [הבלה]. פי' לל בבלה: [בשוכתא] בבריותו דתועלת הרפוח ולכמית ולכמיות. ולמיש לזה ש"ר בבי

גייט שְׁטִינְקְעדִיקִי וְואָלְט ׳ פּוּן טִיל גייט זִיסָּע וַואָלְט. אוּן פַּר וָוס זָענִין דִי וַואָלְט פּוּן דִי אוֹיגִן גַזאַלְצָן וָוארוּם דָר מֶענְטְש וָואלְט גְוַויינְט צוּ פִיל אַז עָס וָואלְט בֵּיי אִים אַיינֶר גַשְׁטָארְבֶּן. אָבֶּר הַיינְט אַז דִיא מָרָערִין זָענִין נַאאָך הֶערְט עֶר אוֹף צוּ וַויינֶן. דִיא וַואָלְט פּוּן דִיא אוֹיגְרִין זָענִין פֶּעט וָוארוּם אַז גִיט אַז עֶר וָואלְט נַהֶערְט אֶשְׁלָעכְטִי בְּשׂוֹרָה וָואלְט עֶר זִיךְ גְנוּמִין צוּם הַארְץ אוּן הַיינְט גַייט דִיא בְּשׂוֹרָה אַרַיין דּוֹרְךְ דֶם אוֹעֶר אוֹ גַייט אַרוֹם דּוֹרְךְ דֶעם אַנֶּדְרִין אוֹעֶר. אוּן פַּר וָוס דִיא וַואָלְט פּוּן דֶעֶר נָאז שְׁאִינְקְט וָוארוּם אַז גִיט וָוען דֶער מֶענְטְש וָואלְט אַשְׁמֶעק נָטָאן אַשְׁלָעכְטֶן רֵיחַ וָואלְט עֶר גַשְׁטָארְבֶּן אָבֶּר הַיינְט פַּר שְׁמֶעלְט דָס דִיא שְׁלָעכְטִי בְּיחוֹת. אוּן דִי וַואָלְט פּוּן כּוֹיל זָענִין זִיס וָוארוּם עָס מֶרֶעפְט דָר מֶענְטְש עֶפִּיס אוּן עֶר פַּר נֶעמְט נִיט דָאס עֶכְּין אוּן בְּרֶעכְט אוֹס. דֶר דַאלְט אִים דִיא וַואָלְט פּוּן כּוֹל זַיין גַאנְץ לֶעבִּין. נָאךְ אַטַעם וַוייל דֶר מֶענְטְש לֶעבְּט הוֹרָה טִיט דָעם כּוֹל אוּן דִיא הוֹרָה אִיז זִיקֶר פּוּן הָאנְיק דְרוּם אִיז דִיא וַואָלְט פּוּן כּוֹל זִים. הַיינְט מַאדָאךְ אוֹף דָעם שְׁמֶעקְל פָּנִים פּוּן כֶּענְטְש אִיז דָא עֶשְׁלָעכִי קְוַואלִין כּוּן אַלֶּי וַואסֶרִין. קָאן דָאךְ שׁוֹן זַיין אִין יַם הַגָּדוֹל אַז עָס זָאל דָארְט זַיין פִּיל כִּינִים וַואסֶרִין. עָם שְׁטֵייט הָ הִים גְּדוֹל וּרְחַב יָדַיִם דֶר יַם אִיז זֵייעֶר גְרוֹס אוּן בְּרֵייט דָארְטָן גְפִינְט זִיךְ וַויִדְמוּנְג אִן אַצַאל. אוּן אַלֶּי זָאכֶן דָס נָאט בְּשַׁאפֶן צוּ טָאן כִּיט זַיי זַיין שְׁלִיחוּת. אִיין זָאךְ דָס נָאט נִיט בְּשַׁאפֶן אוֹם זִיכְט אַמָאל טוּט נָאט זַיין שְׁלִיחוּת טִיט אַפֶּ־עֶס אוּן אַמָאל כִּיט אַפִּיגֶעלִי אוּן אַמָאל מִיט אַבִּין אוּן אַמָאל כִּיט אֶעקְרִיש. רַב הָנִין זָאגְט עֶר הָאט גֶיעֶקְן אֲעֶקְרִיש אִיז גְנַאגְנֶן טָאן גָאטָם שְׁלִיחוּת אוֹף עֶענֶר זַיט יְרֵדֶן. אִיז עֶר גְקוּמֶן צוּ דֶעם בְּאֶרְג. דָס זִיךְ נְטְרָאפֶן דָארְטָן אַצְפַּרְדֵּעַ דָס זִיא גְנוּמֶן דֶעם קָרִיש אוֹף זִיךְ אוּן דָס אִים אַרַיבֶּר נְטְרָאגֶן דֶעם יַרְדֶן אוּן דָס דָארְטָן גֶנֶעבִּין אַמֶענְטְש אַבִּיס אוּן דֶער מֶענְטְש אִיז גְשְׁטָארְבֶּן. דֶר הַנָּא רַבִּי יַנַּאי אִיז אַמָאל גְשְׁטַאנֶן אִין טוֹער פּוּן שְׁטָאט זָעהְט עֶר אַשְׁלַאנְג גֶיט אַרַיין דּוֹרְךְ דֶעם טוֹער טִיט בַּעם. טָעֶן גֶעמְט יָאגֶן דֶעם שְׁלַאנְג פּוּן דָר זַיט. גֶייט עֶר אִין אַנֶּדְרִין זַיט טָעֶן קָאן אִים נִיט אַוֶועק טְרַייבֶּן. זָאגְט רַבִּי יַנַּאי דָר שְׁלַאנְג אִיז אַגִישִׁיקְטֶר

מצא קוליא אחת מושלכת בדרך . הוה מצנע ליה מן הכא הדר משכח לה מן הכא מן דמצנע מן הכא הדר משכח ליה מן הכא אמר כמדומה אני שזו מתוקנת לעשות שליחותה בתר יומין עבר בלדרים נכשל בה נפל ומת בדקו אחריו מצאו בידו כתבין בישין על יהודאין . מעשה בשני ב"א שהיו מהלכין בדרך אחד פקח ואחד סומא ישבו לאכול פשטו ידיהם לעשב השדה ואכלו מהם זה שהיה פקח נסתמא וזה שהיה סומא נתפקח לא זו משם עד שזה נסמך על זה שהיה מסממו . מעשה באחד שהיה הולך מארץ ישראל לבבל כשהיה אוכל לחם ראה שני צפרים מתנצים זה עם זה הרג אחד מהן את חברו הלך והביא עשב והניחו על פיו והחיותו . הלך אותו האיש נטל אותו עשב שנפל מן הצפור הלך להחיות בו את המתים כשהגיע לסולמה של צור מצא אריה מת מושלך בדרך והניח אותו העשב על פיו והחיהו עמד הארי ואכלו . מתלא אמר בן סירא טב לביש לא תעביד ובישא לא ימטי לך . מעשה בשיחין אחד סומא שירד במים לטבול במערה נזדמנה לו באר של מרים וטבל ונתרפא . טימום הרשע נכנס בבית קדשי הקדשים כשהוא מחרף ומגדף עמד וגדר את הפרוכת ונטל ספר תורה והציעה והביא שתי זונות ועבר עליהם שלף את חרבו וקצץ את הספר ונעשה נס והתחיל הדם מבצבץ ממנו התחיל משתבח לומר שעצמו הרג התחיל מתגבר והולך כיון שהגיע לים היה הים הולך וסוער אמר אלהיהם של אלו אין גבורתו אלא בים . עמד פרעה בים מבעו וכן לסיסרא עכשיו אם הוא רוצה הרי היבשה ביני לבינו ונראה מי נוצח . א"ל הקב"ה רשע בן רשע בריה פחותה וקלה שבבריותי אני משלח בך לבערך מן העולם . נכנס יתוש

בחומטו

עין יוסף

פי' כחוף הים דק׳ סכי : [קוליא] . עסם סל רגל סמת ומע"פ סלף [ומתחיל כדם מכ׳כן] . נהודיע סקסס נפני הקב"ה מורכן כיח כזכוכו לכנן מלף נסכדע י . ום נלעשב ועקבא . מייתי סם דמפיק נמק ס (תום׳ גיטין) : [מין גבוהתו מ׳ס כיס] . ומ"ת מכ"ל סלף בדבר סחין בו רוח הייס הקב"ה עושה שליח מן וכ"ם בב"ח (יפ"ת): כיס כרוה מקיה מכוס . י"ל שכל מליות עיבריס ודיבוס כפלוס [בלדייס]. פי' בער ך סר מסוב מחלר במלך : [מלאך חמר] . מפל ושלו תפסה לבסנר (יפ"ת.) : [מ"ל הקב"ה] . מפורש בגיטין שב"ק חמר מן סירס טוב לפום רע לפ העשה ולעשה לפ תגיע לידך : יולאה ומ"ל כן : [בריה פחותה] . נקיה כן לפי דמעלגא חית לה ומפקינא

פּוּן הַיּוֹכֶל . אָז וויא דֶר שְׁלַאנְג אִיז נְקוּמֶן אִין שְׁטָאט הֶעְרט מֶען אַגִישְׁרִיי וְיעִנִים מָעֶנְטְשׁ הָט אַשְׁלַאנְג אַבִּיס גְּנַעבְּן אוּנ עֶר אִיז שׁוֹן טוֹט . דֶר תַּנָּא רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אִיז גַּאנְגִין שְׁפַּאצִירֶן אוֹף דֶעם בְּרֶעג יַם אִין דֶר שְׁטָאט קוּמְרִי הָט עֶר גִּפִּינְן אַבֶּיין פּוּן אַפִּיס פּוּן אַלֶעקְסַנְדְּרִיעָ אוּנ עֶר דָעם וָועג . נָעמְט עֶר דָעם בֵּיין אוּנ בְּאהַאלְט אִין אַזַיִיט . עֶר גֶייט צוּ רֵיק שְׁפַּאצִירִין זָעהְט עֶר דָעד בֵּיין לִיגְט וַוייטֶר אִין מִיטֶן וָועג נָעמְט עֶר וַוייטֶר דָעם בֵּיין אוּנ לֵיגְט אִים אֶן אַזַיִיט . אוּנ דֶר נָאהְ נְפִּינְט עֶר אִים וַוייטֶר אִין מִיטֶן וָועג . אָז זָאגְט דֶר תַּנָּא דֶר בֵּיין אִיז אֶן נְגֶרייט צוּ טָאן אֶפִּים אַשְׁלִיחוּת פּוּן אֶמְאט . אִין אַצַייט אַרוּם אִיז גַּאנְגִין אַיינֶר אִיז עֶר נְפַאלֶן אִיבֶּר דֶעם בֵּיין אוּנ אִיז גְּהֶרְגִּינְט נְוָואָרֶן דָט מֶען אִים בְּאזִיכְט הָאט מֶען נְפִּינְן בֵּיי אִים שְׁלֶעכְטֶ בְּרִיף אוֹף יוּדֶן הָט מֶען דִיא בְּרִיף צוּ גְנוּמֶן אוּנ צוּ רִיכְטֶן . מַעֲשֶׂה צְוַוייא מֶען נְפִּינְן בֵּיי אִים שְׁלֶעכְטֶ בְּרִיף אוֹף יוּדֶן הָט מֶען דִיא בְּרִיף צוּ גְנוּמֶן אוּנ צוּ רִיכְטֶן . מַעֲשֶׂה צְוַוייא מָעֶנְטְשֶׁן זָענֶן גַּאנְגֶן אִין וָועג אַיינֶר אַזָעהְיִדִיקֶר אוּנ אַיינֶר אַבְּלִינְדֶר הָאבֶּן זַיי זִיךְ גֶּזֶעצְט בֵּיידֶי עֶסֶן הָאבֶּן זַיי אוֹם גְּשְׁטַרֶעקְט זַייעֶרי הֶענְד צוּם גְּרָאז וָואס דָארְמֶן הָט נְוואקְסֶן . אָז אִיז דֶר זָעהִידִיקֶר בְּלִינְד גְּוואָרֶן אוּנ דֶר בְּלִינֶדֶר אִיז זָעהִידִיג נְוָואָרֶן . הָט דֶר זָעהִידִיגֶר גְּמוּזְט פִּירֶן דָעם בְּלִינְדֶן בֵּיי דֶר הַאנְד . מַעֲשֶׂה אַיינֶר אִיז נְגַאנְגֶן פּוּן אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל קֵיין בָּבֶל הָט עֶר זִיךְ גֶּזֶעצְט אוֹפִין וָועג עֶסֶן זָעהְט עֶר צְוַוויי פּוּיגְלֶן קְרֵיגֶן זִיךְ אַיינֶר הָאט דֶעד הַרְגִּית דֶעם אַנְדֶרֶן . נָאהְ דֶעם אִיז גְּנַאנְגֶן דֶר פּוּגְל אוּנ בְּרֶענְגְט אַגְרָאז אוּנ לֵיגְט צְרוֹף אִיהְ דָעם טוֹטֶן פּוּגְל אוּנ וָועט לֶעבֶּדִיג . דֶר מֶענְטְש נָעמְט דָאס גְּרָאז אוּנ לֵיגְט צְרוֹף אוֹף דָעם טוֹטֶן פּוּגְל אוּנ וָועט קְאָנֶן טוֹטֶ לֶעבֶּדִיג מַאכֶּן מִיט דָעם גְּרָאז וָום אִיז צֶרֶאפְּ גְּפַאלֶן פּוּן דָעם פּוּגְל אוּנ פְּרֵייט זִיךְ עֶר וָועט קְאָנֶן טוֹטֶ לֶעבֶּדִיג מַאכֶּן מִיט דָעם גְּרָאז עֶר קוּמְט לֶעבֶּן דֶר שְׁטָאט צוּר אָז גִּפִּינְט עֶר אַטוֹטֶן לֵייב לִיגְט לֶעבֶּן דֶר שְׁטָאט נָעמְט עֶר דָם גְּרָאז עֶר קוּמְט לֶעבֶּן דֶר שְׁטָאט צוּר אָז גִּפִּינְט עֶר אַטוֹטֶן לֵייב לִיגְט לֶעבֶּן דֶר שְׁטָאט נָעמְט עֶר דָם גְּרָאז אוּנ לֵיגְט צְרוֹף אוֹף דָעם טוֹטֶן לֵייב וָועט דָר לֶעבֶּדִיג אוּנ עָסְט אוֹף דָעם מֶענְטְש . דָער פּוּן אִים אֶפּ גְּלֶעריְנְט אָז קֵיין שְׁלֶעכְטֶן טָאר מֶען נִיט טָאן . עֶר הָאט דָעם לֵייב גְּמאכְט לֶעבֶּדִיג הָט עֶר אִים אוֹף גְּגֶעסְן . כַּעֲשֶׂה אִין דֶער שְׁטָאט שִׁיחִין אִיז גְּוֶעזֶן אַבְּלִינְדֶר מֶענְטְש אִיז עֶר גְּנַאנְגֶן בְּאדֶן זִיךְ אִין יַם פּוּן דֶר שְׁטָאט טְבָרְיָה . אִיז אִים גְּטְרָאפֶן אַנְדֶר זָאלְ בָּאדֶן זִיךְ אִין דָעם בְּרוּנֶן פּוּן מַיִם הַגְּבִיאָה דִיא שְׁוֶועסְטֶר פּוּן מֹשֶׁה רַבֵּינוּ וָום אִיר בְּרוּנֶען הֵיילְט אַלֵי קְרַאנְקְן אַזוֹ אִיז דֶר מֶענְטְש גְּוָואָרֶן זָעהִידִיג . מַעֲשֶׂה מִימוּם זָרָשָׁע בְּשַׁעַת עֶר הָאט אִין גְּנוּמֶן יְרוּשָׁלַיִם אִיז עֶר אַרַיין גְּנַאנְגֶן אִין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אוּנ הָט גְּלֶעסְטֶרְט קֶענְגְן נָאט . אוּנ הָט גְּנוּמֶן סֵפֶר תּוֹרוֹת אוּנ הָאט צוּ רַיכְטֶן אוּנ נָאהְ פִּיל שְׁלֶעכְטֵי זָאכֶן . אוּנ אַרוּם מִיט פִּיל גְּרוֹסְקֵייט צוּ נְפָאלֶן צוּם יַם . פָּארֶן בָּארֶיכְטֶן זִיךְ אִין דֶר הַיִּים אוֹף אַלֶעמֶן וָום עֶר הָט נְטָאן . עֶר אִיז אוֹף גְּעסֶן אוֹף דֶר שִׁיף הָט דֶר יַם אֶן גְּהוּבֶּן שְׁטוֹרְכִין זַייעֶר שְׁטַארְק . זָאגְט מִימוּם דֶר יוּדִישֶׁר נָאט אִיז זַיין שְׁטַארְקֵייט נָאר אִין נַיאכְט נִיט אוֹף דֶר הַיִּיקְעִנִישׁ . פַּרְעה מִיט זַייגִי מֶענְטְשֶׁן הָט עֶר דֶר טְרוּנְקֶן אִין מֶעהְר . סִיסְרָא מִיט זַיין חֵיל הָט עֶר מִיר זָעהֶן וָועט עֶס וָועט גוּט מַאכֶּן . זָאגְט נָאט צוּ אִים דוּא רָשָׁע דָר זֶן פּוּן אֶרֶץ אִיךְ הָאב אֶקְלֶין

בשעפנישׁ

בחוטמו ועמד בהוטמו ג' שנים וכיון שהיה עובר במקום שהנפחים עושין מלאכתן כד הוה שמע קלא דמרוזפתא הוה נח כל דהוה עבר קמיה נכרי הוה אגיר בר' זוזי ואמר ליה מחי קמי כוליה יומא במרוזפתא וכדין הוה עביד כל יומא והוה יהיב ד' זוזי וכד עבר עליו בר ישראל ואומר לו קח והבה על המקום ואני אתן את שכרך והיה מכה כל אותו היום כיון שבא ליפטר ממנו אומר לו היהודי תן לי שברי והיה משיבו ואומר לו מסתייך דקא חזית בשנאך . כך היה עושה בכל יום ג' שנים כיון שמת קרעו ראשו ומצאו שנעשו כמין גוזל וכצפור דרור והיה צפורניו קשין כנחשת ומת במיתה משונה ולמה נקרא בריה שפלה שמכנים ואינו מוציא . ופעמים על ידי צרעה דכתיב (ממות כג) ושלחתי את הצרעה . ארז"ל כששלח הקב"ה את הצרעה לפני ישראל להרוג את האמוריים ראה מה כתיב בהם ואנכי השמדתי את וגו' (שמות ג) היתה הצרעה נבנסת לתוך עינו של ימין ושופכת ארסה (פי' לתוכה וזוכמת) והיה מהבקע ונופל ומת . שכן דרכו של הקב"ה לעשות שליחותו על ידי דברים קלים לכל המתנאים עליו ושולח להם בריה קלה להפרע מהן להודיעם שאין גבורתם ממש. וכן לע"ל עתיד הקב"ה להפרע מן עכו"ם על ידי דברים קלים שנא' (ישעיה ז) והיה ביום ההוא ישרוק ה' לזבוב וגו' וכתיב ובאו ונחו כולם בנחלי הבהות וגו' :

(ב) **שאלתא** דמהייבים כל בית ישראל לאפרושי מן מדעם מכאבא שנא' (ויקרא כג) והבדלתם בין הבהמה הטהורה לטמאה וגו' . ולא מיבעי מן מדעם מכאבא דאסור לישראל לבשולי בהון עד דמיפלט להו כל חד וחד שנא' כל דבר אשר יבא באש וגו' (במדבר לא) ודעיפודין והאסכלאות דאשתמשן בהון נכרים לא משתריין עד דציילין בנורא כדתנו השפוד והאסכלא מלבנו באור . ועד כמה מלבנן עד דמסיר קליפתן . היורות והקונקומוסין ומחמי חמין דשמישו על ידי ריתוח צריך לפלוטינהו ברותחין . ואע"ג דקומקא לאו דרכיה לבשולי ביה כיון דזמנין דלא משכח מאנא ומקרי ומבשל ביה . ויורה דאין ראש צפור דרור יכול ליכנס לתוכה לא צריך לפלוטיה .

עין יוסף

ומפקנא לית לה ונפרע ממנו בכריסו זו לרמז לו שמעלגא לית ליה שכוכים נעירו בכבוד ומפקנא לית ליה שלא יצא עד שנפגר . ועוד מעלגא לית לה ליכנס בהוטמו ומפקנא לית לה לצאת ממנו (גבול בניימין) : [קלח דמרוזפתא] . פי' קול פטיש הכה על כרזל : [כל מסתייך] . פי' מדבר טמא . ולא ינעצו מן מדעם מכאבא דאסור לישראל לבשולי מהני דאכישל נמי מדעם מכאבא דאסור לישראל . כל"ל . ג' ספודין והאסכלאות נמי מהני לבשולי מדעם מכאבא . עד דמיילן במורא . כל"ל

דתניא

ספר נכנס ס' קרח (ל"ח) :

(ב) **שאלתא** דמהייבים . מכאן ואילך סוף פרק ב' מקה עם שהאלתא לא יכיס מכספר (ח"ח) : [מדעם מכאבא] . פי' קול פטיש הכה על כרזל : [כל מסתייך] . פי' מדבר טמא . ולא ינעצו מן מדעם מכאבא דאסור לישראל לבשולי מהני דאכישל נמי מדעם מכאבא . כל"ל . ג' ספודין והאסכלאות

בְּאֶשְׁעָפְּנִישׁ אוֹף כַּיִן וְעִלְּט אִיהְ וְיעִל אִיר שִׁיקְן וְעִסְטוּ זָעהָן אַז אִיהְ בִּין אֲנָאם אוֹף דֶר נַאנְצֶר וְעֶלְט אַז דָּס גְאם נִשִׁיקְט אַקְלַיין פְּלֶיעֶלִי זִיא הַיִיסְט יְתוֹשׁ אִין זִיא אַרַיין גַּנַאנְגֶן דוֹרְהְ זַיין נָאז אִין קָאפּ אַרַיין אִיז זִיא גֶעזִסְיקְט־נָאר־טָן דְרַייא נָאר אוּנ הָאם אִים גְקַלַאפְּט אִין מוֹחַ . אַיין מָאל אִיז טִיטוּם דוֹרְהְ גַּנַאנְגֶן לֶעבִּין אֲקָאנוֹאל הָט דֶר פְּלֶיג גֶהָערְט דֶעם קָלַאפְּן פּוּן הָאכֶר אִיז עֶר שְׁטִיל גֶבְּלִיבְּן . אַז הָט עֶר גְדִינְגֶן אֲקָאנוֹאל זָאל קְלַאפְּן לֶעבִּין אִים אַנַאנְצִי טָאג . אַגוי פְּלֶעגְט עֶר צָאלֶן אֲכְט נִילְקֶן אַטָאג אוּנ אַיְהוּדִי פְּלֶעגְט עֶר גֶעבִּין פִּיר נִילְקֶן אַטָאג עֶר פְּלֶעגְט זִים זָאגֶן גִינוּג פַּר דִיר דוּ הָאסְט דֶר לֶעבִּט אַנְקְמָה אִין דִיין שׁוֹנֵא אַז הָט עֶר גְפִירְט דְרַיי יָאר . דֶר נָאהְ אִיז דֶר פְּלֶיעֶלִי גְווּאנְט גְוּאוֹרְן מִיט דֶעם קְלַאפְּן הָט שׁוֹן גִיט גֶהָאלְפֶן פְּלֶעגְט עֶר נִייסֶר טָאן זַיינֶם גַהָאקְט אִים אִין קָאפּ בִּיז וַאנֶן דֶר טִיטוּם אִיז גְשִׁטָארְבֶן הָט מֶען אִים זָאהְ זַיין טוֹט צוּ שְׁפָּאלְטֶן דֶעם מוֹחַ הָט מֶען גְפּוּנְן דָם פְּלִיעֶלִי אִיז גְוָוען גְרוֹס אַז וְוִיא אַבּוֹב אוּנ דִיא נֶעגִיל וֶענִין גְוָוען שְׁאַרְף אַז וְוִיא קוּפֶּער . אַז אִיז דֶר שְׁמַייגֶר פּוּן נָאם עֶר טוּט זַיין שְׁלִיחוּת דוֹרְהְ קְלִיינִי בְּאֶשְׁעָפְּנִישֶׁן אוֹף דִיא מֶענְטֶשׁ וָם גְרֵייסֶן זִיהְ קֶענֶן נָאם וַיִיזְט עֶר זַייא אַז זַייֶער גְרוֹסְקִיט אִיז נָאר גִיט אוּנ אַז עֶר וֶועט נָאם גְנָאלְט נֶעמֶן פּוּן דִי עוֹ: דוֹרְהְ זַיינִי קְלַיינִי בְּאֶשְׁעָפְּנִישֶׁן עֶם שְׁמַייט וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא יִשְׁרוֹק יְיָ לַזְּבוּב אֲשֶׁר בִּקְצֵה תְעָלוֹת מִצְרָיִם וְלַדְּבוֹרָה אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ אַשּׁוּר . דִי שְׁאֵלָה אִיז גְפָרֶעגְט גְוָוארְן אוּנ מֶען הָט אַז גֶענֶגֶט אַז דִיא יוּדֶן זָענֶן כְּחָיוֹב אָפּ צוּ שַׁיידֶן זִיהְ פּוּן אַלֶי אוֹם בַּיינִי זַאכֶן . מֶען טָאר גִיט קָאכֶן אִין טְרֵיפָּה בֵּילְם בִּיז וַואנֶן מֶען בְּשָׁרְתָּ זַיי אַז וְוִיא דֶר דִין אִיז . בֵּילְם וָם אִיז גְנִיצְט גְוָוארְן אוֹף דֶעם פַּיֶיעֶר בַּאהְף מֶען זַייא אוֹם בְּרֶעגִין גוּט . אוּנ בֵּילְם וָם מֶען הָט גְקָאכְט אִין זַייא בַּאהְף מֶען זַייא בְּשָׁרִין מִיט הַייסְט וואסר . אַקְלַיינִי בֵּילְ קָאן מֶען בְּשָׁרִין אִין אַגְרוֹסִי כֵּילְ . אוּנ אַגְרוֹסִי כֵּילְ זָאם מֶען קָאן גִיט אַרַיין זַיינֶן אִין קִין אַנֶדְרִי בֵּילְ . זָאל עֶר אַרוֹם קְלָעבִּין אַרוֹם בְּרֶעג פּוּן דֶער בֵּילְ מִיט מַייג אָדֶר מִיט זַיים . אוּנ זָאל אָן גִיקָן פּוּל מִיט וואסר כְּדֵי עֶם זָאל וואסר גֶיין דִיא וואסר הָעכֶר וֶועט זִיהְ דִי בֵּילְ גוּט אָפּ בְּשָׁרִין . עֶר זָאל אָן בְּרֶעגִין אַהֵייסֶן שְׁטֶיין אוּנ אַרַיין וואסר כֵּילְ וֶועט דִי וואסר אִיבֶּר גֶיין אַרוֹם אוּנ אַרוֹם. אוּנ אַז מֶען קָפְט נַיֶע בֵּילְם בִּיא אַבֶּעל מָלָאכָה דַארְף זַיי הָאבֶּן טְבִילָה . אוּנ אַז מֶען קוֹפְט אַלְטֶי בֵּילְם דַארְף מֶען זַיי בְּשָׁרִין פְּרִישׁ . נָאהְ דֶעם דַארְף זַיי הָאבֶּן טְבִילָה . אוּנ דַוְקָא בֵּילְם פּוּן עָסִין . אֲבֶּר אַז עֶר קוֹפְט אֶשֶׁער צוּ וָואל אוֹדֶר אַהֵאק צוּם הָאלְץ דַארְף מֶען זַיי גִיט טוֹבֶּל זַיין . אוּנ עֶרדִינְע [illegible] פִּין אַגוי הָעלְפְּט גִיט צוּ זַיי קִיין שׁוּם בְּשָׁרִין . עֶם שְׁמַייט עֶרדִינִי בֵּילְם פּוּן אַגוי זָאל מֶען צוּ

דתניא כוספן של נכרים שהוחמו חמין שביורה גדולה אסור ביורה קטנה מותר. ואי זו היא יורה קטנה כל שאין ראש צפור דרור יכול ליכנס לתוכו. והיכי מיפליט להו ברותחין. מניח יורה קטנה לתוך יורה גדולה. ויורה גדולה מאי. כי הא דההוא. ההיא דודא דהוה ליה לרב עוקבא עבד לה גדנפא דלישא ומליא מיא וארתחא. וכפא צריך למשדייה בנויה דדודא ולמשפו'. קערות שתשמישן בכלי שני כי נטל מיא מדוד' ושדי עלוהי שפיר דמי. ואע"ג דמפלט להו צריך לאטבלינהו במיא. דתניא וכולן צריכין טבילה במקוה של מ' סאה והדר משתמש בהו ישראל. מנה"מ אמר רבא דאמר קרא כל דבר אשר יבא באש העבירו באש וטהר אך במי נדה יתחטא וגו' הוסיף הכתוב טהרה אחרת. והני בר קפרא ממשמע שנא' אך במי נדה יתחטא שומע אני שצריך הזאה שלישי ושביעי. ת"ל וטהר. א"כ מה ת"ל מי נדה מים שהנד' טובלת בהן. וכמה שיעור' מ' סאה. א"ר נחמן א"ר בר אבוה אפילו הלוקח כלים חדשים מן הנגר צריכין טביל' כלים ישנים מלבנן באור והוו להו כחדשים ואפי' הכי צריכין טבילה מהקיף לה רב ששת א"כ אפי' סהמה נמי. א"ל רבא כלי מעודה האמורין בפרשה דכתיב כל דבר אשר יבא באש. רב יצחק בר אבין הוה ליה ההוא מאנא דפחרא חדתא מגוי כבר לאטבולה. א"ל ההוא מדרבנן ור' יעקב שמיה הכי א"ר יוחנן כלי מתכות אמורין בפרשה שנא' (נמדבר כ) אך את הזהב ואת הכסף אבל הני מאני דפחרא נינהו חרשים צריכין טבילה ישנים אין צריכין טבילה. שאין יוצאין מידי דפין לעולם. שנא' גבי חטאת וכלי חרש אשר תבושל בו ישבר (ויקרא ו) ברם צריכין הני קערות דקוניא דאשתמשו בהון חמירא ברותחין מהו אית להו פליטה או לא משום דמעקרייהו כלי חרס נינהו ושעינהו בקוניא מגין הדהוא שעייא דקוניא עליהן ולא בלע חרס משום דהאי קוניא כעין מתכת הוא וסגי ליה בפליטה או דילמא לא מגין ובלע חרס ליה ליה תקנתא. ת"ש דבעי מניה ממרימר לענין חמץ בפסח הני מאני דקוניא מי אית להו פליטה ושרי לאשתמושי בהון בפסחא או לא. היכי דאית בה קרטופני לא קמבעיא לן דמצרף צריפן. כי הבעי לך חיורי ואוכמי מאי א"ל הזינא להו דמדייתי ומדמדייתי ודאי בלעו (כ"ה בכמה כתבי ממימי מדייתי ע"כ נלעז) הלכך ככלי חרס דמיין. והני מילי לענין חמץ בפסח ולענין בשולי עכו"ם דתשמישייהו ברותחין. אבל לענין יין נסך או חמץ בפסח דתשמישייהו בצונן ירוקא אכור משום דמצריף. אוכמי וחיורי איה בהו קרטופני אסור. לית בהו קרטופני בשפשוף בעלמא סגי ליה ככלי מהכות דמו דקיימא לן הלכתא כוותיה דרב זביד. דאמר רב זביד הני מאני דקוניא חיורי ואוכמי שרי ירוקי אכור ואי אית בהו קרטופני אסור כלהו וכן הלכתא:

(ג) **זאת** חקת התורה וש"ה מי יתן טהור מטמא לא אחד (איוב יד) כגון אברהם מתרה. חזקיה מאחז. יאשיה מאמון. מדרבי משמעי. ישראל מאומות העולם. העה"ב מן העה"ז. מי עשה כן מי גזר כן מי צוה כן שהוא בורא עולם ומנהיג. ישראל מאומות העולם. תמן תנינן בהרת כגרים טמא. מאי כגרים כחצי פול באדם טמא. פרחה בכולה טהור. מי עשה כן מי גזר כן מי צוה כן לא אחד לא

שתסמיכן על ידי לפי שהכלב גידלה (רש"י): [מוכפן על ככליכן]. פי' כסוכת של תמרים שעשו מהן שכר והולכין חותו. כי אחין רחם פי' כפופות דרור. פי' כשיפה קלר כך עד שאין רחם לפור דרור כו' שאין לך רתיכה חיסור קטנה גזו ומכל נקב ס חין יכול לכנס פי' (רש"י): והיכי מיפליט ליה ברותחין. כל"ל פי' וכילד מגעילן. כגיה יורה קטנה [דודא] פי' קלחת: גדנפא דלישא. פי' כפה של עיכה כביצות פיה כדי שתקבל מים כרכה ויעברו רותחין על שפתו. וכפא צריך למיסדייה. כל"ל פי' והכן מלמן צריכין למשדייה בדודא. דתניא וכלן פי' חף הנגעלים וכמלוכלכים. המבילן בחם ובקר. קרא יתירא הוא הלי ובשר • שלישי ושביעי ת"ל לך הלק. כל"ל. כלים הדבוק מן הנגר צריכין טבילה דכל כלים ישנים כל"ל ופי' נגר תומן: [פם כן חפי' זוגא דכרבלא נמי]. כל"ל פי' מספרים שנוזזים בכם נגדי ממר כוחול וגזכ"ש כוח ולא מסוס פילוט חיסור דכל מחשים לה בנלעי מ'דיי ומלכת לה קטינה: [דכתיב כל דבר אשר יבוא באש]. פי' דרך לכ שתמש על ידי חאור חלה ככלים של נכרי כעודה וכהכנו כהיב ובשר טהיל. אבל זוגא דסרבלא לא: [מנא דסהמה]. בגמרא ליתא דמרבלא. ופירש רש"י לחמה ולפיעי בקר מעורבין מעופין מכן כלי. מדפוס ליון צריכין טבילה ישנים ליון יוצאין מידי

בְּרֵעְכֶן. זאת חֻקַּת הַתּוֹרָה דָּם זָאבְט דֶּר פָּסוּק כִּי יַתֵּן טָהוֹר מִטְּמֵא לֹא אֶחָד וָיוֹעֵר הָט גְּנֶעבְּין פָּהוֹר פּוּן טָמֵא נָאר גָאט דָם מֵיינְט מֵעַן אַבְרָהָם אָבִינוּ אִיז טָהוֹר קוּמְט עֶר אַרוֹס פּוּן תֶּרַח וָואס עֶר אִיז גָּוּוען טָמֵא. אוּנ חִזְקִיָּהוּ הַמֶּלֶךְ אִיז גָּוּוען טָהוֹר קוּמְט עֶר אַרוֹס פּוּן פָּאטֶר אָחָז וָוס עֶר אִיז גָּוּוען טָמֵא אוּנ אַנְדְרוֹסְר רָשָׁע. אוּנ יֹאשִׁיָּה הַצַּדִּיק אִיז אַרוֹס גְּקוּמֶן פּוּן אָמוֹן הָרָשָׁע. אוּנ מְרָדְבֵי פּוּן שִׁמְעִי. אוּנ כָּל יִשְׂרָאֵל פּוּן אֻמּוֹת. אוּנ עוֹלָם הַבָּא פּוּן עוֹלָם הַזֶּה. וְוֹעֵר הָט דָם אֶלָּעם גוֹיִר גָּוּוען. וְוֹעֵר הָט דָם אֶלָּעם גְּבָאטֶן גָאט אַלְיין קֶעְנְטֶש פַּר שְׁמֵייט דָם נָאר נִיט. מִיר זָעהֶן בֵּיי נָגָעם שְׁמֵייט אַז דִי נָגָע אִיז

לא יחידו של עולם . המן תנינן האשה שמת ולדה בתוך מעיה והושיטה היה את ידה ונגע בה היה טמאה טומאת ז' והאשה טהורה עד שיצא הולד . המת בבית הבית טהור יצא מתיכו הבית טמא . מי עשה כן מי צוה כן מי גזר בן לא אחד לא יחידו של עולם . המן תנינן מי העוסקין בפרה מתחלה ועד סוף מטמאין בגדים היא נופה מטהרת בגדים אלא אמר הקב"ה חקה חקקתי גזרה גזרתי ואין אתה רשאי לעבור על גזרתי :

(ד) זאת התורה רבי הנחום בר חנילאי פתח אמרות ה' אמרות טהורות וגו' (משלי טו). וכי אמרות הקב"ה אמרות ואמרות ב"ו אינן אמרות . אלא בנוהג שבעולם מלך ב"ו נכנס למדינה ובני המדינה מקלסין אותו וערב לו קלוסיהן אמר להם למחר אני בונה לכם דימוסיאות ומרחצאות ומכנים לכם אמת של מים וישן לו ולא עמד היכן הוא והיכן אמרותיו . אבל הקב"ה אינו כן אלא מאמר אלהים אמת שהוא אלהים חיים ומלך עולם . אמרות ה' אמרות טוהרות ריב"ל אומר מצינו שעקם הכתוב שנים ושלש תיבות בתורה שלא להוציא דבר טומאה מפיו שנא' מן הבהמה הטהורה ומן הבהמה אשר איננה טהורה (בראשית ז) ולא כתיב מן הבהמה הטמאה . אמר רבי יודן כשבא לפתוח בסימני בהמה טמאה לא פתח אלא בסימני טהרה שנא' (ויקרא יא) את הגמל כי לא מפרים פרסה הוא אין כתיב אלא כי מעלה גרה הוא את הארנבת כי לא מפרים פרסה הוא אין כתיב כאן אלא כי מעלת גרה . את החזיר כי לא מעלה גרה הוא אין כתיב כאן אלא כי מפרים פרסה אמר רבי יהושע דסכנין בשם רבי לוי תינוקות שהיו ב"מ דוד עד שלא טעמו טעם

עץ יוסף

(ג) תמן תנינן כפ"ב דתולין פ"ד:[תיב] פ' כמיולדת: [כה"ת בכית . ע' . כ' וך כנכון על כ"ת כי עם ביתו: [תמן תנינן כל העוסק ן כו']. פרט פ"ד . תקס הקקתי גזרה גזרתי . וכל מלפנו הו"ל כנגות ס"ג תקק תקקתי גזרה גזרתי . ע' לקמן סי' ח' כעך:

(ד) דימוסיאות מן מלכות עם . פי' פ' מים . פי' פ' עין של מים . שעיקר הכתוב שנים ושם פיכות . ע' מ"ם ע"ז כסדר ויעלה סי' ע' כעך וכב"ר פ' ל"ב ובוי"ר פכ"ג וביש"ת עם ובפסחים פרק ק' : כסכך לפתוח בסימני כו' . ר"ל להודיעך שכל לאוכרח על ישראל היה כלום פיתחיל מן סימני טומאה שבהם

אַבְיכֶל וַיִּים גְּוָואָרְן אַז דְּרוֹס וויי : אַהאלְבֶּר אַרְבִּים אִיז דָּער מֶענְטְש טָמֵא . אוּן אוֹב דִּיא נַאנְצִי נֶגַע אִיז וַיִּים גְּוָואָרְן אִיז דָּר מֶענְטְש טָהוֹר . וְוָער הָט דָּם גוֹזֶר גְּוָוען וְוָער הָט דָּם נִבְּאטֶן נָאר דָּר אַיינְצִיגֶר נָאט אַלַיין . כִּיר נִפְּינֶן אַאטֶה אַז דָּאם קִינְד שְׁטַארְבְּט בֵּיא זַיר אִין בּוּךְ אוּן אַז דִּיא חַיִּבְן שְׁטֶעקֶם אַרַיין אִיר הָאנְד אַרוֹס צוּ נֶעמֶן דָּם קִינְד אוּן דָּם קִינְד אִיז נָאךְ גְּבְּלִיבֶּן אִין בּוּךְ אִיז דִּיא חַיִּבְן טָמֵא זִיבֶן טָאג . אוּן דִּיא גְּוָוינָעֶרְן אִיז טָהוֹר כָּל זְמַן דָּם קִינְד אִיז נָאךְ אִין בּוּךְ . אַז עֶם אִיז דָּא אֶמֶת אִין דָּער שְׁטוּב אַזוֹי אִיז דִּיא שְׁטוּב טָהוֹר אוּן אַז דָּער מַת גַּיִיט אַרוֹים פּוּן דָּער שְׁטוּב אַזוֹי וָוערְט דִּיא שְׁטוּב טָמֵא דָּאם מִינְט מֶען בְּשִׁעַת דָּאם טוֹטֶ קִינְד לַיְגְט נָאךְ בַּיא דָּער מוּטֶר אִין בּוּךְ דָּם חַיִּסְט זַיין שְׁטוּב אִיז דִּי שְׁטוּב דָּם אִיז זַיין מוּטֶר טָהוֹר . נוּן אַז מֶען נֶעמְט אַרוֹס דָּאם קִינְד פּוּן בּוּךְ אִיז דִּי מוּטֶר טָמֵא . וְוער הָט דָּם נָאךְ וְוער הָט דָּם נִבְּאטֶן אַלֶעם נָאט אַלַיין . אוּן אַז דִּי פָּרָה אָדוּמָה פּוּן דָּר פָּרְשָׁה אַלֶי מֶענְטְשֶׁן וְוָס זֶענֶן עוֹסק אִין דָּר פָּרָה פּוּן אַן חַיִּב בִּיז צוּם סוֹף זֶענֶן אַלֶי טָמֵא זַיעֶרֶי קְלֵיידֶר . אוּן דִּיא פָּרָה אַלַיין אִיז נְמַאכְט גְּוָואָרְן טָהֵר צוּ זַיין אַלֶי טְמֵאִים . דְּרוּם פַּאר שְׁטַייט מֶען נִיט דָּעם עֶנְגֶן דָּער פּוּן נָאר נָאט דָּאם גְּוָאגְט דָּאם אִיז אַחֻקָּה טִיט אַגְּוַירָה טָאךְ נִיט פָּרֶעגְן עוֹבֶר זַיין אוֹף סַיינֶי בַּייד זֶאת חֻקַּת הַתּוֹרָה רַבִּי תַּנְחוּם בֶּן חֲנִילַאי הָט אָן נֶהוֹבֶּן דַּרְשֶׁינֶן דִּי פָּרְשָׁה מִיט דָּעם פָּסוּק אִמְרוֹת יְיָ אִמְרוֹת טְהוֹרוֹת נָאטֶם זָאג אִז רַייבִּי זָאג . נִיט וְוִיא אַמֶּלֶךְ בָּשָׂר וָדָם עֶר קוּמְט אִין זַיין מְדִינָה אוּן דִּיא מֶענְטְשֶׁן נִיבְּין אִים כָּבוֹד אוּן עֶם גִּפְּעלְט אִים זָאגְט עֶר זַיי צוּ גוּטֶע זָאכֶן דָּר פַּר בְּעֶגֶן זַיי גוּטֶע וּוארְמֶי בָּעֶרֶ גוּטֶע בְּרִיעֶרְ מַאכֶן . דָּער נָאךְ לַייגְט עֶר זִיךְ שְׁלָאפֶן אוּן שְׁטַייט נִיט אוֹף . וְוִיא אִיז זַיין הַבְטָחָה וְעֶרְט אַלֶעם בָּטֵל . אָבֶר דִּיא זָאג פּוּן לָעבְּדִינֶן נָאט אִיז אֱמֶת וְוארוּם עֶר לָעבְּט אוּן קִינְגְט אַיבִּיג . רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי זָאגְט מִיר גְּפִינֶן דָּר פָּסוּק זָאגְט אִיבְּרִיגִי פִּיל וְוערְטֶר קְדֵי עֶם זָאל זַיין רַייגֶר וְוערְטֶר נִיט צוּ שְׁרַייבֶּן אוּם רַייגִי וְוערְטֶר עֶם שְׁטַייט מִן הַבְּהֵמָה הַטְּהוֹרָה וּמִן הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר אֵינֶנָּה טְהוֹרָה פּוּן אַרַייגִי בְּהֵמָה אוּן פּוּן נִיט קֵיין רַייגִי בְּהֵמָה שְׁטַייט נִיט פּוּן זַיין אוּם רַייגִי בְּהֵמָה נָאלְט דָּאךְ קוּרְץ גִּישְׁרִיבֶּן גְּוָואָרֶן שְׁטַעלְט דָּר פָּסוּק טָעֶר וְוערְטֶר קְדֵי עֶם זָאל זַיין רַיין גִּישְׁרִיבֶּן . רַבִּי יוּדָן זָאגְט אַז דָּר פָּסוּק וויל שְׁרַייבֶּן דִּיא סִימָנִים פּוּן אַבְּהֵמָה טְמֵאָה הָט עֶר אֶן גִּיהוּבֶּן טִיט אַרַייז לָשׁוֹן עֶם שְׁטַייט אֶת הַגָּמָל כִּי מַעֲלֵה גֵרָה הוּא אַקְעִיגְל עֶר בְּרֶעֶנְגְט אוֹף זַיין עֶסֶן נָאר עֶם אִיז נִישְׁט צוּא שְׁפָאלְטֶן דִּיא קְלָאהֶן . אוּן אַז בֵּיי אַהָאז שְׁטַייט אוֹיךְ אַז אוּן בֵּיי אַחֲזִיר שְׁטַייט כִּי מַפְרִיס פַּרְסָה הִיא זַיעֶ קְלָאהֶן וָעֶנְן צוּא שְׁפָאלְטֶן נָאר עֶר בְּרֶעֶנְגְט נִישְׁט אַרוֹף דָּאם עֶסֶן . הַיִּבְּט אָן דָּער פָּסוּק פְּרִיעֶר מִיטֶן סִיטֶן טְהָרָה דָּער נָאךְ מִיטֶן סִיטֶן טְמֵאָה . רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ דְּסִכְנִין זָאגְט פּוּן רַבִּי לֵוִי וָעֶנְגֶן דִּיא לְיֵיגְט קִינְד וָוס זָעֶנְגֶן גִּיוָוען אִין דִּיא מֶעג פּוּן דָּוד הַמֶּלֶךְ אִיידָער זַיי הָאבֶּן גִּזִּנְדִיגְט הָאבֶּן זַיי גִּיוּוִיכְט צוּ דַּארְשֶׁנֶן דִּי תּוֹרָה טִיט זַיין זִיךְ פְּרִיצִיג פְּשָׁטִים טְהֵר זַיין אַזַאךְ . אוּן טִיט זַיין אוּם פְּרִיצִיג פְּשָׁטִים מְטַמֵּא זַיין דִּיא אַזִינֶנֶע זַאךְ ווארוּם זַייא הָאבֶּן גִּיהַאט גְּרוֹסֶע קְנַאה צוּם לָעבְּט . פְּלָעגְט דָּוד

יומא היו יודעין לדרוש את התורה בס"ט פנים טמא ובס"ט פנים מהור והיה דוד מתפלל עליהם
ואומר אתה ה' תשמרם תצרנו מן הדור זו לעולם (תהלים יב) . אתה ה' תשמרם נטר אורייתהו
בלבהון תצרנו מן דרא דהוא חייב כליה . ואחר כל השבח הזה יוצאין למלחמה ונופלין על ידי
שהיה בהן דלטורין . הוא שדוד אומר נפשי בתוך לבאים אשכבה להוטים בני אדם שניהם הנית
חצים ולשונם חרב חדה (שם נז) נפשי בתוך לבאים זה אבנר ועמשא שהיו לבאים בתורה . אשכבה
להוטים זה דואג ואחיתופל שהיו להוטים אחר לשון הרע . בני אדם שניהם חנית וחצים אלו
אנשי קעילה שנא' (שמואל ב כג) היסגירוני בעלי קעילה בידו . ולשונם חרב חדה אלו הזיפים שנ'
(תהלים נד) בבא הזיפים ויאמרו לשאול הלא דוד מסתתר עמנו . באותה שעה אמר דוד רומה על
השמים אלהים סלק שכינתך מביניהם . אבל דורו של אחאב בולן עובד ע"ז היו ועל ידי שלא היו
כהן דלטורין יוצאין למלחמה ונוצחין הוא שאמר עובדיהו לאליהו (מלכים א יח) הלא הוגד לאדוני
את אשר עשיתי בהרוג איזבל את נביאי ה' ואחביא מנביאי ה' מאה איש חמשים חמשים איש
במערה ואכלכלם לחם ומים. אם לחם למה מים אלא שהיה מים קשה להביא להם יותר מן הלחם.
ואליהו מכריז בהר הכרמל אני נותרתי נביא לה' לבדי (שם). וכל עמא ידעין ולא מפרסמין למלכא.
א"ר שמואל בר נחמן אמרו לו לנחש מפני מה אתה מצוי בין הגדרות . אמר להם אני פרצתי
גדרו של עולם . ומפני מה אתה הולך ולשונך שותת . אמר להם היא גרמה לי . ומפני מה כל
חיה נושבת ואינה ממיתה ואת נושך וממית שנא' אם ישך הנחש בלא לחש ואין יתרון לבעל הלשון
(קהלת י) אפשר דאנא עביד כלום דלא מתאמר לי מן עליותא . ומפני מה את נושך באבר אחד וכל

עין יוסף האיברים

שלמה כ"ב בספיקתא רבתי וי' מ"ם סם ויחלח סי' ט' : כ"בע בן נכרי לון מוכרין כל שאינו תייב מיתה (יפ"ת) : [סלק
במ"ט פנים קטנ כו' . דייק מהכתיב מוקם שכעתיה מסה כ' ע"ינקר] . ר"ל שמכלוך בשכיבה תשתלק כשהוא וכשלאחה משם
תשמרם וגו' ס"מ שסיו סתיב קום יודעין את כשהוא במ"ט פנים ויכירו מכשהוא גודל שונא ולא כמו שכם הוסכים שאין כזה חטא
שכיב דוד מתפלל עליהם (יפ"ת) : מן דלת דכוה חייב כליה . שהוא מוכר כמלכות וה יצין ככבוד שאול וכפרע לעתי קעילה שכם
ס"ל שלא ילכדו בשוגם (יפ"ת) : [דלטורין] . פי' בעלי לט"ר ולא סוכרים שכם חמוסים כ"ל (יפ"ת) : [למלחמה ומזמין] . שפרי
ק"ם בעזיון שכיוצי דוד ככל מלחמותיו כיו מוליכים דככף כיפה ביומי שאול שהוא כיה מלך כפיפה כדאיתא פ"ק דמגילה : [שלא שכיו שמים
שאול חייכי (יפ"ת) . וכשעם מפני שכמלכיות כי מומנותו של קיסם) . פי' וכוהיל שכיו כמים קשה לכניה מסתמא מפרקמא
שהם וכתם כביאה להם כחרב כמתכשכת לעולם ושוא לפ"ר כוא כפרסמי ל' לכל (יפ"ת) : [אחי פרלקי גדרו של שולב] . שמלמא
שנופל כחרב כי כהרב מתפשך ולכך דורו של שאול כוו מפליט כחרב כמלחמה . תלו תיבו קעילה . תפ"ם שמכירתם את דוד ביד שאול שהוא כתניא את דוד ביד שאול : פי' גורל תוך
כיאה שמתוך כחושם כיה שאול קבן רעם כמלחמה לרדף קעילה לעזור את דוד מ"ת קרי לה שמיכה הניח והליט דמן הדין תף שכם [דלא מתאמר לי מן עליותא] . פי' אינה נגזר עלי מפתיו . שכוא
שכשנה אין למכרו מכיון שאינו תייב מיתה כדאמרי' דתפילו יהודכו כאן וכורג כרומי . ולכן כתיב תלי נגזר שטוים ול"ל כלי זיין נגזר
שטוים

הַכֹּלֶךְ מִתְפַּלֵּל זַיִן אוֹף זַייא דָעם פָּסוּק אַפֶּה יְ תִּשְׁמְרֵם תִּצְרֵנוּ מִן הַדּוֹר זוּ לְעוֹלָם דוּא נָאט זָאלְסְט זַייא הַיטֵן
דַיא תּוֹרָה זָאל בְּלַייבֶן בֵּיי זַייא אִין הָאַרְצִין . אוּנ הַיט זַיי פוּן דָעם שָׁלֶעכְטֶן דּוֹר אוּ עָם וָועט חֲלִילָה
זַיין אֻשְׁגָּבְתָּע גְּוֵירָה אוֹפִין דּוֹר זָאלְסְטוּ זַייא הַיטֶן . אוּנ פוּן דָעסְט וָועגֶן פְּלֶעגֶן זַיי גִּין אִין דָעד
כִּלְחָמָה אִין פַּאלְיֶן קֶעגֶן שׂוֹנֵא דוֹרְךְ דָעם וָום זַייא הָאבֶּן זַיךְ גִּישְׁט גַיהִיט פוּן לָשׁוֹן הָרַע עָם שְׁטַייט
דָוִד הַכֶּלֶךְ הָט גִּיזָאגְט נפ' בית"ד לְבָא ם בַיין נֶפֶשׁ אִיז צוּ וִוישֶׁן וָום זָאגֶן שֶׁאַרְק אִין דָעד תּוֹרָה אַזָּ
וִוי לַייבֶן דָם מֵייגְט עֶר אַבֶּגֶר וַעֲמָשָׂא צְוַוויי גְרוֹסֶע לַייט אִין דֶר תּוֹרָה אִפְּגֶּכֶה לוּהֲטִים אַיְךְ לַיג צוּ וִוישֶׁן
דוֹאג וַאֲחִיתוֹפֶל וָום זָאגֶן גַיְלַאפְּן נָאךְ לָשׁוֹן הָרַע בְּנֵי אָדָם שְׁנֵיהֶם הָנִית וְחִיצִים וּלְשׁוֹנָם תֶּרֶב חֲדָה מֶענְטְשֶׁן
וָום זַייעֲרֵי צֵיין אִיז וִויא שְׁפִּיזִין מִיט פַיילִין אוּנ זַייעֶר צוּנְג אִיז וִוי אַגְּרֶשַׁארְפְּטֶע שְׁוֶוערֶד . דָם אִיז דַיא
מֶענְטְשֶׁן פוּן דֶעד שְׁטַאם קְזִילָה זַייא וָעגֶן גִּינַאגֶן וָאגֶן שָׁאוּל הַמֶּלֶךְ אוּ דָוִד זִיצְט בֵּיי זַי עָם שְׁטַייט
דָוִד הַכֶּלֶךְ הָט גִּיפֶּרֶעגְט נָאט הַסְגִּירוּנִי בַּעֲלֵי קְעִילָה בְּיָדוֹ צוּא דַיא מֶענְטְשֶׁן פוּן קְעִילָה וָועלֶן מִיר אִיבֶּעֶר
עֲנֶטְפֶּערִין אוּנ דַיא הֶעֶנֶד פוּן שָׁאוּל הַמֶּלֶךְ . אוּנ אֲזוֹ דַיא מֶענְטְשֶׁן פוּן דֶעד שְׁטַאם זַייֶם זָעגֶן גִּיקוּמֶן
צוּ עָשׂוּל הַמֶּלֶךְ הָאבֶּן גִּיזָאגְט דָוִד אִיז פַּר בְּאַרְגִּין בֵּיי אוּנְז . אוּנ דָר צַייט הָאט דָוִד גִּיזָאגְט צוּ נָאט
וָואם הָאבְּט צוּ מָאהֶן הִזְגֶּטִין צוּא וִויסֶן לָשׁוֹן הָרַע רוּכָה־עַל שְׁכִים אֱלוֹזִים הַיִּיב זִיךְ אוֹף זַייא אִין
הֵיטֶל וָאל דַיין שְׁכִינָה אֶפּ גִּיזָאן וָועֶרִין פוּן זַייא . אוּנ מִיר גְּפִינֶן דָעד דּוֹר פוּן אַחְאָב הַמֶּלֶךְ הָאבֶּן
אֲלֵי גְּרִינְט עֲבוֹדָה זָרָה פוּן דָעסְט וָועגֶן אוּ זַיי פְּלֶעגֶן גִּין מִלְחָמָה הָאלְטֶן פְּלֶעגֶן זַיי מְנַצֵּחַ זַיין דַיא
מִלְחָמָה . וַוייל זַיי וָועגֶן גִּישְׁט גִּיזוּגֶן קִין בְּעֲלֵי לָשׁוֹן הָרַע . אָזוֹ וִוי מִיר גִּיפִּינֶן בֵּיי אַחְאָב מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל
הָט אוֹם גִּיהָארֶגִית אֲלֵי נְבִיאִים אִיז גִּינַאגֶן עוֹבַדְיָהוּ וָום עֶר אִיז גִּגִיעֶן בֵּיי אַחְאָב אוּנ שְׁטוּב אִין הָט
בְּאהָאלְטֶן הִגֶּרֶרְט נְבִיאִים אִין צְוַוויי הַיילֶן צוּ סוּפְצִיג אִין אַהֲרִיל אוּנ הָט זַיי גִּיבְּרֶענְגְט אַהִין עָסְן
אוּנ טְרִינְקֶן . עָם אִיז אִם גִּיוֶוען זִיעֶר שְׁוֶוער דָם בְּרֶענְגֶן עָסְן אֲלֵי טָאג . אוּנ וַואסֶר בְּרֶענְגֶן אִיז נָאךְ
שְׁוֶוערֶר גִּיוֶוען . פִּיל מֶענְטְשֶׁן הָאבֶּן דָאם גִּיזָעהֶן . אוּנ אֲלִיהוּ הַנָּבִיא הָאט נָאט אוּנ זַיי הָאבֶּן גִּיהָאלְטֶן אִין
נְבִיא לְבַדִּי לַיי אִיךְ בִּין גִּיבְלִיבֶן אֲלֵי ן אַנְבִיא הוּא נָאט אוּנ זַיי הָאבֶּן גִּיהָערְט אוּנ קִיעֶר הָאט גִּישְׁט אוֹם
גִּיזָאגְט פוּן דַיא נְבִיאִים וָואם עוֹבַדְיָהוּ הָאט בְּאהָאלְטֶן אִין הַיילֶן . רַבִּי שְׁמוּאֵל בֶּן נַחְמָנִי זָאגְט טָעָן

ראיברים מרנישין . אמר להם ולי אתם אומרים אמרו לבעל הלשון שהוא כאן והורג ברומי . ולמה נקרא שמו שלישי שהוא הורג שלשה האומרו והמקבלו והנאמר עליו . ובימי שאול נהרגו ארבעה ואנ שאמרו שאול שקבלו ואחימלך שנא' עליו ואבנר בן נר . ולמה נהה"ג ריב"ל אומר על ידי שהקדים שמו לשמו של דוד הה"ד (שמו"ב ג ג) וישלח אבנר מלאכים אל דוד התחתיו לאמר למי ארץ . כתב מן אבנר לדוד . ורשב"ל אמר ע"י שעשה רמן של נערים הפקר שנא' (שם ג) ויאמר אבנר אל יואב יקומו נא הנערים וישחקו לפנינו . ודבנן אמרי על ידי שהמתין לשאול להתפיים מן דוד שנא' (שם ו כד) ואבי ראה גם ראה את כנף מעילך בידי כי בכרתי את כנף מעילך ולא הרגתיך. א"ל אבנר מה את בעי מן גלימא אמרת בסירה הועדת . כיון דאתי לגבי מעגל א"ל הלא תענה אבנר בכנף מעיל אמרת בסירה הועדת חנית וצפחה בסירה מי הועדו . וי"א על שהיתה בידו סיפוק למחות בנוב עיר הכהנים ולא מיהה :

(ה) רבי חנין בן פזי פתח קרא בפרשת פרה שיש בה משבעה שבעה . ז' פרות ז' שריפות ז'

עין יוסף

הוא ות

ממנים שמוש שכל כלי זיין ממכין במקומן והן מכס מרחוק כדאיתא יכיה מקוייס כי כס התחיו : ע"י שכמתין . כיכס גרס ע"י שלף בכ"ר פ' ל"ת : [ולמה נקרא שמו שלישי] . פירוש לשון כלים נקרא כמתין : מן גניומת תמרת בסירה הועדת . פי' מס תחה רוצה לומר ליסנה הליתה . וכפרק יש בשריון פרש"י בכ"ר כוון בשלישי ביתו מן ככוף של כנד שהוא שחתה כרת תוחו תמרת שם"י קון הוסכה וכן תכון שמחתו] . כדאיתה בפכיקתה כוחה נקמן כ"ם תנא תכל בפרק כלף כמשיל וכרכם פ' תמוך וכירושלמי מס' פתה גרסי מה תת [דוחב שמחתו] . כדאיתה בפכיקתה כוחה נקמן כ"ם תנא תכל בפרק כעי מן גלגוי דידך בסירה הועדה וג' כמ"ב : כיון דאתי לגבי מעגל . ר"ל כשבא למעגל ונפל דוד בלפחת וכחתים מעל לחמו : [ע"ש] הלא תענה תכנר כו'] . כי קסה לכו שתין דרך לומר בעת קריאה רחמוכה כלא תענה לזה תמרו שתמר לו ה"ל תענה תכנר כתן בסירה סוערה כמו שעשית שם כתמים שזה לא יתכן כתן . כלי יקר : [בסירה מי כוערו] . ומ"ש לא חש תכנר בטעתו ותמר לשתול שמת לחד מבני בנצח כהכם לו (יפ"מ) : [ו"ל ע"י שכיה כידו סיפוק]. וכח דוע מיהה שכתירת מפני שתול מיכוסס עליו ולו יהשוב עליו שולו עם דוד . לך מכל מקום לא היה לו למעוד משום ז' : מלמחות על ס"ד.

וזכו כרביעי שכהרג בלה"ר כסוף :

(ה) שבע פרות . ר"ל ז' פעמים כתוב פרה בפרשה וכן שריפות כו':

פָּרָעֻגְת דָּעם שָׁלַאנְג וָואָעָר הָנָאה הָאסְטוּ גִיסְט אַבִּים אַמְעָנְטְשֶׁן אוּג טַייטְשְׁט אִים . הָאט עָר גֶיעָנְפֶּערְט דָר לָשׁוֹן הָרַע רֶ"דֶר הָט אוֹיךְ קֵיין הָנָאה גִישְׁט פּוּן דֶעְסְט וָועגֶן רָעט עָר . דָּער וָוּם רָעט לָשׁוֹן הָרַע וָועדְט עָר נִישְׁטְרָאפְט אַשְׁלַאנְג טוּט אִים אַבִּים אוּג עָר שְׁטָארְבְּט . טָעַן פָּרָעגְט דָעם שְׁלַאנְג פַּר וָום גִיפִּינְסְטוּ זִיךְ שְׁטָענְדִיג לֶעבֶּן דִיא פַּר צוּמוּנְג . הָט עָר גִיעָנְפֶּרְט אִיךְ הָאבּ צוּ בְּרָאכִין דָעם צוֹם פּוּן דָר וָועלְט דֶּרֶךְ טַיין גִיין אָן רַייטֶן הָוֶה וְאלְ כְּפִין פּוּן עֵץ הַדַּעַת אִיז גֶעזֶר גִיוואָרִין טוּיט אוֹף דָּר וָועלְט . נָאךְ פָּרָעגְט טָעַן אִים פַּר וָום אַלֵי חַיוֹת בַּייסִין אוּג טַייטִין גִישְׁט . אִין דִיא בַּייסְט אוּג דָּר טָעגְשְׁט וָועדְט גֶיטַייט הָט עָר גִיעָנְפֶּערְט אִיךְ טוּא גִישְׁט קֵיין שׁוּם זָאךְ אַלֵיין נָאר דָם וָואס טָעַן הַייסְט מִיר פּוּן הִימֶל . נָאךְ פָּרָעגְט טָעַן אִיר פַּר וָום דִי גִיסְט אַבִּים אִין אֵבֶר פִילִין בְּאלְד אַלֵי אַבְּרִים פּוּן טָעגְטְשֶׁן . הָט עָר גִיעָנְפֶּערְט פָּרָעגְט דָעם לָשׁוֹן הָרָע זָאגְט עָר זָאגְט דָא אוּג דָא הָארְנִית מֶענְטְשֶׁן פּוּן וַייט . דְּרוּם הַייסִין דִיא בַּעֲלֵי לָשׁוֹן הָרָע דִיא דְרִיטֶל צִינְגֶר וָואס זַיי הָארְנִיגֶן דְרַייא מֶענְטְשֶׁן . דָעם וָום זָאגְט . אִין דֶר וָום אִיז מְקַבֵּל דָעם לָשׁוֹן הָרָע . אוּג דָעם וָום טָעַן זָאגְט אוֹף אִים לָשׁוֹן הָרָע. צַוֹ וַוי טִיר גִפִּינְן דּוֹאךְ וָום הָט גִירָעט לָשׁוֹן הָרָע אִיז עָר גִיהִ־רְגִית גִיוואָרִין . אוּג שָׁאוּל הַמֶּלֶךְ וָואס הָט כְּקַבֵּל גִיוואָן דָעם לָשׁוֹן הָרָע . אוּג אֲחִימֶלֶךְ הַכֹּהֵן וָום אוֹף אִים הָט טָעַן גִיזָאגְט לָשׁוֹן הָרָע . אִין דֶּר וָום אִיז גִיהָארְנִית גִוואָרִין אַבְנֵר בֶּן נֵר דֶּר שַׂר צְבָא פּוּן שָׁאוּל הַמֶּלֶךְ . דֶּר דֶּר וָום עָר הָט נִשְׁרִיבְּן אַבְּרִיךְ צוּ דָוִד הַמֶּלֶךְ אִיז גִישְׁמָאנְן אִין בְּרִיף זַיין נָאמֶן פְּ־עֶר פּ־ דָּוִד הַמֶּלֶךְ . נָאךְ אַטָעם גִפִּינְן מִיר עָר הָט גִיזָאגְט צוּ יוֹאָב דֶּר שַׂר צְבָא פּוּן דָּוִד הַמֶּלֶךְ נְקוּטוּ נָא הַנְּעָרִים וְיְשַׂחֲקוּ לְפָנֵינוּ וָאלְן דִיא יוּנְגֶע לַייט מָאכִין עֶפֶּס אַטְלָאכָה לֶעבֶּן אוּנְז מָעַן וָאלְ זָעהָן וָוער עָם אִיז שְׁטָארְקֶ־ אִיז גִהָרְגִית גִוואָרִין עָטְלִיכֶע יוּנְגֶע לַייט . הָט עָר גִימָאכְט הָפְקֵר בְּלוּט פּוּן מֶענְטְשֶׁן . נָאךְ אַטָעם דְּרוּם וָום עָר הָאט נִיט גִילָאזְט שָׁאוּל הַמֶּלֶךְ וָאלְ אִיבֶּר גִיבֶּעטִין וָועדְן צוּ דָוִד הַמֶּלֶךְ . בְּשַׁגַּת דָּוִד הַמֶּלֶךְ הָט אָפְּ נִשְׁנִיטֶעט דָעם עָק קֶלַייד פּוּן שָׁאוּל הַמֶּלֶךְ הָט דָוִד הַמֶּלֶךְ גִיוואָלְן זוּ עָר הָט אִים גִיקָאכְט הָארְנִיגֶן אוּג הָט נִיט גִיהָארְגִית הָאט אַבְנֵר דָעְנְטְמָאלְט נִיטָאכְט דִיא עָק קֶ־ייד אִיז גִיוואָרִין אָפְּ גְרִיפְן דּוֹרְךְ אַדָארְן נִישְׁט פּוּן דָּוִד הַמֶּלֶךְ בְּדֵי שָׁאוּל וָאלְ נִישְׁט וָועדְן אִיבֶּר גִבְּעטִין מִיט דָּוִד הַמֶּלֶךְ . צַוֹ וַויא מִיר גִפִּינְן דָאס אַנְדֶרֶי כָּאהְל הָט דָוִד הַמֶּלֶךְ גִפִּינְן שָׁאוּל שְׁלָאפְט אוֹפְן פֶּעלְד . אוּג אַלֵי מֶענְטְשֶׁן זַייָנֶע שְׁלָאפְן אַרוּם אִין זַיין שְׁפִּיז שְׁטֶעקְט אִין דֶר עֶרד אוּג אַקְרִינְיל וָואסֶ־ לֶעבֶּן אִים . דָאט דָּוִד הַמֶּלֶךְ גְנוּטְעָן דָעם שְׁפִּיז מִישְׁן קְרִינְיל וָואסֶר אוּג הָט זַיךְ גִישְׁטֶעלְט פּוּן דֶעָר וַייטֶן אוּג גִשְׁרִיגֶן זָעה הָאבּ גְנוּטְעָן דָעם שְׁפִּיז מִישְׁן קְרִינְיל וָואסֶר אוּג הָאבּ אִים גִישְׁט גִיהָארְנִית . הָאט אַבְנֵר וַייטֶר גִיזָאגְט עָם קָאן זַיין אֲמָעְנְטְשׁ פּוּן אוּנְז הָאט אִים

האות ז' כבוסין. ז' טמאין . ז' מהורין. ז' כהנים . אם יאמר לך אדם חסרים הן אכזר
לו משה בכלל היה שנא' וידבר ה' אל משה ואל אהרן ואת חקת התורה :

(ו) רבי יצחק פתח כל זה נסיתי בחכמה אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני (קהלת ז) אמרתי אחכמה כתיב כאן (מלכים ג ה) ויתן אלהים חכמה לשלמה ותבונה הרבה מאד ורחב לב
תנו . א"ר יוחנן ב"ר שמעון בן יהוצדק משל למלך שהיה לו אוהב והיה המ"ן אוהבו יותר מראי א"ל המלך שאל ממני כל מה שתרצה ואני נותן לך . והיה אותו אוהב חכם גדול אמר אם אשאל שיעשה אותי דוכום הוא עולה בידי . אם אשאל שיעשה אותי אפרכוס עולה בידי . אלא הריני שואל דבר שכל הגדולות תפילות לה . מיד השיב ואמר למלך הואיל ואמרת לי שאשאל לפניך שואל אני ממך שתשיאני בתך . א"ל המלך חייך בכך אני רוצה הרי בתי בתוך ביתך . כך בשעה שא"ל הקב"ה לשלמה שאל מה אתן לך אמר שלמה מה אשאל כסף וזהב הוא שעולה בידי אם אשאל את המלכות הוא שעולה בידי . אלא הריני שואל דבר שכל הדברים תפלין לו מיד אמר לפני הקב"ה רבש"ע איני מבקש ממך אלא חכמה . א"ל הקב"ה חייך יפה שאלת ששאלת חכמה שכל הדברים תפלין לה הכסף והזהב תפלין לה שנא' (משלי ח) טוב פריי מחרוץ ומפז ותבואתי מכסף נבחר . והמלכות תפלה לה שנא' (שם) בי מלכים ימלוכו . והרי הכל נתון לך . לכך כתיב ויתן אלהים חכמה לשלמה שנתן לו החכמה במתנה . כחול אשר על שפת הים רבנן אמרי מלמד שהיתה חכמתו של שלמה שקולה כנגד כל ישראל שנמשלו כחול שנא' (שופט ב) והיה מספר בני ישראל כחול הים . כיצד החכמים יש בהם דעת. והזקנים יש בהם דעת . והילדים יש בהם דעת. והן מחולקין זה מזה ואם יעמדו כל ישראל לצד אחד ושלמה לצד אחד חכמתו גדולה משלהן. ור' לוי אומר כשם שהחול היה עושה לו סייג וגדר שלא יצא וישטוף את העולם כך היתה חכמתו

עין יוסף

(ו) כתוב (מ"ח ה') ויתן . כ"ל. הוס שלם מידי . ור"ל ונ"ל

ומרת

ניגעבען ער אליין איז גישט גיוועז דא . דרום איז אבער גיהארנית גיוואארין . נאך אסעם וייל ער הט ניקאנט ווערין שאול המלך ואל גישט האריגען אחיתופל הכהן אוג הט גישט גוועדט . רבי חנין האט אן ניחדבין דיזר"ן דיא פרשה פון דרה אדומה הט ער גיזאגט עם גפינט זיך דא אליעס צוא זיבן . זיבן מאהל שמייט פרה אין דער פרשה . זיבען מאהל שמייט שריפה . זיבין מאהל שפרענגן . זיבן מאהל נואשין קלייד ער . יזבן מאהל שמייט טמא . זיבן מאהל טמייט טהור . זיבן מאהל כהן . דאם זיבטע מאהל ווערט גירעכינט משה רבינו . רבי יצחק האט אן גיהובן דארשנן טיטין פסוק אכרתי אחכמה והיא רחוקה מבנה שלמה המלך זאגט איך האב מיר גיזואלט קלין ווישן אליעס פון דער תורה אוג זיא איז אבר נייט פון כיר . ואורום אין פסוק שמייט נתן אלהים חכמה לשלמה ותבונה הרבה מאד נאט הט גענעמן קלינשאפט צוא שלמה המלך אוג ביל פר שמאנדיקייט . רבי יוחנן זאגט פון רבי שמעון בן יהוצדק ועגין עם אז אמשל צו אמלך הט גיהאט אליב האבער הט אים ווייער ליב גיהאט האט דר מלך אים גיזאגט בעט עפיס פון מיר ועל איך דיר גבין . דר איז גיוון ווייער קליג הט ער זיך כישב גיוון ום קאן איך בעטן . איך זאל בעטן ער זאל מיר גרוס מאכין אין כלאשבע ועט ער מיר אליס גאנט ועל איך גרוס איך ועל ועלין . איך ועל אים בעטן ער זאל מיר גבין זיין מאכטער פר אוייב ועל איך שון אליעס האבן . וי דר מלך הט גיהערט זאגט ער דם האב איך טאקט גטיינט אוג איך גיב דיר מין טאכטר ועט דיר שון גאר גישט פעלין . אזו שלמה המלך בקשת נאט האט אים גיזאגט שאל מה אתן לך בעט עפיס פון מיר ום איך זאל דיר גבן . הט שלמה גימראכט ום קאן איך בעטן . נאלד אין זיך בר אוג פיל עשירות ועט ער מיר אליס גבין . איך זאל בעטן מלוכה ועט ער מיר גבין . איך ועל בעטן אזוינם ואוא אין דיזין איז אליס אין כלל . זאגט ער צוא נאט איך וייל נאר חכמה קרינין אין הארצין . הט נאט גיזאגט דוא האסט גוט גיבעטן . אין חכמה איז אליס דריגן . נאלד אוג זיך בר איז קליין קענין חכמה עם שמייט כי טוב פרי מחרוץ ומפז דיא תורה זאגט טען לערנג איז טיירר פון גינאלד אוג פון אלי זילבר ווארא . אוג מלוכה איז אוך קלענר פון תורה עם שמייט אין פסוק בי מלכים ימלוכו דיא תורה זאגט מיר טוהן מלכים קינגין נתן אלהים חכמה לשלמה זאט הט גינעמן חכמה צו שלמה המלך . ער הט אים אמתנה גינעבן דיא חכמה כחול אשר על שפת הים דיא חכמה ואם ער האט אים גינעבן איז גיוון אזו פיל אזו ויא דיא זאמד פון בערג ים . דיא רבנן זאגן דר פסוק מיינט זין חכמה איז גוון גרעסר פון אלי יתן ואם זענין גגליכן צ ט זאמד פון בערג פון ים . עם שמייט תנה נשמר בחול הים דר צאל פון דיא יתן ועט זיין אז פיל ויא די זאמד פון ים . צוויין יתן איז דא חכמים האבן זי פיל פר שמאנד . אוג עם איז דא וקנים האבן זיי אוך בעת . אוג עם איז דא יונגי לייט טיט בעת . אוג אז מען זאל אנירער שמעלין אלי אין זיין אוג שלמה המלך אין אנדרין זייט ועט ער איבר ועגין אלי . רבי לוי זאגט דרום גלייכט ער

עומרת בפני יצרו שלא יחטא . מתלא אמרי דעה חסרה מה קניה דעה קניה מה חסרה. עיר פרוצה אין חומה (מ"י כה) . כעיר פרוצה באין חומה כך איש אשר אין מעצור לרוחו . והרב חכמת שלמה מחכמת כל בני קדם (מלכים ה ט) . ומה היתה חכמתן של בני קדם שהיו יודעים במזלות וערוסים בטייר . ארשב"ג בשלשה דברים אני אוהב את בני המזרח כשנושקין אינן נושקין בפה אלא ביד . וכשחותכין בשר אין הותכין על גב היד אלא בסכין ולא ביד . וכשנומלין עצה אין נוטלין עצה אלא בשדה שנא' (בראשית לג) וישלח יעקב ויקרא לרחל וללאה השדה אל צאנו . מכל חכמת מצרים מה היתה חכמתם של מצרים את מוצא כשבקש שלמה לבנות בהמ"ק שלח אצל פרעה נכה א"ל שלח לי אומנין בשכרן שאני מבקש לבנות בהמ"ק מה עשה פרעה כנס אצלו כל אצטרולוגין שלו ואמר להם צפו וראו ב"א שעתידין למות בשנה הזו ואשלחם אצלו כדי שאבא עליו בתרעומת ואומר לו תן לי דמים מאומנין שהרגת . כשבאו אצל שלמה צפה ברוה"ק שהם כיתים באותה שנה נתן להם תכריכיהן ושלחן והחזרן אצלו שלח לו לומר בידם לא היה לך תכריכין לקבור בהן את מתיך הרי הם ותכריכיהן לך קבור מתיך. לכך נאמר מכל חכמת מצרים ויחכם מכל האדם מאיתן האזרחי והימן וכלכל ודרדע בני מחול . מכל האדם מאדם הראשון ומה היתה חכמתו את מוצא שבשעה שאמר הקב"ה לבראות את האדם נמלך במה"ש אמר להם נעשה אדם בצלמנו (בראשית ה) . אמרו לפניו מה אנוש כי תזכרנו (תהלים ח) . אמר להם אדם שאני רוצה לבראות תהא חכמתו מרובה משלכם . מה עשה כנס כל בהמה וחיה ועוף והעבירן לפניהם.

עין יוסף אמר

יותר . כסם שמחול סיס עושה לו כ"ל ניס : בעייר . כ"ל מזה שאתה לסס נעשה חדש לו שכולכך לשיש חזו לפני פ' כערוך בלפלוף סיסי הטופות וקיזקן ובעייתן בכנפיסה ובלאס שנמלך עמהם וג' לך כמלכה לינה לך לי רחות לסס שכת לידכו שכולו לבון הכוי בניתים נחשבו ת"י תעוייתיה (מ"כ) ובפשיקתא כי ידע שכס יפקקו עליה (יפ"ת) : הכח חכמתו מהרוס משלכם . שאני מבקש לנכות בכמ"ק . והכמיס בכל דעה בתפטרולוגיה , חומען בשכחן לון בכף זה חכמת המצרים גדולה נאין ערך מ חכמת האדם ו"ג כ"ל מבקש לנכות בכמ"ק , כלו' שאני"ם אחין רחוי למלך סיקה שכר כלון לינו רק בטבעיות כי זוה החכמה אדם גדול עד הכמת המלאכי' ממלך אחה ובפרט בכיותו חשוו מ"ש ג' בשכחן מסוס שהוא לפי שכס נעשה חדש לו מעולה יתירה עליכס בדבר אחד רחוי לנכות בכמ"ק לחע"ם לון רחוי שיעבוד בשפיריט חכס אלא לכנד חת סיעבוד יסיס זה בשלימות נעדר מכמליות (יפ"ת) : [כסם כ' מכוון ואוזן (כ' יקר) : חמטר גיון , פי' חוזה כוכבים , ופ"ל כל בכחמה כוי']. וכעבירן לפניכס יש לדקדק סיכא למימר כח שהוא תן לי דמים מלומנים, כ"ל, כמלך בחכ"ם אמר ל.ס נעשה חדש . שהכיחים לפניכס סיכ כדי להרחות הכחמה דשמח מ"ה כדי

פְּכוּק דִי חָכְמָה פּוּן שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ צוּם זַאכְד פּוּן יַם אַזוֹ וִוי דִי זַאמְד אִיז אַצוֹם אַז דָּר יַם וָאל נִיט אַרוֹם גַּיין פַּר פְּלֵייצֶן דִיא וָועלְט . אַזוֹ דִיא חָכְמָה פּוּן שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ אִיז גָּנְצֶן אַצוֹם צוּם יָצֵר הָרָע עֶר זָאל נִיט זִינדִיגֶן פַּאלָא אִכְ. דִי חֲכָמִים וָאנָן אַמָּשׁ דַּעַת קְדוֹשִׁים הֵם חָסְרָה פְּעָלְט דִיר שֶׁכֶל וֶום הָאמְטוּ גְּקוּמֶט אִיף דָּר וָועלְט אַז עֶם פְּעָלְט דִיר דָּר עִיקָר הַיָּה קָנִית הֵם חָסְרָה הָאמְטוּ אָבֶּר גְּקוּמֶט שֵׂכֶל וָואס פְּעָלְט דִיר דָּר וֶום הָט שֵׂכֶל פְּעָלְט אִים שׁוֹן נָאר נִיט . שְׁמַיּוּם וַיּוּסֵר חַכְמַת שְׁלֹמֹה מִחָכְמַת כָּל בְּנֵי קֶדֶם עֶם אִיז גְּמָעֶרְט גְּוואכְן דִיא חָכְמָה פּוּן שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ מֵיין פּוּן אַלֵי מֶענְטְשֶׁן וָואס זִיצֶן אִין מִזְרָח נִיט . וָענִי כֶּענְטְשֶׁן הָאבֶּן גְּקָאנְט חָכְמַת הַמַּזָּלוֹת פּוּן הַיֶּמֶל אוּנ הָאבֶּן פַּר שְׁטַאנֶן דִי רִייד פּוּן אַלֵי חַיּוֹת אוּנ עוֹפוֹת . הֵם שְׁלֹמֹה מֵיין נוּוִיסְט פּוּן זַיי . רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל זָאנְט דְּרַיי זָאכֶן גֶּפֶּעלְט מִיר פּוּן וָענִי מֶענְטְשֶׁן אַז אַיינֶר מִיט דֶּעם אַנֶּדֶרִין קוּשֶׁן זִיךְ קִישֶׁן זַייא אוֹף דָּר הַאנְד נִיט מִיט דָּעם מוֹל אוּנ אַז זַייא שְׁנַייֶדֶן כְּלַייש רַייכֶן זַיי נִיט מִיט דָּר הַאנְד נָאר מִיט אַמָּעֶר . אוּנ אַז זַייא דֶּארְפֶּן אַיינֶר פּוּן אַנֶּדֶרִין אַיין עֶצָּה גַּיין עֶן אַרוֹם אִין פֶּעלְד־קַיינֶר זָאל נִיט הָעֶרִין . אָזוֹ וִוי מִיר גְּפִינֶן בַּייא יַעֲקֹב אָבִינוּ שֶׁכַּזַּייט יִקְרָא לְרָחֵל וּלְלֵאָה הַשְּׂדֶה יַעֲקֹב הֵם נִרוּפֶן רָחֵל מִיט לֵאָה אִין פֶּעלְד אוּנ הֵם זַייא נָאנְט וָאם עֶר הָט נִדאכְט זָאנָן כֹּל חָכְמַת מִצְרַיִם שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ אִיז גָּנְוֶען קֶלַיינֶר פּוּן דִיא מֶענְטְשֶׁן פּוּן מִצְרַיִם דִי קֶלַיינְשְׁטֶן פּוּן מִצְרַיִם גְּפִינֶן כִּיר בְּשָׁעַת שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ הָט בְּדַארְפְּט בּוֹיֶן דָּעם בֵּית הַמִּקְדָּשׁ הֵם עֶר נְשׁוּקְט צוּם קִינִיג פּוּן מִצְרַיִם עֶר זָאל אִים שִׁיקֶן פּוּן זַיין מְדִינָה אַרְבֶּעטְאַרְעֶרְס אִיךְ וָועל דִיר גוּט בְּאצָאלֶן . וֶום הָאט דֶּעֶר קִינִיג נִטָּאן הָט עֶר גְּרוּפֶן דִיא בִּישׁוּף מַאכֶּרִים אוּנ הָאט זַיי גְּזָאגְט זָעהְט מִיט בִּישׁוּף מֶענְטְשֶׁן וָואס דַּארְפֶּן שְׁטַארְבֶּן דָּם יָאר אוּנ דִיא וָועל אִיךְ שִׁיקֶן צוּ שְׁלֹמֹה זַיי וָועלֶן דַּארְטֶן שְׁטַארְבֶּן וָועל אִיךְ אַ פּ מָאנְן גֶּעלְט פַּר זַיי אִיךְ וָועל וָאנָן עֶר הָט זַייא נְמַיּוּם . וִויא דִי מֶענְטְשֶׁן וָועלֶן שְׁטַארְבֶּן דָּאס יָאר הָאט עֶר אִיטְלִיכֶן גֶּעבֶּן הָט עֶר גֶּזָהֶן מִיט רוּחַ הַקּוֹדֶשׁ אַז דִי מֶענְטְשֶׁן וָועלֶן שְׁטַארְבֶּן דָּאס יָאר הָאט עֶר אִיטְלִיכֶן גֶּעבֶּן הַכְּרִיכִים אוּנ הָט זַיי צוּ רִיק גֶּשִׁיקְט צוּם קִינִיג פּוּן מִצְרַיִם וָאנָן אִים וָאנָן עֶם פְּעלְט בַּיי דִיר תַּכְרִיכִים מִיט קְבָרִים שִׁיקְטוּ צוּ מִיר אִיךְ וָאל זַיי כָּאבֶן תַּכְרִיכִים אוּנ בַּאגְרָאבֶּן . נָאדִיר הַכְּרִיכִים אוּנ בַּאגְרָאבֶּ זַייא וַיְהִפְּכוּ כֹּל הָאָדָם שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ אִיז גְּוואכְן קֶלַיינֶר פּוּן אַלֵי מֶענְטְשֶׁן דָּאס כַּיינְט מֶען קֶלַיינֶר פּוּן אָדָם הָרִאשׁוֹן וָואס פּוּן אִים אִיז אַרוֹם גְּקוּמֶן אַלֵי מֶענְטְשֶׁן . אוּנ וָואס אִיז גְּוואכְן דָּאס קְלַיינְשְׁטֶאפְּט פּוּן אָדָם הָרִאשׁוֹן בְּשָׁעַת נָאס הָט גְּוו"ל בַּאשָׁאפֶן דָּעם מֶענְטְשׁ הָט עֶר זִיךְ בַּאגְרָאבֶּן מִיט דִי שְׁלָאכְט אוּנ עֶר הָט זַיי גְּזָאגְט דָּעם מֶענְטְשׁ אִים אִיךְ וִויל בַּאשָׁאפֶן אֲכֶעֶנְטְשׁ . הָאבֶּן זַיי גְּזָאגְט דָּעם מֶענְטְשׁ וָום אִיךְ וִויל בַּאשָׁאפֶן וָועט דָּר מֶענְטְשׁ וָום דִּ טוֹטְט אִים גְּדֶענְקֶן . הָט נָאט זַיי גְּזָאגְט דָּעם מֶענְטְשׁ וָום אִיךְ וִויל בַּאשָׁאפֶן וָועט

אמר להם מה שמותם של אלו . לא ידעו . כיון שברא אדם העבירן לפניו א"ל מה שמותן של אלו . אמר לזה נאה לקרותו שור ולזה ארי ולזה טוס ולזה חמור ולזה גמל ולזה נשר וכן כלם שנא' (בראשית ג) ויקרא האדם שמות לכל הבהמה וגו' . א"ל ואתה מה שמך . א"ל אדם . ולמה שנבראתי מן האדמה . א"ל הקב"ה אני מה שמי . א"ל ה' . למה שאתה הוא אדון לכל הבריות . היינו דכתיב (ישעיה מב) אני ה' הוא שמי שקרא לי אדם הראשון . הוא שמי שהתניתי ביני ובין בריותי . מאיתן האזרחי זה אברהם שנא' (תהלים פט) משכיל לאיתן האזרחי . והיכן זה משה שנא' (במדבר יב) בכל ביתי נאמן הוא . וכלכל זה יוסף שנא' (בראשית מז) ויכלכל יוסף . אמרו המצרים כלום כלך עלינו עבד זה אלא בחכמתו . מה עשו לו הביאו לו ע' פתקין כתבו עליהן ע' לשון והיו משליכין לפניו וקרא כל א' וא' בלשונו . ולא עוד אלא שהיה מדבר בלה"ק שלא היו יודעים ולא היה בהן כח לשמוע שנא' (תהלים פא) עדות ביהוסף שמו בצאתו על ארץ מצרים שפת לא ידעתי אשמע . ודרדע זה דור המדבר שהיה בהן דעה . בני כיחול אלו בני ישראל שמחלה להם השכינה במעשה העגל וידבר שלשת אלפים משל (מלכים ג ה) א"ר שמואל בר נחמן דיברו על כל המקראות ולא מצאנו שנתנבא שלמה אלא קרוב לשמונה מאות פסוקים . אלא מלמד שכל פסוק ופסוק יש בו שנים ושלשה טעמים כד"א נזם זהב באף חזיר (משלי יא) נזם זהב וחלי כתם (שם כה) ורבנן אמרי שלשת

אלף

עין יוסף

כדי שיקבע להם שמות לדבורתם וי"ל מלכתיב לקרות מה יקרא לו לכן יודע עליו שם מחדש יותר מעל כל כ"ת (יפ"ת) , ג"ל מני מכו נפקא . דתל"כ מה' לקרות וכי הקב"ה היו יודע מה שעתיד לקרא לו ה' ותל"כ הלא הקב"ה מחדש"ר שמו משום שכם יקלמו מזה שלין מחדש ומחדש עוד הכמתו , כי ה' יתן חכמה שהתחדש יהיעה למלאך למה שקרא לו ה' ותל"כ הלא כמעשית כמכר נעיל מלא שהל ממנו שמו כדי לכבלות מהודש וכשה"ט עיין ר' ה' קלמר בפי' וכי לאן יכל לפרוי לפניו הלא לו (יפ"ת) : [ג"ל ס'] . ר"ל מכו לקרות כ"ת מ"ם כו (יפ"ת) , לזה כתב לקרותו שור וגו' מני כו' . ובמות הלו והלו היכ שמות הכמיים כי זה לאן בו הכ"ש [ספתיחתי ביני ובין בריותי] . ובקו"ל וכפתיחתא גדסו ביני לבין עלמי כוח שמי שהתניתי ביני לבין בריותו ולבן מה"ט : [שמחמר] שהכיל לאיתן כאזרחי] . ופירסו בריותיו בא"ח ע"ש מי כעיר ממלכת [רש"י בתהלים שם] וכ"כ שם (תהלים שם) וכ"ל קבלו רז"ל כי איתן כאזרחי כוח מ"ח שהעירו יתברך מעזרח להעמיד על כתמת כל יושבי תבל ופ"ש שמפרש כל המשור על תבהכם . וע' ביל קרו מזמור זה על פסוק זה דכתיב כו' שמפרש ג"כ על מ"ח : עדות ביהוסף שמו וגו' . כמ"ל כתב ז"ל וב' שמותיו שהיה בו שלפיכך פסיק זה מתחיל בע' ומסיים בס' לרמז על ע' לשון שלמדו גבריאל ולכ"ק עליהן לו כלל ע' לשון כנגד ישראל גוי אחד בארץ עכ"ל וכתתומה שלפיכך לי"ת זה : [דרדע] . ר"ל מקריקון דור דעה : [וג' טעמים] * כיכרה ילידתן מהלחמה נשען לגלה יפלו מלרץ לומתים לגל בהים (משלי כה) כ"ל ג"ת כתם זהב והלי כתם (שם כה) ומה דביו ובינו יתר וכן כרכם ליתא מכל נשה"ם רכה נכוף פ' לחמן ר' נוסחתו כמו נעשה גולמו תהלה מהחמה ממש כתומר סיולר וכמ"ש ויילר וגו'

כתן

זַיִן קְלֵינֶר פּוּן אַיִךְ . דָּס נָאט צוּ גָטָאן . עֶר הָט אַיִן גַּאטְלָט אַלֵּי חַיּוֹת אוּן עוֹפוֹת אוּן דָּאס זַיִא דּוֹרְךְ גְּפִירְט לֶעבִּן דִּיא מַלָּאכִים אוּן זָאגְט זַיי וַיִא זָאל זַיִן זַיְעֶרִי בָּעטִן הָאבֶּן זַיי: גִיט נְווֹטָט . וַיִא נָאט הָט בַּאשַׁאפֶּן דֶעם מֶענְטְש הָט עֶר דּוֹרְךְ גְּפִירְט אַלֵּי חַיּוֹת טִיט עוֹפוֹת פַּר אִים אוּן זָאגְט אִים וַוי זָאל זַיִן זַיְעֶרִי נָעטִן . הָט עֶר גְּזָאגְט דֶעם פַּאטְט צוּ רוּפֶן אֶקם . דֶעם לַייב . דֶעם פֶּערְד . דֶעם אַייזֶל . דֶעם קָעטִל . דֶעם אָרְלֶער . אוּן אַזוֹ אַלֵּי . עֶם שְׁטַייט בִּיקְרָא הָאדָם נֶפֶשׁ לְכָל הַבְּהֵמָה אָדָם הָרִאשׁוֹן הָאט גְּרוּפֶן נָעטִן צוּ אַלֵּי בְּהֵמוֹת אוּן חַיּוֹת אוּן עוֹפוֹת . הָט נָאט זוֹם גָּאנְגְט וַוי דַארְפְּטוּ הַיסֶן הָט עֶר גֶּעטְפֶּערְט אִיךְ דַארְף הַיסֶן (אָדָם) וָוארוּם אָדָם אִיז טַייטְש עֶרְד אִיךְ בִּין בַּאשַׁאפֶּן גְּוָארֶן פּוּן עֶרְד . הָט אִים נָאט גָּאנְגְט אוּן אַיִךְ וַוי דַארְף הַיסֶן הָט עֶר גָּאנְגְט (אַדָּנָי) וָוארוּם דוּ בִּיסְט אַהָאר אַיבֶּר דַיינֶי בַּאשַׁעפֶּענִישֶׁן וָום דוּ הָאבְט בַּאשַׁאפֶּן . אַזוֹ וַוי עֶם שְׁטַייט אַיִךְ הַיסֶן הָאט דָּס אִיז נָאט דָּס טַיִן נָאטֶן וָום אָדָם הָרִאשׁוֹן הָט טִיר גֶּגֶעבֶּן אוּן אַזוֹ דַארְף אִיךְ הַיסֶן . בִּיזוּ הָאוְהִי שְׁלֹמָה הַמֶּלֶךְ אִיז קְלֵינֶער גְּוָוען פּוּן אַבְרָהָם זִיבְּנוּ וָום עֶר הַיסְט (אֵיתָן הָאזְרָחִי) דָּס אִיז טַייטְש דֶער שַׁאטֶרֶר לַיכְטִיקְער צַדִּיק וָום נָאט הָט אִים דֶר לַייכְט דִי אוֹגֶן פּוּן אַלֵּי מֶענְטְשֶׁן פּוּן מוּטֶר זַייט . אוּן נָאט הָט אִים דֶר וָועקְט עֶר זָאל זַיִן אִין זַיִן וֶועג אוּן לֶעֶרְנִין תּוֹרָה וְהֵיכֶן אוּן עֶר אִיז גְּוָוען קְלֵינֶער פַּאר מֹשֶׁה רַבֵּינוּ וָואס הַיסְט (הֵיכָן) דָּס אִיז טַייטְש בְּאגְלֵייבְּטֶר וְכִלְבַל אוּן אִיז גְּוָוען קְלֵינֶר פַּר יוֹסֵף הַצַּדִּיק וָום הַיסְט (כַּלְכֵּל) דָּס אִיז טַייטְש אִיז עֶר דֶר בַּאגְלֵייבְּטֶר וְכִלְבַל אוּן אִיז גְּוָוען קְלֵינֶר פַּר יוֹסֵף הַצַּדִּיק וָום הַיסְט (כַּלְכֵּל) דָּס אִיז טַייטְש שְׁפֵייזֶר עֶר הָט אִיטְלִיכֶן אִין מִצְרַיִם נְשָׁפֵייזְט . בְּשָׁעַת יוֹסֵף הַצַּדִּיק אִיז גְּוָוען אֲמָלֶךְ אִין מִצְרַיִם הָאבֶּן זַיי גְּנוּמֶן זִיבְּצִיג שְׁטָוט פַּאפִיר אוּן דָעם נָאבֶּן אוֹף דָעם נָשׁרִיבֶּן זִיבְּצִיג לָשׁוֹנוֹת אוּן הָאבֶּן גְּוָוארְפֶּן לֶעבִּן יוֹסֵף זָעהְן אוֹב עֶר וָועט וַוייסֶן וָום דָארְט שְׁטַייט . הָט עֶר אַלֶּעם גְּלֵייעְנְט אוּן נָאךְ זִין הָאט נְקָאנְט לָשׁוֹן הַקּוֹדֶשׁ וָום דִי מִצְרִיִם הָאבֶּן דָּס נִיט גְּקָאנְט וְדַרַשׁ אוּן אִיז קְלֵינֶר גְּוָוען פַּר דֶעם דּוֹר הַמְדַבֵּר וָום זַיי הָאבֶּן גְּהַאט גְּהַאט זַיי הַאבֶּן מְקַבֵּל גְּוָוען דִי תּוֹרָה פּוּן נָאטֶם הָאנְד וּמְבֵי מְחוֹל קְלֵינֶר גְּוָוען פּוּן כְּלָל יִשְׂרָאֵל וָום נָאט הָט זַיי כּוֹהֵל גְּוָוען דִיא זִיבְּד פּוּן עֶנְגֶל וְדֶבֶר שֶׁל שְׁת אֶלְפִים שֶׁל אוּן הָט גְּרֶעט דְרַיִיא טוֹזִינְט מְשָׁלִים אוֹף אִיטְלִיכֶן פָּסוּק פּוּן דֶר תּוֹרָה הָט עֶר גְּנָאנְט מְשָׁלִים אוּן טוֹזִינְט טִיט פִּינְף טַעֲמִים

הט

אלפים בשל על כל פסוק ופסוק אלף וחמשה מעמים על כל משל ומשל . ויהי שירו אב"כ אלא שירו שירו של משל . וידבר על העצים (מלכ"ם פ ד) וכי אפשר לאדם לדבר על העצים . אלא אמר שלמה מפני מה מצורע נטהר בנבוה שבגבוהים ובנמוך שבנמוכים בעץ ארז ואזוב . ע"י שהגביה עצמו כארז לקה בצרעת . כיון שהשפיל עצמו כאזוב נתרפא ע"י אזוב . וידבר על הבהמה ועל העוף וכי אפשר לאדם לדבר על הבהמה ועל העוף אלא אמר שלמה מפני מה בהמה נהרת בשני סימנין והעוף בסימן אחד . על שהבהמה נבראת מן היבשה שנא' (בראשית פ) תוצא הארץ נפש חיה למינה בהמה ורמש נהרת בשני סימנים . עוף שנברא מן הרקק ניהר בסימן אחד . כתוב אחד אומר מן היבשה וכתוב אחד אומר מן הים . מן היבשה ויצר ה' אלהים מן האדמה כל חית השדה ואת כל עוף השמים (שם ב) ומן המים דכתיב ישרצו המים שרץ נפש חיה ועוף יעופף על הארץ (שם פ) בר קפרא אמר טרקך שבמים נבראו . ור' אבון ב"ר יוסי הגלילי אומר אעפ"כ רגלוהי דתרנגולא דמיין לפרצופי דנונא . ועל הרמש וכי אפשר לדבר על הרמש אלא אמר שלמה מפני מה שמנה שרצים בתורה הצדן והחובל בהן חייב ושאר שרצים פטור מפני שיש להם עורות . ועל הדגים וכי אפשר לומר כן אלא אמר שלמה מפני מה בהמה חיה ועוף טעונין שחיטה ודגים אין טעונים שחיטה . הורה יעקב איש כפר גבורייא בצור על הדגים שטעונין שחיטה . ושמע ר' חני שלח לאתוייה . א"ל מנן הוריתיה ליה מן הכא ויאמר אלהים ישרצו המים וגו' מה עוף טעון שחיטה אף הדגים טעונין שחיטה . אמר להו זרבעתיה דלקי . אמר בר אינש דאמר מילא דאורייתא לקי. א"ל לא הורית טב . א"ל מנין . א"ל מהכא הצאן ובקר ישחט להם ומצא להם אם את כל דגי הים יאסף להם ומצא להם (במדבר יא) אלו טעונין שחיטה ואלו טעונין אסיפה . א"ל חבוט חביטך דהיא טבא בקלטא . הורה יעקב איש כפר גבורייא בצור על בר ישראל דבא על הנכרית והולידה לו בן ענמול בשבת . שמע ר' חני שלח לאתוייה . א"ל מנא לך הא . א"ל דכתיב ויתילדו על

משפחותם עין יוסף

כתן . ויכי מירייו לון כתיב כאן . כ"ל מירייו ל' כעיס (מ"כ) וכפ"ם וכף על גב דלמ כתיב כהדיא שחיטה מ"מ כיכמה כדכתיב וזבחת כבקר וכי מפלו מכ"ב וכילקוט מלכים גרס ויכי מרם לון מנקדך ומלתך הא קיימא לן דעיף כמי טעון שחיטה וכת"ב מייתי כתיב כאן : לפרצופיה דנונא . בכתב גרס דחספינתא וכפסיקתא לה וכ"פ הם תב יליף לה מדכ' תיב זחת ת דת הכ' נוס וכעיף בחיה גרס להכספינתא . יפ' ס"ם לתרנגולים קשקשים כרגליהם כמו ת דת סורכ בכמה בחמישה הף ע ף מה בכמה בחמישה הף ע ף . יפמ קשקשי דגים : [ודגים ן ן טעונין שחיטה] . וכקו"ר מפרים חלת (יפ"ה) : לחרבעתה דלקי . פי' כרבילו לחוקו לקבל מ'קוקות לפי שכורח מכדין קיל כלקו וכקל ישחט וכדגים לון כתיב חלת הספיפ : נלוד . בטעות והע"פ שהתחיל בלפעמים יתיר לת להיסול וכדלמר כפ"ק פס פקוס : [מן ככלא] . כ"ל ג"ן מן ככלא מס עוף טעון שחיטה . דע"ז כי רבים חלניס הפילה זה תלמיד חלת כגיר להורהה ומורס

יפ"ת

דָּם עֵר נְזָאנְט אוֹף אִיטְלִיכֶן כָּשָׁל נִידִּבּר עַל קְצִים אוּג הָאט גֶּרעט אוֹף הֶעלְפֶער דָם טִיגְט מָען עֵר הָאט נְזָאנְט מַעמִים בֵּר וִיס אַמצוֹרָע אַז עֵר קוּמְט זִיךְ רֵיינִיגֶן בְּרָענְגְט עֵר אַהֲאלְץ פּוּן טֶענִין בּוֹם וָוס אִיז דָר הֶעכְסְטֶר בּוֹם אִין דָר וֶועלְט . אוּג בְּרָענְגְט גֶּראז וָוס הַיִסְט אֲזוֹב דִי נִידֶעריגְסְטֵי גֶּראז פּוּן אַלֶי גֶּראזֶן. הָט שְׁלֹמה הַמֶּלֶךְ נְזָאנְט . דְרוֹם וָוס דָר כָּעְטְשׁ הָט זִיךְ גְרוֹס גֶּהאלְטֶן אַז וִוי אַמֶטענִין בּוֹם דְרוֹם אִיז עֵר מְצוֹרָע גְוָואכְן אוּג אַז עֵר אִיז גְוָואכְן בֵּיי זִיךְ נִידֶעריג אַזוֹ וִוייא אַגֶּראז אִיז עֵר נֶהֵייבְט גְוָואכְן נִידִּבּר עַל הַבְּהֵמָה עֲל הָט גֶּרעט אוֹף בְּהֵכוֹת אוּג אוֹף עוֹפוֹת . דָם מִיגְט מָען עֵר הָט נְזָאנְט מַעמִים פַּר וָוס אַבְּהֵמָה שֶׁעכְט מָען בֵּיידִי סִימָנִים אוּג אַעוֹף אֵיין סִימָן . וַוייל אַבְּהֵמָה אִיז בַּאשַׁאפֶן גְוָואכְן פּוּן מְרִיקֶעניש דֶארְף מָען שֶׁעכְטֶן בֵּיידִי סִימָנִים . אַעוֹף אִיז בַּאשַׁאפֶן גְוָואכְן פּוּן עֶרד מִיט וָואסֶר אִיז נִינִיג אֵיין סִימָן . אוּג פִּישׁ וָואס זְענִין בַּאשַׁאפֶן גְוָואכְן פּוּן וָואסֶר דֶארְף נָאר נִיט קִין שְׁחִיטָה וְנִדבָּר עַל הַמַּיִם אוּג הָט גֶּרעט אוֹף דָם מִיגְט מָען עֵר הָט נְזָאנְט מַעמִים פַּר וָוס אַכְט שְׁרָצִים אִיז דָא אַז מָען בֵּייטְ זַיי אוּם שַׁבָּת אִיז מָען חַייב . אוּג דִי אִיבְּרִיגִי שְׁרָצִים אַז מָען בֵּייטְ אוּם שַׁבָּת אִיז מָען פָּטוּר . וַוייל דִיא אַכְט שְׁרָצִים הָאבֶן אַפֶּעל אוֹף זִיךְ מַאכְט עֵר אַבֵּייל אִין פֶּעל . רַבִּי יַעֲקב פּוּן דֶארְף נִבּוּרְיָא הָט נִפְסָקוֹת אַז פִּישׁ דֶארְף מָען שֶׁעכְטֶן הָאט דֶר תַּנָּא רַבִּי חַנִי נִזֶהֶרט פּוּן דֶעם פְּסַק הָט עֵר אִים נִישְׁט גֶּזָאגְט עֵר אִים אַמֶענְטְשׁ וָוס בְּרֶענְגְט אַרַאיֶה פּוּן דֶר תּוֹרָה אַז עֵר זָאגְט נוּט קוּמְט אִים מַלְקוֹת שְׁלָאגֶן . זָאגְט עֵר אִים דוּא הָאסְט פֶּארְט נִיט גוּט נִפְאַסְקִית וָוארוּם עֶם שְׁמַייְט הִצּוֹן וּבְקַר יִשְׁחֲטוּ לָהֶם אִם אֶת כָּל דְּגֵי הַיָּם יֵאָסֵף לָהֶם מ"שֶׁה רַבִּינוּ הָט גְזָאגְט צוּ נָאט אַלֶי שֶׁעפְּסֶן אוּג אַלֶי רִיגֶר וֶועט נִשָּׁאכְטֶן וֶועֶרֶן אוּג אַלֶי פִּישׁ פּוּן יָם וֶועט אוֹף נְקַלְיבֶּן וֶועֶרֶן וֶועט נִיט זַיי נִינִיג פַּר דִי יוּדֶן . עֶסֶיים דָאךְ בֵּיי שֶׁעפְּסֶן אוּג רִיגֶר שְׁעכְטֶן אוּג בֵּיי פִּישׁ שְׁמַייְט נָאר אוֹף קְלוּבֶּן נִיט שֶׁעכְטֶן . הָט דָר רַבִּי יַעֲקב גְזָאגְט שְׁלָאג כַּלְקוֹת אִיךְ בִּין וֶועֶרט נִשְׁלָאגֶן צוּ וֶועֶרֶן . נָאךְ אַפְּסָק הָט דָר רַבִּי יַעֲקב נִפְאַסְקִית אַיוּד אִיז נְלָעגִין בֵּיי אַגוֹיָה אוּג זִיא הָט גֶּהאסְט אַזוֹן מֶענ מָען מַל זַיי זוּם שַׁבָּת הָט רַבִּי חַנִי נֶהֶרְט דֶעם פְּסַק הָם עֵר אִים נִשְׁכְּט רוּפֶן אוּג פְּרֶענְגְט אִים פּוּן וָואנֶן

וויימטו

משפחותם לבית אבותם (במדבר א) ארבעונהי דילקי. א"ל בר נש דאמר מילי דאורייתא ילקי א"ל לא הורית טב. א"ל מנא לך הא. א"ל רביע ואת שמע. א"ל אי אתי בר אינש מעממיא לגביך ואמר בעינא מתעבר יהודאי על מנת למיגזר דינחי ביומא דשבתא או ביומא דכיפוריא מחללין עליו את השבת או לאו. א"ל אין מחללין עליו את השבת ויה"כ אלא על בנה של בת ישראל בלבד. א"ל מנא לך הא. א"ל דכתיב (עזרא י) ונכרתה ברית לאלהינו להוציא כל הנשים והנולד מהן בעצת ה' והחרדים במצות אלהינו וכתיב וכתורה יעשה. א"ל מן הקבלה את מלקני. א"ל כתיב וכתורה יעשה א"ל מאי זה הורה. א"ל מדא"ר יוחנן משום רשב"י כתיב (דברים ז) לא תתחתן בם בתך לא תתן לבנו למה כי יסיר את בנך מאחרי. בנך הבא מישראל קרוי בנך ואין בנך הבא מן הנכרית קרוי בנך אלא בנה שנא' (בראשית כא) וגם את בן האמה לגוי אשימנו. א"ל חבוט חביטך דהיא טבא בקלטא. אמר שלמה על כל אלה עמדתי ופרשה של פרה אדומה חקרתי ושאלתי ופשפשתי אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני (קהלת ז) מי כהחכם ומי יודע פשר דבר (שם ח) מי כהחכם זה הקב"ה שכתוב (משלי ג) ה' בחכמה יסד ארץ. ומי יודע פשר דבר זה הקב"ה שפירש את התורה למשה שנא' חכמת אדם תאיר פניו (קהלת ח). א"ר יודן גדול כחן של נביאים שמדמים דמות גבורה של מעלה לצורת אדם שנא' (דניאל ח) ואשמע קול אדם וגו'. ור"י בר סימון אמר מהכא (יחזקאל א) ועל דמות הכסא כמראה אדם. ועוז פניו ישונה שהוא משתנה ממדת הדין למדת רחמים על ישראל. אר"י דסכנין ב"ר לוי על כל דבר ודבר שהיה הקב"ה אומר למשה היה אומר לו

עץ יוסף

(יפ"ת): מילי דאורייתא לקי. פי' וכי כדין כן שבי"א שאומר דבר של תורה ילקה בהמיס: [לא הורית טב]. פי' לא פסקת טוב: [אמר ליה מנין]. כיון שזה מוכח בתורה שהגיס אין טעונין שחיטה אם את כל דגי הים אסף ע' בחולין ק"ח ב': [א"ל חבוט חביטך]. פי' ר' יעקב אומר כן לר' תני כך מכותיך בראוי ונכון קבלה דהיא טבא בקלטא. פי' מלשון קולט והוא ענין קיבול ובערוך משמע שר' תני אמר כן: לבית אבותם אמר לו ארבעינהו דילקי. כנ"ל וקרא דויתילדו באביו אמו ישראל שנולד נחשב מ ספחת אב ליוחסין ולהלוכת הארץ (יפ"מ): [אמר ליה רביע ואת שמע]. פי' כבן לקבל מלקות מקודם ואחר כך אני אומר לך ותשמע: [אי אתי בר אינש מעממיא לגבך כו']. קשה מה ענין לכאן דהא עקב הים כ"ג יכיב עמיה דהשיב לאחי בן ישראל אבל בבר עממיא דבא להתגייר משמע דמ:דה ושמא דלהגזים קאמר ליה כלומר דכ:ס שבר עממיא פשוט דאין מחללין. כ"כיס לומר בבן כזה שאף שאביו ישראל הוא גוי גמור הוא אך כדי שלא יאמר דלא דמי דבגר מאי רוותא דעגזרים בשבת דמתי פסידא היכא דנשבי כ חד יומא כדי שלא נחלל כו' אבל בקטן זה ראוי למולו בשבת כדי שימול שמונה כדין כילו"ס לנ"א דאפילו בזה שבא על מנת כן דהא איכא פסידא אי לא מחלינן ליה בשבת לא דה כן שבת (יפ"ת): [מתעבד יהודאי ע"מ למגזריניה ביומא דשבתא]. כנ"ל (א"א) וכ"ה בב"ר פ"ז ובמדבר רבה פר' י"ט ובק"ר פסוק כל זה ,סיתי בחכמה ובפסיקתא רבתי: או לאו והלא אין מחללין עליו. כנ"ל וכ"ה בג קומות הנ"ל: והחרדים במצות אלהינו א"ל מן הק לה את מלקני. כנ"ל ומה דיניהם צריכין למהוק: מן הקבלה. פי' מן הכתוב שכתב בדברי קבלה נביאים וכתובים נקראו דברי קבלה וכלומר מן הקבלה את מלקני דהא מבלא לא איריא דשמא כירחת שעה ,יתה שעל שנתערבו בנכריות ועזבו נשותיהם כישראל ה ג רו למיגדר מילתא לבדיאן עם בניהם ולא אפקינן קרא דויתילדו מפשטא (יפ"מ): א"ל כתיב וכתורה יעשה. פי' כת"ם בתורה ש"מ ד דאורייי' ס א ור' יעקב כמזכר סוס ס"ל דכיון דלא אשכח האי דינא בתורה ואדרבה איפכא משמע מויתילדו ע"כ הא דכתיב וכתורה יעשה לישנא קליל' כ א כלומר כן ראוי לעשות לפי צורך השעה אבל ר' הגי הודיעו ככתוב בתורה קאמר כיון דהא רמיזא בכי יסיר את בנך כדמפרש ואזיל וכה דלא קאמר ל כ מההלה מקרא דכי יסיר היינו משום דלא מפורש מילתא והוה מצי ר' יעקב לדחות בקל אבל השתא דגלי לן בתר מעשה וכתורה יעשה ע"כ פי' של כי יסיר ככה תני (יפ"מ): [מדאמר ר"י משום כו']. ע' בקידושין ע"ה ב: [בנך הבא מישראלית קרוי בנך]. ודייק מדל"כ הסיר בנך דהוה משמע הנכריות תסיר בנך שיהיה לך ממנה. אלא יסיר את בנך פי' בתך לא תתן לבנו כי התנך כו'. הרי שהכל נמשך אחר האם וכן בתך קרוי בנך שבני בניס הרי הם כבניו: [והיא רחוקה ממני]. והיא רחוקה כגי' פרה אדומה (בתיי): [שנאמר חכמת אדם]. מלת שנאמר אינו ברבה ובילקוט וכן כאן צריכין למחוק: [א"ר ר' יהושע דסכנין

ענף יוסף

(ו) שמדמין דמות גבורה של מעלה כו'. ולכאורה יפלא כי אל מי תדמיון אל. אמנם הענין שכל השגתינו כביכול אותו ית' הוא רק מצד התהב ויתו ית' להעולמות. וסדר מצב העולמות והכחות כולם העליונים ותחתונים יחד בכלל מסודרים כביכול בכל פרטיהם כתבנית קומת אדם. בסידור כל פרקי אבריו וגידיו וכל פרטי הענינים שבו והתאחדותם אחד בחבירו. שהוא כוללם יחד בתוכו כל הכחו' והעולמו' (נפש החיי'):

וויסטו האט ער אים גזאגט עס שטייט משפחותם לבית אבותם דיא יודישע משפחות זענין נאך די פאטערס היינט אז דר פאטער איז איוד דאטש דיא מוטער איז אגויה הייסט דם אידיש קינד. האט רבי חגי גזאגט דו ביסט ווערט מלקות. זאגט ער אים איך האב דאך גבראכט אראיה פון פסוק. זאגט ער אים האסט פארט ניט גוט גפאסקית. עס שטייט ונכרתה ברית לאלהינו להוציא כל הנשים והנולד מהן עזרא האט כורת ברית גוועזן מיט דיא יודן וואס האבן גהאט גוועשקי ווייבער זאלן ארוס שיקן די ווייבער מיט דיא קינדער וואורום די קינדער קערין צו דיא ווייבער. זאגט ער אים טאמער איז דאס נאר גוועזן אגזירה פון דיא חכמים אויף יענער צייט ניט אויף שטענדיג. האט ער אים גזאגט עס שטייט דאך דארטן צו טאן אזו ווי די תורה הייסט. פרעגט ער אים ווי שטייט דם אין דר תורה. האט ער אים גזאגט רבי יוחנן האט גזאגט פון רבי שמעון בן יוחאי ווענין עס שטייט לא תתחתן בם בתך לא תתן לבנו זאלסט זיך ניט מתחתן זיין מיט דיא גוים דיין טאכטער זאלסטו ניט געבין צו זיין זון וואורום ער וועט אפ קערין דיין זון פון מיר אבער דיין זון פון אגויה הייסט ער איר זון ניט דיין עס שטייט וגם את בן האמה דר זון פון דר דינסט ווערט גרופן אויף איר נאמן. האט רבי יעקב גזאגט שלאג מלקות איך בין ווערט. די אלי זאכן האט שלמה המלך גוויסט אונ גלערינט אונ האט גזאגט איך בין גקומן צו דר פרשה פון פרה אדומה האב איך גקלערט אונ גפרעגט אונ גזיכט האב איך גטראכט איך וועל פאר שטיין נאר איך האב גזעהן עס איז ווייט פון מיר צו פר שטיין. עס שטייט שלמה המלך זאגט מי כהחכם ווער איז נאך אזו

וויא

לו טומאתו וטהרתו כיון שהגיע לפרשת אמור אל הכהנים וגו׳ אמר משה לפניו רבש״ע אם נטמא הכהן במה תהא טהרתו. לא השיבו. באותה שעה נתכרכמו פניו של משה כיון שהגיע לפרשת פרה אדומה א״ל הקב״ה למשה אותה מדה שאמרתי לך אמור אל הכהנים ואמרת לי אם נטמא במה תהא כפרתו ולא השיבותיך זו היא כפרתו ולקחו לטמא מעפר שריפת החטאת וגו׳:

(ז) רבי יהושע דסכנין ב״ר לוי אמר ד׳ דברים יצ״ה משיב עליהם וכתיב בהן חוקה. ואלו הן, אשת אח. וכלאים. שעיר המשתלח. ופרה אדומה. אשת אח דכתיב (ויקרא יח) ערות אשת אחיך וגו׳ מת בלא בנים יבמה יבא עליה (דברים כה) וכתיב בערייות ושמרתם את כל חקותי ואת כל משפטי (ויקרא כ׳) וכלאים דכתיב (שם יט׳) לא תלבש שעטנז. סדין בציצית מותר. וכתיב בה חוקה את חקותי תשמורו בהמתך לא תרביע כלאים וגו׳ (שם) שעיר המשתלח דכתיב (שם טז) והמשלח את השעיר לעזאזל יכבס בגדיו. והיא עצמו מכפר על אחרים. וכתיב בה (שם) והיתה זאת לכם לחקת עולם. פרה אדומה מנין דתנן כל העוסקין בפרה מתחילה ועד סוף מטמאין בגדים והיא גופה מטהרת בגדים וכתיב בה חקה זאת חקת התורה:

(ח) ויקחו אליך ר׳ יוסי בר חנינא אמר. א״ל הקב״ה למשה אני מגלה לך טעם פרה אבל לאחרים

ענף יוסף

אמר משה לפניו רבש״ע אם נטמא כו׳ לא השיבו כו׳. יתבאר זה. כי זוהמת נחש המביאה מיתה לאדם להיותה כרוכה בו פסקה בהר סיני והיה לנו חירות ממלאך המות לולי העגל שהחזיר הזוהמה לבק כה והסיב המיתה והטומאה כי אשר יטמא הנוגע או מאהיל על מת מפנה היא. כי לפה שהזוהמא אשר המיתה את המת עדיין בו היא המתפשט לטמא הנוגע או מאהיל עליו. לכן מי יקנח טינוף המדבק בנטמא למת ע״י העגל. תבא אמו כו׳. כדאיתא לקמן סי׳ ח׳ בענין. ולכן בשמוע משה אמור אל הכהנים בני אהרן לנפש לא יטמא. חשב שתיקון אפ־ פ־ה לטמא מת לא יהיה לזרע אהרן יען על ידו היה בא טומאה מת לעולם ואיך יטהרו על ידי אמו של עגל. ועלה בדעתו שאומרו יתברך לפני אה־ן שלא יטמא הוא על כי אין להם תיקון, כי מה שנאמרה טהרה אפ־ הפ ה היא לישראלים ולוים. על כן שאל אם יטמאו מה תקנתם ועל כן כאש שתק הקב״ה נתכרכמו פניו על כבוד אהרן. והנה ה׳ חשבה לטובה במה שלא השיב לו אז. כי אם היה משיב לו פ׳ פ״ה לא היה נראה שאפילו אהרן היה ראוי שתאמר פ׳ פרה על ידו. כי היה משיב אז ית׳ לו למשה לבדו. כי לא היה אז אה־ן עמו. לכן המתין הקב״ה עד שקבע הפרשה על שם שניהם באומרו וידבר ה׳ אל משה ואל אהרן לאמר. כי לא עתה יבוש אהרן בענין זה, כי הנה כמוהו כמשה ראוים לאמר על ידם פ׳ זו. כי כאשר אין על משה בושה על דבר העגל כי על השמים היה אזו אות לו לאמר ענין זה. ג״כ לאהרן יאות לו׳ כי לא דבק בידו מאומה מן החרם ההוא. ולכן היות כוונת הקב״ה כך. כשדבר הצווי לישראל לא הוזכר רק משה לבדו כאומרו ויקחו אליך וגו׳. כי כל עיקר כוונת פסוק ראשון אינו אלא להשוות את שניהם בדבר כי לא ידע אהרן בכשופיהם (אלשיך ע״ש עוד):

עץ יוסף חקה

דסכנין בשם ר׳ לוי על כל דבר כו׳]. נראה דחסר כאן וצ״ל כדאיתא בילקוט קהלת וז״ל. ד״א מי כהחכם זה משה דכתיב בי עיר גבורים עלה חכם. ומי יודע פשר דבר שפירש את התורה לישראל חכמת אדם תאיר פניו ר״י דסכנין בשם ר׳ לוי אמר על כל דבר ודבר שהיה הקב״ה כו׳ באותה שעה נתכרכמו פניו של משה הה״ד ועוז פניו ישונא כיון שהגיע לפרשה פרה כו׳: [נתכרכמו פניו של משה]. פי׳ שנשתנו פניו של משה שהיה סבור שאינו כדאי לידע במה יטהרו (מתנות כ״ונה) וע׳ בענף פי׳ יפה בשם האלשיך: [זו היא כפרתו ולקחו לטמא מעפר שריפת החטאת]. שהמ״ד תיבת לטמא נקודה בפת״ח מורה על הטמא הידוע שהבר אמר עליו לו הקב״ה:

(ח) א״ל הקב״ה לך אני מגלה טעם. כצ״ל ודייק זה מדכתי׳ אליך וגו׳ טעם לפי שיש בה מספר מ״ט כדאי׳ לעיל שבעה פרות שבעה הזיות שבעה שריפות שבעה טמאים שבעה כבוסים שבעה טהורים שבעה כהנים וזה רמז שאין נזקק לגרף כל ענינם כ״א

כי

וויא דער חָכָם דָס מֵיינְט עֶר גָאט בָּרוּךְ הוּא עֶר הָט דִי חָכְמָה אִין גַאנְצְן. עֶס שְׁטֵייט יְיָ בְּחָכְמָה יָסַד אֶרֶץ גָאט הָט מִיט חָכְמָה גְרוּנְט פֶעסְטִיגְט דִי וֶועלְט וּמִי יוֹדֵעַ פֵּשֶׁר דָּבָר אוּנ וֶוער ווייסְט דֶעם פְּשַׁט פוּן דֶער תּוֹרָה אַזוֹ ווִיא גָאט ווייסְט. עֶר הָט גְזָאגְט דֶעם פְּשַׁט צוּ מֹשֶׁה רַבֵּינוּ. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ פוּן סִכְנִין זָאגְט פוּן רַבִּי לֵוִי וֶוען גָאט הָט גְזָאגְט צוּ מֹשֶׁה רַבֵּינוּ אַלֵי דִינִים פוּן טוּמְאָה אוּנ טַהֲרָה. ווִיא עֶר הָט אִים גְזָאגְט דֶעם דִין פוּן אַכֹּהֵן עֶר זָאל זִיךְ נִיט מְטַמֵּא זַיין צוּ קֵיין טוֹטִין. הָאט עֶר גְזָאגְט רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם וָוס וֶועט טוּעֶן דֶער כֹּהֵן אַז עֶר וֶועט טָמֵא וֶוערִין מִיט וָוס וֶועט עֶר זִיךְ רֵיינִיקְן. הָט עֶר אִים נִיט גֶענְפֶּערְט. אִיז מֹשֶׁה רַבֵּינוּ פַר שֶׁעמְט גְוָוארְן עֶר הָט גְרֶעכִינְט עֶר אִיז נִיט וֶוערְט צוּ ווִיסְן דֶעם דִין. ווִי עֶר אִיז גְקוּמְן צוּ דֶער פַּרְשָׁה פוּן פָּרָה אֲדוּמָה הָט אִים גָאט גְזָאגְט דָס וָואס דוּא הָאסְט מִיךְ גְפְרֶעגְט מִיט וָוס עֶר וֶועט זִיךְ רֵיינִיקְן הַייְנְט ווייסְטוּ שׁוֹן מֶען וֶועט שְׁפְּרֶענְגִין אוֹיף אִים מִיט דֶעם אַשׁ פוּן דֶער פָּרָה אֲדוּמָה. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ פוּן סִכְנִין זָאגְט פוּן רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי וֶועגִין פִיר זַאכְן אִיז דָא וָוס דֶער יֵצֶר הָרָע פְרֶעגְט אוֹיף זֵיי פַר וָוס דָאס אִיז אוּנ דִיא תּוֹרָה שְׁרַייבְּט בַּיי זֵיי חֻקָּה אַגִיזֶעץ פוּן גָאט אוּנ עֶס אִיז נִיט דָא קֵיין טַעַם. דָס זֶענִין דִי פִיר זַאכְן. דֶעם בְּרוּדֶערְס ווייבּ פְרֶעגְט עֶר דִי קַשְׁיָא פַר וָוס אַז עֶר אִיז גְשְׁטָארְבְּן אָן קִינְדֶער מֶעג דֶער בְּרוּדֶער גֶעמִין דָס ווייבּ אוּנ עֶס אִיז נָאךְ אַמִצְוָה מְיַבֵּם צוּ זַיין אִיר. אוּנ מִיט קִינְדֶער טָאר מֶען אִיר נִיט גֶעמִין. דִיא אַנְדֶערִי זַאךְ אִיז כִּלְאַיִם פְלַאקְס מִיט וָואל טָאר מֶען נִיט אָן טָאן. אוּנ צִיצִית פוּן וָואל מֶעג מֶען מַאכֶן אִין אַקְלֵייד פוּן פְלַאקְס. דִיא דְרִיטִי זַאךְ אִיז דֶעם שְׂעִיר הַמִּשְׁתַּלֵּחַ פוּן יוֹם כִּפּוּר שְׁטֵייט דֶער וָוס שִׁיקְט אִים אַוֶועק דַארְף וואשְׁן זַיינִי קְלֵיידֶער. אוּנ דֶער שָׂעִיר הַמִּשְׁתַּלֵּחַ אַלֵיין אִיז מְכַפֵּר אוֹיף אַלִי זִינְד. דִיא פֶערְדִי זַאךְ אִיז דִיא פָּרָה אֲדוּמָה עֶס שְׁטֵייט דֶער וָוס אִיז עוֹסֵק אִין פַאר בְּרֶענְגִין אִיר וֶוערְט טָמֵא זַיינִי קְלֵיידֶער אוּנ דִיא פָּרָה אַלֵיין אִיז גְמַאכְט גְוָוארְן דֶעם וָוס דִי קְלֵיידֶער זֶענִין טָמֵא שְׁפְּרֶענְגְט מֶען אוֹיף אִים וֶוערְט טָהוֹר דִיא קְלֵיידֶער. בַּיי דִיא אַלֵי זַאכְן שְׁטֵייט חוּקָה עֶס אִיז אַחוֹק עֶס אִיז נִיט דָא קֵיין טַעַם גָאט הֵייסְט אַזוֹ וְיִקְחוּ אֵלֶיךָ גָאט זָאגְט צוּ מֹשֶׁה רַבֵּינוּ מֶען זָאל גֶעמִין צוּא דִיר אַפָּרָה אֲדוּמָה דִיר בִּין אִיךְ מְגַלֶּה דֶעם סוֹד פוּן פָּרָה אֲדוּמָה אוּנ צוּם

כלל

חקה . דאמר רב הונא כתיב (תהלים עח) כי אקח מועד אני מישרים אשפוט (זכריה יד) והיה ביום ההוא לא יהיה אור יקרות וקפאון יקפאון המכוסים מכם בעולם הזה עתידין להיות צפוים לכם לעוה"ב כהדין סמיא דצפי דכתיב (ישעיה לה) והולכתי עורים בדרך לא ידעו בנתיבות לא ידעו אדריכם . וכתיב (שם) אלה הדברים עשיתים אעשה אין כתיב אלא עשיתים לר' עקיבא וחביריו . ד"א דברים שלא נגלו למשה נגלו לר"ע וחביריו . וכל יקר ראתה עינו זה ר"ע וחביריו . א"ר יוסי בר חנינא רמזו שכל הפירות בטלות ושלך קיימת . ר' אחא ב"ר יוסי בר חנינא אמר בשעה שעלה משה למרום שמע קולו של הקב"ה יושב ועוסק בפרשת פרה אדומה הלכה בשם אומרה ר' אליעזר בני אומר עגלה בת שנה ופרה בת שתים . אמר משה לפניו רבש"ע העליונים ותחתונים שלך הן ואתה אומר הלכה בשמו של ב"ו . א"ל צדיק אחד עתיד לעמוד בעולמי ועתיד לפתוח בפרשת פרה אדומה תהלה ר' אליעזר אומר עגלה בת שנתה ופרה בת שתים . אמר לפניו רבון העולמים יהי רצון שיהא מחלצי א"ל חייך שהוא מחלציך הה"ד ושם האחד אליעזר (שמות יח) זשם אותו המיוחד אליעזר . מעשה בגר אחד ששאל את ריב"ז אילין מילייא דאתון עבדין גראין כמין כשפין אתם מביאין פרה ושורפין אותה וכותשין אותה ונוטלין את הפרה ואם אחד מכם

עין יוסף

כ"ח על ידי מ"ע בערי מקלט עגלה נגלו כ"ח למשה ע"כ היא לאחריט חוקה ומפיהו למדנו (כלי יקר): יקרות וקפאון יקפאון כתיב דכתיב כג"ל פי' יו"ד כתיקון מוהר"ם העתיד: [צופים לכם לע"כ] . פי' מגולין לכם וליכא דכדרך ת"י וקפה פרזלא: [כהדין סמיא דלפי' כסומא] זה כהפתחתו עיניו ומוהר"ם כן יהפתחו עיני ישראל כתוב' לע"ל כערוך ומילקוט גרסו כהדין כוליס . פי' מרחם על זכוכית כנ"ל: [כתיב הלא הדברים עשיתים לאשר הלכ"ל הלא עשיתי ם כך עשיתי לר"ע והכריו דכתיב עגלה נגלו כו'] . כ"ה בכתב : [רמזו שכל הפרות בטלות] . דייק זה מדכתיב חלץ דמשמע במשך יתעכב בפרה וכתיב כתיב והיה ביום ההוא לא יהיה אור יקרות וקפאון כו' בקב"ה שעושים כיון לקרות על שמך פרט שעשה משה כמדבר שמפקרתו על משה כיון שמיהרו בכך במשה לקדש ממנה פרות תחנות לפי שמשה ידע סוד הפרה וכיון שם כל הסודות שלכיכן לה כל"ל: [מעשה בגר] . בכתב גרס מעשה בגוי : [אילין מילייא דאתון עבדין] פי'

ענף יוסף

(זה) כ"י אקח מועד כו' . ולכאו' קשה שהביא המדרש פסוק כי אקח מועד ולא דריש ביה מידי מה ענינו לכאן . אך ביאור המדרש שרמז למה שכתוב במדרש שוחר טוב סי' ע"ת וז"ל כי אקח מועד כשיבא אותו מועד כי למועד מועדי' וגו' אותה שעה אני מישרים אשפוט עכ"ל . וז"ל שבזמן הזה התורה סתומה בסודותיה ולא כל אדם זוכה לידע טעם כל דבר ויש בה חוקים סתומים . אבל כשיגיע מועד מועדים דהיינו לעתיד לבא אז אני מישרים אשפוט ש אית אז עיני עו ים בתורה ויתהפכו חלק החוק' לתואר משפטים דהיינו מושכלי' שישפטם השכל בטלתא ומעמא וכן כתיב והיה ביום ההוא לא יהיה אור יקרות וקפאון כו' דברים המכוסים בעוה"ז מכם עתידים להיות צופים כו' ומילא מכוון פסוק והיה ביום ההוא לא יהיה אור יקרות לפסוק כי אקח מועד אני מישרים אשפוט . שהכל עולה בקנה א' דהיי הבטחה שאותן החוקים שמבוטה טעמם בעולם הזה תגלה טעמן לכל לעתיד לבא (וב"ש) :

ידכי רצון שיהא מחלצי . ומה שביקש משה על דין זה שיצא מיוצאי חלציו יותר מכל סתרי התורה הנאמרים באמת מכל דור ודור ודו"ק שיו וחכמיו . אלא לפי שבמעשה העגל מסר משה נפשו על ישראל . שנא' מחני נא מספרך אשר כתבת . ונקראו ישראל על שמו . שנא' ויזכור ימי עולם משה עמו . על כן רצה שגם בפרה זו מראש ועד סוף תקרא על שמו . כי פרה זו טעמת לשרש אחר השגל כדאי' לקמן . משל לבן שפרה שמינוך פלטין של מלך אמרו תבא האם ותקנה צואת בנה (כ"י)

טלה"ד

כָּל יִשְׂרָאֵל אִיז דָס אַחוֹק נָאר שְׁפָּעטֶר לָעוֹלָם הַבָּא וָועלֶן אַלֵי יוּדֶן וויסֶן דִיא כּוּדוֹת פּוּן דֶער הוֹרָה אוּנ וָועלֶן פָּאר שְׁטַיין דִיא מַעכִּים פּוּן דִי מִצוֹת . עָם שְׁטַיוּט וְהוֹלכתי עורים בדרך לא ידעו אוֹךְ וָועל פִּירֶן דִי בְּלִינְדֶע אִין אַוֵועג וָום זַיי הָאבֶּן גִיט גְוויסְט דִי וָום וָענֶן בְּלַיִנְד אִין דֶעם פּוּן דֶר תּוֹרָה וָועל אִיךְ זַייא פִּירֶן אוּנ וַוייזֶן דֶעם וָועג בְּתְחִיבוּת לא ידעו אדריכם אִין דִיא שְׁטָענֶן וָום זַייא הָאבֶּן גִיט גְוויסְט וָועל אִיךְ זַיי מַאכֶּן טָרָעסְטֶן . שְׁטַיוּט וַוייסֶט אֵלֶה הַדְּבָרִים עֲשִׂיתִים דִיא וָועלֶן סִיט דִיא שְׁטָענֶן הָאב אִיךְ שוֹן נֶעמַאכְט וויסֶן צוּם הֵנָּא רַבִּי עֲקִיבָא סִיט זַייני חֲכָמִים זַייא הָאב אַיִיךְ מְגַלֶּה גְנָוען אַלֵי כּוּדוֹת פּוּן דֶער תּוֹרָה . עָם שְׁטַיוּט וְכָל יְקָר רָאֲתָה עֵינוֹ אַלֵי טַיוֶערֶי זַאכֶן זַייני אוֹנֶן גֶזֶעהֶן דָאם סַיינְט מֶען רַבִּי עֲקִיבָא סִיט זַייני חֲכָמִים אַזוֹנִי זַאכֶן וָום עָם אִיז נִיט אַנְטְפָּלֶקְט גְוואֹרֶן צוּ מֹשֶׁה רַבֵּינוּ אִיז אַנְטְפָּלֶעקְט גְוואֹרֶן צוּ רַבִּי עֲקִיבָא וְיִקְחוּ אֵלֶיךָ מֶען זָאל גֶעמֶען צוּ דִיר אַפָּרָה אֲדוּמָה . רַבִּי יוֹסִי זָאגְט דָם קוּמְט צוּ זַייֶן אַז דִיא פָּרָה אֲדוּמָה וָום מֹשֶׁה רַבֵּינוּ טָט פַּר בְּרֶעגְט אִיז גְוואֹרֶן אוֹף אַייבִּיג אַז מֶען הָאט שְׁפָּעטֶר נָאךְ נֶמַאכְט אַפָּרָה אֲדוּמָה דָס מֶען צוּ נֶמִישְׁט אַבִּיסֶל פּוּן דֶר וָום מֹשֶׁה הָאט נֶמַאכְט וַוייל עֶר הָאט גְוויסְט דֶעם כּוֹר פּוּן פָּרָה אֲדוּמָה . דְרוּם אִיז זַיין פָּרָה שְׁטָענְדִיג גְוואֹרֶן אוּנ דִיא אַנְדֶרֶי וָואס מֶען הָאט נֶמַאכְט פְּלֶעגְט אוֹם גַיין . רַבִּי אַחָא זָאגְט פּוּן רַבִּי יוֹסִי וָועגֶן בְּשַׁעַת מֹשֶׁה רַבֵּינוּ אִיז אַרוֹף גֶנַאנְגֶן אוֹף דֶעם הֵיכָל דָס עֶר נָהֶעֶרְט דָם קוֹל פּוּן נָאט בָּרוּךְ הוּא לֶעֶרְנְט דִיא פָּרָשָׁה פּוּן פָּרָה אֲדוּמָה . אוּנ זָאגְט אַרֶין פּוּן דֶעם תַּנָּא רַבִּי אֶלְיֶעזֶר וָועגֶן . אוּנ אַז דָס עֶר גְזָאגְט אֶלְיֶעזֶר מַיין זוֹן זָאגְט אַז דִיא פָּרָה אֲדוּמָה דַארְף אַלְט זַיין צְוויי יָאר . דָס מֹשֶׁה רַבֵּינוּ גְזָאגְט רַבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם דִי מַלְאָכִים פּוּן זֶה שֶׁל עוֹלָם דִי מַלְאָכִים פּוּן זֶה אוּנ דִיא מֶעְנְטֶשֶׁן פּוּן הֶינְטֶן זָענֶן אַלֵי דֶיינֶי בְּאֶשְׁעֶפְנִישֶׁן אוּנ דוּ זָאגְטְסְט אַדֶין פּוּן אַמֶּעְנְטְשֶׁן וָום עֶר אִיז אַבֶּשֶׁר וָדָם פְּלֶייש סִיט בְּלוּט . דָס אִים נָאט גֶעְנֶעֶרְט עָם וָועט אוֹף שְׁטַיין שְׁפָּעטֶר אַצַדִּיק אִין מַיין וָועלְט אוּנ וָועט אֶן הֶייבֶּן זָאגֶן דִינְגֶס פּוּן פָּרָה אֲדוּמָה . אוּנ עֶר וָועט זָאגֶן דִי פָּרָה אֲדוּמָה בְּאַרְף זַיין אַלְט צְוויי יָאר . דְרוּם אִיז עֶר בֵּיי טִיר זַייֶער גְלֵיבְּט זָאג אִיךְ הֶייסְט פּוּן זַייֶנְט וָועגֶן דָעם דִין . דָס מֹשֶׁה רַבֵּינוּ גְזָאגְט רַבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם זָאל זַיין דֶר וַויל פַּאר דִיר עֶר זָאל אַרוֹס קוּמֶן פּוּן מַיינֶי קִינְדֶר . הָאט אִים נָאט גְזָאגְט אִיךְ שְׁוֵועֶר עֶר וָועט אַרוֹס קוּמֶן פּוּן דִיר . עָם שְׁטַיוּט בֵּיי מֹשֶׁה רַבֵּינוּ וְשֵׁם הָאֶחָד אֱלִיעֶזֶר דֶר נָאמֶן פּוּן זַיין זוֹן זָאגְט אֱלִיעֶזֶר . מַעֲשֶׂה אֲגַר הָט נַפְּרֶעגְט דָעם תַּנָּא רַבִּי יוֹחָנָן . דִיא זָאגֶן

מטמא מת מזין עליו שנים ושלש טיפין ואתם אומרים לו טהרת . א"ל נכנסה בך רוח חזות מיטיך. א"ל לאו . א"ל שמא ראית אדם שנכנסה בו רוח חזות . א"ל הן . א"ל ומה אתם עושים לו . א"ל מביאין עיקרון מעשנין תחתיו ומרביצין עליה מים והיא בורחת . א"ל ישמעו אזניך מה שאתה מוציא מפיך . כך הרוח הזו היא רוח הטומאה דכתיב (זכריה ו) וגם את הנביאים ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ . מזין עליו מי נדה והוא בורח . לאחר שיצא הגוי אמרו לו תלמידיו רבינו למה דחית בקנה לנו מה אתה אומר אמר להן חייכם לא המת מטמא ולא פרה מטהרה ולא המים מטהרין אלא אמר הקב"ה חקה חקקתי גזרה גזרתי אין אתה רשאי לעבור על גזרתי דכתיב זאת חקת התורה . ומפני מה כל הקרבנות זכרים ונקבות וזו נקבה . א"ר איבו מלה"ד לבן שפחה שטנף פלטרין של מלך אמר המלך הבוא אמו ותקנח את הצואה . כך אמר הקב"ה תבא פרה ותכפר

על מעשה הענל :

(ט) וידבר ה' אל משה קח את המטה וגו' והשקית את העדה ואת בעירם מכאן שהקב"ה חס על ממונם של ישראל . ויקהילו משה ואהרן את הקהל אל פני הסלע . מלמד שכל א' וא' רואה א"ע עומד על פני הסלע . וכה"א (ויקרא ח) ואת כל העדה הקהל אל פתח אהל מועד וכן

ענף יוסף

מלה"ד לבן שפחה כו' כך אמר הקב"ה תבא פ"ה ותכפר על מעשה הענל . הנה המאמר ההוא קשה כי אם היתה הפ"ה מכפרת על עון הענל היה הכשל צודק . אך לא כן הוא רק לטהר ת המביא מת . אמנם כי זוהמת נחש המביאה מיתה לאדם בהיותה כרוכה בו כנודע. פסקה בהר סיני יהיה לנו חי ות ממלאך המות לולי הענל שהחזיר הזוהמ' לבקרמה והשב המיתה והטרוכאה . כי אשר ימצא הנוגע או מאהיל על המת מכנה היא. כי למה שהזוהמא אשר המיתה את המת כרוכה בו היא המתשפט למטמא הנוגע או המאהיל עליו. לכן מי תקנח מינוף המדבק בנטמא למת ע"י הענל . תבא אפו כו' . וזהו א כ"ו מינוף פלטין של מלך שהוא האדם העובד את ה' כי היכל ה' הוא כאמר ושכנתי בתוכם ולא נאמר בת כו בננעו במת היא ה גל שהבי' הזוהמ' וסיבב ומביא הנוגע במת כו' תבא אמו כו'(ולשיך): שהיה

עץ יוסף

כמו הגדול וכוח וגם ימלא גם מלא ירמז . וכה"ת ותת כל העדה פ"ת ומסיים כוי"ר פ' ו' כ: ישראל שמוש רכוח ותת

פי' מ"ת דכתיב שתתם עופין בספרא תזומה : [רוח חזות]. פי' רוח רעה: [עיקרין]. פי' שרשי עשביס:[דמית בקנה] פי' כדבר שתין כי ממש : [ממל נקב"ס הקב הקקתי גזירי גזרתי]. כמו לחוש לכום נב לא כפל מלמד ז"ל כמלו שוחות לך יהכן כי אני דברי' תמוכי' בדבר . מ' לית כוח מטהר את הטמא שהוא מה שהוקשה לנר כי לית מהכף לטמא את הטהור כדלימת לעיל סימן ג' תנין הניל כל העוסקים בספרה כו' ע"ש . על כן הטיבו לשר דברו הז"ל בלומר' הוקה מקקתי על כלמד גזרה גזרתי על בפנית סיותר תמוה ע"כ לשר בה ל' גזרה (לבנין) :

(י) שבל חו"ל רוחה מ"ע עומד על פני הסלע . וזה יסיה דרך עם שמסלע לפי קבלת הז"ל לא ניה שלא כמלא פי כברה קטנה כדלימת בע"ר פ' כ' . ובפרק ב"מ מיתה כרוכה גרלות בתרה של מניס יעלה לרקם שכשמל וירחה כמין כברה ניה כו' ומ"ש מ"ת לברה ב כל יהכהל לפניו שלא בעם למען יכלו כל יהכהל

וכן כשעברו את הירדן נכנסו כל ישראל בין שני בדי הארון שנא' (יהושע ג) ויאמר יהושע אל כל בני ישראל גשו הנה ושמעו את דברי ה' אלהיכם. וכתיב (שם) וכל ישראל עומדין מזה ומזה לארון אף כאן כל ישראל עומדין ורואין נסין שבסלע התחילו לומר יודע משה חוק הסלע הזה אם הוא נתבקש יוציא לנו מים מזו נמצא היה משה עומד בספק אם שומע להם נמצא מבטל דברי המקום והקב"ה לוכד חכמים בערמה (משלי י) לפי שהיה משה משמר עצמו כל אותן מ' שנה שלא להקפיד כנגדם שהוא מתירא מן השבועה שנשבע הקב"ה אם יראה איש באנשים האלה וגו' (דברים ו). אמרו לו והרי סלע כשם שאתה רוצה להוציא מסלע זו תוציא מזו. צווח עליהם שמעו נא המורים המן הסלע. מה הוא המורים שיתין הרבה יש בו המורים סרבנים המורים שוטין שכן בכרכי הים קורין לשוטין מורים. וי"א המורים שמורים את מלמדיהן. המורים חצים שנא' (שמואל ב א) וימצאהו המורים אנשים בקשת. וירם משה את ידו ויך הכה פעם א' התחיל הסלע נוטף מים מועטים הוא שנא' (תהלים עח) הן הכה צור ויזובו מים וכזב שנובך טיפים א"ל בן עמרם הלזו המים ליונקי שדים או לגמולי חלב מיד הקפיד כנגדן והכהו פעמים שנא' ויך את הסלע במטהו פעמים ויצאו מים רבים ושתפו כל מה שהיה נתון כנגדן שנא' (שם) ונחלים ישטופו ואעפ"כ לא עשה משה אלא מן הסלע שא"ל הקב"ה ומנין שאף על אותו סלע שאמרו ישראל עליו וכל סלע וצרור שהיו באותו מקום היו מוציאין מים שנא' (שם) יבקע צורים במדבר משה כבר היה בידו את שלו ששתקו ולא אמרו שיהה לכן נתפשו:

(י) **ויאמר** ה' אל משה ואל אהרן יען לא האמנתם בי. למה נענש אהרן מלה"ד לבעל חוב שבא ליטול גרנו של לוה נטל שלו ושל שבנו. א"ל הלוה אם אני חייב שבני עני מה חטא. אף כך אמר משה לפני הקב"ה רבש"ע אני הקפדתי אהרן מה חטא. לפיכך הכתוב מקלסו שנא' (דברים לג) וללוי אמר תומיך ואוריך לאיש חסידך. יען לא האמנתם בי וכי לא אמר משה דבר קשה מזה שאמר הצאן ובקר ישחט להם וגו' (במדבר יח) אף שם אינה אמנה והיא גדולה מזו ומפני מה לא נגזר עליו שם מיתה. מלה"ד למלך שהיה לו אוהב והיה מנים בינו לבין המלך

עין יוסף בדברים

ואת תומר על פתח ג"מ מלת זה ג' מן כמקומות שהחזיק מועט למוד על לשונם כרע כהן שהוטו לשונם: [שהיה נותן כנגדם]. את המרוכב: [בין שני בדי הארון שנא' כו' גמו ככה] ומשמע נמי כרכב גרם מרכן כ גדן: [ישב ככר כיס בידו את כו']. וכיונקות דקלמר מיגמו בין בדי הארון שכי' לפניו דהל"ל גמו ככה ל"ל גרס כיס בידם שנא שהשתקו ולא תמהו מיכה ופי' ז"ל דק"ל הל"ל מלת שמעי דברי וכו' (יפ"ת): [תוק הסלע]. פי' טבע הסלע: סלע לון סקב"ה מעניש על חטא לחטן כ"ח על הטא שלפני ולמה [ו' ולית לנו מים מזו]. פי' על סלע אחר למדנו כן: [שלא להקפיד כנגדם]. כרכב גרם קנגדו: [שם ירחם היה בתנחומיו רחלה]. דקדוק הלשון מורה על הרבוויס בשותה שעה ומשה ג"כ בכלל: [המורים מן הסלע וכו']. פי' המן הסלע שלא נלטוויתי תוציא לכם מים וכפרש"י בת.מש: [שיתין כרכב]. פי' כרכב פירושים ים על מלא המורי.: [המורים סרבנים]. לשון ממרים: [המורים הלזים].

(י) **לפיכך** בכיתוב מקלסו ר"ל לא הכרעל שמתק ולא למר למכי לא חטאתי. כן פי' מינקות בכדיות והם דגשמת בגמת

עִם שְׁמַייט אַלַי יוּדֶן וְעִנְיָן נִשְׁטַאנֶן לֶעבֶּן דָר טִיר פוּן אוֹהֶל מוֹעֵד. אוֹף אַז אַקְלַיינֶם אָרְט הָט נְקָאנְט שְׁמַיין אַז פִּיל מֶעְנְטְשֶׁן. אוּנ אַז נפינֶן טִיר בַּייא יְהוֹשׁוּעַ הָט עֶר נִשְׁטֶעלְט אַלַי יוּדֶן צְווישֶׁען דִיא שְׁטַאנֶגֶן פוּן אָרוֹן הַכּוֹדֶשׁ אַז דָא אוֹךְ הָאבֶּן אַלַי גְזֶעהֶן דִיא נִסִּים פוּן שְׁמַיין. הָאבֶּן דִיא יוּדֶן אֶן גֶהוּבֶּן צוּ זָאגֶן מֹשֶׁה רַבֵּינוּ וְוייסְט וְואסְר שְׁמַיין עֶם גִיט וְואסְר כִּיר וְוילֶען פוּן אַנַנדֶרִין שְׁמַיין וְואסְר הָט מֹשֶׁה רַבֵּינוּ גְטְרַאכְט אַז עֶר וְועט אֶר וְועט זַיי הֶערִין וְועט עֶר מְבטֵל זַיין דִי רֶייד פוּן נָאט וְואס עֶר הָאט גְזָאגְט נָאר פוּן דֶעם שְׁמַיין. אוּנ הָט זִיךְ זַייעֶר גִיהִיט עֶר זָאל גִיט צֶעֶרגֶרן קֶעגֶן דִי יוּדֶן. וְוי זַיי הָאבֶּן גְזָאגְט כִּיר וְוילֶן וְואסְר פוּן אַנַנדֶרִין שְׁמַיין הָט עֶר אוֹךְ זַיי אַגִיטְרַיי גֶגֶעבִּין שְׁמִיי נא המורים הֶערְט צוּ אִיר וְוידֶר שְׁפֶּעגֶרְם אוּנ גִיט אַשְׁלָאגְ דֶעם שְׁמַיין הָט אֶן גֶהוּבֶּן רִיכְטֶן וְואסְר טְרָאפִּינְם גִיט פִּיל זָאגֶן דִיא יוּדֶן צוּ אִים בֶּן עַכְרָם דוּא בִּיסְל וְואסְר אִיז פַּאר זַייגִידִיקִי קִינְדֶר אוּנ פַּאר אַנְטְווַיינְטִי קִינְדֶר פוּן בְּרוּסְט גִיט פַּר אוּנְז וָום מַאכְן כִּיר מִיט דֶעם בִּיסְל וְואסְר אַז הָט מֹשֶׁה רַבֵּינוּ גְטֶעהְרִינְט קֶעגֶן זַיי אוּנ שְׁלָאגְט נָאךְ אַיין כְּאל דֶעם שְׁמַיין אִיז אֲרוֹם פוּן אִים פִּיל וְואסְר אוּנ הָט פַּר פְּלַייצְט אַלֶעם וָום דָארְטֶן אִיז גֶלָעגֶן. אוּנ דָאטְש מֹשֶׁה רַבֵּינוּ הָט גִיט גְפָאלְגְט זַיי אוּנ הָט גִשְׁלָאגֶן דֶעם שְׁמַיין וָום נָאט הָאט גֶהַייסֶן. פוּן דֶעְסְט וְועגֶן הָט דֶער שְׁמַיין וָואם דִיא יוּדֶן הָאבֶּן גְוָואלְט אוּנ נָאךְ אַלַי שְׁמַייגֶר פוּן דֶר מִדְבָּר הָאבֶּן גְאסְן וְואסְר. עֶם שְׁמַייט יִבקע צורים במדבר נָאט הָאט נִשְׁפָּאלְטֶן שְׁמַייגֶר אִין דֶר מִדְבָּר. אוּנ וַיילְ דָאם אִיז שׁוֹן גְוֶועֶן בַּייא מֹשֶׁה רַבֵּינוּ דֶר דְרִיטֶר חֻמָּא עֶר הָאט גְרוּפֶן דִיא יוּדֶן כִּמְרִים וַויְדֶער שְׁפֶּעגֶרְם. אוּנ הָט גִשְׁלָאגֶן דֶעם שְׁמַיין נָאט הָט גֶהַייסֶן צוּם שְׁמַיין. אוּנ הָאט גִיט נָאגְט קֵיין שִׁירָה אוֹף דֶעם נָם פוּן וְואסְר פוּן שְׁמַיין. דְרוּם שְׁמַייט וַויְטֶר בֵּין לא האמנתם בי להקדישני דרום וום איר הָט גִיט גְגלַייבְט אִין מִיר הַיילִיג מַאכְן מִיךְ קֶעגֶן דִי יוּדֶן אַז עֶם אִיז גִיגִיבְּן צוּ רַייכֶן צוּם שְׁמַיין דְרוּם וָועט אִיר גִיט אַרַיין גֵיין קֵיין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. דִיא חֲכָמִים זָאגֶן אַהֲרֹן הָט גִיט גִזִינְדִיגְט נָאר מִיט וָום עֶר הָט גִיט גְוָועֶרְט אוּנ הָט גְזֶעהֶן מֹשֶׁה רַבֵּינוּ שְׁלָאגְט דֶעם שְׁמַיין אוּנ הָט נִשְׁוִוינֶן. עֶם אִיז אַטְשְׁל אַבֶּעל

בדברים קשים ולא היה המלך מקפיד עליו . ליטים עמד המלך והגיס במעמד לגיונותיו . גזר עליו מיתה . אף כאן א"ל הקב"ה למשה הראשון שעשית ביני לביניך לא הקפדתי עכשיו כנגד הרבים אי אפשר שנא' להקדישני לעיני בני ישראל . וז"ה יש הבל אשר נעשה על הארץ אשר יש צדיקים אשר מגיע אליהם כמעשה הרשעים (קהלת ז) את מוצא כשקלל הקב"ה את הנחש וא"ל ארור אתה (בראשית ג) לא הניחו לטעון כלום . שהיה לו לנחש לומר לפני הקב"ה אתה אמרת לאדם לא תאכל ואני אמרתי לו אכול דברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין למה אתה מקללני . ולא הניחו לטעון כלום ומשה היה לו לומר אני לא עברתי על דבריך למה אני מת . יען לא האמנתם בי לכן לא תביאו את הקהל . מלה"ד לשתי נשים שלוקות בב"ד אחת קלקלה ואחת אכלה פגי שביעית . אמרה להם אותה שאכלה פגי שביעית בבקשה מכם הודיעו לבריות על מה אני לוקה שלא יאמר אף אני קלקלתי . הביאו פגין שבידה ותלו עליה והכרי זו ואמרו זו קלקלה ולקתה וזו אכלה פגי שביעית ולקתה . אף כך אמר משה רבש"ע הרי גזרת עלי למות

ענף יוסף

(י) שהרי"ף לו לנחש לומר כו' . וא"ת הקב"ה שיודע מענתו של נחש שפטר בה מן הדין למה חייבו . השיפט כל ארץ לא יעשה משפט . וי"ל דאה"נ די"פ הדין והאמת בעצמו הנחש חייב אע"ג דדברי הרב כו' דמ"מ הרי יען והדיחה וג"כ מיתה ולא יהיו תלמידיו נבנשים והא ניצול . ומ"מ אלו טען הנחש מענה זו היה פשור דפוטרין בשינוה כל דהו כיון דנראה בה קצת טעם . לכן לא טען הנחש ב"ה למיטן וכיון דאיהו לא מטן לא טען עליו הקדוש ברוך הוא כיון דבה"א שיטענין ים"ת בב"ר פ' כ' וע"ש עוד) . עוד י"ל דאפ"ג פ' אר"מ אין מיטענין למפטי מנחש הקדמוני . עוד אפשר הכל מחזירין לזכות ואפילו אם הוא עצמו אינ' יש לי ללמד על עצמי שפחזירין אותו . ואין מחזירין לחובה . רב שילא בר אשי והילופו בכפסת דרחבנא אפר לא תחפול ולא הכפה עליו . והשתא יובן שהקב"ה לא טען עבורו משום שאין מיטענין להפסית . אך כדי שלא יטענו הנחש בעצמו ואי הוי טען הוי שומעין לו לכן קפץ הקב"ה ופסק עליו את דינו תיכף ולא הניחו למטען כלום ובכפסית אין מחזירין אחר הפסק ואפילו אם יטענו לא מהני (גבולת עזריאל) :

עין יוסף

(י) שהרי"ף לו לנחש לומר כו' . וא"ת הקב"ה שיודע מענתו של נחש שפטר בה מן הדין למה חייבו . השיפט כל ארץ לא יעשה משפט . וי"ל דאה"נ די"פ הדין והאמת בעצמו הנחש חייב אע"ג דדברי הרב כו' דמ"מ הרי יען והדיחה וג"כ מיתה ולא יהיו תלמידיו נבנשים והא ניצול . ומ"מ אלו טען הנחש מענה זו היה פשור דפוטרין בשינוה כל דהו כיון דנראה בה קצת טעם . לכן לא טען הנחש ב"ה למיטן וכיון דאיהו לא מטן לא טען עליו הקדוש ברוך הוא כיון דבה"א שיטענין ים"ת בב"ר פ' כ' וע"ש עוד) . עוד י"ל דאפ"ג פ' אר"מ אין מיטענין למפטי מנחש הקדמוני . עוד אפשר הכל מחזירין לזכות ואפילו אם הוא עצמו אינ' יש לי ללמד על עצמי שפחזירין אותו . ואין מחזירין לחובה . רב שילא בר אשי והילופו בכפסת דרחבנא אפר לא תחפול ולא הכפה עליו . והשתא יובן שהקב"ה לא טען עבורו משום שאין מיטענין להפסית . אך כדי שלא יטענו הנחש בעצמו ואי הוי טען הוי שומעין לו לכן קפץ הקב"ה ופסק עליו את דינו תיכף ולא הניחו למטען כלום ובכפסית אין מחזירין אחר הפסק ואפילו אם יטענו לא מהני (גבולת עזריאל) :

במדבר

במ' י"ל אפ"ל למחות וכו' . סליס למפעיו : [וכיס מגיס] . פי' לשון כתגלות : [כמעמד לגיוסותיו] פי' ככני חיילותיו : [ולא הניחו לטעון כלום] . אקפץ ופסק דיכו מיד עד שלא טען כוח כן פי' בכלזיק בכ"ל פ' כ' וע' בע"ף : [ואחכון פיס לו לומר ף י לא עברתי]. כ"ל : [מלה"ד לשתי נשים כו' כ"ו] . כביכול זה כמשל לאדם שאכתב תמת מפרע"ם כתוכה וכפרכו שאכתב כמה זימני שמכלחו שלא לכזכיכו כל שאפשר לכעליכו אחין לכזב ר' גוסת ו לדיק : [קלקלה] . פי' זאכה : [פגי שביעית] . כשפכת שביעית פ"ד משכ"ז : חיתת מלוימת : ל"כ"ן פיכות הלולן בשביעית הפגים משיזריכו חוכל בכפ פתו בשדה . פי' כרע"ב משום דדרשיכן לאכלה ולא להפכד ואפ אכלן קודם כיטולן סוי כספד הפגין פגי תאכה כדאתיא בתאכה תכשב פגים . משמזריכו והאדמו זו תחלת כיטולן ע"ל כדי שאחזור לאכול פגי שביעית עד שיתבטלו לפיכך האפס שאכלה לוחן קודם כטולן לקחה . וכרי"פ פי' פ"ז כתב וז"ל שאפגין תאורים עד שיגיע לעונות כמשמעות מדכתיב תאכלו את תבואתה עד שתאפ תבואה כדאיתא בת"כ ומ"ח אין בו מלקות מדאורייתא דכא לית בהו לאו מיוחד ולוקה שאכל ר"ל משום מכדות דכתיב לכל פירות שביעית שיהיו כן עד שעת שביעור כל שיזכה בהן מן הכפקר ע"ל : [שלא יאמרו לף אני קלקלתי] . שע"י שאני לוקה אף אוהב שיזכה יאכלו

חוב איז נקומן בעמין אמשכון פון אלוה איז גלעגין דארטן זאכן פון אשכן האט דר בעל חוב גנומן דעם שכנם אוך . הט דר לוה גזאגט איך בין דיר שולדיג אבר כיין שכן איז דאך דיר ניט שולדיג ום נעמטסו זיינם . אזו משה רבינו איז אוך גשטראפט דרום לובט אים דער פסוק . עם שמייט תומיך וא דיך לאיש חסידך דיין נאנצקויט אוג דיין ליכטיקייט זאל זיין צו דיין חסיד האס מיינט מען אהרן הכהן . אוג פר ום האט נאט נעארעגט אוף משה רבינו אוג ניט פריער בששת ער הט נ אגט האצן נקר ישקם לם שעפ ין אוג ריגדר אז דו וועסט שעבטין ווועט ווינינ זיין פר דיא יודן . עס איז אמשל צו אמלך ער הט מלך גהאט אגוטן פריינד פלעגט ער זיך גרוס האלטן קענין מלך מיט שלעבטי רייד כלעגט אים דר מלך אלעס שענקן . איין מאל הט ער אים עפים גרעט אשלעכט וואלט פארין נאנצין חיל הט דר מלך באלד אים נטייט . אזו דא אוך פיער הט משה רבינו גרעט נאר קענין נאט . אצונד ווענין אלי יודן גוועון צו זאכן ואלט גוטן אנרוכר קידוש השם אז אשטיין הערט צו דיא רייד פון נאט . דאס זאגט דר פסוק יש צדיקים אשר מגיע עליהם כמעשה הרשעים עס איז דא צדיקים ום עס קומט אוף דיא רשעים . כיר גפינן בשעת נאט האט גשאפן דעם נהש הט ער אים נאר ניט גלאזט פר עגטפערין זיך ער הט דאך גקאגט זאגן אז אוך האב צו גרעט אדם מיט חוה זאלן עסין פון עין הדעת האבן זיי טיך דען בדארפט כאלטן . די רייד פון רבין אוג די רייד פון תלמיד ווענין דארף מען הערין האבן זיא ניט בדארפט טיך צו הערין . נאר נאט הט אים ניט גלאזט פאר עגטפערין אוג הט אים באלד גשאלטן . אוג אזו אהרן הכהן האט נקאגט טענין ום האב איך גזינדיגט אוג הט נאר ניט נאגט נאר כקבל גווען די גזירה פון נאט שן לא האמנתם בי לכן לא תביאו את הקהל דרום ואס איר הט ניט נגלייבט אין מיר דרום וועט איר ניט בדענגין דיא יודן קין ארץ ישראל . עס איז אמשל צוויי ווייבר זענין גשלאגן גוואר כלקות ביי דעם בית דין . אייני הט מונה גווען אונטערין מאן דם איז די גרעסטי עבירה . אוג אייני הייט גנעסין פיינ פון שביעית דם הייסט דעם זיבעטין יאר טאר כיין ניט עסין קין פירות איידר זיי ווערן גוט פארטיג אוג זיא הט גנעסין הט איר דם בית דין גשלאגן מלקות הט זיא גבויטן ביי דעם בית דין מען זאל מפרכם זיין אין שטאט פר ום מען שלאגט מיך מען זאל ניט מיינן אז איבר אגרוסי זינד אזו ווייא ענני אשה איז גשלאגן גוואר . הט דם בית דין גנומן פיינ אוג מען הט אוך גהאנגן אוף איר אוג מען האט גרופן

במדבר עם הדור הרע הזה שהבעיסיך שנא' (תהלים עח) כמה ימרוהו במדבר יעציבוהו בישימון עכשיו יאמרו הדורות אף אני שוה להם יכהב עלי על מה נענשתי. לפיכך כתיב יען לא האמנתם בי להקדישני לכן לא תביאו אמר הקב"ה למשה משה באיזה פנים אתה מבקש לבוא לארץ. מלה"ד לרועה אחד שיצא לרעות צאנו של מלך ונשבית הצאן בקש הרועה ליכנס לפלטרין של מלך. א"ל המלך יאמרו שאתה השבית הצאן. אף כך א"ל הקב"ה למשה שבחך הוא שהוצאת ס' רבוא וקברתם במדבר ואתה מכניס דור אחר. עכשיו יאמרו אין למתי המדבר חלק לעוה"ב. אלא תהיה בצדן ותבא עמהם שנא' (דברים לג) ויתא ראשי עם וגו'. לכך נאמר לא תביאו את הקהל הזה שיצא עמך:

(יא) **המה** מי מריבה. מבאן את למד שמקדם היה מתוקן שיענש משה על המים. ראה מד כתיב (במדבר יד) וישובו ויבואו אל עין משפט היא קדש היא עין משפטו של משה הוא קדש. המה מי מריבה ויקדש בם. ונקרא קדש על שם שנא' להקדישני לעיני בני ישראל. המה מי מריבה מלה"ד לבן מלך שנטל אבן וסימא את עינו והיה אביו אומר על כל אבן ואבן זה הוא שסימא עינו של בני. לכך נאמר המה מי מריבה אשר רבו בני ישראל וגו':

(יב) **ויאמר** משה מלאכים וגו' כה אמר אחיך ישראל. זשה"כ ותפה לא נשא על קרובו (תהלים טו) בנוהג שבעולם אדם עוסק בפרקמטיא עם חבירו והפסיד פירש ממנו ואינו רוצה לראותו ומשה אע"פ שנענש ע"י ישראל שנא' (פס קו) ויקציפו על מי מריבה וירע למשה בעבורם לא פרק משה משאן מעליו אלא וישלח משה מלאכים אתה ידעת את כל התלאה אשר מצאתנו אמרו לו אתה ידעת כשאמר הקב"ה לאברהם ידוע תדע כי גר יהיה זרעך (בראשית טו). אנו נשתעבדנו ואתה בן חורין וירדו אבותינו וכל איתו הענין. מלה"ד לשני אחים שיצא שטר חוב על זקניהם פרע אותו אחד מהם. לימים התחיל לשאול חפץ מאחיו. א"ל אתה יודע שאותו חוב שפרעתי על שנינו היה ואני הוא שפרעתי לכך אל תחזרנו מן חפצי שאני שואל. וירדו

עין יוסף

אבותינו

ממצרים תביאו וזו לעתיד:

(יג) **שמקדם** כיס מתוקן. לשון כמס קדיק: [משפטו של משה] ממס כוס קדוש. כ"ל כוס כתיב וקל' על ממס כדמכויס כמדרש ועיין בב"ר פמ"ב: [לכך נאמר המה מי מריבה]. כ"ל משמע שאף אותם המים שנכנעו כשעה שנכתב בתוב כזה קדמם מי מריבה (מ"כ) ופ' בוי"ר פ' ל"ח:

מי

אבותינו מצרים מה טיבן של אבות כאן שנא' וירעו לנו מצרים ולאבותינו. ללמדך שכ"ז שישראל בצרה אף הם בצרה. נעברה נא בארצך וגו' מי באר מי בורות היה צריך לומר. למדך תורה ד"א שההולך לארץ שאינו שלו ויש בידו צרכיו לא יאכל ממה שיש בידו אלא שלו יהא מונח ויקנה מן התנוני בשביל להחנותו. כך א"ל משה הבאר עמנו ומן אנו אוכלין לא תאמר שאנו מטריחין עליך שכר אתה עושה לעצמך. וכך א"ל הקב"ה למשה אוכל תשברו מאתם בכסף ואכלתם. ומשה אמר להם לישראל התירו להם כספיכם שלא יאמרו עבדים היו ועניים הראו להם עשריכם ידעו שלא יאמרו הפסדתם בשעבוד שכבר אמר הקב"ה ואחרי כן יצאו ברכוש גדול (שם) וידעו שאין אתם חסרים כלום. ולא משלכם אתם נותנין שנא' (דברים ב) כי ה' אלהיך ברכך בכל מעשה ידיך וגו'. דרך המלך נלך שאנו חוסמין את בהמתנו לא נטה ימין ושמאל זה קשה מכלם שאמרו לו בכל סביבותיך יש לנו רשות לבוז ולהרוג ובגבולך לא נטה ימין ושמאל:

(יג) **ויאמר** אליו אדום לא תעבור בי. זשה"כ אני שלום וכי אדבר המה למלחמה (תהלים קכ). ומנין שכן אמר להם הקב"ה שאין מניזין אותן לעבור ולא הכל מהן שאני הוא שרוצה שנא' (דברים ב) אל תתגרו בם כי לא אתן לכם וגו' וכתיב וימאן אדום נתון את ישראל ואחרי כן שלחו אל מלך מואב ולא אבה. אע"פ שאינו מפורש כאן הרי מפורש בשופטים. מלמד שהכל ברוח הקדש שלא היה בכלן קל מן יפתח והוא פירש שנא' (שופטים יא) וישלח ישראל מלאכים אל מלך אדום לאמר אעברה נא בארצך. ואף משה רמז שנא' (דברים ב) כאשר עשו לי בני עשו היושבים בשעיר וגו':

(יד) **ויסעו** מקדש ויבאו כל העדה וגו'. זשה"כ בהתחברך עם אחזיהו פרץ ה' את מעשיך (ד"ה ב כ) על שנתחברו לרשע הזה לעבור בארצו חסרו לאותו צדיק לכן נסמכה אסיפת אהרן אחר פרשת מלך אדום ויט ישראל מעליו ויסעו מקדש ויבאו בני ישראל כל העדה. מהו כל העדה עדה שלמה עדה הנכנסת לא"י לפי שמתו יוצאי מצרים ואלו מן אותן שכתוב בהן חיים שנא' (דברים ד) ואתם הדבקים בה' וגו'. הר ההר מהו הר ההר הר על גבי הר כתפוח קטן על גבי

עץ יוסף

(יב) **מי** בורות היה צריך למר דמשמע מבורות שלך לא נשתה אלא מי באר שבידנו: [בשביל להחנותו]. פי' שיהנה אושפיזא שלו: [הבאר עמנו ומן אנו אוכלין כו'] וכא דנקט הקרא דוקא מי רבותא נקט אף מים רוצין ליקח ממנו אף שאין דרך לקנות מים דא"כ אלא דוקא מים אמרו למלך אדו שיקחו וגא דבר אכילה מה כנא היא לכם כזה שיקחו מים כנא מועטת היא. אלא על דרך נדבתא נקט מים: עבדים היו ועניים הם הראו להם עושריכם וידעו]. כנ"ל:

[ותכמי' את בהמתנו]. שלא ימו לכאן ולכאן לאכול: (יג) **ולא** אבה: מהם. פירוש אין הדבר כזה מ עתה אלא שאני הוא שרוצה כזה:

(יד) **על** שנתחברו כו' לעבור בארצו חסרו לאותו לדיק. דייקו זה משום שאמרו עלגבול הוא מיותר וגם היבה לאמר היינו מדוקדק הכל לפי דברי המד' יהיה אומרו לאמר שלהיות על גבול ארץ באדום נמשך לאהריאסף אהרן שאל"כ לא היתה האסיפה בהוא (אלשיך):

ומפני

שְׁוֶועֶרִי אַרְבִּיט. חָאטְשׁ דִיא עֶלְטֶערִין אַבְרָהָם יִצְחָק יַעֲקֹב זֶענִין נִיט גֶוועֶן אִין דֶער אַרְבִּיט. נָאר דַאנֶען אִיז אָפּ גְלֶערִינְט אַז דִי יוּדֶן זֶענֶען אִין אַצָרָה זֶענִין דִי עֶלְטֶערִין אוֹיךְ מִיט זַייא נַעְבְּרָה נָא בְאַרְצֶךָ וְגוֹ' מֵי בְאֵר מִיר וֶועלִין אִיבֶּער פָּארֶן אִין דַיין לַאנְד מִיר וֶועלִין טְרוּנְקֶען וַואסֶר אוּנ עֶסִין אַלֶעס פַר גֶעלְט. פוּן דַאנֶען אִיז אָפּ גְלֶערִינְט דֶער וָוס קוּמְט אִין אַגַאסְט הוֹיז אוּנ הָאט מִיט עֶסִין אוּנ טְרוּנְקֶען דַארְף עֶר זַיינְס בַּאהַאלְטֶן אוּנ אִין דֶעם גַאסְט הוֹיז קוֹיפִין פַאר גֶעלְט כְּדֵי הֲנָאָה זַיין דֶעם בַּעַל הַבַּיִת. אַזוֹ דִיא יוּדֶן הָאבֶּן גְהַאט מָן צוּ עֶסִין אוּנ זַייעֶר בְּרוּנֶן צוּם טְרוּנְקֶען פוּן דֶעסְט וֶועגִין הָאבֶּן זַיי גְזָאגְט זַיי וֶועלֶן אַלֶעס קוֹיפֶן אוּנ מֹשֶׁה רַבֵּינוּ הָט גְזָאגְט דִי יוּדֶן עֶפִינְט אוֹיף אַייעֶרִי בֵּייטְלִיךְ מִיט גֶעלְט מֶען זָאל זֶעהְן אַייךְ פֶעלְט גָאר נִיט. זַיי זָאלֶן נִיט זָאגֶן אִיר זֶענְט גְוֶועזְן קְנֶעכְט אִין מִצְרַיִם זֶענְט אִיר אָרוּם דְרוּם וַוייזְט זַיי אַז עֶס אִיז מְקוּיָים גְוָוארֶן גָאטְס רַייד וְאַחֲרֵי כֵן יֵצְאוּ בִּרְכוּשׁ גָדוֹל דֶער נָאךְ וֶועט אִיר אַרוֹיס פוּן מִצְרַיִם מִיט פִּיל גוּטְס דֶרֶךְ הַמֶלֶךְ נֵלֵךְ מִיר וֶועלִין גֵיין מִיט דֶעם גָאשְׁצִינֶעם פוּן מֶלֶךְ נִיט קֶערִין זִיךְ רֶעכְטְס אוֹדֶער לִינְקְס. אוּנ מִיר וַוייזִין דִיר אַז מִיר הָאבֶּן רְשׁוּת אוּמֶעדוּם צוּ רוֹבִּין אוּנ הַארְגִינֶען. אוּנ אִין דַיין גְבוּל וֶועלִין מִיר גָאר נִיט טְאן וַיֹאמֶר אֵלָיו אֱדוֹם לֹא תַעֲבוֹר בִּי הָט אֱדוֹם גְזָאגְט צוּ מֹשֶׁה מִיט דִי יוּדֶן זָאלְסְט נִיט אַדוּרְךְ גֵיין דוּרְךְ מִיר. וָוארוּם אִיךְ וֶועל מִיט דֶר שְׁוֶוערְד אַרוּס גֵיין קֶעגִין אַייךְ. דָאס זָאגְט דֶר פָּסוּק אֲנִי שָׁלוֹם וְכִי אֲדַבֵּר הֵמָּה לַמִלְחָמָה אִיךְ וִויל שָׁלוֹם אוּנ זַייא רֶעדִין מִיט מִיר מִלְחָמָה. אוּנ גָאט הָאט גְזָאגְט צוּ מֹשֶׁה אִיר זָאלְט נִיט דוּרְךְ גֵיין אִין זַייעֶר גְבוּל אִיךְ וֶועל גָאר נִיט גֶעבִּין פוּן זַייעֶר לַאנְד צוּ אַייךְ. אוּנ דָאס וָוס עֶר וִויל נִיט אִיז פוּן מַיין ווילֶן נִיט זַיין ווילֶן. אוּנ אַזוֹ הָט מֹשֶׁה רַבֵּינוּ גְשִׁיקְט צוּם מֶלֶךְ מוֹאָב הָט עֶר אוֹיךְ נִיט גְלָאזְט דוּרְךְ גֵיין דִי יוּדְן אִין זַיין לַאנְד וַיִסְעוּ מִקָדֵשׁ וַיָבוֹאוּ הוֹר הָהָר הָאבֶּן דִי יוּדְן אַוֶועק גְצוֹגְן פוּן קָדֵשׁ זֶענִין זַיי גְקוּמֶן צוּם הוֹר הָהָר. דָאס זָאגְט דֶער פָּסוּק בְּהִתְחַבֶּרְךָ עִם אֲחַזְיָהוּ פָּרַץ ה' אֶת מַעֲשֶׂיךָ אַז מֶען בַּאהֶעפְט זִיךְ צוּא אַרָשָׁע וֶוערְט מֶען צוּ בְּרָאכֶן לֶעבִּין אִים. וַוייל דִיא יוּדֶן זֶענִין אַוֶועק גְגַאנְגֶען פוּן מֶלֶךְ אֱדוֹם זֶענִין זַיי גְקוּמֶן צוּם הוֹר הָהָר אִיז שׁוֹין גְקוּמֶן דִי צַייט אַהֲרֹן הַכֹּהֵן זָאל שְׁטַארְבֶּן. דָס אָרְט הַייסְט הוֹר הָהָר אַקְלַייְנֶר בַּארְג אוֹיף אַגְרוֹסֶן בַּארְג חָאטְשׁ דֶר עָנָן וָוס פְלֶעגְט גֵיין פַר דִי יוּדֶן

בלעגט

גבי הפוח גדול ואע"פ שהענן מהלך לפניהם משפיל את הגבוה ומגביה את השפל . הניח הקב"ה את ההר הזה דוגמה שידעו בנמים שעשה להם הקב"ה שלא הניח הר במדבר שלא יהיו מתיגעין עולין ויורדין . ואע"פ שהיה עושה הענן כל המדבר מישור היה מניח מקום גבוה למשכן שיהא חונה שם . והניח ג' הרים הר סיני לשכינה והר נבו לקבורת משה והר ההר לקבורת אהרן :

(טו) **ויאמר** ה' אל משה ואל אהרן בהר ההר וגו' יאסף אהרן אל עמיו . מלמד שמודיעין לצדיקים יום מיתתן כדי שיורישו את כתרן לבניהם . ומפני מה לא מת אהרן כמה שמתה מרים ולא נתעסק בו בריה אלא נאמר למשה יאסף אהרן . מלה"ד למלך שהיו לו שני קתוליקין ולא היו עושין דבר בלא דעת המלך . היה לאחד מהן חלוק יפה אצל המלך והיה המלך צריך לו . אמר הכלך אע"פ שהוא ברשותי איני לובש חלוק עד שאני מודיעו . אף כאן אמר הקב"ה הללו שני צדיקים לא עשו דבר חוץ מדעתי ועכשיו שאני מכלקן איני מכלקן עד שאודיעם. לכך נאמר יאסף אהרן א"ל משה רבוני הניח אותו אצל בני ראובן ובני גד . א"ל אשר נתתי לבני ישראל מיהתי מעכבת מתנות א"י רצונך שלא ימות ולא יכנסו ישראל לארץ . לכך נאמר אשר נתתי לבני ישראל :

(טז) **על** אשר מעלתם בי נמי מריבת וגו' . זש"ה לא ירעיב ה' נפש צדיק (משלי י) זה אדה"ר שכל הצדיקים שעמדו הימנו ונגזרה מיתה עליו אינן נפטרין עד שרואין פני שכינה ומוכיחין לאדה"ר ואומרים לו אהה גרמת לנו מיתה . והוא משיבן אני בידי חיטא אחד ואהם אין לכם כל א' וא' מכם שאין לו יותר מארבע עונות . ומנין שרואין פני שכינה ומוכיחין לא"ה שנא' (ישעיה לח) אמרתי לא אראה יה יה בארץ החיים לא אביט אדם עוד עם יושבי חדל . והצדיקים נענשין מיתה על עבירות קלות שלא יהא אדה"ר נתפש על ידיהם שנא' (משלי י) לא ירעיב ה' נפש צדיק . לכך כתיב על אשר מריתם את פי

(יז) **וידבר** ה' אל משה קח את אהרן . נתפשט את אהרן א"ל הקב"ה הרי אהה מנחמו שהוא מוריש כתרו לבניו מה שאין אתה מוריש לבניך . ויפשט משה את אהרן את בגדיו וילבש

(טו) **ומפני** מה לא מת מכלן כדרך שמתה מרים כו' . קשה כל כלכך פיוס שיוציאו כתריכם לבניכם וזה לא סייע במרים . וי"ל דכבי קא קטרח ליה למשה כדאיע כ"ל לכולהו לאהכלן לבדו (ז"ל) : [ולא מתעכב כו' בריכה] . גריכה זו קשה לכולמו מכל כלכה מים' ולא ידע כה בר כ: [קתוליקין] . פי' מרים כממונים על כתוכלות :

(טז) **על** אשר מריתם את פי למי מריבה וגו' זשכ"ה לא ירעיב. כ"ל: [ועזרה מיתה עליהו מיהן]. כ"ל: [אתין לו יותר מד' עונות] . כדתר' כס' ותתהנן :

(יז) **וידבר** ס' אל משה קח את אהרן כתפשטו את אהרן . ע"ל ויאמר ס' אל משה וגו' קח את אהרן וגו' כשפשט את אהרן וגו'ע"ל בקב"ס : [כרי שתה מנחמו שכוח מוריש כו']. דייקו זס

פֿלעגט אַלי בֿערג ניבֿערעיג מאָן אוּ אום גלייבן דעם גאנצן ווּעג . נאר נאָט טָט אויבֿ גלאזט דרייא בֿערג . דעם בֿארג סיני צו קבלת התורה . דעם הור ההר פון אהרן ווענען דארטן איז ער בגראבן. דעם הר נבו פון משה רבינו ווענען דארטן איז ער באגראבן . יאסף אהרן אל עביי האט נאט גזאגט צו משה טיט אהרן עם איז גקומן די צייט אהרן ואל שטארבן דא . דיא צדיקים זאגט מען פֿריער פון זייער שטארבן כדי זייא זאלן אויעק גענין זייער קרון דיא קינדער . אוּ פאר ואם איז אהרן ניט גשטארבן אזו ווייא מרים זיין שוועסטר איז גשטארבן עם האט קיינער פרייער ניט גויסט פון איר שטארבן . למשל אמלך האט נהאט צוויי גרוסי האכן אין זייני אוצרות זיי פלעגני ניט מאן קיין שום זאך ביז ואגן זיי פלעגן פרעגן דעם כלך האט אייגר נהאט עשיין הכי כדיל ביא דעם כלך . דר כלך האט באדארפט דם העמדיל ליגט ביי טיר פון דעמט ועגן דעמט ווי זיי טוען ניט קיין שום זאך אן טיין ידיעה אזו ועל איך ניט נעמן דם העמדיל ביי ואגן איך אזו ווי זיי טוען ניט קיין שום זאך אן טיין ידיעה אזו ועל איך ניט נעמן דם העמדיל ביי ואגן איך ועל איט זאגן . אזו האט נאט גזאגט דיא צוויי צדיקים משה ואהרן כ נען ניט אן טיר קיין שום זאך היינט איך ווייל איינם צו נעמן ווייל איך ניט נעמן איך ועל זיי כודיע זיין . האט משה רבינו גזאגט רבונו של עולם ואל ער שטארבן אין דעם חלק פון שבט ראובן לעבין ירדן . האט נאט גזאגט זיין טוט איז כעכב דיא יודן ואלן ניט קאנין ארבין קיין ארץ ישראל על אשר מריתם בי דר פר ואם איר האט נפעלשט אין טיר טיט דיא ואסר פון שטיין דאם זאגט דר פכוק לא ירעיב ה נפש צדיק נאט מאכט ניט הינגעריג דעם נפש פון צדיק דאם מיינט מען אדם הראשון . אלי צדיקים פון אלי דורות ואם קומן ארום פון אדם הראשון שטארבן זיי ניט ביז ואגן זיי ועהין אדם הראשון אוּ שטראפֿן אים אוּ זאגן דו האסט גורם גוועזן מיתה אוף דר ועלט . אוּ ער ענפערט זייא איך האב אין טיר גהאט נאר איין עבירה אוּ איר האט מיין זינד פון טיר . דריי ער עבירות גפינט זיך ביי אייך זיכר . נאר צדיקים ווערן גשטראפֿט עם ווערט נענזר טיתה אוף זייא פר קלייני זינד ניט איבר דיא זינד פון אדם הראשון נידבר ה אל משה קח את אהרן האט נאט גזאגט צו משה דיין ברודר אהרן אוּ טריסט אים טיט גוטע דייד ער אויף איבר זיין קרון צו זיני קינדר . דו ווערסט ניט איבר לאזן דיין קרון צו די קלייד פון אהרן אוּ יהושע דיין תלמיד ווערט ירשענן דיין קרון . האט נאט זיגאט צו משה זייה אפ די קלייד פון אהרן אוּ

וילבש אותם והלא אם יצא כהן גדול בבגדי כהונה הקדשים חוץ מהר הבית סופג את הארבעים שהיו צמר ופשתים אלא להודיעך שבלשון שקרבו לכהונה וא"ל קח את אהרן בו בלשון א"ל להעלותו להר . ויעש משה כאשר צוה ה' וגו' ללמדך שאע"פ שאמר נזירה זו על אהרן אחיו לא עכב . ויראו כל העדה כי גוע אהרן כיון שירדו משה ואלעזר מן ההר נתקבצו כל הקהל עליהם אמרו להם היכן אהרן . אמרו להם מת . אמרו להם היאך מה"מ יכול לפגוע בו אדם שעמד בטה"מ ועצרו דכתיב (במדבר י) ויעמוד בין המתים ובין החיים ותעצר המגפה אם אתם מביאין אותו מוטב ואם לאו נסקל אחכם . באותה שעה עמד משה בתפלה אמר רבש"ע הוציאנו מן החשר . מיד פתח הקב"ה את המערה והראהו להם שנא' ויראו כל העדה כי גוע אהרן :

(יח) **מה** כתיב אהריו וישמע הכנעני מלך ערד את מוצא שכיון שמת אהרן נסתלקו ענני כבוד ונראו כאשה פרועה . ומי היה מלך ערד זה עמלק שנא' (שם ג) עמלק יושב בארץ הנגב והיה יושב על הפרצה . כיון ששמע שמת אהרן ונסתלקו ענני כבוד מיד נתגרה בהם . דרך האהרים התייר הגדול שהר להם את הדרך שנא' (שם י) וצרון ברית ה' נוסע לפניהם דרך שלשת ימים לתור וגו' . וילחם בישראל עמלק היה למה קראו כנעני לפי שנאמרו ישראל להלחם בבני עשו שנא' (דברים ג) אל התגרו בם כי לא אתן לכם וגו' כשבא עמלק ונתגרה בהם פעם אחרת אמר להם הקב"ה אין זה אסור עליכם כבני עשו אלא הרי הוא לכם ככנענים שנא' בהם כי החרם תחרימם החתי והאמורי הכנעני (שם כ) לכך נקרא כנעני . לפי שבעולם רצועה מרדות היה עמלק לישראל את מוצא כיון שאמרו היש ה' בקרבנו אם אין (במות יד) מיד ויבא עמלק ובאן ויראו כל העדה כי גוע אהרן וישמע הכנעני מלך ערד יושב הנגב כי בא ישראל וגו' וילחם בישראל וישב ממנו שבי . ויאמרו איש אל אחיו נתנה ראש ונשובה מצרימה (במדבר יד) וירד העמלקי והכנעני וגו' ויכום ויכתום עד החרמה (שם) את מוצא כשמת אהרן יצא עליהם עמלק וחזרו ל אחוריהן שבע מסעות שנא' (דברים י) ובני ישראל נסעו מבארות בני יעקן מוסרה שם מת אהרן.

עין יוסף

זה משום דכ"ע לומר הטעל לת לכהן ולת לאלעזר כו' כה כהר נכן דלכאו קת לת לכהן שכתוב ע"ת כדכתיב שם לת יעכטר [תלמיד] : [והכי חס ילת כ"ג בבגדי כהונה כו'] . ע' ביומא דף"ז כ' זית רענן וז"ל ר"ל דכבי פירושו ותע"פ שבקב"ה אמר לו אילבים לת אלעזר דילמא כיתה כיוונתו אילבים לת אלעזר אמר כ"ש במקדש ובקדש כתיב וילבש אותם לת אלעזר בנו ולת"ל כתיב ויחת שם לת אהרן משמע שהלבישן בכר ולזה מבני אלעזר בקרבנו כו' . וקשה למה בלמת אמר כך לת לעלמו שיקבל אלעזר בכהונה גדולה וילבש אותם הכגדים בפני אהרן להרלות שכבו ז כה לגדולתו ומגלת ספ"י בדב"ל ילת בגדי בכהונה . עמד משה בתפלה ואמר כל"ל :

וכי

(יח) **שנאמר** עמלק יושב בארץ הנגב . ור"ל וכאן כתי' וישמע הכנעני מלך ערד יושב הנגב הקיל בגדול . ר"ל כשנשמעו שמת אהרן וכסתלקו ענני כבוד וחזן ישראל מוסיפים עכשיו לילך לארץ אחרת והיתה כלחמה (הוא כלחמן) לכך לכך נא ולחם עמהם הכל קודם לכן שכיון מ קפי' ענני' מכל רוה וטילטלם ומטה ולחה לפניה' לייסר אותותיהם היה מ' ילחם להלחם בם (מזלתי) : [שתר נכם] • פירש בחפש ו קן לכם לת הדרך : [לפי שנאמרו ישראל להלחם בבני עמו] . כל"ל: [וכתיב בכם פעם אחרת] . ר"ל ספ"ח נתברר בכם תיקף כשיצאו ממצרים ופעם ב' במרגלים וכאן פעם שלישי וכרכם

טוא זיי אָן זין זון אָלעָר ער זאל זעהן ווי זיין זון נייט אין דיא קלייד . האט משה רבינו גטאן אלעם ואס נאט האט גהייסן אוג ם נים טעבב גווען דעם טוט פון זיין ברודר בירוא בל הידה כי גוע אהרן האבן אלי יודן גזעהן אז נהרן איז גשטארבן . בשעת משה מיט אלעזר זענין ארוף גנאנגן פון בארג זענין גקומן אלי יודן פרעגין ווייא איז אהרן . האבן זיי גזאגט ער איז גשטארבן . האבן די יודן גזאגט וויא אזו ם נקאגט דר כלאך המות אן רירן אים . אמענטש ום ער ם זיך גשטעלט צווישן טוטי אוג לעבדיגי בשעת דיא מגפה איז גווען אוג ם נים גלאזט דעם מלאך המות טויטן קיין מענטש אוג די מגפה איז פאר האלטן גווארן הייבט זאגט איר ער איז גשטארבן ווען איר אים ברענגן איז גוט אז נים ווילין מיר זייך פר שמויגן . ם משה רבינו מתפלל גווען צו נאט אוג ם נאט האט גזאגט רבונו של עולם נעם מיך ארום פון חשד . האט נאט ברוך הוא באלד געפינט דיא הייל ווען ער איז דארט גלענין האבן זיא אלי גיזעהן אז ער איז גישטארבן . דרום שטייט דיא יודין האבן גיזעהן אז אהרן איז גישטארבן . וישמע הכנעני מלך ערד הארט דער ערט כנענני אז אהרן איז גשטארבן וויארום באלד וויא אהרן איז גשטארבן זענין דיא ענני כבוד אפ גטאן גווארן פון דיא יודן אוג זענין גווארן אפ גרעקט . אזו ם דר כלך ערד דם מיינט מען עמלק גזעהן אז אהרן איז גשטארבן איז ער גקומן כלחמה האלטן מיט די יודן . מיט דיא קינדר פון עשו האבן דיא יודן נים גטארט מאכן קיין כלחמה וווארום נאט ם נאגט צו משה רבינו זאלסט זיך נים קריגן מיט דיא קינדר פון עשו וואורום פון זיין לאנד וועל איך נים גבין דיא יודן . אוג עמלק איז דאך פון עשו . נאר וייל עמלק ם פרייער נעצעפט מיט די יודן . דריי מאל איז ער גקומן מלחמה האלטן מיט יודן דרום רופט אים ער פסוק בנענני . אוג פון אייביג אן איז עמלק ארצועה צו שלאגן דיא יודן . באלד וי יודן זענין ארום גנאנגן פון מצרים שמויט הארט ונטוא שמלק עמלק איז גקומן מלחמה האלטן . אוג דא איז ער אוך גקומן מלחמה האלטן אוג ם גפאנגנין

וכי שם מת אהרן והלא בהר ההר מת דכתיב וימת אהרן שם בהר ההר וירד משה וגו' . והפסוקים מוכיחין שהן ז' מסעות . ללמדך שחזרו לאחוריהן :

(יט) **ויסעו** מהר ההר וגו' ותקצר נפש העם בדרך . והלא כתיב (נחמיה ט) ורוחך הטובה נתת להשכיל . אלא אותן שיירות שיצאו ממצרים שנגזרה עליהם מיתה לא היו רואים במדבר נחת רוח ולא רוח טובה וכה"א (במדבר יד) ובניכם יהיו רועים במדבר וגו' זה הוא עם שקצרה נפשם בדרך . וידבר העם באלהים ובמשה השוו עבד לקונו. ונפשנו קצה בלחם הקלוקל שלא היה יכול לאותו הדור לטעום מן פירות הארץ כלום . א"ר עקיבא כשהיו מגלין להם התגרים הסל הבא מפירות הארץ היו מתים שנא' (דברים א) אם יראה איש באנשים האלה הדור הרע הזה את הארץ הטובה כל טוב הבא מחמת הארץ לכך נתקצר נפש העם בדרך הב שרינגו ונפשנו קצה . וישלח ה' בעם את הנחשים השרפים מה ראה ליפרע מהן בנחשים אלא נחש הוא פתח בלשון הרע תחלה ונתקלקל ולא למדו ממנו וידברו לה"ר על הקב"ה יבא נחש מי שהתחיל בלה"ר ויפרע ממספרי לה"ר שנא' (קהלת י) ופורץ גדר ישכנו נחש . ד"א למה נפרע מהם בנחשים הנחש אפילו אוכל כל מעדנים שבעולם נהפכין בפיו לעפר דכתיב (ישעיה סה) ונחש עפר לחמו . ואלו אוכלין את המן שנהפך להם למטעמים הרבה שנא' (תהלים עח) ויתן להם שאלתם ותאותם יביא להם . ואומר (דברים ב) זה ארבעים שנה ה' אלהיך עמך לא חסרת דבר. יבא נחש שאוכל מינין הרבה ובפיו טעם אחד ויפרע מאוכלי מין אחד וטועמים מינין הרבה. את הנחשים השרפים ששורפין את הנפש. ר' יודן אומר הנחשים שהיה הענן שורף אותן ועושה אותן גדר למחנה להודיעם נסים שעשה להם המקום אותן גירה בהן . ויבא העם אל משה ויאמרו חטאנו כי דברנו בה' ובך ידענו שדברנו במשה ונשתטחו לפניו ואמרו לו התפלל אל ה' ויסר מעלינו את הנחש ר' אומר נחש יחידי היה להודיעך

עץ יוסף

וכרכה גרס כשבא עמלק נתגרה בהם פעם ושתים א"ל הקב"ה אין זה אסור עליכם כו' פירושו ג"כ שנתגרה פעם ושתים הוא מפעה זה : [והפסוקים מוכיחין כו'] . ר"ל ריש כ' מבעי (מ"כ) : (יט) **אלא** אותן שירות שיצאו ממצרים. כצ"ל : [שלא היה יכול אותו הדור לטעום] . כצ"ל : [פתח בלה"ר תחלה ונתקלקל] • כרכה גרס ונתקלקל. ולא למדו ממנו . שלא לספר לה"ר שסברי נתקלקל ונתקלל אלא דברו לה"ר על הקב"ה :[אותן גירה בהן] . דייק מדכתיב כבהם בכ"א להודיעה מבמע להודיעם וכתפוכמים (נ.זק"י) :[ידעו שדברו במשה ונשתטחו לפניו וא"ל]. כצ"ל ופי' ידעו וכבינו שבשביל כך באה לכם הרעה הזאת (מ"כ) : [ר"א נחש יחידי היה] וכמ"כ כתב שבתנחומא לי"ג ר"א יחיד היה עכ"ל

פון יודן אנטפענגניש האבן זיך דיא יודן אום געקערט צוא ריק זיבן מסעות ויאמרו איש אל אחיו האבן דיא יודען געזאגט איינער צום אנדערן לאמיר מאכן פון אונז איינעם איין עלצטין אונ לאמיר זיך ווידער קערין קיין מצרים ויורד העמלקי והכנעני ויכום זענין געקומן עמלקים אין כנענים אונ האבען געשלאגין דיא יודען ותקצר נפש העם בדרך איז שווער געווארין דר נפש פון יודין אופין וועג חאטש עס הט דיא יודין נישט געפעלט אין דער מדבר פון דעסט וועגין דיא ווס זענען ארוס פון מצרים אין עס איז נגזר געווארן אוף זיי זאלין אום שטארבן אין דר מדבר . זייא האבין נישט גיהאט קיין נחת רוח פון דר מדבר וידבר העם באלהים ובמשה האבן זיי גירעט אוף גאט אין אוף משה רבינו ונפשנו קצה בלחם הקלוקל אונזער נפש איז שון פר מיסט צו עסין דעם גרינגן ברויט דעם מן . זיי האבן נישט גיקאנט פאר זיכן פון דיא פירות פון ארץ ישראל . רבי עקיבא זאגט אז דיא סוחרים פון דיא כנענים פלעגין ברענגין כלים מיט פירות פון ארץ ישראל פלעגן זייא שטארבין קוקענדיג אוף דיא פירות ווייל גאט הט זייא גישאלטין אונ הט גיזאגט דיא אלע וואס האבן גירעט לשון הרע אוף ארץ ישראל דיא וועלין נישט זעהן ארץ ישראל . דרום האבין זיי נישט גיקאנט זעהן דיא פירות פון ארץ ישראל . דרום האבן זיי גיזאגט עס איז שווער צו עסין נאר דעם מן וישלח ה' בעם את הנחשים הט גאט גישיקט אוף זיי שלאנגען האבן זיי גביסין פיל מענטשין פון זיי אונ פאר ווס נאר שלאנגן ווארום דער שלאנג איז גווען דער ערשטער פון לשון הרע זאגין ער הט אן גירעט חוהן זאל עסין פון עץ הדעת אונ ער איז פיל גשטראפט געווארן אין דיא יודין האבין נישט גנומן קיין מוסר פון אים אין האבן גירעט לשון הרע אוף גאט . הט גאט גיזאגט זאל קומען דר שלאנג ווס האט אן גיהובן מיט לשון הרע אין גיצאלט נעמן פון דיא וואס רעדין לשון הרע . נאך אפשט איז דרום האט גאט גשיקט דעם נחש ווייל דער נחש וואס ער מטעמים ער עסט ווערט ביי אים אין מויל איבר גיקערט אופין טעם פון ערד עס שטייט ונחש עפר לחמו דר שלאנג איז ערד זיין ברויט . אין די יודין האבן גיגעסין מן ווס הט זיך איבער גיקערט אין מויל צו אלי טעמים . וואסער טעם זיי האבין גיוואלט פילין האבין זיי גיפילט . אין זיי האבן נאך אויפן מן גירעט . דרום הט גאט גיבראכט אוף זיי שלאנגין מדה כנגד מדה זאל קומן דר שלאנג וואס עסט פיל מינים אונ פילט נאר איין טעם פון ערד אונ זאל גיצאלט נעמין פון דיא וואס עסין איין מין אין פילין פיל טעמים . ויבאו העם אל משה ויאמרו חטאנו זענען גיקומן דיא יודין צו משה רבינו אין זאגין מיר האבין גיזינדיגט ווס מיר האבין גירעט אוף גאט אונ אוף דיר . בעט גאט ער זאל אפ טאהן פון אונז דעם שלאנג רבי זאגט איין שלאנג איז גיוועזן אונ האט זיי אלי גבוסין . דער פון קאן מען זעהן דאס

להודיעך ענותנותו של משה שלא נשתהה לבקש עליהם רחמים ולהודיעך כח התשובה כיון שאמרו חטאנו מיד נהרצה להם שאין המוחל נעשה להם אכזרי וכן הוא אומר (בראשית כ) ויתפלל אברהם אל האלהים וירפא האלהים את אבימלך ואת אשתו . וכן הוא אומר (איוב מב) וה' שב את שבות איוב בהתפללו בעד רעהו . ומנין שאם טרח אדם לחבירו ואומר לו חטאתי שאם אינו מוחל לו נקרא חוטא שנא' (שמואל א ב יג) נם אנכי חלילה לי מחטוא לה' מחדול להתפלל בעדכם אימתי כשבאו לו ואמרו חטאנו שנא' (שם) ויאמר העם אל שמואל חטאנו כי עברנו וגו' והשיב חלילה לי מחטוא . ויאמר ה' אל משה עשה לך שרף והיה כל הנשוך לא נשוך נחש בלבד אלא כל הנשוך אפילו נשוך מפתן ועקרב והיה רעה וכלב . ויעש משה נחש נחושת וישימהו על הנס זרקו לאויר ועמד . ויסעו בני ישראל ויחנו באובות שנעשו אויבים למקום . ויחנו בעיי העברים שהיו מלאים עברה . ויחנו בנחל זרד שלא היה הנחל אלא מלא זרת ולא יכלו לעברו ושלשים ושמנה שנה נשתהו לעברו שנא' (דברים ב) עתה קומו ועברו לכם את נחל זרד . והימים אשר הלכנו מקדש ברנע וגו' משם נסעו ויחנו מעבר ארנון שנתרצה להם הקב"ה :

(כ) **אז** ישיר ישראל את השירה הזאת . נאמרה בסוף מ' שנה והבאר נתנה להם מתחלת מ' שנה מה ראה לכתוב כאן . הענין הזה כבר נדרש למעלה הימנו . על כן יאמר בספר מלחמות ה' את והב בסופה מהו שעשה להם הקב"ה אור ונסים בנחלי ארנון כנסים שעשה להם בים סוף . ומה הם נסים נחלי ארנון . אדם עומד על ההר מזה ומדבר עם חברו בהר אחר והוא רחוק ממנו ו' מילין והדרך יורד לתוך הנחל ועולה לדרכן של ישראל לעבור בתוך ההרים . נתכנסו כל האומות לשם אוכלוסין שאין להם סוף . ישבו מקצתן בתוך הנחל . וההר מלמעלן עשוי מערות מערות וכנגד המערות הר שכנגדו עשוי סלעים סלעים כמין שדים שנא' ואשד הנחלים

נכנסו

(כ) **יורד** לתוך כחמל ושוכב ודבק שם . וכ"ל וכ"ם בכבא [פולכסין] . פי' תיולות . [שנאמר ותשד כמלוסין] .

עץ יוסף

על"ל מכל התנחומי' שנפטירו יש תוכ"מ ליתא : [ויתפלל לאודיעך] עמותיהן] . כל"ל וכ"ה בכבא : [בתוך המוחל נעשה להם אכזרי] וכמ"ש כתב וז"ל בהתנחומא שנפטירו ליתא זה : [ויתפלל אברכם כו'] . ע' במסכה סו"פ התוכל : [ולא נכוך נתם בלבד] . פי' לא כפשוט מן פנתם לבד ונתרפא ודייק זה מדל"ש וסיה כפשוט כל נמה לי : [זרקו

עַנְוֹת פּוּן מֹשֶׁה רַבֵּינוּ עֶר הָאט נִישְׁט גִיזוּכְט אִין בַּאִלְד כְּתַפַּלֵּל גִיוָוען אוֹף זַייא . פּוּן דָּעם זָעהְט מָען דָּעם כּחַ פּוּן תְּשׁוּבָה וויא זַיי הָאבֶּן גִיזוּנְדִיגְט דָּס וָואוֹרְט מִיר הָאבֶּן גִיזוּנְדִיגְט אוֹז הָט נָאט אָפּ גִיטָאן דָּעם שְׁלַאנְג . פּוּן דֶּאנָען אִיז אָפּ גִילֶעְרִיגְט אַז אֵייגֶר בֶּעט מְחַיֶּלֶה דָּעם חָבֶר דַּארְף עֶר קֶעגֶען אִים נִישְׁט זַיין אֲבָנָר נָאר עָן נָעכְּן דִיא רַייד פּוּן אִים אוּנ בָּעטֶן נָאט פַּאר אִים אוֹז וויי אַבְרָהָם אָבִינוּ הָאט גִיבָּעטֶן נָאט פַּר אֲבִימֶלֶךְ אִין נָאט הָאט גִיהַיילְט אֲבִימֶלֶךְ מִיט זַיין וַוייב . אוּנ אַזוֹ וויי עֶס שְׁרַייבְט בַּיי אִיוֹב נָאט הָט אִים אַלֶעס צוּ רִיק גִינָעבֶּן דָּר פַּר וָוס עֶר הָט מִתְפַּלֵּל גִיוָוען פַּר זַיינֶע חֲבֵרִים . אוּנ אַז עֶר וויל אִים נִישְׁט מוֹחֵל זַיין וָוערְט עֶר גִירוּפֶן אַחוֹטֶא עֶם שְׁמוּאֵל נַם אֲנִכִי חָלִילָה לִי מֵחֲטוֹא לַיי פַּאר מִיטֶן אִיז צוּ מִיר אִיךְ זָאל זוּנְדִיגֶן צוּ נָאט אִיךְ זָאל נִישְׁט מִתְפַּלֵּל זַיין פּוּן אַייעֶר טָווענֶען . דָּס הָאט שְׁמוּאֵל הַנָּבִיא נִיזָאגְט דִיא יוּדִין בְּשָׁעַת זַייא הָאבֶּן נִיזָאגְט זַייא וויליִן אֲמָלֵךְ . דֶּר נָאךְ אַז זַיי זָענֶען נִיקוּמֶן צוּא שְׁמוּאֵל הַנָּבִיא אוּנ הָאבֶּן נִיזָאגְט מִיר הָאבֶּן נִיזוּנְדִיגְט הָט זַיי שְׁמוּאֵל נִיתְפַּרְיֶיסְט אוּנ הָט נִיזָאגְט עֶר וָועט מִתְפַּלֵּל זַיין פַּר זַיי . עֵשָׂה לְךָ שָׂרָף נָאט הָט נִיזָאגְט צוּ מֹשֶׁה מַאךְ דִיר מַאכֶּרעֶנדִיקֶן שְׁלַאנְג אוּנ דֶּר וָוס וָועט גִבִּיסֶן וָועֶרֶן פּוּן אַשְׁלַאנְג אֲדֶער אַעֶקֶרְש אֲדֶער אַהוּנְט אֲדֶער אַנְדֶרֶ חַיוֹת זָאל עֶר אַקוּק טוּהֶן אוֹף דֶעם שְׁלַאנְג וָועט עֶר גִיהַיילְט וְעָרִין נֵס כְּשֶׁהוּא נָחָשׁ נְחוּשֶׁת הַמְשָׁכֵהוּ עַל הַנֵּס הָט מֹשֶׁה רַבֵּינוּ נִימַאכְט אַקוּפֶּערְנִים שְׁלַאנְג הָט אִים אַיוּאךְ גִיטָאן אִיז עֶר גִיבְּלִבֶּן שְׁטֵיין אוּנ דָּר הַיוּף נִיהִי כְּנוֹטֶת הָאבֶּן דִיא יוּדִין גִיצוֹגֶן פּוּן דֶּעם אֶרֶט אוּנ הָאבֶּן גִירוּפֶט אִין דֶּעם אֶרֶט וָוס הַיְיסְט (אובות) אִיז טַייטְש פַּיינְטְשׁאפְט זָענֶען גִיוָוארֶן פַּיינְט צוּ נָאט נִיהִי בְּעֵינֵי הָעֲבָרִים הָאבֶּן זַיי גִירוּפֶט אִין דֶּעם אֶרֶט זַיי הָעֲבָרִים אִיז טַייטְש זַייא הָאבֶּן דֶּר צֶעריְיט נָאט נִיהִי בְּנַחַל זֶרֶד הָאבֶּן זַיי גִירוּפֶט אִין נַחַל זֶרֶד אִיז טַייטְש אַשְׁפָּאן דָּר אֶרֶט אִיז גִיוָוען זַייעֶר שְׁמָאהל אִיז שְׁוֶוער גִיוָוען אַרַיבֶּער דָּם אֶרֶט הָט גִידִירְט אַכְט אוּנ דְרַיסִיג יָאהְר בִּיז וָואנֶען זַייא זָענֶען אַרַיבֶּר נִיהִי בְּעֶבֶר אַרְנוֹן דָּארְטֶן אִיז שׁוֹין נָאט בַּאווִילִיגְט גִיוָוארֶן צוּא זַיי אוּ יָשָׁר יִשְׂרָאֵל אֶת הַשִּׁירָה הוֹאת דָּעְנְצְמָאלְט הָאבֶּן יוּדִין גִיזָאגְט שִׁירָה צוּא נָאט אוֹף דִיא נִיסִים וָוס עֶר הָאט זַיי גִיטוּהֶן דָּארְטֶן . דִיא נִיסִים אִיז גִיוָוען אַז גְרוֹיס אַז וויא דִיא נִיסִים פּוּן קְרִיעַת יַם סוּף . דָּארְטֶן אִיז גִיוָוען אַיין בַּאֶרְג קֶעגֶען אַנְדֶרֶן זִיבֶּן תְּחוּם שַׁבָּת וַוייט אַייעֶר פּוּן אַנְדֶרֶן . אוּנ דִיא יוּדִין הָאבֶּן בְּדַארְפְט הוֹרְךְ גַיין צוּא וויישִׁין דִיא צְוַוייא בָּעֶרג . הָאבֶּן זַיי אוֹף נִיקְלִיבֶּן אַלֵי אִמּוֹת הָעוֹלָם אַהִין . אַמַייל זָענֶען נִיזָעסֶן צוּא וויישִׁין דִיא בָּעֶרג . אַמַייל הָאבֶּן זַיי נִימַאכְט הַיילִין אוֹפֶן בַּאֶרג הָאבֶּן זַיי הָאֶרְט בְּאהַאלְטֶן אוּנ אַנְטְקֶעגֶען דָּעם בַּאֶרג אִיז גִיוָוען פּוֹל מִיט בֶּרְגְלַייךְ אַז וויא שְׁטֵייגֶר . הָאבֶּן דִיא אוֹמוֹת גִיטְרַאכְט אַז

נכנסו האוכלוסין להוך המערות ואמרו כשירדו ישראל להוך הנחל אלו עומדין לפניהם בתוך הנחל ואנו למעלה מן המערות ונהרוג את כלן . כיון שהגיעו ישראל לאותו מקום לא הצריכן הקב"ה לירד למטן לנחל אלא רמז להרים ונכנסו שדים של הר זה להוך מערות של הר זה ומתו כלן . והקיפו ההרים ראשיהם זה לזה ונעשה דרך כבושה . ולא נודע אי זה הר נסמך לחבירו . ואותו נחל מפסיק בין תחומי א"י לארץ מואב שנא' כי ארנון גבול מואב בין מואב ובין האמורי . הר שבארץ מואב לא נזדעזע שבו המערות והר שבא"י נזדעזע שבו הסלעים כמין שדים ונסמך להר שכנגדו . ומפני מה נזדעזע אותו הדר שבא"י . מלה"ד לשפחה שראתה בן אדוניה בא אצלה קפצה היא וקדמה כנגדו וקבלתו . כך נכנסו הסלעים להוך המערות ורצצו כל אותן גבורים . והבאר ירדה להוך הנחל ונתגברה שם ואבדה כל האוכלסין כשם שאבד אותם הים . לכך הקיש הכתוב את והב בסופה לנחלי ארנון . ועברו ישראל על אותן ההרים ולא ידעו כל הנסים האלו . אמר הקב"ה הריגי מודיע לבני כמה אוכלסין אבדתי מפניהם . ירדה הבאר לאותן המערות והוציאה גולגליות וזרועות ורגלים שאין להם חקר . וישראל חזרו לבקש את הבאר וראו אותה מאירה כלבנה בתוך הנחל שהיתה מוציאה אברים אברים . ומנין שהבאר הודיעה להן . שנא' ואשד הנחלים ונו' ומשם בארה . וכי משם היתה ולא מתחלת ס' שנה היתה עכהם . אלא שירדה לפרסם את הנסים . והיו ישראל עומדים על הנחלים ואומרים לה עלי באר ענו לה :

(כא) **אז** ישיר ישראל . מפני מה לא נזכר משה שם . מפני שנענש על המים ואין אדם מקלסן לספקלטור שלו . ולמה שמו של הקב"ה לא נזכר בה . מלה"ד לשלטון שעשה סעודה למלך אמר המלך פלוני אוהבי יש שם . א"ל לאו אמר המלך אף אני איני הולך לשם . אף כאן אמר הקדוש ברוך הוא הואיל ומשה אינו נזכר אף אני איני נזכר שם . באר חפרוה שרים וכי חפירה היתה שם . אלא שניתנה בזכות אבות שנקראו שרים שנא' (תהלים קיג) פתח צור ויזובו מים הלכו בציות נהר כי זכר את דבר קדשו את אברהם עבדו . כרוה נדיבי העם במחוקק במשענותם שהיו הנשיאים עומדין על גבה ומושכים במטותיהם כל אחד ואחד לשבטו ולמשפחתו

שהיה

עין יוסף

דרש ומצד ג' מדיוס: [מלכ"ד (מפתח)]. ע' רש"י ז"ל (ח"ח):[ומומלי' מיוסף : [וכי תפיסס סיקס] . כל"ל : [כזכות אבות שנקרמו לה עלי כאר] . פי' כעלי מר שתתם מעלה כמו שפירש"י ז"ל : שרים] . כדכתיב (תהלים קג) ויתהלכו מגוי אל גוי

(כא) **לספקל טור** פי' כעכור של כעכתוס ככורג כמתוכיכים וגו' אל תגעו כמשיחי . פי' נגדולי ומסיכי וכתיב (בראשית כג) נשיא

דִּיא יוּדִין וָעלֵין דוֹרְךְ גַיין צוּ וּוִישְׁן דִּיא בָּעֶרְג וָעלֵין מִיר אַרוֹים גַיין פּוּן דִּיא הַיילִין צוּ זַאמֶן מִיט דִי וָם זִיצִין צוּ וּוִישְׁן דִי בָּעֶרְג אוּנ מִיר וָעלֵין אַלֵי יוּדִין הַר־יַנְ . וָם הָם נָאט גַטוּהָן דִיא צַייט וָאם יוּדִין הָאבִּין בִּדַארְפְט אַרוֹרְךְ גַיין הָם עֶר אַוַוינְק גִיגַעבִּין צוּ דִיא בָּעֶרְג הָאבִּין זַיי זִיךְ צוּא זַאמֶן גִישְׁלָאסִין דִיא בָּעֶרְגלַייךְ פּוּן דֶעם בַּארְג זָענֶן צוּ נְקוּמֶן צוּ דִיא הַיילִין פּוּן דֶעם בַּארְג זָענֶן דִי אוֹמוֹת הָעוֹלָם אַלִי גַיטַייט גִיוָואַרִין . אִין דִיא יוּדִין הָאבִּן גִיהַאט אַיין גְלַייבִּין וָוועג צוּ גֵיין גִישְׁט אִין מָאהְל . דָם אֶרְט הָט מְפַסִיק גִיוֶוען צוּ וּוִישְׁן בַּי־ר מוֹאָב אוּנ צוּא וּוִישְׁן אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אִיז דֶער בַּארְג פּוּן אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל צוּא נְקוּמֶן צוּ דֶעם בַּארְג פּוּן מוֹאָב . עֶם אִיז אַמְטָל אַדִינְסְט הָט גִיזָען דֶר זוּן פּוּן אִיר הַאר קוּמְט אַנְטְקֶעגִין אִיז זִיא יְלָאפִין פְּרִיעֶר הָם זִיא צוּ גִינוּמֶן אַזוֹ דֶר בַּארְג פּוּן אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וָאם אוֹף אִים אִיז גִיוֶוען אוּבִּן פִּיל בֶּעֶרְגלַייךְ אִיז צוּ גִיךְ בֶּן צוּם בַּארְג פּוּן־קִין שׁוּם זַאךְ הָאט נָאט גִיזָאגְט אִיךְ וָעל גִיזִין כַיינֶע קִינְדֶר דִיא אֶרֶם . זַיא הָאבִּן גִישְׁט גִיוְוִיסְט פּוּן־קִין שׁוּם זַאךְ הָאט נָאט גִיזָאגְט אִיךְ וָעל גִיזִין כַיינֶע קִינְדֶר דִיא גִיכִים וָם אִיךְ הָאב זַיא גִיטוּהָן . אַזוֹי אִיז זַייֶער בְּרוּדֶן אֲרַיין אוּנ דִיא הַיילִין אוּנ הָם אַרוֹם גִיבְּרֶעגְט קֶעפְּלַייךְ אִין הֶענְטלַייךְ נָאר אֶן אַשִׁיעוּר זָענֶן דִיא יוּדִין גִינַאנֶן זִיכִין דֶעם בְּרִיעֶן הָאבִּן זַיי אִים גִיפִּינֶן לַייכְטִין אוֹז וִוי דִיא לָבְנָה שַׁיינְט אוּנ עֶר אִיז פִּיל כִּיט אֲבֶרִים פּוּן מֶענְטשִׁין הָאבִּין זַיא גִיזָאגְט שִׁירָה אוֹף דֶעם בְּרוּנֶן דְרוּם שְׁמַייט אִז יָשִׁר יִשְׂרָאֵל דֶעְנְצְמָאלְט הָאבִּן יוּדִין גִיזָאגְט שִׁירָה צוּא יָם סוּף . אוּנ פַּר וָם שְׁמַייט גִישְׁט אַז מֹשֶׁה רַבֵּינוּ הָט גִיזָאגְט שִׁירָה אַזוֹ וִוי עֶם שְׁמַייט בֵּיי דֶר שִׁירָה פּוּן בְּאֵר . דֶער תֵּירוּץ אִיז וַויל מֹשֶׁה רַבֵּינוּ אִיז גִישְׁטָרַאפְט גִיוָואַרִין צוּא לֵיב וָאכֶר דְרוּם שְׁמַייט גִישְׁט זַיין נָאמֶן גִיזָאגְט וָאִרוּם אֶסְעֶנְגְט לוּבְּט גִישְׁט זַיין שֶׁעְכְטֶער . אוּנ פַּר וָם שְׁמַייט נִיט נָאמֶן נָאמֶן אִין דֶר שִׁירָה . עֶם זִיז אַמְטָל אַדִינְסְט הָם גִיזָאגְט אַסְעוּדָה פַּארִין קִינִיג אִיז עֶר אִים גְקוּמֶן בְּעִטִין אוֹף דֶער סְעוּדָה . פְּרֶעגְט אִים דֶר קִינִיג וָענֶר טָעֶר פְּרַייְנְד מַייגֶער אִיז אוֹךְ דָא וָועל אִיךְ אוֹךְ גִיזִין . זָאגְט עֶר גִיזִין זָאגְט דֶער קִינִיג וָועל אִיךְ אוֹךְ גִישְׁט גִיזִין . אַזוֹ אַז דֶער נָאמֶן פּוּן מֹשֶׁה רַבֵּינוּ שְׁמַייט גִישְׁט שְׁמַייט שִׁין גִיט דֶר נָאמֶן נָאט אוֹךְ בִּיז חֲמִשָּׁה שָׁרִים דֶעם בְּרוּנֶן הָאבִּן גִגְרָאבִּן הָאבֶן דָם מַיינְט טָעֶן דֶער בְּרוּנֶן אִיז גֶגֶעבֶן גִוָואָרֶן צוּ לֵיב דֶעם זְכוּת פּוּן אוּנְזֶרֶי אָבוֹת אַבְרָהָם יִצְחָק יַעֲקֹב עֶם שְׁמַייט פְּתַח צוּר וַיָּזוּבוּ מַיִם כִּי זָכַר אֶת אַבְרָהָם נָאט הָט גֶעפִּינְט דֶעם שְׁמַיין אוּנ הָט גִנָאמֶן וָאכֶר מִיט שִׁין גִקֶנְט טָעֶן נְקוּמֶן נַיין אַזוֹ וִויא אִין אַסַייךְ וָאִרוּם נָאט הָט גִדֶעְנְקְט וַיְנִי הַיילִיגִי בַּרִייד צוּ אַבְרָהָם זַיין קְנֶעכְט בִּיזִיךְ נָדִיבֵי עַם בְּחִתּוּקֵק בְּמַשְׁעֲנוֹתָם דִיא בַאוּוִילִיקִי פּוּן יוּדֶן הָאבִּן אִים גִגְרָאבִּן מִיט דֶעם שְׁטָעקֶן . דִיא

שהיה בין הדגלים מלא טים מגבירין. ואשה שהיתה צריכה ליקר אצל חברתה מדגל לדגל היתה הולכת בספינה שנא' הלכו בציות נהר ואין ציות אלא כפינות שנא' (שמ"ב ג) ובני אדיר לא יעברנו והמים היו יוצאין חוץ למחנה ומקיפין פיכא גדולה שנא' (תהלים כג) ינחני במעגלי צדק למען שמו. ומגדילין מיני דשאים ואילנות שאין להם קוף שנא' (שם) בנאות דשא וגו'. כל אותן ימים שהיו ישראל במדבר כך היו משמשין בה. לבך קלסו עליה באר חפרוה שרים. ובמדבר מתנה שנתנה להם מתנה במדבר לשמשן. ד"א למה נתנה במדבר שאלו נתנה להם בארץ היה שבטו שנתנה בתחומו מדיין ואומר אנו קודם בה לכך נתנה במדבר שיהו הכל שוין בה. ועוד למה נתנה במדבר כשם שמדבר לא נזרע ולא נעבד כך המקבל עליו ד"ת פורקין ממנו עול גלות ועול ד"א. וכשם שמדבר אין מעלה ארנון כך בני הורה בני חורין בעה"ז. ד"א ממדבר מי מקיים את התורה מי שמשים עצמו כמדבר מפנה עצמו מן הכל. ומתנה נהליאל ומנחיאל במות. ג' מקומות אלו כנגד ג' בתי דינין שבירושלים שהיו מפרשין תורה לכל ישראל. ממתנה נחליאל אלו סנהדרין שבהר הבית ומנחליאל במות אלו סנהדרין שבעזרה בצד המזבח. ומבמות הגיא אשר בשדי מואב אלו סנהדרין שבלשכת הגזית בתחום אותה שבאתה משדי מואב שנא' (יהושע ג) נערה מואביה היא השבה עם נעמי משדי מואב. ונשקפה על פני הישימון שמשם יצא התורה לכל ישראל. ד"א וממדבר מתנה אמר משה רבש"ע אחר כל הנכסים שעשית להם אני מת מתחת ידיהם. מן המדבר נתן להם את התורה שנא' וממדבר מתנה וע"י נחלו אותה שנא' ומתנה נחליאל. ומשנחלו אותה גזרת עלי מיתה ומנחליאל במות בא מיתה. ומבמות הגיא אשר בשדה מואב וגו' זו קבורה שנא' (דברים לד) ויקבור אותו בגיא בארץ מואב זהו שאמר איוב אשר לא נשא פני שרים ולא נכר שוע לפני דל כי מעשה ידיו כלם (איוב לד) ונשקפה על פני הישימון זה לעתיד באר שבאת עמהם עד

שננזה

עין יוסף

נשיא מלכים תחת כתוכו: [וריוח שכיח בין כדגיס מנת מיס וכלשי' כי מים מיז כתוכנע לכתוו' ותיך יכיס לתילנות ודמאיס (תלמיז) מגוכרין]. כל"ל פי' מיס רכיס מתגברין ושולים עד שכיו מקבנין [ד"ח נלה נתנך במדבר]. נכתן ותיך דכם ממדבר מתנה על כתורס פס גות: [פיכא גדולה]. פי' תלך גדול: [מגדלין מיני דשאים ואילנות לא מצא (מ"כ)]: [כשם שמדבר נח מזרע כו']. הוח כמו ותילנו: ת שתן לכם סוף • ותע"פ שכיח ג"כ זאת מ"ת המתו נח דבר לאמר: [התנחומא]. ע' מכילתין שבשדרה בלה מקום זרע ותלמה ונקן וכמין שכוונתה לח מק ס זרע וגו' ל מר כי כמזבח]. בשכבדרין כ"פ ו"ל לישת שכיו יומכיס נפשתה: עזרה לגד לינו מעבע כמקום רק מקרס נעתי מתמיד וכמקן דלייהת דמי עזרת כנשיס ע"ש בלשי"ו וכמזבח כיס לגדו כסני ושוד דעזרת כשיס ועזרת

יְשִׁיאִים פּוּן דִיא שְׁבָטִים פְּלֶעגִן שֶׁטֶיין לָעבֶּן שֶׁיין אוּנ פְּלֶעגִן מִיטֶן שְׁטֶעקֶן מַאכֶּן אַרְיבֶּר נוּיִיטֶן דִי נוֹאסֶר זָאל גַיין צוּ אִיטְלִיכֶּן שֶׁבֶט אוּנ צוּ אִיטְלִיכֶּר מִשְׁפָּחָה • צְווישֶׁן אִיטְלִיכֶּן דָגָל אִיז גְוּוען פּוּל מִיט נוֹאסֶר אוּנ דָער וָואס הָאט גְנָאלְט גַיין פּוּן אַיין דָגָל צוּם אַנְדֶרֶן דָגָל פְּלֶעגְט עֶר גַיין מִיט אַשְׁטוּף אוֹף דָעם נוֹאסֶר. אוּנ דִיא וָואסֶר פְּלֶעגְט נֶאךְ אַרוֹם גַיין חוּץ דָער בַּחֲנָה יִשְׂרָאֵל נֶאנְץ וַויִט. אוּנ עֶם פְּלֶעגְט וַואקְסֶן פִּיל בַּיימֶער כִּיט פִּיל פֵּירוֹת אוּנ אַלֶע גוּטֶע גְרָאזֶן גָאר אָן אַסוֹף. דִיא נֶאנְצֶי צַיִיט וָואס זַיִיא זֶענֶן גֵיוָועסֶן אִין דָער כִּדְבָּר הָאט זִיךְ אַלֶעם אַזוֹי גִיפִּירְט מִיט דִיא יוּדֶן וּמִדְבַּר מִתָּנָה אוּנ פּוּן דֶר מִדְבָּר הָאבֶּן זַיי גְקְרִיגֶן דִי כְּתֻבָּה דָס מַיינְט מָען דִי תּוֹרָה. דְרוּם אִיז דִי תּוֹרָה גֶעגִבֶּן גְוָוארֶן אִין דֶער מִדְבָּר כְּדֵי עֶם זָאלֶן זַיין גַלַיִיךְ אִין דֶער תּוֹרָה. אַז זִיא וָואלְט גֶעגִבֶּן גְוָוארֶן אִין אֶהֱלֶק פּוּן אַיין שֶׁבֶט וָואלְט דֶר שֶׁבֶט זָאגֶן מִיר הָאבֶּן אַגֶּרֶעסֶרֶן חֵלֶק אִין דֶר תּוֹרָה. נָאךְ אַסָּעם אַז וַויא דֶר מִדְבָּר אִיז נִיט גֶאֱרְבִיט דִיא עֶרְד אוּנ נִיט גֶזַייעט. אַז דֶר וָוסְק אִיז עוֹסֵק אִין דֶר תּוֹרָה וַארְפְט מָען אַרָאפּ פּוּן אִים (עול גלות ועול דרך ארץ) אוּנ אַז וַוי דֶר מִדְבָּר גִיט נִיט־קִיין צִינְק אַז תַּלְמִידֵי חֲכָמִים וָואס לֶערְנֶן תּוֹרָה זָענֶן פְּרַייא פּוּן צִינְס. נָאךְ אַסָּעם וָועֶר קָאן עוֹסֵק זַיין אִין דֶר תּוֹרָה. דֶער וָואס וַארְפְט אַרָאפּ פּוּן זִיךְ דִיא נֶאנְצֶי עוֹלָם הַזֶּה וּמִתְּנָה נַחֲלִיאֵל וּמִבְּמוֹת אוּנ פּוּן כְּתֻבָּה זָענֶן זַיִיא גְנָאנְגֶן קִיין נַחֲלִיאֵל קִין בָּמוֹת. דִי דְרַיי עֶרְטֶר אִיז קֶענֶן דִיא דְרַיי עֶרְטֶר וָואס סַנְהֶדְרִין זָענֶן גְוֶעסֶן מְשְׁפְּטֶן דִיא יוּדֶן אוּנ הָאבֶּן גְלֶעֶרְנְט תּוֹרָה כִּיט יוּדֶן נַחֲלִיאֵל הַיְיסְט דֶר הַר הַבַּיִת פּוּן בֵּיהַמ"ק דָארְטֶן זָענֶן גְוֶעסֶן בַּנְהֶדְרִין. (בָּמוֹת) הַיְיסְט עֶם כַּזְבַּח דָארְטֶן אִיז אוֹךְ גְוֶעסֶן סַנְהֶדְרִין וּמִבְּמוֹת הַגִּיא הַיְיסְט דִיא סַנְהֶדְרִין וָוס זָענֶן גְוֶעסֶן אִין לִשְׁכַּת הַגָּזִית וְנִשְׁקְפָה עַל פְּנֵי הַיְשִׁימוֹן אוּנ פּוּן דִיא דְרַיי עֶרְטֶר אִיז אַרוֹם גְנָאנְגֶן דִי תּוֹרָה צוּ אַלֶי יוּדֶן. נָאךְ אַפְשֶׁט אִיז וּמִדְבָּר מַתָּנָה דָס הָט מֹשֶׁה רַבֵּינוּ גְוּואסְט צוּ נָאט פּוּן דֶר כִּדְבָּר הָאבֶּן יוּדֶן גְקְרִיגֶן דוֹרְךְ מַיין הָאנְד דִיא תּוֹרָה כִּיל נְכִים אִיז נָאט גְוָוארֶן דִי יוּדֶן דוֹרְךְ מַיינֶי הֶעְנְד אוּנ נָאךְ אַלֶעמֶן אַז זַיי הָאבֶּן שׁוֹן אַלֶעם גְקְרִיגֶן הָאסְטוּ גוֹזֵר נְוָועֶן אוֹף מִיר דָעם טוֹט (בְּמוֹת) מַאסְט (בָּא כוֹת) עֶם אִיז גְקוּמֶן אוֹף מִיר דָער טוֹט וּמִבְּמוֹת הַגִּיא אֲשֶׁר בִּשְׂדֵה מוֹאב אוּנ הָאסְט גוֹזֵר גְוֶועסֶן אוֹךְ נָאל בְּאגְרָאבֶּן וָועֶרֶן אִין דָעם טָאל פּוּן מוֹאב עֶם שְׁטֶייט. וַיִּקְבֹּר אֹתוֹ בַּגַּיְא בְּאֶרֶץ מוֹאב עֶר הָט אִים בְּאגְרָאבֶּן אִין מָאל פּוּן מוֹאב. דָס הָט אִיוב גְוָאגְט אֲשֶׁר לֹא נָשָׂא פְנֵי שָׂרִים נָאט בְּרוּךְ הוּא אִיז גִיט נוֹשֵׂא פָּנִים־קִיינֶם. עֶם אִיז בִּייא אִים אַלֶי גְלַייךְ רַייךְ אוּנ אָרוֹם. דֶר בְּאֵר וָוס אִיז נְגְאנְגֶן טִיט דִי יוּדֶן זִין דֶר מִדְבָּר אִיז דָער נָאךְ בְּאהָאלְטֶן גְוָוארֶן אִין יָם פּוּן טְבֶרְיָה. אוּנ דֶר וָוס שְׁטֶייט אוֹף דָעם פְּלַאץ פּוּן יְשִׁימוֹן קָאן עֶר וָועהֶן אִין יָם אַקְוִיעֶדוּקְט זָאךְ דָניט

שנגנזה לתוך ימה של טבריה והעוכד על פני הישימון רואה בתוך הים כמלא פי תנור והוא דבאר הנשקף על פני הישימון :

(כב) **וישלח** ישראל מלאכים אל סיחון מלך האמורי . וש"ה סור מרע ועשה טוב וגו' (תהלים לד) ולא פקדה התורה לרדוף אחר המצות אלא כי יקרא קן צפור לפניך (דברים כב) כי תפגע שור אויבך (שמות כג) כי תראה חמור שנאך (שם) כי תחבוט (דברים כד) כי תבצור (שם) כי תבא בכרם רעך (שם כג) . כלם אם באו לידך אתה מצווה עליה ולא לרדוף אחריה והשלום בקש שלום במקומך ורדפהו במקום אחר וכן עשו ישראל אע"פ שאמר להם הקב"ה החל רש והתגר בו מלחמה (שם כג) . רדפו את השלום שנא' וישלח ישראל מלאכים וגו' :

(כג) **וישלח** ישראל מלאכים . כל דברי תורה צריכין זה לזה שמה שזה נועל זה פותח . כאן וישלח ישראל מלאכים ובמקום אחר תלה שליחות במשה שנא' (שם) ואשלח מלאכים ממדבר קדמות . במקום אחר וישלח משה מלאכים מקדש אל מלך אדום . הכתובים אלו צריכין זה לזה שמשה הוא ישראל וישראל הוא משה ללמדך שראש הדור הוא כל הדור נעברה נא בארצך כמו ששלח אל מלך אדום שלא להזיקו כך שלח לזה . אכל בכסף תשבירני ואכלתי ומים בכסף דרכן של מים ליתנם חנם אנו ניתן דמיו . דרך המלך נלך ובמקום אחר כתיב עד אשר אעבור את הירדן (דברים ג) . מלה"ד לשומר שנטל שכרו לשמור גפן או תאנה בא אחד א"ל עבור מבאן שאני בוצר את הכרם . א"ל איני יושב לשמור אלא בשבילך ואתה באת לבוצרה . כך היה נוטל סיחון שכר מכל מלכי ארץ כנען והיו מעלין לו מסים שהוא ממליך אותם ושקול כנגד כולם הוא ועוג שנא' (תהלים קלו) לסיחון מלך האמורי ולעוג מלך הבשן ולכל מכלכות כנען . אמרו לו ישראל נעברה נא בארצך לכבוש את המלכים . א"ל איני יושב כאן אלא לשמרן מפניכם . ולא נתן סיחון את ישראל עבור בגבלו ויאסוף סיחון את כל עמו ויצא לקראת ישראל . לא עשה הקב"ה כן אלא למסרן בידן שלא בצער דכתיב סיחון מלך האמורי אשר יושב בחשבון אלו היתה חשבון מלאה יהושים אין כל בריה יכולה לכבשה ואלו היה סיחון בבקעה אין כל בריה יכולה לשלוט בו . ואין צריך לומר שהיה גבור ושרוי בעיר מבצר סיחון מלך האמורי אשר יושב בחשבון

עין יוסף

ועזר 'ישראל' כיון מפסיק ביניהם ר"ל דעכ"פ כיון כמוך למזכח (ז"ר): אל מלך מדום . כ"ל וכ"ש כרכה : [וכמק"ס מחכ כתיב עד תמר (כג) **ממדבר** קדמות וכתי' (פופטים יח) ויהלכו ישראל אל מלכי' מעבור] . כ"ל כהי מחמרו שפיכות שהלכו לכבוש אל ארץ כנען והולכיו

אלו

זֵיךְ אִין יַם דָּם אִיז דָּר בְּאַר וַישְׁלַח יִשְׂרָאֵל מַלְאָכִים אֶל סִיחוֹן הָאֱמֹרִי מֶלֶךְ חֶשְׁבּוֹן צוּם שָׁלוֹם לֶאמֹר : הַיְהוֹן
עֶר זָאל זַיי לָאזֶן גַיין דוּרְךְ זַיין לַאנְד . דָּם זָאנְט דָּר פָּסוּק בְּקֵשׁ שָׁלוֹם וְרָדְפֵהוּ זֵיךְ נָאךְ דֶעם שָׁלוֹם אוּנ זָאנ
זֵיךְ נָאךְ צוּ שָׁלוֹם . אַלַי מִצְוֹת פוּן דֶר תּוֹרָה הָט נָאט נִיט גֶהַיסֶן נָאךְ זֵיכִין אַזוֹ וְויא עֶס שְׁטֵייט כִּי יִקְרָא
קֵן צִפּוֹר אַז דוּ וֶועסְט טְרֶעפֶן צַקֵן צִפּוֹר זָאלְסְטוּ דִיא מוּטֶר אַוֶועק שִׁיקֶן דַאךְפְּסְט נִיט גַיין זִיכֶן דִיא
נָעמְט פוּן פּוּגְלֶין . עֶס שְׁטֵייט אַז דוּ וֶועסְט טְרֶעפֶן אֶמֶקֶם פוּן דַיין פַּיינְט בְּלָאנְזִיט אִין וֶועג דַארְפְּסְטוּ
אִים אֶפּ גֶעבִּין צוּם הַאר . אָבֶּר דוּ דַארְפְּסְט נִיט גַיין זִיכֶן דֶעם אֶמֶק . אוּנ נָאךְ אַזוֹנִי מִצְוֹת אִיז נָאר
אַז עֶס קוּמְט צוּם מֶעְנְטְשֶׁין אִין הָאנְד דַארְף עֶר טָאן . אָבֶּר דִיא מִצְוָה פוּן שָׁלוֹם וְאנְט דֶר פָּסוּק זָיךְ
נָאךְ עֶס קוּמְט אוֹף דַיין אֶרְט וְויא דוּא בִּיסְט . אוּנ זָאלְסְט נָאךְ אַנְדֶרֶי עֶרְטֶר . אוּנ אַזוֹ הָאבֶּן
יוּדֶן נָטָאן דָּא . נָאט הָט גְזָאנְט הִתְגֵּר בּוֹ מִלְחָמָה וַיי אוּנ רַייזְן אֶן אַמָלָחָמָה אִיךְ וֶועל אִים גֶעבִּין דִיר אִין
דֶעֶר הַאנְד פוּן דֶעסְט וֶועגֶן הָאבֶּן זַייא נָאךְ נָאנְט נָאךְ שָׁלוֹם אוּנ הָאבֶּן נָשִׁיקְט שְׁלוּחִים צוּם מֶלֶךְ
סִיחוֹן . דָּא שְׁטֵייט דִי יוּדֶן הָאבֶּן נָשִׁיקְט שְׁלוּחִים אוּנ אוֹף אַנְנֶדֶר אֶרְט שְׁטֵייט וַאֲשַׁלַּח מַלְאָכִים אֵיךְ הָאב
נָשִׁיקְט הֶעֶנְגְט אֶן דֶר פָּסוּק דִיא שְׁלִיחוּת אִין מֹשֶׁה רַבֵּינוּ . פוּן דַאנֶן אִיז אֶפּ גְלֶעֶרְנְט אַז דֶר גֶרֶעסְטֶר
פוּן יוּדִין אִיז גְלֶעֶכְען צוּ אַלַי יוּדֶן אַז עֶר שִׁיקְט אִיז גְלַייךְ וְויא אַלַי הָאבִין נָשִׁיקְט גֶעבֶּרֶה נָא בְּאַרְצֶךָ לָאז
אוּנז אִיבֶּר פָּארִין אִין דַיין לַאנְד טִיר וֶועלִין דִיר נָאר נִיט טָאן מִיר וֶועלִין קוֹפִין עֶסִין פַּר גֶעלְט . אוּנ
אָפִּילוּ וַואסֶר וָום מֶען קְרִיגְט אוּם זִיסְט וֶועלִין מִיר אוֹךְ קוֹפִין דֶרְךְ הַמֶּלֶךְ גֵּלֶךְ מִיט דֶעם נָאךְצֶענְט וֶועלִין
מִיר גַיין בִּיז וַואנֶן מִיר וֶועלִין אַרִיבֶּר דֶעם יַרְדֵּן . עֶס אִיז אַמֶשֶׁל צוּ אַיינֶם וָום הָט גִזְעצְט אַשׁוֹבֵר אִין
וַיין נָארְטֶן הֵיטְן דִי פֵּירוֹת . אִיז גְקוּמֶן אַייבֶּר צוּם שׁוֹמֵר אוּנ זָאנְט גַיי אַוועק פוּן דַאנֶן אִיךְ דַארְף רַייזֶן
וַיין טְרוּבֶּן . וָאנְט אִים דֶר שׁוֹמֵר אִיךְ בִּין דָּאךְ נָאר גֶעזְצְט נָוואךְן פוּן דַיינֶט וֶועגֶן הִיטֶן זָאלְסְט נִיט
רַייזֶן הֵיסְטוּ מִיר אַוועק גַיין . אַזוֹ אִיז דֶר כֹּ"ךְ סִיחוֹן הָט גְנוּמֶן גְצָאלְט פוּן אַלַי מְלָכִים עֶר זָאל זִיצִין
דִי יוּדֶן זָאלֶן נִיט אַרִיבֶּר דֶעם יַרְדֵּן . דִי יוּדֶן הָאבֶּן גְזָאנְט מִיר דַארְפֶן דוּרְךְ גַיין אַיין גֶעמֶין אַלַי מְלָכִים
פוּן אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הָט עֶר גְזָאנְט אִיךְ זִיץ דָּא פוּן אַלַי מְלָכִים הִיטֶן אִיר זָאלְט נִיט דוּרְךְ גַיין זָאנְט אִיר
אִיךְ זָאל אַייךְ לָאזֶן דוּרְךְ גַיין . אַזוֹ הָאט סִיחוֹן אוֹף גְקַלִּיבְּן זַיין גַאנְץ פָּאלְק מִלְחָמָה הַאלְטֶן מִיט דִיא
יוּדֶן דֶם אִיז גְוֶועזְן פוּן גָאט זָאלֶן זֵיךְ אוֹף קְלוּבֶּן אַלַי כְּדֵי דִי יוּדֶן זָאלֶן זַיי אַלַי אַיין גֶעמֶין אוֹף אַיין מָאל
סִיחוֹן מֶלֶךְ הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר יוֹשֵׁב בְּחֶשְׁבּוֹן סִיחוֹן אִיז גְוֶועזְן אִין דֶעֶר שְׁטָאט חֶשְׁבּוֹן . דִיא שְׁטָאט אִיז גַיי

אשטארק

אלו ישב בעירות שלו הוא ואוכלוסיו לא היו ישראל מתיגעין לשלוט בו ולכבוש את כל עיר ועיר. אלא כנסן הקב"ה לפניהם למסרן בידן בלא צער. וכה"א (דברים ג) ראה החלותי תת לפניך את סיחון. הרגו אותו ואת כל גבוריו שיצאו לקראתם וחזרו על הנשים ועל הטף שלא ביגיעה לכך כתיב ויאכף סיחון את כל עמו:

(כד) **ויקח** ישראל את כל הערים האלה וישב ישראל. זש"ה כי ה' אוהב משפט שונא גזל בעולה (ישעיה סא) א"ל הקב"ה למשה אל תצר את מואב (דברים ב) וחשבון של מואב הוא שנא' כי חשבון עיר סיחון מלך האמורי היא וגו'. באו ישראל נטלו חשבון שהיתה של סיחון וכל מה שנטל ממואב שאלו נטלוה ממנו היה בידן גזל של עולה. אלא נטל סיחון ממואב ונטלו ישראל מסיחון שהיו פטורין מן גזל. לכך כתיב כי חשבון עיר סיחון וגו'. על כן יאמרו המושלים זה בלעם ואביו ששכרן סיחון לקלל את מואב והם אמרו תבנה ותכונן עיר סיחון. כי אש יצאה מחשבון אכלה ער מואב שקללו את מואב שימסרו בידו. אוי לך מואב. ונירם אבד השבון. וישב ישראל בכל ערי האמורי נשתיירה יעזר. וישלח משה לרגל את יעזר. אותן מרגלים זריזין היו אמרו בטוחין אנו בתפלתו של משה וכבר שלח מלאכים מרגלים לשעבר והביאו תקלה אבל אנו לא נעשה כן אלא נאמנים בהקב"ה ונעשה מלחמה עשו כך והרגו את האמורי אשר בה. ויפנו ויעלו דרך הבשן מהו ויפנו ויעלו ר' יוחנן אומר מלחמות סיחון עשו באלול ועשו את הרגל בתשרי ועשו אחר הרגל מלחמת עוג ופנית בבקר והלכת לאהליך (דברים טז) ויצא עוג מלך הבשן לקראתם הוא וכל עמו שכנסן הקב"ה לפניהם למסרן בידם:

(כה) **ויאמר** ה' אל משה אל תירא אותו. זש"ה אשרי אדם מפחד תמיד ומקשה לבו יפול ברעה (משלי כח) כך היא מדת החסידים אע"פ שהקב"ה מבטיחן אינן פורקין יראה. וכן ביעקב כתיב (בראשית לב) ויירא יעקב מאד למה נתירא. אמר שמא נתקלקלתי אצל לבן בכלום וכתיב (דברים ב) ולא יראה כך ערות דבר ושב מאחריך והניחני הקב"ה. ואף משה תפש את היראה בדרך אביו. ולמה נתירא אמר שמא מעלו ישראל במלחמת סיחון או נתקלקלו בעבירה.

עין יוסף א"ל

[ואוכלוסיו]. פי' תיולותיו: [לא היו יכולין מיגיעין]. פי' בתמיה [לו מפחד דקיבל לא מיראת כו']: [וכה"א כלפי כתיבתי כו']. כ"ל כוס [משפטי תיתם למקום ע"ל אתה קיומה מהתנו את תת לפניך]: (כד) **גזל** של עולם. כ"ל מל' לא תעשה עול: [לפי שלא נעשה כן ונמנו בדקך ותיתיבם עמך ומיד בא ומה נתחדש מצד גזילה]: [ממלחמת עוג כד"ה ופנית]. כ"ל (ל"ה): [ועשו אחר כרגל כיעלו ישראל במלחמת סיחון וכדלתיתה פירוש מלמי וכבלי פ"ו דכתובות שעשה]

(כה) **לכתה** נתירא כמ"ל הקב"ה וכתיב אשרי אדם ממ' [קדוש] שמפחד תמיד כעשרים שכתיב בבית לבן ע"ל כקב"ה שוב אל ארץ מולדתיך וגמול דבר ותיטיבה עמך ומיד בא ומה נתחדש מצד גזילה: [ממלחמת עוג כד"ה ופנית]. כ"ל (ל"ה): [לפי שלא נעשה כן כיעלו ישראל במלחמת סיחון]. לפיון זה משמע שחשב שמא מעלו ישראל בהרס במלחמ' סיחון וכדלתיתה פירוש מלמי וכבלי פ"ו דכתובות שעשה

אַשְׁטַאדְק תָּעְמְטוּנְג אַרוּם אִיר. אוּן אַפִּילוּ עָם זָאל אִין דֶר שְׁטָאט זִיצֶן נִיט קֵיין שְׁטַאדְקֶר קֶנִיג וָואלְט אוֹךְ נִוָועֶן שְׁוֶוער איר צוּ נֶעמֶן. אוּן אַז סִיחוֹן וָואלְט גְּעסְטַרְבְּט אִין אַנְדֶר שְׁטָאט וָואלְט אוֹךְ נִוָועֶן אִים שְׁוֶוער צוּ נֶעמֶן. אוּן דָא אִיז נִוָועֶן בֵּיידִי זָאכֶן אַשְׁטַאדְקִי שְׁטָאט אוּן אַשְׁטַאדְקֶר קִינִיג פּוּן דֶעסְט וָועגֶן דָס גָאט זִי אִין גְּנָאמִילְט צוּ זָאכֶן גְּלֵייכְט פַּאר דִיא וַוייבֶּר מִיט דִיא קִינְדֶר אוּן הָאבֶּן צַלִּי אוֹס כֶּעְנְטְשֶׁן. דֶר נָאךְ הָאבֶּן זִיךְ דִיא יוּדֶן אוֹס גֶּקֶעְרְט צוּ דִי וַוייבֶּר מִיט דִיא קִינְדֶר אוּן הָאבֶּן צַלִּי אוֹס גְּהַארְנִיט אוּן גְּנוֹמֶן דִיא שְׁטֶעט אוּן וָועגֶן דָאךְ אַשׁוּם וָאךְ וָום אִיז טִיט עָוְלָה נִיט עֶרְלִיךְ. וָוארוּם זָאט הָט פִּינְט אֲנְזִילָה מִיט עָוְלָה. דָס מֵינְט מֶען אַשׁוּם וָאךְ וָום אִיז טִיט עָוְלָה נִיט עֶרְלִיךְ. וָוארוּם זָאט הָט גְּזָאגְט צוּ כֹּשֶׁה רַבֵּינוּ אַל תִּצֹּר אֶת מוֹאָב וָאלְט נִיט בְּאלֶעֲרִין מוֹאָב וָאלְט נִיט הָאלְטֶן מִלְחָמָה מִיט זִי. אוּן דִיא שְׁטָאט חֶשְׁבּוֹן הָט גֶּקֶעְרְט פְּרִיעֶר צוּ מוֹאָב אוּן דֶער מֶלֶךְ כִּיחוֹן הָאט דָאס אַוֶועק גְּנוֹמֶן בֵּיי מוֹאָב. דֶר נָאךְ הָאבֶּן שׁוֹן גֶּקאנְט דִי יוּדֶן צוּ נֶעמֶן דִי שְׁטָאט בֵּיי סִיחוֹן. וָוארוּם אַז דִיא יוּדֶן וָואלְטֶן דָס נֶעמֶן בֵּיי מוֹאָב וָואלְט נִוָועֶן נִיט עֶרְלִיךְ. אֲבֶּר הַיינְט הָאבֶּן זִייא עֶרְלִיךְ נְגוֹמֶן אַל תִּירָא אוֹתוֹ הָט נָאט גְּזָאגְט צוּ מֹשֶׁה רַבֵּינוּ וָאלְט זִיךְ פַּאר אִים נִיט פָּארְכְטֶן דָאס זָאגְט דֶר פָּסוּק אַשְׁרֵי אִישׁ מְפַחֵד תָּמִיד וואל דֶער מֶענְטְש וָום שְׁרֶעקְט זִיךְ שְׁטֶענְדִיג אוּן דֶר וָום הָט אַהַארְט הָארְץ פַּאלְט אַרַיין אִין שְׁלֶעכְטִין. אַז אִיז דֶר שְׁטַיינֶר פּוּן אַלֶּע צַדִּיקִים תָּאמְשׁ נָאט אִיז זִי בִּבְטִיחְט אַנוּטְעָן זִיךְ פּוּן דֶעסְט וָועגֶן פָּארְכְטֶן זִי זִיךְ טָאקֶר הָאבֶּן זִי עֶפִּיס דֶר וַוייל גְּזוּנְדִיגְט אִיז אֲנְדֶערְש גְּווארֶן דֶר רָצוֹן פּוּן נָאט. אַז וִוי מִיר גִּפִּינֶן בֵּיי יַעֲקֹב אָבִינוּ עִטְוִוייט נִיידִיג יַעֲקֹב מְאוֹד וַיִּירָא וַיֵּצֶר לוֹ זִיךְ זִייעֶר גְּפָארְכְטֶן טָאקֶר אִיז עֶר קַאלְיֶיע גְּווארֶן בֵּייא לָבָן הָאַרְמִי. אוּן עָם שְׁטַיים וְלֹא יִרְאֶה כֹּה עֶרְוַת דָּבָר וְשָׁב מֵאַחֲרֶיךָ עָם זָאל נִיט נָעמֶן וָועגֶן וָועגֶן בֵּייא דִיר עֶפִּיס אֲשׁאנְד פּוּן אַזָאךְ וָועט זִיךְ נָאט אַוֶועק קֶעֶרֶן פּוּן דִיר. דְרוּם טָאקֶר פּוּן מַיין זִין בֵּיי לָבָן הָאַרְמִי אִיז נָאט פּוּן מִיר אַוֶועק גְּנָאנְגֶן. אוּן אַז מֹשֶׁה רַבֵּינוּ הָאט זִיךְ גְּפָארְכְטֶן טָאקֶר הָאבֶּן דִי יוּדֶן עֶפִּיס נְפָעלְשְׁט אִין דֶר מִלְחָמָה פּוּן סִיחוֹן טָאקֶר הָאבֶּן זִי עֶפִּיס גְּוִינְדִיגְט. הָאט נָאט אִים גְּנוֹמֶן וָאלְט זִיךְ נָאר נִיט פָּארְכְטֶן זִייא וָועֶנֶן אַלֶּע בַּאנְץ מִיט מִיר אל תִּירָא אוֹתוֹ וָאלְט זִיךְ נִיט פָּארְכְטֶן פַּר אִים. סִיחוֹן אִיז גְּווארֶן דֶר שְׁטַארְקְסְטֶר פּוּן דֶער וָועלְט עָם אִיז נָאךְ אַז מֹשֶׁה רַבֵּינוּ הָאט זִיךְ אַשְׁטַארְקֶר נִיט נוּוען

א"ל הקב"ה אל תירא כלן השלים בצדק . אל תירא אותו שלא עמד גבור בעולם קשה הימנו שנ' (שם כ) כי רק עוג מלך הבשן נשאר מיתר הרפאים והוא נשאר מאותן הגבורים שהרגו אמרפל וחביריו שנא' (בראשית ד) ויכו את רפאים בעשתרות קרנים. וזה פסולה שלהם כפריצי זתים הפליטים מתוך הגפת שנא' (שם) ויבא הפליט ויגד לאברם וגו' זה עוג . ובאן עשה אותו שוריים שנ' (יהושע יג) והוא נשאר מיתר הרפאים . וכונתו היתה שיצא אברהם ויהרג . נתן לו הקב"ה שכר רגליו וחיה כל אותן שנים . וגבה ממנו עד שנפל ביד בניו . כשבא משה לעשות מלחמה עמו נתירא ממנו אמר אני בן ק"כ שנה וזה מיתר חמש מאות אלולי שהיה לו זכות לא חיה כל השנים אלו . א"ל הקב"ה למשה אל תירא אותו כי בידך נתתי אותו אתה בידך תהרגהו . ועשית לו כאשר עשית לסיחון (דברים ג) ונחרם אותו כאשר עשינו לסיחון וגו' (שם) והלא כתיב שם וכל הבהמה ושלל הערים בזזנו לנו . אלא גופן החרימו שלא להנות מהן כלום . ויכו אותו ואת בניו בנו כתיב שהיה לו בן קשה ממנו . אמר דקב"ה לישראל בעה"ז אתם מכלין את העכו"ם קמעא קמעא ולע"ל אני מבערן מן העולם בבת אחת שנאמר (ישעיה ג) והיו עמים משרפות סיד קוצים כסוחים באש יצתו . אכי"ר :

פרשת וירא בלק

(א) **וירא** בלק. וש"ה הצור תמים פעלו כי כל דרכיו משפט (דברים לב) כי לא הניח הקב"ה לעכו"ם פתחון פה לבא לומר שאתה רחקתנו ולא נתת לנו כמו שנתת לישראל בעולם . מה עשה הקב"ה כשם שהעמיד מלכים חכמים ונביאים לישראל כך העמיד לעכו"ם ונבדקו מלכיהם ונביאיהם וחכמיהם של ישראל עם מלכיהם ונביאיהם וחכמיהם של העכו"ם . העמיד שלמה מלך על כל הארץ וכן עשה לנבוכדנצר שנא' (ירמיה כו) וגם את חית השדה נתתי לו לעבדו . זה בנה בהמ"ק ואמר כמה רננות ותחנונים וזה החריבו וחרף וגדף ואמר אעלה על במתי עב אדמה לעליון

נתן

שמאס בתריס לסיחון ושעבן מעל כתפת חז כתפיה . כל"נ : [אלולי שהיה לו זכות כו'] . דייקו משום זה ירמ' המדקם שבגופיס לכל התרימו ותפסר שבחתת בעל עבן חז בהבחת דתל"ב וכי מאס היה ירמ' מזכוע ב"ו בתיב כ' עמו ועוד קשה בגופיס ועי"ז הסם מאס : [אלא עמד גבור מעולם כו'] . כ"ל מיוס מאתר ג' כי ביזך נתתי לותו ואת עמו . ל"ל ודאי אמעטו לא היה ירמ' כי ה' אתו לא' מעבדנו כרפאים שבגיו : [כפריצי זתים] . פי' גרעיני הגפת פסולי' על זיתים : [נתן לו הקב"ה שכר רגליו כו'] . שאמ"פ שהוא לרעה כתיב] . כל"ל וכ"ה בבבא : נקטין מ"מ ע"ז ונגדל לתרכם וגם כליל לגוים : [ובבא ממנ] . על שהשכ לגרוג את הנדיע מברכם וע' בב"ר פ' מ"ב : [וזה יוסף לקח] ממנו היה ירמ' כי ה' אתו ל"ל מלכיס ובניהים :

(ב) **שארחה** לתקתנו וגם נתת גו ל"ל מלכיס ובניהים :

נְוָעִן . אוּנ עֶר אַיְיגֶר אִיז גְּבְלִיבֶּן פּוּן דִּיא מְלָכִים וָוָס אַבִינוּ הָאט אוֹס גֶהַאלְטֶן עֶר אִיז גְוֶוען דֶר קְלֵיינְסְטֶר פּוּן זֵיי אוּנ עֶר אִיז גְוֶוען דֶר אֶלְטֶסְטֶר אוּנ זָאגְט צוּ אַבְרָהָם אָבִינוּ אַז לוֹט אִיז גְפַאנְגֶן גְוָואָרֶן זַיין מֵיינוּנְג אִיז גְוֶוען אַבְרָהָם זָאל גֶיין הָאלְטֶן מִיט זֵיי מִלְחָמָה אוּנ זָאל גֶהַרְגִית וָוערִין וָוועט עֶר גָעמֶן זַיין וַוייב שָׂרָה פַּר אַנוּוייב . אוּנ דֶר פַּ־ וָואס עֶר הָט גְזָאגְט אַבְרָהָם אָבִינוּ פִּן לוֹט הָאט אִים גְגָעבֶּן שָׂכָר צוּ לָעבִּן פִּינְף הוּנְדֶרְט יאָר בִּיז מֹשֶׁה רַבִּינוּ . אוּנ דֶר פַּר וָוס עֶר הָט גְוָואלְט אַבְרָהָם אָבִינוּ זָאל גֶהַרְגִית וָוערִן אִיז עֶר גְפַאלֶן אִין דִּיא הָעְנְד פּוּן דִּי קִינְדֶר פּוּן אַבְרָהָם הָט אִים מֹשֶׁה רַבִּינוּ גְהַרְגִית . אוּנ מֹשֶׁה רַבִּינוּ הָאט זִיךְ גְפָארְכְטֶן מִתְּמָא אַז עֶר לֶעבְּט אַזוֹ לַאנְג הָאט עֶר אַזְכוּת טָאמֶר וָועל אִיךְ אִים גִיט קֶענֶן בַּיי קוּמֶן • הָט נָאט אִים גְזָאגְט זָאלְסְט זִיךְ גִיט פָארְכְטֶן פַּר אִים אִיךְ הָאב אִים גְגָעבֶּן אִין דַיין הַאנְד זָאלְסְט אִים וויסְט מַאכֶן אַזוֹ וויא דוּ הָאלְסְט נְמאכְט צוּ סִיחוֹן . אַזוֹ הָט אִים מֹשֶׁה רַבִּינוּ גְטָאגְן מִיט זַיין זוֹן . דֶער זוֹן אִיז גְוֶוען נָאךְ שְׁטַארְקֶר פּוּן אִים • אוּנ נָאט הָאט גְזָאגְט הַיינְט בעוה"ז פַּר לֶעְנְט אִיר דִּי שׁוֹנְאִים בִּיךְ וַויִם אֶבֶּר לֶעָתִיד לָבוֹא וָועל אִיךְ זַיי אוֹס רוֹטְן מִיט אַמָאל : נְיָרָא גְלֵיךְ דָם וָאגְט דֶר פָּסוּק הַצוּר תָּמִים פָּעֳלוֹ כִּי כָל דְּרָכָיו מִשְׁפָּט נָאט דֶר בַּאשֶׁעפֶּר אִיז נָאנְץ זַיין וָועְרְק אוּנ אַלֵי וֶוענְן זַייני אִיז מִיט מִשְׁפָּט נָאט הָט נִיט גְלָאזְט דִּי אוּמוֹת הָעוֹלָם זָאלֶן הָאבֶּן אַפְּתְחוֹן פֶּה צוּ זָאגֶן מִיר הָאבֶּן נִיט דָם וָום יוּדֶן הָאבֶּן כִּיר זֶענְן דֶר נוּיסֶעְרְט פּוּן נָאט . דְרוּם הָט נָאט זַייא אוֹךְ גְגָעבֶּן אַלֶעם וָום עֶר הָט גְגָעבֶּן יוּדֶן . אוּ וַוי עֶר הָט נְמאכְט בַּייא יוּדֶן מְלָכִים חֲכָמִים אוּנ נְבִיאִים . אַזוֹ הָט עֶר פּוּן זֵיי אוֹךְ גִשְׁטָעלְט מְלָכִים אוּנ חֲכָמִים אוּנ נְבִיאִים . זֵיי זֶענְן גְפָרוּבְט נְוָואָרֶן דִּיא פּוּן דִּיא יוּדֶן . אוּנ אַזוֹ דִּי פּוּן דִּי אוּמוֹת . שְׁלֹמה הַמֶּלֶךְ הָט גִבּ־עֶט דֶעם בֵּית הַמִּקְדָּשׁ . אוּנ זָאגְט גְזָאגְט פִּיל תְּפִלּוֹת אוּנ שִׁירוֹת וְתִשְׁבָּחוֹת דָּארְטֶן . הָט נָאט אוֹךְ גִשְׁטָעלְט נְבוּכַדְנֶצַר אַכְּלֶךְ פּוּן דִּיא הָאט עֶר חָרוּב נְמאכְט דֶעם בֵּיהמ"ק אוּנ הָט גְלָאזְט אוּנ גְלֶעסְטֶעְרט קֶענֶן נָאט אוּנ הָט גְזָאגְט אֶעֱלֶה־עַל בָּמֳתֵי עָב אַדְמֶה לְעֶלְיוֹן אִיךְ וֶועל אוֹף גִין זוֹף דִּי הוֹכִי וָואלְקֶנְם גְלֵייכֶן זִיךְ צוּ נָאט . הָט נָאט גְגָעבֶּן עֲשִׂירוֹת צוּ דֶר הַמֶּלֶךְ הָאט עֶר גְקוֹפְט אַלֵי זָאכֶן צוּם בֵּית הַמִּקְדָּשׁ . הָט עֶר גְגָעבֶּן עֲשִׂירוֹת צוּ הֶמֶן הָאט עֶר גְקוֹפְט דֶר פַּר דִּי נָאנְצֵי אוּמה דִּי יוּדִישֵׁי צוּם הַ רְגֵּיגֶן . אַלֵי גְרוֹסֵי זָאכֶן וָום יוּדֶן הָאבֶּן גְהָאט הָאבֶּן

דִּי

(יחזקאל יד) נתן לדוד עושר לקח הבית לשמו נתן להמן עושר לקח אומה שלמה למבחה . וכל גדולה שנטלו ישראל את מוציא שנטלו עכו"ם כיוצא בה . העמיד משה לישראל שהיה מדבר עמו כ"ז שירצה העמיד להם בלעם מדבר עמו כ"ז שירצה . ראה מה בין נביאי ישראל לנביאי עכו"ם נביאי ישראל מזהירין את האומות על העבירות וכה"א (ירמיה ו) צופה לגוים נתתיך . ונביאים שהעמיד מן האומות נותנים פרצה לאבד את הבריות מן העה"ב . ולא עוד אלא כל הנביאים היו במדת רחמים על ישראל ועל או"ה שכן ישעיה אומר על כן מעי למואב ככנור יהמו וגו' (ישעיה טו) וכן יחזקאל אומר בן אדם שא על צור קינה (יחזקאל כז) ונביאי או"ה היו במדת אכזריות שזה עמד לעקור אומה שלמה חנם על לא דבר . לכך נכתבה פרשת בלעם להודיע למה כלק הקב"ה רוח הקדש מאו"ה שזה עמד מהם וראה מה עשה :

(ב) **וירא** בלק בן צפור . מהו וירא ראה בפורענות העתידה לבא על ישראל ושונאן היה יותר מכל שונאים שכלם היו באין במלחמות ובשעבוד שהן יכולים לעמוד בהן וזה כאדם שהוא מוציא דבר מפיו לעקור אומה שלימה . וירא בלק נוח לרשעים שיהו סומין שעיניהם מביאין מארה לעולם בדור המבול כתיב (בראשית ו) ויראו בני האלהים וכתיב (שם ט) וירא חם אבי כנען. וכתיב (שם יב) ויראו אותה שרי פרעה . וכתיב (שם לד) וירא אותה שכם בן חמור וכן כאן וירא בלק מלה"ד למלך שהושיב שומרים לשמרו מן הגיים והוא בטוח עליהם שהיו גבורים עבר הגיים להרגם והיה מרתה על עצמו ואף כך בלק ראה מה נעשה בסיחון ובעוג שהיה מעלה להם שכר לשמרו והיה מתירא מעצמו ועוד שראה נסים שעשה להם הקב"ה בנחלי ארנון . ויגר מואב מהו ויגר כשהיו ישראל נראין לעמונים נראים עטופים לשלום וכשנראים למואבים נראים מזויינים למלחמה שכך כתיב (דברים ג) וקרבת מול בני עמון אל תצורם וכתיב (שם) כל מין צרה אל תצר להם ואל תתגר בם כל מין גירוי ולמואבים אמר אל תצר את מואב ואל תתגר בם מלחמה (שם)

עין יוסף מלחמה

[נקח כסית (ס"ע)]. פי' ל"מו כל הקרוב כוף לפי"ל (מ"כ) : [שהוא מוליך דבר]. פי' קולמוס ודבור כעלמא (מ"כ) : דוד כשכ"ל רחב"ה כיון דוד שכבה"מ נקרא על שמו של דוד כמ"ש [ויהל שם]. ף"ם על נב דלמדינן בפרק בן סורר ומורה דפליגי לכ מזמור שיר חנ"כ בכית לדוד לפי שדוד הכין כל נרכי הבית בעפרו ומפיהל חד למר מרסו ומד למר רבעו ומה היה עיקר ע"ז מכלב וגם נתנ סיכוזות : [מתניתין פלגה לחבד חת הכריות]. זה נלעט מק"ס בכלאים היתה תחלת עבירה שעל ידי הכלאים בא לתעות הזה שכם לן לזנות כדלקמן : (יפ"ת): [עבר כגיים וכבגם]. כל"ל גיים פי' חיל של מלך : [של הנוכרים כל מין גלה תגר]. דלמ כתיב לא תתגר בם מלחמה (מ"כ): ומגרת

(ג) **ראה** בפורענות העתידה כו' . ל"ל בהר בפורענות לבוז כו על ישראל יותר ממה שנתן עליהם מכל אומות

דִּי אוּמוֹת הָעוֹלָם נֶהָאט כְּנֶגֶד ° עֶר הָאט אוֹף נִשְׁטֶעלְט מֹשֶׁה רַבֵּינוּ זָאל מִט אִים רַיידֶן וָוען עֶר וָועט וָועלְן . אַזוֹ הָט עֶר נִשְׁטֶעלְט צוּ זַיי בְּלָעָם אוֹף רָעדִין מִט אִים וָוען עֶר וָועט וָועלְן . הֵינְט קָאן מָען זָאגָן דָעם חִילּוּק פּוּן יִדִישֶׁי נְבִיאִים בִּיז זַייעֲרִי נְבִיאִים. יִדִישֶׁי נְבִיאִים שְׁטְרָאפְן דִי אוּמוֹת אוֹף זַייעֲרִי עֲבֵירוֹת . עֶם שְׁמֵייט נְבִיא לְגוֹיִם נְתַתִּיךָ יִרְמְיָה הָנְבִיא הָט גָּאטְס פּוּן נָאטְס וָועגִן דוּא בִּיסְט אֲנָבִיא צוּ דִי פְּעלְקֶר אוּן נְבִיאִים פּוּן דִיא אוּמוֹת בְּרֶעכִין אוֹף טָען זָאל טָאן פִּיל עֲבֵירוֹת . בְּלָעָם הֶרֶשָׁע הָאט גֶּגעבִּין אַצָה טָען זָאל טָאכֶן דִי יוּדֶן זָאלְן יִנְדִינֶן זָאלְן פַּר לִיכֶן דִיא וָועלְט אוּן זַיי וָועלְט . אוּן נָאךְ כַּיין דִי יוּדִישֶׁע נְבִיאִים הָאבֶּן רַחֲמָנוּת גֶהָאט אוֹף יוּדֶן אוּן אוֹף אוּמוֹת הָעוֹלָם . עֶם שְׁמֵייט יְשַׁעְיָהוּ הַנָּבִיא הָאט גָּזָאגְט עַל כֵּן מֵעַי לְמוֹאָב כְּכִנּוֹר יֶהֱמוּ אוֹף דֶר שְׁלֶעכְטֶי גֶּזֵירָה פּוּן גָּאט אוֹף מוֹאָב טוּט מַיינִי נַבָּעִרִים בְּרוּמֶן ג אֲפִּידִיל עֶר הָט רַחֲמָנוּת גֶהָאט אוֹף מוֹאָב . אוּן דִי נְבִיאִים פּוּן אוּמוֹת הָעוֹלָם זָענֶען גֶיזֶען אַכְזָרִים . זֵיהּ וִויא מִיר זָעהִין בָּלָק מִט בִּלְעָם הָאבֶּן גָּוואלְט אוֹס רַייסֶן דִיא נָאנְצֶי אוּמָה יוּדֶן . דְּרוּם שְׁמֵייט דִי פָּרָשָׁה פּוּן בִּלְעָם צוּ וַיּוֹצֵן פַּר ג נָאט הָט אָפּ גְטָאן דָעם רוּחַ הַקּוֹדֶשׁ פּוּן דִיא אוּמוֹת הָעוֹלָם . פּוּן זַייעֶר נְבִיא בִּלְעָם קוּמְט זָעהְן וָום עֶר הָט גָּוואלְט וָאן זִיהְרָא בִּלְק בֶּן צִפּוֹר בָּלָק הָאט גָּזָעהְן צוּ קוּמְט אוֹף דִי יוּדֶן מִט קְלָלוֹת . דָּס אִיז בָּעסֶר וִויא אַלֶי מַלְחָמוֹת . בַּיי מַלְחָמוֹת קָאנֶן יוּדֶן בֵּאשְׁטֶיין דְּרוּם הָט עֶר גָּוואלְט מִט דָעם כּוֹל אוֹס רַייסֶן דִי נַאנְצֶי אוּמָה יוּדֶן זִיהְרָא בִּלְק בָּלָק הָט גֶּזָעהְן. עָם וָואלְט בָּעסֶר גֶּוועזֶן אַז דִיא רָשָׁעִים זָאלֶן גִיט זָעהְן . וִוי זַיי זָעהִין קוּמְט גִיט אַרוֹס קֵיין גוּטְס . בַּיי דָעם דּוֹר הַכָּבוֹד שְׁמֵייט זִיהְרָאוּ בְּנֵי הָאֱלֹהִים בַּיי הָם שְׁמֵייט זִיהְרָא הָם אוּנ בַּיי דִי מַצָּרִים שְׁמֵייט זִיהְרָא אוֹתָהּ שָׂרֵי פַּרְעֹה עָם אִיז גִיט דָא אַיין אֶרְט וִוי זַיי זָעהִין עָם זָאל גִיט זַיין קֵיין קְלָלָה פַּר דֶעם וָועלְט . אַזוֹ דָא בָּלָק הָט גֶּזָעהְן . דִיא מַעֲשֶׂה פּוּן בָּלָק אִיז גְלַייךְ לְמָשָׁל אֲשֶׁר הָט גֶּזָעצְט שׁוֹמְרִים בַּיי דֶעם גֶּרֶעניץ הַיְשֵׁן עָם זָאל קֵיינֶר גִיט אַרֵיבֶּר צוּ אִים אִין זַיין מְדִינָה . דֶר עֶר אִיז גָּוואן בְּטוּחַ אוֹף דִיא שׁוֹמְרִים וַוייל זַיי זָענֶן גָּוואן שְׁטַארְק . אִיז אַרֵיבֶּר כְּרֶעמְט חַיל אוּנ הָאבֶּן גֶהָאלְפֶן דִי שׁוֹמְרִים . הָט דֶר שֹׂר זַייעֶר פָּארְכְט גֶהָאט . אַזוֹ בָּלָק הָט נָצָאלְט בָּעלְט סִיחוֹן וְעוֹג זַיי זָענֶן גֶּזָעסֶן בַּיי דֶר גֶּרֶעניץ פּוּן אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אַז זַייא זָאלֶן הַיְשֵׁן דִי יוּדֶן זָאלֶן גִיט אַרֵיבֶּר דָעם יַרְדֵּן . אַצוּנְד וִוי סִיחוֹן וְעוֹג זָענֶן גֶהָארְגִית גְּוואָרְן הָט בָּלָק פָּארְכְט גְּקְרִיגֶן גֶּגֶר מוֹאָב דִי יוּדֶן בְּלָעָנֶן זִיהְ אֶלֶי מָאל אַרֵיין תַּאפֶּן אִין דִי שְׁטָעט פּוּן מוֹאָב וָוארוּם בַּיי עַמּוֹן הָט נָאט גָּזָאגְט אַל תְּצוּרֵם וְאַל תִּתְגָּר בָּם זָאלְסְט זַייא גִיט טָאן קֵיין שׁוּם צָרָה אוּנ גִיט בַּייזֶן זִיהְ מִיט

מלחמה אין אתה עושה ומה שאתה יכול לחטוף מן החוץ חטוף ולפיכך נראים מזויינים להם נאגרין לעריהם שאין ויגר אלא לשון אסיפה שנא' (משלי ג) אוגר בקיץ בן משכיל . ד"א ויגר לשון גר שהיו רואין לעצמן כגרים בעולם ואמרו ירדו למצרים לגור והאחזו אותה והיו משכירין להם בתים שנא' ושאלה אשה משכנתה ומגרת ביתה . ד"א ויגר לשון יראה שהיו מתיראין שראו כל הארץ ביד ישראל שבא סיחון ונטל ארץ מואב שנא' (במדבר כא) והוא נלחם במלך מואב הראשון וגו' עוג נטל את הארץ בני עמון שנא' (דברים ו) כי רק עוג מלך הבשן נשאר מיתר הרפאים וגו' . באו ישראל נטלוה משניהם גזל שאין בו עולה והיו אלו רואים את ארצם ביד ישראל והיו אומרים לא אמר הקב"ה כי לא אתן לך מארצו ירושה (פס ב) והרי ארצנו לפניהם לכך היו מתיראין . ויקץ מואב שהיו מתיראין שהיו רואין את עצמן בקוץ לפניהם :

(ג) **ויאמר** מואב אל זקני מדין מה טיבם של זקני מדין כאן שהיו רואים את ישראל נוצחין שלא כדרך הארץ אמרו מנהיג שלהם במדין נתגדל נדע מהן מה מדתו . אמרו לו זקני מדין אין כחו אלא בפיו . אמרו להם אף אנו נבוא כנגדן באדם שכחו בפיו . ויאמר מואב אל זקני מדין והלא את מוצא שמורינים נלחמים עם המואבים שנא' (בראשית לו) המכה את מדין בשדה מואב והשנאה ביניהם מעולם . מלה"ד לשני כלבים שהיו מריבים זה את זה בא זאב על אחד מהם אמר האחד אם אין אני עוזרו היום הורג את זה ולמחר יבא עלי ולפיכך נתחברו מואב עם מדין כלחוך השור מה שור כחו בפיו אף אלו כחן בפיהם . מה שור כל מה שמלחך אין בו סימן ברכה אף אלו כל אומה שנוגעין בה אין בה סימן ברכה . ומה שור מנגח בקרניו אף אלו מנגחים בהפלתם שנא' וקרני ראם קרניו (דברים לג) :

(ד) **בלק** בן צפור מלך וגו' והלא מהחלה נסוך היה שנא' (יהושע יג) את אוי ואת רקם ואת צור ואת חור ואת רבע נסיכי סיחון . אלא משנהרג סיחון המליכו אותו החתיו בעיר ההיא שגרמה לו שעה . וישלח מלאכים אל בלעם בן בעור פתורה פתורה עירו . וי"א כשולחני היה שהיו

עין יוסף — מלכי

[ומזרח בניתה] . שכתוב בסיחון שם ע' מת ויקבר בגיטם קדם [ויגר בן סימן ברכה] . לו וסיח ישראלית (מ"כ) : [ויגר ל' יראה] . מורא כל"ח גורו לכם מפני מרכ : [גזל שלהן בו טוב] . מפני שנאמר לא תגזל גבי מואב ועמון כי לא אתן וגו' שסיחון כבר נטלו מהם כמש"כ עמ' זה מלך מכרו בסיחון (מ"כ) : [בקר נפתולים] . פי' שפל ומגע כמוה לפני הכרים :

(ג) **המכה** את מדין כמכה משמע שתמיד כיס מכה על פתורה כמקום למ"ד מתחלה כלומר למה לפתור ולכי פ"ת פ"ת

זִיי . אֲרֵר בַּיי מוֹאָב הָאט נָאט גָּזאגְט אל תְּזַנֵּר עם כִּלְחָמָה ـקיין מַלְחָמָה זאלְטסטו כִּיט זַיִיא נִיט מַאכֶן אָבֶּר בַּייצָן זִיךְ כִּיט זַיי אוֹג שֶׁרֶעקען זַיי מֶעגְסטו . פְּלֶעגען זִיךְ דִי יוֹדֶן אַרַיין הָאפֶּן אַלֶי מאל גְּוואפֶענְטֶרַייד אין זַייֶערי שְׁטָעט . דְּרוֹם הָאט זִיךְ מוֹאָב גְּפָארכְטֶן . נָאךְ אַפְּשָׁט אִיז דְּרוֹם הָאבֶּן זַייא זִיךְ גְּפָארְכְטֶן הָאסְ"ט נָאט הָאט נָאךְ גָּזאגְט אַז טָעֶן זָאל כִּיט מוֹאָב נִיט הָאלְטֶן ـקיין כִּלְחָמָה . נָאר וַויל דָּער מֶלֶךְ סיחון הָט פְּרִיעֶר כִּלְחָמָה גֶהאלְטֶן כִּיט מוֹאָב אוֹג הָט בַּייא אִים צוּ גְנוֹמֶן בַּיי זַיי לַאנְד . אוֹג דִי יוֹדֶן הָאבֶּן צוּ גְנוֹמֶן בַּיי זַייא בַּייִדי דֶם לַאנְד . הַייְנְט הָט מוֹאָב גֶּועהָן אַז דִי יוֹדֶן הָאבֶּן ـזַייֶער לַאנְד דְּרוֹם הָאבֶּן זַיי זִיךְ גְּפָארְכְטֶן ـנִיקְט מואב זַיי עָנְען גְּוֶועֶן בַּיי זִיךְ אִין דִי אוֹנְן אַז וַויא דָּערְנָך קְעֶנְען טָעֶן בַּייֶמֶר וַיאסְ מואב אל זקני מדין הָט בָּלָק נִשְׁיקְט פְּרֶעגען דִי זְקֵנִים פון מִדְיָן כִּיט וָם אִיז שְׁטַארְק דֶר מֹשֶׁה רַבֵּינוּ אֶפְשֶׁר וַויֶסֶן זַיי כִּיט וָם אִים צוּ טָעֶן . הָאבֶּן דִיא זְקֵנֵי מִדְיָן נִשְׁיקְט זָאגֶן אַז ـזַיין כּחַ אִיז נָאר כִּיט דֶעם מוֹל . מִיר גְּפִינֶן אַז בָּלָק גְּוָאגְט מִיר וֶועלֶן קֶעמְפֶן אִים אוֹךְ נֶעמֶן אַמֶעְנְטְשׁ וָם ـזַיין כּחַ אִיז כִּיט דֶעם מוֹל . מִיר גְּפִינֶן אַז מוֹאָב כִּיט מִדְיָן הָאבֶּן זִיךְ שְׁטֶענְדִיג גְּקְרִיגְט אוֹג הָאבֶּן מִלְחָמָה גֶהאלְטֶן נָאר דֶר צוּ הָאבֶּן זַיי נְמַאכְט שָׁלוֹם . לְמָשָׁל צְוֶוייא הַייְנְט הָאבֶּן זִיךְ גְּקְרִיגְט אִיז גְּקוֹמֶן צְוֶואלְף אוֹף אֶיינֶם הָט דָּער אַנְדֶרֶר גְּוָאגְט אַז אִיךְ וֶועל אִים הַייְנְט נִיט הֶעלְפֶן וֶועט דֶר וָואלְף מָארְגֶן אוֹף מִיר קוֹמֶן דְּרוֹם הָאבֶּן זִיךְ דִיא בַּייִדי נְשְׁטֶעלְט קֶעגְען וָואלְף . אַזוֹ מוֹאָב כִּיט כְּדֵי הָאבֶּן נְמַאכְט שָׁלוֹם קֶעגְען יִשְׂרָאֵל בְּתוֹךְ הַשׁוּר אַזוֹ וַויא דָּאס אָפּ עֶסְינְג פון אָקְס אַזוֹ וַוי אַאקְס אִיז ـזַיין כּחַ אִין כּוֹל אַזוֹ יוֹדֶן אִיז ـזַיֶער כּחַ כִּיט דֶעם כּוֹל . אוֹג אַזוֹ וַויא אַאקְס וָם עֶר עֶטְט אָפּ פון פְּעלְד הָט שׁוֹן דֶר נָאךְ דִי פֶּעלְד ـנִיט ـקיין בְּרָכָה וָאוּרוֹם עֶר רַייסְט אוֹם כִּיטֶן וָואלְד . אַזוֹ יוֹדֶן וָוער עֶם צֶעפִּיט זִיךְ כִּיט זַייא הָאט שׁוֹן ـקיין בְּרָכָה נִיט . אוֹג אַזוֹ וַויא אַאקְס שְׁטוֹסְט כִּיט דִי הֶערְנֶר אַזוֹ זִיי שְׁטוֹסְן כִּיט זַייֶערי תְּפִלּוֹת . עֶם שְׁמֵייסְן ـזַיי רַאס ـקְרִיגְן הֶערְנֶר פון אַווֶיזֶל אִיז זַייני הֶערְנֶר בְּלָק בֶּן צִפּוֹר מֶלֶךְ מוֹאָב בָּלָק אִיז גָּווען אַמֶלֶךְ צוּ מוֹאָב דֶּרְיֶער אִיז בָּלָק גְּווען אַהאר בַּייא דֶעם מֶלֶךְ סִיחוֹן . נָאךְ דֶעם אַז סִיחוֹן אִיז גֶהרֶגְיט גְּווארְן הָאט עֶטְן אִים גְּקְרִיגְט אוֹף דֶעם אָרְט פון סִיחוֹן אֶל בִּלְעָם בֶּן בְּעוֹר פְּתוֹרָה הָאט בָּלָק נִשְׁיקְט שְׁלִיחִים צוּ בִּלְעָם וָאס עֶר אִיז גְּווען אַמֶעְטְשׁ אין דֶער שְׁטָאט

מלכי אומות העולם נמלכים בו כשולחני הזה שהכל מריצין לו. וי"א מתחילה פותר חלומות היה חזר להיות קוסם וחזר לרוה"ק. ארץ בני עמו שמשם היה בלק כשנמלך והוא אמר שסופך למלוך. לקרוא לו שכתב לו שלא תהא סבור שלעצמי בלבד אתה עושה ואנו מכבדך אם תעקרם מכל האומות אתה מתכבד וכנענים ומצרים כלם משתחוים לך. הנה עם יצא ממצרים א"ל וא"ת מה איפכת לך א"ל הנה כסה את עין הארץ שתי עינים שהארץ תלוי בהם סיחון ועוג החרימום וכסו עיניהם ואני מה אעשה. והוא יושב ממולי ממלי כתיב ממלים אותי כד"א בשם ה' כי אמילם (תפלים קיח) ועתה לכה נא ארה לי מהו ארה לי אמר אולי יכול אני לשלוט בהם קמעא קמעא באדם שהוא אורה את התאנה. כי עצום הוא לא שהם גבורים ממנו וחיילותיהם מרובים משלי אלא שנוצחין בפיהם מה שאיני יכול לעשית. אולי אוכל נכה בו מה ראה זה להתגרות לא כך אמר הקב"ה להם שאין נוטלין מארצם. אלא שהיה בעל קסמים ונחשים יותר מבלעם שבך כתיב וירא בלק אלא שלא היה מבוין הדברים לאמיתן. וכה"א (ישעיה מז) נלאתי ברוב עצתיך יעמדו נא ויושיעך הוברי שמים החוזים בכוכבים מודיעים לחרשים אשר יבאו עליך. הנה היו בקש אש שרפתם לא יצילו את נפשם מיד להבה. והיה רואה בדברים שישראל נופלים בידו לפיכך הפקיר את בתו ונפלו בה כ"ד אלף לכך נתגרה בהם ולא היה יודע היאך. אולי אוכל נכה בו כמי שמנכה אחד מכ"ד למאה וכך נפלו כ"ד אלף מישראל חסר אחד. ואגרשנו מן הארץ שלא היה מבקש לגרשם אלא שלא יכנסו לארץ. כי ידעתי את אשר תברך מבורך. מנין היה יודע. שבשעה

עץ יוסף שבקש

כסה כסה כי תרגיש שלחן פתורה (מזרחי) : [שכסל מריצין לו] . פי' מריצין לו מעות נכתליפו : [וי"ח כתחלה פותר חלומות ת"ח כו'] . דקם פתורה ל' פתרון : [חזר לכוונת קוסם] . [והזר לרוה"ק] . ר"ת ועתה עליו רוח בלעם בן בעור קוסם : [ממשם סיח בלק במשלו] . כרכה ליתא בעיבת כמשלו: [ל"ל ולא מה תיפת] כל' בינה כ' נקודות על תיבת ואת והולכך לכוסף מלת ת"ל ואת מה תיכפת לך בין כאן עד כאן עד יגע ממצרי' ובין כאן כסה את עין הארץ מפני ככפל מלת כאן עד יגע ממצרי' כאן עד יגע ממצרים וככה עין הארץ לאחר עם הוספת מלת ת"ל ואת מה תיכפת לך נסיב מתמר כאן כאן כי תלת דכור אחר וכיון כו כאן (מזרחי): [ממלי כ' ריש]. פירוש ממול מלת פי' לנגדי. לאחר כיון דכתיב תסר כוס ל' כריתה . כלומר שכוס ת"ח רמז את כתתים פי' כלומר שנוקב את פיות כתתיה ולוקח תיקן כיוס ממש ומחר ממש לפי שתין עממיים נשפוט ת' : [ויהי רוחה כיהוכרין] . כל"ל וכ"ה כרכה: [שמנכה אחד מכ"ד לכתה וכך מן כל תרבעה ועשרים

כל

פְּתוֹרָה · נָאַךְ אַפְּשֶׁט אִיז (פְּתוֹרָה) אִיז טַיְיטְש וְוָעקְסָלָר אַזוֹ וְוִיא צוּ אַוְועקְסָלָר קוּמְן פִּיל מָעְנְטְשֶׁן אַזוֹ פֶּלָעְנְגִין צוּ אִים אַלִי מָלְכִים קוּמְן פֶּ־עְנִין עֲצוֹת . נָאַךְ אַפְּשֶׁט אִיז (פְּתוֹרָה) אִיז טַיְיטְש אַתָּלוֹם בְּאַשַׁיידָר פְּרִיעָר אִיז דָר בַּלָעָם גְוועזן אַתָּלוֹם בְּאַשַׁיידָר . נָאךְ דֶעם אַבְּישוּף מַאכָּר . נָאךְ דֶעם אַבְּיא אֶרץ בְּנֵי עַמּוֹ דָם לַאנְד אִיז נְוועזן דִיא לַאנְד פוּן בָּלָק בְּשַׁעַת בָּלָק אִיז נְוועזן אִין דָר שְׁטָאט פְּתוֹרָה פְּלָעְגט עֶר אוֹךְ אַלָעם פְּרָעְגִין עֲצוֹת פוּן בִּלְעָם . אוּנ בִּלְעָם הָט נְבִיאוּת גְּאמַכְט אַז בָּלָק וְוָעט קִינִיגְן אוּנ אַז אִיז גְוועזן לְקְרוֹא לוֹ עֶר הָט אִים גְשִׁיקְט זָאגְן מִין נִיט אַז פוּן מִיר אַלַיין וְוָעסְטוּ בָּבוֹר הָאבְּן נָאר פוּן אַלִי פֶּעלְקֶר וְוָעסְטוּ הָאבְּן בָּבוֹר אוּנ וְוָעלְן זִיךְ בּוּקְעִן צוּ דִיר הִנֵּה עַם מִצְרַיִם אֲפָאלְק אִיז צְרוֹם פוּן מִצְרַיִם . וְוָעסְטוּ וְוָעלְן פְּרָעְגִין וָם הָאבְּט דָם מִיר דְרוֹם זָאגְ אִין דִיר עֶר הָט צוּ גְדָעְקְט דִי אוּנ פוּן דָעָר לַאנְד דָם מִיְינְט מֶעְן מִיתִּין וְעוֹנְ זִיי זָעְנִין גְוועזן דִיא אוֹגִין דִיא גְרֶעְסְטֵי מֶעְנְטְשֶׁן פוּן לַאנְד הָאבְּן זִיא בֶּיידִי גַהַארְגִיט וְנִקְהֶה לְכָה נָּא אָרָה לִי אֲצוּנְדְ קוּם אוּנ שָׁעלְט מִיר דִי יוּדֶן . אוּב נִיט אַלִי אוֹךְ אִין כָּאל שָׁעלְט מִיר בִּיסְלִיךְ וְוִיס בִּיז וָאנֶן דוּ וְוָעסְט זִיי אִין נָאנְצֶן פַּר שָׁכְלָטֶן כִּי עֲצוּם הוּא נִיט זִיי זָעְנִין שְׁטַארְקֶר פַּר אַלִי נָאר זִיי עֶר שְׁטַארְקִיט אִיז כִּיסֶן מוֹל וָם אִיךְ קָאן דָם נִיט אוֹלִי אוּבֵל נַכֶּה בּוֹ מַאטֶר וְוָעל אִיךְ קָאנֶן שְׁלָאגֶן אִים אוּנ פוּן וָאנֶן קוּמְט דָם וָם בָּלָק הָט נְוואלְט שָׁעלְטֶן דִי יוּדֶן עֶר הָט דָאךְ גְוויסְט אַז נָאט הָט גְזָאגְט אַז כֶּען זָאל נִיט גֶעְטֶן פוּן זַיין לַאנְד . דָעָר תּוֹרֵיץ אִיז בָּלָק אִיז גְוועזן אַגְרוֹסֶר בִּישוּף מַאכָּר הָם עֶר גָזָעהֶן כִּיט בִּישוּף אַז דִי יוּדֶן וְוָעלְן פָאלֶן צוּ אִים אִין הָאנְד . נָאר דִי בִּישוּף מַאכָּרִים מָרָעְקֶן נִיט אִין נָאנְצֶן אַז וְוִיא עֶם שְׁטֶיט בַּשְׁבִּדוּ נָא וְיוֹשִׁיעֲךָ הֵיבֵי שָׁמַיִם הַחוֹזִים בַּכּוֹכָבִים לָאזְן אוֹךְ שָׁטֶיין דִיינֶי הִיטֶל זָעהֶרֶם אוּנ שְׁטֶערְין קוּקְעֶרֶם וָם זַייא זָאגְן דִיר פְּרִיעָר וָם עֶם וָועט זַיין זִיי דִיר הֶעלְפֶן הִנֵּה הָיוּ כָּקְשׁ אֵשׁ שְׂרָפָתַם זַיי זָעְנִין וָוי שְׁטָרוֹא וָם עֶם פִּיעֶר פַּאר בְּרֶעְנְט זַיי וְוָעלְן זִיךְ נִיט מַצִּיל זַיין . אוּנ וְוִיל בָּלָק הָט נָעהָרְן אַז דִי יוּדֶן וְוָעלְן פָאלֶן צוּ אִים אִין הָאנְד דְרוֹם הָאט עֶר מַפְקִיר גְוועזן זַיין מָאכְטֶר צוּם זָעהֶן דִי יוּדֶן זָאלֶן מִיט אִיר כְּוַנָּה זַיין בְּדִי דָר צָארְן פוּן נָאט זָאל זַיין אוֹף זַיי . אוּנ עֶם אִיז אַזוֹ גְוועזן עֶם אִיז נְפָאלֶן פוּן דִיא יוּדֶן פִּיר אוּנ צְוָאנְצִיג טוֹזֶנְט מֶעְנְטְשֶׁן דְרוֹם הָם בָּלָק גְרֶעְבִּיגְט צוּ רַייצֶן זִיךְ מִיט דֶעם שְׁוֶוערְד פוּן הָאנְד בָּלָק הָם נָאר גְוואלְט אַוועק מְרִיבֶּן זַיי פוּן אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל זָאלֶן נִיט גַיין אִין זַיינֶר לַאנְד.

שבקש ליראי להלחם במואב היה מהירא שהיו גבורים שכר את בלעם ואת אביו לקלל את מואב שכה"א (ממדבר כ"ג) על כן יאמרו המושלים בואו חשבון תבנה ותכונן עיר סיחון . וכתיב (שם) כי אש יצאה מחשבון . וכתיב (שם) אוי לך מואב . לכך אומר כי ידעתי את אשר תברך מבורך ואשר תאור יואר :

(ה) וילכו זקני מואב וזקני מדין וקסמים בידם שהוליכו בידם כל מיני קסמים שהם קוסטין בהם שלא יהן לו עלילה לומר אין כלי תשמישי עמי . וביד זקני מדין היו הקסמים שאמרו אם יבא עמנו יצליח ואם יעכב שעה אחת אין בו תועלת כיון שאמר להם ליינו פה הלילה הלכו להם זקני מדין שידעו בקסמים שלהם שאין בו הנאה . וישבו שרי מואב עם בלעם . ויבא אלהים אל בלעם ויאמר מי האנשים ונו' וש"ה משגה ישרים בדרך רע בשחותו הוא יפול (משלי כח) זה בלעם שבתחלה הבריות נוהגות בכשרות ובדבריו אלו נהגו בעריות . שבראשונה נאמר (בראשית כט) ורחל באה עם הצאן . וכן (שמות ג) ולכהן מדין שבע בנות . הנשים היו יוצאות אחר הצאן . עמד בלעם והטעה את הבריות בעריות . וכמו שהטעה הוטעה בעצה שנתן בה נפל היינו דכתיב בשחותו היא יפול . והטעהו הקב"ה בה שכך כתיב (מיכה יב) משגיא לגוים ויאבדם . שוכה לגוים וינחם . כיון שאמר לו מי האנשים האלה אמר הרשע אינו יודע בהם כמדומה אני יש עתים שאינו יודע ואף אני אעשה בבניו כל מה שאני רוצה לעשות . לכך אמר לו מי האנשים האלה עמך להטעותו . ויאמר בלעם אל האלהים בלק בן צפור ונו' התחיל מתנאה ואומר אע"פ שאין אתה מכבדני ואין אתה מוציא לי שם טוב בעולם המלכים מבקשים אותי . הנה העם היוצא ממצרים ויכס את עין הארץ עתה לכה קבה לי . להודיע שהיה שונא אותם יותר מבלק שבלק לא אמר

עין יוסף קבה

(כ) כל מיני קסמים כ"ל כלאו דאמר כלי בקסמים בידם דמל"כ הכן היו מכשיכים לעפריס לכניות קסמיס היו כולכין וקסמים היו מוליכין בידם (מזרחי) : [וביד זקני מדין היו בקסמים כו'] . וכ"ל כלאו לאמר וקסם בידם ומס שהלכ בקסם בזקני מדין אמ"ם שמלת בידם קאם לאלכו קלי לף לזקני מואב משום דכתיב כתציב ויאבו שרי מואב עם בלעם משמע דזקני מדין כלכו לכה ג"ם מלומן מלקרו בקסם היו זקני מדין (מזרחי) : [לכן יבא עמנו יללית]. כ"ל אם יבא עמנו מיק מודאי יללית לאכל אם יעכב שעה אחת אין בו תועלת לכן אמרו ידעו שבודאי אין בו תועלת לכל כיון שכוח מעכב לוחש כ"כ גדולים בעריות : [וזקן ולכהן מדין שבע בנות] . זה מוחר לכלורס בדרשות : [וכן אמרו לבלעם כה תברכון את העם הזה כי מבורך הוא ואת אשר תקלל מקולל] . כל ל' ודרשו מסגי"ת ל' שבוה כלאו הוא כמ"ן ימימת (מ"ם) . ומ"ל ס' ויקרלן סו' ז' מ"ם: [המלאכים מבקשים אותי] . כ"ל מלך מואב למה לי : [אלכה נא אמר קבה לי] . ל"ל

לְאָנָר אֵת אֲשֶׁר תְּבָרֵךְ מְבֹרָךְ אֵיךְ וַיִּים וָעִטְן דּוּא בָּעְנְטְשְׁטְ אוּז וָעִטְן דּוּ שְׁעָלְטְסְטְ אִיז עֶר נָשָׁאלְטָן . פּוּן וָואנֵי הְט דָם בָּלָק נָווּיסְט עֶר הָט גֶרְעְנָקְט בְּשַׁעַת סִיחוֹן הָט גְּהָאלְטָן מְלְחָמָה מִיט מוֹאָב הָט סִיחוֹן גְּרִינְגֶן בִּילְיָם כִּיט זַיין פָאטֶר זָאלָן שְׁעָלְטָן כּוֹאָב . אִיז דֶעְנְצָמָאלְט טְקוּנִים גְּוָואנֶן זַיין קֶלֶלָה וּבְלִי זְקֵנֵי מִדְיָן כּוּ אִבּ וַיְקֵנֵי מִדְיָן זָעְנִין גְּנַאנְגֶן דִיא זָקְנִים פּוּן מוֹאָב אוּז דִי זָקְנִים פּוּן מִדְיָן מִיט כְּלִים וָם סָעָן מַאכְט מִיט זַיי בִּישׁוּף אִין זַייעֶר הָאנְד כְּדֵי בִּלְעָם זָאל נִיט זָאגָן עֶר הָט נִיט דִי בְּלִים פּוּן בִּישׁוּף . נָאךְ אַפְּשָׁט אִיז זַי הָאבָּן גְּנוּמֶן אִין הָאנְד אַצַייכֶן . וָועט עֶר זָאגָן עֶר בַּייט שׁוֹן אִיז אִסְטָן עֶר קָאן מָאן עָפִּים דִי יוּדֶן . וָועט עֶר הַייסָן וָוארְטָן אִיז אַסְטָן עֶר קָאן נָאר נִיט טָאן . דְּרוּם שְׁמַייט אִין פָּכּוּק דִי הָארְן פּוּן מ'אָב זָענִין בְּבִלְיבֶּן זִיצֶן כִּיט בִּלְעָם . אָבֶּער דִיא הָארְן פּוּן מְדְיָן הָאבָּן נִיט גְּוָואלְט וָוארְטָן בְּאלְד וִוי בִּלְעָם הָט גְּוָואלְט לִינוּ פה הַלַּיְלָה נַעְכְטִיגְט אִיבֶּר דִיא נַאכְט וַיָּבוֹא אֱלֹהִים אֶל בִּלְעָם אִיז נָאט גְּקוֹמֶן צוּ בִּלְעָם אוּז פְּרָעגְט אִים וָועֶר זָענִין דִי מֶענְטְשֶׁן וָואס זָענִין גְּקוֹמֶן צוּ דִיר . פְּרִיעֶר זָענִין דִיא אוּמוֹת הָעוֹלָם גָּווֹען פַּר צוּטְ פּוּן זְנוּת . עָם שְׁמַייט וְהַחַל בְּאֵה עִם הַצֹּאן רָחֵל אִיז גְּקוֹמֶן מִיט שָׁעְפְּסִין אוּז קֵייעֶר הָט אִיר נִיט נָצָעפְּט . אוּז עָם שְׁמַייט וּלְכֹהֵן מִדְיָן שֶׁבַע בָּנוֹת צוּם כֹּהֵן פּוּן מִדְיָן אִיז גָּווֹעֶן זַיבֶּן שֶׁעכְטֶער פָּלָעגְן זַיי פַּאשָׁן דִיא שָׁאף אוּז קֵייעֶר הָט וַיָּא נִיט אֶן גְּרִירְט אִיז אוֹף נָשָׂאנֶן בִּלְעָם אוּז הָט כַּתִּיר גָּווֹען זְנוּת אוּז הָט גֶּעבֶּן אַיין עֵצָה כֶּען זָאל יוּדֶן שְׁטְרוּכְלִין מִיט זְנוּת . אוּז דָּער פּוּן אִיז עֶר גְּהָארְגִית גָּווֹארָן . עֶר אִיז גְּנַאנְגֶן נָעמְן נָצָאלְט פַּר דֶר עֵצָה וָום דּוֹרְךְ דֶעם אִיז גְּפָאלָן פּוּן יוּדֶן פִּיר אוּז צְוָואנְצִיג טוֹיזֶנְט מֶענְטְשֶׁן הָאבָּן אִים דִיא יוּדֶן דָארְטָן גְּהָארְגִית . עִם שְׁמַייט מְשִׁגִּיא גוֹיִם וַיְאַבְּדֵם נָאט פַּר גָּרֵייט דִי פָּעלְקֶר אוּז טוּט זַיי פַּר לִירֶן . וָוארוּם וויא נָאט הָט גְּפָרֶעגְט יֶעֶר נִין דִי מֶענְטְשֶׁן הָאט בִּלְעָם גְּקַלְעֶרְט עֶר זַייסְט אוֹךְ נִיט אַלֵּיינְג . צִייטֶן זַייסְט עֶר . אוּז צַייטֶן זַייסְט עֶר נִיט וְועל אִיךְ שׁוֹן קָאנֶן טָאן מִיט זַיינֶר קִינְדֶר וָם אִיךְ וָועל וָועלֶן . דְּרוּם הָט אִים נָאט גְּפָרֶעגְט וָועֶר זָענִין דִי מֶענְטְשֶׁן כְּדֵי צוּ נָארֶן אִים נִיט נְרִיט בִּלְעָם אֶל הָאֱלֹהִים הָט בִּלְעָם נָאט צוּ נָאט בָּלָק הָעֶר מֶלֶךְ פּוּן כּוֹאָב הָט גִּשִׁיקְט צוּ מִיר אִיךְ זָאל קוּמֶן צוּ אִים . הָט עֶר זִיךְ גְּנֶרִייסְט קָעגְן נָאט אוּז זָאגְט וָאטְש דּוּא הָאלְטְסְט מִיךְ נִיט בְּכָבוֹד אוּז מַאכְסְט נִיט נְרִיט מִיין נָאמֶן אוֹךְ הָעֶר וָועלְט פּוּן דָעסְט וָועגְן מֶלְכִים הָאלְטָן פּוּן מִיר אוּז בָּעטֶן מִיךְ צוּ זִיךְ שׁוּבָה נָא הֵנָּה קִבָּה לִי בָּלָק הָם צוּ מִיר גִּשִׁיקְט אַפָּאלָק אִיז אֲרוֹם גְּנַאנְגֶן פּוּן מְצָרַיִם אוּז עָם

קבה לי אלא ארה לי וזה אמר קבה בפירוש שנוקב השם ומפרש . בלק אמר ואגרשנו מן הארץ והוא אומר וגרשתיו מן העה"ז ומן העה"ב :

(ו) **ויאמר** אלהים אל בלעם לא תלך עמהם . א"ל א"כ אקללם במקומי א"ל לא תאור את העם. אמר א"כ אברכם . א"ל אין צריכין לברכתך כי ברוך הוא . אמרו לה לצרעה לא מדובשך ולא מעוקצך . ויקם בלעם בבקר ויאמר אל שרי בלק לכו אל ארצכם לא אמר להם לא נתן לי המקום רשות לילך ולא לקלל אלא מאן ה' להתי להלוך עמכם אמר לי אין כבודך לילך עם אלו אלא עם גדולים מהם שהוא חפץ בכבודי . ויקומו שרי מואב וגו' לפיכך ויוסף עוד בלק שלוח וגו' ויבאו אל בלעם ויאמרו כה אמר בלק וגו' כי כבד אכבדך מאד וגו' ויותר ממה שהיית נוטל לשעבר אני נותן לך וכל שאתה חפץ ומה שאתה גוזר אעשה . ויען בלעם ויאמר אל עבדי בלק אם יתן לי בלק מלא ביתו כסף וזהב וגו' מכאן אתה למד שהיה בו ג' דברים אלו הן עין רעה ורוח גבוהה ונפש רחבה . עין רעה דכתיב וישא בלעם את עיניו וירא את ישראל . רוח גבוהה דכתיב מאן ה' לתתי להלוך עמכם . נפש רחבה דכתיב אם יתן לי בלק וגו' אלו היה מבקש לשכור חיילות להלחם כנגדן ספק נוצחין ספק נופלין לא דיו שיתן כך ונוצח הא למדת שכן מנש לא אוכל לעבור נתנבא שאינו יכול לבטל ברכות שנתברכו האבות מפי השכינה . ועתה שבו

עץ יוסף

ארכ: [שנוקב השם ומפרש] . שמלת קבה במלת תנה שפרשו כתן אף קבה פרשו נקב (מזרחי) :

(ו) **א"ל** א"כ אקללם במקומי כו' . דהל"ל כאי לא הלך לא תאור לא תלך לאור מיבעי ליה וכן כא דכתיב לא תאר את העם כי ברוך הוא מאי קאמר אדרבה משום דברוך הוא צריך לאור אותו כדי לה ליא ברכתו ממני וילך ע"כ למר שכל או"א נדרש לעצמו שמפני שבקש ללכת ה"ל לא הלך עמהם ומפני שבקש לקללם במקומו נאמר לא תאור את העם מפני שבקש לברכם נאמר לו אינם צריכים לברכתך כי ברוך הוא (מזרחי) : [לא מדובשך ולא מעוקצך] . משל הוא שאומרים אל הצרעה איני הפץ בדבש שלך ולא בעוקצך וכן בלעם אף לו הותן ברכות שברכן זה [illegible] כתיו. כולן היה בהן לד קללה נהפך לו (מ"כ) וכדאיתא בפ"ג דמסכת תענית : [יותר ממה שהיית נוטל לשעבר] . כנ"ל ור"ל מלחמת סיחון ודייק זה ממלת מאד : [וישא בלעם את עיניו] .

נא

שבקש לככנים ככם עין רעה כמו שפירש"י :[לתתי להלך עמכם] שמשמע אלא עם שרים גדולים מכם למדנו שר[illegible] גבוה עליו ולא רלה לגלות שהוא ברשותו של הקב"ה :[דכתיב אם יתן לי בלק וגו'] דהל"ל למה הלה העברה פי' [illegible] כסף וזהב [illegible] לא אוכל לעבור את פי ה' ועוד למה אמר מלא ביתו כל"ל אם יתן לי בלק כסף וזהב ברכה או יאמר אם יתן לי בלק מלא בית כסף [illegible] אע"כ שהיה לו נפש רחבה והיה מהאוה יותר מערך שאר בנ"א שמי [illegible] מלא בית [illegible] [illegible] כסף [illegible] שריה גדולה מאד [illegible] בלעם [illegible] שהאי' יהיה מגיעה מלך שתפלום בכל אלא יתן לי כפי [illegible] לי מלא בית כסף וזהב מכל מקום יש לו מניעה מהמת שלא אוכל לעבור את פי ה' : [שאינו יכול לבטל ברכות כו'] . מדכוה ליה למימר לא אוכל לקללם מאי פי ה' דקאמר אלא לא אוכל לשנות הברכה שנתברכו מפי ה' :

^{כפתי}

הָט פַר דֶעקְט דֶעם אוּנ פוּן דֶעם לַאנְד אַצוּנְד קוּם שֶׁעלְט מִיר זַייא . פוּן דַאנֶן אִיז גְלֶערִינְט אַז בִּלְעָם אִיז גֶוֶוען אַגְרֶעסֶערֶר שׂוֹנֵא דִי יוּדֶן וִוי בָּלָק . וָוארוּם בָּלָק הָט גְזָאגְט (אָרָה) אוּנ בִּלְעָם הָאט גְזָאגְט (קָבָה) דָס אִיז אַגְרֶעסֶערִי שֶׁעלְטוּנְג . בָּלָק הָט גְזָאגְט וַאֲגָרְשֶׁנּוּ מִן הָאָרֶץ אִיךְ ווֶעל זֵיי נָאר פַר טְרַייבְּן פוּן דֶעם לַאנְד . אוּנ בִּלְעָם הָט גְזָאגְט וְגֵרַשְׁתִּיו אִיךְ ווֶעל זֵיי פַר טְרַייבְּן דָס הַייְנְט פוּן דֶער ווֶעלְט אוּנ פוּן יֶענֶער ווֶעלְט וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל בִּלְעָם לֹא תֵלֵךְ עִמָּהֶם הָט גָאט גְזָאגְט צוּ בִּלְעָם זָאלְסְט נִיט גֵיין מִיט זַייא . הָט בִּלְעָם גְזָאגְט אִיךְ ווֶעל זַייא שֶׁעלְטִין פוּן דַאנֶן . הָט גָאט גְזָאגְט לֹא תָאֹר אֶת הָעָם זָאלְסְט דָס פָאלְק נִיט שֶׁעלְטִין . הָט בִּלְעָם גְזָאגְט ווֶעל אִיךְ זֵיי בֶּענְטְשֶׁן . הָט גָאט גְזָאגְט כִּי בָרוּךְ הוּא זֵיי זֶענִין גִבֶּענְטְשְׁט זֵיי דַארְפְן נִיט דַיינֶע בְּרָכוֹת . עֶס אִיז אַמָשָׁל מֶען זָאגְט צוּם בִּין אִיךְ ווִיל נִיט דַיין הָאנִיק אוּנ נִיט דַיין בִּיס וַיָּקָם בִּלְעָם בַּבֹּקֶר וַיֹּאמֶר אֶל שָׂרֵי בָלָק לְכוּ אֶל אַרְצְכֶם אִיז בִּלְעָם אוֹף גְשְׁטַאנֶען אִין דֶר פְרִיא אוּנ זָאגְט צוּ דִי הַארֶן פוּן בָּלָק גֵייט אַייךְ אִין אַייעֶר לַאנְד גָאט ווִיל נִיט אִיךְ זָאל גֵיין מִיט אַייךְ . הָט עֶר נִיט גְזָאגְט גָאט גִיט מִיר נִיט קֵיין רְשׁוּת צוּ גֵיין שֶׁעלְטִין . נָאר עֶר הָט גְזָאגְט צוּ גֵיין מִיט אַייךְ עֶס פַּאסְט נִיט אִיךְ זָאל גֵיין מִיט אַייךְ נָאר מִיט גְרֶעסֶערֵי פוּן אַייךְ . דְרוּם שְׁטֵייט אַז בָּלָק הָט גְשִׁיקְט נָאךְ אֵיין מָאל הַארֶן גְרוֹסֵי ווָס עֶס פַּאסְט בִּלְעָם זָאל גֵיין מִיט זֵיי כִּי כַבֵּד אֲכַבֶּדְךָ מְאֹד זֶענִין גְקוּמֶן דִי מֶענְטְשֶׁן צוּ בִּלְעָם הָאבֶּן זֵייא אִים גְזָאגְט אַזוֹ הָט בָּלָק גְזָאגְט קוּם צוּ מִיר אִיךְ ווֶעל דִיךְ זֵייעֶר עֶרְלִיךְ הַאלְטֶן נָאךְ מֵיין גֶעלְט ווִיפִיל דוּ הָאסְט גְנוּמֶן בַּיי דֶר מִלְחָמָה פוּן סִיחוֹן ווֶעסְטוּ קְרִיגֶן בַּיי מִיר אוּנ ווָס דוּ ווֶעסְט זָאגֶן ווֶעל אִיךְ טָאן אִם יִתֶּן לִי בָלָק מְלֹא בֵיתוֹ כֶּסֶף וְזָהָב הָט בִּלְעָם גְזָאגְט צוּ דִי שְׁלוּחִים פוּן בָּלָק אֲפִילוּ בָּלָק ווֶעט מִיר גֶעבִּין אַפִילֶע שְׁטוּב מִיט זִילְבֶּר אוּנ גָאלְד קָאן אִיךְ נִיט טוּעֶן קֵיין שׁוּם זַאךְ אָן גָאט . פוּן דַאנֶן אִיז אָפּ גְלֶערִינְט אַז עֶר הָט גְהַאט אֵיין זַיךְ דְרַייא זַאכִן עַיִן רָע אשְׁלֶעכְט אוּג וְרוּחַ גְּבוֹהָה אוּנ אַבַעל גַאוָה וְנֶפֶשׁ רְחָבָה אוּנ זֵייעֶר פִיל גְגְלוּסְט . אַשְׁלֶעכְט אוּג שְׁטֵייט וַיַּרְא אֶת יִשְׂרָאֵל שֹׁכֵן לִשְׁבָטָיו עֶר הָט גֶזֶעהֶן דִיא יוּדֶן רוּעֶן אִיטְלִיכֶר מִיט זַיין שֵׁבֶט הָט עֶר גְוואלְט זֵיי אֵיין עַיִן הָרָע גֶעבִּין נָאר גָאט הָט זֵיי פַר דֶעקְט. אוֹיךְ גִימִיט שְׁטֵייט מֵאֵן ה' לְתִתִּי לַהֲלֹךְ עִמָּכֶם גָאט ווִיל נִיט אִיךְ זָאל גֵיין מִיט אַייךְ נָאר מִיט גְרֶעסֶערֵי פוּן אַייךְ . פִיל גְגְלוּסְט שְׁטֵייט אִם יִתֶּן לִי בָלָק מְלֹא בֵיתוֹ בָּלָק זָאל מִיר גֶעבִּין דִי שְׁטוּב פוּל מִיט גָאלְד אוּנ זִילְבֶּר הָט עֶר גְרֶעכִינְט עֶס קוּמְט אִים דֶר פַר אַשְׁטוּב מִיט גָאלְד . עֶר הָט גְזָאגְט עֶר זָאל דַארְפְן חַיִל צוּ מִלְחָמָה ווָאלְט דָאךְ אִים פִיל גֶעלְט גְקָאסְט אוּנ עֶר ווייסְט נִיט צוּ עֶר ווָאלְט מִיט זֵיי אֵיין גְנוּמֶן דִיא מִלְחָמָה . אוּנ מִיט מֵיין שֶׁעלְטִין ווֶעט עֶר גְוִוִיס אֵיין גֶעמִין לֹא אוּכַל לַעֲבֹר אֶת פִּי ה' אִיךְ קָאן גִיט אַרִיבֶּער אוֹף דִיא

נא בזה גם אתם הלילה מהו גם אתם שסופכם לילך בפחי נפש כראשונים . וארעה מה יוסף ה' דבר עמי שהיה מתנבא שעתיד להוסיף להם ברכות על ידו :

(ז) ויבא אלהים אל בלעם . וז"ה (פס ג) בחלום חזיון לילה בנפול תרדמה על אנשים וגו' אז יגלה אוזן אנשים ובמוסרם יחתום להסיר אדם מעשה וגוה מגבר יכסה . מהו מגבר יכסה העליס הקב"ה ממנו שהליכתו מאבדתו מן העולם ומוליכתו לבאר שחת . להשיב נפשו מני שחת לאור באור החיים שיאבד נפשו מן העולם בהליכתו . שבשעה שהולך אדם לחטוא השטן מרקד לפניו עד שהוא עומד לגמור את העבירה כיון שעברו חוזר ומודיעו . וכה"א (משלי ז) הולך אחריה פתאום כשור אל טבח יבא וגו' עד יפלח חץ כבדו וגו' כך העלים הקב"ה מבלעם עד שהלך ואבד את נפשו משייצא מכבודו והלך ואבד את נפשו וידע במה שהוא בו התהיל לבקש על נפשו לומר תמות נפשי מות ישרים :

(ח) ויבא אלהים אל בלעם לילה וגו' . וז"ה ליל שמורים הוא לה' (שמות יב) וכל הנסים שנעשו לישראל להפרע מן הרשעים בלילה היו . ויבא אלהים אל לבן הארמי בחלום הלילה (בראשית לא) וכתיב (פס כ) ויבא אלהים אל אבימלך בחלום הלילה . וכתיב (פס יד) ויחלק עליהם לילה . וכתיב ויהי בחצי הלילה (שמות יב) וכן כלם . ד"א למה נגלה על בלעם לילה לא היה ראוי לרוח הקדש אלא בלילה לפי שכל נביאי הגוים בלילה הוא מדבר עמם שנא' (ישעי' כא) בסעיפים בחזיונות לילה . וכן אליהוא אומר (פס לג) בחלום חזיון לילה . על שדבר עמו בלילה . אם לקרוא לך באו האנשים קום לך . אתם מכאן אתה למד שבדרך שאדם רוצה לילך בה מוליכין אותו שמתחלה נאמר לו לא תלך עמהם כיון שהעיז פניו להלך עמהם הלך שכן כתיב בו ויחר אף אלהים כי הולך הוא . א"ל הקב"ה איני חפץ באבודן של רשעים הואיל ואת רוצה ליאבד מן העולם קום לך אתם וכתיב ואך את הדבר ללמדך שבהתראה הלך . מיד השכים בבקר שנא' ויקם בלעם בבקר ויחבוש את אתונו וכי לא היה לו עבד ולא שפחה אלא מרוב שנאה ששנא את ישראל

קדמתו עין יוסף

[נפתי נפש] . פי' כדמכון נפש ופיו ככמיטו ותמר גס (מתנכא שעתיד להוסיף לכסס כרכות ע"י) . ניכף (מזכתי) : ניכף ולא ידע מס ויבך

בְּרָכוֹת וְס זַיְעֶרִי עֲלֶטֶרִין הָאבֶּן זַיי נְבֶּעְנְטֶשְׁט מִיטֶן טוֹל פּוּן דֶּר שְׁכִינָה שְׁבוּ נָא בָּזֶה גַּם אַתֶּם הַלַּיְלָה זַיצְט נָאךְ אִיר אוֹךְ אַנאַכְט אֲפָּשֶׁר וָועל אִיךְ עֲפִּיס הֶערִין פּוּן נָאט . אוּנ ״ער סוֹף וָועט זַיין אִיר וָועט אוֹךְ אַוועק פּוּן מִיר מִיט נָאר נִיט אַזוֹ וַוי דִי עֲרְשְׁטֶע שְׁלוּחִים וְאִהְיָה מַה יוֹסִף יְיָ דַּבֵּר עִמִּי וָועל אִיךְ וַוִיסֶן וָואס נָאט וָועט סָערִין צוּ רַיידֶן מִיט מִיר . דָּא הָט ״ער נְבִיאוּת נָזאגְט אַז נָאט וָועט סָערִין צוּ דִיא יוּדֶן פִּיל בְּרָכוֹת דּוֹרְךְ אִים וַיבוֹא אֱלֹהִים אֶל בִּלְעָם נאט אִיז נְקוֹמֶן צוּ בִּלְעָם דָּם זָאגְט דֶּר פָּסוּק בַּחֲלוֹם חֲזִיוֹן לַיְלָה בִּנְפוֹל תַּרְדֵּמָה אִים וַיבוֹא אֱלֹהִים אֶל בִּלְעָם שְׁלָאף אוֹף דֶּעם סָענְטֶש דֶּעְרְצֶאלְט טוּט ער אַנְטְפֶּעקִין דִיא אוֹעֲרִין פּוּן סָענְטֶשֶׁן אוּנ דִי גְּרוֹסְקֵייט פּוּן סָענְטֶשֶׁן טוּט נָאט צוּ דֶּעקֶן . דָּם מֵיינְט ער בִּלְעָם הָאט נָאט פַּר הוּן פּוּן אִים אַז דֶּר נָאנְג וָוס ער גַייט פַּר לֵירְט אִים פּוּן דֶּר וָועלְט . אוּנ עָם פִּירְט אִים אִין נֵיהֶנֶם אַרֵיין . וָוארוּם אַז דֶּר סָענְטֶש גַייט אַיין עֲבִירָה טָאן שְׁפְּרִינְגְט דֶּר שָׁטָן פְּרִיעֶר בִּיז וָואנִין דֶּעם סָענְטֶש טוּט דִיא עֲבֵירָה וִוי בִּלְעָם הָט גְּזוּעהָן זַיין שְׁמֵאנד אַז ער הָט פַּאר לוֹרִין זַיין בָּבוֹד מִיט דֶּעם נֶפֶשׁ . הָאט ער גְּבֶּעטֶן דֶּעם טוּט אוֹף זִיךְ . עָם שְׁטַיְיט תְּמוֹת נַפְשִׁי מוֹת וְתִי אַחֲרִיתִי מֵיין לַייב זָאל שְׁטַארְבֶּן אַטוּט פּוּן רֵיכְט פַּארְמֵינִי סָענְטֶשֶׁן . נָאט אִיז נְקוֹמֶן צוּ בִּלְעָם בִּיי נָאכְט דָּם זָאגְט דֶּר פָּסוּק לַיל שִׁמּוּרִים הוּא לַיי דָּם אִיז אַיְיהִיטִי נָאכְט צוּ נָאט . אַלֵּי נְכִים עָם נָאט הָט נָטָאן דִי יוּדֶן אוּנ גָּאלְט גְּנוּמֶן פּוּן דִי רְשָׁעִים אִיז אַלֶּעם גְּטָאן גְּוָוארֶן בַּיי נָאכְט וַיבוֹא אֱלֹהִים אֶל לָבָן הָאֲרַמִּי בַּחֲלוֹם הַלַּיְלָה נָאט אִיז נְקוֹמֶן צוּ לָבָן הָאֲרַמִּי אִין חָלוֹם בַּייא נָאכְט . אוּנ עָם שְׁטַיְיט נָאט הָט צוּ טַיילְט דִי נָאכְט בִּיי דֶּר מְלָחְמָה פּוּן אַבְרָהָם אָבִימֶלֶךְ אִין חָלוֹם בַּיי נָאכְט . אוּנ עָם שְׁטַיְיט נָאט הָט צוּ אַבְּרָהָם אִין הָאַלְבֵּי נָאכְט הָט נָאט גְּשָׁלָאגֶן דִיא בְּכוֹרִים אִין מִצְרַיִם . אוּנ עָם שְׁטַיְיט וַיְהִי בַּחֲצִי הַלַּיְלָה אִין דִיא אוֹמוֹת הָעוֹלָם טוּט נָאט הָט נָאט גְּשָׁלָאגֶן דִיא בְּכוֹרִים אִין מִצְרַיִם . אוּנ אַזוֹ מִיט אַלֵּי נְבִיאִים פּוּן דִיא אוֹמוֹת הָעוֹלָם טוּט וָעדְהוּנְג פּוּן נָאכְט טוּט נָאט זָאגְן אַז נָאט הָט גְּנָאגְט בְּשָׁעִים בְּחֲזִיוֹנוֹת לַיְלָה מִיט וָועלְכֶן נָאט זָאגְן אִים לִקְרוֹא לְךָ בְּאוּ הָאֲנָשִׁים קוּם לֵךְ אִתָּם אוֹב זַיי וָענִין נְקוֹמֶן רוּפֶן דִיךְ גַּיי דִיר מִיט זַייא . פּוּן דֶּאנֶן אִיז אָפְּ גְּלָעְרִינְט אִין דֶּעם וָועג וָום דֶּר סָענְטֶש וויל גַיין פִּירְט סָען אִים דָּארְטֶן . וָוארוּם פְּרִיעֶר הָט אִים נָאט גְּזָאגְט זָאלְסְט נִיט גַיין מִיט זַיי . נָאךְ דֶּעם אַז ער הָט טַעזִיז פָּנִים נְגוֹעִן צוּ גַיין מִיט זַיי הָט אִים שׁוֹן נָאט גְּזָאגְט גַיי מִיט זַייא אַזוֹ שְׁטַייט וַיִּחַר אַף אֱלֹהִים כִּי הוֹלֵךְ הוּא נָאט הָט גְּרוּם צָארִינְט פַּר וָום ער גַייט מִיט זַיי . אוּנ נָאט הָאט אִים גְּזָאגְט אִיךְ וויל קֵין מָאל נִיט אָפְּזִילְן רְשָׁעִים זָאלֶן פַּר לֵירְן גַיין . נָאר אַז דוּא וִוילְסְט פַּר לָאךְן גַיין פּוּן דֶּר וָועלְט גַיי מִיט זַייא . נָאר אִיךְ בִּין דִיר כִּתְרָה וָואס אִיךְ וָועל דִיר זָאגֶן זָאלְסְטוּ טָאן . אַזוֹ אִיז בִּלְעָם אוֹף גְּשָׁטַאנֶן אִין דֶּר פְּרִיא אוּנ הָט גְּזָאטְילְט זַיין אֵייזִיל . הָאטְש ער הָאט גְּהַאט פִּיל קְנֶעכְט

קדמתו ועמד בזריזות הוא בעצמו . א"ל הקב"ה רשע כבר קדמך אברהם אבידם לעקידת יצחק בנו שנא' (בראשית כב) וישכם אברהם בבקר ויחבוש את חמורו . וילך עם שרי מואב ללמדך שהיה שמח בפורענות של ישראל כמותם . וידר אף אלהים כי הולך הוא ויתיצב מלאך ה' בדרך לשטן לו מלאך של רחמים היה ונעשה לו שטן . וכך אמר אל בלעם הנה אנכי יצאתי לשטן גרמה לי לשמש אומנות שאינה שלי . ושני נעריו עמו זה ד"א אדם חשוב היוצא לדרך צריך שנים לשמשו וחזרין ומשמשין זה לזה . ותרא האתון את מלאך ה' נצב בדרך וחרבו שלופה בידו וכי לא היה לו המלאך לנשוף בו ויויציא רוחו אלא א"כ שלף חרבו . והרי כתיב (מלכים ב יט) בסנחריב ויצא מלאך ה' ויך במחנה אשור . וגם נשף בהם ויבשו . אלא כך א"ל הפה נתן ליעקב שנא' (בראשית כז) הקול קול יעקב וגו' . והידים לעשו דכתיב (שם) ועל חרבך תחיה . והאומות כולן בחרב חייהם ואתה החליף אומנתך ותבא עליהם בשלהם . אף אני אבוא עליך בשלך . לכך כתיב וחרבו שלופה בידו . ותט האתון מן הדרך והלך בשדה הרשע הזה הולך לקלל אומה שלא הבא לו ומכה אחוזו שלא תלך בשדה וכתיב ויעמד מלאך ה' במשעול הכרמים וכי לא היה יכול ליכנס אחריו לשדה . אלא כך מדתו של הקב"ה מלך ב"ו משלח ספקלטור להרוג את האדם ומהלך אחריו ימים הרבה וזה שנתחייב מיתה אוכל ושותה וספקלטור מטרף אחריו ממקום למקום . ולפני הקב"ה אינו כן הספקלטור עומד במקומו וכי שנתחייב מיתה בא אצלו ברגליו . כך כדי שלא יהא מלאך מצטער לילך אהר בלעם אלא קדמו לדרך שכך כתיב ויעמוד מלאך ה' במשעול הכרמים . א"ל הכרמים נמסרים לשועלים . גדר מזה וגדר מזה אין אתה יכול לשלוט בהם שבידיהם שני לוחות

עין יוסף — אבנים

(ח) ויילך עם שרי מואב (במדבר כב) דאל"כ עם שרי בעצם : [בעצם כו] . עיין ופיתה כדלקמן : [וגם נשף כז:ט] . ל"ל מואב ל"ל : [מלך מלך ב'] . שהוא מדת רחמים כ"ש מלאך ב' [ונכך כתיב והכו אלוף] . כי מה שהיה לבעז למה נקרא מלך ב' . כלומר מדת רחמים לא"כ מלאך ב' [מלך כתוב] : [מלך תחומו אלף תלך בשד] . כלומר היה לו לכתיב בה"א ולא פי' כולם דמכאן דלמחר לא היה אלף אלא מלך אל כל פנים ממילא גם כולך לקלל תומר . ל"ל נמי בשביל שהלוה אלף להספ"ד הכוונה עמו ולא מכיר (שפתי חכמים) וע' מ"ם בסדר תמוד סי' ב' ומכאן ואילך מכיר (ב"מ) : [כספקלטור] . פי' ממומה כסורג ק' . כה"ג מיקוח : [ככרמים נמסרים לשועלים] . פי' ישראל שנקראו כרם ס' תפס רומס

נָאר מַחֲמֶת שְׂנְאָה וָום עָר הָט פַּיְנְט נְהָאט יוּדֶן הָט עָר זִיךְ אַלַיין גְּשָׁעֲדָרְט אוּן אַלַיין גְּשָׁפָּאנְט דָעם אַייזִיל . הָט נָאט צוּ אִים גָּאנְגְט רָשָׁע עָם הָאט זִיךְ שׁוֹן צַאנְג גְּשָׁעֲדָרְט זַייעָר פָּאטֶר אַבְרָהָם צוּ דָעָר עֲקֵדָה פּוּן יִצְחָק . עָם שְׁטַייט וַיַּשְׁכֵּם אַבְרָהָם בַּבֹּקֶר זִיךְ גְּשָׁעֲדָרְט נַאנְץ פְרִיא אוּן הָאט גָּאטְיָלְט דָעם אַייזִיל עִם שְׁרֵי מוֹאָב אִין בְּלָעָם גְּנָאנְגֶן מִיט רֵיא הָארִין פּוּן מוֹאָב . פּוּן דָאנֶן אִין אִים גְּלָעָרְנְט אַז עָר הָט זִיךְ גְּפְּרַייט מִיט דִי פּוּרְעָנְיוֹת פּוּן יוּדֶן גְּלַיִיךְ וִוי זַיי זִיךְ גְּרַייט הָאבֶּן צוּ אִים צוּ גְּשָׁעֲדָרְט אוֹף דָעם וָום עָר גַייט וַיִּתְעַבֵּר כִּי הָלַךְ הוּא נָאט גְּשָׁעֲדָרְט אוֹף דָעם וָום עָר גַייט וַיִּתְיַצֵּב מַלְאַךְ יְיָ לְשָׂטָן לוֹ הָט זִיךְ גְּשָׁעֲלָטְ דָר מַלְאָךְ פּוּן נָאט פַּר אַשְׂטָן צוּ אִים אוֹף דָעם וָום עָר גַייט . דָעָר מַלְאָךְ אִיז גוּטְן פּוּן רַחֲמִים אוּן אִיבֶּער גָּקְעָרְט גָּוואָרֶן צוּ אִים פַּאר אַשְׂטָן עָר הָט גָּאנְגְט צוּ בִּלְעָם אִיךְ בִּין גְּקוֹמֶן פַּר אַשְׂטָן צוּ דִיר . דוֹרְךְ דִיר הָאבּ אִיךְ מִיךְ גְּנוּמֶן צוּ אַנְנַהֲרִי טְלָאכָה וָאס אִיז נִיט מַיינְם . אִיךְ בִּין נָאר אֲמַלְאָךְ פּוּן גּוֹטֶם בִּין אִיךְ גְּוואָרֶן אֲמַלְאָךְ פּוּן דִין אוּן בִּין אַשְׂטָן צוּ דִיר וִיבְנֵי נְעָרָיו עִמּוֹ צְוויי מְשָׁרְתִים זָענֶן מִיט אִים גְּגאנְגֶן . פּוּן דָאנֶן אִין אִים גְּלָעָרְנְט אַז אַיין אָדָם חָשׁוּב גַייט אִין וָועג דָארְף עָר מִיט הָאבֶּן צְווייי מְענְטְשֶׁן זָאלֶן אִים מְשַׁמֵּשׁ זַיין כְּדֵי אַז אַייגֶר פּוּן זַיי וָועט דָארְפֶן אַרוֹס גַיין וָועט דָער אַנְדֶערֶר בְּאַרְיכְן אוֹף זַיין אָרְט וְתַרְבּוֹ שְׁלוּפָה בְּיָדוֹ הָט דֶר אַייזִיל גְּזָאגְט דָעם מַלְאָךְ אַשְׁוֶוועָרְד . מִיט אַיין בְּלָאז וָועָרְט בִּלְעָם גָּהָארְגִיהָט . מִיר גְּפִינֶן בַּייא סַנְחֵרִיב שְׁטַייט וַיֵּצֵא מַלְאַךְ יְיָ וַיַּךְ בְּמַחֲנֵה אַשּׁוּר דָר מַלְאָךְ פּוּן נָאט אִיז אַרוֹס אוּן הָט גְּשָׁלָאגְן אִין דֶר מַחֲנֶה פּוּן מֶלֶךְ אַשּׁוּר הָט עָר דָאךְ נִיט בַּדארְפְט קֵיין שְׁוֶוערְד . דֶר תִּירוּץ אִיז דֶר מַלְאָךְ הָאט אִים גוּוִיזֶן אַ דָעם כַּח פּוּן מוֹל הָט נָאט גְּגֶעבֶּן צוּ נָעָקב אָבִינוּ . עָם שְׁטַייט בְּקוֹל קוֹל יַעֲקֹב דָער קוֹל אִיז פּוּן יַעֲקֹב . אוּן הָעָנְד אִיז גְּגֶעבֶּן גְּוואָרֶן צוּ עֵשָׂו . עָם עִיקָּרִים וְתַרְגּוּמוֹ דִּי יָדָיו אוּן דִי הָענְד אִיז פּוּן עֵשָׂו וְגִיל חַרְבְּךָ תִּחְיֶה אוּן אוֹף דַיין שְׁוֶוערְד וְועסְטוּ לֶעבֶּן . אוּן אַזוֹ אַלֵי אוּמוֹת לֶעבֶּן פּוּן דָער שְׁוֶוערְד . אוּן דוּא פַּאר בַּייטְסְט דַיין גְּשָׁעפְט אוּן קוּמְסְט אוֹף יוּדֶן מִיט זַייעָר כַּח דוּ וִוילְסְט זַיי שְׁעלְטֶן מִיט דָעם מוֹל . בִּין אִיךְ נְקוֹמֶן אוֹף דִיר מִיט דַיין כַּח מִיט דָער שְׁוֶוערְד דְרוּם שְׁטַייט וְתַרְבּוֹ שְׁלוּפָה בְּיָדוֹ אַיין אוֹס גְּשָׁטְרֶעקְטֶ שְׁוֶוערְד אִין דֶר הָאנְד נִתָּם הָאיתָן מִן הַדֶּרֶךְ וַתֵּלֶךְ בַּשָּׂדֶה הָט דֶר אַייזִיל אַרַאפּ גְּנוּמֶן פּוּן וָועג אוּן אִיז גְּגאנְגֶן אִין פְּעלְד . הָט דֶר רָשָׁע בִּלְעָם אִיר גְּשָׁלָאגֶן פַּר וָום זִיא גַייט אִין אַפְּרָעמְד פֶּעלְד דֶר רָשָׁע גַייט שְׁעלְטֶן אַנַאנְצִי אוּמָה יוּדֶן וָום הָאבֶּן אִים נָאר נִיט גְּטָאן . אוּן דֶר אַייזִיל גַייט אִין אַפְּרָעמְד פֶּעלְד הָאבֶּן אִים בְּגַפָּמוּד בִּלְאַךְ יְיָ בְּמִשְׁעוֹל הַכְּרָמִים הָט זִיךְ דֶר מַלְאָךְ גְּשָׁטעלְט אִין שְׁמָעג פּוּן דִיא וַיין גָּעָרְטֶנֶר וָואס אִים אִז גְּווען אַפְּארְקֶען פּוּן דַאנֶן אוּן פּוּן דָאנֶן . הָט דֶר אַייזִיל נִיט גְּקָאנְט גַיין . דָאטְש דֶר מַלְאָךְ הָט גְּקָאנְט גַיין

אבנים כתובים. מזה ומזה משני עבריהם. ותרא האתון את מלאך ה' והלחץ אל הקיר ויוסף מלאך ה' עבור מה ראה להקדימו שלשה פעמים עד שלא נראה לו. סימנים של אבות הראה לו עמד לו בראשונה והיה ריוח מכאן ולכאן שנא"ת האתון מן הדרך ותלך בשדה. בשנייה לא יכלה לווז אלא לצד אחד. בשלישית אין דרך לנטות ימין ושמאל. ומהו היו הסימנים האלו אלו בקש לקלל בניו של אברהם היד מוצא מכאן ומכאן בני ישמעאל ובני קטורה. ואם בקש לקלל בני יצחק היה מוצא צד אחד לקלל עשו ותלחץ אל הקיר אלו על בני יעקב לא מצא פסולת ליגע בם לכך כתיב בשלישית במקום צר זה יעקב שנא' (בראשית כח) ויירא יעקב מאד וייצר לו. אשר אין דרך לנטות ימין ושמאל שלא היה פסולת באחד מבניו. ותרא האתון את מלאך ה' ותרבץ תחת בלעם על בזיון שביזת אותו:

(מ) ויפתח ה את פי האתון. להודיעו שהפה ולשון ברשותו שאם בקש לקלל פיו ברשותו. והאמר לבלעם מה עשיתי לך כי הכיתני זה שלש רגלים רמזה לו אתה מבקש לעקור אומה החוגגות שלש רגלים בשנה. ויאמר בלעם לאתון כי התעללת בי אע"פ שמדבר בלשון הקדש עכו"ם לשונו סרוח. לו יש חרב בידי כי עתה הרגתיך מה"ד לרופא שבא לרפאות בלשונו נשוך דגחש בדרך ראה אנקה אחת. התהיל מבקש מקל להרגה. אמרו לו לזו אין אתה יכול ליטול היאך אתה יכול לרפאות נשוך נחש. כך אמר האתון לבלעם אני אין אתה יכול להרגני אלא א"כ חרב בידך והיאך אתה רוצה לעקור אומה שלמה בלשונך. שתק ולא מצא תשובה. התחילו

עין יוסף — תמהין

ר' לא גמ' סרס כי' כיכו"ם שנתנלגלו לפוגלגוס לו כך פירושו ישראל שהם בלעם וגו' ייחס לפ כלעם וין לפ כלתון במקל על בזיון שנזקקו לו כרס כ' יכין נמכריס לדום כליפס בעגל כמו מי מדל בפענח מיס שפי' כרגניו וכקילוכו וכיוו לפ שפוק עפר שם ון (מ) לשונך סה.ח. פי' לשון עומלפ כי כתעללת כי כוף לפ ן עומלפ לשועליס וע' כרכר גי': [בפעס נת יכלה לזוז]. כ"ל: ותרבץ

פון הינטן. נאר אזוי איז דיז: כדה פון נאט. אמלך בשר ודם אז ער שיקט אפליון הרגינן אייגם נייט ער אים זיכן פון איין ארט אוף דעם אנדרין ארט. אוג דר לופט אויעק פון אים ווייטר אוג עקט אנ ער אים זיכן פון איין ארט אוף דעם אנדרין ארט. אוג דר לופט אויעק פון אים ווייטר אוג עקט אנ טרוגקט. אוג דר תליון קלאפט דיא פים ווייר זיכן אים. אבר נאט אז ער בארף איגם האבן קומט דר מלאך אוג שטייט אים פארינט אוג לאזט אים ניט עין דר מלאך איז אים נקומין אקעגין ער הט אים ניט בדארפט זיכן. אוג הט אים גזאגט די אומה יודן וויללמטו צו טרעטין מיט די פים די קאנקט אוף זיי ניט גוועלטיגן. ואורום זיי האבן מקבל גוזין דיא לוחות פון נאט וום זענין גזשריבן אוג גאט הט ער זיך צו גרוקט צום ואנט אוג הט צו גיקוועצט די פים פון בלעם צום ואנט ויוסף מלאך ה' עבור איז דר מלאך וייטר נקומן פר דעם אייזיל. פר ואם הט דער מלאך גפערערט זיך דרייא מאל קענין אים. צו ווייזן אים סימנים פון אוגזרי עלטרין אברהם יצחק יעקב. צום ערשטן מאל איז דר מלאך גקומן אוג הט זיך גשטלט פארינט פארין אייזיל. פון דעסט ווענין הט דר אייזיל גקאנט ניין אהער אוג אהער. ואורום פון אברהם איז ארום נקומן ישמעאל מיט דיא קינדר פון קטורה. היינט אז ער זאל ועלין שעלטן די קינדר פון אברהם ואלט ער גפינן ישמעאל מיט דיא קינדר פון קטורה, אוג אז ער זאל ועלין שעלטין דיא קינדער פון יצחק ואלט ער גפינן אין אייז ווארום פון יצחק איז ארום נקומן עשו. דרום בי דעם אנדרין מאל הט ער דעם אייזיל צו נקוועצט אן אין זייט. דם דריטע מאל שמייט דר אייזיל איז גבליבן שמיין אוף אין ארט ניט ריכן זיך פון אלי זייטן צו ווייון אז דו ווילסט שעלטן די קינדר פון יעקב האסטו ניט ארום אוג ארום קיין שום פסולת דורך צדיקים קאנסטו ניט שעלטן תחת בלעם דר אייזיל האט דער זעהן דעם מלאך האט ער זיך אנידר גלייגט אונטר בלעם איז בלעם אין כעס גוואכן אוג הט גשלאגן דעם אייזיל מיט אשטעקן. פר ום ער הט אים פר שעמט ניפתח יי את פי האתון האט נאט געפינט דעם מול פון אייזיל צו וויזין אז עם איז אלעם אין זיין רשות אוב דוא ווילסט שעלטן איז דער מויל אין מיין רשות מיל אין אייזיל גאנט צו בלעם ום האב איך דיר גטאן וום דו האסט מיך גשלאגן דרייי מאל דו ווילסט שעלטן איין אומה ום גייען עולה רגל זיין דרייי מאל אין יאר. פסח שבועות סוכות גייען זייא קיין ירושלים לו יש חרב בידי כי עתה הרגתיך הט בלעם גזאגט צום אייזיל דו האסט גשפעט פון מיר ווען איך זאל האבן אשוועדר אין דר האנד ואלט איך דיך גהארגית אז האסטו מיך דער צערינט. עם איז אמשל צו ארופא ום ער איז גקומן הייליג דעם וום הט אים אבים נמאן אשלאנג. הט ער גזאגט ער קאן פר שפארכן. אוף דעם ועג בשעת ער איז גאנגן הט ער נמראפן אקייניו באשעפעניש ואם הייסט (אנקה) דם ביסט אוך. האט ער גזיכט אשטעקן צו הארגינן איר. אז זאגט טען אים דוא האסט פארכט פר דר קאנסטו ניט הארגינן נאר מיט אשטעקן צו הארגינן אבים פון אשלאנג. הט ער גזאגט דער אייזיל צו בלעם מיך קאנסטו ניט הארגינן נאר מיט אשטעקן ער איז גאנגן הט ער נמראפן אקייניו באשעפעניש ואם הייסט (אנקה) דם ביסט אוך. האט ער גזיכט אשטעקן צו הארגינן איר. אז זאגט טען אים דוא האסט פארכט פר דר קאנסטו ניט הארגינן נאר מיט אשטעקן ער איז גאנגן הט ער נמראפן אקייניו באשעפעניש ואם אייזיל צו בלעם מיך קאנסטו ניט הארגינן נאר מיט אשטעקן ער הט ויללמטו אום ריכן אנאנצי אומה יודן

תמהין שרי מואב שראו נס שלא היה כמותו בעולם . י"א שאמרו לו שרי מואב מ"מ לא רכבת אסוסיא . אמר להם אינה שלי . השיבתו הלא אנכי אתונך לטעינה בעלמא אשר רכבת עלי . אקראי בעלמא . מעודך עד היום הזה . הא למדת שלא היה זקן שהאתון גדולה ממנו . ההסכן הסכנתי לעשות לך כה כיון שדברה מתה שלא יהיו הבריות אומרים זו האתון שדברה ועושין אותה ירֹאה . ד"א ההסכן הסכנתי חס הקב"ה על כבוד של אותו רשע שלא יאמרו זו שלקה בלעם על ידיה . וא"כ חס הקב"ה על כבודן של רשעים אין צריך לומר על כבוד הצדיקים . וכה"א (ויקרא כ) ואשה אשר תקרב אל כל בהמה לרבעה וגו' אם אשה חטאה בהמה מה חטאה אלא לפי שבאה לאשה תקלה על ידיה לפיכך אמר הכתוב תהרג . ד"א שלא תהא הבהמה עוברת בשוק ויאמרו זו הבהמה שנהרגה אשה פלונית על ידה . להודיע היאך חס הקב"ה על כבודן של בריות וידע צרכם ומתם פי הבהמה שאילו היתה מדברת לא יכולין לשעבדה ולעמוד בה שזה הטפשות שבבהמות וזה חכם שבחכמים כיון שדברה לא היה יכול לעמוד בה :

(י) ויגל ה' את עיני בלעם וירא . וכי סומא היה אלא להודיעו שאף העין אינו ברשותו . ויקד וישתחו לאפיו שדבר עמו ויאמר אליו מלאך ה' על מה הכית את אתונך זה עלבון של אתון בא המלאך לבקש מידו וא"ל מה האתון שאין לה זכות ולא ברית אבות נצטוית לתבוע עלבונה מידך אומה שלימה שאתה מבקש לעוקרה ואכ"ו . הנה אנכי יצאתי לשטן כי ירט הדרך נוטריקון ירוזה ראתה נשתה . ד"א ירט בגימטריא בא"ת ב"ש מגן . ותראני האתון ותט לפני זה שלש רגלים אולי נשתה וגו' ואותה החייתי מכאן אתה למד שהרג את האתון . ויאמר בלעם אל

עץ יוסף

מלאך

(י) שאף כעין חינו כרסותו . שכשיולאם הקב"ה לגי ירלאם כמדם מדבריס מתס] . דרס כשכסן לשון ככעות חות : [ז ס:קס כלעס על ידס] . כל"ל :

(י) שואף כעין חינו כרסותו . שכשיולאם הקב"ה לגי ירלאם כמדם מדבריס מתס] . פי' כשיכרו ממלך ך ס' כוח לפי מדבר עמו כחזיון לילס ובכירו כ כרת פניס וזכו לחפיו פי' בשביל ככרת פניו (מ"כ) : [וכי עלבון של תחון כת ממלך לבקס מידו מלך מ"ל כל"ל : [עלבון] . פי' גלגי ד"ל וכי קרוב הו גואל המלך לה סיתבע עלבונה מלך אמר כו : [ירלאם רלאתה נוסתה]. פי' בשביל ארלאתם אותו לכך נאמר : [ירט כגי' ב"ש ב"ס מגן] . נרלאם דמיוכת בגימטריא מיוחד וי"ל נלחי לעשות לה מגן . או ר"ל נלחתי נעשות לך מגן כי מלאך נתעים סיה ולא נאבן כדי שיסיב ולא יאבד ופ' במ"ב א-ביא נוסחת בשם התנחומא ולישנ נתנחומא שלפנינו : [מכאן אתה למד שהרג את האתון] ע' רש"י ומזרחי . ור"ל שכהוי לולי

כִּיט רָעם כּוֹל . הָט עָר נִישְׁוִוינָן אוּג הָט נִיט נֶהָאט וָוס צוּ עֶנְטְפֶערִין . וָוִיא דִיא הָאנְד פּוּן מוֹאָב הָאבְּן דָם אַלָעם גָזעהָן הָאבְּן זִיי זִיךְ נִוִיבֶּערְט אוֹף דָעם גַם אַז אַייזִיל קאן רַייטֶן עָם אִיז נָאהְ אָזוֹנָם נִיט גָוועהָן אוֹף דָר וָועלְט . אוּג אַז וִויא דָער אַייזִיל הָט אָפּ גֶרעט אִיז עָר גִטַייט גִוואהָן כִּדֵי מְעַנְטְשָׁן זָאלָן נִיט זָאגָן דָם אִיז דָר אַייזִיל וָוס הָט גֶרעט צוּ בִּלְעָם וָועט קֶען אִים מַאכְּן פָּר אַנְאט . נָאהְ אַטַעם אִיז נָאט הָט חַם גֶהָאט אוֹפְּן כָּבוֹד פּוּן דֶעם רָשָׁע ' מְעַנְטְשָׁן זָאלָן נִיט זָאגָן דָם אִיז דָר אַייזִיל וָוס בִּלְעָם אִיז גִשְׁלָאגָן גָוואהָן דוֹרְךְ אִים . הַייבְּט אַז נָאט הָט חַם אוֹף דֶעם כָּבוֹד פּוּן אַרְשָׁע אִיז שׁוֹן כְּוַודאי אַז עָר הָט חַם אוֹף דֶעם כְּבוֹד פּוּן אַצַדִיק . אַזוֹ וִוי כִּיר גִזָּגָן אַבְּהַמָה הַנִרְבַעת זָאלְ מָען אִיר הָארְנִיגָען וַוייל דוֹרְךְ אִיר אִיז גִקוֹמָן אַשְׁטְרוֹכְלוּנְג צוּם מְעַנְטְשׁ . אוּג כְּדֵי דִי בְּהֵמָה זָאלְ גִיט גֶיין אִין מַארְק אוּג מְעַנְטְשָׁן וָועלָן זָאגָן דָם אִיז דִי בְּהֵמָה וָוס יָעֲנִי אִיז גֶהָארְנִיט גְוָואהָן דוֹרְךְ אִיר ' זָאלָן וִוִיסָן מְעַנְטְשָׁן אַז נָאט הָט חַם אוֹף דֶעם כְּבוֹד פּוּן זַייגִי בִּלְעָם וָוייל בִּלְעָם זַייעֲרִי בְּאַדעֶרְפְּעַנִישָׁן . עָר הָט גְמַאכְּט אַז בְּהֵמוֹת זָאלָן גִיט קֶאגָן רַייטָן וָוארוּם אַז זִיא זָאלְ קֶאגָן רַייטֶן וָואלְט דָר מְעַנְטְשׁ טִיט אִיר גִיט גְקָאגְט אִרְבְּעטְן אוּג בַּאשְׁטַיין קֶענְגִין אִירֶע רַייד . דֶר אַייזִיל אִיז דָאךְ אַנַאריֶשר פּוּן אַלֵי בְּהֵמוֹת אוּג בִּלְעָם אִיז דָר קְלֵיגְסְטֶר פּוּן חֲכָמִים הָט עָר גִיט גְקָאגְט בַּאשְׁטַיין קֶענְגִין אִירֶע רַייד וַוייל זַי אֶת עֵיני בִּלְעָם הָאט נָאט אַנְטְפֶּלֶעקְט דִי אוֹגִין פּוּן בִּלְעָם הָט עָר גְוָועהָן דָעם מַלְאָךְ . דָא הָט אִים נָאט גְוִוִיזָן אֲפִילוּ דִי אוֹגָן זָענְגִין אִין נָאטָם רְשׁוּת אַז נָאט הָט גְוָואלְט הָט בִּלְעָם גִיט גְוָועהָן בִיקוֹד וַישְׁתַּחוּ לְאַפַּיו הָט עָר זִיךְ גְבּוּקְט צוּ אִים עָר הָט אִים דָר קָאגְט אַז עָר אִיז אַמַלְאָךְ וַייל עָר הָט טִיט אִים גְרֶעט פְּרִיעָר אִין חֲלוֹם בַּיי נָאכְט עַל מָה הִכִּית אֶת אֲתוֹנְךָ הָט דָר מַלְאָךְ אִים גְזָאגְט פָּר וָואס הָאסְטוּ גְשְׁלָאגָן דָעם אַייזִיל שׁוֹן דְרַייא מָאל . אִיז דָאךְ דִי קְשָׁיָא צוּ דָר מַלְאָךְ אִיז נְקוֹמָן אָן נְעמָן זִיךְ דִי קְרִיג פּוּן אַייזִיל וָוס עָר הָט זִיא פָּר שֶׁעְטְמָ . דָר תֵּירוּץ אִיז עָר הָט אִים גְוִוִיזָן דָר אַייזִיל הָאט נִיט קֵיין זְכוּת אָבוֹת אוּג בְּרִיר אָבוֹת פּוּן דָעְטְם וָועגְן בִּין אִיךְ גְשִׁיקְט גְוָואהָן אָן נְעמָן זִיךְ אִיר שְׁאגְד פּוּן דִיר . הַייבְּט דִי נָאנְצִי אוֹמָה יִהְיֶה לְגוֹי אֲבוֹת וַוייל הָאבְּן זְכוּת אָבוֹת וַוייל אוֹם רַייטֶן וָועל אִיךְ בְּוַודאי גְצָאלְט נְעמָן פּוּן דִיר הִנֵּה אָנֹכִי יָצָאתִי לְשָׂטָן

כלאך ה' חטאתי כי לא ידעתי להודיע שהיה רשע גמור ידע שאין עומד על הפורענות אלא השובה שכל מי שחטא ואומר חטאתי אין רשות למלאך ליגע בו . כי לא ידעתי אע"פ שמשתבח אותו רשע ואומר ויודע דעת עליון פיו העיד בו ואמר לא ידעתי . ועתה אם רע בעיניך אשובה לי א"ל אני לא הלכתי עד שאמר הקב"ה קום לך אתם ואת אומר שאחזור כך אומנתו לא כך אמר הקב"ה לאברהם להקריב את בנו ואח"כ ויקרא מלאך ה' ויאמר אל תשלח ידך (בראשית כב) . למוד הוא לומר דבר ומלאך מחזירו ועכשיו אם רע בעיניך אשובה לי . ויאמר מלאך ה' אל בלעם לך עם האנשים שחלקך עמהם וסופך לאבד עמהם . וילך בלעם עם שרי בלק מלמד שכשם שהם שמחים לקלל את ישראל כך הוא שמח . וישמע בלק כי בא בלעם מלמד ששלח שלוחין לבשרו . ויצא לקראתו אל עיר טואב למטרפולין שלה . מה ראה לקדמו לגבולין א"ל הגבולין הללו שנקבעו מימי נח שלא הכנס אומה בגבול חברתה הללו באין לעקור אותם . א"ל בא לקללן . והיה מראה היאך פרצו ועברו גבול סיחון ועוג כאילו קובל עליהם . ויאמר בלק אל בלעם הלא שלוח שלחתי אליך לקרוא לך וגו' נתנבא שסופו לצאת ממנו בקלון וכענינו השיבו בלעם ויאמר אל בלק הנה באתי אליך וגו' שאין בידי רשות לומר מה שאני רוצה :

(יא) **וילך** בלעם עם בלק ויבאו קריה חצות . שעשה שווקים של מקח וממכר ועשה לו אטלים להראות לו אוכלוסיו לומר ראה מה אלו באין להרוג ב"א והנוקות שלא חטאו להם .

ויזבח בלק בקר וצאן הצדיקים אומרים מעט ועושין הרבה אברהם אמר ואקחה פת לחם וסעדו לבכם ואחרי כן מהרי שלש כאים ואל הבקר רץ אברהם (בראשית יח) והרשעים אומרים הרבה

עין יוסף ואפילו

מלוי נטתה מצני כאמר כרגתיה כרגתיך ומותה כהייתי . מלכין ממתה כהתין לאמר שדברה : [שכיח רשע ער"ס] . כל"ל וכ"ל כרגה : [עם כהכיסים שהלקך עמכם] . דתל"כ עם כהכיסים ג"ל . ועוד שעשה תוהו קבל נפש וכוח כעיקר הנלעם (מ"כ) : [מלמד שכשם שכשם שמחים כו'] . דתל"כ עם שרי בלק ג"ל : [למטרפולין] . פי' עיר מלוכה ותסוכה שלו . דתל"כ עיר מוגן ג"ל . ל' ודיע לקבוד מיעה לקראתו עד ק"ס גבולו . מס עורך לומר לו עיר מוגה מאד

על גבול ארנון (מזמרי) : [ל"ל נפ לקללן] . זה פ' כרכה וכילקוט : [מהנכנס שמופו לגלות כו'] . כ"ל מדסוף ניכה ל' ימר כהמנם תוכל ותמר לה תוכל נם ן שליל: לרמוז כי כחמת נם יוכל (מ"כ) : [וכעניו כשיכו] . כלומר כעיון כבוחתו דכר נם כוח שודתי יעה ממנו שפיו מיטו ברשותו (מ"כ) :

(יא) **אטלים** . כרכה גדם תעלין . פי' תגויות . מו פי' יריד שמוכרין

אִיךְ בִּין אַרוֹם נַגאנְגן פַאר אשטָן אִיךְ זָאל ניט קָאן נַיין עָאן נַיין אַז זִיא האָט נַיךְ גֶעהַן הָט זִיא פָּאר־קָבט נַגְרֶיגן הָאט זִיא זִיךְ גַגייגט פוּן וֶועג . אַז זִיא וָואלְט ניט גְוואלְט אָפּ נַייגן פוּן הָעג וָואלְט אִיךְ אִיר גֶהַארְנִית חָשָאתי כִּי לא יָדַעְתִּי הָט בִּלָעָם נָאגט צום מַלְאָךְ אִיךְ הָאב גְזִינדִיגט אִיךְ הָאב ניט גְוויסְט אַז דוּ שְטַייסְט פַּר אִיר אוּן לָאזְט אִיר ניט נַיין . בִּלָעָם איז נַוָועָן אַרוֹסְר רָשָע אוּן קְלַיג עָר הָט גְוויסְט אז תְּשוּבָה הֶעלְפְט וָועָר עָם זִינְדִיגְט אוּן זָאגְט דָר נָאךְ אִיךְ הָאב גְזִינדִיגְט רָאט שׁוֹן קַיינֶר אַף אִים קַיין שְלִיטָה ניט דְרוּם הָט עָר גְזָאגְט (חָטָאתי) אוּן אִיךְ הָאב ניט גְוויסְט . הָ: מְשָׁעָר הָט זִיךְ בַּארִיכְט אוּן הָט גְזָאגְט אוֹף זִיךְ וַיּדַע דַּעַת עֶלְיוֹן אִיךְ וֵיים וָום טוּט זִיךְ אִין הִימֶל פוּן דָּרְטָ וָועָנִין הָט עָר אַצוּנְד מֹדֶה גְוועָן אַז עָר הָט ניט גְוויסְט אַז דָר מַלְאָךְ שְטַייט דָא [ותקוה אם רע בעיניך אשובה לי אצונד אוב דוא] וְוִילְסְט ניט אַז אִיךְ זָאל נַיין וָועָן אִיךְ טִיךְ אום קָערִין אַהַיים . אִיךְ בִּין ניט גְגאנְגן בִּיז וַואנְן גָאט הָט מִיךְ נְהַייסְן גַיין . אוּן נָאסְט שְטַייגֶר אִיז אַז פְּרִיעָר הַיִיסְט עָר גַיין אוּן דָר נָאךְ הַייסְט עָר צוּ רִיק נַיין . פְּרִיעָר הָט עָר נְהַייסְן אַבְרָהָם אָבִינוּ עָר זָאל מַקְרִיב זַיין דָעם זִין פַּר אַטָּרְבָּן אוּן הָאט אִים נְהַייסְן גַיין צוּ רִיק . אַז אִיז זַיין מַנְהָג עָר הַייסְט גַיין אוּן שִׁיקְט אַמַלְאָךְ מֶעַן זָאל צוּ רִיק גַיין אוּן אַצונְד אַז דוּא וְוִילְסְט וָועָל אִיךְ צוּ רִיק גַיין לְךְ עִם הָאֲנָשִׁים הָט דָר מַלְאָךְ גְזָאגְט צוּ בִּלָעָם נָיא ניט דִיא מֶעַנְטְשָן רַיין חֵלֶק אִיז ניט דוּא וָועְסְט פַּר לוֹרִין גַיין נָלֶיךְ וְוִיא זַיי וִולְלְךְ בִּלְקָם עִם שְׂרֵי בָּלָק אִיז בִּלָעָם גְגאנְגן ניט דִי הָאֶרֶץ פוּן בָּלָק אַז וְוִי זַיי זָענִין גְגאנְגן ניט שְׁמָחָה שָעָלְטָן דִי יְוָרָן אַז אִיז עָר אוֹךְ גְגאנְגן ניט שִׂכְחָה שָעָלְטָן נִשְׁמַע בָּלָק כִּי בא בִּלְעָם הָט בָּלָק גֶהָערְט אַז בִּלָעָם קוּמְט . בִּלָעָם הָאט נְשִׁיקְט שְלוּחִים אָן וָאגְן אַז עָר קוּמְט וַיֵּצֵא לִקְרָאתוֹ אֶל עִיר מוֹאָב אִיז בָּלָק אַקָעגְן גְגאנְגן אִים צוּ דָר חוּפְט שְטָאט פוּן מוֹאָב . אוּן הָט אִים גְוויזְן וְוִיא אִיטְלִיכְע אוּמָה הָט זַיין גֶרֶעגְנִיץ אוּן עָם אִיז אַמַנְהָג קִין אוֹמָה ניט אַרַיין דָעם גְבוּל פוּן דָעָר אַנְדָערָר אוֹמָה . אוּן דִיא יוּדָן נַיעָן אַרַיין אִין אַפְרַעְטְדִין גְבוּל הַאוּמְט לֹא אוֹכַל לַבְּרֹךְ הָט בָּלָק גְזָאגְט צוּ בִּלָעָם אִיךְ הָאב צוּ דִיר גְשִׁיקְט שְלוּחִים צוּ אִיךְ וָועָל דִיךְ ניט קָאגָן עָרְלִיךְ הַאלְטָן אַז וְוִי עָר הָט אַרוֹם גֶרֶעט פוּן כּוֹל ניט קָאגָן עָרְלִיךְ הַאלְטָן אַז אִיז דָעָר נָאךְ מְקוּמָם גָוואגָן עָר אִז פוּן אִים אַוועק טִיט הָרָפָּה הַגֵּה בְאתי אֵלֶיךָ הָט בִּלָעָם גְזָאגְט אַז אִיךְ בִּין גְקוּמָן קָאן אִיךְ אוֹךְ ניט בַּייגָן נָאר וָום נָאט וָועָט מִיר הַייסְן אִיךְ הָאב ניט קַיין רְשׁוּת צוּ זָאגָן וָום אִיךְ וְוִיל וַיִּבוֹאוּ שָׂרֵי תוצות אִיז בִּלָעָם גַגאנְגן הָאט אִים בָּלָק גְוויזְן קָאגָן עָרְלִיךְ הַאלְטָן אַז אִיז דָעָר נָאךְ . אוּן אַלֵי גְוועלְבִין טִיט הָאנְדְלַיְן טִיט כִּיל מֶעַנְטְשָן זִיצָן דָארְטָן אוּן דִי אַלֵי וִוילָן יוּדָן אוֹס בַּייסְן גְרוֹס וְוִיגְן קַיין בָּלָק נִזְבַּח בָּקָר וְצֹאן הָט בָּלָק נַשָּׁאכְטָן אַרַיגְד אוּן אַשָּׁעפְּט . צְדִיקִים זָאגָן אַבְּיסְעל אוּן טוֹעָן אַבְרָהָם אָבִינוּ הָאט גְזָאגְט וַאקְחָה פַּת לֶחֶם אִיר וָועָט נָעמָן אַשְטִיקְל בְּרוֹט צוּ אוּנְטָר לָעהְנִין אִיעָר הָארְץ . אוּן דָעָר נָאךְ שְטַייט אַבְרָהָם הָט גְזָאגְט צוּ

ואפילו מעט אינם עושים בלק אמר כי כבד אכבדך מאד כשבא לא שגר אלא בקר וצאן אחר . התחיל בלעם חורק שניו עליו שהיתה נפשו רחבה אמר כך שלח זה מחר אני משלח מארה בנכסיו שנא' ויאמר בלעם אל בלק בנה לי בזה וגו' . ייהי בבקר ויקח בלק את בלעם ויעלהו במות בעל בלק ד'יה בעל קסמים ונחשים יותר מבלעם שהיה בלעם נמשך אחריו כסומא . משל למה היו שניהם דומין לאחד שהיה בידו סכין ואינו מכיר את הפרקים וחבירו מכיר את הפרקים ואין בידו סכין כל כך רואה בלק את המקומות שישראל נופלים בהם שנא' ויעלהו במות בעל כשראה שישראל נופלים בו . ויאמר בלעם אל בלק בנה לי בזה שבעה מזבחות . למה ז' כנגד ז' מזבחות שבנו ז' צדיקים מאדם ועד משה ונתקבלו . אדם . והבל . ונח . אברהם . יצחק . ויעקב . ומשה . שהיה אומר לפני הקב"ה למה קבלת את אלו לא בשביל עבודה שעבדו לפיכך קבלתם ולא נאה לך שתהא נעבד מע' אומות ולא מן אומה אחת . כביכול רוה"ק אומר טוב פת חרבה ושלוה בה וגו' (משלי יז) . טובה מנחה בלולה בשמן וחרבה מבית מלא זבחי ריב שאתה רוצה להכניס מריבה ביני ובין ישראל . ויעש בלק כאשר אמר בלעם ויאמר אל בלק התיצב כה על עולתך וגו' ויקי שפי שפוי לקלל שעד אותה שעה היה שפוי ומן אותה שעה היה נטרד :

(יב) **ויקר** אלהים אל בלעם . א"ל רשע מה אתה עושה . אמר את שבעת המזבחות ערכתי . משל לשולחני שהיה משקר במשקלות בא בעל השוק·הרגיש בו א"ל מה אתה עושה מעולה ומשקר במשקל . א"ל כבר שלחתי דורון לביתך . אף כך בלעם רוה"ק אומרת לו מה אתה עושה רשע . א"ל את שבעת המזבחות ערכתי . א"ל טוב ארוחת ירק (משלי טו) טובה סעודה

עץ יוסף

שאכלו

סמוכין נו כל דכר : [נל׳ סיגר גלק בקר וגלן ה׳] . ומע"ג סכן דרך שקורין לפוריים כרביב טוב כמ"ש כש"י על פסוק ויכי לי סוב וחמור . י"ל מדשיתה סחורה וקדימה בקר (לגלן ע"ל לדרשה אחת גלק סיגר לו שלש בקר וגלן אחת (ח"ה י"מ) וח"ב לג כהשב אחילו למעט לפי ערך גבהות בלעם ולפי כבטחת בלק שאמר כי כבד אכבדך מאד : [מאלי׳] . פי׳ קללה . והקללה נכנסיו הוה מס שלוש לבעונות זכחים על ד׳ מזבחות (מ"כ) : [כפרקים] . פי׳ מכריס שלמים של שבשמה : [ואין בידו סכין כך רואה] . כלי׳ : [שבלק יכול לומר גופים בו ולא היה בידו סכין ובלעם היה לו סכין ולא רצה לת המקום] . כלי׳ (ה"ח) : [ולמה ז׳ כו׳] . כ"ל דמ׳

(יג) **מה** אחת עושה מעיל ומשקר כ"כ:[ט"ב מרוחת ירק וגו׳] ואכלה

שָׂרָה מֹהֲרִי שָׁלֹשׁ מֵאוֹת כֶּסֶף וְאֶל הַבְּקָר רָץ אַבְרָהָם נָעַם נְשָׁוועֶנְד דְרַיי כָאָה מֶעל אוּג צוּ דִי רִינְדֶר אִיז אַבְרָהָם גָלָאפְן אוּג הָט גְשָׁאכְטֶן אַגוּטַע רִינְד · אוּג בָּלָק הָט נָזאגְט אִיהְ וָועל דִיךְ זַייעֶר עֶרְלִיךְ הָאלְטֶן אוּג דֶר נָאהְ אַז בִּלְעָם אִיז נָקוּמֶן הָט עֶר אִים גְשָׁאכְטֶן אֲרַיינְד כִּיט אַשְׁעְפְּט . וּוִי בִּלְעָם הָט דָם גְזָעהָן הָט עֶר אֶן נְהוּבְּן צוּ קְרִיצֶן אוֹף אִים כִּיט דִיא צַיין וָוארוּם עֶר אִיז נָוועֶן אַגְרוֹסֶר בַּעל תַּאֲוָוה אוּג זָאגְט דָם אִיז מַיין בָּבוד וָום עֶר טוּט מִיר . אִיהְ וָועל אִים שׁוֹן פַּר שָׁעלְטִין דִיא נְקָסִים אִיהְ וֶועל אִים הַיסֶן בּוֹעֶן זִיבֶן מִזְבְּחוֹת אוּג בְּרֶענְגֶן אוֹף זַיי זִיבֶן קָרְבָּנוֹת וּמַעֲלֶה בְּכוּרוֹת בְּעִיל הָט בָּלָק גְנוּטֶן בִּלְעָם אוּג הָט אִים אוֹף גְּבְּרֶענְגְט אוֹף דֶעם אֶרְט וָום הַייסְט בָּמוֹת בָּעַל · בָּלָק אִיז גְוֶוען אַגְרֶעסָרֶר כִּישׁוּף מַאכֶּר פּוּן בִּלְעָם . בִּלְעָם אִיז נָאהְ אִים גְגַאנְגֶן אַז וִוי אַבְלִינְדֶר . עֶס אִיז אַמְשׁל אַייעֶר הָאט גְהָאט אַמְעֶסֶר אוּג הָט נִיט גְוויסְט וָואסֶר אֶרְט דִיא אַבְּרִים פּוּן אַבְּהָמָה צוּ טַיילֶן זִיהְ . אוּג אַייעֶר הָט גְוויסְט דָם אֶרְט וִויא דִיא אַבְּרִים צוּ טַיילֶן זִיהְ אוּג הָט נִיט גְהָאט קֵיין מֶעסֶר . אַז בִּלְעָם כִּיט בָּלָק . בָּלָק הָט גְזָעהָן דִיא עֶרְטֶר וָום יִידֶן וָועלֶן פַּאלֶן דָארְטֶן נָאר עֶר הָט קֵיין מֶעסֶר נִיט גְהָאט . אוּג בִּלְעָם הָט גְהָאט דֶעם מֶעסֶר אוּג הָט נִיט גְזָעהָן דָעם אֶרְט בְּנֵה לִי בָּזֶה שִׁבְעָה מִזְבְּחוֹת הָט בִּלְעָם גְזָאגְט צוּ בָּלָק בּוֹיעֶ מִיר זִיבֶן מִזְבְּחוֹת קָעֶנֶען דִי זִיבֶן מִזְבְּחוֹת וָום זִיבֶן צַדִּיקִים פּוּן יִידֶן הָאבֶן גְבּוֹעֶט פּוּן אָדָם הָרִאשׁוֹן בִּיז מֹשֶׁה רַבֵּינוּ אוּג זָענֶען נְתְקַבֵּל גְווארֶן בִּיי גָאט . דָם זָענֶן דִי זִיבֶן אָדָם הָרִאשׁוֹן . הֶבֶל . נֹחַ . אַבְרָהָם . יִצְחָק . יַעֲקֹב . מֹשֶׁה . הָט בִּלְעָם גְזָאגְט צוּ גָאט פַּר וָום הָאסְטוּ זַיי לִיב גְהָאט פַּר זַייעֲרֵי עֲבוֹדָה וָום זַיי הָאבֶן גְטָאן צוּ דִיר . אִיז נִיט שֶׁעֲנֶר פַּר דִיר אַז דוּא זָאלְסְט זַיין גְדִינְגְט פּוּן זִיבֶּציג אוּמוֹת נִיט פּוּן אִיין אוּמָה · אוּג גָאט הָאט גֶעֶנְפֶּעֶרְט טוֹב פַּת חֲרֵבָה וְשַׁלְוָה בָּהּ עֶס אִיז בֶּעסֶר טְרוּקֶן בְּרוֹט מִיט שַׁלְוָה . עֶס אִיז בֶּעסֶר דִיא כְּנוּהָה מִיט בּוֹטֶל וָואם יוּדֶן בְּרֶענְגֶן . פּוּן אַפִּילָע שְׁטוּב מִיט שְׁעְכְטוּנְג מִיט קָרִיג · דוּ וִוילְסְט מַאכֶן אֲקָרִיג צָווישֶׁן כִּיר אוּג צָווישֶׁן דִיא יוּדֶן וְגֵלֶךְ שְׁפִּי בִּיז אֲהָער אִיז בִּלְעָם נָאהְ גָוועֶן גַאנְץ כִּיט זַיין דָעה . אַצוּנְד אִיז עֶר שׁוֹן פַּר טְרִיבֶּן פּוּן גָאט . אוּג גָאט פְּרֵעגְט אִים רָשָׁע וָום טוּסְטִי זָאגְט עֶר זִיבֶן מִזְבְּחוֹת דָאב אִיהְ גִיגְרִייט . עֶס אִיז אַמְשׁל דֶר טִישְׁלֶער הָט גִיגְעבֶן פַּאלְשֶׁע וָואג בַּארְטְס מֶענְטְשֶׁן . זָאגְט עֶר אִים אִיהְ הָאב שׁוֹן גִישִׁיקְט דִיר אִין זָאגְט אִים וָואם גִיסְטוּ פַּאלְשֶׁע וָואג בַּארְטְס מֶענְטְשֶׁן . זָאגְט עֶר אִים אִיהְ הָאב שׁוֹן גִישִׁיקְט דִיר אַמַתָּנָה אַהֲיִים פַּארִין שָׁוויִינְגִין . אַז דָא דֶר רוּחַ הַקּוֹדֶשׁ פְּרֵעגְט אִים וָום טוּסְטוּ עֶנְטְפֶּערְט עֶר אִיהְ הָאב אֵין גְגְרִייט זִיבֶן מִזְבְּחוֹת . הָט גָאט גְזָאגְט טוֹב אַרוּחַת יָרָק עֶס אִיז בֶּעסֶר אַבִּינְדֶל יֶרֶק מִיט שְׁלוֹם אַיידֶר הִיל שָׁעְכְטוּנְג מִיט קָרִיג . עֶס אִיז בֶּעסֶר דִי סְעוּדָה וָום דִיא יוּדֶן הָאבֶן גְגְעסֶן אִין מְצָרִים מְצוֹת מִיט

שאכלו במצרים על מצות ומרורים משורים או מפרים שאתה מקריב על יריך בשנאה . וישם ה׳ דבר בפי בלעם שעקר את פיו ופקמו כאדם שקובע מסמר בלוח.ר׳ אליעזר אומר מלאך היה מדבר. זר׳ יהושע אומר הקב״ה שנא׳ שוב אל בלק וכה תדבר . וישב אליו והנה נצב על עולתו הוא וכל שרי מואב שהיו עומדים ומצפים מתי יבא ויאמר . וישא משלו ויאמר מן ארם ינחני בלק מלך מואב פתח ואמר מן הרמים הייתי ממחיצת האבות הנחני והורידני בלק לבאר שחת . ינחני ינהני כמו דאת אמר נהה על המון מצרי׳(יחזקאל לב). ד״א מן ארם עם רם של מעלן הייתי והורידני בלק מן כבודי מלה״ד למי שמהלך עם המלך ראה ליסטים.הניח את המלך ושייל עם הלסטים כשחזר[אצל המלך :]״ל המלך לך עם אותן שטיילת עמהם שא״א שתלך עמי. כך בלעם נזקק לרוה״ק. כשנדוננ לבלק נסתלקה הימנו רוה״ק וחזר להיות קוסם כבהחלה כדכתיב (יהושע יג) ואת בלעם בן בעור הקוסם וגו׳ . לכך אמר רם הייתי והורידני בלק . ד״א מן ארם ינחני בלק מהררי קדם השוינו שגינו להיות כפוי טובה שאלולי אברהם אביהם לא היה בלק שנא׳ (בראשית יט) ויהי בשחת אלהים את ערי הכבר וגו׳ . ואלולי אברהם לא פלט לוט מסדום ואתה מבני בניו של לוט . ואלולי יעקב אביהם לא עמדתי אני בעולם שלא זכה לבן בנים אלא בזכות יעקב שבתחלה באה רחל עם הצאן אלו היה לו בנים היאך בתו רועה יחשיבהן יעקב לשם נתנו לו בנים שנא׳ (שם לה) וישמע את דברי בני לבן . וכה״א (שם ג) נחשיתי וברכני ה׳ בגלך . ואני מבני בניו של לבן אלולי אברהם ויעקב אני ואתה לא עמדנו בעולם . לכה ארה לי יעקב מי שהוא מארר לבניו של יעקב לעצמו הוא מארר שכן כתיב (שם יב) ומקללך אאור . ואומר (שם כז) אוררין ארור ומברכיך ברוך . לכה ארה לי יעקב ולכה זועמה ישראל אלו לאומה אחרת בקש שאקלל כגון בני אברהם מהפלגשים הייתי יכול אלא בני יעקב יש מלך שבורר לעצמו מנה ועמד אחד ואמר גנאי עליה כלום יש לו חיים ואלו נחלתו וחבלו וסנולתו של הקב״ה שנא׳ (דברים ט) כי חלק ה׳ עמו וגו׳ וכתיב (שמות ג) והייתם לי סגולה . ולכה זועמה ישראל מלך שנטל עטרה ונתנה בראשו יאמר אדם עליה שאינה כלום יש

לו

עין יוסף

ותסכה שם משור חגים ומגלה כו : [ופקמו] . פי׳ כערוך על כמון מלריס וגו׳] . כוליידו: [שם כם על מעלן סייתי] . פי׳ כמו שמיתן בפי הכבשה כרגיל קבוע מרכן להטות בו לכל לד שירלה: ממדרגת רוח הקדש סייתי . וכ״מ כ כתב ז״ל וכתגחומת גרסם עס [ר״ש חומר מלאך היה מדבר]. ר״ע מתוך פיו של בלעם ודבר דבר ככתב על מעלן כו׳ . ופשיטו ליתא זה : [ואלו מבני בניו של לבן] כמו דבר בפתח פי׳ מדבר (מחמות בכוכה) : [כמו דאת אמר נכה ע׳ נשיל סוף סדר ויצא : [לעלמו הוא מחבר] . דייק מהכ ג׳ מממע

קְרוֹר . אַיידֶר דַיינִי קֶרבָּנוֹת וָואם דוּ וויִלסְט מַאכֶן אַקרִיג צָווישֶׁן נָאט אוּן צָווישֶׁן דִי יוּדֶן נעשׂם נִי דַבר בְּפִי בִּלְעָם הָט נָאט גִימוּעָן אַזאך אין מיִל פוּן בִּלְעָם אַז וויא מָען גיט אין כוּיל פוּן אַבְּהַמָּה אַרַינְג גיינָן איר וּוי מָען וויל . אַז הָט נָאט אַרַיין גֶעצָט אין־זיין מוֹל אוּן וָואם נָאט הָאט גָּוואלְט הָט עֶר גמוּסְט רַייֶן . רַבִּי אֶלִיעֶזֶר זָאגְט אַמַלְאָךְ הָאט אַרוֹס גֶרעט פוּן זיין מוֹל וְהִנֵּה נִצָּב עַל עוֹלָתוֹ הוּא וְכָל שָׂרֵי מוֹאָב אֵין בִּלְעָם נקוּכֶן צוּם מְזַבֵּחַ אוּן דָארט שְׁטַייט בָּלָק וֶעבֶּן דִי קָרבָּנוֹת מִיט אַלֵּי הָאָרֶן פוּן מוֹאָב . זיי הָאבֶּן אֲלֵי גֹּהֹאפְט וֶוען וֶועט עֶר שוֹן קוּמֶן צוּם מְזַבֵּחַ־וּיֹּאמֶר הָאט בִּלְעָם אֶן גהוּבֶּן זָאגָן זיין מָשָׁל מִן אֲרַם יַנְחֵנִי בָּלָק פוּן דִי הֶעכסְטֵי עֶרטֶר הָט מיך גפִירט בָּלָק אין דֶער אֲרָד אֲרַיין . אוֹיך בין גֶוועזן פוּן דִיא גֶרעסְטֵי מֶענטְשֶׁן פוּן דֶר וֶועלְט מִיט דֶעם מָלְךְ הָט מיך גפִירט בָּלָק אַרַאפְּ גֶוואקֶן פוּן מיין כָּבוֹד . עֶם איז אָמָשׁ אוֹיגֶר וָום פְּלֶעגְט גיין מִיט דֶעם מָלְךְ הָט עֶר זיך בֶּאהֶעפְט מִיט גַלָּנִים אוּן איז צוּ ריכ גקוּמֶן . זָאגְט דֶר מָלְךְ גַייא מִיט דִיא וָום דוּ הָאסְט מִיט זֵי גִשְׁפָּאצִירְט דוּא בִּיסְט שוֹן גיט מיין מֶענטְש . זָאגְט בְּלָעָם פְּרִיעֶר איז עֶר גֶוועזן אין דִיא גרוֹסֵי שְׁטַאפֶּלְן . דֶר נָאךְ איז עֶר אַרָאפְּ גפָאלֶן אוּן עֶר איז גֶוואכֶן אַגְלַאטֶר כִּי־שׂוּף מַאכֶּר . דְרוּם הָט עֶר גָזָאגְט הוֹךְ בִּין אִיךְ גֶוועזן אוּן בָּלָק הָאט מִיךְ אַראפּ גנִידֶעֶרְט . נָאךְ אַפְּשָׁט איז בִּלְעָם הָט גָזָאגְט צוּ בָּלָק מִיר בַּיידֶי זָעגָן בְּפִי טוֹבָה דִי יוּדֶן . וָעגָן גיט אַבְרָהָם זַיעֶר פָּאטֶר וָואלְט בָּלָק אוֹךְ דֶער וֶועלְט גיט גֶוועזן . וָעגָן גיט אַבְרָהָם אָבִינוּ וָואלְט לוֹט גיט גיצוּוּלְ גֶוואכֶן פוּן סְדוֹם אוּן בָּלָק איז פוּן דִיא קִינדֶער פוּן לוֹט . אוּן וָעגָן גיט־יַעקב אָבִינוּ וָואלְט בִּלְעָם אוֹךְ דֶער וֶועלְט גיט גֶוועזן וָואכֶן בְּשַׁעַת־יַעקב איז גקוּמֶן צוּ זיין שְׁוֶוער לָבָן אַרַמִּי הָט לָבָן־קיין זַן גיט גַהאט נָאר מֶעכְטֶר דְרוּם שְׁטַייט אַז רָחֵל איז גקוּמֶן מִיט דִי שָׁפְּסֶן . אוּן אין דֶעם זְכוּת פוּן יַעקב אָבִינוּ איז לָבָן גפֶענְטְשְׁט גֶוואכֶן מִיט קִינדֶר אוּן בִּלְעָם איז אַרוֹס גקוּמֶן פוּן דִיא קִינדֶר פוּן לָבָן . אַז הָאט בִּלְעָם גָזָאגְט דִי יוּדֶן הָאבֶּן אוּנז גוּטֶם נָטֶאן אוּן כִּיר וויל־ן זיי שֶׁלֶעכְטֶם טָאן לְהַ אֹהֶל לִי־יַעקב דֶער וָואם בִּלְעָם גָזָאגְט דִי יוּדֶן הָאבֶּן אוּנז גוּטֶם נָטֶאן אוּן כִּיר וויל־ן זיי שֶׁלֶעכְטֶם טָאן לְהַ אֹהֶל לִי־יַעקב דֶער וָואם שֶׁלֶעכְטֶר דִי קִינדֶר פוּן יַעקב שֶׁלֶעכְטֶר זיך . אַז הָט שְׁטַייט נָאט הָט גָזָאגְט וִיקַלְלֶךָ אָאור דַייני שֶׁלֶעכְטֶרם וָועלְן זיין גֶשָׁאלְטֶן . וָואלְסטוּ גָוואלְט שֶׁלֶעכְטֶן אַנגֶדֶרי אוֹמָה וָואלְט זיך גָקאכְט . נָאר דִיא קִינדֶר פוּן יַעקב וום נָאט הָט זיך אוֹיךְ גקלִיבֶּן דֶעם חֵלֶק קָאן דָם זיין אַז אַמַלְקְ קְלוֹבְט זיך אוֹם אַחֲלֶק אוּן עָם קוּמְט אַיינֶר אוּן זָאגְט שֶׁלֶעכְטֶם אוּן שָׁאנְד אוֹף דֶעם חֵלֶק קָאן עֶר דֶעֶן עָבֶּן . אוּן דִי יוּדֶן זָענֶן דָאךְ דֶר חֵלֶק פוּן נָאט מִיט זיין אוֹיגֶר . עֶם שְׁטַייט כִּי חֵלֶק יְיָ עַמּוֹ נָאטֶם חֵלֶק איז זיין פָּאלְק יִשְׂרָאֵל . אוּן נָאךְ שְׁטַייט אִיר זָאלְט זיין צוּ מִיר אֲאוֹצָר . אוּן אַמַלְקְ וֶם כָּאטֶם אַרוֹן אוּן טוט אַן אוֹפִּין קָאפּ . אוּן עָם

לו חיים . ואלו בו״ב בהם (דברים ט׳) ישראל אשר בך אתפאר . מה אקוב לא קבה אל בשעה שהיו ראוין לקלל לא נתקלל שבשנכנס יעקב ליטול את הברכות נכנס במרמה דכתיב (בראשית כ״ז) ואת עורות גדיי העזים. א״ל אביו מי אתה. א״ל עשו בכורך. המציא שקר בפיו אינו ראוי להתקלל ולא עוד אלא שנתברך שנא׳ (שם) גם ברוך יהיה . והיאך אני מקללן לא קבה אל ד׳ ד״א מה אקוב לא קבה אל בנוהג שבעולם לגיזן שמורד במלך חייב מיתה ואלו כפרו בו ומרדו בו ואמרו לעגל אלה אלהיך ישראל (שמות ל״ב) . לא היה צריך לכלותם באותה שעה אעפ״כ לא זו מחיבתן אלא ליוה עליהם ענני כבוד ולא פסקו מהם המן והבאר . וכה״א (נחמיה ט׳) אף כי עשו להם עגל מסכה ויאמרו זה אלהיך וגו׳ ויעשו נאצות גדולות ואתה ברחמיך הרבים לא עזבתם במדבר את עמוד הענן לא סר מעליהם ביומם וגו׳ ומנך לא מנעת מפיהם ומים נתת להם לצמאם היאך אוכל אני לקללם . מה אקוב לא קבה אל בשעה שהיה מצוה אותם על הקללות ועל הברכות בברכות היה מזכירם שנא׳ (דברים כ״ז) אלה יעמדו לברך את העם ובקללות לא היה מזכירם שכה״א (שם) ואלה יעמדו על הקללה ועוד כשהם חוטאין ואומר להביא עליהם קללה אינו כתיב שהוא מביאה אבל בברכה הוא בעצמו מברכן כי כן הוא אומר (שם כ״ח) והיה אם שמוע תשמע וגו׳ ונתנך ה׳ אלהיך עליון וגו׳ יצו ה׳ אתך את הברכה . ובקללות כתיב (שם) והיה אם לא תשמע בקול ה׳ וגו׳ ובאו עליך מעצמן אבל הברכות הקב״ה בעצמו מביאן הוי מה אקוב לא קבה אל. כי מראש צורים אראנו להודיעך שנאתו של אותו רשע שמתוך ברכתו אתה יודע מחשבתו . מלה״ד לאדם שבא לקוץ את האילן מי שאינו בקי קוצץ את הענפים כל ענף וענף ומתיגע . והפקח מגלה את השרשים וקוצץ . כך אמר אותו רשע מה אני מקלל כל שבט ושבט הריני הולך לשרשיהם . בא ליגע מצאן

עין יוסף

קשים

מתמע לי לעלמו (מ״ב): [יש לו מיוב]. בתמיה : [עיון] פי׳ תיל: [שם אקוב לא אקבה אל כמו ג] . כוח כאן דבר אחר: מהרש״א

קוֹמְט אַיְנֶר אוֹג זָאגְט אַז עָם טוֹג נָאר גִיט וָועְט עֶר דָען עָפְּעס . אַזוֹ דִי יוּדֶן עָסְן דִי יוּדֶן וָואס בָּארִימְט זִיךְ טִיט זַיי וויל סְטוּ זַיי שָׁעלְטִין מִה אֶקוֹב לא קבה אל וָום זָאל אִיךְ שָׁעלְטֶן אַז נָאט הָט זַייא נִיט גְשָׁאלְטֶן . בְּשַׁעַת יַעֲקֹב אִין גְקוּמֶן צום פָאטֶר יִצְחָק נָעמְן דִיא בְּרָכוֹת טִיט גְרוֹם הָכְמָה אוֹג הָאט אֶן גְטָאן פְּעל פוּן צִיגֶען אוֹף דִי הָעָנד . פְּרָעגְט אִים דֶר פָאטֶר וָועֶר בִּיסְטוּ הָט עֶר גָזאגְט עָשָׂו דַיין בְּכוֹר׳ דֶר וום לָאזְט אַרוֹס לִיגֶענְט פוּן כוּיל בַּדַארְף עֶר דָען גִיט וָועְרִין גְשָׁאלְטֶן . פוּן דֶעסְט וָועגִין אִין עֶר־ נָאךְ גִבְּעֶנְטְשְׁט גְווָארֶן אוֹג דֶר פָאטֶר הָט גְזָאגְט נם בָּרוּךְ יִהְיֶה עֶד זָאל זַיין גְבֶּענְטְשְׁט הַייְנְט וַי אַזוֹ וָועל אִיךְ זַיי שָׁעלְטֶן . נָאךְ אַפְּשִׁט אִיז נָאט שָׁעלְט זַיי קַיין מָאל גִיט . דֶר כְּנָהָג אִיז אַמַיל פוּן מֶלֶךְ זָענְגִין כּוּרד אִין אִים וָועְרִין זַיי כְּחוּיב מִיתָה אוֹג זַיי הָאבֶּן נְמָאכְט דָעם עֶגֶל אוֹג הָאבֶּן מְגָרד גָווָען אִין נָאט אוֹג הָאבֶּן גְזָאגְט אֵלֶה אֱלֹהֶיךָ יִשְׂרָאֵל צום עֶגֶל דָם אִיז דֶר נָאט וָום הָט דִיר אוֹף גְבְּרַאכְט פוּן מִצְרַיִם הָט עֶר זַייא דָען גִיט בְּדַארְפְט פַּר לָענְדִין . פוּן דֶעסְט וָועגִין אִיז גִיט אַוָועק גְרוּקְט גָווָארֶן זַיין לֵיבְשָׁאפְט צוּ זַיי אוֹג הָט זַיי צוּ גְדֶעקְט טִיט עָנְגִי כָּבוֹד . אוֹג עָם הָט גִיט אוֹף גְהֶעְרְט דֶר קָן מִיט דֶר בְּאֵר . צוּ שְׁטַיִיט אִיךְ כִּי עֹשִׂו לָהֶם עֶגֶל מַסֵּכָה הָאבֶּן גְמָאכְט דָעם עֶגֶל אוֹג הָאבֶּן זַייעֶר פִּיל דֶער צֶעֶרְיְנְט יְאֹתָה בְּהַחֲזִיקְךָ הִרְבִּים לֹא עָזַבְתָּם בַּמִּדְבָּר פוּן דֶעסְט וָועגִין דִיא טִיט דַיין רַחֲמָנוּת הָאסְטוּ זַיי גִיט פַּ־ לָאזְט אִין דֶר מִדְבָּר . דֶעם עַמּוּד הֶעָנָן הָאסְטוּ פוּן זַיי גִיט אֶפּ גָנָאמֶן . אוֹג דָעם קָן הָאסְטוּ גִיט פַּר טְרִיבֶּן פוּן זַייעֶר מוֹל אוֹג וַאסֶר הָאסְטוּ זַיי גֶענֶעבֶּן גְנוּג . הַייְנְט וִי אַזוֹ וָועל אִיךְ זַייא עָשָׂו זַיין מִה אֶקוֹב לֹא קבה אל וִיאִם זָאל אִיךְ שָׁעלְטֶן אַז נָאט שָׁעלְט זַיי גִיט בְּשַׁעַת נָאט הָט גִבּאטֶן דִי לְוִיִּם זָאלֶן בְּרָכוֹת אוֹג קְלָלוֹת אִין בִּיי דִי בְּרָכוֹת שְׁטַייט אֲשֶׁר נָתַתִּי לִפְנֵיכֶם הַיּוֹם אֶת הַבְּרָכָה וְהַקְּלָלָה דָם פַּאלְק שְׁטַייעֶן זַיי נְדַאכְט וָועְטִין טָען זָאל בְּעֶנְטְשֶׁן . אוֹג בַּייא דִיא קְלָלוֹת שְׁטַייט אֵלֶּה יַעַמְדוּ עַל הַקְּלָלָה דִיא שְׁבְטִים זָאלֶן שְׁטַייֶן אוֹפְּן שָׁעלְטְנְג שְׁטַייט נִיט וָועְטִין . נָאט הָט גִיט גְווָאלְט דָער כֹּהֵן גָזאלְט דָאס וָוארְט קְלָלָה לָעְבִּין זַייגִי קִינְדֶר ׳ אוֹג נָאךְ טִיין אַז דִי יוּדֶן גַייעֶן אִין נָאטְם וָועג בְּרֶענְגְט נָאט אַלַיין אוֹף זַייא בְּרָכוֹת . עָם שְׁטַייט וְהִנֵּךְ יְיָ אֱלֹהֶיךָ עָלָיוֹן אוֹב דוּ וָועְסְט צוּ הֶערֶן נָאטְם גָבָאט וָועט דִיר נָאט גְעבֶּן זָאלְסְט זַיין אוֹף גְהוֹבֶּן נָאט וָועט גִבֶּיטֶן דִי בְּרָכָה אוֹף דִיר שְׁטַייט אַז נָאט אַלַיין וָועט בְּרֶענְגֶן . אָבֶּר בִּיי דִיא קְלָלוֹת שְׁטַייט הָיָה אִם לֹא תִשְׁמַע וּבָאוּ עָלֶיךָ אוֹג אוֹב דוּ וָועְסְט גִיט הָעֶרֶן דִיא גְבָּאט פוּן נָאט וָועט קוּמֶן אוֹף דִיר דִי קְלָלוֹת עָם וָועט אַלַיין קוּמֶן כִּי בְּרֹאשׁ צָרִים אֶרְאֶנּוּ אִיךְ טוּא צוּ זַייא קוּמֶן פוּן אֶן הַייב פוּן שְׁפִּיץ בֶּארְג פ ן צַבְרָהָם אָבִינוּ . דֶר פוּן קָאנָן מִיר וִויסֶן זַיין רְשָׁעוֹת וָום בְּלָעָם הָט גַהַאט אִין זִינֶן . עָם אִיז אַמָּשָׁל אַיְינֶר הָט גְווָאלְט אֶפּ הַאקֶן אַבּוֹם הָט עֶר נִיט גְווִיסְט וויא דֶר וָוארְצֶיל אִיז פוּן בּוֹם הָאט עֶר נְמוּזְט הַאקֶן אִיסְלִיכִי צְווַייג בְּאזוּנְדֶער אִיז גְקוּמֶן אַיְינֶר אַקְלֶינֶר אוֹג הָט גְעֶהֶן דָעם וָוארְצֶיל פוּן בּוֹם אוֹג הָט אֶפּ גְהַאקְט. אַזוֹ הָט גְזָאגְט דֶר רָשָׁע וום דַארְף אִיךְ שָׁעלְטִין אִיסְלִיכֶן שְׁרָט בְּאזוּנְדֶר אִיךְ וָועל נִיט צום וָוארְצֶיל . הָט עֶר גְפִינֶן דֶר וָוארְצֶיל אִיז זַייעֶר הַאדְט שְׁוֶוער צוּ הַאקֶן דֶר זְכוּת פוּן אַבְרָהָם

קשים לכך אמר כי מראש צורים אראנו. ד"א כי מראש צורים אראנו אלו האבות. ומגבעות אשורנו אלו האמהות. הן עם לבדד ישכון כשהוא משמחן אין אומה שמחה עמהם אלא הבל לוקין שנ' (דניאל ג) ה' בדד ינחנו ואין עמו אל נכר. ובגוים לא יתחשב כשהאומות שמחים בעוה"ז הן אוכלין עם כל מלכות ומלכות ואין עולה להם מן החשבון שנא' ובגוים לא יתחשב. מי מנה עפר יעקב מי יוכל למנות מצות שהם עושים בעפר. לא תחרוש בשור ובחמור (שם כב) לא תזרע כרמך כלאים (שם) ואסף איש טהור את אפר הפרה (במדבר יט) ומן העפר אשר יהיה בקרקע המשכן (שם ה) שלש שנים יהיה לכם ערלים וגו' (ויקרא יט) וכן כולם. ומספר את רובע ישראל הרביעית שלהם מי יוכל למנות אוכלסין שיצאו מאותם שהם הטפות ומחבבות את המצות שנא' (בראשית ל) והאמר לה המעט קחתך את אישי. הנה אמתי בלהה בא אליה. ותרא לאה כי עמדה מלדת וגו' (שם) ותקח שרי אשה אברם את הגר המצרית שפחתה וגו' (שם טז) המות נפשי מות ישרים מלה"ד לטבח שבא לשחוט פרתו של מלך ההחיל צופה המלך כיון שהרגיש המלך רואה ההחיל משליך את הסכין ומשפשף בה למלא את האבים לפניה התחיל לומר תצא נפשי שבאתי לשוחטה והריני זנחתיה. כך בלעם אמר תצא נפשי שבאתי לקלל ואני מברך תמות נפשי מות ישרים:

(יג) **ויאמר** בלק אל בלעם מה עשית לי לקוב וגו' ויען בלעם ויאמר הלא את אשר ישם אלהים בפי וגו'. ויאמר בלק אל בלעם לכה נא אקחך וגו' ויקחהו שדה צופים וגו'. ראה שישראל נפרצים שם ששם מת משה שנא' (דברים ג) עלה ראש הפסגה וגו'. יש פרצה גדולה מזו שראה בנחשים והיה סבור שבידו נופלין שם ויבן שבעה מזבחות. ויאמר אל בלק התיצב כה. ויקר אלהים אל בלעם וישם דבר בפיו כאדם שנתן כלבוס בפי בהמה ופוקטה להיכן שירצה כך הקב"ה פוקם את פיו כיון שא"ל שוב אל בלק וברכם. אמר מה לי לילך אצלו לפוח נפשו בקש לילך לעצמו ולא לבלק נתן הקב"ה כלבוס בפיו שוב אל בלק ובה תדבר. וישב אליו והנה נצב על

עולתו

עין יוסף

[מרחם צורים אשורנו כמ"ש]. וקרא סתומות ג' ריס לפי סכס נמצאים לכריס אחת ר' אמעו כריס אחת כ'. ולפי סכיס לכרכס רחם לכם ורחם כתמוכה וכיוצ ד' לכך קראו כתכות רחם צוריס. וקרא לכתמכות נכעות כי כס למקס ממדלנת כתכות כסס סכנכעות למקס מכמוריס נכדוליס (כתיי): [מי מכה עפר יעקב מי יוכל למנות כו' לפ' תחכוס כו']. וכ' כנחמי וכמצות כללו מ' עשות כן. ולך סכוונה על סכר כמצות כללו שתין תכלית לכנכין כעוב: [ומתנת

אין זייער נרוס כי מראש צורים אראנו פון אן הייב שפיץ בארג טוא איך זיי זענען דם מיינט טען אברהם אבינו מיט יצחק מיט יעקב. אוג פון הוך טוא איך קוקן דם מיינט מען די מוטערם שרה רבקה רחל לאה הן עם לבדד ישכון דם פאלק טוען אליין רוען אז זיי פרייען זיך טוט זיך. קיין אומה ניט פרייען מיט זיי. עם שמויט יי בדד ינחנו נאט טוט זייא פירן אליין אוג עם איז ניט דא מיט אים קיין פרעמדר נאט ובגוים לא יתחשב אוג מיט די פעלקר טוען זייא ניט רעכענען זיך. אז דיא פעלקר פרייען זיך בעולם הזה עסן זייא מיט זייא מיט איטליכן קיניגרייך אוג דאס איז ניט גרעכנט פון חשבון שבר אוף זייערי מצות מי מנה עפר יעקב ועור קאן ציילן די מצות ום יודן טוען מיט דר ערד לא תחרוש בשור ובחמור זאלסט ניט אקערין מיט אסאק אוג מיט אזייזיל צו זאמן. זאלסט ניט זייען דיין ווין גארטן מיט הביאה. אוג אזו די מצוה פון ערלה אוג הרימה אוג מעשר אוג אלי מצות פון דר ערד וכסף את רובע ישראל ועור קאן אפ צייגן דיא צדיקים ום קוקן פון אונזרי אמרות ום האבן נאמאפט די מצות מעמיד צו זיין שבטים. זיי הייבן די דינסטן גגעבין צו יעקב אבינו עם זאל זיין צועלויף שבטים תמות נפשי מות ישרים מיין נפש זאל שטארבן דעם טוט פון די רעכט פארטיגי יודן. עם איז אמשל אזוי הט נזואלט שעכטין דעם קיניג דר זעהן. אז נעמט דר שוחט אוג וואשפט אוועק דעם מעסר אוג גייט צו דר קארטע דר פיין מיט עכין פר דער בהמה וייזין דעם קיניג אז ער האט אין זין דיא בהמה זאל הינאבן עסין. אז בלעם האט גזאגט איך ועל אוועק וואשפן דאס שעלטן אוג ועל זיי בענטשן לקוב אויבי נקחתיך הט בלק גזאגט צו בלעם ואם טוטו איך האב דיך גנומן שעלטין כיני פיינט בענטשטו זיי נאר. הט בלעם גזאגט ואם גאט ועט טיר גבען אין מול דאס ועל איך זאגן ויקחהו שדה צופים הט בלק אים גבראכט אוף דעם ארט ום הייסט (שדה צופים) דארטן איז מיה רבינו נשטארבן דם הט אלעם בלק גזעהן הט ער גמיינט אז דארטן ועט ער קאנין שעלטן ויקר אלהים אל בלעם הט נאט גטראפן צו בלעם אוג הט אים נגעבין אצום אין מול. אזו ויא טיט אצום פירט מען דיא בהמה ויי זיא זאל גיין אזו איז גזעהן אצום אין מול פון בלעם. ווי נאט הט אים נזאגט ער זאל גיין צו ריק צו בלק בענטשן די יודן הט ער גטראכט איך ועל שון ניט גיין צו בלק אן טאן אים ענטת נפש איך ועל שון אהיים גיין • נאר ער הט אבר גמוזט. עם שמויט שוב אל בלק וכה תדבר קער זיך צו ריק צו בלק אוג אזו זאלסטו רייזן והנה נצב על עולתו ושרי מואב בלק איז גשטאנין בענין קרבן ניט דיא

עולתו ושרי מואב . בראשונה כתיב בו הוא וכל שרי מואב כשראו שלא הועילו כלום הניחוהו ונשתיירו עמו מקצת שרי מואב. זיאמר לו בלק מה דבר ה' . שראה שאינו ברשותו לומר מה שהוא דוצה ישב לו והיה משחק בו . כיון שראה שהיה משחק א"ל בלעם עמוד משם ואין אתה רשאי לישב ודברי המקום נאמרין . קום בלק ושמע האזינה עדי בנו צפור שניהם היו מנה בן פרס שהיו עושין עצמן גדולים מאבותיהם נאם בלעם בנו בעור האזינה עדי בנו צפור לא איש אל ויכזב אינו כב"ו שביטר ודם קונה אוהב"ם מצא אחרים יפים מהם כפר בראשונים הוא אינו כן א"א לכזב בשבועת אבות הראשונים . ההוא אמר ולא יעשה כשהוא אומר להביא עליהם רעות שאם עושית השובה מבטלן . את מוצא שכתוב בתורה (שמות כב) זובח לאלהים יחרם וגו' ועשו את הענ"ד היו ראויין לכליה והייתי סבור לקללם ולהכחידם ומיד עשו השובה ובטל שנא' (כש לב) וינחם ה' על הרעה אשר דבר לעשות לעמו . במקומות הרבה שאמר ע"ו יכניה כי לא יצלח מזרעו וגו' (ירמיס כב) ואמר לבן בנו והפכתי ככא ממלכות והשמדתי חוזק ממלכות הגוים (חגי ב) שנא' (כש) ביום ההוא נאם ה' צבאות אקחך זרובבל בן שאלתיאל עבדי נאם ה' ושמתיך כחותם ובטל מה שאמר לאביו חי אנ נאם ה' כי אם יהיה יכניהו בן יהויקים מלך יהודה חותם על יד ימיני כי משם אתקנך (ירמיס כב) וכן באנשי ענתות כתיב (כש ו) ושארית לא תהיה להם כי אביא רעה אל אנשי ענתות. כיון שעשו השובה חזו מה דכתיב (נחמיס ז) אנשי ענתות מאה ועשרים ושמנה :

(יד) לא הביט און ביעקב ולא ראה עמל בישראל אמר בלעם אינו מסתכל בעבירות שבידם אינו מסתכל אלא בזכות שלהם . ה' אלהיו עמו א"ל לכה נא ארה לי יעקב פרדם שאינו שמור הנגב יכול להזיקו ואם ישן השומר נכנס הגנב . ואלו הנה לא ינום ולא יישן שומר ישראל (תפסיס קכא) . והיאך אני יכול להזיקו ה' אלהיו עמו א"ל בלק ואיני יכול ליגע בהם מפני משה שמשבחן ראה יהושע שעומד אחריו ומעשיו . א"ל אף הוא קשה פמותו ה' אלהיו עמו ותרועת

מלך

עין יוסף

זי' נדרכו : [פסוק רוכב יסב לו]. כל"ל : [כביכול כיון מנה בן פרס] פי' בלק ובלעם דכתיב בנו בנו ב בנו לפ"ד כתו מלכות בני"ם: [מלכותיהם שבלעמר נלחם]. כל"ל : [ואין במקומות שכינס שמות] כל"ל : [ונאמר כיוס הכוח וגו' לקמן]. כל"ל:

(יד) שאכזרית לו לכם עם מאכס . כל"ל (ג"ל) : [פרדם שים לו שומר מין כנגכו] . כל"ל (ג"ל) : [ונאנו כפה לא יום] • פי' ואלו הנו יפחלל: [ג"ל כלק כוחיל ואין יכול לגע] • כל"ל : [מכני משס ממשמרן] . נדפוס קוכפטאנטינא וכרכס

הָאָרֶן פּוּן מוֹאָב • אִין יֶענִים פָּכוּק שְׁמַייט מִיט אַלֵי הָארִין אוּג דָא שְׁמַייט מִיט הָאָרֶן . וְוארום אַבִּיכְּל זָענִין שׁוֹן אַהֲיִים גְּנַאנְגֶן זַיי הָאבֶּן גְּזָעהָן אַז בִּלְעָם נַאכְט זַיי עֶר הָט גִיט־קִין רְשׁוּת אֲלַיין צוּ מָאן קִין שׁוּם זַאךְ . וַוי בִּלָק הָט גְּזָעהָן אַז עֶר אִיז גִיט אִין זַיין רְשׁוּת צוּ זָאגֶן וָום עֶר וִיל . הָט עֶר שׁוֹן גְּלַאכְט פּוּן אִים אוּג פְּרָעגְט אִים נוּא וָום הָט נָאט גֶּרֶעט מִיט דִיר . וַוי בִּלְעָם הָט גְּזָעהָן אַז בִּלָק לַאכְט • זָאגט עֶר אִים שְׁמַייט אוֹף אִיךְ דַארְף זָאגֶן נָאכְּם רַייד קוּם בִּלָק וּשְׁמַע הַאֲזִינָה עֲדֵי בְּנוֹ בְּצִפּוֹר שְׁמַייט אוֹף בִּלָק אוּג הָער פַּר נָעם מַיינִי רַייד דָר זוּן פּוּן צִפּוֹר • דִיא בַּייכִי בִּלָק מִיט בִּלְעָם הָאבֶּן גְּזָאגְט אַז זַיי זָענִין גֶּרֶעכֶּר פַּר זַיי־עֶרִי פָאטֶּרָם . אַז וַויא דָר פָאטֶּר וָואלְט גְּוועלְט אַזוֹי בַּיי אִים לא אִישׁ אל וִיכזב נָאט אִיז גִיט אַז וַויא אַמֶּעְנְטְשׁ וָום עֶר זָאל לַייגֶן . דָר כִּנְהָג פּוּן אַמֶּעְנְטְשׁ עֶר קוּמְט זִיךְ גוּטֶע דֶערַיין . דָער נָאךְ אַז עֶר קְרִיגְט בֶּעֶרֶי וַואכְּסְט עֶר דִי עֶרְשְׁטִי צַוועק . אָבֶּר נָאט אִיז גִיט אַזוֹי עֶר וִועט גִיט לַייקְענִין דִי שְׁבוּעָה צוּ זַיי־עֶרִי עֶלְטֶרִין הַהוּא אִיתּוֹ וְלא כֵּשָׁה עֶר נָאכְּט אוֹף זַיי שֶׁלֶעכְּטִיכְּם אַז זַיי פַּר זִיכְּרִיגֶן אוּג הָער נָאךְ טוּעֶן זַיי תְּשׁוּבָה טוּט עֶר נִיט דָם וָום עֶר הָט גְּוואלְט טוֹעֶן . אַז וַויא מִיר גְּפִינֶן עִם שְׁמַייט זוּבַח לֵאלֹהִים יָחֳרָם דָר וָום שֶׁעכְּט צוּ דָר עוֹ־רֶךְ עֶר פַּר וִויסְט וָועֶן . פּוּן דֶעכְּט וָועֶן אַז זַיי הָאבֶּן גְּמַאכְּט דֶעם עֶגֶל הָאבֶּן גְּטָאן הְּשׁוּבָה אִיז אַלֶּעם בְּטֵל גְּווארִין . עִם שְׁמַייט וְנִחַם יְיָ עַל הָרָעָה נָאכְּט הָט חֲרָטָה גְּהָאט אוֹף דָעם שֶׁלֶעכְּטֶם וָום עֶר הָט גְּוואכְּט צוּ מָאן זַיין פָּאלְק . אוּג אַז גְּפִינֶן כִּיר בַּיי יְכָנְיָה מֶלֶךְ יְהוּדָה אִיז גְּוועֶן אַבְּיָרָה כּוּן נָאט אַז עִם וָועט פּוּן אִים גִיט בְּלַייבֶּן־קִין אִיבֶּר בְּלַייבּוּנְג . אוּג דָר נָאךְ אַז עֶר הָט גְּטָאן הְּשׁוּבָה אִיז פַּר קֶערְט גְּווארִין אִיז נְבְּלַייבֶּן פּוּן אִים דָר צַדִּיק זְרוּבָּבֶל אוּג נָאט הָט מִיט אִים גֶּרֶעט פְּיל זָאגֶן . אוּג אַז גְּפִינֶן כִּיר בַּייא דִיא מֶעְנְטְשֶׁן פּוּן עֲנָתוֹת אוּג דָער שְׁמַייט אוּג דָער נָאךְ אַז זַיי הָאבֶּן נְמַאכְּט הְּשׁוּבָה אִיבֶּר בְּלַייבּוּנְג וָועט גִיט זַיין צוּ דִיא מֶעְנְטְשֶׁן פּוּן עֲנָתוֹת זָענִין גְּוועֶן הִנְגֶּרֶעט מִיט אַכְט אוּג שְׁמַייט אַנְשֵׁי עֲנָתוֹת מֵאָה וְעֶשְׂרִים וּשְׁמוֹנָה דִיא מֶעְנְטְשֶׁן פּוּן עֲנָתוֹת זָענִין גְּוועֶן הִנְגֶּרֶעט מִיט אַכְט אוּג צְוואנְצִיג מִשְׁפָּחוֹת לא חֲבִים אֶלָּן בִּיקְּצֵר זָאגְט בִּלְעָם גָאט קוּקְט גִיט אוֹף דִיא עֲבֵירוֹת פּוּן יוּדֶן . עֶר קוּקְט נָאר אִין זַיי־עֶרִי זְכוּתִים אוּג מַצוֹת אוּג מַעֲשִׂים טוֹבִים דוּ זָאגְט אִיךְ זָאל שׁוֹעֶלְטֶן דִי קִינְדֶר פּוּן יַעֲקֹב . אַוועֶן זַיי נָארְטֶן וָום הָט אַשׁוּר קֶאן־קִין נֵנֶב גִיט צַרייֶן גִיין נָאר אַז דָר שׁוֹמֵר וָועֶרְט אִנְטְשְׁלָאפֶן . אֲבֶּר דִי קִינְדֶר פּוּן יַעֲקֹב זַיי־עֶר הִיטֶר אִיז גָאט אוּג עֶם שְׁמַייט הִנֵּה לא יָנוּם וְלא יִישָׁן שׁוֹמֵר יִשְׂרָאֵל דָער הִיטֶר פּוּן יוּדֶן מוּט גִיט דְרִיכְּלֶן אוּג גִיט שְׁלָאפֶן . הָט בִּלָק גְּזָאגְט הַייגְט קָאנְטְשׁ זַייא גִיט שְׁעלְטֶן וַוייל מֹשֶׁה בֶּיגְנוּ אִיז יַעֲבִין זַייא . קוּק נָאר אוֹף שְׁפֶּעטֶר נָאךְ אִים וָועֶר וָועט זַיין מָאכְּט וָועכְּט שְׁעלְטֶן אוֹף שְׁפֶּעכְּ־ . הָט בִּלָק גְּזָאגְט אִיךְ זָעה אַז יְהוֹשֻׁעַ בִּן נוּן אִיז אוֹךְ אַזוֹ אַלְוועֶרְ טְכִיכְּ־ וַוי מֹשֶׁה כֶּבְּינוּ

מלך בו תוקע ומריע ומפיק חומה . אל מוציאו ממצרים אמרת לי עם יצא ממזרים מעצמן ואינו כן אלא הוא הוציאם . כתועפות ראם לו כך היא מדתו חטאו קמעה הורידם בעוף שנא' (תהלים ס) אפרים בעוף יתעופף כבודם . זכו מעלין ומרוממין שנא' (ישעיה ס) מי אלה כעב תעופינה . כי לא נחש ביעקב ולא קסם בישראל הרי את מחזור מנחש ומקסם באיזה מקום יכשלו בהם והם אינן עושין כן אלא כשהם צריכין להלחם בשונא עומד כהן גדול ולובש אורים ותומים ונשאלים בהקב"ה וכל שאר הגוים מקסמים ומנחשים ואלו מבדין אותן בתשובה ומבטלין קוסמיהן דכתיב (תהלים מד) מפר אותות בדים וקוסמים יהולל . כעת יאמר ליעקב ולישראל ראתה עינו שישראל יושבין לפני הקב"ה כתלמיד לפני רבו לע"ל ושואלין ממנו כל פרשה ופרשה למה נכתבה. וכה"א (ישעיה נג) כי לישובים לפני ה' יהיה סחרה לאכול לשבעה ולמכסה עתיק . ואומר (תהלים ל) ולא יכנף עוד מוריך והיו עיניך ראות את מוריך . ומלה"ש שואלים אותן מה הורה לכם הקב"ה . לפי שאינן יכולין ליבנם למחיצתן. שנא' כעת יאמר ליעקב ולישראל מה פעל אל . הן עם כלביא יקום וכארי יתנשא אין אומה בעולם כיוצא בהן . הרי הן ישנים מן התורה ומן המצות . עמדו משנתן עומדים כאריות חוטפים קריאת שמע ומפליכים להקב"ה נעשין אריות מפליגין לדרך ארץ למשא ומתן . אם נתקל אחד בכלום או אם מחבלין באו ליגע באחד מהם ממליך להקב"ה לא ישכב עד יאכל טרף כשהוא אומר ה' אחד נאכלין המחבלין מפניו . מלחשין אחריו בשבמל"ו וברוחין והוא נסמך בזכות ק"ש משומרי היום לשומרי הלילה . וכשבא לישן מפקיד רוחו ביד הקב"ה ואומר בידך אפקיד רוחי וכשנוער

עץ יוסף ממלין

וכרכם וכלקוט גרכו שמממן : [תוקע ומריע ומפיל בחומה] . ממתן כו'] . דרשו ז"ל מקרא זה על קיום כמות ע"ד כוי עז ככמך וזה כיה כיריתו : [קמעה כורידם כעוף] . פי' כשחוטאין הוא מורידן לך קמעה כעוף המעופף מעט מן כארץ : [אבל כשזכו מעלן ומרוממין עד כעב] . לפי שמיה טוסה מכובה ממדת פורעניות (י"מ) ודרש כתועפות לשון עוף ישופך ורחם"ל רכ וגבוה (מ"כ) : ויפרחל עופרין הקכמים שלכם לשוח ולפקר : [ומה"ת מלין חותן ומלחמין מחכיו] . פי' כמזיקין עוכין מחכיו כשבמל"ו : [משומרי מס כוכב] כל"ל : [כן עם כלביא יקום וכארי יתנשא כו' עמדו כיום נשומרי כלילה] . פי' מלאכים כשומרים לוחנו כיום מוסרין לחנו

יְיָ אֱלֹהָיו עִמּוֹ וּתְרוּעַת מֶלֶךְ בּוֹ נָאט אִיז טִיט אִים אוּג מַאכָן אַתְּקִיעָה טִיט אַתְּרוּעָה פַּאלָן אַיין דִיא מוֹעֲרִין פּוּן יְרִיחוֹ אַל מוֹצִיאָם כִּיכְּרִים נָאט הָט זַיי אַרוֹם גנוּמֶן פּוּן מִצְרַיִם דוּ הָאסְט מִיר גָּזָאגְט זַיי זָענֶן אַלֶיין אַרוֹם גנאנגֶן . נָאר נָאט הָט זַיי אַרוֹם גְצוּגֶן כְּתוֹעֲפוֹת רְאֵם לוֹ אַזוֹ אִיז נָאסְט שְׁטַיִיגֶר אַז זַיי זִינְדִיגֶן אֲפִילוּ אֲבִיכָּל כַּאסְט עֶר זַיִיא נִידְרִיג וְוִיא אַעוֹף אָבֶּר אַז זַיִיא זָענֶן וְוֶערְט הַייבְּט עֶר זַיִיא אוֹף אַזוֹ וְוִיא דִיא וָואלְקֶנְם . עִם שְׁטַיִיט כִּי אֵלֶה כְּעב תְּעוּפֶינָה וָוער זָענֶן דָם וָואס פְּלִיעֶן אִין דֶר הוֹיךְ וְוִיא דִיא וָואלְקֶנְם כִּי לֹא נַחַשׁ בְּיַעֲקב דוּ הָאסְט שׁוֹן פִּיל מָאל גְּפְרוּבְט טִיט דֶעם בִּישׁוּף וְוִיא אַזוֹ צוּ מַאכָן שְׁטְרוֹבְלִין דִי יוּדֶן אוֹף זַיִיא אִין אָבֶּר נִיט שׁוֹטְ קֵין שׁוּם כִּישׁוּף . זַיִיעֶר מְנַהֵג אִיז נִיט טִיט כִּישׁוּף נָאר אַז זַיִיא דַארְפֶּן מִלְחָמָה הַאלְטֶן טִיט אַשׁוֹנֵא שְׁטֶעלְט זִיךְ דֶער כֹּהֵן גָּדוֹל אוּג טוּט אָן דֶעם אוּרִים וְתוּמִים אוּג פְּרָעגֶן בֵּיי נָאט . אוּג אַלֵי כֶּעלֶכֶר וָום מַאכָן כִּישׁוּף אוּג נָאךְ אַזוֹנִי זַאכֶן הָאבֶּן זַיי דֶער פַּר קֵין מוֹרָא נִיט . זַיִיא מַאכֶן דָם אַלֶעם פַּר לַיְיגְנְט זַיי טָאנֶן תְּשׁוּבָה צוּ נָאט אִיז עֶר מְבַטֵּל דֶעם כִּישׁוּף . עִם שְׁטַיִיט בַּפֶּר אוֹתוֹת בַּדִּים נָאט טוּט פַּר שְׁטֶערֶן דִי צַייכֶנְם פּוּן דִיא לַיְינִנְטֶי זַאכֶן אוּג דִיא וָואס מַאכֶערְם טוּט עֶר פַּר נַאריֶשׁן כְּעֵת יֵאָמֵר לְיַעֲקב וּלְיִשְׂרָאֵל בְּלָעֶם הָט גְּזָעהֶן אַז דִיא יוּדֶן וָועלֶן לֶעֶתִיד לָבוֹא זִיצֶן פַּר נָאט אָזוֹ וִוי אַהֲלָמִיד זִיצְט פַּר דֶעם רַבִּין . אוּג וָועלֶן פְּרָעגֶן פּוּן אִים אִיטְלִיכֶע שְׁרֵשָׁה פּוּן דֶר תּוֹרָה עֶר זָאל לֶעֶרנֶן טִיט זַייא . עִם שְׁטַיִיט וְהָיָה עֵינֶיךָ רוֹאוֹת אֶת מוֹרֶיךָ דַיינֶי אוֹגֶן וָועלֶן זָאגֶן דַיין לֶעֶרֶר . נָאט טַיִיט מֶען נָאט וָועט לֶעֶרנֶן טִיט זַיי תּוֹרָה . אוּג מַלְאָכִים וָועלֶן פְּרָעגֶן בֵּיי יוּדֶן וָואס הָט אַיךְ נָאט גְּלֶעֶרנְט . וָוארוּם דִי מַלְאָכִים וָועלֶן נִיט קֶאנֶן גַיין אַרַיין גַיין אִין זַייעֶר מְחִיצָה . עִם שְׁטַיִיט כְּעֵת יֵאָמֵר לְיַעֲקב וּלְיִשְׂרָאֵל כַּה פְּעַל אֵל עִם וָועט זַיין אַצַייט אַז מַלְאָכִים וָועלֶן פְּרָעגֶן דִי יוּדֶן וָואס הָאט נָאט גְּוָועלְקְט קֵן טֶם כְּלָבִיא יָקוּם וְכַאֲרִי יִתְנַשֵּׂא דִי יוּדֶן אַזוֹ וִויא אַלֶייב טוּט עֶר אוֹף שְׁטַיִין . אוּג אַזוֹ וִויא אַלֶייב טוּט עֶר זִיךְ אוֹף הַייבֶּן . עִם אִיז נִיט דָא אַזוֹ אִין אוּמָה וִוי דִי יוּדֶן זָענֶן זַיי לַיְיגֶן זִיךְ שְׁלָאפֶן אוּג נְשׁוּוִינְט שְׁטַיִיעֶן זַיִיא אוֹף וִוי דִי לַייבֶן אוּג מַאכֶן לַיְיעֶנֶן קְרִיאַת שְׁמַע טִיט דַאוְוִינֶן אוּג מַאכֶן קִינְגֶן נָאט בְּרוּךְ הוּא . נָאךְ דֶעם דַאוְוִינֶן אַזוֹ וִוי לַייבֶן גַיין זַיי אִין נָאט טָאן זַייעֶר עֶסֶק אוּג הָאנְדְלֶן בֶּאֱמוּנָה אוֹב אַייגֶר וָועלְט אִין עֶפֶּס גְּשֶׁטְרוֹבְלְט אָדֶר כְּחַבְּלִים רִיכֶּן אֶן עֶסֶן אַיינֶם טוּט עֶר צוּ נָאט בַּאלָד בֶּעמֶן אוּג וָועלְט נִיצוֹל פּוּן גֵּיהִנֹּם לֹא יִשְׁכַּב עַד יֹאכַל טֶרֶף עֶר טוּט זִיךְ נִיט לַיְיגֶן שְׁלָאפֶן בִּיז וַואנֶן עֶר פַּר לֶעֶנְט מִיט דֶעם קְרִיאַת שְׁמַע אִיז דִיא מַלְאָכִים וָום הִיכֶּן אִים אַרַאבְצוּ טָאג גִיבֶּן אִים אַיבֶּר צוּ דִיא מַלְאָכִים וָואס זָענֶן מְמוּנֶה אוֹף דֶער נַאכְט זַייא וָאלֶן אִים הִיטֶן . אוּג בְּשַׁעַת עֶר גַייט שְׁלָאפֶן נִיט עֶר בַּאהַאלְטֶן זַיין נְשָׁמָה אִין

ממליך להקב"ה השומרין בלילה מוסרים אותו לשומרי היום שנא (תהלים קכ) נפשי לה' משומרים הבוקר שומרים לבקר לכן בלעם אומר אין אומה כזו. ודם חללים ישתה נתנבא שאין מת עד שיתן נקמה בו ובחמשת מלכי מדין שנא' לא ישכב עד יאכל טרף זה בלעם ודם חללים אלו מלכי מדין שנא' (במדבר לא) ואת מלכי מדין הרגו על חלליהם. וכלי הקדש זה הציץ שכתוב בו קדש לה'. וחצוצרות התרועה בידו אמר להם משה לישראל בלעם הרשע עושה לכם כשפים ופורח ומפריח לחמשת המלכים הראו לו את הציץ שמו של הקב"ה גלוף עליו והן נופלין לפניכם. תדע שכן כתיב ואת מלכי מדין הרגו על חלליהם ואת בלעם בן בעור מה בקש אותו רשע עם מלכי מדין לא כך כתיב ויקם בלעם וילך וישב למקומו. אלא כיון ששמע שנפלו בעצתו כ"ד אלף חזר ליטול מהן שכרו לכך כתיב ואת בלעם בן בעור עם חמשת מלכי מדין:

וישא משלו ויאמר. (טו) ילמדנו רבינו מי שאכל ולא נטל ידיו מה יהא חייב. כך שנו רבותינו נטילת ידים לפני המזון רשות לאחר המזון חובה. מעשה בחנוני מישראל שהיה מבשל בשר טהור ובשר חזיר ומוכר שלא ירגישו בו שהוא יהודי. וכך היה מנהגו כל מי שנכנס לחנותו ולא נטל ידיו יודע היה שהוא נכרי ונותן לפניו בשר חזיר כל מי שנוטל ידיו ומברך יודע שהוא יהודי ומאכילו בשר טהור פעם אחת נכנס יהודי לאכול שם ולא נטל ידיו היה סבור בו שהוא

נכרי

עין יהסף

גלוף

נָאשם הָאִנד. אוג זָאגט דָעם פָּסוק בְּדֶרֶךְ נִיפְקִיד רוּחִי אִין זַיין הָאנד גִיב אִיךְ צוּ בְּאהאלְטֶן מַיין נְשָׁמָה. אוג אִיר עָר מאפְּט זִיךְ אוֹף מַאכְט עָר בְּאלְד קִינִיגְן נָאט אוֹף זִיךְ. אוג דִיא מַלְאָכִים פוּן בַּייא נַאכְט גִיבֶּן אִים אִיבֶּר צוּ דִי מַלְאָכִים וָוס זָענִין מְטוּנָה אוֹפִין טָאג. עָם שְׁטַייט נפשי לאדני משומרים לבוקר דָוִד הַמֶּלֶךְ זָאגט מַיין נֶפֶשׁ הָאפְּט צוּ נָאט אזו וויא דִי מַלְאָכִים וָוס הָאפְּן צוּם טָאג דְרוּם הָט בִּלְעָם נִזָאגְט עָם אִיז נִיט דָא אזו אַאוְטָה וויִ דִי יוּדֶן זָענִין דָם חֲלָלִים יִשְׁתֶּה בְּלוּט פוּן דִיא גַהאַרְגִיתִי טוּט עָר טְרוּנְקֶן דָא הָט עָר גָזָאגְט בְּיאוֹת אז מֹשֶׁה רַבֵּינוּ וָועט נִיט שְׁטַארְבֶּן בִּיז וַאנֶן עָר וָועט זִיךְ נוֹקם זַיין אִים אוג אִין דִיא פִּינְף מַלְכִים פוּן מִדְיָן עָם שְׁטַייט לא יִשְׁכַּב עד יאכל טרף מֹשֶׁה רַבֵּינוּ וָועט נִיט שְׁטַארְבֶּן בִּיז וַאנֶן עָר וָועט זִיךְ נוֹקם זַיין אִין בִּלְעָם הָרָשָׁע וְדם חֲלָלִים יִשְׁתֶּה אוג בְּלוּט פוּן נִשְׁלָאגְנֶע וָועט עָר מְרוּנְקֶן דָם אִיז דִי פִּינְף מַלְכִים פוּן מִדְיָן. עם שְׁטַייט דִיא מַלְכִים פוּן מִדְיָן הָאבֶּן זַייא גַהאַרְגִית: אוֹף זַייעֲרֵי נִשְׁלָאגְנֶע. בְּשַׁעַת פְּגָרָם אִיז גִנָאגְנֶן מַלְחָמָה הָאלְטֶן אוֹף מִדְיָן שְׁטַייט וּכְלֵי הקדש עָר הָט מִיט נִזוּן אִין דָעם מִלְחָמָה דָעם צַיץ וָום דָר כֹּהֵן אִיז גִנָאגְנֶן אֶן נִטָאן אוֹפִין שְׁטֶעְרְן. אוֹף דָעם צַיץ אִיז נִזוּן אִין דָעם מִלְחָמָה דָעם צַיץ וָום דָר כֹּהֵן אִיז גִנָאגְנֶן אֶן נִטָאן אוֹפִין שְׁטֶעְרְן. אוֹף דָעם צַיץ אִיז נִזוּן נִשְׁרֵי בְּעֵן קדש לי הַיילִיג צוּ נָאט וַחֲצוֹצְרוֹת הַתְּרוּעָה בְּידוֹ אוג טְרוּמְייטֶן פוּן שָׁאלוּנְג אִין זַיין הָאנד. מֹשֶׁה רַבֵּינוּ הָט זַיי גִזָאגְט אִיר זָאלְט וויסֶן אז בִּלְעָם הָרָשָׁע מַאכְט כִּישׁוּף אוג פְּלֶעְט אִין דֶר הוֹף אוג עָר וָועט דִיא פִּינְף כְּלֵכִים פוּן מִדְיָן אִיךְ אז מַאכֶּן זָאלְן פְּלֶעְן אִין דֶער הַיִיךְ זָאלְט אִיר נִיטֶן פַּר זַייא דָעם צַיץ מִיט דָעם הַמְפּוֹרָש וְועלְן זַיי בְּאלְד אַרָאפּ אוֹף דֶר עֶרְד. דְרוּם זָאגט דָער פְּסוּק וְאֵת מַלְכֵי מִדְיָן הרגו על חלליהם דִי כְּלֵכִים פוּן מִדְיָן הָאבֶּן דִי יוּדֶן גַהאַרְגִית בְּשַׁעַת זַיי זָענִין אַרָאפּ גִפָאלְן פוּן אוֹבְן אוֹף דִי גַהאַרְגִיתִי וָום זָענִין אוֹף דֶר עֶרְד גְלֶעְגִין. אוג אזו בְּלָעָם עָר אִיז אַרָאפּ גִפָאלְן אוֹף דִי גַהאַרְגִיתִי. אוג וויא אזו קוּמְט בְּלָעָם צוּ זַיין אִין מִדְיָן עָם שְׁטַייט רָאךְ וַיֵּלֶךְ וַיָּשָׁב לִמְקוֹמוֹ בְּלָעָם אִיז גַנָאגְנֶן אַהֵיים וְוִי קוּמְט עָר צוּ זַיין אִין מִדְיָן אוג דָארְטֶן גַהאַרְגִית וְוערִין. דָעָר תֵּירוּץ אִיז וויא בְּלָעָם הָאט גֶהערְט אז פוּן זַיין עֲצָה אִיז גַפָאלְן פִּיר אוג צְוַואַנְצִיג טוֹזֶנְט יוּדֶן אִיז עָר גַנָאגְנֶן קֵיין מִדְיָן אֶפּ עָעמִין גְצָאלְט פַּר דֶר עֲצָה הָאבֶּן אִים דִיא יוּדֶן דָארְטֶן גִפִּינְן אוג הָאבֶּן אִים גַהַארְגִית. וישא משלו ויאמר דִיא תַּלְמִידִים פוּן רַבִּי תַּנְחוּמָא הָאבֶּן אִים גִפְרָעְגְט שָׁעִן אַיינֶר הָאט גְגְלאשְׁן אום גְנוֹאשְׁן וָום אִיז עָר חַיָּב דֶר פַּר הָט עָר זַיי גְזָאגְט. דִי חֲכָמִים זָאגֶן אז מַיִם אַחֲרוֹנִים אִיז נָאךְ בֵּאר פוּן מַיִם רִאשוֹנִים מִעַן זָאל זִיךְ נִאשֶׁן צום עָסֶן. אָבֶּר מַיִם אַחֲרוֹנִים נָאךְ דָעם עָסֶן צוּ מַיִם רִאשוֹנִים אִיז נָאר אַמַצָוה מִעַן זָאל זִיךְ נִאשֶׁן צום עָסֶן. אָבֶּר מַיִם אַחֲרוֹנִים נָאךְ דָעם עָסֶן צוּ נָאשְׁן דִיא הָעֶנְד אִיז אַנְרוֹכָר חוֹב. מַעֲשֶׂה עָם אִיז גְוֶעזֶן אַקְרֶעכְט פְּלֶעְגְט אָקֶרְעכְט בְּשֶׁר פְּלֶעְגְן קוּקֶן בְּשֶׁרִי פְּלֶייש. אוג גוּיִם פְּלֶעְגְן קוּקֶן טְרֵיפָה פְּלֶייש. אוג דְרוּם הָט עָר גְקָאכְט חֲזִיר פְּלֶייש אוג פַּאר קוּפְט גוּיִם מֵעַן זָאל נִיט וויסֶן אז עָר אִיז אַיהוּדִי הָאט מֵעַן גַמֵיינְט דָר קֶרְעכְט אִיז אַגוּי. נָאר עָר הָט גַהאט אַסְיָקָן אז דָר וָום הָט זִיךְ גְוואשֶׁן צום עָסֶן הָט עָר שוֹן גְוויסְט אז עָר אִיז אַיהוּדִי פְּלֶעְגְט עָר אִים גְעבֶּן בְּשָׂרִי פְּלֶייש. אוג דָער וָום הָט זִיךְ נִיט גְוואשֶׁן

נכרי נתן לפניו בשר חזיר . אכל ולא ברך . בא לעשות חשבון על הפת ועל הבשר ובשר חזיר נמכר ביוקר א"ל יש לי עליך כך וכך מן בשר שאכלת שחתיכה נמכר עשרה מנה . א"ל אתמול אכלתי אותה בשמנה היום אתה רוצה ממני עשרה . א"ל זו שאכלת היום של חזיר היא . כיון שא"ל כך עמדו שערותיו נבהל ונחפז . א"ל בצנעה יהודי אני ונתת לי בשר חזיר . א"ל היפח רוחך כשראיתי שאכלת בלא נטילת ידים ובלא ברכה הייתי סבור שאתה נכרי . מכאן שנו חכמים מים הראשונים האבילו בשר חזיר . מים אחרונים הרגו את הנפש . מעשה באדם אחד שאכל קטניות ולא נטל ידיו ירד לשוק וידיו ממונפות מן הקטניות . ראה אותו חברו הלך ואמר לאשתו אמר לי בעלך סימן שאכל עכשיו קטניות שגרי לו אותה טבעת . נתנה לו . אחר שעה בא בעלה אמר לה היכן הטבעה. א"ל בא פלוני בסימנים שלך ונתתי לו . נתמלא חמה עליה והרגה . לפיכך אמרו חז"ל כל מי שאינו נוטל ידיו אחר המזון כאילו הורג נפש . לכך הזהיר הקב"ה את ישראל שלא לפשוע אפילו במצות קלות שנא' (דברים לב) כי לא דבר רק הוא מכם . אפי' דבר מצוה שאתה רואה אותה ויקה וקלה בה חיים ואריכות ימים דכתיב (שם) ובדבר הזה תאריכו ימים על האדמה . אמר הקב"ה לישראל אם שמרתם מצותי אני מפיל שונאיכם לפניכם שנא' (תהלים פא) לו עמי שומע לי ישראל בדרכי יהלכו כמעט וגו' . כיון שראה בלעם היאך ישראל משמרין את המצות הקלות אמר מי יוכל לקלל את אלו שהן משמרין מצותיו של הקב"ה ושמו נלוה בהן ה' אלהיו עמו המקללו מקלל לעצמו שמו משותף בהן . התחיל הופך למשלים שנא' וישא משלו . זשה"כ (משלי כו) מברך רעהו בקול גדול בבקר השכם קללה תחשב לו.כשבא בלעם לקלל את ישראל עיקם הקב"ה את לשונו והתחיל

לברך

עין יוסף

[גלוף]. פי' תקוק: [שכתו מתוקף כהן] • כ"ל שנקראים ישראל ויש כהן שם שלא כ:ל' כשדר כמדבר סי' ע"ש מ"ש:

מכתרים

צום עסין הט ער אים גנעבין טריפה פלייש . האט זיך נטראפן איהודי איז נקומן עסין אוג הט זיך ניט נוואשן דיא הענד הט ער אים גנעבין חזיר פלייש צו עסין . הט ער אפ גנעסן אוג ניט נבענשט . נאך דעם עסין פרעגט ער ווס קומט בייו מיר גלעט • מאכט אים דר קרעכר אראבנוגנ פון ברוט אוג פון פלייש טרעפט אן אזו פיל . פרעגט ער אים נעכטין האב איך בייא דיר אוך גגעסן ברוט מיט פלייש האסטו מיר עפים גרעכינט ויינינגר ווי היינט . ענפערט ער אים נעבטין איז גוטן אנדר פלייש אוג היינט איז חזיר פלייש קאסט עפים טייערר . ויא דר הט דר העדט דם ואדט חזיר . איז ער זייער דר שראקין גנואר אוג ואגט אים שמילע רייד איך בין איהודי האסטו מיר גגעבין חזיר פלייש . ואגט אים דר קרעטר זאל דיר נשוואלין ווערן דיין בוך ווס בין איך שולדיג איך האב גזעהן דיא עסט אום גוואשן אוג האסט ניט נמאכט קיין ברכה האב איך בימט אגוי . פון דאנן האבן דיא חכמים נזאגט אז דיא ואשר ווס מען ואשט זיך צום עסין דארף מען זיין זייער גיהיט ואורום עס איז ארום נקומן דער פון אז איהודי האט גגעסין חזיר פלייש . אוך דארף מען זיין זייער גיהיט מיט מים אחרונים דם הייסט נאך עסין דיא העגט וייל עס הט זיך נטראפן אסטשה זייער האט גגעסין ארבים אוג הט ניט גוואשן קיין מים אחרונים . איז ער גנאנגן אין מארק אוג זייני העגד ועגין גוען פון ארבים ניט אפ נוואשן . הט אייגר דר קאגט אין די העגד אז ער הט גגעסין אין דעם היים ארבים איז ער גנאנגן צו אים אהיים אוג ואגט דר וויב דיין מאן הט נשוקט דו ואלסט דעם פינגרל דעם נוטען מיר געבין אסיקן ער הט גגעסין הייגט ארבים הט זיא אים גגעבין דם פינגערל . שפעטר קומט דער מאן אהיים פרעגט ער איר ויא איז דער פינגערל ואגט זיא יענר איז נקומן מיט אסיקן האב איך אים גגעבין אז איז ער אין בעם גוואר אוג הט דאס וויב גהארניט דרום דארף מען זיין גיהיט אין מים אחרונים . אוג נאט ואגט צו דיא יודן איר ואלט זיין זייער גיהיט אפילו אין דיא גרינגע מצות . עס שמייט כי לא דבר ריק הוא מכם אפילו דיא מצוה ווס דיר דאכט זיך זיא איז לעהר אוג גרינג ואלסטו ניקן אז זיא דר לענגערט דיין לעבין עם שמייט ובדבר הזה תאריכו ימים על האדמה מיט דער ואך ווס דוא ועסט היטן די מצות ועסטו דר לענגערין דייני טעג . אוג נאט ואגט צו דיא יודן אב איר ועט היטן כיני מצות ועל איך מאכן פאלן אייערי שונאים פר אייך . עס שמייט לו עמי שומע לי בזמן אויבים אכניע ועין כיין פאלק ואלטן צו הערין צו מיר ואלט איך אקלייני צייט זייערי פיינט איין נבוגן . ווי בלעם הט גזעהן ווי אזו יודן היטן די מצות אפילו דיא גרינגע הט ער נאגט ועור קאן זיי שעלטין אז זייא היטן די מצות פון נאט . אוג נאטס נאמן איז גקריצט אין זייער נאמן יי אלהיו עמו נאט זיין נאט איז מיט אים אוג זיין נאמן איז בשותפות מיט זייער נאמן . הט ער אן נהובן צו ואגין משלים . עם שמייט וישא משלו דם ואגט דר פסוק מבדך בשהו בקול גדול דער ווס בענטשט זיין חבר מיט אנדרם קיל אין דר פריא ועורט גרכינט אזו ווי ער שעלט אים . ואורום אזו ווי מען טאי ניט שענדן דעם חבר אזו טאר מען ניט לובן צו פיל . אוג בשעת בלעם איז גקומן שעלטין דיא יודן הט אים

נאט

לברך (דברים כג) ולא אבה ה' אלהיך לשמוע אל בלעם ויהפוך ה' אלהיך לך את הקללה לברכה. נתו הקב"ה כח בקולו וקולו הולך בסוף העולם ועד סופו כדי שישמעו האומות שהוא מברכן. על בלעם נאמר מברך רעהו בקול גדול וגו' שנ' לכה איעצך והרג כ"ד אלף אין קללה כזו:

ויישב ישראל בשטים. (מז) ילמדנו רבינו בזכות כמה דברים נגאלו ישראל ממצרים. כך שנו רבותינו בזכות ד' דברים שלא שנו את שמותם. ול"ש את לשונם. ולא גלו מסתרים שלהם. ולא נפרצו בעריות. ל"ש שמותם שראובן ושמעון ירדו וראובן ושמעון עלו. ל"ש את לשונם שנא' (במדבר מה) כי פי המדבר אליכם שהיו מספרין בלה"ק לא גלו מסתרין שלהן שנא' (שמות כ) ושאלה אשה משכנתה והיה הדבר הזה מופקר אצלם י"ב חדש ולא גלה אחד מהן למצריים. לא פרצו בעריות שכך כתיב (ויק' ד) גן נעול אחותי כלה אלו הזכרים גן נעול מעין חתום אלו הבתולות. תדע לך שהרי אחת היתה ומפרסמה הכתוב שנא' (ויקרא כד) ויצא בן אשה ישראלית וגו' וכל אותן מ' שנה שהיו במדבר לא סרחו בעבירה עד שבאו לשטים לפיכך כתיב וישב ישראל בשטים שמים שעשו שמות שנא' (משלי ו) נואף אשה חסר לב:

(יז) **ויחל** העם לזנות. יש מעינות שמגדלין גבורים ויש שמגדלין חלשים ויש מגדלות נאים ויש מכוערים ויש צנועין ויש שטופין בזמה ומעין שטים של זנות היה והוא הי' בשקה סדום

עין יוסף

(עז) **מסתרים** פי' סודות ודברי כתרי. [ג"ם שנו שמותן שכתובין וכמ"ש רבינו גן נעול: [תו הזכרים כו"ן]. ע' מקומות כל"ל כו']. וכדלעיתא דמכילתא ומעין שלנו פי' סתום. כך מיי' שם. כמו שמייחסין מיכידהן שנאמר בתוכן שמעון לוי ויהודה. כך מיי' שם. נצעליהן שנאמר ויתילדו על משפחותם לבית אבותם וגו' ולשון כמלאך הגואל: מותי וכו' [כי פי המדבר אליכם]. ע' כוי"ר פ' ל"ב

וכמ"ש רבינו גן נעול: [תו הזכרים כו"ן]. ע' מקומות כל"ל כו']. וכדלעיתא דמכילתא ומעין שלנו פי' סתום. כך מיי' שם. [ג"ם שכתבו בעבילכם]. פי' ג"ם תחטא בזנות עד שכתבו לפטים שכתוב מקום שמות. כ"ל שכמקום כיס גורס שכתבו שמות כדלמכ' בשמות שכתוב על שטים של זנות כיס. ולפיכך כתיב וישב ישראל בשטים וגו' ויחל העם לזנות:

ונדעה

מרום . אתה מוצא שאמרו איה האנשים וגו' הוציאם אלינו ונדעה אותם (בראשית יח) ולפי שנתקלל אותו מעין עתיד הקב"ה ליבשו שנא' (יואל ד) ומעין מבית ה' יצא והשקה את נחל השטים . וכן את מוצא מימות אברהם לא נפרץ אחד מהם בזנות . כיון שבאו לשטים ושתו מימיו נפרצו בזנות שנא' ויחל העם לזנות . בא וראה מה כתיב ביציאתן ממצרים דבר אל בני ישראל וישובו ויחנו לפני פי החירות (שמות יד) מהו פי החירת מקום קבוע לזנות היה ולפי שהצניעו עצמן ביציאתן ממצרים נקרא פי החירות . ואלו על שהפקירו עצמן לנשים כתיב בהם ויחל העם לזנות אל בנות מואב . ויחל העם כ"מ שנא' העם לשון נבאי הוא וכ"מ שנא' ישראל לשון שבח הוא . ויהי העם כמתאוננים (במדבר יא) וידבר העם באלהים (שם כא) ויבכו העם (שם יד) וירא משה את העם כי פרוץ הוא (שמות לב) ויקהל העם על אהרן (שם) ויחל העם זרוק מטה באויר אעיקרו נופל מי שפתח בזנות התחלה השלים לבסוף אמותיהן התחילו בזנות ותאמר הבכירה אל הצעירה לכה נשקה את אבינו וגו' ויהי ממחרת ותאמר הבכירה אל הצעירה וגו' (בראשית יט) למדה אחותה לפיכך חשב הכתוב הצעירה ולא פירשה אלא ותשכב עמו . ובגדולה כתיב ותשכב את אביה . אותה שפחתה בזנות תחלה השלימו בנותיה אחריה שנא' ויחל העם לזנות אל בנות מואב :

(יח) **ותקראנה** לעם לזבחי אלהיהן . שהלכו בעצה בלעם שנא' (במדבר לג) הן הנה היו לבני ישראל בדבר בלעם וגו' עשו להם קלעים והושיב בהן זונות ובידיהם כל כלי חמדה והיתה זקנה מסרסרת לילדה שהיתה בפנים מן החנות . בשעה שישראל עוברים לטייל בשוק זקנה אומרת לו בחור אי אתה מבקש כלי פשתן שבאו מבית שאן והיתה מראה לו . זקנה אומרת

עין יוסף

(יח) **ותקראנה** לעם . ופירש"י כמשכב זכור : [עתיד הקב"ה להדשו כדלעיל כלכינו לייבשו] . פי' לייבשו ולמ"כ להדשו כדלעיל כלכינו נחיו ז"ל עתיד הקב"ה לייבשו ולחדשו . וכלכב גרם לייבשו . וכתב כמ"כ שכן גרם כילקוט וכתנחומא שלפנינו וכלכינו נחיי עכ"ל . אבל כילקוט וכלכינו כחיי וכתנחומא שלפנינו כגי' לייבשו : [נקרא פי כחירות] . כי' כלומ כיש שמו כך כדי לכסתיר מעשה כזנות שעליס נקרא חירות מלשון כמ"ש עובדי פסמים וגו' וכוגלו ישראל כהן ובתוך מ' שנה כמדבר

(יט) קלעים . פי' חבנים של קלעים כמו שעושים כשווקים : [פי חתם מבקש כלי פשתן] . לפי שכמלכים כפשתן

נָזוּן דִּי וַאסָר פּוּן סְדוֹם אַוּז וַויא עָם עֶייוִוּט בֵּיי דִּיא אַנְשֵׁי כְדוֹם זַויא הָאבֶּן גְּזָאגְט צוּ לוֹט אֵיה הָאֲנָשִׁים וִי זָענֶן דִּי מַעֲנְטְשֶׁן וָם זָענֶן גְקוּמֶן צוּ דִּיר גֵיב זַיי אֲרוֹס צוּ אוּנְז וָועלֶן מִיר לֵיגֶן בֵּיי זַיי . אוּג וַויל דֶּר קָוואל אִיז פַּר שֶׁאלְטֶן דְּרוּם וָועט אִים נָאט שִׁפָּעטֶר אוֹס טְרֵיקֶנֶן . עָם שְׁטֵייט וְהַשָּׁקָה אֶת נַחַל הַשִּׁטִּים אַקְנָאל וָועט אֲרוֹס פּוּן בִּיהמ"ק אוּג וָועט אֶן טְרִינְקֶן דָּעם קָוואל-פּוּן שִׁטִּים . וָוארוּם נָאט וָועט דָּעם קָוואל אוֹם טְרִינְקְעֶנְען אוּג וָועט אִים אֶן פִּילֶן מִיט אֲנֶדֶר וַואסֶר . אוּג אָז גָּפִינֶן מִיר פּוּן אֲבְרָהָם אָבִינוּ אִיז קַיינֶר פּוּן דִּי יוּדֶן נִיט גָּוֶוען פְּרוּיז אִין זְנוּת בֵּיז וַואנֶן זַיי זָענֶן גְקוּמֶן קֵיין שִׁטִּים אוּג הָאבֶּן גְּטְרוּנְקֶן דִּי וַאסֶר פּוּן דִּי יוּדֶן נִיט גָּוֶוען פְּרוּיז אִין זְנוּת בֵּיז וַואנֶן זַיי זָענֶן גְקוּמֶן קֵיין שִׁטִּים אוּג הָאבֶּן גְּטְרוּנְקֶן מְזֶנֶה זַיין מִיט דִּי טֶעכְטֶר פּוּן מוֹאָב אוּג וַויא עָם שְׁטֵייט הִשָּׁם דָּם פָּאלְק אִיז צוּ שָׁאנְד . אוּג וַויא עָם שְׁטֵייט יִשְׂרָאֵל אִיז צוּם שְׁבַח . עָם שְׁטֵייט וַיְהִי הָעָם מְמָאוְנְנִים דָּם פָּאלְק הָט נְקְלָאגְט וַיִּדַּבֵּר הָעָם בֵּאלֹהִים דָּם שְׁטֵייט יִשְׂרָאֵל אִיז צוּם שְׁבַח . עָם שְׁטֵייט וַיְהִי הָעָם כְּמִתְאוֹנְנִים דָּם פָּאלְק הָט נְקְלָאגְט וַיִּדַּבֵּר הָעָם בֵּאלֹהִים דָּם פָּאלְק הָט עֶרְעֶט אִין גָּאט בֵּיכּוּף הָעָם דָּם פָּאלְק הָט גְּוַוייגְט וַיַּרְא מֹשֶׁה אֶת הָעָם כִּי פָרוּעַ הוּא מֹשֶׁה הָאט גְּזָעהֶן דָּם פָּאלְק הָט עֶרְעֶט אִין גָּאט בֵּיכּוּף הָעָם דָּם פָּאלְק הָט גְּוַוייגְט וַיַּרְא מֹשֶׁה אֶת הָעָם כִּי פָרוּעַ הוּא מֹשֶׁה הָאט גְּזָעהֶן דָּם פָּאלְק זַיי זָענֶן אוֹף גֶּדֶעקְט גְּוואכֶן מִיט זִינְד . שְׁטֵייט אֲלֶעם דָּאס לָשׁוֹן הָעָם וַיָּחֶל הָעָם לִזְנוֹת אֶל בְּנוֹת מוֹאָב דִּי וָועלְט זָאגְט אַוֶוועקְטִיל וַואךְ אַשְׁטֶעקֶן אִין דֶּר לִיפְטֶן פָּאלְט עֶר אַראפּ אוֹף דֶּר עֶרְד דָּם אִיז אַמָּשָׁל . דִּי טֶעכְטֶר פּוּן מוֹאָב וַויל דֶּר אֶן הַייב פּוּן מוֹאָב אִיז גָּוֶוען פּוּן זְנוּת לוֹט הָט מְזֶנֶה גְּוֶוען מִיט דִּי טֶעכְטֶר דְּרוּם אִיז גְּבְלִיבֶן בֵּיי זַיי אֲבֶּער דִּי מַעֲשֶׂה פּוּן זְנוּת . דְּרוּם הָאבֶּן זַיי זִיךְ דָּא אוֹךְ מִפְקִיר גָּוֶוען צוּם זְנוּת אוּג וַויא דֶּארְטֶן בֵּיי לוֹט שְׁטֵייט וַתֵּשְׁכֵּב הַבְּכִירָה אֶל הַצְּעִירָה דִּיא עֶלְטֶערֶי מָאכְטֶר הָט גְּזָאגְט צוּ דֶּר יוּנְגֶערֶי מִיר וָועלֶן אֶן טְרִינְקֶן אוּנְזֶר פָּאטֶר וַויין אוּג מִיר וָועלֶן לֶיגֶן מִיט אִים אוּג אָזוֹ הָט דִּיא עֶלְטֶערֶי נָאטָן . שְׁטֵייט וַיַּשְׁקְיֶן אֶת אֲבִיהֶן יַיִן בַּיִן גְּלֶעגֶנְט כִּיטֶן מָאטֶן לֵיג דוּ הַייגְט מִיט אִים אוּג . אוּג וַויל דִּיא עֶלְטֶערֶי נָאגְט צוּ דֶּר יוּנְגֶערֶי אִיךְ בִּין גְּלֶעגֶנְט כִּיטֶן מָאטֶן לֵיג דוּ הַייגְט מִיט אִים . אוּג וַויל דִּיא עֶלְטֶערֶי הָט גְּלֶעגְנְט דֶּר יוּנְגֶערֶי צוּ זְנוּת דְּרוּם הָט דֶּר פָּטוּק בֵּיי אִיר נִיט גְּשְׁטַעגְט בְּקוּמָהּ אָז זַיי אִיז גְּלֶעגֶן מִיט אִיר פָּאטֶר . אָזוֹ וִוי עָם שְׁטֵייט בֵּייא דֶּר עֶלְטֶערֶר וַתִּשְׁכַּב אֶת אָבִיהָ זַיי אִיז גְּלֶעגֶן מִיט אִיר פָּאטֶר אוּג בֵּיי דֶּר יוּנְגֶערֶר שְׁטֵייט וַתִּשְׁכַּב גַּם זֹאת זַיי אִיז גְּלֶעגֶן מִיט אִים עָם שְׁטֵייט נִיט אֲרוֹס מִיט אִיר פָּאטֶר . אוּג פּוּן דֶּר עֶלְטֶערֶר אִיז אֲרוֹס גְּקוּמֶן מוֹאָב אוּג וַויל זַיי הָט אֶן גְּהוּבֶן מִיט זְנוּת דְּרוּם שְׁטֵייט דָּא אִז דִּיא מֶעכְטֶר פּוּן מוֹאָב הָאבֶּן גְּקוּאנְצְט אוּג הָאבֶּן זִיךְ מַפְקִיר גָּוֶוען צוּם זְנוּת וְהַפְקִירוּהָ לְעֵם לִזְבְּחֵי שֶׁלְהֶם זַיי הָאבֶּן גְּרוּפֶן דָּם פָּאלְק פּוּן יוּדֶן צוּ שֶׁלֶין עָסֶן דָּם שֶׁעכְטוּנְג פּוּן זַיינֶרֶי גָּעטֶר דָּאס זַיי אֲלֶעם גָּוֶוען צוּ דִּי יוּדֶן מִיט דָּר עֲצָה פּוּן בִּלְעָם . זַיי הָאבֶּן גְּמאכְט קְלֵיינֶי הֲדָרִים פּוּן לַאוּוינְט אוּג הָאבֶּן דָּארְטֶן אֲרַיין גְּוואכְט זוֹנוֹת אוּג אִין זַיינֶי הֶעגֶנְד אִיז גָּוֶוען אֲלֵי טַייעֲרֵי כֵּלִים צוּ פֶּר קוּמֶן אוּג אִין דֶּעם חֲדָר אִיז גְּוֶוען

אומרת לו ביוהר וילדה בפחות מכאן ואילך אומרת לו ילדה אתה כבן בית שב ברור לעצמך וצרצור יין עמוני מונח אצלה ועדיין לא נאסר יין של גוים וילדה יוצאה מקושטת ומבוסמת ומפתה אותו ואומרת לו למה אנו אוהבין אתכם ואתם שונאים אותנו טול לך כלי זה חנם הלא כלנו בני איש אחד בני תרח אבי אברהם אין אתם רוצים לאכול מזבחותינו ומבשולינו הרי לך ענלים ותרנגולים שחטו כמצותכם ואכלו מיד משקהו יין ובוער בו השטן והיו משטתה אחריה . וי"א בלעם צוה אותן שלא להשקותם יין שלא ירונו כשהוויי יין אלא כמוזרין כיון שהיה תובעה אמרה שחוט את התרנגול הזה ונבשל ונאכל עמך וברשותך אני כשבא לשחוט אומרת לו איני שומעת עד שתשחטנו לפעור והוא נשטה אחריה ושוחטו לפעור ואוכל עמה ונצמד זו לזו כך כתיב ותקראן לעם ויצמד ישראל לבעל פעור כצמידים האלו . ר' לוי אומר זו היתה קשה משל ענל . דאלו בענל כתיב (במות כח) ויתפרקו כל העם וכאן ויצמד ישראל כצמידים . בענל נפלו בשלשת אלפים וכאן כ"ד אלף :

(יט) **ויאמר** ה' אל משה קח את כל ראשי העם וגו' . ר' יודן אמר ראשי העם תלה על שלא מיחו בבני אדם המיוחדין כשמש . ר' נחמיה אומר לא תלה אלא א"ל הקב"ה למשה הושיב להם ראשי כנהדראות ויהו דנין כל מי שהלך לפעור . א"ל ומי מודיעו . א"ל הקב"ה

עין יוסף

אני

(יט) **ראשי** כתיב חנה . וכתוב אחר קחו לכם אנשים חכמים וגו' . כ"ל להוקיע אותם חכמים קחו לכם כמתים

שמני

אייני אײַנגעג אײַה אינעוויניג . אוג אייני אַלמי פֿאַרינם אַריין רופֿן די יודן . אוג בשעת דיא יודן פֿלענן גיין שפּאַציערן אין מאַרק פֿלענם דיא אלמי זאגן קום נאר אהער בהוד דארפּם ניט קופֿן נוטע לאוועם ום איז אונז גקומן פון ייענר אוג ייענר מדינה . אוג פֿלעיט אים ווייזן דיא תחורה . דיא אלמי פֿלענם ריידן פיל אוג דיא יונגי פֿלענם אביסל העלפֿין צו רייטן . נאך דעם פֿלענם אים די יונגי זאגן דוא ביסט בייא אונז וויא אשטוב מענמש זיץ אביסל קיוב דיר ענסיס אוס בייא מיר אין האנדיל . אוג אבום ווין פֿלענם שטיין פֿעבן איר עם איז נאך דענצמאלם ניט אכור גנוען צו טרונקן ווין פון גוים כל זמן מען נעמם ניט אז ער איז אנסך צו דער ערד . אוג די יונגי פֿלענם שטיין גצירט אוג מיט בשמים גשמירט אוג פֿלענם אים אן רייטן אוג זאגן צו אים פר ום האבן מיר אייך ליב אוג איר הם אונז פֿיונם נעם דיר די כלי אום זיסם . מיר קומן דאך אלי ארום פון ציין מענמשן פון הרח דר קאטר פון אברהם איר ווילם ניט עסן פון אונזר שעקטונג פון אונזר קאבן נעם דיר אונזרי קעלבר אוג הינר אוג שעקם דיר אז ווי איר ווילם אוג עם . אזו פֿלענם מען דעם יודן אן טרונקן ווין . פֿלענם דר ייצר הרע אין אים ברענן אוג ער פֿלענם צו פאלן צו איר . אמייל חכמים זאגן אז בלעם הרשע הם אן גזאגט מען זאל דיא יודן ניט געבן צו טרונקן כדי זייא זאלן זינדיגן מיט שכל אז זייא וועלן טרונקן ווין ועלין זיי נרעכטם ועבדן אז ווי זיי זינדיגן מיט ניוט . ואמרום צשיכור ויסם ניט ואם ער טוט . אוג ווייא זיא פֿלענם אים צו ריידן צו זינדיגן פֿלענם זיא זאגן שעקם דעם האן איך ועל אים קאבן אוג עסן צו זאגן אוג איך בין שון דיין ואם דוא ווילסט ועקטו מאן אז ער האט גנוגן שעכטין פֿלענם זיא זאגן צו אים איך ועל ניט הערן אוג מאן דיין ווילן ביז נאנין דוא ועקם שעכטין צום פֿעור . אוג ער איז פר פירם גנואכן נאך איר אוג הם דאס אוך נמאן הם נשאכטן צום פֿעור אוג האבין גגעסן צו זאגן אוג האבן זיך באהעפם אייגער צום אנדרין אזו וויא עם שמייט ונקראה לעם ויצמד ישראל לבעל פעור ויי האבן גרופֿן צום קאלק זאלן עסן מיט זיי אוג דר פון זענן זייא באהעכט גנואכן אייגר צום אנדרין אזו וויא דם פינגריל אנף דר האנד . רבי לוי זאגט דיא יונד פון דיא בנות מואב איז גרעסר פון ענל . ואמרום ביי דעם ענל שמייט ניט אז זיי זענן באהעפם גנואכן אוג דא שמייט זיי זענן באהעפם גנואכן . אוג דארמן שמייט דאס פאלק אוג דא שמייט נצמד ישראל דיא יודן זענן באהעפם גנואכן . דארמן זענן נפאלן פון יודן דרייא טוזינט מענמשן . אוג דא זענן נפאלן פיר אוג צוא־אונציג טוזינט מענמשן קח את כל ראשי העם והוקע אותם נאמט האט נזאגט צו משה נעם די עלצטי פון דעם פאלק אוג הענג זיי אוף . רבי יודן זאגט נאמט הם נהייסן זיי הענגן פר ואם ניא האבן ניט נגוערט די יודן . אוג דרום שמייט זאלסם זיי אוף הענגן קענן דר זון דם איז צו ווייט אז עם האבן ניט נזינדיגט אזוני מענמשן אייגענג גרוסי ליים אזו ויא דיא זון איז גרום . רבי נהמיה זאגט נאמט הם ניט נהייסן אוף הענגן דיא ראשי העם נאר נאמט הם נזאגט דיא ראשי העם זאלן זיצן אין דעם משפט אוג דר ום האמ נזינדיגט דעם זאל מען אוף הענגן . האם משה גזאגט ויקר ויעט זייא

במדבר

אני מפרסמן כל מי שטעה הענן נקלף מעליו והשמש זורחת עליו בתוך הקהל ויהיו הכל יודעים מי שטעה ויתלו אותו תדע לך שהוא כן שנאמר ויאמר משה אל שופטי ישראל הרגו איש אנשיו וגו' :

(כ) **והנה** איש מבני ישראל בא . מה ראה לעשות כן ללמדך שלא חלק כבוד לשמים ולא לבריות ועליו נאמר (משלי כו) זד יהיר לץ שמו אמרה לו איני נשמעת אלא למשה או לאלעזר שאני בת מלך . אמר לה אף אני גדול כמותו ולעיניהם אני מביאך . תפשה בבלוריתה והביאה אצל משה א"ל בן עמרם זו מותרת או אסורה וא"ת שהיא אסורה זו מדינית אותה שתחתיך מדינית מי התירה לך . נתעלמה ממנו הלכה געו כלם בבכיה והה"ד והמה בוכים פתח אוהל מועד . ולמה בוכים שנתרפו ידיהם באותה שעה . מלה"ד לבת מלך שנתקשטה ליכנס לחופה לישב באפריון נמצאת מקלקלת עם אחר נתרפו ידי אביה וקרוביה . וכך ישראל בסוף מ' שנה חנו על הירדן לעבור לא"י שנא' (במדבר לג) ויחנו על הירדן מבית הישימות עד אבל השטים ושם נפרצו בזנות ורפו ידי משה וידי צדיקים שעמו. והמה בוכים ולמה רפו ידם והרי עמד כנגד ס' רבוא בעגל שנא' (שמות לב) ויקח את העגל אשר עשו . אלא בשביל פנחס כדי שיבא ויטול את הראוי לו . ולפי שנתעצל לא ידע איש את קבורתו (דברים לד) ללמדך שצריך אדם להיות עז כנמר קל כנשר

עין יוסף

(כ) **שאני** בת מלך . פי' זה כלך וכדלימא ברכה בפדיון עז"ל שמר: שמלכה יוצאה משם מעתה ע"כ על שנתעלמה מהם הלכה כלכו (מהרש"ל) : [ולא כאבוריתא]. פי' בשעורות הלמדוכוס: ושיון בת כלך: [נכלוריתא]. ובת"י ניקן טעם על מה שנתעלמה ממשה הלכה זו משום שבת לכלך כעם בת לכלך טעות ועלם הלכה זו : [ולפי שנתעצל כו']. ע"ו ו"מ :

[נתעלמה ממנו הלכה] . שכשופל לכמית קלין פוג עין כו . ודייק זה מדכתיב והמה בוכים פתח אהל מועד הלא הכניה בת"מ ג:קוס

סימן

מוֹדַיע זַיין וָועֶר עֶם הָט גְוִינְדִיגְט . הָט נָאט גְנָאגְט אִיךְ וָועל זַיי מְפַּרְסֶם זַיין דֶר וָום הָט גְוִינְדִיגְט וָועט דָעֶר וָואלְקִין פּוּן זַיין קָאפּ אַוועק ־ יין אוג דִיא זון וָועט שַׁיינען אוֹף אִים צְוויישֶׁן אַלֶי טָעגְטשֶׁן הָאט אִיטְלִיכֶר גְוויסְט וָועֶר עֶם הָט גְזִינְדִיגְט צום פְּעוֹר הָט מָען אִים אוֹף גְהָאנְגְן דְרוּם שְׁטַייט וִירְגוּ אִישׁ אֲנְשָׁיו הַנִצְמָדִים לְבַעל פְּעוֹר מֹשֶׁה הָט גְנָאגְט צו דִיא שׁוֹפְטֵי יִשְׂרָאֵל הַארְגְיט דִי מֶעגְטשֶׁן וָום הָאבֶּן זִיךְ בַּאהָעפְט צום פְּעוֹר וְהִנֵּה אִישׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל בָּא אוג אַייגֶר פּוּן דִי יוּדֶן הָט גְנוּמֶן אַכְרָיְנִית אוג איז גְקוּמֶן צו מֹשֶׁה . צו וָום הָט עֶר אַז גָטָאן צו וַויין אַז עֶר הָט גיט גְגֶעבֶּן קֵין כְּבוֹד צו נָאט אוג צו מֶעגְטשֶׁן הָאט זִיךְ גיט גְשָׁעמְט צו בְּרֶעגְן דֶר מְדְיָנִית . אוֹף אִים שְׁטַייט וד יהיר לץ שמו דֶר גֶרֶעכְטֶר טִיטְוויליֶעגֶר דֶעֶר שְׁפְּעטֶער וָאם הָט גְשִׁפְּעט פּוּן נָאט אוג פּוּן מֹשֶׁה רַבֵּינוּ . וָוארום בְּשָׁעת דֶר נָשִׂיא זִמְרִי הָט אִיר אֶן גיטְיט צו זִינְדִיגֶן הָט זִיא אִים גְנָאגְט אִיךְ בִּין אַמָאכְטֶר פּוּן אַמָלֶךְ אִיךְ וויל טיט קֶיינֶעם גיט פִּיר הָאבֶּן נָאר טִיט מֹשֶׁה רַבֵּינוּ אֶדֶר טִיט אֶלְעָזָר בֶּן אַהֲרֹן . הָט זִמְרִי אִיר גְנָאגְט אִיךְ בִּין אוֹךְ אַז גְרוּס וִוי זַיי וָוארום אִיךְ בִּין אַנָשִׂיא אוג אִיךְ וָועל דִיךְ צו פִּירֶן צו זַיי הָט עֶר אִיר אֶן גְנוּמֶן בַּיי דִיא הָאר אוג הָט אִיר גְבְּראכְט צו מֹשֶׁה רַבֵּינוּ אוג זָאגְט צו אִים בֶּן עַמְרָם דִיא אִיז כּוּתֶר צו טִיר צו גַיין . וָועטְטוּ זָאגֶן אַז זִיא אִיז אָסוּר קָרֵעג אִיךְ דִיךְ דִי מִדְיָנִית וָום זִיא אִיז בַּיי דִיר אִין שְׁטוּב דָךְ מִיינְט מֶען צְפּוֹרָה דָם וַוייב פּוּן מֹשֶׁה אִיז גָוועֶן פּוּן מִדְיָן וָועֶר הָט דִיר בַּתִּיר גָוועֶן דוּ וָאלְטְט גָעטְין אַוַוייב פּוּן מִדְיָן . אַזוֹ הָט מֹשֶׁה רַבֵּינוּ פַּר גָעטְין דָעם דִין אַז דָעֶר וָום לֶיגְט בַּיי אַרְמִית אִיז וָועֶר עֶם וויל כֶּיעג אִם הַארְגֶינֶן אַזוֹ הָאבֶּן אַלֶי יוּדֶן אָן גְהוֹבֶן צו וַויינֶן פַּר דִיא שְׁלָעכְטֶי רַייד וָואם דֶעֶר זִמְרִי הָט גֶרֶעט קָענֶן מֹשֶׁה רַבֵּינוּ . דְרוּם שְׁטַייט וְהֵמָּה בּוֹכִים פֶּתַח אוֹהֶל מוֹעֵד דִיא יוּדֶן הָאבֶּן גְוועֶן לֶיעבִּין דֶר טִיר פּוּן אוֹהֶל מוֹעֵד פַּר וָום אִיז עֶפּעס שְׁלֶאף גְוָאכֶן זַייעֲרֵי הֶעְנֶר זַיי הָאבֶּן גיט גְוויסְט וָום צו טָאן טִיט אִים . עֶם אִיז אַמָשָׁל צו אַבַּת מֶלֶךְ זִיא הָט זִיךְ גְצִירְט צו גַיין אוּנְטֶר דֶר חוּפָּה . הָט מֶען אִיר גְפִּיגֶן זִיא הָט פִּיר גְהַאט טִיט אַנְגְדֶרִין . אִיז דִיא הֶעְנֶד פּוּן אִירֶע עֶלְטֶרִין אוג פּוּן אִירֶע פְּרַיינְט שְׁלֶאף גְוָואכֶן אוג זַייא הָאבֶּן גיט גְוויסְט וָואם צו טָאן טִיט אִיר . אַזוֹ דִיא יוּדֶן עֶם אִיז שׁוֹן גֶוועֶן כּוֹף פֶּעֶרְצִיג יָאר פּוּן אַרוֹם זַיין פּוּן מְצָרַיִם אוג הָאבֶּן שׁוֹן גְרוֹעט עֶלְבִּין יָרֵדֶן אַרִיבֶּר גַיין קֵיין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל . עֶם שְׁטַייט וַיַּחֲנוּ עַל הַיַּרְדֵּן עַד אָבֵל הַשִּׁטִּים אוג דִי יוּדֶן הָאבֶּן גְרוֹעט אוֹפֶּן יַרְדֵּן פּוּן דָעם אֶרְט וָואם דִי הַיישִׁיכוֹת בִּיז דָעם אֶרְט אָבֵל הַשִּׁטִּים אוג דָארְטֶן וָועֶן זַייא גְוָואכֶן כְּרוּץ אִין זְנוּת . אִיז שְׁלֶאף גְוָואכֶן דִיא הֶעְנֶד פּוּן מֹשֶׁה אוג דִיא הֶעְנֶד פּוּן אַלֶי צַדִּיקִים אוג הָאבֶּן גְוויסְט אוג פַּר וָום אִיז שְׁלֶאף גְוָואכֶן דִיא הֶעְנֶד מֹשֶׁה רַבֵּינוּ אִיז דָאךְ אוֹךְ אַז עֶר הָט גְשְׁטַאנְן קָעגְן שִׁשִּׁים רִבּוֹא יוּדֶן בְּשָׁעת זַיי הָאבֶּן גְמַאכְט דָעם עֶגֶל ׳ עֶם שְׁטַייט וּנְקֹד אֶת הָעֵגֶל אֲשֶׁר עָשׂוּ עֶר הָט גְנוּמֶן דָעם עֶגֶל וָום זַייא הָאבֶּן גְמַאכְט אוג הָט אִים צו שְׁטוֹכֶן . פַּר וָואם דֶעֶן הָט עֶר דָא גיט גְקֶאנְט שְׁטַייון קָעגְן דָעם אַייגֶן זִמְרִי . דֶעֶר תֵּירוֹשׁ אִיז דָם אִיז גְוָועֶן כְּדֵי פְּנְחָס זָאל טָאן דִיא זָאךְ אוג נָעמִין שָׁכֵר . אוג דֶר פַּר וָום מֹשֶׁה רַבֵּינוּ אִיז פּוֹיל גְוועֶן בַּיי דֶר מַעֲשֶׂה פּוּן זִמְרִי הָאט קֶיינֶר גיט גְוויסְט פּוּן קְבֹר פּוּן מֹשֶׁה . עֶם שְׁטַייט וְלֹא יָדַע אִישׁ אֶת קְבוּרָתוֹ קֵיין מֶענְטְש הָט גיט גְוויסְט וִוי דֶעֶר קֶבֶר פּוּן מֹשֶׁה אִיז . פּוּן דַאנֶן אִיז אֶפּ גְלֶעריגְט אַז אֶמֶענְטְש דַארְף זַיין שְׁטַארְק וִוי אַלֶעמֶפֶּערְט אוג אַלֶייפֶּר

כנשר ויץ כצבי וגבור כארי לעשות רצון קונו . ומכאן את למד שמדקדק הקדוש ברוך הוא עם הצדיקים אפילו כחוט השערה

(כא) וירא פנחס בן אלעזר . וכלן לא ראו והלא כתיב לעיני משה ולעיני כל עדת בני ישראל היה . אלא ראה מעשה ונזכר הלכה שהבועל ארמית קנאין פוגעין בו . ויקם מתוך העדה מהיכן עמד אלא שהיו נושאין ונותנין בדבר אם הוא חייב מיתה או לאו עמד פנחס בתוך הקהל ונתנבד ויקח רומח בידו נטל שינו של ברזל והניחו בחיקו והתחיל מסתמך על העץ שבתירא מפני שבטו שהקיפו אותו . כיון שהגיע אצלם אמרו ליה למה באת . אמר להם אף אני באתי לעשות צרכי . הניחוהו ונכנם שאלמלא לא הניחוהו . ויבא אחר איש ישראל אל הקבה וידקור את שניהם זה על גב זה לתוך טומאת שניהם שלא יהו ישראל אומרים לא היתה שם טומאה וקנא לשמו של הקב"ה . ונעשו לו שנים עשר נסים . ואלו הן . הנס הראשון דרכן לפרוש זה מזה והדביקן המלאך . הנס השני כתם המלאך פיהם שלא יזעקו . הנס השלישי שכיון כנגד הקובה כדי שתהא זכרותו נראה בתוך הקובה שלא מפני שהיו אומרים אף הוא נכנם ועשו צרכיו . הרביעי האריך הברזל כדי שידקור את שניהם . החמישי נתן כח בזרועו להגביה את שניהם . הששי היה כח בעץ לסבול את שניהם . השביעי לא נשמטו מן הרומח אלא עמדו במקומן . השמיני הגביהן המלאך בראש הרומח כדרכן להראות קלונן . התשיעי לא הטיפו דם כדי שלא יטמא פנחס . העשירי שמר הקב"ה רוחם שלא יצאו יתאו . האחד עשר הגביה המלאך את משקוף הבית כדי שיצאו

עץ יוסף שניהם

(כא) שינו של ברזל . פי' ליטה כברזל על ראש הרומח : [ר"ב נשכחדרין פ"ב לוחתא מכ"ו] . ועל יכלו לומר שמקודם עשה פנחס . לרכיו ושוב נתקנו כך נ"ל . שהרי כתיב ויעמוד עמדו לעיני כל ישראל ומתחלה ועודמי שנתן יפרד ממנה ויתן מקום לפנחס תחלה (יפ"ת) : [תהיל כבכחזל כו'] . דמסתמא קטן היה כיון שהניחו בזיקו : [ונתן כח בזרועו כו'] . שנכנס תוכם בכל מהנה ישראל שהיה מתוך ג' פרסה ועל נתן בו (ז"ח) : [כח בעץ לסבול את שניהם]. ונפרש אחר שדקרינהו בפרק הכשרפיס בשומנה על כזבי עד שנתמלו שומנם בית הסתרים : [בגבינן המלך] . כ"ל ש"מ כמלאך שהיה כוח במעשה כדרכן . ומשום כשדקרן היה זמרי למעלה [כדי שלא ישמע פנחס] . ובזוה שלא יכלכך ויסתף ח"ת . דהם לא כן קרא . בת שנם בעבר היה שאחר הקב"ה כוחן שלא ימותו [ומשקף כהומת סיני] . כתב רש"י וכוליתן עד שנם מדקרן ועל כולכך לספסיל

אוז וויא אהערש אוג שטארק ווי אליין בייב צו טאן דעם ווילן פון באשעפר . אוג פון דאנין איז אפ גליערינט אז נאט איז מדקדק מיט די צדיקים אפילו אעבירה ום איז דין אזו ווי אהאר ווירא פינחס בן אלעזר פנחס הן אלעזר הט גזעהן ויא זכרי מיט דער מדיינית גיין זינדיגן . איז דאס די קשנא ויא האבן דאך אלי גזעהן . עם שטייט לייזני משה ולעיני כל ישראל אין די אוגן פון משה אוג איז ויא אוגן פון אלי יותר . דר תירוץ איז פנחס הט גזעהן די מעשה הט ער ויינר גדעגקט דעם דין אז דר ום ליגט ביי ארמית טעג מען אים הארגינן-ונקם בתוך השדה איז פנחס אוף נשטאנען פון דער עדה ווארום ויא נאנצי עדה זענין גזעסן אוג האבן גקלערט דעם דין ום צו טאן מיט זכרי צו איז ער חייב מיתה צו גיין אזו איז פנחס אוף נשטאנען צוויישן זיי אלי אוג הט גנומן אשפיז אין די העבר אוג הט דעם שארף פון שפיז צו גדעקט מיט דעם קלייד אוג אוף דעם האלץ פון הט ער זיך אן גלעהינט אזו ויא איף אשטעקין ווארום ער האט כורא ניהאט פאר דעם שבט שמעון . דער זכרי איז גווען פון שבט שמעון אוג דע- שבט איז גשטאנען דארטען ליגיא . ווייא פנחס איז נקומען אהין פרעגין זיי אים ווי אהין גייסטו הט ער גאנט איף ווייל אוף נאן דם אייגינם ום זכרי טוט . האבן זיי אים גלאזט ארין גיין . ווען ניט דם ואלטן זיי אים ניט גלאזט ארין . שטייט נויטר ונידקור את שניהם ער הט גנומן דעם שפיז אוג הט זיי נשטאכן בייידי אזו ויא זענין נלענין אוג הט גווין זיי ליגן בייידי בדי די יתן נאלן ניט זאגן אז זיי האבן גאר ניט פיר גהאט הט ער זיי אלי גווין ווי אזו זיי ליגן אוף דר שפיז . אוג דרום ום ער האט זיך קנאנ גווען פון נאטם ווענין דרום האט אים נאט נטאן צוועליף נסים . דר ערשטר נס איז גווען ווארום דר שטייגר איז דאך אף צו שייבן זיך אייגר פון אבדרין אוג דא זענין זיי גווען בייז צום סוף אייגר אופין אנדרין . דר אנדרר נס איז גווען אמלאך פון היכל הט זיי צו נהאלטן די מאלער זאלן ניט שרייען . דר דריטר נס איז ער הט גטראפן אים אוג איר אין דעם ארט ואם טען איז מזנה טען זאל ניט זאגן אז פנחס איז אוף ארין גנאנגן פיר האבן מיט איר . דר פערדר נס איז ער שפיז איז ליגנ גווארן ער זאל נאנין שטענין זיי בייידי . דער פינפטר נס נאט הט אים גגעבין כח אין דיא העבר ער זאל צוף בייבן בייידי . דר זיבטר נס זיי האבן זיך ניט ארום גנאנגן פיר האבן מיט פון שפיז הט נהאט כח צו טראגן זיי בייידי אין דר הוך . דר אכטר נס איז אמלאך הט זיי אוף

שניהם תלויים לעיני הכל . השנים עשר עמדו כל בני שבטו לפנות בו ירד מלאך ונגף אותם לפניו . כשראה פנחס שמבקש הקב"ה לכלותן חבטן בקרקע ועמד והתפלל סלקו הה"ד ויעמד פנחס ויפלל וגו' (תהלים קו) ש"א עושה את הדין אין ויפלל אלא דין שנא' (שמות כח) ונתן בפלילים. ויהיו המתים במגפה ואחרי כן שאו את ראש להודיעך בכל זמן שנופלין נמנין . משל לזאב שנפל על הצאן אמר בעל הצאן לרועה חשוב כמה חסרו . להודיעך כמה הזנות מרובות שזה יחידי היה ועל ידו נפלו כ"ד אלף . וש"ה חמת מלך מלאכי מות ואיש חכם יכפרנה (משלי טז) משל למלך שהיה עובר וסיעת נערים עומדים לפניו בא אחד וקלל את המלך נתמלא המלך עליהם חמה בא אחד מהם ופטרו לאותו שקלל את המלך . מיד שככה חמת המלך . כך מי גרם להקב"ה להשיב חמתו ולא יתבלו כל ישראל הוי אומר זה פנחס הוי ואיש חכם יכפרנה . אמר הקב"ה בעה"ז ע"י כורחין הייתם נמנין . אבל לע"ל והיה מספר בני ישראל כחול הים אשר לא ימד ולא יספר (הושע ב) בב"י אמן כן יהי רצון :

פרשת פנחס

(א) **פנחס** בן אלעזר . מה ראה הקב"ה ליחס פינחס אחר מעשה זה . שבשעה שנדקר זמרי עם כזבי עמדו השבטים עליו ואמרו ראיתם בן פוטי זה שפטם אבי אמו ענגלים לע"ז

עין יוסף

הרג

פירוש ע"י מטה :

(ז) **עמדן** כשבטים ע"י כו' . כדלמיתא בירושלמי פרק כשרפין שנקבו נשבות נשב ם מש ם שעשה שלח בראון הכושים. דכתי דתנן קנאין פ גשון בכועל מרמית לאו דמלוה למיעבד הכי אלא שאם רצ פ גשון נכון ומכל מקום אין רוב מכשים מוכח מכם . ולכן ביקשו לגדותו אלולי שקפנה עליו רוח הקד ם ואמר וכיתה לו ולזרעו תהריו ברית כהונת עולם וגו' לפי שעשה מפני שהשפעה לריכה לכך ע"ש ודפיס" : [בן פ טו] . פי' בן יתרו ונקרא פוטי ע"ש שפטם ענגים

סרומת ויסמכו . וקשה דכשאתה נמי נסמכין היו לוי כגון כשביעי * ומ"ש לקמ פיספיל לא יכתב כגון . אך לפ ן ד מדרש נראה שעשה כגון כדי שבילוהו מ ד ותיקף ילמו לעין כל לפ שעיני כל ישלמל תלויות מה יעשה בדבר זה ולזה לנד הקב"ה : כי תיקף ליליאתם ירמו מלויס לעין כל (ילפ"מ) : [ונגף לחוסם] . ומכ מקום כולכך לנם כשבי שאפילו שהיו טרוד ם מלו במגפה לא יעיתו את זמרי בידו כשבי (ופטרו] . נראה דל"ל וסטרו . פי' סכסו על כלמי : [ע"י סורהן] . עקב ועוד כי לא מצינ ב' להסתיות במגפה מ"ז שמותו רבים (ילפ"מ) :

הַנְהוּבִין אוֹפִין שְׁפִיץ פּוּן שְׁפִיז כְּדֵי אַלַי יוּדֶן זָאלֶן זֶעהֶן . דֶר נִינְיֶעֶר גַם עֶם אִיז נִיט אַרוֹס נַ־אֶנְגֶן פּוּן זַיי קֵיין טֶרַאפֶּן בְּלוּט כְּדֵי פִּנְחָס זָאל נִיט מֵיכָא וָוערִין וָוארוּם עֶר אִיז אַבֶּהֶן וָוערְט עֶר טָמֵא פּוּן בְּלוּט פּוּן אַזוֹטַיִן . דֶר צֶעגְטֶר גַם נָאט הָאט גֶהיס עֶם זָאל נִיט אַרוֹס גֶיין זַיינֶר נִיכָּה כְּדֵי פִּנְחָס זָאל נִיט טָמֵא וָוערִין . דֶר עֶלְפְטֶר גַם אַמַלָאךְ הָם אוֹף גֶהוּבין דִי טִיר זָאלֵין אַרוֹס גֶיין בַּיידִי אוֹפִין שְׁפִיז חוֹרְךְ דֶר טִיר אוּן אַלַי זָאלֶן זֶעהֶן . דֶר צְוַוועלְפְטֶר גַם אַזוֹ וִוי פִּנְחָס הָט זַיי גֶשְׁטָאכֶן הָאבֶּן זִיךְ אוֹף גֶקְלֵיבֶּן שַׁבָּת שְׁמָעוֹן אוּן הָאבֶּן גֶוואלְט צֶעפִּין פִּנְחָסִין הָט נָאט נִשִׁיקַּת אַמַלָאךְ אוּן הָט זַיי נַמְאַרְד פַּר אִים . זוֹיא פִּנְחָס הָט גֶעזֶהן אַז נָאט וִויל זַיי פַּר לֶעגֶרן אַזוֹ הָט עֶר זַיי בַּיידִי אַרָאפּ גַנוֹארְפֶן פּוּן שְׁפִיז אוּן הָט זַיי אַקלָאפּ גִטָאן אִין דֶער עֶרד אוּן הָט תְּפִלָּה גִטָאן . עֶם שְׁמַוִּיט־טַעמוּד פִּתְחִים וַיִּפְלֹל פִּנְחָס אִיז אוֹף גִשְׁטַאנֶען אוּן הָאט וְתֵאֹי וַיֵּעֶר מִשְׁפָּט וַיְהִי בַּמַּגֵּפָה פַּיר אוּן צְוואנְצִיג טוּזֶנְט מֶענְטְשֶׁין זֶענֶן גִשְׁטַארְבֶּן אִין דֶר מַגֵּפָה . נָאךְ דֶם שְׁמַוִּיט נָאט הָאט גֶזָאגְט צוּ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן בְּנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֵן הָאט וִוידֶער גֶקֶערְט מִין דֶר מִכָּה . נָאךְ דֶם שְׁמַוִּיט גֶזָאגְט צוּ מֹשֶׁה שָׂא אֶת רֹאשׁ עֵר זָאל צַיילֶן דִיא יוּדֶן דֶר פְּסוּק וַיְוִיזְט כִּיר וֶען יוּדֶן זֶענֶן גִפָּאלֶן הָט נָאט זַיי דֶר נָאךְ גֶהַיסֶן דֶעם פֶּאטֶר צַיילֶן . לְמִשְׁפְּחֹתָם אִיז אֲבֵי הָעֶזְרִי אוּן גִפָּאלֶן כִּיר אוּן צְוואנְצִיג טוּזֶנְט מֶענְטְשֶׁן . דֶם זָאגְט דֶר פְּסוּק חֻקַּת הַמַּצָּה מִלְּאבִי כְּמוֹ דֶער גְרוֹס צָאלֶן פּוּן אַכְלֶךְ אִיז שְׁלוּחִים פּוּן טוֹט אוּן דֶר קְלֵיבֶּר מֶענְטְשׁ קָאן אֶפּ וַוישֶׁן דֶעם גְרוֹס צָאלֶן דֶם כַּיוּנְט מֶען פִּנְחָס הָאט שְׁטוּל גֶמַאכְט דֶעם כֶּעֶם פּוּן גָאט . לְמִשְׁלָחָה אִיז גִפָּארִין אִין גֶאם אוּן אַקאמְפַּאנְיֶיע מֶענְטְשֶׁן זֶענֶן גִשְׁטַאנֶען הָאט אַיינֶר פּוּן זַיי גִשְׁאלְטֶן דֶעם מֶלֶךְ אִיז דֶר כֶּלֶךְ גְוואלֶן זִין כֶּעֶם אוֹף זַיי . הָם אַיינֶר פּוּן זַיי גִשְׁלָאגֶן דֶעם שֶׁעלְטֶר אִיז דֶער כֶּעֶם פּוּן מֶלֶךְ גִשְׁמִיטְלְט גְווארֶן . אַזוֹ פִּנְחָס הָט גָאט אַמְשְׁפֵּט אִין זְמרִי הָם עֶר גִשְׁמִיטְלְט דֶעם כֶּעֶם פּוּן גָאט אוּן הָט נִיט פַּר לֶעגְט דִי יוּדֶן. דָאם זָאגְט דֶער פְּסוּק אַקְלֵיבֶּר מֶענְטְשׁ קָאן שְׁטוּל מַאכֶּן דֶעם כַּעם פּוּן מֶלֶךְ * הָם גָאט גְזָאגְט בָּעוֹלָם הַזֶּה דוֹרֵךְ אוֹיערִי זַיינֶר פָּלֶעגְט אִיר אַלַי גְצַיילְט וְוערִין * אָבֶּר לֶעתִיד לָבוֹא שְׁמַוִּיט וְהִתְכַּפֵּר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּתוֹל הַיָּם דֶער צָאל פּוּן דִי יוּדֶן וָועט זַיין אַזוֹ וִויא דִי זַאמְד פּוּן יַם וָום טָעג קָאן נִיט אָפּ צַיילֶן :

פִּנְחָס בֶּן אֶלְעָזָר גָאט הָט גְזָאגְט צוּ מֹשֶׁה פִּנְחָס דֶער זוּן פּוּן אֶלְעָזָר דֶר זוּן פּוּן אַהֲרֹן הַכֹּהֵן הָאט וִוידֶער גֶקֶערְט מִין כֶּעֶם פּוּן דִי יוּדֶן דְרוֹם גֶיבּ אִים פּוּן מַיינֶט וָועגֶן שָׁלוֹם . פַּר וָום אִיז דֶר פְּסוּק אִים אַצוּגְד מִיחֶם נָאךְ זַיין פָּאטֶר אוּן נָאךְ זַיין זַיידֶן בְּשֶׁעַת פִּנְחָס הָט גְשְׁטָאכֶן זִמְרִי בַּת כְּזִבִּי הָאבֶּן זִיךְ דִיא שִׁבְטִים אוֹף גֶקְלֵיבֶּן אוֹף אִים אוּן הָאבֶּן גְזָאגְט הָם אִיר גֶעזֶהֶן דֶעם שְׁמַאפֶּעֶרם זוּן דֶם מַיינְט מֶען יִתְרוֹ . דִי מוּטֶר זַיינֶר אִיז גְוועזֶן פּוּן דִי מִעכְשֶׁר פּוּן דִי יִתְרוֹ אוּן יִתְרוֹ אִיז דֶר עֶר הָט זִיךְ מְגַיֵּר גְוועזֶן

הרג נשיא שבט מישראל. לפיכך בא הכתוב ליחסו פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן לכן אמור הנני נותן לו וגו' גדול השלום שנתן שאין העולם מתנה: אלא על פי השלום. והתורה כלה שלום שנ' (משלי ג) דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום. אם בא אדם מן הדרך שואלין לו שלום וכן בשחרית שואלין לו שלום ובערב שואלים לו שלום וקוראין ק"ש וחותמין בשלום הפורס סוכת שלום ובתפלה חותמין המברך את עמו ישראל בשלום. לכן אמור הנני נותן לו וגו' שעדיין הוא קיים. וכה"א (מלאכי ב) בריתי היתה אתו החיים והשלום. והיתה לו ולזרעו אחריו ברית כהונת עולם ויכפר על בני ישראל. וכי קרבן הקריב שנא' בו כפרה. אלא ללמדך שמעלה עליו הכתוב כאלו הקריב קרבן:

(ב) **ושם** איש ישראל המוכה וגו'. כשם שהקב"ה מתעסק בשבחן של צדיקים לפרסמן בעולם. כך מתעסק בגנות הרשעים לפרסמן בעולם. פרסם פינחס לשבח ופרסם זמרי לגנאי. עליהם נאמר (משלי י) זכר צדיק לברכה ושם רשעים ירקב. זמרי בן סלוא נשיא בית אב ארז"ל ג' שמות היו לזמרי ואלו הן זמרי בן כלוא ושאול בן הכנענית ושלומיאל בן צורישדי. זמרי על שנעשה על אותה המדינית כביצה מוזרת. בן סלוא שהסליא עון משפחתו שאול על שהשאיל עצמו לעבירה. בן הכנענית שעשה מעשה כנען. ומה שמו שלומיאל בן צורישדי שמו. זמרי בן סלוא נשיא בית אב שכל הפוגם את עצמו פוגם את משפחתו עמו. זמרי בן סלוא נשיא בית אב הכתוב מתמיה עליו פורץ גדר ישכנו נחש (קהלת י) אביו קנא על הזנות תחלה שנא' (במדבר כה) ויקחו שני בני יעקב וגו' וזה פורץ גדר שגדר אביו. ושם האשה המוכה וגו' להודיעך שנאהן של

עין יעקב — **מדרשים**

עגלים נע"ג. סלעזר נקט לו לשם מבנות יתרו: [גדול השלום שהכתוב מרוב כשולות (רש"י): [שהכתוב] פי' גרס ז"ל וישפרו שמותן לפנים]. כ"ה בילקוט: [שעדיין הוא קיים]. ונפיק מ"מ לענין (ליקוט ד') שהכתוב נקט לשון גדול השלום (ליקוט ה) שהשלום נקט לשון לא תסולא (ליקוט כה) שהכתוב מעריכין קטנו כגדול ומלכו (מ"כ) וסבתי כתב שמעתי שהוא מוסב על ביאתם. ליתנא אחר גרס עלמן כפו. ואת זה ואת משפחתו על מסכלל כעצבו (רש"י): [מעשה טוטריקון שלא נמות וזה מהזיק קבלת הז"ל כי בפתח זה תלוי עכ"ל: (ב) ג' שמות היו לזמרי. בילקוט גרס שמות וכילק בו גרס חמשה שמות: [כילקוט מ זרת]. פי' שהוא קצ ומתבלבל זכע ולהפס ולדקדק אחר עוסק לשון מסכלל כעצבו (רש"י): [מעשה כנען]. ומה כדאמרינן בפסחים ק"ג ב' פ' דבריס לוס כנען אח כנען יאבו את כזמה (רש"י):

ואתיס

אין ער גוועז אנגלח אוג חט נשטאפט קעלבר צו דער ערג. חט ער גהארנית אנשיא פון דיא יודן דרום איז גקומן דר פסוק אוג חט אים מיחס גוועז נאך זיין פאטר אוג נאך זיין זייד ער איז דער זון פון אלעזר אוג דער אייניקל פון אהרן הכהן לכן אמור הנני נותן לו את בריתי שלום ואג צו אים איך גיב אים שלום דר פר. גרום איז רי זאך פון שלום אז דיא נאנצי וועלט חט נאר אקיום פון שלום ואם אייער חט מיט דעם אנדרין. אוג די תורה אין נאנצן איז נאר שלום. עם שטייט וכל נתיבותיה שלום די ווענגן פון דר תורה אוג אלי שטענגן פון איר איז נאר שלום. אז אמענטש קומט פון ווערג ניט אים איטליכר שלום. אוג אז אין דער פריא אוג אוף דער נאכט ניט אייער דעם אנדרין אוך שלום אוג טען לייענט קריאת שמע אוג טען לאזט אוס ריא ברכות מיט שלום הפורס סוכת שלום אוג אין דר פריא לאזט מען אוס המברך את עמו ישראל בשלום פנחס לעבט אייביג ווארום פנחס איז אליהו הנביא ואס ער לעבט אייביג. אוג אז שטייט ברית היתה אתו החיים והשלום מיין ברית האב איך מיט אים גמאכט ער זאל לעבן מיט שלום אייביג נכפר על בני ישראל דר פר ווען ער חט מכפר גוועז אוף די יודן האט ער חט דאך מיין קרבן ניט גבראנגט ווען אם זאל מכפר זיין. נאר די תורה שרייבט דם איז גליך ווי ער איז מקריב אקרבן ושם איש ישראל המוכה דר נאכן פון דעם ווען איז גשלאגן גוואדן דורך פנחס איז גוועז זמרי בן סלוא. דר פסוק וייזט מיר אז ויא נאט טוט מפרסם זיין דעם שבח פון צדיקים. אז טוט ער מפרסם זיין דיא שאנד פון רשעים דרום איז ער מפרסם דעם נאמן פון פנחס צו גוטן אוג דעם נאמן פון זמרי צו שאנד. אוך זיי שטייט זכר צדיק לברכה ושם רשעים ירקב דם גדענקונג פון צדיק איז צום בענטשונג. אוג דר נאמן פון רשעים זאל ווערן פאר פולט (זכרי בן סלוא נשיא בית אב לשמעוני). אונזרי חכמים זאגן זמרי חט גהאט דריי נעמן. זמרי בן סלוא. שאול בן הכנענית. שלומיאל בן צורי שדי. זיין ריעבטר נאמן איז גוועז שלומיאל בן צורי שדי. פר ווס חט ער גהייסן בן סלוא דם איז טייטש פר קרוקן ער חט פר קרומט מיט זיין זינד דיא נאנצי משפחה. אוג דרום הייסט ער שאול דאס איז טייטש גליגן ער האט זיך אנועק גיליגן צו זינד. אוג דרום הייסט ער בן הכנענית וייל די כנענים ווענין גוועז פרוצים אין זנות אזו ווי ער. אוג דרום שטייט נשיא בית אב לשמעוני ער איז גוועז אנשיא פון שבט שמעון ווארום דער ווס איז פוגם זיך איז ער דיא נאנצי משפחה אוך פוגם. (זמרי בן סלוא נשיא בית אב לשמעוני) דר פסוק ווינרערט זיך אוף אים. עם שטייט ופרנך נדר ישכנו נחש צו ברעכט דעם צום ווען זיני עלטרין האבן גבאכט. אז זיני ניט כאבן גוועז אין אמצוה אוג ער חט דאס אוף גברעכן טוט אים אשלאנג אביס. אוג זמרי איז דאך גוועז פון שבט שמעון ווס שמעון חט זיך מתקנא גוועז בשעת עס איז גגענען בייא זיין שוועסטר דינה

מדינים עד היכן היתה שבת מלך הפקירו לקלון שנא' (נחום ג) ואת מלכי מדין הרגו וגו' ואת צור . צור גדול שבכלם והיה מלך והפקיר בתו מי לא היה מפקיר . ולפי שבזה את עצמו והפקיר בתו בקלון נרעו הכתוב וכתבו שלישי . אבל הוא מלך שבכלם שנא' ראש אומות בית וגו' :

(ג) **וידבר** ה' וגו' צרור את המדינים וגו' . למה כי צוררים הם לכם . מכאן אחז"ל אם בא להרגך השכם להרגו . ר' שמעון אומר מנין אתה אומר שכל המחטיא את חבירו קשה מן ההורגו שההורגו בעה"ז יש לו חלק לעה"ב והמחטיאו הורגו בעה"ז ולעה"ב . שתי אומות קדמו את ישראל בחרב ושתים בעבירה. מצרים ואדומים קדמו בחרב. המצרים קדמו בחרב שנ' (שמות יח) אמר אויב ארדוף וגו' . ואדום שנא' (במדבר יט) ויאמר אליו אדום לא תעבור בי פן בחרב אצא לקראתך . ושתים בעבירה מואבים ועמונים על אלי שקדמו אותן בחרב נאמר (דברים כג) לא תתעב אדומי וגו' לא תהעב מצרי . אבל אלו שקדמו אותן בעבירה להחטיא את ישראל נאמר (שם) לא יבא עמוני ומואבי בקהל ה' גם דור עשירי וגו' ובעה"ז לא יצאו ידיהם שנא' צרור את המדינים . צרור את המדינים מהו אע"פ שכתבתי כי תקרב אל עיר וקראת אליה לשלום (שם כ) לאלו לא תעשו כן . לא תדרוש שלומם וטובתם כל ימיך לעולם (דברי כג) את מוצא במי שבא עמהם במדה רחמים לסוף בא לידי בזיון ומלחמות וצרות . ואיזה זה דוד שנא' (שמואל ב י) ויאמר דוד אעשה חסד עם חנון בן נחש . א"ל הקב"ה אתה תעבור על דברי שאני כתבתי לא תדרוש שלומם וטובתם ואתה תעשה עמם נ"ח אל תהי צדיק הרבה (קהלת ז) שלא יהא אדם מוטר על

עין יוסף

(ג) **ושתים** בעבירה מואבים ועמונים . כ"ל שבדבר פעור ג"כ מצות נקום נקמת כ"י מתת כמד ניס וכלח מואבים סם מנח נפי שסם עמונים כיון כדאיתא בכפרי ס' כלנן : [ועפ"י ל"ל כיון תחלה לדבר שנאמר ו"כן זקני מואב כו' ע"כ . וכתב בז"ל יגאו ידיכם שנאמר גרור את במדינים] . ולכאורה קשה כת פסוק פי' נפי שכשואבים נטלו תחלה כלפ מן כמדינים לפיכך קרקלן זה במדין מיירי ולא במואב . לך יבואר ע"פ דאיתא בילק ע פ' מדינים למואבים עכ"ל . כרי שבאמת מואבים כיו מנח מקלקלן בכתוב

אוג הָט גַהַארְגִית דִי נַאנְצִי שְׁטָאט פַּר דָר מָעשֶׂה . אוג זְמִרִי הָט צוּ בְּרָאכְן דָעם צוֹם אוג הָאט אַלַיין גְטָאן דִי עֲבִירָה פּוּן זְנוּת וְשָׁם הָאשָׂה הַמּוּכָּת כְּזִבִי בַּת צוּר אוג דָר גָאכְן פּוּן דֶעָר אשָׂה'וָם זִיא אִיז גְשלָאגְן גְוואָרן דּוֹרְךְ פִּנְחָס אִיז כָּזְבִי דִי טָאכְטֶר פּוּן צוּר דָר מֶלֶךְ פּוּן מִדְיָן . דָר פְּסוּק זַייְט אוּנְז דִיא שְׂנְאָה פּוּן דִי מִדְיָנִים צוּ דִי יוּדֶן אַז דָר מֶלֶךְ פּוּן מִדְיָן הָט כַּפְקִיר גְוָעֶן זַיין טָאכְטֶר צוּ זְנוּת אוג צוּ עַאנְד אַבְיא צוּ מַאכְן זִינְדִיגְן דִי יוּדֶן . עִם שְׁטַייט וְאֶת כָּלֵבִי בִּדְיָן תִּרְגּוּ עַל הַלְּיהֶם וְאֶת צוּר דִי כִּלְבִי מִדְיָן הָאכְן זַייא גַהַארְגִית אוֹף זַייעֲרִי דָעָר שְׁלָאנְגִי אוג צוּר דָעם מֶלֶךְ הָאכְן זַייא אוֹךְ גַהַארְגִית . עֶר אִיז גְוָעֶן דָעָר גְרֶעְסְטֶר מֶלֶךְ פּוּן דִי פִּינְף מְלָכִים וָם אִיז גְוָעֶן אִין מִדְיָן אוג אַז עֶר הָט כַּפְקִיר גְוָעֶן זַיין טָאכְטֶר הָאכְן שׁוֹן אַלֵי אִים נָאךְ גַטָאן אוג הָאכְן מַפְקִיר גְוָעֶן זַייעֲרִי טָעכְטֶר צוּ זְנוּת . אוג נַוייל עֶר הָט זִיךְ כְּבַזָה גְוָעֶן אוג כַּפְקִיר גְוָעֶן זַיין טָאכְטֶר הָט אִים דָר פְּסוּק קְלַיין גַמַאכְט אוג הָט אִים גְשְׁטַעלְט דָעם דְרִיטֶן פּוּן דִיא מַלְבֵי מִדְיָן . אָבֶר בָּאֶמֶת שְׁטַייט רֹאשׁ אוֹמוֹת בֵּית אָב עֶר אִיז גְוָעֶן דָר עֶרְשְׂטֶר . צִידּוֹד אֶת הַמִּדְיָנִים נָאט הָט גְנאמְט צוּ מֹשֶׁה וְאלְסְט בְּאלְעְנֶרִין דִי מִדְיָנִים אוג וְאלְסְט זַיי שְׁלָאגְן וָאוֹרוּם זַיי זָענִין אַייעֲרִי שׂוֹנְאִים סִיט זַייעֲרִי מַחֲשָׁבוֹת צוּ מַאכְן אַיוֹךְ וִינְדִיגְן סִיט זַייעֲרִי טָעכְטֶר . פּוּן דֶאנֶן אִיז אָךְ גְלֶעְרִינְט וָעֶן אַייגְעֶר וַויל דִיךְ הַאַרְגִינְן וָאלְסְט זִיךְ פְּעֶדֶרִין אוג אִים הַאַרְגִינְן . רַבִּי שִׁמְעוֹן זָאגְט פּוּן נוֹאגְן אִיז אָךְ גְלֶעְרִינְט אַז דָר וָום מַאכְט דָר חֹבֶר וָאלְ זִינְדִיגְן זִיז עֶרְגֶר נַוייא עֶר הַאַרְגִית אִים וָאוֹרוּם דָר וָום בְּרֶעְנְגְט דָעם חֹבֶר צוּ זִינְד הַאַרְגִית עֶר אִים פּוּן עוֹלָם הַזֶּה אוג פּוּן עוֹלָם הַבָּא אוג דָעָר וָואס הַאַרְגִית דָעם חֹבֶר הַאַרְגִית עֶר אִים נַאר בְּעוֹלָם הַזֶּה אָבֶר נִיט לְעוֹלָם הַבָּא . מִיר גְפִינְגְן צְוַוויי אוֹמוֹת הָאבְן גְפֶעֶרְעְרְט קֶעְגְן דִי יוּדֶן סִיט דָר שְׁוֶוערְד . אוג צְוַוויי אוֹמוֹת הָאבְן גְפֶעֶרְעְרְט קֶעְגְן דִי יוּדֶן סִיט עֲבִירוֹת . מִצְרַיִם סִיט אֱדוֹם הָאבְן גְפֶעֶרְעְרְט סִיט דָר שְׁוֶוערְד . בֵּיי מִצְרַיִם שְׁטַייט אַבֶּר אוֹב אִיךְ תַּרְבִּי דִי מִצְרַיִם הָאבְן גְנאמְט אִיךְ וָועל נָאךְ יָאגְן דִי יוּדֶן אִיךְ וָועל אוֹם לָערְן טַיין שְׁוֶוערְד אוֹף זַייא . אוג בֵּיי אֱדוֹם שְׁטַייט פּוּן בִּתְבָ אֹצֵא לְקִרְאתֵיךְ אֱדוֹם הָט גְנאמְט צוּ דִי יוּדֶן וָאלְסְט נִיט אַבֶּר פַּאכְן דּוֹרְךְ מַיין לַאנְד וָאוֹרוּם אִיךְ וָועל סִיט דָר שְׁוֶוערְד אַרוֹם קֶעְגְן אַייךְ . אוג צְוַוויי אוֹמוֹת הָאבְן גְפֶעֶרְעְרְט סִיט עֲבִירָה עַמּוֹן וּמוֹאָב . עַמּוֹן סִיט דָר עֶרְשְׂטֶר פְּעוֹר . אוג מוֹאָב סִיט דִי טָעכְטֶר . אִיז דִי צְוַוויי אוֹמוֹת פּוּן שְׁוֶוערְד שְׁטַייט לֹא תִתְעַב אֲדוֹמִי לֹא תִתְעַב מִצְרִי וָאלְסְט נִיט פַּר אוֹם וָועְרִינְן קִיין אֲדוֹמִי אוג קִיין מִצְרִי . אָבֶר דִיא צְוַוויי וָום הָאבְן גְפֶעֶרְעְרְט סִיט עֲבִירָה שְׁטַייט לֹא יָבוֹא עַמּוֹנִי וּמוֹאָבִי נִיט פַּר אוֹם וָועְרִינְן קִיין אֲדוֹמִי אוג קִיין מִצְרִי . וָאלְסְט נִיט קוֹמְן פּוּן עַמּוֹן וּמוֹאָב צְוַוויישֶׁן דִי יוּדֶן . אֲפִילוּ דָר עֶרְגְטֶר דוֹר כּוּן זַייא נָעם זִיךְ וְיִעֲלֶה מְנַיר זַיין וָאלְסְט אִים נִיט צוּ נָעמְן . אוג אוֹךְ דָעָר וָועלְט הָאבְן זַיי גְטוֹטָן זַיעֶר פְּסַח עִם שְׁטַייט צְרוֹר אֶת הַמִּדְיָנִים וָאלְסְט בַּאלְעְנֶרִין דִי מִדְיָנִים . הָאמְש דִיא תּוֹרָה שְׁרַייבְט כִּי תִקְרַב אֶל עִיר נִקְרֵאת אֵלֶיהָ לְשָׁלוֹם וָעָן דוּ וָועְסְט גְנָעהְנְן צוּ אַשְׁטָאט מִלְחָמָה הָאלְטְן וָאלְסְט פְּרַייעֶר רוּפְן צוּ שָׁלוֹם טְאמְר וויל זַיי שָׁלוֹם מַאכְן . אָבֶר דִיא מִדְיָנִים וָאלְסְט אַז נִיט טָאן לֹא הִדְרוֹשׁ שְׁלוֹמָם וְטוֹבָתָם וָאלְסְט נִיט הָאבְן וַיְעֵר שָׁלוֹם אוג וַיְעֵר

התורה וזה שולח לנחש בני עמון ולעשות עמו חסד וטובה . ולבסוף בא לידי בזיון ויקח חנון את עבדי דוד ויגלח את חצי זקנם וגו' (שמואל ב ג) ובא לידי בזיון ואח"כ לידי טלחמה עם ארם נהרים ועם מלכי צובה ועם מלכי מעכה ועם בני עמון ד' אומות וכתיב (שם) ויירא יואב כי היתה אליו פני המלחמה מפנים ומאחור . מי גרם לו שבקש לעשות טובה עם מי שא"ל הקב"ה לא תדרוש שלומם וטובתם . לכך כתיב צרור את המדינים . ד"א צרור את המדינים אע"פ שבהבתי בתורתי (דברים כ) כי תקרב אל עיר להלחם עליה להפשה לא תשחית וגו' לאלו לא תעשה כן אלא חבלו אילנותיהם. וכן את מוצא בשעה שהלך יהורם מלך ישראל ויהושפט מלך יהודה ומלך אדום להלחם במואב ויסבו דרך שבעת ימים ולא היה מים למחנה ולבהמה אשר ברגליהם התחילו בוכים ויאמר מלך ישראל אהה כי קרא ה' לשלשת המלכים האלה לתת אותם ביד מואב . השיבו יהושפט האין פה נביא לה' ונדרשה את ה' מאותו וגו' (מלכים ב ג) להודיע רשעו של יהורם שלא היה מודה בו ולא הודה בו אלא יהושפט שנא' (שם) ויאמר יהושפט יש אותו דבר ה' וידדו אליו מלך ישראל ויהושפט ומלך אדום . למה לא נאמר כאן ביהושפט מלך להודיעך ענוותנותו של אותו צדיק שלא רצה לירד לפני הנביא בבגדי מלכות אלא כחבר הדיוט . וי"א מפני שנגזרה עליו גזירה שיהרג עם אחאב והיה הכתוב מונה לבנו מן אותה שעה לפיכך לא נכתב מלך . ובשכר שירדו לפני הנביא זכו לראות כל הנסים . כשראה מלך ישראל את אלישע אמר אלישע למלך ישראל מה לי ולך לך אל

עץ יוסף מיכיו

כלי זוג מדיונים על שנטלו תחלה עלה מן המדיונים : [מיתר על הנון וכני עמו וגו' לשכור להם מן מרס נכריס ומן מרס מעכה סתורס] . פי' לעשות מלעתו יותר ממה שביקש כתוב ס : [לידי ומעוכה לכך ופרס"ס : [רשעו של יהורם שלא] . כלי"ן: מוכה נכנו מלחמה על מרס כנריס כו'] . ר"ה בס"ב ו' כתיב ויסבכו את מרכ מן מותה בכבה] פי' מוכה כמלכות נכנו יה כס מלחותה ע"ס שנכנו בית כתוב ואת מרס טוכה עכריס תלף רבני מ"ד מכ' מעכה תלף גיב רלוו ליכרג עם מחלה: מכך ישכחל ת' מזכות בתפלה שכתפלה תיש ותיש טוב שניס עבר ל.ף תיש . לק כדכ"ל י"ע כתיב ויטלח בלוחה שעה שנתמר ויועץ יהוסטפט הנה לו שבעה שניס (מ"כ) :

גוּטַם אוֹף אַייבּיג . מִיר גִּפִּינֶן דֶּר וָוֹם אִיז גַּנַאנְגֶן מִיט זַיי מִיט מְדַת הָרַחֲמִים אוּן הָט אוֹף זַייא רַחֲמָנוּת גֶּהַאט צוּם סוֹף אִיז עֶר נָקוּמֶן דֶּר פּוּן בְּזָיוֹן אוּן צוּ מִלְחָמוֹת אוּן צָרוֹת . דָּוִד הַמֶּלֶךְ הָט גוּאנְט אֲשֶׁר חָסַד עִם חָנוּן בֶּן נָחָשׁ מֶלֶךְ עַמּוֹן אִיהְ וָועל טוּעֶן חֶסֶד מִיט חָנוּן בֶּן נָחָשׁ דֶּער מֶלֶךְ פּוּן עַמּוֹן . הָאט אִים נָאט גָּאנְט אִיהְ הָאבּ גְּשִׁרִיבֶּן אִין דֶּר תּוֹרָה וָאלְסְט נִיט פָּארְשְׁטֶן וַייעֶר שָׁלוֹם אוּן וַייעֶר גוּטַם אוּן דוּ הָאלְסְט עוֹבֵר גְּוועזֶן אוּן הָאלְסְט גִּפָּארְשְׁט דֶּעם שָׁלוֹם פּוּן מֶלֶךְ עַמּוֹן אוּן גוּטַם כִּיט אִים גְּטוֹילוֹת חֶסֶד אַל תְּהִי צַדִּיק הַרְבֵּה וָאלְסְט נִיט זַיין צוּ פִּיל צַדִּיק אַטְעֶנְטְש טָאר נִיט טָאן אַנֶדֶערְש וַוי דִּיא תּוֹרָה שְׁרַייבְּט . אוּן צוּם סוֹף אִיז עֶר נָקוּמֶן צוּ בְּזָיוֹן עִם שְׁטַייט וַיקח חנון את עבדי דוד ויגלח את חצי זקנם דִּיא קֶנֶעכְט פּוּן דָּוִד הַמֶּלֶךְ אוּן הָט זַי אָפְּ גֶּגָאלְט הָאלְבֶּי בֶּעֶרְד אִיז עֶר נָקוּמֶן צוּ בְּזָיוֹן . אוּן דֶּר נָאהְ צוּ מִלְחָמָה כִּיט דִּי מְלָכִים פּוּן אֲרַם נַהֲרַיִם . אוּן כִּיט דִּיא מְלָכִים פּוּן צוֹבָה . אוּן כִּיט דִּיא מְלָכִים פּוּן מַעֲכָה . אוּן כִּיט דִּיא בְּנֵי עַמּוֹן כִּיט דִּיא פִּיר אוּכוֹת . אוּן עֶם שְׁטַייט וירא יואב כי היתה אליו פני המלחמה מִפְּנִים וּמֵאָחוֹר . אוּן עֶם שְׁטַייט וַיִּירָא יוֹאָב כִּי הָיְתָה אֵלָיו פְּנֵי הַמִּלְחָמָה מִפָּנִים וּמֵאָחוֹר . מִי גָּרַם לוֹ שֶׁבִּקֵּשׁ לַעֲשׂוֹת טוֹבָה עִם מִי שֶׁאָמַר לוֹ הַקָּבָּ"ה לֹא תִדְרוֹשׁ שְׁלוֹמָם וְטוֹבָתָם . לָכֵן כָּתוּב צְרוֹר אֶת הַמִּדְיָנִים . דַּ"א צְרוֹר אֶת הַמִּדְיָנִים אַע"פ שֶׁהִבְהַבְתִּי בְּתוֹרָתִי כִּי תִקְרַב אֶל עִיר לְהִלָּחֵם עָלֶיהָ לְהַפְשָׁהּ לֹא תַשְׁחִית אֶת עֵצָהּ וְעָשָׂה כֵּן אֶלָּא לְאֵלּוּ לֹא תַעֲשֶׂה כֵּן אֶלָּא חַבְּלוּ אִילָנוֹתֵיהֶם . וְכֵן אַתָּה מוֹצֵא בְּשָׁעָה שֶׁהָלַךְ יְהוֹרָם מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל וִיהוֹשָׁפָט מֶלֶךְ יְהוּדָה וּמֶלֶךְ אֱדוֹם לְהִלָּחֵם בְּמוֹאָב וַיָּסֹבּוּ דֶּרֶךְ שִׁבְעַת יָמִים וְלֹא הָיָה מַיִם לַמַּחֲנֶה וְלַבְּהֵמָה אֲשֶׁר בְּרַגְלֵיהֶם הִתְחִילוּ בּוֹכִים וַיֹּאמֶר מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל אֲהָהּ כִּי קָרָא ה' לִשְׁלֹשֶׁת הַמְּלָכִים הָאֵלֶּה לָתֵת אוֹתָם בְּיַד מוֹאָב . הֵשִׁיבוּ יְהוֹשָׁפָט הֵאֵין פֹּה נָבִיא לַה' וְנִדְרְשָׁה אֶת ה' מֵאוֹתוֹ וגו' (מלכים ב ג) לְהוֹדִיעַ רִשְׁעוֹ שֶׁל יְהוֹרָם שֶׁלֹּא הָיָה מוֹדֶה בּוֹ וְלֹא הוֹדָה בּוֹ אֶלָּא יְהוֹשָׁפָט שֶׁנֶּאֱמַר (שם) וַיֹּאמֶר יְהוֹשָׁפָט יֶשׁ אוֹתוֹ דְּבַר ה' וַיִּדְּדוּ אֵלָיו מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל וִיהוֹשָׁפָט וּמֶלֶךְ אֱדוֹם . לָמָּה לֹא נֶאֱמַר כָּאן בִּיהוֹשָׁפָט מֶלֶךְ לְהוֹדִיעֲךָ עַנְוְתָנוּתוֹ שֶׁל אוֹתוֹ צַדִּיק שֶׁלֹּא רָצָה לָרֶדֶת לִפְנֵי הַנָּבִיא בִּבְגָדֵי מַלְכוּת אֶלָּא כְּחָבֵר הֶדְיוֹט . וִי"א מִפְּנֵי שֶׁנִּגְזְרָה עָלָיו גְּזֵירָה שֶׁיֵּהָרֵג עִם אַחְאָב וְהָיָה הַכָּתוּב מוֹנֶה לִבְנוֹ מִן אוֹתָהּ שָׁעָה לְפִיכָךְ לֹא נִכְתַּב מֶלֶךְ . וּבִשְׂכַר שֶׁיָּרְדוּ לִפְנֵי הַנָּבִיא זָכוּ לִרְאוֹת כָּל הַנִּסִּים . כְּשֶׁרָאָה מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל אֶת אֱלִישָׁע אָמַר אֱלִישָׁע לְמֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל מַה לִּי וְלָךְ לֵךְ אֶל

נביאי אביך ואל נביאי אמך (סס) התחיל מתחנן לפניו ויאמר לו מלך ישראל וגו' . שלא שאל בו מימיו . ויאמר אלישע חי ה' וגו' ועתה קחו לי מנגן וכל אותה הפרשה . ועוד אמר להם המואבים נופלים בידכם והכיתם כל עיר מבצר וגו' . אמרו ליה הקב"ה אמר לא תשחית את עצה (דנריס כ) ואתה אומר וכל עץ טוב תפילו . אמר להם על כל האומות צוה וזו קלה ובזויה היא שנ' (מלכים ב ג) ונקל זאת בעיני ה' ונתן את מואב בידכם . שנא' (דנריס כ) לא תדרוש שלומם ומובתם אלו אילנות טובות לכך נאמר צרור את המדינים

(ד) ויהי אחרי המגפה ויאמר ה' אל משה ואל אלעזר וגו' שאו את ראש כ"מ שנפלו הזקקין למנין . מלה"ד לזאב שנפל על הצאן הוצרך בעל הצאן למנותם לידע כמה חסרו . ד"א למה מנה אותן כאן מלה"ד לרועה שמסר לו בעל הבית צאנו במנין . השלים שמירתו . כשהחזירן צריך למנותן . כך כשיצאו ישראל ממצרים מסרן הקב"ה למשה במנין . שנאמר (במדבר ו) וידבר ה' אל משה במדבר סיני וגו' שאו את ראש וגו' . ואף כשיצאו כתיב (סס לג) ויסעו בני ישראל הרי קבלן במנין . בא להפטר בערבות מואב החזירם במנין . לכך נאמר שאו את ראש:

(ה) לאלה תחלק הארץ . ומי הם לעומדים בערבות מואב והלא ליוצאי מצרים נתחלקה הארץ וכתיב (שמות ו) ונתתי אותה לכם מורשה . ומפני מה חלקה להם לפי שצפוי לפני הקב"ה שששה משפחות עתידות לכלות מהם . ומי הם אלו שבתובים למעלה (סס) ובני שמעון ימואל וימין ואהד ויכין וצחר ושאול בן הכנענית הרי ששה . כשאהה קורא לנמואל משפחת הנמואלי אין שם לא אהד ולא צחר אלא הרי חסרו . וכן בבנימין בלע ובכר וגו' הרי עשרה וכשאתה בא למנותן לבלע משפחת הבלעי אינן אלא ז' הרי חסרו . וכן בבני גר צפיון וחגי ושוני ואצבון

עין יוסף וכשאתה

[פלא שאל בו מימיו] כ"ל לכלי לא פלא אלישע לומר לו דבר ה' מפום פלא שאל בו מימיו : [קונתם אלו חילונות טובות] . כ"ל . וסכריתם ז"ל מיותר וקל זאת בעיני כ' די שיאמר וכן כ' אח מובת בידכם . עוד סכרה הלשון אל זאת דמשמע דוקא זאת נקל אבל דבר זולתו קשה לפניו ית' הלילה לזאת דבר ו וקל זאת לשון נקלה מזומה שלומך נקלה וכיוצ לפניו יותר מכל . שבכלן אסור לכרות עמה וכלן כתיב ע' נפשך כלי יקר שעל כ"ל כפוך :

(ד) ויסעו כ"י וגו' . כשם מאוה אוף רגלי :

(ה) ומפני מס הלקה לכם . כ"ל לאלו שבטרניות מוחב.וכרשם גרם ומפני מס לא הלקה לכם . כ"ל ליוצאי מצרים: [לפי שם אחד בכי הפר] . כ"ל . אבל אחר לא נתפר כמו שפירש"י שכולן זכר וכולן נחור: [משפחת הבלעי לעין לא ס' בכי הפרו] . כ"ל

זון • דְּרוּם שְׁמָיוּט נִיט בַּיי אִים דָּם וָואַרְט מָלֶךְ . וַוי אֱלִישָׁע הַנָּבִיא הָט דָּד זָעהָן דָּעם מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל אַיז גְּקוּמֶן צוּ אִים הָט עֶר גְּזָאגְט וָואס בִּיסְטוּ גְּקוּמֶן מִיךְ פְֿרֶעגֶן גַיי דִיר צוּ דַיינֶי נְבִיאִים אוּנ צוּ דַיין פָֿאטֶערְם נְבִיאִים . וַוייל עֶר הָט אִים קֵיין כְּאל נִיט גְּפֶֿרְעגְט דְּרוּם הָט עֶר אִים אַוּ נָאגְט . הָאט דָּער מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל אֶן גְּהֵיבֶּן צוּ בֶּעטֶן אִים זַיי עֶר זָאל אִים זָאגֶן נָאכְּם רַייד . הָאט אִים אֱלִישָׁע גְּזָאגְט אַוּ זָאגְט נָאט אִיר זָאלְט גַיין דָּער כְּלֶהָכָה אוּנ דִיא כוֹאבִים וָועלֶן אַרֵיין פָֿאלֶן צוּ צַייךְ אֵין דִיא הָענְד אוּנ אַלֵי שְׁטֶעט מִיט דִי פְֿעסְטוּנְגֶן זָאלְט אִיר צוּ שָׁלָאגֶן . אוּנ אַלֵי גוּטָע בֵּייטֶר זָאלְט אִיר מַאכֶּן פָֿאלֶן . הָאבֶּן זַיי אִים גְּפֶֿרְעגְט נָאט הָט דָּאךְ גְּשָׁרִיבֶּן אֵין דָּר תּוֹרָה לֹא תִּשְׂחֵת אֶת עֵצָהּ אִיר זָאלְט נִיט פָֿר דַארְבֶּן קֵיין שׁוּם בּוּם . הָט עֶר זַיי גְּזָאגְט דָּם אִז בַּיי אֲנְדֶרֵי אוֹמוֹת . אָבֶּר בַּיי מוֹאָב וַוייל זַיי וָענֶן בָּזוּי אוּנ שָׁפָּל אוּנ נָאטֶם אוּנְגִין דְּרוּם זָאלְט אִיר אַלֵי בַּייטֶער אוּס הַאקֶן עָם שְׁמָיוּט לֹא תַדְרוֹשׁ שְׁלוֹמָם וְטוֹבָתָם זָאלְט נִיט פָֿארְשָׁטֶן זַיי עֶר שָׁלוֹם מִיט זַיי עֶר נוּטֶם דָּם מִיינֶט מֶען דִי נוּטֶי בַּייטֶר זָאלְט אַלֵי פֶֿר דַארְבֶּן . דְּרוּם שְׁמָיוּט צֵרוֹר אֶת הַמִּדְיָנִים זָאלְט בַּאלָעֶרִין דִי מִדְיָנִים נַיהִי אַחֲרֵי הַמַּגֵּפָה נָאךְ דָּר מַגֵּפָה דָּט נָאט נָזָאגְט צוּ כֹּשָׁה מִיט אֶלְעָזָר זַיי זָאלֶן צַיילֶן דִי יוּדֶן . אוּמְעֵדִים וַוי דִי יוּדֶן וָענֶן נָפָאלֶן הָאט נָאט גְּהַייסֶן צַיילֶן צוּ וַוִיכְן וַויפִיל עָם אִיז גְּבְֿלִיבֶּן . לְמָשָׁל אַוּאלְף אִיז אַרֵיין אִין אַמָאדִי שָׁעפְֿטֶן הָט דָּר בַּעל הַבַּיִת גְּוָאלְט צַיילֶן צוּ וַוִיכְן וַויפִיל עָם פָֿעלְט . נָאךְ אַפְֿשָׁט אִיז דְּרוּם הָט עֶר זַיי דָּא גְּצַיילְט לְמָשָׁל אַפָֿאמְטוּךְ דָּר בַּעל הַבַּיִת גִּיט אִים שָׁעפְֿסֶן מִיט דָּר צָאל צוּ פָֿאשֶׁן זַיי עָם הָט זִיךְ גְּקוּמֶן דִי צַייט הָט נָאט אִיבֶּר גֶּעבֶּן דִיא יוּדֶן צוּ מֹשֶׁה רַבֵּינוּ מִיט דָּר צָאל . עָם שְׁמָיוּט נִיסּוּ כְּמֵאוֹת אֶלֶף דִי יוּדֶן הָאבֶּן גְּצוֹגֶן פוּן מִצְרַיִם וָעקֶם כָּאל הוּנְדֶּערְט טוֹזֶינְט מֶעֶנְטְשֶׁן . נָאךְ דָּעם אִין דָּר מִדְבָּר עֶר זַיי וַוייטֶר גְּצַיילְט . עָם שְׁמָיוּט שְׁאוּ אֶת רֹאשׁ כָּל עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל נָאט הָט גְּזָאגְט צוּ מֹשֶׁה אִין דָּר מִדְבָּר כִּינֵי עֶר זָאל צַיילֶן אַלֵי יוּדֶן . אוּנ אַזוֹ הַייסְט מֹשֶׁה רַבֵּינוּ הָאט בַּאלָעְפְֿט שְׁטַאמֶּן אִיךְ הָאבּ גֶּעבֶּן דָּם לַאנְד פָֿאר אַיין נְגֶעבֶּן צוּ רֵיק צוּ נָאט מִיט דָּר צָאל . לְאֵלֶּה תֵּחָלֵק הָאָרֶץ צוּ דִי דָאזִיגִי זָאלְטְוּ צוּ טַיילֶן אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל . צוּ דִי וָם זָענֶן גְּוָען צְצוּגֶּד אִין עַרְבוֹת מוֹאָב . הָאטְשִׁי דָם לַאנְד אִיז צוּ טַיילְט גְּוָואךְן צוּ דִי וָם זָענֶן אַרֵיים פוּן מִצְרַיִם אַזוֹ וַוי עָם שְׁמָיוּט נְתַתִּי אוֹתָהּ לָכֶם מוֹרָשָׁה אִיךְ הָאבּ בַּאלָעְפְֿט גֶּעבֶּן דָּם לַאנְד פָֿאר אֵיין אַרְב . נָאר וַוייל נָאט הָט גְּזָעהָן אַז פִּיל מִשְׁפָּחוֹת זָענֶן פוּן זַייא גְּמוּנָעְרְט גְּוָואךְן . פוּן שֶׁבֶט שִׁמְעוֹן אִיז גְּוֶעזֶן צָעהָן מִשְׁפָּחוֹת נָאךְ דָּעם אִיז גְּבְֿלִיבֶּן נָאר פִּיר מִשְׁפָּחוֹת . פוּן שֶׁבֶט בָּנְיָמִין אִיז גְּוֶעזֶן צָעהָן מִשְׁפָּחוֹת . נָאךְ דָּעם אִיז גְּבְֿלִיבֶּן זִיבֶּן מִשְׁפָּחוֹת . פוּן שֶׁבֶט גָּד אִיז גְּוֶעזֶן פִּיר מִשְׁפָּחוֹת נָאךְ דָּעם אִיז

(במדבר יח) וכשאתה מונה לצפון משפחת הצפוני אין שם אצבון הרי ששה משפחות נחסרו על הזנה בעצת בלעם. ואין זנות שאינה עושה את שלה לפיכך א"ל הקב"ה מה אני מחלק את הארץ לבני אדם העתידים לכלות וחלק אותה למי שעומדין על בורים. לכך נאמר לאלה

תחלק הארץ

(ו) **אך** בגורל וגו'. וש"ה מדרשים ישבית הגורל (משלי יח) לפי שכתב סימן כל שבט ושבט מיעקב זבולן לחוף ימים ישכון (בראשית מט) יששכר חמור גרם וגו' (שם) מאשר שמנה לחמו (שם) אין לך רשות לחלק אלא על פי הגורל. ומעשה נסים היה בגורל אלעזר הכהן לובש אורים ותומים וקלפי הגורלות לפני יהושע שנא' (יהושע יח) ויריתי לכם גורל פה לפני ה' אלהינו ועד שלא יעלה הגורל אלעזר אומר ברוה"ק גורל שבט פלוני עולה שיטול במקום פלוני ויהושע פושט ידו ועולה שנא' (שם יט) אלה הנחלות אשר נחלו אלעזר הכהן ויהושע בן נון. וזו היתה יתירה שה"ה הגורל צווח בשעה עלייתו אני גורל שבט פלוני עליתי לו במקום פלוני. ומנין שהגורל מדבר שנא'

על פי הגורל

(ז) **ותקרבנה** בנות צלפחד. אותו הדור הנשים היו גודרות מה שאנשים פורצין שבן את מוצא שאמר להם אהרן פרקו נזמי הזהב (שמות לב) ולא רצו הנשים ומיחו בעליהן שנא' ויתפרקו כל העם וגו' והנשים לא נשתתפו במעשה העגל. וכן במרגלים שהוציאו דבה וישובו וילינו עליו ועליהם נגזרה גזרה שאמרו לא נוכל לעלות אל העם (במדבר יג) אבל הנשים לא

עין יוסף היו

כג"ל. [ואין שם מלכות כאן ז' משפחות] כנ"ל. וכתב בספר לויית חן דלמ"ד כאן למיתר שמלכדו לגמרי. דכתי בכתי"י על פסוק יגל גבולות עמים למספר ב"י כקב"ס מקיים גבולות עמים שכם פ' תחומות בשכיל מספר ב"י שירדו למצרים ע' נפש. ככי דשכעי' נפש קיומם על מ' תחומות ואין לנו נתקיימו כש עכ"ס ועוד כו' חלוף פירוש כמ"ש דודאי לנו כלם שוס משפחה וגמרי חלוף שהלכו רק קטנים שכיו פחותים מכן עשרים לכך לנו כתו במקין כזה: [ואין זנות שאינה עושה את שלה] פי' שאינה עושה שום מלאכה לעצמה אלא מחזקת ידי בעלה ומשמשתו: [שעומדים על בורים] פי' לשדיקו"ת גמ' ריש כוכבי אומה ' שפני על מעמדם:

(ו) **לפי** שכ' סי' כו'. ל"ל ולכך סיתם קרא כדם שזה תפס בחלק של תכלת וכגורל כזה משתוי יותם. ותעש"כ עלה כגורל עפ"י הלוקח יעקב וכדמפרש:

היו עמהם בעצה שהרי כתיב למעלה מן הענין כי אמר ה' להם מות ימותו במדבר ולא נותר מהם איש וגו' איש ולא אשה על מה שלא רצו להכנס לארץ. אבל הנשים קרבו עצמן לבקש נחלה והקרבנה בנות צלפחד ולכך נכתבה פרשה זו סמוך למיתת מרים שמשם פרצו האנשים וגדרו הנשים. ד"א ותקרבנה בנות צלפחד וגו' גדולה להם וגדולה לאביהם גדולה למכיר וגדולה למנשה וגדולה ליוסף שכך יצאו ממנו נשים חכמות צדקניות. ומה חכמתן שלפי שעה דברו שהיה משה עוסק בפרשת נחלות שנא' לאלה החלק הארץ אמרו לו אם כבן אנו נירש כבן ואם לאו תתיבם אמנו. מיד ויקרב משה את משפטן צדקניות היו שלא נשאו אלא להגון להם. ולמה זמנו למשה באחרונה שלא יראה משה עצמו שפירש מן האשה מ' שנה הודיעו הקב"ה באלו לומר הרי הנשים שלא נצטוו ישבו ארבעים שנה עד שנשאו להגון להם:

(ח) ויקרב משה את משפטן. י"א שהפליא ממשה שיש צדיקים שנתגאו בדברים של מצוה והתיש הקב"ה כהן. את מוצא שאמר דוד זמירות היו לי חקיך (תהלים קיט) שקלות ורגילות עלי כזמירות. א"ל הקב"ה חייך שסופך למעות בדבר שהתנוקות של בית רבן יודעין בו. בשעה שהעלה הארון טעה ונהגו על העגלה שנא' (שמואל ב ו) ויביאו את ארון ה' ויתנו אותו אל העגלה חדשה תלה הארון באויר נשמטו הפרות מתחתיו קרב עוזא לסמכו ויכהו שם האלהים על השל מפני ששגגת התלמוד עולה זדון. מיד ויחר לדוד על אשר פרץ ה' פרץ בעוזא (שם). א"ל הקב"ה לא אמרת זמירות היו לי חקיך לא למדת ולבני קהת לא נתן כי עבודת הקדש עליהם בכתף ישאו (במדבר ז) התחיל תוהא ואמר פרץ ה' אלהינו בנו כי לא דרשנוהו כמשפט (ד"ה ו טו) ובן משה

עין יוסף

(ז) איש ולא תמה. דמל"ך חיט ל"ל. לא נותר ג' מיבעי ליה משה עוסק כו'. ומשני הכתוב כיצד מת"ל תם כבן כו' (י"מ): כמו גבי עכוז לא נשתר ג' (מכלתי) : [פרשה זו סתומ' [סלא ילתא משה עלמו כו']. י"ל ויתגלגל בזכות: למיתת דור המדבר]. כל"ל וכ"ה בכתבי: [עלפי פשוטו דכתו]. קושיא הוא מה זה הכתוב כיצד הולכל וכשעה שהיכה לנדל תוליע

(ח) על הספג. פי' על הפגגה: תוליע

נִיט אַרַיין קִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. אָבֶּר דִי וַיי בָּר זָענִין נִיט גָּוֹוען אִין זַיי עֶר עָצָה זַיי אוֹף זַיי נִיט נָגָזַר גָּוָואָרֶן דִי גָזַירָה. דְרוּם שְׁטַיִיט וְלֹא נִתַּר בְּהֶם אִישׁ גָאט הָט גָזָאגְט זַיי זָאלָן אוֹם שְׁטַארְבֶּן אִין דֶר מִדְבָּר אוּנ עָם אִיז נִיט אִיבֶּר גִבְּלִיבֶּן קִין שׁוּם כַּאנָם פַּארְשׁוֹן. אָבֶּר וַיי בָּר זָענִין גִבְּלִיבֶּן זַיי הָאבֶּן זִיךְ מְקָרֵב גָוֹוען צוּ אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אוּנ זָענִין גְקוּמֶן צוּ מֹשֶׁה רַבֵּינוּ בְּעִטִין אַנַחֲלָה אִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. אוּנ דְרוּם שְׁטַיִיט דִי פְּרָשָׁה נָאהִינְט לָעבִּין דֶר פָּרָשָׁה פּוּן דִיא וָם זָענִין גֶשְׁטַארְבֶּן אִין דֶר מִדְבָּר וַיי זָענִין גָוָואן פַּר קֶערְט פּוּן זָענִי מָעגְטֶשֶׁן אִיז דָם וָם זֶענִי הָאבֶּן פַּר בְּרֶאכֶּן זַיי פַּר צוּקְט. נָאךְ צַפְּשָׁם אִיז וַתִּקְרַבְנָה בְּנוֹת צְלָפְחָד צוּ וַויין אַז זַיי זָענִין גָוָואן גְרוֹס פַּאר זִיךְ אוּנ גְרוֹס פַּר זַיי עֶר פָּאטֶר אוּנ צוּם זַיידִין כְּכִיר. אוּנ צוּ כְּנֶשֶׁה אוּנ צוּ יוֹסֵף וָם פּוּן זַיי אִיז אַרוֹס גְקוּמֶן אַזוֹנִי צְדָקָנִיוֹת אוּנ חֲכָמוֹת. אוּנ וָם אִיז גָוָואן זַיי עֶר חָכְמָה זַיי הָאבֶּן גְהֶערְט מֹשֶׁה רַבֵּינוּ זָאגְט דִיא פְּרָשָׁה פּוּן יְרוּשׁוֹת וָם קִינֶדֶר יַרְשֶׁינֶן דָעם פָּאטֶר. עָם שְׁטַיִיט לְאֵלֶּה תֵּחָלֵק הָאָרֶץ צוּ דִיא זָאלְטוּ מָאכֶּן אַרְבִּין דָם לַיְנְט וָם אִיטְלִיכֶּר הָט גַיַרְשִׁיפְּ זַיין פָּאטֶר זָענִין זַיי גְקוּמֶן צוּ מֹשֶׁה אוּנ הָאבֶּן אִים גָזָאגְט אוּב כִּיר זָענִין גֶרֶכְטִיגְט אַזוֹ וַיי זוֹן דַארְפֶּן כִּיר יַרְשִׁינֶן אַזוֹ וַיי זוֹן. אוּנ אוּב נִיט אִיז גְלַייךְ וַיי אוֹנֶער פָּאטֶר אִיז גְשְׁטַארְבֶּן אֶן קִינֶדֶר דַארְף דָאךְ אוֹנֶער טוֹטֶר עֶמְעֶן חֲלִיצָה אָדֶר יְבוּם. וָארוּם דֶער דִין אִיז אַז אֵיינֶר שְׁטַארְבְּט אֶן קִינֶדֶר דַארְף זַיין בְּרוּדֶר מְיַבֵּם זַיין אֶדֶר חֲלִיצָה נֶעבִּין זַיין וַייב. וַוי מֹשֶׁה הָט גֶהֶערְט זַיי עֶר טַעֲנָה הָט מֹשֶׁה גֶנֶעהְנְט זַיי עֶר מִשְׁפָּט צוּ גָאט. אוּנ דִיא טָעכְטֶר הָאבֶּן נָאךְ נִיט חֲתוּנָה גֶהַאט זַיי הָאבֶּן גְזוּכְט מָאכֶּן אַזוֹנִי וָם פָּאטֶר פַּר זַיי. אַמַיִיל חֲכָמִים זָאגֶן גָאט הָט פַּר הוֹלִין דָעם דִין פּוּן מֹשֶׁה וַיי"ל עָם אִיז דָא צַדִּיקִים וָם הָאלְטֶן זִיךְ גְרוֹס בְּשָׁעַת זַיי טוּעֶן אַמְצָוָה הָאט גָאט שֶׁכֶל ף גְמָאכְט זַיי עֶר כּח. כִּיר גְפִינֶן דָוִד הַמֶּלֶךְ הָט גָזָאגְט זְמִירוֹת הָיוּ לִי תֻּקֶיךָ דַיין גֶזַעץ אִיז בַּייא מִיר גְרִינג אַזוֹ וַויא צוּ זִינֶן הָט אִים גָאט גָזָאגְט אִיךְ שְׁוֶוער אַז דֶר סוֹף וָועט זַיין דוּ וָועסְט אַמָּעוֹת הָאבֶּן אִין אַדִּין וָם צַיי קִינֶדֶר וָם נַיי עֶן אִין חֹדֶר וַוייסֶן. בְּשָׁעַת עֶר הָט אוֹף גְבְּרָאכְט דָעם אֲרוֹן הָט עֶר אַמָּעוֹת גְהַאט אוּנ הָט אִים גְגֶעבִּין אוֹף אַזָוואנְגִין. עָם שְׁטַיִיט וַיַּתְּנוּ אוֹתוֹ עַל הָעֲגָלָה חֲדָשָׁה זַיַיא הָאבֶּן גְבְּרָאכְט דָעם אֲרוֹן פּוּן גָאט שׁוּם הָט אִים גְגֶעבִּין אוֹף אַנַיִיעם וָאגֶן אוּנ דֶר אֲרוֹן אִיז גְבְּלִיבֶּן הָעֶנְגִין אִין דֶר לֵיפְטֶן אוּנ דִי אֶקְסֶן פּוּן וָאגֶן הָאבֶּן זִיךְ גְנֶעבֶּן אֲנַלִּיטְשׁ עָם שְׁטַיִיט אַז עִוָּזָהוּ הָט גְנֶעהְנְט אוּנְטֶר הָאלְטֶן דֶער אֲרוֹן וָאל נִיט אַרַאף פַּאלֶן הָאט אִים גָאט דָארְטֶן גְטַיִיט אוֹף דֶעם זִינְד בְּשׁוּגֵג. אַלְכִידָן אַז עֶר טוּט אֵין עֲבֵירָה בְּשׁוֹגֵג וַוערְט גֶרֶעכְנְט אַז וַיא בְּמֵזִיד וָארוּם עֶר הָט דָאךְ גְלֶערְנְט דִי דִינִים הָט עֶר נִיט גֶדַארְפְט פַּאר גָעסִין. שְׁטַיִיט וַיַּחַר אַף דָוִד כְּאוֹד עַל אֲשֶׁר פָּרַץ ה' פֶּרֶץ בְּעֻזָּה דָוִד הַמֶּלֶךְ הָט זַיי עֶר פַּר דְרָאכְטְן פַּר וָם גָאט הָאט גְטַיִיט עוֹזָה אוּנ גָאט הָט אִים גְגָאגְט דוּא הָאסְט דָאךְ גְזָאגְט דַיין גֶזַעץ אִיז צוּ מִיר גְרִינג אוּנ אִיךְ בִּין מִיט זַיַיא שׁוֹן גְוָואגְט אַזוֹ וַוי מִיט זִינְגִן. פַּאר וָם הָאסְטוּ נִיט גֶדֶערְנְט וָואס דוּ הָאסְט גְלֶערְנְט כִּי עֲבוֹדַת הַקֹּדֶשׁ עֲלֵיהֶם בְּכָתֵף יִשְׂאוּ צוּ דֶר קִינֶדֶר פּוּן קְהָת הָט עֶר נִיט גֶנֶעבִּין קִין שׁוּם אַרְבִּיט וָארוּם זַיי הָאבֶּן גְהַאט הַיילִינִי

על שאמר והדבר אשר יקשה מכם תקריבון אלי ושמעתיו (דברים ו). התיש הקב"ה כחו. משל לשון חני שאמר לתלמידו אם יבאו לך סלעים לפרוט פרוט אם תבא מרגליות הביאה לי. באה אצלו חוליא אחת של תינוקות הוליכה לרבו. הלך רבו להראותה לאחר. אף כך אמר זה הדבר אשר יקשה מכם תקריבון אלי באו בנות צלפחד והפליא ממנו שנא' ויקרב משה את משפטן לפני ה'. כן בנות צלפחד דוברות כך הוא הדין א"ל הקב"ה למשה לא כך אמרת הדבר אשר יקשה מכם תקריבון אלי הדין שאין אתה יודע הרי הנשים יודעות אותו:

(ט) **דבר** אחר ויקרב משה את משפטן ריש לקיש אמר יודע היה משה רבינו את הדין הזה אלא באו לפני שרי עשרות תחלה אמרו להן דין של נחלה הוא ואין זה שלנו אלא של גדולים ממנו. באו אצל שרי חמשים ראו שכבדו אותם שרי עשרות אמרו שרי חמשים אף אנו יש גדולים ממנו. וכן לשר מאות וכן לשרי אלפים וכן לנשיאים השיבו כולן בענין הזה שלא רצו לפתוח פה לפני מי שגדול מהם. הלכו לפני אלעזר אמר להם הרי משה ובינו. באו אלו ואלו לפני משה. דאה משה שכל אחד ואחד כבד את מי שגדול ממנו אמר משה אומר להם את הדין ואטול את גדולתם. א"ל אף אני יש גדול ממני לפיכך ויקרב משה. השיבו כן בנות צלפחד דוברות שהודה הקב"ה לדבורן. נתן תתן להן ממלטלין ובכורות אביהם בנכסי חפר נטלו ג' חלקים חלק אביהן שהיה מיוצאי מצרים וחלקו עם אחיו בנכסי חפר ועל שהיה בכור נטל פי שנים. ד"א נתן תתן להם

עץ יוסף שנטלו

[חוליא תחת של תינוקות] פי' מגן אל זכוכית שמסתכלין בה בתינוקות:

(ט) **באו** מגן ותגן לפני משה. וכן דכתיב ועמדתם לפני משה ולפני אלעזר ולפני שרי המאות וכן לשאר הנשיאים השיבו כולם כהכי ועמדתם לפני משה ומקמי משה עמדו לפני אלעזר ומקמי אלעזר כשהיו לפני משה ולפני אלעזר וכן הוא כתיב ועמדתם לפני העדה ולפני כשהיו לפני אלעזר ולפני משה לפי שאינו רוצה להקדים בפי שהוא תלמיד גרס תנא לחתן לחמון חסוב (רשב"ם): [חומר נרסם]

נתתיה: [נמלו שלשה חלקים]. יליף לה מדכתיב נתן תתן כפל לשון: [חלק לחכיכה שכיח מילתי מלריס]. בפרקים נוהגין פי' רשב"ם חלק לחכיכה שכיח מילתי מלריס שהכן הכלכה לאחרן לא כי. ונוטל בשביל עלמו כוחיל והוא לא היה מיולאי מלריס בן כ'. וכשכר הלי תנא ליולאי מלריס נתת קח כאחרן ולא לבלי כאחרן ואע"פ שיולאי מלריס לא כשכטו לאחרן כלם שמתו במדבר ולא נטלו חלק באחרן גריסו לכסי אהכי אמר שאם יולאו לחוכן ושמעון ממלריס ומולדו לכם כניס במדבר ובכטו לאחרן לרחוכן בני' ו' ושמעון ז' יטול כן

זאָן צוּ טְרָאגָן אוֹף זַייעֶר אַקְסִיל דֶעם אָרוֹן הַקּוֹדֶשׁ אַז הָאט דָוִד הַמֶּלֶךְ גְּנָאגְט פִּרְצָ יְ אֱלֹהֵינוּ בְּנוּ כִּי לֹא דְרַשְׁנוּהוּ כְּמִשְׁפָּט נָאט הָט אוּנְז אַבְּרָאךְ גְּמַאן דֶר פַּאר וָום מִיר הָאבָּן נִיט גְּפָאךְ שְׁט זַייגִי דִינִים וְוִיא מֶען דַארְף. אוּן אַז משֶׁה רַבֵּינוּ דֶר פַּר וָום עֶר הָט גְּנָאגְט וְתַדְּבֵר אֲשֶׁר יִקָּשֶׁה מִכֶּם הַקְרִיבוּ אֵלַי דִי זַאךְ וָום וָועט זַיין אַייךְ שְׁוֶוער צוּ פַּקְקֶנֶן זָאלְט אִיר גֶּנֶעהָנֶן צוּ מִיר וָועל אִיךְ אוֹם הֶערֶן. הָאט אִים נָאט שָׁלַאף גְּמַאכְט דֶעם כֹּחַ עֶר זָאל נִיט וְוִיסֶן דֶעם דִין פּוּן בְּנוֹת צְלָפְחָד. וַוייל עֶר הָט זִיךְ גְּרוֹס גְּמַאכְט אוּן גְּהַיסֶן בְּרֶעגְגֶן אַלֶי שְׁוֶוערִי דִינִים צוּ זִיךְ. לְמָשָׁל אוֹיעֶקסֶעֶר הָט גְּנָאגְט צוּ זַיין תַּלְמִיד אַז כִּינְד וָועט בְּרֶעגְגֶן גָעלְט צוּ דִיר זָאלְקְטוּ בַּייטֶען אוּן אַז מֶען וָועט בְּרֶעגְגֶן פְּעֶרִיל מִיט דִימַאנְטֶן זָאלְסְטוּ בְּרֶעגְגֶן צוּ מִיר. הָט מֶען אִים גְּבְּרַאכְט אַנְעֶרֶגְנִים שְׁטֵוינְדִיל וָום קְלֵייגִי קִינְדֶר שְׁפִּילֶן זִיךְ דֶער מִיט הָט עֶר דָם גְּטְרַאגֶן צוּם רֶבִּין וַייזֶן. אִיז דֶר רֶבִּי גְּאנְגֶן אַיינֶם וַייזֶן וָוארוּם עֶר הָט אוֹךְ גִיט גְּוויסְט. אוֹז דָא משֶׁה רַבֵּינוּ הָט גְּהַיסֶן בְּרֶעגְגֶן צוּ זִיךְ אַלֶי שְׁוֶוערִי זַאבָּן זָענֶן גְּקוּמֶן דִי טָעכְטֶר פּוּן צְלָפְחָד קְרֶעגְגֶן אִים גַּדִין הָט עֶר נִיט גְּוויסְט. עָם שְׁמַיוּט בִּיקֵּרֵב משֶׁה אֶת מִשְׁפָּטָן לִפְנֵי יְ משֶׁה הָט גְּנֶעהָנְט מִיט זַייעֶר מִשְׁפָּט פַּר גָאט. הָט אִים גָאט גְּנָאגְט בֶּן בְּנוֹת צְלָפְחָד דוֹבְרוֹת דִיא טָעכְטֶר פּוּן צְלָפְחָד טוֹגֶן רֶעכְט רַייכֶן דֶר דִין אִיז אַזוֹ וִוי זַיי זָאגֶן. אוּן גָאט הָט אִים גְּנָאגְט דוּ הָאסְט גְּנָאגְט הַדָּבָר אֲשֶׁר יִקָּשֶׁה מִכֶּם הַקְרִיבוּן אֵלַי דִי זַאךְ וָום וָועט זַיין שְׁוֶוער צוּ זַייךְ זָאלְט אִיר צוּ מִיר בְּרֶעגְגֶן הַיינְט זָעה אַדִין וָום וַוייבֶּר וַוייסֶן אוּן דוּ וַוייסְט נִיט. נָאךְ אַפְּשֶׁט (וַיַּקְרֵב מֹשֶׁה אֶת מִשְׁפָּטָן) רֵישׁ לָקִישׁ זָאגְט משֶׁה רַבֵּינוּ הָט בֶּאֱמֶת גְּוויסְט דֶעם דִין נָאר דִיא וַייבֶּר זָענֶן גְּקוּמֶן צוּם עֶרְשְׁטִין צוּ דִיא שָׂרֵי עֲשָׂרוֹת וָואס הָאבָּן צוּ שַׁאפֶן אוֹף צֶענְטְשֶׁן כֶּעמְשֶׁן אוּן הָאבָּן זַיי גְּפְרֶעגְט דֶעם דִין. הָאבָּן זַיי גְּנָאגְט דֶר דִין אִיז פּוּן יְרוּשָׁלַיִם עֶר דָם נִיט צוּ אוּנְז נָאר צוּ גְרֶעסֶרִי פּוּן אוּנְז. זָענֶן זַיי גְּקוּמֶן צוּ דִי שָׂרֵי חֲמִשִּׁים דִי וָום שַׁאפֶן אוֹף פִּיפְצִיג מֶענְטְשֶׁן אוּן הָאבָּן זַיי גְּפְרֶעגְט דֶעם דִין אוּן הָאבָּן גְּנָאגְט אַז דִי שָׂרֵי עֲשָׂרוֹת הָאבָּן אֶפּ גְּשִׁיקְט צוּ אַייךְ. וַויא זַיי הָאבָּן גְּוועהָנְן אַז דִי שָׂרֵי עֲשָׂרוֹת גִיבָּן אֶפּ כְּבוֹד דִי גְרֶעסֶרִי פּוּן זַיי. הָאבָּן זַיי אוֹךְ גְּגֶעבֶּן כָּבוֹד צוּ גְרֶעסֶרִי אוּן שִׂיקָן זַיי אֶפּ צוּ דִי שָׂרֵי מֵאוֹת דִי וָום שַׁאפֶן אוֹף הוּנְדֶרְט. אוּן דִי שָׂרֵי מֵאוֹת הָאבָּן זַיי אֶפּ גְּשִׁיקְט צוּ דִי שָׂרֵי אֲלָפִים צוּ דִי הַארֶן וָום שַׁאפֶן אוֹף טוֹזֶינְט מֶענְטְשֶׁן. אוּן זַיי הָאבָּן זַיי אֶפּ גְּשִׁיקְט צוּ דִי נְשִׂיאִים. אוּן אַייעֶר פּוּן דִי נְשִׂיאִים הָאט גִיט גְּוואלְט עֶבֶּעֶס זַיין מוֹל נָאר גְּוואגְט גַיִיט צוּ גְרֶעסֶרִי פּוּן אוּנְז. זָענֶן זַיי גְּנָאגְגֶן צוּ אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן הָט עֶר זַייא גְּוואגְט אַז עָם אִיז דָא משֶׁה רַבֵּינוּ לְאמִיר גַיין אַלֶי צוּ אִים קְרֶעגְגֶן. וַויא משֶׁה הָט גְּוועהָן אַז אַלֶי הָאבָּן גְּגֶעבֶּן כָּבוֹד צוּ דִיא גְרֶעסֶרִי. הָאט עֶר גְּטְרַאכְט אַז אִיךְ וָועל זַיי זָאגֶן דֶעם דִין וָועל אִיךְ דָאךְ גָעמֶען צוּ מִיר דָם גְּנוּגְצִי גְרוֹסְקַייט דְרוּם הָאט עֶר זַיי גְּנָאגְט עָם אִיז דָא אַגְרֶעסֶרר פּוּן מִיר. דְרוּם הָט משֶׁה גְּנֶעהָנְט דֶעם משְׁפָּט צוּ גָאט. הָט גָאט אִים גְּנָאגְט בֶּן בְּנוֹת צְלָפְחָד דוֹבְרוֹת דִי בְּנוֹת צְלָפְחָד טוֹגֶן רֶעכְט רַייכֶן. הָט גָאט מוֹדֶה גְּוועזֶן צוּ זַיי גְרֶעסֶרִי

שנטלו בעבר הירדן וקרבו לפני יהושע בארץ כנען שנא' (יהושע יט) ותקרבנה לפני אלעזר הכהן ולפני יהושע בן נון. ואף יעקב אבינו ראה שנוטלות מכאן ומכאן שנא' (בראשית מח) בנות צעדה עלי שור זה הירדן שנעשה כחומה שלא יכנס לארץ וא"ל יעקב ליוסף בנותיך נוטלות כאן וכאן. והעברת את נחלת אביהם להם ואומר בירושה ונתתם ובבת והעברתם שמעברת נחלה משבט לשבט. והיתה לבני ישראל לחקת משפט מלמד שהנחלות יוצאין בדיינין. וידבר ה' אל משה עלה אל הר העברים הזה מה ראה ליכתב זה אחר פ' נחלות אלא ששמע משה נתון להם והיה סבור שנתרצה לו הקב"ה אמר הריני נבנם את ישראל א"ל הקב"ה גזרתי במקומה עומדת. עלה אל הר העברים הזה וראית אותה ונאספת אל עמך אין אתה יפה מאחיך בורוע:

וידבר משה יפקוד ה' וגו'. (י) ילמדנו רבינו הרואה בני אדם משונין כיצד מברך. כך שנו רבותינו הרואה את הכושי ואת הלוקין ואת הקיפח. ואת הבהקנין ואת הדניקום. אומר ברוך משנה הבריות. והרואה את הקיטע ואת הסומא ואת מוכה שחין אומר ברוך דיין האמת איומתי

עץ יוסף בישעה

בן שמעון כנגד י' בני לחמון שכרי לרחמון וכשעון מתהלקה נ"מן וחכו כני כל ל' מתלק תכיסם ולפחד יצא ממעריס ומת במדבר לפיכך נטלו בנות צלפחד חלק לפחד תכיסם מיוחסי מעריס ותלקו עם תחיו בנכסי תפר שגם הפר מיוחסי מלכיד חלק עלמון שגם כשלו בניו חלק תכיסם שכיס מיוחסי מעריס מלכיד חלק עלמון שגם כס מיוחסי מלכיס כיו ובנות צלפחד קבלו חלק תכיסן מנכסי תפר בשעה שחלקו לתי צלפחד נתלת תכיסם ביוסם דשת כבן כמקו' כבן לירם עם החיס ועל שכיס צלפחד בכור וכיס כס י ליסול פי שכיס עם תחיו בנכסי תפר. ותע"פ שתין שכבור טוטל בלחוי. ל"י מוחזקת ליוחסי מעריס לכן נטלו בנות צלפחד גס חלק שכבורה וע' כמזחי: [שנעשה למשה כח.מה]. כל"כ: [מה רואה לכתוב זה אחר

(י) **הלוקין**. פי' לכן ביוחר: [הקיפח]. בעל קומה כיוחר: [שכבקנין]. ידיו מלפיס לוחה בל"ת ווחרלגין: [דלניקום]. תיגר: ג כלטין

רַייד נָתוֹן תּוֹרָה לָהֶם וְאַלְמָט זַיי גָעבִּין דְרַיי חֲלָקִים זַיי עֶר פָאטְעָרס חֵלֶק. אוּנ זַיי עֶר פָאטְעָרס פָאטֶר הָלָק. קוּמְט זַיי עֶר פָאטֶר צְוַויי הֲלָקִים. וָוארוּם צְלָפְחָד אִיז גָוועזן אַבְּכּוֹר קוּמְט אִים צְוַוייא חֲלָקִים פּוּן זַיין פָאטֶר קוּמְט זַיי דְרַיי חֲלָקִים. נָאהְ אַפְּשָׁט אִיז דְרוּם שְׁטַייט (נתון תתן) נָשׂאפְּעלְטֶי וְוערְטֶר צוּ וַייזֶן עֶר וָאלְ זַייא גָעבִּין דָא אִין עֶבְּר הַיַרְדֵּן. אוּנ זָאלְן גָעמִין אִין אֶרֶץ יְהוֹשֻׁעַ בְּשַׁעַת יְהוֹשֻׁעַ וְוועט שַׁיין עַם שְׁטַייט נְתוֹן תִּתֵּן לְבָנֵי אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן וְלִפְנֵי יְהוֹשֻׁעַ בִּן נוּן. אוּנ יַעֲקֹב אָבִינוּ הָט נְבוּאוֹת גָזָאגְט אוֹף זַיי אז זַיי וְועלְן גָעמִין צְוַויי חֲלָקִים עַם שְׁטַייט בְּנוֹת צְעָדָה עָלַי שׁוּר בְּשַׁעַת יַעֲקֹב אָבִינוּ הָאט גְּבָעגְטְשָׁט זַיין זון יוֹסֵף הָאט עֶר אִים גָזָאגְט פָאטֶר דָאבֶּן גַטרָעטִין אוֹף דֶר כּוֹעֶר. דָם מַייְנְט מֶען דִי פָאטֶר פּוּן צְלָפְחָד וָואס קוּמְט אַרוּם פּוּן שַׁבָּט יוֹסֵף וְועלְן נעמִין אַחֲלָק פּוּן עֶבְּר הַיַרְדֵּן וָום שְׁטַייט אז וַייא אַמאל אוּנ לָאזט טָשה רַבִּינוּ נִיט אַרִיבֶּר דָעם יַרְדֵּן. אוּנ זַייא וְועלְן נָעמִין אַחֲלָק אִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אוֹף וְהַעֲבַרְתָּ אֶת נַחֲלַת אֲבִיהֶן לָהֶן וָאלְטָט אִיבֶּר פִּירֶן דִי נַחֲלָה פּוּן זַייֶער פָאטֶר צוּ זַיי. פַּר וָום שְׁטַייט בִּיי זון נִתוֹן נָעבִּין אִים דִי נַחֲלָה פּוּן פָאטֶר אוּנ בַּיי מֶעכְטֶר שְׁטַייט זָאלְט אִיבֶּר פִּירֶן. וַוייל דִי מֶעכְטֶר הָאבֶּן חֲתוּנָה פּוּן אַנְדֶרֶע שֵׁבֶט פִּירְט זַייא אִיבֶּר דִי יְרוּשָׁה צוּ אַנְדֶרֶ שֵׁבֶט. אָבֶּר אַיזן בְּלַייבְט דִי יְרוּשָׁה בַּייא אִים וְהָיְתָה לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְחֻקַּת מִשְׁפָּט אוּנ דָם זָאל זַיין צוּ דִי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל פַּאר אַנְזָעץ פּוּן מִשְׁפָּט דָם וַוייְט מִיר אז יְרוּשׁוֹת דַּארְף דּוֹרֵךְ גַיין דּוֹרֵךְ דִי הָעֶנְד פּוּן בֵּית דִין זַיי זָאלְן אַיין טַיילְן עַלֶּה אֶל הַר הָעֲבָרִים הַזֶּה נָאט הָט גָזָאגְט צוּ מֹשֶׁה נַיי אַרוֹף אוֹף דָעם בָּארְג וְועטְטוּ זְעהֶן דָאם נאנְצִי לַאנְד אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וָוארוּם דוּא וְועטְט נִיט אַרַיין קֶיין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. וַוייא קוּמְט דִי פְּרָשָׁה אַהֲרֹן דִיא מַעֲשֶׂה פּוּן אַרוֹף גַיין אוֹפְּן בָּארְג אִיז דָאךְ שְׁפָּעטֶר גָוועזן וָוארוּם אַז עֶר אִיז אַרוֹף גְנַאנְגֶן אוֹפְּן בָּארְג אַיז עֶר שׁוֹן דָאךְ נִיט אַרָאפּ גְנַאנְגֶן עֶר אִיז דָארְטֶן בְּגַרָאבֶּן גְוָוארֶן. דֶר הַיזוּץ אִיז וַוייל מֹשֶׁה הָט גֶהֶערְט פּוּן גָאט נְתוֹן תִּתֵּן לָהֶם דז וָאלְטָט זַייא גֶעבִּין אַחֲלָק אִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הָט עֶר גְמַייְנְט אַז גָאט הָאט אִים בְּאווִילִיגְט אוּנ הַייְסְט אִים אַרַיין קֶיין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אִיין טַיילְן זַיי דָם לַאנְד. דְרוּם הָט אִים גָאט גְזָאגְט טַיין גְזֵירָה אוֹף דִיר שְׁטַייט אוֹף דָעם אֶרְט דז וְועטְט נִיט אַרַיין קֶיין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. בִּיטְט נִיט בְּעֶסֶר פּוּן דַיינִי בְּרִידֶר זָענִין אַלֶי גְשָׁטָארְבֶּן אִין עֶר מִדְבָּר וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה יְפָקֵד יְיָ הָט מֹשֶׁה גְזָאגְט זוּ גָאט זָאלְטְט אַיינֶם בַּאפֶעלְן עֶר זָאל זַיין דֶר פִּירֶר פּוּן יִזְרָאֵל. פּוּן דָאנֶן זָעהֶן מִיר אז בָּעטֶן פַּאר אַצַיבּוּר בָּעט מֶען מִיט שְׁטַארְקִייט אז וַוייא מֹשֶׁה רַבִּינוּ הָט גְזָאגְט זָאלְטְט בַּאפֶעלְן אַיינֶם אוֹף דִי יוּדֶן עֶר הָט נִיט גְּבָעטֶן נָאר גָּבָאטֶן זָאל אז זַיין יְפָקֵד יְיָ דַייא תַּלְמִידִים פּוּן רַבִּי תַּנְחוּמָא הָאבֶּן אִים גְפְּרֶעגְט וָעהֶן אַיינֶר זָעהְט מְשׁוּנְעדִיגִי מֶענְטְשֶׁן וַוייא אז מֹאכְט עֶר אַבְּרָכָה. הָט עֶר זַיי גְזָאגְט וָעהֶן אַיינֶר זָעהְט אַשְׁטוּאַרְצִין מֶענְטְשֶׁן פּוּן כּוּשִׁי אָדֶר פּוּן דַייא וַוייסִי מֶענְטְשֶׁן. אָדֶר פּוּן דַייא הוֹכִי מֶענְטְשֶׁן וָואס הָט וָארְצֶלְן אוֹף דִי הָעֶנְד. אָדֶר אַהֵינְקֶעדִינְען דַארְף עֶר מַאכֶן אַבְּרָכָה בְּרִיךְ כְּשֶׁנָּה הַבְּרִיוֹת נְלוֹבְט אִיז גָאט וָואס עֶר פַּאר עֶנְדֶערְט זַייני

בשעה שהיו שלמין ונשתנו אבל אם היו כן ממעי אמן אומר ברוך משנה בריותיו . והרואה בריאות טובות ואילנות טובות אומר ברוך שככה לו בעולמו אבל אם ראה אוכלסין הרבה של ב"א אומר ברוך חכם הרזים . כשם שאין פרצופותיהם שוין זה לזה כך אין דעתם שוין זה לזה . אלא כל אחד ואחד יש לו דעת בפני עצמו וכן אומר (איוב כח) לעשות לרוח משקל ומים תבן במדה . כל בריה ובריה יש לו דעת בפני עצמו תדע לך שהוא כן . משה מבקש מן הקב"ה בשעת מיתתו ואומר לפניו רבש"ע גלוי וידוע לפניך דעתם של כל א' וא' ואין בשל בניך דומה זה לזה . בשעני מסתלק מהן בבקשה ממך אם בקשת למנות עליהם מנהיג מנה עליהם אדם שיהא סובל לכל א' וא' לפי דעתו מנין ממה שקראו בענין שנא' יפקוד ה' אלהי הרוחות לכל בשר וגו' :

(יא) **יפקד** ה' אלהי וגו' . זש"ה האותיות שאלוני על בני ועל פועל ידי תצוני (ישעיה מה) . מלה"ד למלך שנשא אשה והיה לה שושבין כ"ו שהמלך כועס על אשתו השושבין מפיים ומתרצה המלך לאשתו . בא השושבין למות התחיל מבקש מן המלך א"ל בבקשה ממך תן דעתך על אשתך . א"ל המלך מה אתה מצויני על אשתי צוה את אשתי עלי שתהא זהירה בכבודי . כביכול כך א"ל הקב"ה למשה עד שאתה מצוני עליהם ואתה אומר יפקוד וגו' צוה אותן עלי שיהו זהירין בכבודי מה כתיב למטה צו את בנ"י את קרבני לחמי. יפקוד ה' מה ראה לבקש הצורך הזה אהר סדר נחלות . אלא כיון שירשו בנות צלפחד בנכסי אביהם אמר משה הרי השעה שאתבע צרכי אם הבנות יורשות בדין הוא שירשו בני את כבודי . א"ל הקב"ה למשה נוצר תאנה אכל פריה (משלי כז) . בניך ישבו להם ולא עסקו בתורה יהושע ששמשך כדאי הוא שישמש את

עין יוסף ישראל

[תוכלסין כרכב] . חיל גדול של שמים רבוא (רש"י) : [הכס כרזים] • פיודע מה שבלב כל אחד (רש"י):
כמערכ

בְּאַשְׁעֶנַיִשְׁן . אוּן אַז עֶר זָעהְט אַיינֶם אָפּ נַהאקט אַפִּים אוֹדֶר אַבְּלַיְנֶדֶן אוֹדֶר אַקְרָעצִיקִין דַארְף עֶר זָאגֶן בֵּיי דֶם הָאבֶּט גְלוֹבְט אִיז נָאט וָואס זַיין כְּשָׁפְט אִיז אֱמֶת . נָאר וָען אִיז דָס אַז זַייא זָענֶן גְוָען כְּרֵיעֶר נַאגֶן אַזוֹ וִוי אַלֵי טָענְטְשֶׁן . אוּן דֶר נָאךְ זָענֶן זַיי אַזוֹ גְוָואכֶן . אָבֶּר אוֹב זַייא זָענֶן גְבָּאכֶן גְוָואכֶן כִּימֶן כּוּם כֵּאבְט מָען אַבְּרָכָה בְּרוּךְ מְשַׁנֶּה בְּרִיּוֹתָיו גְלוֹבְט אִיז נָאט וָואס הָאט פַּאר עֶנֶדְערְט זַיינֶי בַּאשְׁעֶנַיִשְׁן . אוּן אַז עֶר זָעהְט שַׁיינֶי אוּן גְזוּנְטֶ מֶענְטְשֶׁן אוֹדֶר עֶר זָעהְט שַׁיינֶי בַּייטֶער מַאכְט מָען בְּרוּךְ שֶׁכָּכָה לּוֹ בְּעוֹלָמוֹ גְלוֹבְט זַייא נָאט וָום הָט בַּאשַׁאפֶן אַזוֹנֶי וַאכֶן אִין זַיין וָועלְט . אוּן אוֹב עֶר זָעהְט פִּיל כְּעֶנְטְשֶׁן דָאס הַייסְט שִׁשִּׁים רִבְּוא אוֹף אַמָאל כַּאכְט מָען אַבְּרָכָה בְּרוּךְ חָכָם הָרָזִים גְלוֹבְט אִיז נָאט וָום עֶר וַייסְט דִי גְדאנְקֶן פּוּן דִי אַלֵי מֶענְטְשֶׁן וְואהִם אַז וִויא דִי פָּענִיכֶר פּוּן כֶּעֶנְטְשֶׁן זָענֶן נִיט גְלַייךְ אַזוֹ זַייעֶרֶי דֵעוֹת כִּיט דִי כַּהֲשָׁבוֹת זָענֶן נִיט גְלַייךְ נָאר אִיטְלִיכֶר מֶענְטְשׁ הָאט אַנַּנְדֶרֶי דֵעָה . אוּן אַז שֶׁטֶייט לַעֲשׂוֹת לְרוּחַ מִשְׁקָל וּמַיִם תִּכֵּן בְּמִדָּה נָאט הָט נַמַאכְט צוּם וִוינְט אַוָואג נִיט גְרוֹס נִיט קְלַיין וִויא דֶר כּחַ פּוּן כֶּעֶנְטְשֶׁן אִיז צוּ פַּר נֶעכִין . אוּן וַואכֶּער הָאט עֶר אוֹךְ אֵין גִבְּרַייט כִּיט דֶער כָּאס אִיטְלִיכֶם בְּאַשְׁעֶפְענִישׁ הָט זִיךְ זַיין דֵעָה בַּאזוּנֶדֶר אַז וִוי עֶס שְׁטֶייט דָא בֵּיי מֹשֶׁה רַבֵּינוּ בְּשַׁעַת עֶס אִיז גְקוּמֶן דִי צַייט פּוּן שְׁטַארְבֶּן הָט עֶר גְנָאגְט צוּ נָאט רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם עֶס אִיז גְלוּי וְיָדוּעַ פַּר דִיר דִי דֵעוֹת פּוּן אִיטְלִיכֶען מֶענְטְשֶׁן אוּן עֶס אִיז נִיט דָא צְוויישֶׁן דַיינִי קִינְדֶר קֵינֶן צְוֵוייא גְלַייכֶי דֵעוֹת . אַז אִיךְ וָועל שְׁטַארְבֶּן בְּעֶט אִיךְ פּוּן דִיר אוֹב דוּ וִוילְסְט אוֹף נֶעמֶן אוֹף זַיי אַפִּיכֶּער זָאל עֶר זַיין אַז אִיטְלִיכֶר מֶענְטְשׁ וָואס זָאל פַּר טְרָאגֶן אִיטְלִיכֶי דֵעָה . דְרוּם שְׁטֶייט מֹשֶׁה הָט נָאגְט יִפְקֹד יְיָ אֱלֹהֵי הָרוּחוֹת לְכָל בָּשָׂר דוּא נָאט וָום וַייסְט אַלֵי וִויסֶנְשַׁאפְטֶן פּוּן מֶענְטְשֶׁן זָאלְסְט דוּ בַּאפֶעלֶן אוֹף זַיי אַמֶענְטְש וָום עֶר זָאל פַּר טְרָאגֶן אַלֵי דֵעוֹת . דָס זָאגְט דֶר פָּסוּק הָאוֹתוֹת שְׁאֵלוּנִי עַל בָּנַי וְעַל פֹּעַל יָדַי תְּצַוּנִי עִם אִיז אַמָשָׁל אַמָלָךְ הָט גְנוּמֶן אַנַוייב הָט זִיא גְהַאט אוּנְטֶר פִּירֶער וָועֶר דָער מֶלֶךְ פְּלֶעגְט זַיין אִין כַּעַס אוֹף זַיין וַייב פְּלֶעגְט דֶר אוּנְטֶר פִּירֶער הָאט מְפַיֵּים זַיין דָעם מֶלֶךְ אוּן בַּאוִוילִיגֶן דָעם מֶלֶךְ כּוּם וַייב . אִיז גְקוּמֶן דִי צַייט דֶר אוּנְטֶר פִּירֶער שְׁטַארְבְּט הָט עֶר גְבֶּעטֶן בַּייא דָעם מֶלֶךְ אוּן נָאגְט אִים אִיךְ בֶּעט בַּיי דִיר גִיב אַכְטוּגְ אוֹף דַיין וַייב . זָאגְט אִים דֶר מֶלֶךְ וָום זָאגְסְטוּ מִיר אוֹף מַיין וַייב . זָאג בָּעכֶר מַיין וַייב אוֹף מִיר זַייא זָאל מִיךְ הָאלְטֶן עֶרְלִיךְ זַייא זָאל נְהַיס זַיין אִין מַיין בָּבוֹד . אַז (כְּבִיכוֹל) הָט נָאט גְזָאגְט צוּ מֹשֶׁה דוּא גִבִּיסְט מִיר אוֹף מַיינֶי קִינְדֶר אוּן זָאגְסְט אִיךְ זָאל אוֹף נֶעמֶן אַמֶענְטְשֶׁן אוֹף זַייא . גִיבִּיט בָּעכֶר דַיא קִינְדֶר אוֹף מִיר זָאלֶן זַיין גִיהִיס אִין מַיין כָּבוֹד . דְרוּם שְׁטֶייט צוּ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם אֶת קָרְבָּנִי לַחְמִי נָאט זָאגְט צוּ מֹשֶׁה גִיבִּיט דִי יוּדֶן זָאלֶן מִיר בְּרֶענְגֶן קָרְבָּנוֹת . אוּבֶּן אִין דֶר פְּרָשָׁה אִיז גְשְׁטַאנֶן דַיא דִינִים פּוּן יְרוּשָׁה נָאךְ דֶעם שְׁטֶייט דִי הֵייד פּוּן מֹשֶׁה צוּ נָאט עֶר זָאל אוֹף נֶעמֶן אַיינֶם עֶר זָאל פִּירֶן דִי יוּדֶן וִוי קוּמְט דָס אַיינֶם צוּם אַנַּנְדֶרֶן . נָאר וִויא מֹשֶׁה רַבֵּינוּ הָט גְוועהְן אַז דַיא מֶעכְטֶר פּוּן צְלָפְחָד הָאבֶּן גַּרְשׁוּת וַייעֶר פָּאטֶערְס חֵלֶק הָט מֹשֶׁה גְמַאכְט עֶס אִיז דַיא צַייט צוּ בֶּעטֶן פַּר מַיינִי קִינְדֶר אַז טָעכְטֶר יְרֻשׁוּנָן דַארְפֶּן דָאךְ זוֹן בְּנוֹתַי יִרְשׁוּנָן מִיַּן כָּבוֹד . הָט אִים נָאט גְזָאגְט נַיין עֶס שְׁטֶייט נִיט תִּהְיֶה אֹבֵל

ישראל שאינו מאבד את שכרו שנא' קח לך את יהושע בן נון . למה נמשלה תורה לתאנה שרוב האילנות הזית והגפן והתמרה נלקטין כאחד והתאנה נלקטה מעט מעט וכך התורה היום לומד מעט ולמחר הרבה לפי שא נה מהלמדת לא בשנה ולא בשתים . איש אשר רוח אלהים בו לפי שאמרה אלהי הרוחות לכל בשר שאתה מביר לכל א' וא' יתמנה שיודע להלוך עם כל א' וא' מהם לפי דעתו . וסמכת את ידך עליו כמדליק נר מנר ונתת מהודך במערה מכלי אל כלי . מה שאמרתי לך ולא הסוב נחלה ממטה למטה אחר (במדבר לו) הכבוד הזה אינו זו מבית אביך שאף יהושע שיעמוד החתיך לפני אלעזר הכהן יעמוד :

וידבר ה' וגו' צו את בני ישראל וגו' את קרבני לחמי לאשי . (יב) ילמדנו רבינו המנחות שהיו נקרבות על המזבח כיצד היו נקרבות . כך שנו רבותינו כל המנחות באות מצה חוץ מחמץ שבתודה ושתי הלחם שהם באות חמץ . ר' מאיר אומר השאור בודה לו מתוכו ומחמצה ר' יהודה אומר אף הוא אינה מן המובחר אלא מביא את השאור ונותן לתוך המים וממלא את המדה. א"ל אף הוא היתה חסירה או יתירה . כל המנחות נלושות בפושרין ומשמר שלא יחמיצו ואם

עץ יוסף — החמיצו

(יא) **כמעֹרה** מכלי אל כלי . פי' כסופך מכלי אל כלי: [ממזוג למטה מהר (במדבר לו) הכבוד הזה] . כל"ל : (יב) **חרץ** מתמין שבתודה . דכתיב על תלות לחם תמץ : [ושתי הלחם] . דכתיב תמץ תאפינה : [כשאור בודה לו מתוכו] . בודה כי' ל' בונה כמו מלבך תאפה כודלפה (יחזקאל ו) וכ"ל מיתך שאורן דתודה ושתי כלחם סיס מוציא שאור ומחמצה כשהוא מעט לאחר שנמדד ושומנו נסולת ומהחמץ מתיני ומעט מתמץ בשאר . שממקום שהר לא סיס יכול להכניס שנא תבלו מנחה ישיריה : [אף סיס מיכה מן כמוכתר] . שאינה מחמיצה יפה לפי שאין

מחמיצין

פֿרשה דָּר וָום הַיט דִיא פַיינין בּוּים דָּר עָסָט דָּר נָאךְ דִיא פַיינין . אַזוי ד־יני לַיינֶדֶר זָענין גִיזָעסין פּון דָּעָר וַייטָעֶרנִם הָאבּין נִישָׁט עסַק גִיוָען אין דָּעָר תּוֹרָה . אָבֶּער יְהוֹשׁוּעַ בִּן נוּן הָאט דִיר שְׁטָענדִיג מְשַׁמֵּשׁ גָּוָען אִיז עָר וָעָרט עָר זָאל מְשַׁמֵּשׁ זַיין דִי יוּדֶן זָאל עָר נִיט אָן וָועָרן זַיין שָׁבָר . עָם שְׁטֵייט־קוּ לְךָ אֶת יְהוֹשׁוּעַ בִּן נוּן נָעם צוּ דִיר יְהוֹשׁוּעַ בִּן נוּן עָר וָועט זַיין אוֹף דַיין אָרט . אוּנ פַּר וָום אִיז גִיגלִיכֶן דִיא תּוֹרָה צוּ אֶפּיגִין בּוּם וָואוּרוּם אַלִי פִּירוּת אַייגִיבּירְשָׁן וָועָרן זִי גִיקלִיבֶּן פּון בּוּם אוֹף אַמָאל . אוּנ פַּיינֶן וָועָרט גִיקלִיבֶּן בִּיכְּלַאךְ נַייס. אַזוֹ דִי תּוֹרָה קָאן מָען נִיט אוֹם לָעָרנִן אוֹף אַמָאל נָאר בִּיכְּלַאךְ נַייס . הַייבְּט אַבִּיסֶל כְּאִרְבֶּן אַבִּיסֶל . זִיא וָועָרט נִיט אוֹם גִיעָרִיבְּט נִיט אִין אַיין יָאר אוּנ נִיט אִין צְוַויי יָאר אִישׁ אֲשֶׁר רוּחַ אֱלֹהִים בּוֹ אַמָענְטְשׁ וָואם דָּעָר רוּחַ פּון נָאט זָאל זַיין אִים וָואוּרוּם דוּא בִּיסְט אַנָאט וָם דוּ וַיסְט אַלִי מֶעְנְטְשֶׁן פּון אַלִי מֶעְנְטְשֶׁן זָאלְסְטוּ אוֹף נָעמִין זָאוֹנִים וָום עָר קָאן נַיין נָאךְ אִיטְלִיכְנֶם וַיילֶן נָאךְ זְסְמֹךְ אֶת יָדְךָ עָלָיו נָאט זָאל נָעמִין יְהוֹשׁוּעַ בִּן נוּן אוּנ זָאלְסְט דַיין הָאנְד אֶן לֶעָנִין אוֹף אִים אוּן וִוי אַייגֶר צִינְד אֶן אַלִיכְט פּון אַלִיכְט אוּנ זָאל עָר אֶן גִיצִינְדֶן וָועָרן פּון דִיר וְנָתַתָּ מֵהוֹדְךָ עָלָיו אוּנ דוּ זָאלְסְט נָעבִּין פּון דַיין שִׁוּנְקַיט אוֹף אִים אוּן וִוי מָען נִיסְט פּון אַיין כְּלִי אִין דֶר אַנְדֶרִי כְּלִי . אוּנ דָם וָום אִיךְ הָאב דִיר גִינָאנְט וְלֹא תִסּוֹב נַחֲלָה מִמַּטֶּה לְמַטֶּה אָחֵר עָם זָאל נִיט אַוָועק גַיין קֶין יְרוּשָׁה פּון אַיין שֵׁבֶט צוּם אַנֶדֶרִין שֵׁבֶט דָם וָועט זַיין בַּיי דִיר אוֹף . עָם וָועט נִיט אַוָועק גַיין דַיין נְחוּסַקַיט פּון דַיין שֵׁבֶט . יְהוֹשׁוּעַ בִּן נוּן וָועט שְׁטַיין פַּאר אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן וָואם עָר וָועט הַייסֶן וָועט יְהוֹשׁוּעַ טוּען אִבְּרֶכְתּ אֲלֵיהֶם אֶת קָרְבָּנִי לַחְמִי נָאט דָם גָאנְט צוּ מֹשֶׁה עָר זָאל גִיבִּיטֶן דִיא יוּדֶן פּון קָרְבָּנוֹת . דִי תַּלְמִידִים פּון רַבִּי תַּנְחוּמָא הָאבּין אִים גִיפְּרֶעגְט מָען מַאכְּן הָט עָר זִיא גָאנְט אֲלִי מִנְחוֹת בְּרֶעגְט מָען מַצָּה דָם הַייסְט אָן הַייבְּן נָאר מְעָהל מִיט וָואסֶר אוּנ מִיט בּוֹטֶר . חוּץ דִיא מִנְחָה וָום הָט גִבְּראכְט צוּם קָרְבָּן תּוֹדָה . אוּנ דִי מִנְחָה וָום הַייסְט שְׁתֵּי הַלֶּחֶם אִיז גָוָען פּון חָמֵץ דָם הַייסְט מִיט הַייבְּן . רַבִּי מֵאִיר זָאגְט מָען פְּלֶעגְט אַזוֹ טוּען עָר פְּלֶעגְט אָפּ מֶעסְטֶן דִיא בֵּלִי וָואם הַייסְט (עֶשָׂרוֹן) מִיט מֶעהל נָאךְ דֶם פְּלֶעגְט עָר נֶעמֶן אַבִּיסֶל מֶעהל אַיין זַיערִן . נָאךְ דֶם פְּלֶעגְט עָר נֶעמִין דָם בִּיכֶל זַייעָר טַייג אוּנ אַרַיין מָאן אוּנ דִיא רֶעשְׁט מֶעהל פְּלֶעגְט אִין נַאנְצֶן זַוֹעָר וָועָרן . אוּנ פְּלֶעגְט דָם בַּאקֶן דָם הָט גִבְּראכְט תּוֹדָה . רַבִּי יְהוּדָה זָאגְט אַזוֹ צוּ מָאן אִיז נִיט גוּט דָם בִּיכֶל זַייעָרִי מֶעהל וָואךְ נִיט זַוֹעָר גִבְּראכְט דִי רֶעשְׁט מֶעהל . נָאר עָר פְּלֶעגְט אִין דָר הַיים נֶעמֶן אַבִּיכֶל מֶעהל אוּנ גוּט אַיין זַיערִן מִיט הַייבְּן . נָאךְ דֶם פְּלֶעגְט עָר דָם אַרַיין זַיינִן אִין דָר בֵּלִי וָום הַייסְט עֶשָׂרוֹן אוּנ דָר שִׁיטִין פּוּל מִיט מֶעהל פְּלֶעגְט אִין נַאנְצֶן זַוֹעָר וָועָרן . הָאבּן דִי חֲכָמִים אִים גִנָאנְט נַיין אָם טוּג נִיט אַזוֹ וָואוּרוּם דָם בִּיכֶל זַוֹעָרִי כָּעל פּון דָר הַיים קְוָועלְט אָן וָועָרט טַיין דִיא בֵּלִי דָר פּון פְּלֶעגְט דָאךְ מֶעהל אִין דֶם עֶשָׂרוֹן . אָדֶר אַמָאל דוֹרךְ דֶם זַיערִן וָועָרט גֶרֶעכְט דָם טַייג אַזוֹ וָויא אַשְׁטַיין אוּנ אָן עָר לַיגְט דָם אִין דֶם עֶשָׂרוֹן פַּאר נֶעמְט־קוּן אָרט נִיט דַארְף־עָר שְׁטִין מִין מֶעהל . אוּנ דִיא תּוֹדָה הָט גִנָאנְט עָם זָאל נָאר זַיין אַיין עֶשָׂרוֹן מֶעהל נִיט וַויניגֶר נִיט מִין . נָאךְ הָאבּן דִיא חֲכָמִים

החמיצו שיריה עובר בלא העשה שנא' (ויקרא ג) כל המנחה אשר תקריבו ממנה לה' וגו' וחייב על לישתה ועל עריכתה ועל אפייתה. ואין לך חביב מן הקרבנות א"ל הקב"ה למשה אמור להם לישראל לא שאני צריך להם אמרתי לכם להקריב קרבנות כל העולם כלו שלי הוא והבהמה שאתם מקריבים ממנה לפני אני בראתי אותה וכה"א (תהלים נ) אם ארעב לא אומר לך כי לי תבל ומלואה. א"ר יהודה בר סימון כל מה שצויתי לכם להקריב קרבני לחמי לא שאני צריך לאכילה שאין לפני לא אכילה ולא שתיה. א"ר סימון י"ג מדות רחמים כתוב בהקב"ה שנא' (שמות לד) ויעבור ה' על פניו וגו' יש רחמן מוסר מזונותיו לאכזרי. הוי אם ארעב לא אומר לך. אר"י בר סימון אמר הקב"ה עשר בהמות טהורות מסרתי לך ג' ברשותך ז' שאין ברשותך. אלו שהן ברשותך שור שה כשבים ושה עזים (זכריה יד) ואלו שאינן ברשותך איל צבי ויחמור ואקו וגו' שמא הטרחתי עליך שתהא מחזיר בהרים ובגבעות שתביא לפני קרבן מאלו שאינן ברשותך לא אמרתי לך אלא ממה שיש ברשותך מן הגדולים על אבוסין הוי אם ארעב לא אומר לך. א"ר יצחק כתיב את קרבני לחמי לאשי וכי יש לפני אכילה ושתיה אם אתה אומר שיש לפני אכילה ושתיה למד ממלאכי השרת שנא' (תהלים קד) משרתיו אש לוהט. היכן נזונין ר"י ב"ר יצחק אומר מזיו שכינה הן נזונין שנא' (משלי טו) באור פני מלך חיים. ארשב"ל כתיב עולת תמיד העשויה בהר סיני וכי בהר סיני עשו עולה אלא א"ת יש לפניו אכילה ושתיה למד ממשה רבינו ראה מה כתיב בו (שמות לד) ויהי שם עם ה' ארבעים יום וארבעים לילה לחם לא אכל ומים לא שתה אלו היה לפני אכילה ושתיה היה אוכל ושותה ממה שאני אוכל ושותה ומה משה שהלך בשליחותו מ' יום ומ'

עין יוסף לילה

מתמידין. כוחיל ושיקחן וחפייתן בפיס נשזרה תמידי פיס זכויות: [וכי בכר סיני עשו עולה]. ע"ע בתניגס [שבת' כל המצוה]. תכיסת קלי דקדקי ומצמרן אבל יומיתו וקודש קמיצה מפתעי ושיריה יכפר' מקרא' תחריבו' דכתיב לה תתפה חמץ חייב על כ': תו"ח בפני עלמה: [עריכתה] שמתעבק בה כיזוב תחלב חלבה הלקט לה הלקט על ככניס שכם פיני כמנחה שנפסלה מן הקומץ ויסב. ע' כ"ז בכפ"ב במנחות פ"ה: [חלה ממה פיס ב"ם הן]. ע'

נֶעֱרִינְט אַלֶע מְנָחוֹת וָוערְט נִקְנְעטִין טִיט לֶעבְּלִיכֶּ וָואטֶר אוּנ הִיט דָאס עָם זָאל גִיט זוֹיער וָועְרִין אוּנ אוּב עָם אִיז הֶעֶר גָווארָן אוּנ הָט דָם מִקְרִיב גָוועזִין אוֹף דָעם מִזְבֵּחַ אִיז עֶר עוֹבֶר אוֹף אַיין (לא תעשה) אַדִין פּוּן דֶר תּוֹרָה׳ אוּנ אֲפִילוּ דִי רֶעשְׁט וָום אִיז נִבְּלִיכֶּן וָוארוּם אוֹף דָעם מִזְבֵּחַ הָט מָען נָאר מִקְרִיב גָוועזִין אַבִּיטְל וויפִיל עָם קָאן אַרַיין אִין דֶר הַאנְד אוּנ דִי רֶעשְׁט הָאבֶּן כֹּהֲנִים אוֹף גְנָעסְן. אוּנ אוּב דִי כֹּהֲנִים הָאבֶּן גְנָעסְן גְוַיְיעֲרְטִי טַייג הָאבֶּן זַיי עוֹבֶר גְוועזִין אוֹף אַיין לֹא תַעֲשֶׂה. עָם שְׁטַייט בִּל הַמִּנְחָה לֹא תֵאָפֶה חָמֵץ אַלֶע מְנָחוֹת וָום מָען הָט מִקְרִיב גְוועזִין צוּ נָאט הָט נִיט גֶיזָארְט זַיין פּוּן חָמֵץ אוּנ מָען אִיז חַיָּיב אוֹפְּצוּפִין קְנָעטִין חָמֵץ. אוּנ אוֹפְּצוּפִין וָועלְנִירִין. אוּנ אוֹפְּצוּפִין בֵּאקִין. אוּנ עָם אִיז נִיט דָא קֵין לֵיבֶּעדִי זָאךְ וָוי קָרְבָּנוֹת אִיז אוּנ נָאט הָאט גְנָאנְט צוּ מֹשֶׁה זָאל צוּ דִי יוּדֶן נִיט זַייל אִיךְ דֶארְף דִיא קָרְבָּנוֹת הַיים אִיךְ אַיִיךְ בְּרֶענְגִין. דִיא נָאנְצִי וֶועלְט הָאבּ אִיךְ בַּאשַׁאפְן. אוּנ דִיא בְּהֵמָה וָום אִיר בְּרֶענְגְט צוּ מִיר הָאבּ אִיךְ אִיר פְּרֶיעֶר בַּאשַׁאפְן. אוּנ אַזוֹ שְׁטַייט אִם אַרְעב לֹא אֹמַר לָךְ אוּב אִיךְ בִּין הִינְגֶרִיג וָואלְט אִיךְ דִיר נִיט זָאגֶן וָוארוּם צוּ מִיר אִיז דִיא וֶועלְט אוּנ אַלֶעם וָום עָם נִפְּנִיט זִיךְ אִין אִיר. רַבִּי יְהוּדָה בְּרַבִּי סִימוֹן זָאגְט פַּר מִיר אִיז נִיט דָא קֵין עֶסֶן אוּנ טְרוּנְקֶן. רַבִּי סִימוֹן זָאגְט בַּיי נָאט שְׁטַייט דְרַייצִין מִדּוֹת פּוּן רַחֲמִים יְיָ יְיָ אֵל רַחוּם חַיינְט אַז נָאט אִיז דָר בַּעַל הָרַחֲמִים וויא אַזוֹ וָואלְט עָר אִיבֶּר גֶעבְּן זַיין עֶסֶן צוּ דִיא אוּם דָר בַּאַרְימְדִינִי מֶענְטשֶׁן. דָם זָאגְט דֶר פְּסוּק אִם אַרְעב לֹא אוֹמַר לָךְ אוּב אִיךְ הִינְגֶרִיג וָואלְט אִיךְ דִיר נִיט גָזָאגְט דוּ וָאלְטֶט מִיר גֶעבְּן עֶסֶן. רַבִּי יְהוּדָה בְּרַבִּי סִימוֹן זָאגְט נָאט הָאט גָזָאגְט צָעהֶן בְּהֵמוֹת רֵייגִי וָום מָען מֶעג עֶסֶן הָאבּ דִיר גֶעבְּן דִרַייי זָענְגִין אִין דִיין רְשׁוּת. אוּנ זִיבֶּן זָענְגִין נִיט אִין דִיין רְשׁוּת זַיי זָענְגִין אִין דֶר מִדְבָּר אַזוֹ וַוי עָם שְׁטַייט שׁוֹר שֶׂה כְּבָשִׂים אֲקֶסִין אוּנ שְׁפְּקִין אוּנ צִיגִין דָם זָענְגִין אִין דִיין רְשׁוּת. אוּנ נָאךְ זִיבֶּן זָענְגִין נִיט אִין דִיין רְשׁוּת. טָאמֶר הָאבּ אִיךְ דִיךְ מִמְּרִיחַ גֶעוֹן נָאךְ זִיבֶּן אוֹךְ בֶּיעֲרְג אוּנ מָאלִין אִין דֶר מִדְבָּר נָאךְ דִי זִיבֶּן וָום דוּ הָאסְט נִיט. אוֹךְ הָאבּ דִיר נָאר גָהַיימֶן פּוּן דִי דְרַייי וָום דוּ הָאסְט אִין דִיין רְשׁוּת דִיא וָום דוּא הָאדִינְוועסְט אוֹךְ דִיין קָארְטֶע גִיסְט זַיי עֶסֶן. רַבִּי יִצְחָק זָאגְט עָם שְׁטַייט אֶת קָרְבָּנִי לַחְמִי לְאִשַּׁי אִיר זָאלְט מִיר בְּרֶענְגִין אַקֶרְבָּן דָם אִיז מַיין בְּרוֹט צוּם פֵּייעֶר אִיר זָאלְט נִיט כַּיינְן זַאגְט דֶארְף אַייעֶר עָסֶן אוּנ טְרוּנְקֶן. קָאנְט אִיר זָעהֶן פּוּן מַיינִי מַלְאָכִים אִין הִימֶל זַיי עֶסֶן נִיט אוּנ טְרוּנְקֶן נִיט. עָם שְׁטַייט נָאטְס מִשְׁרָתִים וָענְגִין בְּרֶענְדִיג פֵּייעֶר׳ אוּנ פּוּן וָואנֶן וָועְרִין זַייא גִשְׁפַּייזְט. רַבִּי יוּדָן פּוּן רַבִּי יִצְחָק וָענְגִין זָאגְט פּוּן קוּקְן אוֹף דֶר שְׁכִינָה דָם אִיז פַּיין וַיְיעֶר שְׁפַּייז. עָם שְׁטַייט בְּאוֹר פְּנֵי מֶלֶךְ חַיִּים דָם לֵיבֶּטְקִיט פּוּן פָּנִים פּוּן דָעם שְׁכִינָה דָאס בְּרֶענְגְט לֵיבֶּן. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ זָאגְט עָם שְׁטַייט עוֹלַת הַתָּמִיד הָעֲשׂוּיָה בְּהַר סִינַי נָ״ע זָאגְט אִיר זָאלְט מַקְרִיב זַיין אֶקֶרְבָּן עוֹלָה וָום אִיז גְמַאכְט נָווארָן אוֹפְּן בְּאַרְג סִינַי. אִיז דָאךְ דִי קַשְׁיָא צוּ הָט דֶען מֹשֶׁה מַקְרִיב גֶייעֶן אֶקֶרְבָּן עוֹלָה אוֹף דָעם בְּאַרְג סִינַי. נָאר דֶער פְּסוּק

לילה לחם לא אכל ומים לא שתה הקב"ה עאכ"ו. הוי אם ארעב לא אומר לך וגו' (תהלים נ) א"ר חייא בר אבא כך אמר הקב"ה בריותי אינם צריכים לבריותי מימיך שמעת שאמר השקו את הגפן הזה יין והיא עושה היין הרבה השקו את הזית הזה שמן שהוא עושה שמן הרבה. בריותי אינן צריכין לבריותי ואני צריך לבריותי. א"ר ינאי בנוהג שבעולם זה שעובר על גב הנהר אי אפשר לו שלא ישתה שנים ושלשה לוגין מים ואני כל הימים מלא שעלי שנא' (ישעיה מ) מי מדד בשעלו מים ואני על לוגך כתבתי בקדש הסך נסך שכר לה' שהוא לשון שתיה לשון שביעה לשון שכרות. בהמה אתה בראתי בעולמי ואין אתה יכול לעמוד במזונותיה ואיזה זו בהמות בהררי אלף (תהלים נ) ר' יוחנן וריב"ל ורבנן. ר' יוחנן אמר בהמה אחת היא רבוצה על אלף הרים ואלף הרים היא רועה בכל יום שנא' (איוב ט) כי בול הרים ישאו לו. ריב"ל אומר בהמה רבוצה על אלף הרים ואלף הרים מגדלין לה כל מיני מאכל לאכילתן של צדיקים לע"ל שנא' והיה השרון לנוה צאן ועמק עכור לרבץ בקר (ישעיה סה). ורבנן אמרי היא רבוצה על אלף הרים ואלף הרים מגדלים לה בהמות בכל יום והיא אוכלת. מה טעם דכתיב (איוב מ) וכל חית השדה ישחקו שם. אפשר דאית בעיר אכיל בעיר. א"ר תנחומא גדולים מעשה אלהינו ומה מתוקנים מעשיו. ומהיכן הוא שותה ריב"ל ורבנן.

עין יוסף

ו' ב' (ה"ח): [אכר לה' אכות לשון אתיה ל' אביעה ל' אכרות].
כ"ע וכ"ה בכוכה פ"ד וברכה ופי' כמ"ב לשון אתיה כמד"ת ויאתו ויאכלו ולשון אביעה מדכתיב ויאכלו אחר ויאתו ג' אכרות כד"ת אכות ולא מיין: [רי"ף כאמה אחת כיון]. ואמה כאמות ולא באמות רבות דכתיב אתיר כנקר יאכל כמה גם כחו באתיו וגו' וכתובים הסמוכים אם למוכיר כל' יחיד (ים"ת): [כאולה על אלף כרים]. שהושה ותרגין כלם פעם אחת ופעם אחת בלריכה למזונותיה כל גדוליכה (ים"ת): [כי בול הרים ישאו לו]. ספרי, אהרני אלף דכתיב התם (ים"ת): (ריב"ל אומר כאמה אחת בית כור כאולה על אלף כרים]. כל"ל וע' בילקוט כוף תיוב וגו"ר פ' כ"ב: [כל מיני מאכל לאכילתן של צדיקי לע"ל]. קשה מאי קאמר דאי מגדלין לה מאכל לרשעים אף לצדיקים ואי משום דסוף כל הבהמות ניאכל לצדיקים כה ל"י ורבנן נמי הכי הוו ונראה דגרסי' לאכילתן של צדיקים ופי' שהבהמה עתידה למאכל לצדיקי' ולמזון המזות אחר שם שהן בעבורו ומה שהוא מגדל לה מאכל לרשעים לפי שהוא מפסד בהם יאכל אבקר ואינו שוה כלום כנגד שהוא בע"ח כדרך שהוא בעיר שהבהמה עתידה למאכל לצדיקים ולרשעים כדרך שהוא בעיר אכל בעיר]. וכלא היו בהמה אוכלת בע"ח כדרך שהוא ת"ש

ריב"ל

מאכלים ממש כדאיתא בפ"ב דשבת עתידה ח"י שתוליד גוסקמות ס"י אחוליא אלו הסהרים שמגדלים מיני מאכלים ממש לבהמות ולרים לה מכל מיני בשדה ישתקו שם דס"ק כל מיני מאכל הן מתבוללות שהיינו כולל כרים הן מאכ"ל בשר וכיוצ וכל מיני שדה (ור"י מפרש וכל מיני השדה שרולה לו' שכל מיני שדה כשהם היו יכולת להתפרנס משם לרבוי לוהן כלממים) ומייתי לאיזה שלאכילת הלדיקים תולים בחדן מיני מאכלים שדכתיב והיה השרון לנוה לאן ועמק עכור לרבץ בקר לעמי שדרשוני דמה ג"ל לעמי שלא כבר נאמר שם ויכשוב בחירי חלב ס"ק כשם שהשרון לנוה לאן וכבץ בקר שמגדל למאכל לאחרים כך יהיה לעתי שיגדלו מיני מאכלים (ים"ת): [מגדלים בהמות בכל יום כו']. חבל נח עתידים ומה שכתוב כי בול הרים יאחו לו סיינו שיומאו למאכל הזמון המזות אחר שם שהן בעבורו ומה שכתוב אליו כבקר יאכל אפשר בחמים קאמר שהם יאכל אבקר שהוא בקר שיהא חלק בע"ח בעיר]. וכלא היו בהמה אוכלת בע"ח כדרך שהוא ת"ש

מײַנט זאָלְטָ נײט מײַנען אַז נאָט דאַרף צו דײַן עָסָן הײַסְט עָר בְּרענגען קָ֫בָּנוֹת דרום זאָגנז זײַ פָּסוּק קאָנסְט אָפּ לְעָרנען פון משֶׁה רַבֵּינוּ אוֹפֶּן בַּאַרג סיני. עָר איז גָּוועָן פָּאַרצייג טָאג אוּנ פָּערצייג נעָכְט דָּאַרְטָן הָט עָר קיין ברוֹט נײט גֶּגעסָן אוּנ קיין וואַסָּר נײט גְּטרונקען. עָס שְׁטֵייט לָהֶם לֹא אָכַל וּמַיִם לֹא שָׁתָה עָר איז גָּוועָן אוֹפֶּן בַּאַרג פָּערצייג טָאג אוּנ קיין ברוֹט הָאט עָר נײט גֶּגעסָן אוּנ קיין וואַסָּר נײט גְּטרונקען. אוּנ אַז אִיךְ וואָלְט נֶּגעסָן אוּנ גְּטרונקען וואָלְט דָּאךְ משֶׁה רַבֵּינוּ גֶּגעסָן פון דָּעם וָוס אִיךְ עָס. הַיינְט מַאדָאךְ משֶׁה וואָס עָר איז נָאר גָּוועָן אַשְׁלַיִם פון נָאט הָט עָר פָּערצייג טָאג מיט פָּערצייג נעָכְט נײט גֶּגעסָן. נָאט אַלַיין דַּארף בְּוודַאי נײט עָסָן אוּנ נײט טרונקען. רַבִּי חַיָּיא בְּרַבִּי אַבָּא זָאגט נָאט זָאגט מיינ בַּאשָׁעפָּענישָׁן דַּארְפָן נײט צו מַיינ בַּאשָׁעפָּענישָׁן הָאסְטו נָאךְ וָועָן גֶּהָערְט אוֹ מָען זָאל זָאגן נײט צו טרונקען דָּעם וויין וָוועט עָר גָּעבּן פִּיל וויין. אָדָר נײט צו טרונקען דָּעם אַיבָּערְט בּוּמִיל וָוועט עָר גָּעבּן פִּיל בּוּמִיל. הַיינְט מַיינ בַּאשָׁעפָּענישָׁן דַּארְפָן נײט צו מַיינ בַּאשָׁעפָּענישָׁן וָועל אִיךְ דָּען דַּארְפָן צו מַיינ בַּאשָׁעפָּענישָׁן. רַבִּי יַנַּאי זָאגט דָּער מְנַהֵג אִיז דָּער וָום פָּאַרט אִיבָּר אַוואָסָר טרונקט עָר פון וואַסָּר עָשְׁלַיכִי בּוּמִיל. אוּנ נָאט אַלַיי יַמִּים פון דָּר וועלְט אִיז נָאר אַפָּרִיט זַיינָם. עָס שְׁטֵייט מִי מָדַד בְּשָׁעָלוֹ מַיִם. נָאט טוט מָעסְטָן מַיִם טְרִיט דִי וואַסָּר. פון דָּעסְט וָועגָן דַּיין כּוֹס וויין וָום דוּא גִיסְט אוֹפֶּן מְזוּבַּח הָאב אִיךְ גִּשְׂרִיבָּן אין פָּסוּק בְּקוֹדֶשׁ הַסֵּךְ נֶסֶךְ שֵׁכָר לַיי עָס אִיז הַיילִיג זַיין נִיסּוּנג אוֹפֶּן מְזַבַּח עָס אִיז אַיין אָן מָרִינקוּנג אוּנ אַזָּעטוּנג אוּנ צוּם שִׁיכָּרוּנג. וְאוֹרוּם נָאט הָט הַנָּאָה וָום וָועָרְט גָּטָאן זַיין וויל. וְאָנט נָאט אַיין בְּהֵמָה הָאב אִיךְ בַּאשָׁאפָּן אין מַיין וָועלְט קָאן קיינְער נײט בַּאשְׁטֵיין אין אִיר עָסָן. עָס שְׁטֵייט בְּהֵמוֹת בְּהַרְרֵי אֶלֶף אין פָּסַשׁ אין פָּסוּק קְרִינְן דִּיא תַּנָּאִים. רַבִּי יוֹחָנָן זָאגט דָּם אִיז אַיין בְּהֵמָה וָום אין אַמָּאל גַיט זִיא אוֹף טוֹזִינְט בָּערְג אוּנ עָסְט זַיא אַף. עָס שְׁטֵייט כִּי בוּל הָרִים יִשָּׂאוּ לוֹ דִּיא גָּרָאז פון טוֹזִינְט בָּערְג וָועָרְט גְּטרָאגָן צו דָּער בְּהֵמָה רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי זָאגט דִי בְּהֵמָה הוֹעָרְט אַלַי טָאג אוֹף טוֹזִינְט בָּערְג אוּנ אוֹף דִּיא בָּערְג וואָקְסָן אַלַי מִינִי מַאֲכָלִים וָום דִי צַדִּיקִים וָועלְן עָסָן דָּר פון לָעָתִיד לָבוֹא. אוּנ דִי רַבָּנָן זָאגן זִיא הוֹעָרְט אוֹף טוֹזִינְט בָּערְג אַלַי טָאג אוּנ אוֹף דִּיא טוֹזִינְט בָּערְג וָועָרְט נְהָאדָיווִיט בְּהֵמוֹת אַלַי טָאג. אוּנ דִּיא בְּהֵמָה עָסְט אוֹף דִי בְּהֵמוֹת וָום וָועלְן דָּארְט נְהָאדָיווִיט. אוּנ דִי גָּרָאז פון דִּיא בָּערְג עָסָן דִּיא בְּהֵמוֹת וָום זִיא עָסְט אוֹף דִי אַיינִי בְּהֵמָה. אוּנ וָאטָשְׁט עָס אִיז דָּאךְ נײט דָּר שְׁטֵייגָר אוֹ אַבְּהֵמָה זָאל עָסָן דִי אַנְדָּרִי בְּהֵמָה. הָט רַבִּי תַּנְחוּמָא גָּזָאגט דָּם אִיז טַאקִי דִי גְּרוֹסִי נָסִים פון נָאט אוֹ דִי בְּהֵמָה זָאל עָסָן אַנְדָּרִי

ריב"ל אומר כל מה שהירדן עושה לששה חדשים הוא שותה אותן גמיעה אחת שנא' (שם) הן יעשוק נהר לא יחפזו וגו'. ויש לה בהן כדי לבלוך פה. ומהיכן הוא שותה תני רשב"ג ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן (בראשית ב) ושמו יובל שנא' (ירמיה יז) ועל יובל ישלח שרשיו. וממנו שותה. תני ר' חייא ב"ר מאיר ואולם שאל נא בהמות ותורך ועוף השמים ויגד לך (איוב יב) שאל נא בהמות זו הבהמה. ועוף השמים זו זיז שדי. או שיח לארץ ותורך ויספרו לך דגי הים (שם) שיח לארץ זו גן עדן. דגי הים זו לויתן. מי לא ידע בכל אלה כי יד ה' עשתה זאת. מלך אחד היה לך ושמו שלמה שנא' (מלכים ג ד) ויהי לחם שלמה ליום א' ל' כור סולת וששים קמח עשרה בקר בריאים וגו'. אר"י בר זבידה אלף נשים היו לו לשלמה וכל אחת ואחת עושה לו בכל יום כזה זו סבירה שאצלה הוא סועד. ר' נחמיה הפחה אומר לא היה יכולת בו לעמוד ואשר נעשה ליום אחד שור אחד וגו' (נחמיה ה) אמר הקב"ה בני לא מפני שיש לפני אכילה ושתיה אמרתי לכם אלא בשביל הרוח שתהיו ערבין ונותנין לפני לריח ניחוח:

(יג) **ושמרון** להקריב לי במועדו. זש"ה צדיק אוכל לשובע נפשו (משלי יג). זה אליעזר שאמר לרבקה (בראשית כד) הגמיאני נא מעט מים כדי גמיאה. ובמן רשעים תחסר זה עשו שאמר ליעקב הלעיטני נא (שם כה) א"ר יצחק בר זעירא פער פיו כגמל ואמר אפתח פי ואתה מבניס.

עין יוסף התם

הגה מכילתין כן ניזונות: [ובגמ' ירמיה] ר"נ דכיון וש"ו על ובגמ' ירמיה ר"נ דכיון ומ"כ). ובגמ' יהפזו וכאן אמרי כ"מ שהירדן מכניס לי"ב תודם הוא הורו גמיעה ס' מ"ט יבצעו]. (ר"ל י"ב על יבצעו מ"כ) כי יגיח ירדן אל פיהו וים כי כדי לבלוך פה (בחמיה פלג לך מספיק לבהמה פה בעלמא מכוך גדלו) רב הונא בשם ר' יוסי אומר אין כח לבלוך פה: [ומתרגמין ה"ג אותה הני]. כ"ל וכ"ה בירושלמי שם: [ובכר ומעדן]. והוא גדול מאד וממנו יפתח למצעה ודייק זה מדקרי ליה יובל ס"מ מיובל לשוס מקום וקאמרי' דהיינו מיובל לפי בהמות דאל"כ מ"מ קריתתו יובל (ירמיה) [זו בהמה]. ולפי פשוטו אמתן עודע הכתוב כיצרי בהמתם ה' ביולדתם ושגאתם בפרנסתם מ"ם דנקט הכי ולא נמלאים מחרים כיצרי בהמתם ומחתכות וכמו שמדבר. לגה אחלו מפני גדולתן שכח הכתוב יזכדך ביכר יותר בהן נקט לכן (ירמיה) : [זו זיז שדי]. כדאיתא בירושלמי ר"ס כ"ב זיז ש"ך מהוך הוא כו' בשעה שהוא פורש כיפיו מכסה גלגל חמה פי' שכפי גדלו מכסה בכנפיו לפני חמה ומסתיר אורו מהעולם: [זו ג"ע]. שהוא גדול מכל

שיטה

בְּהֵמוֹת. אוּב פּוּן נוּאנֶן טְרוּנְקְט דִי בְּהֵמָה קְרִינֶן דְּרִינֶן תַּנָּאִים. רַבִּי יְהוֹשׁוּעַ בֶּן לֵוִי זָאגְט וָוס דֶּר יַרְדֵּן גִּיט אַרוֹס וַאסֶר אוּב זָעקְס חֲדָשִׁים גִּיט דִי בְּהֵמָה אַזוֹף אוֹף אַיין מָאל אוּב מַאכְט טְרִינְקֶן דָּעם יַרְדֵּן. עָם שְׁמַיִים הַן יַשׁוֹק נָהָר וְלֹא יַחְפּוֹז אוּם גְּהַיילְט טוּט עֶר אֵין זִיךְ אַיין רוֹבֶּן אַנַאנֶּן טַיִיךְ. אוּב דִיא רַבָּנָן זָאגֶן דָּם וָוס דֶּר יַרְדֵּן גִּיט אַרוֹס וַאסֶר אֵין צָוועלְיף חֲדָשִׁים דָּם גִּיט עֶר אַזוֹף. עָם שְׁמַיִים יִבְטַח כִּי יָבוֹא יַרְדֵּן אֶל פִּיהוּ עֶר טוּט זִיךְ פַּר זִיכֶּרִין צַו דָּעָר יַרְדֵּן צִיטְט זִיךְ אַיין זַיין מוֹל. אוּב דָּאם אֵין נָאר פַּאר אִים אַזוֹף אַיין צוּ נָעמֶן דָּעם מוֹל. אָבֶּר צוּ טְרוּנְקֶן הָאט רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל גִּלְעֶרִינְט אַז עֶר טְרוּנְקְט פּוּן טַייךְ וָוס גִּיט אַרוֹס פּוּן עֵדֶן. עָם שְׁמַיִים אַמַיִיךְ גִּיט אַרוֹס פּוּן עֵדֶן עֶר אִיז זִייעֶר גְּרוֹס. דָּר טַייךְ הַיִיסְט יוּבָל. רַבִּי חִיָּא הָט גִּלֶּעֶרִינְט פּוּן רַבִּי מֵאִיר וָועֶנֶן עָם שְׁמַיִים וְאוּלָם שְׁאַל נָא בְּהֵמוֹת וְתוֹרֵךְ פְּרָעג נָאר דִי אִיוֹב דִי בְּהֵמוֹת וָועלְן זַיי דִיךְ לֶעֶרְנֶן אוּב דִיא עוֹפוֹת פּוּן הִימֶל וָועלְן דִיר זָאגֶן. דָּאם מֵיינְט מֶען פְּרָעג דִי בְּהֵמָה וָוס זִיא הוֹעֶרְט אוֹף דִי טוֹזִינְט בְּפֶרֶג וָועט זִיא דִיךְ לֶעֶרנֶן דִי וִוינֶדֶרלִיכִי זַאכֶן פּוּן נָאט. אוּב דִיא עוֹפוֹת מֵיינְט מֶען דָּם עוֹף וָאם דָּם הַיִיסְט (זִיז שָׁדַי) דָּאם אִיז אַרַיינְע עוֹף זִייעֶר גְּרוֹס אַז זִיא פַּר שְׁפְּרַייט דִי פְּלִיגֶל פַּר שְׁטֶעלְט זִיא דִי זוֹן אוֹ שִׁיחַ לָאָרֶץ וְתוֹרֵךְ אָדָר רָעד צוּ דָר עֶרד וָועט זִיא דִיךְ לֶעֶרנִין דָּם וִוינֶדֶר פּוּן נָאט. דָּם מֵיינְט מֶען צוּם גַּן עֵדֶן וָואם עֶר אִיז אַזוֹ גְּרוֹס אַז דִיא נַאנְצֶי וָועלְט אִיז אַנְצְטִיקְט פּוּן גַּן עֵדֶן וּדְגֵי הַיָּם אוּב דָּעם לְוְיָתָן פְּרָעג דִי גְּבוּרוֹת פּוּן נָאט. זָאגְט נָאט פְּרָעג שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ וָוס אַסְעוּדָה פּוּן אַמָּלֶךְ דֶּארְף הָאבֶּן אַטָּאג עָם שְׁמַיִים יְהִי לֶחֶם לְשָׁלְמֹה לְיוֹם אֶחָד שְׁלֹשִׁים כּוֹר סוֹלֶת דָּם בְּרוֹט וָאם אִיז גְּבַאקֶן גְּוָואדֶן אַלֶי טָאג צוּם עֶסֶן אִיז גּוֹוען דְּרַייסִיג קָעָרֶץ זָעמִיל מֶעהָל. אוּב זָעכְצִיג קָעָרֶץ גְּרָאבִי מֶעהָל. אוּב צֶעהֶן אָקְסֶן פָּעטֶי. אוּב נָאךְ פִּיל זָאכֶן אוּב אִיךְ הָאב נָאר נִהַיִיסִין בְּרָעגְנִין אָקְרֶבֶּן אִיז שְׁפְּסָקִיל אִין דֶּר פְּרִיא אוּב אִיז שְׁפְּסִיל אָוויִנְט. נָאר וָוס דָּעָן אִיךְ הָאב הַנָּאָה פּוּן דֶּעם וָוס אִיר טוּט מַיין וויִלֶּן דָּם שְׁמֶעקְט מִיר זַיִיעֶר תְּשִׁיבֵנִי לִי בְּמִנּוּדוֹ אִיר זָאלְט הִיטֶן מַקְרִיב זַיין צוּ מִיר אִין דֶּר צַייט דָּם זָאגְט דֶּר פָּסוּק דֶּר צַדִּיק טוּט עֶסֶן צוּ זָעטִין דֶּעם נֶפֶשׁ דָּאם מַיינְט מֶען אֶלִיעֶזֶר דֶּר קְנֶעכְט פּוּן אַבְרָהָם עֶר הָאט גְּזָאגְט צוּ רִבְקָה הַגְמִיאִינִי נָא מְעַט מַיִם מִכַּדֵּךְ מַאךְ מִיךְ אֶן זוּפֶּן אַבִּיקְל נוּאסֶר פּוּן דַיין קְרִיגֶל נִיט פִּיל נָאר אוּפּ מִיטֶן כּוֹל וּבְנֵי רְשָׁעִים תֻּחְסַר אוּב דֶּר בּוֹךְ פּוּן דִי רְשָׁעִים טוּט שְׁטֶענְדִיג פָּעלֶן דָּאם מַיינְט מֶען עֶשָׂו דֶּר הָאט גְּזָאגְט צוּ יַעֲקֹב אֲבִינוּ הַלְעִיטֵנִי נָא גִּים מִיר אַרַיין. רַבִּי יִצְחָק בַּר זְעִירָא זָאגְט עֶר הָט אוֹף גְּעפִּינְט זַיין מוֹל אַז וָוי אַקְעמְל אוּב הָט גְּזָאגְט אִיךְ

האב

התם תנינן אין אובסין את הגמל ואין דורסין אבל מלעיטין . ד"א צדיק אוכל לשובע נפשו זו רות המואביה שכתוב בה (רות ג) ותאכל ותשבע ותותר שהברכה שרתה בפיה של אותה צדקת. ובתן רשעים תחסר אלו העכו"ם מעשה בעכו"ם אחד שעשה סעודה לכל בני עירו . א"ר דוסתאי אותי זימן לאותו סעודה עם כל בני עירו ולא היה שולחנו חסר מכל ממעמים שבעולם אלא אגוזי פרך בלבד . מה עשה נטל את הטבלה מלפנינו שהיתה יפה יותר מששה ככרי כסף ושברה . אמרתי לו מפני מה עשית כך . אמר לי אתם אומרים שהעה"ז שלנו והעה"ב שלכם אם אין אנו אוכלין עכשיו אימתי אנו אוכלין . קראתי עליו ובתן רשעים תחסר . ואמרת להם זה האשה אשר תקריבו לה' כבשים בני שנה תמימים שנים . לא שניהם בבת אחת אלא את הכבש אחר העשה בבקר ואת הכבש השני העשה בין הערבים . א"ר יהודה בר סימון מעולם לא לן אדם בירושלים ובידו עון . כיצד המיד של שחר מכפר על עונות שנעשה בלילה תמיד של בין הערבים מכפר על עונות שנעשו ביום . מ"מ לא לן אדם בירושלים ובידו עון שנא' (ישעיה ו) צדק ילין בה . אמר הקב"ה לישראל בעה"ז אתם מקריבים לפני לחם הפנים . לעה"ב אני אערוך לכם שלחן גדול ויהיו עובדי ע"ג רואין ובושין שנאמר (מלכים ג) תערוך לפני שלחן נגד צוררי וגו'. וכה"א (ישעיה סה) הנה עבדי יאכלו וגו'

(יד) **צַו** את בנ"י . וש"ה שדי לא מצאנוהו שגיא כח וגו' (איוב לז) וכתיב (שם לו) הן אל ישגיב בכחו. כיצד יתקיימו שני כתובים אלו . אלא בשהוא נותן לישראל נותן להם לפי כחו ובשהוא מבקש מהן אין מבקש אלא כפי כחן ראה מה כתיב (שמות כה) את המשכן תעשה עשר יריעות לכך כתיב שדי לא מצאנוהו שגיא כח . ובשהוא נותן להם לפי כחו עתיד הקב"ה לעשות לכל

עין יוסף צדיק

מיסתם כרבנן (יפ"ת) : [שם בכתב שרתה בפיה של חות' לצדיקת]. וה"ר בחי"ן של כמו הקבה כתבו היה היתה סיבה מה שנותר נזכות' דייק מדקאמר ותותר ולא ונותר כי לפי כחמת דמי תר כוח נותר נותרה שרתה : כרכם במעיה . וכן דייק לקמן דקאמר את מאכל מלכי תחרי שכבר שבע בחמש מיכול ותיתו וכול נתכול ותיתו וכול נתכול טיור נשאר מותר מלכי ולא סייק לומר שמחזיק כל הזיתו חזתו . תמנה לקו דיעני כי זה כמותר לא מותר מלכי כי לפי כחמת לא היה כחזתו מלכי עיעור כדי שתשבע כי לא נתן לה חלא קיוב כשהי תנטעותיו . תמנה לפי שכבת מה שמותר היתה ששרתה ברכה בפיה ע"כ לשון (ג"ל . כ"ל ג"ל)

עמן

הָאב גְּעָפֿינְט מַיִן טוֹל אוּן דוּ גִים אַרַיין . נָאךְ אַפְּשֶׁט אִיז צַדִּיק אוֹכֵל לְשׂוּבַע נַפְשׁוֹ דֶר צַדִּיק עָסְט צוּ זָעטִין דָעם נֶפֶשׁ דָאס מֵיינְט מָען רוּת הַמּוֹאֲבִיָּה עָם שְׁטַייט בֵּיי אִיר אוּן וַתֹּאכַל וַתִּשְׂבַּע וַתּוֹתֵר זִיא הָאט גֶּ עסְן זִיא אוּג אִיז זַאט גְּוָוארֶן אוּג הָט נָאךְ אִיבֶּר גְּלָאזט דִי בְּרָכָה הָט גְּרוּגְעט אִין אִיר מוֹל אִיז נָאךְ גְּבְלִיבֶּן וּפֶתַח רְשָׁעִים תְּחַסֵּר א נ דֶר בּוּךְ פּוּן דִיא רְשָׁעִים טוּט פֶּעלִין דָם מֵיינְט מָען דִיא עוֹיג עָם אִיז זַיי אַלֶּעם וַוייניג מַעֲשֶׂה אֵיינֶר אַגְרוֹסְר הַאר הָט גְּמַאכְט אַסְעוּדָה פַּר דֶר נַאנְצֶר שְׁטָאט אִיז דֶר תַּנָּא רַבִּי דּוֹסְתַּאי אוֹךְ גְּוָוען דָאךְ טָן אִיז גִיט גְּוָוען אַיין זָאךְ פּוּן דֶר וָועלְט וָואס דָאךְ טָן אִיז גְּשְׁטָאנֶן אוֹפֶּן טִישׁ וָום טָען הָט גְּוָואלְט הָב זִיךְ אִיטְלַיכֶּר גְּנוּמֶן . נָאךְ דֶעם עָסֶן גְּעמְט דֶר הַאר דֶעם דָעק פּוּן טִישׁ וָואס עֶר הָאט גְּקאכְט זָעקְס צֶענְטְנֶר זִילְבֶּר אוּג גִיט אַוָואךְ דָעם דָעק אוֹף דֶער עֶרד אוּג צוּ בְּרָעכְט . פְּרָעגְט אִים דֶר תַּנָּא צוּ וָום הָאסְטוּ דָם גְּטָאן עֶנְפֶּערְט עֶר אִים אִיר זָאגְט דָאךְ אַז דִי וָועלְט אִיז פַּר אוּנְז אוּג וַיְנִי וָועלְט אִיז פַּר צַיי : דַארְפֶּן מִיר עֶסְן לֶעבֶּן אוֹף דֶר וָועלְט הָאב אִיךְ פַּר גְּרוֹס פְּרֶייד צוּ בְּרָאכְן דָעם דָעק . אַזוֹ זָאג דֶר תַּנָּא אוֹף אִים גְּזָאגְט דֶעם פָּסוּק וּפֶתַח רְשָׁעִים תְּחַסֵּר אִיז טַייטְש דֶר ב"ךְ פּוּן דִיא רְשָׁעִים פְּעלְט שְׁטֶענְדִיג עָם אִיז אַלֶּעם וַוייניג וַויפִיל עֶר לַיְיגְט אַרַיין אִין בּוּךְ . וְאַתָּה תְּצַוֶּה אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִקְחוּ אֵלֶיךָ שֶׁמֶן זַיִת זָאלְט זָאגְן דִי יוּדְן זַיי זוֹל מַקְרִיב זַיין צוּ גָאט צְוַויי שְׁעפְּסִין נַאנְצֵי גִיט טִיט קִין מוּם צוּ אַטָאג . אוּג גִיט בֵּיידִי אוֹף אַמָאל נָאר אַיינֶם אִין דֶר פְּרִיא אוּג אַיינֶם אִין דֶר נַאכְט . רַבִּי יְהוּדָה בְּרַבִּי סִימוֹן זָאגְט בְּשַׁעַת דֶר בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אִיז גְּשְׁטַאנְן הָט קֵייגֶר גִיט אִיבֶּר גְּנָעבְּטִיגְט אִין יְרוּשָׁלַיִם טִיט אַזַּיגֶר וָארוּם דֶר קָרְבָּן הָתָמִיד פּוּן דֶר פְּרִיא הָט כְּכַפֵּר גְּוָוען אוֹף דִיא זִינְד פּוּן אַנַאנְצִי טָאג . עָם שְׁטַייט צֶדֶק יָלִין בָּהּ גֶּרֶעבְטִיקְייט אוּג צַדִּיקִים זָענֶן דִיא וָום הָאבֶּן גְּנֶעבְטִיגְט אִין יְרוּשָׁלַיִם . אוּג נָאט זָאגְט צוּ דִי יוּדֶן בָּעוֹלָם הַזֶּה פְּלֶעגְט אִיר מַקְרִיב זַיין פַּר מִיר דָעם לֶחֶם הַפָּנִים דָם אִיז טַייטְש תָּלוּת אוֹפִין טִישׁ פּוּן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ . אוּג לָעתִיד לָבוֹא וָועל אִיךְ דֶר פַּר גְּרַייטְן אַגְרוֹסִין טִישׁ * אוּג דִי רְשָׁעִים וָועלֶן זָעהֶן אוּג וָועלֶן זִיךְ שָׁעמֶן . עָם שְׁטַייט תַּעֲרֹךְ לְפָנַי שׁוּלְחָן נֶגֶד צוֹרְרָי הוּ וָועסְט אֶן גְּרַייטְן פַּאר מִיר אַטִישׁ קָעגֶן אַלֶּי מֵיינִי בַּאלַיידִיגֶערְם . אוּג אַזוֹ שְׁנַייט מֵיינִי קָנֶעכְט וָועלֶן עָסֶן אוּג אִיר וָועט זַיין הוֹנֶנֶערִיג צוּ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל דָם זָאגְט דֶר פָּסוּק שַׁדַּי לֹא מְצָאנוּהוּ שְׁגִיא כֹּם דָעם אַיילְמֶעכְטִיגְן נָאט גְּפֶּינֶען מִיר גִיט זַיין שְׁטַארְקֶן כֹּחַ . אוּג אִין אַנֶּנֶדֶערִין פָּסוּק כֹּחַ תֵּן אֶל יַשְׁגִּיב בְּכוֹחוֹ נָאט טוּט זִיךְ שְׁטַארְקֶן מִיט זַיין כֹּחַ . אִיז דָאךְ אַקְשָׁנָא פּוּן דָעם פָּסוּק אוֹף דָעם פָּסוּק . דֶר תֵּירוּץ אִיז אַז נָאט גִיט עָפּוֹס דִי יוּדֶן גִיט זַיין וָועלְט זַיין שְׁטַארְקֶר כֹּחַ אִיז . אוּג אַז עֶר הַיְיסְט זַיי נֶעבֶּן הַיְיסְט עֶר נֶעבֶּן וָועלְט זַיין כֹּחַ אִיז . מִיר גִּפִּינֶן דָעם מְשָׁכְּנָן הָט נָאט גְּהַייסְן מַאכֶּן

צדיק וצדיק חופה מענני כבוד שנא' (ישעיה יד) וברא ה' על כל מכון הר ציון וגו' . ואומר (שם) כי על כל כבוד חופה . עשן והופה למה שכל מי שנותן עיניו עשונות וצרות בתלמידים בעה"ז מתמלא חופתו עשן לעה"ב אש בחופה למה מלמד שכל צדיק וצדיק מתנוגה מחופתו של חברו מעולה ממנו נוגה שזיו מבהיק מסוף העולם ועד סופו לכך כתיב הן אל ישגיב בכחו . כשביקש מהם לא ביקש אלא לפי כחם שנא' (שמות כח) ואהה תצוה את בנ"י וגו' . וכשהאיר להם לפי כהו שוא' (שם יג) יה' הולך לפניהם יומם . לע"ל קומי אורי וגו' (ישעיה ס) וכתיב (שם נ) והיה אור הלבנה כאור החמה. הוי הן אל ישגיב בכחו . כשביקש מהם לא ביקש אלא לפי כחן שנא' (שמות כג) ראשית בכורי אדמתך וכשנותן להם לפי כהו שנא' (יחזקאל מז) ועל הנחל יעלה על שפתו מזה ומזה כל עץ מאכל לא יבול עלהו ולא יתן פריו לחדשיו יבכר וגו' מהו לחדשיו יבכר שכל אילן ואילן מחדש בכורים כל חדש וחדש לא כבכורי חדש זה בכורי חדש אחר . כשבקש מהן לא בקש אלא כפי כחם שנ' (ויקרא כג) ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר וגו' וכשהוא נותן לפי כחו שנא' (ישעיה יח פמ) אתך במדבר ארז שטה וכתיב (שם נה) התחת הנעצוץ יעלה ברוש :

ביום השמיני עצרת . (טו) ילמדנו רבינו מהו לאכול בחג חוץ לסוכה . כך שנו רבותינו רבי אליעזר אומר י"ד סעודות חייב אדם לאכול בסוכה אחת ביום ואחת בלילה . וחכמים אומרים אין לדבר קצבה הוץ מליל יו"ט האחרון בלבד . ולמה התירו חכמים להפטר מן הסוכה

עץ יוסף ביו"ט

(יד) עשן כתופס למה. כ"ל: [ולמות כתלמידים]. שלח לכתותם מכלכיו לו מהדורי תורה : [מתנוגה מחופתו של חברו] . שכל מי ש..וץ קבוע לכ' מופסף ממנו ים' וכול הנשפע לפי בקבל ממנו וזכו קנאת ת"ח מרעכו נג"ע שנכוכ מחופתו של חברו (כדלמרו בכנות כתרת ע"ב ח) בהיותם עליו וכול נשפע ממנו והתכלית עה"ם להיותו קרוב אל הכבוד כלשהוא לכיות מופסף ממנו יהכבל וח"ם מתנוגה כו' כ"ל שכול מקבל כאור מחופתו של הכרו (כיו יקר מ"ת י"ג) : [כשנקש מהם לא נקש] . כ"ל וכ"ל

(טו) י"ד סעודות חייב אדם לאכול בסוכה אחת ביום ואחת בלילה . טעמא דרבי אליעזר משום דכתיב תשבו כשבעת הימים כל האזרח בישראל תשבו בסוכות ואין לך אזרח אלא תלמיד חכם שנא' (תהלים צז) אור זרוע לצדיק ולישרי לב שמחה . וכ"ש בכתב : לקמן . וכ"ש בכתב :

נאר פון עצהן פאריונגער . הט ער גיט גהייבן באכן דעם מישבן נאך זיין כח . דרום שטייט דעם אלמעכטיגן נאט טוען מיר ניט גפינן מיט דעם נאנצן כח . אבר אז ער גיט זיי גיט ער נאך זיין כח . עם שטייט ויבא יי על כל מכון הר ציון נאט ועט באשאפן אופן בארג ציון פאר דיא צדיקים ואט ועלין דארטן זיצן אתיפה פון ענגני כבוד . אתופה כיט רוך . צו ום איז דר רוך צו דר חופה נאר דר ואט אוף דר ועלט רייכערט די אוגין פון תלמידי חכמים ער ויל זיא גיט מהנה זיין פון זיין נעלט אוג ער ויל גיט הערין זייער תורה . דעם ועדט זין תופה אוף ענער ועלט פול מיט רוך . אוג ואט דארף טען האבן פייער אין דר חופה צו זיין אז אימליכר צדיק הט פר זיך אתופה נאך זייני כעשים נאך . אוג דר ום הט אקלענרי תופה ועדט פר ברענט פון קנאה ום ענער ויצט אין אנרעסרי חופה פאר אים . אוג די חופה פון גרוכן צדיק ליכט צו דר חופה פון קלייבם צדיק . אוג לייכט פון ענ ועלט ביו ענ ועלט . דרום שטייט הן אל ישגיב בכחו נאט טוט איטלילין שמאכן נאך זיין כח נאך . אוג אז ער הט גוואלט פון זיך נאר גוואלט נאך זייער כח נאך . אוג אז ער הט גוואלט פון די יודן הט ער נאר גוואלט נאך אז וויז עם שטייט נאט הט גהייסן נעמן בוטל צו ברענין אין דר תורה . אוג אז נאט הט זי גלייכטן הט ער גלייכטן נאך זיין כח . עם שטייט ני הולך לפניהם יומם נאט איז נאנאנן פר די יודן מיט אענוד ענן ביי טאג אוג אענוד אש ביי נאכט . אוג ועתיד ובוא שטייט והיה אור הלבנה כאור החמה די ליכטיקייט פון דר לבנה ועט זיין אז ווי די ליכטיקייט פון דר זון . אז ער הט גוואלט פון יודן פון זייערי תבואה הט ער גוואלט נאך זייער כח עם שטייט ראשית בכורי אדמתך תביא דאם ערשטי ואט עם ועט פארטיג ועדין אוף דיין ערד זאלסטו ברענגן אין בית המקדש . אוג אז ער ועט זי גענין ועטס ער גענין נאך זיין כח . עם שטייט ווט ועריד ובוא ועט זיין על התל עלה שפתו ביזה וכזה כל בץ באכל דער נביא זאגט עם ועט ארום ניין פון בית המקדש אמייך אוג אוף דעם ברענ פון ביידי זייטן ועט ואקקן אלי פרוכטין אוף בייטער דיא בלעטר ועט קיין מאל גיט פר פולט ועדין אוג אלי תורש ועט ואקקן אנדרי פירות . דיא פירות פון דעם תורש ועט גיט זיין גלייך צום אנדרין חורש . אוג נאך גפינן מיר אזאך ואט נאט האט גפעדערט פון יודן נאך זייער כח . עם שטייט ולקחתם לכם ביום הראשון איר זאלט נעמן דעם ערשטין מאג סוכות אתרוג מיט אלולב . אוג אז ער ועט נעמן זי ועט ער גענין נאך זיין כח . עם שטייט אפן בימדבר ארז שטה אוף ועל נעמן אין דער מדבר ועט ואקקן אלי מיירי ביימער . מענין ביימר אוג נאך מינים פון דיא בעכטי ביימער ביום השמיני עצרת דיא תלמידים פון רבי תנחומא האבן אים גפרענגט ער זאל זי זאגן וויפיל מעודות דארף טען עסן אום סוכות הט ער זי גזאגט עם קרינן דרינן מאגאים . רבי אליעזר זאגט פערצין מעודות דארף אכטענטש עסן אין סוכה . אלי מאג צוויי מעודות אין זיבן מאג פערצין מעודות . אוג דיא חכמים זאגן ער דארף גיט עסן צווי מעודות אמאג

ביו"ט האחרון של חג . אלא כל ז' ימי החג היו מתפללין לטללים וביו"ט האחרון היו מתפללין לגשמים ולכך נפטרין מן הסוכה כדי שיתפללו על הגשמים בלב שלם . ואעפ"כ יו"ט האחרון עולה ליומות החג למה שכך כתיב עצרת תהיה לכם . והיתה ראויה להיות אחר החג ג' יום כשם שעצרת אחר הפסח ג' יום . אלא אמר הקב"ה חורף הוא ואינן יכולין להניח בתיהם לבא לכאן . אלא עד שהן אצלי יעשו עצרת מנין ממה שקראו בענין ביום השמיני עצרת :

(מז) **ביום** השמיני עצרת . זש"ה יספת לגוי נכבדת רחקת כל קצוי ארץ (ישעיה כו) אמרה כנסת ישראל לפני הקב"ה רבש"ע הוספת שלוה לדור המבול שמא הקריבו לפניך פר אחד לא דיים שלא הקריבו אלא אמרו לאל סור ממנו (איוב כא) והוספת שלוה לדור הפלגה שמא כבדך אחד מהם לא דיים שלא כבדוך אלא אמרו הבה נבנה לנו עיר (בראשית יא) וכן לסדומיים . וכן לפרעה . וכן לסנהריב . וכן לנבוכדנצר שמא הקריב אחד מהם איל אחד או פר אחד . לא דיים שלא הקריבו לפניך אלא הכעיסוך . ולמי נאה להוסיף שלוה וכבוד לישראל שנא' יספת לגוי ואין גוי אלא ישראל שנא' (שמואל ב ז) ומי כעמך ישראל גוי אחד . אמרה כנסת ישראל לפני הקב"ה רבש"ע עליך ליתן לנו מועדים ועלינו להיות מקריבין לפניך קרבנות כראוי . נכבדת נתת לנו ראשי חדשים ואנו מקריבין לפניך שנא' ובראשי חדשיכם . נתת לנו הפסח הקרבנו לך . עצרת הקרבני לך . ראש השנה הקרבנו לך . יוה"כ הקרבנו לך . וכן בחג אפילו מועד אחד לא בטלנו הקרבנות אמרה כנסת ישראל לפני הקב"ה עליך להוסיף לנו מועדות ועלינו להקריב לפניך קרבנות זלכבד אותך יספת לגוי ה' נכבדת . א"ל הקב"ה לישראל חייכם איני מחסר אתכם ימים טובים אלא מזסיף לכם מועדות שתשמחו בהם שנא' ביום השמ"ע . ביום השמ"ע זש"ה תחת אהבתי

ישטנוני

נָאר דִיא עֲרְשָׁטֵי נַאכְט אִיז אַמְצָה צוּ עָמִין . אוּן פַּאר וָוָס הָאבֶּן דִי חֲכָמִים גְּזָאגְט אַז שְׁמִינִי עֲצֶרֶת הוּא מָען אַרוֹם נַיין פוּן סוּכָּה וָואוּרוּם דִיא נַאנְצִי זְיבֶּן טָאג סוּכּוֹת פְּלֶעגְט מָען מִתְפַּלֵּל זַיין מוּזִיד הַפַּל גאט וָאלְ נָעבֶּן טוּא . אוּן שְׁמִינִי עֲצֶרֶת הָאט מָען אֶן גֶהוֹבֶּן כְּתְפִלָּה זַיין אוֹף רֶעגֶן דְרוּם גִייט מָען אַרוֹם פוּן סוּכָּה כְּדֵי עֶר זָאלְ כְּתְפַלֵּל זַיין מִיט דֶעם נַאנְצֶן הָארְצֶן . אַז עֶר זָאלְ זִיצֶן אִין סוּכָּה וָואלְט דֶר רֶעגֶן אַרֵיין אִין סוּכָּה . פוּן דֶעסְט וֶועגֶן וֶועט שְׁמִינִי עֲצֶרֶת גֶּרֶעדֶט אִין דִי טָעג פוּן סוּכּוֹת . אוּן עֶם הָט בֶּדֵארְפְט זַיין שְׁמִינִי עֲצֶרֶת אֶפְּ גְרוּנְט פוּפְצִיג טָאג פוּן סוּכּוֹת אַז וַוי שְׁבוּעוֹת אִיז אֶפְּ גְרוּנְט פוּן פֶּסַח פוּפְצִיג טָאג . נָאר נָאט הָט נְזָאגְט עֶם אִיז וַוינֶטֶר אִיז שְׁוֶוער פַּאר מַיינֶע קִינְדֶר וָאלֶן אִיבֶּר לֶאזֶן דִי הַיים אוּן קוּמֶן קִין יְרוּשָׁלַיִם נָאהְ אַמְאל . דְרוּם בְּשַׁעַת זַיי זֶענֶן נָאהְ דָא אִין יְרוּשָׁלַיִם אוֹף סוּכּוֹת זָאלֶן זַיי שׁוֹן מַאכֶן שְׁמִינִי עֲצֶרֶת . דְרוּם שְׁטַייט דֶעם אַכְטִין טָאג זָאלְט אִיר זִיךְ נָאהְ פַּר הַאלְטֶן אִין יְרוּשָׁלַיִם . דָם זָאגְט דָער פְּסוּק זְפְּפְּ לְגוי נִכְבַּדְתְּ זָאגֶן דִי יוּדֶן צוּ נָאט דָער דוֹר הַמַּבּוּל זֶענֶן גְזֶעסִין זַייעֶר בְּשַׁלְוָה . צוּ הָאבֶּן זַיי דָען אִין מָאל כַּקְרִיב גְוֶוען פַּר דִיר אַקְרָבֶּן . אוּן לֹא דִי וָואם זַייא הָאבֶּן נִיט כַּקְרִיב גְוֶוען הָאבֶּן זַיי נָאהְ גְזִינְדִיגְט אוּן הָאבֶּן גְזָאגְט צוּ דִיר דוּ זָאלְסְט זִיךְ פוּן זַייא אֶפְּ קֶערִין . דוּ הָאסְט נְמֶעכְט שַׁלְוָה צוּם דוֹר הַפְּלָגָה צוּ הָאט דָען אַייעֶר פוּן זַי דִיךְ עֶרְלִיךְ נֶהָאלְטֶן . אוּן לֹא דִי וָום זַי הָאבֶּן דִיךְ נִיט עֶרְלִיךְ נֶהָאלְטֶן הָאבֶּן זַי נָאהְ גְזָאגְט הִבָּה נִבְנֶה לָנוּ עִיר לָאמִיר זִיךְ צוּ בּוֹעֶן אַשְׁטָאט מִיט אַטוֹרֶם צוּ גַיין אִין הִימֶל . אוּן אַז צוּ פַּרְעֹה אוּן סַנְחֵרִיב אוּן נְבוּכַדְנֶצַר אַז דוּא הָאסְט זַיי נְגֶעבֶּן שַׁלְוָה צוּ הָאבֶּן זַיי כַּקְרִיב גְוֶוען פַּר דִיר אַיין בְּאראן אָדֶר אַיין רִינְד . אוּן לֹא דִי וָום זַיי הָאבֶּן נִיט כַּקְרִיב גְוֶוען הָאבֶּן זַיי נָאהְ דִיר דֶר צֶעריְגְט . דְרוּם וֶועמֶן אִיז שַׁיין צוּ מֶערֶן שַׁלְוָה אוּן נְרוֹסְקֵייט נָאר דִי יוּדֶן . דְרוּם זָאגְט דָר פְּסוּק זְפְּפְּ לְגוי דוּ הָאסְט נְמֶעכְט גוּטֶס צוּ דֶעם פָּאלְק יִשְׂרָאֵל זְנִכְבַּדְתְּ בְּיסְטוּ גְעֶרְלִיכְט גְוָוארֶן דָער פוּן . עֶם אִיז מִין נִיט דָא קִין פָּאלְק נָאר דִי יוּדֶן . עֶם שְׁטַייט וִמִי כְּעַמְךָ יִשְׂרָאֵל וגו' וֶועֶר אִיז נָאהְ זַיין פָּאלְק יִשְׂרָאֵל . זָאגֶן דִי כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל צוּ נָאט דוּ הָאסְט אוּנְז נֶגֶעבֶּן יָמִים טוֹבִים אוּן אוֹף אוּנְז אִיז מוּטֶל צוּ בְּרֶעגְנֶן קָרְבָּנוֹת פַּאר דִיר אַז וַוי דוּא הָאסְט גְהַייסֶן וּנְזַזְתְּ דוּ בְּיסְט גֶעֶרְלִיכְט גְוָוארֶן פוּן אוּנְז הָאסְט אוּנְז נֶגֶעבֶּן רָאשֵׁי חֳדָשִׁים זֶענֶן מִיר כַּקְרִיב קָרְבָּנוֹת אוֹף זַיי הָאסְט אוּנְז גֶגֶעבֶּן פֶּסַח זֶענֶן מִיר כַּקְרִיב קָרְבָּנוֹת אַז וַוי דוּא הָאסְט גְהַייסֶן כַּקְרִיב זַיי קָרְבָּנוֹת ' הָאסְט אוּנְז גֶגֶעבֶּן פֶּסַח זֶענֶן מִיר כַּקְרִיב קָרְבָּנוֹת אַז וַוי דוּא הָאסְט גְהַייסֶן שְׁבוּעוֹת זֶענֶן מִיר מִקְרִיב פַּאר דִיר . רֹאשׁ הַשָּׁנָה זֶענֶן מִיר כַּקְרִיב פַּאר דִיר . יוֹם כִּפּוּר זֶענֶן מִיר כַּקְרִיב פַּאר דִיר . סוּכּוֹת זֶענֶן מִיר כַּקְרִיב פַּר דִיר מִיר הָאבֶּן נִיט כַּקְרִיב פַּר פְּעֶלְט אַיין יוֹם טוֹב וָואם מִיר הָאבֶּן נִיט כַּקְרִיב גְוֶוען קִין קָרְבָּנוֹת . זָאגֶן דִי כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל צוּ נָאט אוֹף אוּנְז אִיז מוּטֶל זָאלְסְט אוּנְז נָגֶעבֶּן נָאהְ זַיין יָמִים טוֹבִים מִיר אַלֶּיין קָאנֶן נִיט מַאכֶן קִין יָמִים טוֹבִים . אוּן אוֹף אוּנְז אִיז מוּטֶל צוּ בְּרֶעגְנֶן קָרְבָּנוֹת אוּן דִיךְ עֶרְלִיךְ הַאלְטֶן . וָום מִין דוּ וֶועסְט מֶערֶן יָמִים טוֹבִים וֶועסְטוּ מִין גֶעֶרְלִיכְט וויי"ת . הָט נָאט גְזָאגְט צוּ דִי יוּדֶן אִיךְ שְׁווֶער בֵּי אַייךְ אִיךְ וֶועל אַייךְ נִיט טִוּעֶרֶן . קִין יָמִים טוֹבִים נ"ש אִיךְ וֶועל אַייךְ יֶערֶן יָמִים טוֹבִים אִיר זָאלְט זִיךְ פְּרֵייעֶן אִין זַייא . עֶם שְׁטַייט בְּיוֹם הַשְּׁמִינִי עֲצֶרֶת

דעם

ישמעוני ואני ואכלה (הפלט קט) את מיצא בחג שישראל מקריבים ע' פרים על ע' אומות אמרו ישראל לפני הקב"ה רבש"ע הרי אנו מקריבים ע' פרים לע' אומות לפיכך היו צריכין אף הם להיות אוהבין אותנו ולא דיים שאין אוהבין אותנו אלא שונאין אותנו שנא' החת אהבתי ישמעוני . לפיכך אמר הקב"ה כל ז' ימי החג שהייתם מקריבים לפני קרבנות על או"ה הייתם מקריבים ע' פרים. אבל ביום השמיני הקריבו על עצמכם שביום השמיני עצרת תהיה לכם . והקרבתם עולה אשה ריח ניחוח לה' פר אחד איל אחד משל למלך שעשה סעודה ז' ימים וזמן כל בני המדינה בז' ימי המשתה . כיון שעברו ז' ימי המשתה אמר לאוהבו כבר יצאנו ידי חובותינו מכל בני המדינה נגלגל אני ואתה במה שתמצא בליטרא של בשר או ליטרא של דג או ירק . כך הקב"ה אמר לישראל כל קרבנות שהקרבתם בז' ימי החג על או"ה הייתם מקריבים . אבל ביום השמיני נגלגל אני ואתם במה שאתם מוצאין בפר אחד ואיל אחד :

(יז) **ביום** השמיני עצרת תהיה לכם . מה ראה להיות פוחת בכל יום . אלא למדך תורה ד"א מן הקרבנות שאם ילך אדם לאכסניא וקבלו ביום ראשון מקבלו יפה ומאכילו עופות . בשני מאכילו דגים . בשלישי גבינה . ברביעי מאכילו ירק . כך פוחת והולך עד שמאכילו קטניות. ביום השמיני עצרת תהיה לכם . מהו לכם אמר להם הקב"ה לישראל השמחה נאה לכם המועדים נאים לכם י"ט נאה לכם לכך נאמר עצרת תהיה לכם . מעשה בעכו"ם אחד ששאל את ר' עקיבא וא"ל למה אתם עושים מועדים לא כך אמר לכם הקב"ה חדשיכם ומועדיכם שנאה נפשי (ישעיה 6) . א"ל ר"ע אילו אמר חדשי ומועדי הייתי אומר כך אלא אמר חדשיכם ומועדיכם אלא בשביל אותם מועדות שעשה ירבעם שנא' (מלכים 6 יב) ויעש ירבעם חג בחדש השמיני בחמשה עשר יום לחדש כחג אשר ביהודה ויעל על המזבח כן עשה בבית אל לזבח לעגלים וגו' ויעש חג לבני ישראל .

עין יוסף

(יז) **ביום** ר"ת לכיוון פוחת בכל יום. ספרי כתג כיו מקריבין בכל יכנעם] . ר"ל מדעת עלמו וזכו מ עדיכם סחכי מסלכם ומדעת יום פחות ממה מיום שלפניו : [תוספ מועדות שעשה עלמכם

דָּעם אַבְּטָן טָאג זָאלְט אִיר מַאכָן אוֹךְ יום טוב אוג פְֿרייעָן זִיךְ זִין ביהמ"ק . דָם זָאגְט דָר פָּסוּק תַּחַת אֲהַבָתִי יִשְׁמְנוּנִי וְאֲנִי תְּפִלָּה דִי יוּדן זָאגָן פַֿר מַיין לִיבְשאפְט הָאבָן מִיךְ דִי אומות פַֿיינְט אוג אִיךְ טוּא בָּעסָן נָאט פַֿר זַיי . מִיר גִּפִּינְן אום סוכות בְּרָענְגן דִי יוּדן זִיבְּציג רִינְדֶר קָעגְן דִיא זִיבְּציג אומות פון דָער וָועלְט . זָאגָן דִי כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל צו נָאט רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם מִיר זָענְן מְקָרִיב זִיבְּציג רִינְדֶר קָעגְן דִיא זִיבְּציג אוכות בַּארגָן זַיי דָאךְ מִיךְ לִיבּ הָאבָן . אוג לָא דַי וָום זַיי לִיבָּן מִיךְ גִיט הָאבָן זַייא מִיךְ נָאךְ פֿיינְט . דְּרוֹם זָאגְט דָר פָּסוּק תַּחַת אַהֲבָתִי יִשְׂטְנוּנִי אִין שְׂטָאט פון לִיבּ הָאבָן הָאבָן זַיי מִיךְ פיינְט . דְּרוֹם הָט נָאט גָּזָאגְט צו דִי יוּדן דִי נָאכְצָי זִיבָּן טָאג פון סוכות הָט אִיר גִּבְּרָענְגט קָרְבָּנוֹת פון דַיא זִיבְּציג אומות וָועלְט אִין שְׂטִינִי עֲצֶרֶת זָאלְט אִיר בְּרָענְגן פַֿר זִיךְ אֲקָרְבָּן . דְּרוֹם שְׂטַייט דָעם אַבְּטָן טָאג זָאלְט זִין אִין אוֹךְ הָאלְטוּנְג פון ט"ב פַֿאר אַייךְ אֲלַיין וְהִקְרַבְתֶּם עוֹלָה פַּר אֶחָד אַיל אֶחָד אִיר זָאלְט מַקְרִיב זַיין אֲקָרְבָּן עוֹלָה צו נָאט אַיין רִינְד אַיין בָּארָאן . עָם זָאגְט אֲמָשָׁל אֲמָלֶךְ הָאט גְּמַאכְט אֲסְעוּדָה . וְוִי עָם הָט זִיךְ גְּקָאנְצָט שְׂבְעַת יְמֵי הַמִּשְׁתֶּה זָאגְט דָר מֶלֶךְ צו זַיין לִיבּ הָאבָּר מִיר הָאבָן שׁוֹן יוֹצֵא גְּוָוען פַֿאר דָר נָאנְצָר כִּדִינָה . אַצוּנְד לָאכְט בַּיידִי עָכְטִן פון וָואם כִּיר וָועלִן קְרִיגָן אַשְׁטִיקְל פְֿלַייש אַשְׁטִיקְל פִּישׁ נָאךְ זָאגָן וָואם עָם אִיז גְּבְּלִיבָּן . אזו זָאגְט נָאט צו דִי יוּדן בִּיז אַהֲער דִיא נָאכְצָי זִיבָּן טָאג הָאט אִיר גִּבְּרָענְגט קָרְבָּנוֹת פון וָועלְט דִיא זִיבְּציג אומות הַיינְט דָעם אַכְטִן טָאג לָאכְט זִיךְ בַּיידִי פְֿרַיִיעָן מִיט דָעם קָרְבָּן וָואם אִיר וָועט קְרִיגָן אַיין רִינְד אַיין בָּארָאן בְּיוֹם הַשְּׁמִינִי עֲצֶרֶת תִּהְיֶה לָכֶם פַּר וָואם אִיז דִיא קָרְבָּנוֹת פון סוכות אַלַיין טָאג גָּוען וַוייניגֶר פון נָעכְטִן . דִי תּוֹרָה לָערִינְט אוּנְז דָּרָךְ אֶרֶץ פון דִיא קָרְבָּנוֹת . וָוען אֵייגֶר קוּמְט צום חָבֶר צו נָאכְט דָעם עָרְשְׂטֶן טָאג נָעמְט עֶר אִים שַׁיין צו . גִיט אִים עָסִן עוֹפוֹת . דָעם אַנְדֶרִין טָאג פְֿלַייש . דָעם דְרִיטֶן טָאג קָעז . דָעם פִֿערְדִין טָאג בְּאִירְשְׂט . בִּיז וַואנָן עֶר גִיט אִים עָסִן אַרְבִּיס בְּיוֹם הַשְּׁמִינִי עֲצֶרֶת תִּהְיֶה לָכֶם דָר אַכְטֶר טָאג זָאל זַיין יום טוב צו אַייךְ . וָום מִיינְט דָר פָּסוּק צו אַייךְ נָאר נָאט זָאגְט צו דִיא יוּדן פְֿרַיִיעָן זִיךְ אִיז נָאר שַׁיין צו אַייךְ . דָם אַיז וַאמְלוּנְג אִיז נָאר שַׁיין צו אַייךְ . יָמִים טוֹבִים אִיז נָאר שַׁיין צו אַייךְ . דְּרוֹם זָאגְט דָר פָּסוּק עָם זָאל זַיין יום טוב צו אַייךְ . מַעֲשֶׂה אָגוֹ הָט נִפְֿרָעגְט דָעם תַּנָּא רַבִּי עֲקִיבָא וָואם מַאכְט אִיר יָמִים טוֹבִים עָם שְׂטַייט דָאךְ נָאט זָאגְט תְּדַשִּׁיכֶם וּמוֹעֲדֵיכֶם שְׂנְאָה נַפְשִׁי אַיְיעֲרֵי רָאשֵׁי חָדָשִׁים כִּיט אַיְיעֲרֵי יָמִים טוֹבִים הָאב אִיךְ פֿיינְט . הָט אִים דֶר תַּנָּא גָּעְנָפֶֿערְט וָואלְט נִשְׂטַאנִין אִין פָּסוּק מַיינִי רָאשֵׁי חָדָשִׁים אוג מַיינִי יָמִים טוֹבִים הָאב אִיךְ פֿיינְט וָואלְטְמוּ גוּט גִפְֿרָעגְט . עָם שְׂטַייט דָאךְ אַיְיעֲרֵי רָאשֵׁי חָדָשִׁים אוג אַיְיעֲרֵי יָמִים טוֹבִים הָאב אִיךְ פֿיינְט פֿיינְט דָר פָּסוּק דִי יָמִים טוֹבִים וָום דָר מְעַנְטְשׁ מַאכְט זִיךְ אַלַיין נַאיְיע רָאשֵׁי חָדָשִׁים אוג נַאיְיע יָמִים טוֹבִים אָז וַוי טִיר גִּפִּינְן יְרֵבְעָם בֶּן נְבָט הָט גְּמַאכְט אַנַיְיעָם יום טוב אוס גְּקָלְעְרְט פון הָאָרץ . אָבֶר

דיא

אבל המועדים האלה אינן בטלים לעולם ולא החדשים למה שהם להקב"ה שנא' (ויקרא כג) אלה מועדי ה' וכתיב (שם) וידבר משה את מועדי ה' ולכך אינם בטלים לעולם ועליהם נאמר (קהלת ג) סמוכים לעד לעולם עשוים באמת וישר:

פרשת ראשי המטות

איש כי ידור נדר לה'. (א) ילמדנו רבינו כיצד קונמות ונדרים. כך שנו רבותינו קונם שאיני ישן קונם שאיני מדבר קונם שאיני כמשמך הרי הוא בלא יחל דברו. שבועה שאיני שבועה שאיני מהלך אסור. חומר בשבועות מבנדרים ובנדרים מבשבועות. כיצד קונם שאיני עושה סוכה קונם שאיני עושה לולב קונם שאיני נוטל תפילין בנדרים אסור לעשותן אע"פ שהם מצוה ובשבועות מותר שאין נשבעין לעבור על המצות אמר להם הקב"ה לישראל הוו זהירין בנדרים ואל תפרצו בהן שכל הפורץ בהם סופו למעול בשבועות והמועיל בשבועות כופר בה בהקב"ה ואין לו מחילה בעולם שנא' (שמות כ) כי לא ינקה ה' וגו'. וכתוב אחד אומר (יהושע כ) ונשבעת חי ה' וגו' אמר להם הקב"ה לישראל לא תהיו סבורין שהותר להשבע בשמי אפילו באמת אין אתם רשאים להשבע בשמי אלא אם יש בכם כל המדות האלו שנא' (דברים יו) את ה' אלהיך תירא ואותו תעבוד ובו תדבק. ושתהיו באותן ג' שנקראו יראי אלהים ואלו הן אברהם יצחק ויעקב. [ועמכם. [ועמ כתרגומיס]. בגמ' ר"ה בכללי מועד כמ"ש כתיב כפם: [אחיני מפ סך]. בגמרא מקשה הכא"ג סי' תקכ"ב (מ"כ):

(ו) קונם אחיני כו'. כתב הרי"ן בפ"ב דנדרים בכללו גרסינן דתמיך כנתת עמיך עלי קונס. אחכך כבגתא עליו ותן מתכילין אחיני בלא יו"ד אבל בשבועות גרסינן אחיני ביו"ד. לו לגחדם דבר כפסוק זו: [בגיעס אחיני יצן כו']. אחכור מכ"ת מפוס דנדרים מ זכפים הפלא אחכפים תני לכו בלשון אחיני כיומר על דבר פתין בו ממש דשבועות הנין בין על דבר פתין בו ממש בין על דבר אחין בו ממש מה אחני יצן כו'. אבל בשבועות אחכר נפשיס תני לכו בלשון אחיני ואם כשבע אבא' ויצן אבשס ימיס לפופיס לילה ויום לוקה וייצן מיד עכ"ל. וכתב כל"מ בפ"ב מיכ"ל נדרים וע' תי"ט: [אחיני יצן כו' אחיני בלא יצן כתרגום אחין כמו כגדל מן כתורה אין כגדל מן דנדרים אחין פתין כלשון אחיני מכני מבשבע על דבר אפ"ה לקיימו וכן דלא תמן נמי גבי מבטפס כרי כבל יחל]. מדלכגן אבל מן כתורה אין כגדל מן דנדרים אחין אחיני מבמכך ע' תוי"ט: [ובמיכן כתיתן בלשפס אחכ

דיא ראשי הֲדָשים מיט דיא ימים טובים ום נאט הם אונז גגעבן דאם ועט ניט פאר שטערט ווערי אייביג פון יונן. און דיא ימים טובים מיט דיא ראשי חדשים ועלין ניט בטל ווערין פון די יונן אוף אייביג וואורום זיי זענין פון נאטם ועגן. עם שטייט אלה מועדי יי דם זענין די ימים טובים פון נאט אונ עם שטייט וידבר משה את מועדי יי משה הט גזאגט די ימים טובים פון נאט צו די יודן. דרום ווערין זיי ניט בטל אוף אייביג. אוף זיי שטייט סבובים לעד לעולם עשוים באמת וישר דייא זענין גוט אן גלעהנט אוף אייביג זיי זענין גמאכט גוואלן מיט אמת אונ מיט רעכט פארטיקייט:

איש כי ידור נדר לי דיא תלכידים פון רבי תנחומא האבן אים גפרעגט ווען מיר טוט אנדר ער זאל ניט עסן אודר ניט שלאפן ועלכים הייסט נדרים הם ער זיי גזאגט ווען איינר טוט אנדר ער זאל ניט עסן אודר ניט שלאפן אודר ניט ריידן. טאר ער זאגט צו איינם איך טוא אנדר איך זאל פון דיר קיין הנאה ניט האבן. אודר אשה זאגט צום מאן איך טוא אנדר איך זאל דיך ניט בארירן איז אוף דיא אלי זאכן שטייט לא יחל דברו ער זאל ניט פר שוועכן זייני רייד אונ ווען איינר שוועכט אוף די אלי זאכן ער זאל ניט טוען. טאר ער ניט עובר שבועה זיין. נאר ום איר דר חילוק פון נדר ביו שבועה איז דם ווען איינר טוט אנדר ער זאל ניט זיצן אין סוכה. אודר ער זאל ניט בענטשן קיין אתרוג. אודר ניט לייגן קיין תפילין. טאר ער ניט טוען דיא אלי מצות איבערין נדר חאטש עם איז דאך אמצוה ער זאל דאם טוען. אבר ווען אייגר שוערט אוף אמצוה ער זאל די מצוה ניט טוען איז דיא שבועה ניט חל מען ער טוען די מצוה וואורום מען קאן ניט שוערין עובר צו זיין אמצוה דר מענטש הם פריער נשוואורן ביי דעם בארג סיני ער זאל טוען אלי מצות פון נאט קאן איין שבועה אוף דר אנדערר שבועה ניט חל זיין. זאגט נאט צו דיא יודן איר זאלט זיין נהיה אין נדרים איר זאלט ניט ברעכין אייערי נדרים וואורום אז איר ווען ברעכין נדרים ועט איר קומן צו ברעכין שבועות. און דר ום ברעכט אשבועה איז גלייך ווי ער לייקנט אין גאט. און גאט איז אים ניט כולה אייביג ו. עם שטייט כי לא ינקה יי תר נאט רייניגט ניט דעם מענטש ום הם פאלש גשוואורן. אין פסוק שטייט ירמיה הנביא הם נשתאפט די יודן אונ הם זיי גזאגט איר טוט שוועכין אז מען מעג שוועכין מיט מיין נאמן אוף אמת. אפילו אוף אמת מאר מען אוך ניט שוועכין. נאר ווען אוב דו האכט אין דיר גוטי מדות דו ביסט נאנץ פרום אז וי עם שטייט את יי אלהיך תירא אותו תעבוד ובו תדבק פאר נאט זאלסטו זיך פארבינדן און אים זאלסטו דינן אונ צו אים זאלסטו זיך באהעפטין דענצמאלט מאנסטו שוועכין אוף איין אמת. איר זאלט נין אז ויא ויא דייא

אברהם דכתיב (בראשית כב) כי עתה ידעתי כי ירא וגו' . איוב דכתיב (איוב ו) איש תם וגו' . יוסף דכתיב (בראשית מב) האלהים אני ירא . הוי את ה' אלהיך תירא ואותו תעבוד אם אתה מהנה את עצמך לתורה ולמצות ואין לך עבידה אחרת לכך נאמר ואותו תעבוד . ובו תדבק וכי יכול להדבק בשכינה והלא כבר נאמר (דברים ד) כי ה' אלהיך אש אוכלה וגו' . אלא לומר לך כל המשיא את בתו לת"ח שקורא ושונה והעושה לו פרקמטיא ומהנהו מנכסיו זה הוא שנא' עליו ובו תדבק. אם יש בך כל המדות האלו אתה רשאי להשבע ואם לאו אין אתה רשאי . מעשה בהר המלך שהיו לו שני אלפים עיירות וכלם נחרבו על שבועת אמת . בין איש לאשתו בין אב לבתו מה בעל אינו מפר אלא נדרים של עינוי נפש ודברים שבינו לבינה . כך האב אינו מפר אלא על עינוי נפש ושבינו לבינה :

וידבר ה' וגו' נקום נקמת בני ישראל . (ב) ילמדנו רבינו כמה תקיעות תוקעין בע"ש כדי לבטל את העם מן המלאכה . כך שנו רבותינו ג' תקיעות תוקעין בע"ש . כיצד חזן הכנסת נוטל את החצוצרות ועולה לגג גבוה של עיר ותוקע . כל מי שהיה רחוק מן העיר היה נפטר ממלאכתו והוא ובא ותוקע שנייה הקרובין נכנסין לעיר . שלישית תוקע והיו מטמינין את החמין ומדליקין את הנר . גמר מלתקוע היתה קדירה על גבי כירה ייחין אותה בארץ ואם היה הנר ביד האשה מנחת אותה בארץ . השבת מתקדשת בחצוצרות וכן ראשי חדשים והמועדות שכה"א (במדבר י) וביום שמחתכם ובמועדיכם וגו' . וכשהיו נוסעים בחצוצרות נוסעים ותוקעין שנא' (שם) ותקעתם תרועה ונסעו המחנות . וכשמתכנסין מתכנסין בחצוצרות שנא' (שם) ובהקהיל את הקהל תתקעו ולא תריעו. וכשהצר מיצר תוקעין בחצוצרות שנא' (שם) וכי תבואו מלחמה וגו' וכשהלכו למלחמה למדין בחצוצרות עשו נקמה שנאמר וכלי הקדש וחצוצרות התרועה בידו :

(ג) נקום נקמת ר' יהודה אומר אלו רצה משה לחיות כמה שנים היה חי . שא"ל הקב"ה נקם נקמת בני ישראל מאת המדינים אחר תאסף תלה הקב"ה מיתתו בנקמת מדין אלא להודיעך שבחו של משה שלא אמר בשביל שאחיה אעכב נקמת בני ישראל מן המדינים מיד

עין יוסף וידבר

[מתוס' רפ"ו למכות]. ע' כס' מצות דף ל"ח בכרמ"ן ובמגלת מסתר ושולט לגג] . בגמרא שם מיתת כשופר ע"ש : [לגג גבוה] . שהיה גג מיוחד בגובה על עיר ותמצאהו להקוע שם (רש"י): [מטמינין את החמין] . ותקן בקופה של מוכין לכיות תומך משתמר בכך (רש"י) :

(ג) תלה הקב"ה מיתתו בנקמת מדין . לפי שהיה משפה מדיניה ולא קיימה לה. לכן נתלו מיד מדין (בעש"ט) :

דְּבֵיי צַדִּיקִים וָם וֶוערין גְרוּפֶן יְרֵאֵי אֱלֹהִים נָאטָם פָּארְכְרַיינְע . אַבְרָהָם . יוֹסֵף . אִיוֹב . בֵּיי אַבְרָהָם שְׁמַייט נָאט הָט נְזָאגְט בְּיָה יָדַעְתִּי כִּי יָרֵא אֱלֹהִים אַתָּה אַצוּנְד וַיִיס אִיךְ אַז דוּא בִּיסְט אֲנָאטָם פָּארְכְטִיגֶר מֶעֶנְטְש . אוּנ בֵּיי יוֹסֵף שְׁמַייט עֶר הָט גְזָאגְט צוּ דִי בְּרִודֶר אֶת הָאֱלֹהִים אֲנִי יָרֵא אִיךְ פָּארְכְט מִיךְ פַּר נָאט . בֵּיי אִיוֹב שְׁמַייט אִישׁ תָּם וְיָשָׁר יָרֵא אֱלֹהִים אֲרֶעכְט פָּארְטִיגֶר אוּנ אַפָּארְכְטִיגֶר פַּר נָאט . דָּאם זָאגְט דָּער פָּסוּק אֶת אֱלֹהִיךְ תִּירָא פַּר דֵיין נָאט וְאָלְסְטוּ זִיךְ פָּארְכְטֶן זָאגְט וִוי דִי צַדִּיקִים הָאבֶּן זִיךְ גְפָּארְכְטֶן וְאוֹתוֹ תַעֲבוֹד אוּנ נָאט זָאלְסְטוּ דִינֶן אוּב דוּא דָאסְט זִיךְ בְּאהָאלְטְן אוּנ אִין נָאט זָאלְסְטוּ זִיךְ בְּאהָאפְטִין . וְיוּא אַזוֹ קָאן זִיךְ אַמֶעְנְטְש בְּאהָעפְטִין צוּ דֶר שְׁכִינָה עִם שְׁמַייט דָאךְ יְיָ אֱלֹהֶיךָ אֵשׁ אוֹכְלָה דַיין נָאט אִיז אַבֶּעְנִידִיגֶר פַיִיעֶר . נָאר דֶער פָּסוּק מֵיינְט זָאלְסְט זִיךְ בְּאהָעפְטִין צוּ תַּלְמִידֵי חֲכָמִים . דֶר וָאס גִיט זַיין טָאכְטֶר צוּ אַמאן אַתַּלְמִיד הָכָם . אוֹדֶר עֶר מַאכְט אַהַאנְדִיל פַּר אַתַּלְמִיד חָכָם כִּבְדֵי עֶר זָאל קָאנְען לֶעֶרְנֶען. אוֹדֶר עֶר אִיז גְלָאט טְהָגָה אַתַּלְמִיד חָכָם פּוּן זַיין פַּר מֶעג . דֶר אִיז גְגְלֵיכֶן וִוי עֶר בְּאהָעפְט זִיךְ אִין דֶר שְׁכִינָה אוּנ אוּב דוּ הָאסְט אִין דִיר דִי אַלֵי זָאכֶן דָעְנְצְמָאלְט מְעגְסְטוּ שְׁוָוערִין אוֹף אַאֶמֶת . אוּנ אוּב גִיט טָאר מֶען אוֹף אַאֶמֶת אוֹךְ גִיט שְׁוָוערִין . צְוַוִיי טוֹוִינְט שְׁטָעט פּוּן דֶעם אָדְט וָום הַייסְט הַר הַמֶּלֶךְ וֶעגְען אַלֵי חֲרִיב גְוָואדֶן פַּר דֶעם זִינד וָום זַיי פְלֶעגְען שְׁוָוערִין אוֹף אַאֶמֶת בֵּין אִישׁ לְאִשְׁתּוֹ בֵּין אָב לְבִתּוֹ דָם וֶעגְען דִי דִינְגִים פּוּן נֶדָרִים וָואס צְוַוישֶׁן מַאן אוּנ וַייב אוּנ צְוַוישֶׁן פָאטֶר צוּ זַיין טָאכְטֶר . דֶר פָּסוּק וַייזְט מִיר אַז וִוי דֶר מַאן קָאן פַּר שְׁטָעְרִין דֶעם נֶדֶר פּוּן זַיין וַייב אוּב דֶער נֶדֶר אִיז צוּ פַּיִינִגֶן זִיךְ אָבֶּר קֵיין אַנְדֶרֵי נְדָרִים קָאן עֶר נִיט פַּר שְׁטָעְרִין . אַז דֶר פָּאטֶר קָאן נָאר פַּר שְׁטָעְרִין דֶעם נֶדֶר פּוּן דֶער טָאכְטֶר נָאר פּוּן פַּיִינִגֶן זִיךְ נְקוֹם נִקְמַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל גָאט הָט גְזָאגְט צוּ מֹשֶׁה עֶר זָאל נוֹקֵם זַיין דִי נְקָמָה פּוּן יִדֶּן פּוּן דִי מִדְיָנִים נָאךְ דֶעם וְועְסְטוּ שְׁטַארְבֶּן דָא אִין עֶבֶר הַיַּרְדֵּן . נִבְּי יְהוּדָה זָאגְט דֶער פָּסוּק וַייזְט מִיר דָאס צָדְקוֹת פּוּן מֹשֶׁה וָען מֹשֶׁה וָאלְט וֶועלֶן הָט עֶר נָאךְ נְקָאנְט לֶעְבֶּן פִּיל יָאר עֶר זָאל זִיךְ גִיט הַייְלֶן נוֹקֵם צוּ זַיין אִין דִיא מִדְיָנִים וָאלְט עֶר נָאךְ גְלֶעְבְט וָארוּם נָאךְ דֶער נְקָמָה וִועט עֶר הָעְלְטְש שְׁטַארְבֶּן נָאר עֶר הָט גִיט גְזָאגְט צוּ לֵיבּ כַּיִין לֶעְבֶּן וֶועל אִיךְ אוֹף הָאלְטֶן דִי נְקָמָה פּוּן יִדֶּן אִין דִי מִדְיָנִים . נָאר בְּאלְד

זידבר משה אל העם לאמר החלצו מאתכם אנשים לצבא ויהיו על מדין אנשים צדיקים ולהלן בחר לנו אנשים (במות יז) נמי צדיקים. וכן (פיוב ד) בנפול הרדמה על אנשים. לתת נקמת ה' במדין הקב"ה אמר נקמת בני ישראל ומשה אמר נקמת ה'. אלא אמר הקב"ה להם הריני ואתם זיקו שלכם מהבקשים שגרמו לי להזיק אתכם. אמר משה רבון העולם אם היינו ערלים או עובדי ע"ז או כופרים במצות לא היו שונאים אותנו ולא רודפין אחרינו אלא בשביל תורה שנתת לנו. לכך דנקמה שלך. הוי לתת נקמת ה' במדין. אלף למטה אלף למטה י"א אלפים מכל שבט ושבט שלח. וי"א שלשה אלפים מכל שבט ושבט י"ב אלף חלוצי צבא וי"ב אלף לשמור את הכלים ועליהם הוא אומר (פיר ד) שניך כעדר הקצובות וגו' וי"ב אלף לתפלה. ומנין שכך כתיב אלף למטה אלף למטה הרי שני אלפים. וימסרו מאלפי ישראל מהו וימסרו שהם נמסרין זוגות זוגות זה לזה. ד"א וימסרו בעל כרחן לפי שהלה הכתוב מיתת משה בנקמת מדין. אמרו נלך למדין וימות משה נמנעו מלילך. א"ל הקב"ה למשה המיל גורלות על השבטים והם נמברין מאליהם. וישלח אותם משה אלף למטה הקב"ה א"ל למשה נקם נקמת בני ישראל אתה בעצמך והוא משלח לאחרים. על

עין יוסף

[מיד וידבר משה אל העם לאמר החלצו מאתכם]. וכדאי' בספרי לתן בהמתו אלא מיד וידבר משה אל העם [בנפול תרדמה על אנשים]. ושם מדבר בנבואה: [הריני ואתם דייקו אלכם]. כ"ל פירוש עלכון אלכם אבל מ"ב כ"ג כתתימת ח"ל בקב"ה דין בנכם מתבקש בגבולו לי כו': [עם תומרים אלפים מכל שבט]. וכן דכתיב וימכרו מהלפי ישראל אלף למ' ב' ר'. אלף אל לי לתת דמשמע שבא היו אלף ר"ב אלף לו בבת לבבות עוד ר"ב אלף כדעת כי"ח דלקמן. ר"ל דא הן ר"ב אלף ג' שרו בעל כרחן אלא לגו לילך כדלקמן ור"ב אלף הלכו מרצונם לבך פגעיכם קרא אלף למטה אלף למטה. וזה שאמר בל יבכו וישבו מהלפי ישראל. פירש מחוקן בתלפים שנתמר למעל' שני הלפים לבן שבט אלף למטה שניה אלף למטה אחיהן ב' ל פיה בשבטי הלף למטה בע"ב שבט ר"ב אלף: [שניך כעדר הקצובות]. וכ"תיתת כאיר בשירים רבה שניך כעדר הקצובות מ"ן קמנים שהיה עבר ל' בבהמה ועיים עבר אלף במכירה ור"ל דתן: [עם תומרים]. שר אלף שהלכו לנקמה חומר עליהם כוח חומר וימכרו בנמסרו בע"ב. נפ' שמשמעו בחיית ו שר: משה. מלהמת מדין אבל אותן ר"ב אלף שהלכו לעמוד את הכלים בתמת נלכו מרצונם

שנתגדר

בתין מיתתו של משה תלויה בשמירת הכלים: [הרי שני אלפים וימסרו מהלפי ישראל אלף למטה כרי ר"ב אלתים מהו וימסרו]. כ"ל וכ"ה בהבה: [משה ממכרים זוגות זוגות בע"ב לפי שהלה]. כ"ל (פיה) וכ"ה פילקוט ופירושו שהפילו כדר עורכי מלחמה שהולכין מ' וגוף שניה פניה שהכי יפול בהאחד יש שני ל. קימו גם אותו זיווג טיס על פיהם שמעלמת לא יתלו כדי למנוע עלילה. כי ילכו כדרך לנגדם מפני היות משה ודייק זה לשון וימסרו (מ"כ). שאל ברבה כגירסת כמו כאן לפניהן בפנים. וגרסת שפירושו כדאיתא בפיר בפירים רבה שכלם מתלימות שבעשה שניו ככנסים זוגות זוגות שאל: [משה סיה לאחד מהשה שלח יהושע לו תחום מיסיה). ואחד מפרש נמנים ע"ש. וזה שכתוב כאן משה ממכרים זוגות זה לזה שלח ילך יהידי ויכא ויגיד מכבול. וכן דעשו זה דוקא במלחמת מדין ולא מלינו כן במלחמות אחרות. י"ל לפי שבבר נבנעו נבנות מדין ועבירה גוררת עבירה וכמו שכתוב בסדר שלח סימן ו' בעשר וכסדר קרח סימן י"ב בעל ע'. דהתם[ל] משה על יהושע יותר שאר מרגלים ע' נפ: [והוא משלח אותם]. קושיית הוא: [וכיון שהכעס עד

שָׁמַיִם וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל הָעָם לֵאמֹר הֶחָלְצוּ מֵאִתְּכֶם מֹשֶׁה הָט נָאנְט דִי יוּדֶן וְאָפְּנִיקְט פּוּן צִיהְ מֶעְנְטְשֶׁן. נַיִן מִלְחָמָה הָאלְטֶן מִיט מִדְיָן. מֵעְנְטְשֶׁן מִיגְט עֶר צַדִּיקִים אָזוֹ וְוִי עֶם שְׁטַיִיט בֵּיי דֶר מִלְחָמָה פּוּן עֶמֶלֶק מֹשֶׁה הָט נָאנְט צוּ יְהוֹשֻׁעַ וָאלְכְט אוֹס קְלוּבֶּן כְּעֶנְטְשֶׁן צַדִּיקִים. אוּג אָזוֹ שְׁטַיִיט בִּיפּוֹל תַּרְדֵּמָה עַל אֲנָשִׁים עֶם פָּאלְט דִיא נְבוּאָה אוֹף מֶעְנְטְשֶׁן דָם מִיגְט מֶעֶן מֶעְנְטְשֶׁן צַדִּיקִים. אָזוֹ דָא מִיגְט מֶעֶן מֶעְנְטְשֶׁן צַדִּיקִים לְתֵת נְקַמַת יְיָ בְּמִדְיָן זִיהְ נוֹקֶם זַיִן נָאטְם נְקַמָה אִין מִדְיָן. נָאט הָט נָאנְט אִים הָאבְט דֶר בָּבוֹד פּוּן יוּדֶן דְרוּם הָט זֶיר נָאנְט דִי נְקַמָה פּוּן יוּדֶן. אוּג מֹשֶׁה הָאט נַהָאבְט דֶער כָּבוֹד פּוּן נָאט דְרוּם דָאט עֶר נָאנְט נָאטְם נְקַמָה אִין מִדְיָן. כֹּשֶׁה הָט נָאנְט צוּ נָאט רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם אוֹב מִיר וָואלְטֶן נָוּעֶן נִיט נְמַלִּית אוֹדֶר נָעצִין דִינֶר. אוֹדֶר כִּיר וָואלְטֶן נְלֵיקְנִט אִין דַיינִי מִצְוֹת וָואלְטֶן זִיי דָאהְ אוּנְז נִיט פַּיינְט נַהָאט. אוּג נִים נָאהְ יָאהְ אוּנְז אִיז דָאהְ נָאר דִי שִׂנְאָה אִיבֶּר דֶער תּוֹרָה וָוהְ דוּ דָאטְם אוּנְז נֶעבִּין אִיז דָאהְ דִי נְקַמָה פּוּן דַיינֶם וָועֶגֶן. דְרוּם הָט מֹשֶׁה נָאנְט לְתֵת נְקַמַת יְיָ בְּמִדְיָן צוּ נֶעבִּין דִיא נְקַמָה פּוּן נָאט אִין מִדְיָן אֶלֶף לַמַּטֶּה אֶלֶף לַמַּטֶּה טוֹזֶנְט כָּעֶנְטְשֶׁן צוּ אַשְׁבָּט וָאלְט אִיר שֵׁיקֶן אִין דֶר מִלְחָמָה דָם הַיינְט עָלִיף טוֹזֶנְט פּוּן עָלִיף שְׁבָטִים. אוּג אַיְיל הֲכָמִים וָאנֶן עֶר הָאט נֶשׁוּקְט דְרַיי טוֹזֶנְט מֶעְנְטְשֶׁן פּוּן אַשְׁבָּט צָן עָלִיף טוֹזֶנְט כְּעֶנְטְשֶׁן. מִיט כְּלֵי זַיִן צוּ מִלְחָמָה הָאלְטֶן. אוּג צָוועלְיף טוֹזֶנְט מֶעְנְטְשֶׁן וָאלֶן הַיישֶׁן דִי וָאכֶן. אוּג צָוועלְיף טוֹזֶנְט מֶעְנְטְשֶׁן צוּ מִלְחָמָה דָם זַיי וָאלֶן אִין נָעמֶן דִיא מִלְחָמָה דְרוּם שְׁטַיִיט אֶלֶף לַמַּטֶּה אֶלֶף לַמַּטֶּה לְכָל מַטּוֹת יִשְׂרָאֵל דְרַיי מָאל דָר זֶשׁוּן טוֹזֶנְט צוּ וַיִיזֶן וָעֶנְען נְאנְגֶן דְרַיי טוֹזֶנְט פּוּן אַשְׁבָּט וַיִיזֶן וָעֶנְען אִיבֶּר נֶעֶנְפֶּערְט נְוואהְרֶן אִין דִיא הָעֶנְד פּוּן מֹשֶׁה צוּ גֶיין אִין דֶר מִלְחָמָה. דֶר פְּבוּק וַיִיזְט כִּיר עָר הָט וַיי אִיבֶּר נֶעֶנְפֶּערְט בְּאִרֶן וַיִים וַיי וָאלֶן נִיט אַרֵיין גֶיין צוּ קִין אִשָּׁה אַיינְצִיג וַיִים וָאלֶן וַיִיבֶּר נִיט נְשְׁכָּרוּבִילְט וְוערֶן חֲלִילָה אִין זְנוּת. נָאר צָוועֵי וַיִים הָאט אַיינֶר בַּאלְד שְׁוואנְגֶר נַמאכְט אִיר פְּנִים אוּג דָר אַנְדֶרֶר הָט נִבְּראכֶן דִי אוּרִינְגַלַיִיךְ מִיט דֶם צוּרוּנְג פּוּן אִיר. דְרוּם שְׁטַיִיט שִׁבְטֵךְ כְּבֶדֶר הַקְּצוּבוֹת דַיינִי צִיין דָם מִיגְט מֶעֶן דִיא וָוהְ זֶעֶנְען גַנַאנְגֶן אִין דֶער מִלְחָמָה הָאלְטֶן מִדְיָן אָזוֹ זַיי זֶעֶנְען עָסֶן אוֹ דִי מֶעְנְטְשֶׁן זֶעֶנְען אַלֶי גְוועֶן צַדִּיקִים אִין דֶער מִלְחָמָה. נָאהְ אַיינֶשֶׁט אִיז נִיט זַיי זֶעֶנְען אִיבֶּר נֶעֶנְפֶּערְט נְוואהְרֶן מִיט גְוואלְד וַיי דִיא יוּדֶן הָאבֶּן דֶער הֶעֶרְט אַז דָער טוֹט פּוּן מֹשֶׁה זָאל נִיט רִבְּנוּ הֶעֶנְט אִין דֶער נְקַמָה פּוּן מִדְיָן הָאבֶּן זַייא נִיט נְוואלְט נֶיין אִין דֶר מִלְחָמָה כְּדֵי מֹשֶׁה זָאל נִיט שְׁטַארְבֶּן. הָט נָאט נְאנְט וַארְף נִידֶל וְוער עֶם זָאל גֶיין אוֹף וְוִיטֶען דֶער גוֹרָל וְוועט פָּאלֶן וְוועט עֶר מִיזֶן נֶיין וְשָׁלַח אוֹתָם מֹשֶׁה הָם זִי מֹשֶׁה נְשׁוּקְט טוֹזֶנְט צוּ אַשְׁבָּט הָאטְש נָאט הָט נָאנְט צוּ מֹשֶׁה נְקוֹם

נקמת

שנתגדל במדין אמר אינו דין שאני מיצר להם שעשו בי טובה . המשל אומר באר ששתית ממנו מים אל תזרוק בו אבן . וי"א שאינה זו אותה מדין שנתגדל בה משה שזו בצד מואב והיא חריבה עד עכשיו . ולמה שלח פנחס מי שהתחיל במצוה גומרה הוא השיב את חמתי והכה את המדינית יגמור מצותו. וכלי הקדש זה הארון שנא' (במדבר ז) כי עבודת הקדש עליהם בכתף ישאו . ר' יוחנן אומר אלו בגדי כהונה שבהם אורים ותומים שנא' (שמות כט) ובגדי הקדש אשר לאהרן . ויצבאו על מדין וגו' ואת מלכי מדין וגו' ואת בלעם בן בעור הרגו בחרב ומה בקש שם , אלא שהלך ליטול שכר כ"ד אלף שהפילו מישראל . ועליו נאמר (משלי כו) כורה שחה בה יפול וגו'. משל להוא גמלא דהוה אזיל למיסב ולמתבע קרני ואודני דהוו ליה גזו מיניה . ויקחו את כל השלל וגו' ויביאו אל משה ואל אלעזר הכהן להודיעך שבחן של אלו שלא רצו ליטול מן הביזה שלא ברשות אלא השלימוהו לפניהם ואחר כך נטלו . ויצא משה ואלעזר הכהן ונשיאי העדה להודיעך ענותנותו של משה ושבחו שהיו כלן תלמידי תלמידיו :

(ד) ד"א נקום נקמת בני ישראל וש"ה לא יגרע מצדיק עינו ואת מלכים לכסא ויושיבם לנצח ויגבהו (איוב לו) מהו לא יגרע כצדיק עינו אין הקב"ה מונע מן הצדיק מה שרוצה לראות בעינו ללמדך שמשה מתאוה לראות בנקמת המדינים קודם שימות והיה מבקש מן הקב"ה על כך שיראה בעיניו . ועליו נאמר (תהלים נח) ישמח צדיק כי חזה נקם פעמיו ירחץ בדם הרשע. ישמח צדיק זה משה . כי חזה נקם נקמת מדין . פעמיו ירחץ בדם הרשע זה בלעם . אמר משה לפנחס ולאנשים הצובאים יודע אני שבלעם הרשע שם שהלך ליטול שברו . עד שהזאב בא

עץ יוסף לצאן

פד מכאן] נ"ב נקמת בני ישראל מכאן קבוצה לאחר מלחמת מדין וכיון קיימת כימן י"ד : [שכיון כלס תלמידי תלמידיו] . ומכל מקום כלע"ד
פדיון (מ"כ) : ! וכלך ליטול שכר] . מה שנקשה בכל"מ למה ביקש שכר ממדין ולא מבנק שכיון כבודו לו לכבדו. ע' מ"ש בדל בלק
עד

נְקמת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֵלְמָלֵא זִיךְ נוֹקֵם זַיין דִי נְקָמָה פּוּן דִי יוּדֶן הָט עֶר אִים אַלַיין דָאךְ גְּהַיסֶן גַיין נוֹקֵם זַיין . פַּר וָם הָט עֶר גְשׁוּקְט מֶעְנֶטֶשֶׁן אוֹג אִיז נִיט גְּנַאנְגֶן אַלַיין . נָאר מֹשֶׁה רַבֵּינוּ הָט גְּוָאנְט וַוייל אִיךְ בִּין אִין מִדְיָן גְּהָאדְוִוועט גְּוָארֶן אִיז נִיט גְּלַייךְ אִיךְ וָאל הָארְגֶנְג דִיא מֶעְנֶטֶשֶׁן וָואם הָאבֶּן מִיר טוֹבוֹת נָטָאן . דִי וָועלְט וָאנְט אַמֶשׁל דָעם בְּרוּגֶן וָואם דוּ הָאסְט פּוּן אִים וואסְר גִטְרוּנְקֶן וָאלְסְטוּ אִין אִים קֵיין שְׁמַיִין נִיט וַואךְ פֶּן . אוֹג אַמַייל חֲכָמִים וָאגֶן דֶר מָדָן אִיז נִיט דֶר אַייגְנֶר מָדָן וָואם מֹשֶׁה רַבֵּינוּ אִיז דָארְטֶן גְּהָאדְוִוועט גְּוָארֶן . נָאר פַּר וָם אִיז מֹשֶׁה אַלַיין נִיט גְּגַאנְגֶן וַוייל דֶר וָם הַיוּבְּט אֶן אַמְצָנָה הַיסְט טָעֶן אִים קָאנְצֶן . פְּנְחָס הָט גְּהָארְגִט זִמְרִי בֶּן סָלוּא טִיט כָּזְבִי אוֹג הָט גְּשִׁוקְט דָעם בָּעם פּוּן נָאט דְרוּם הָט עֶר אִים גְּשׁוּקְט עֶר וָאל קָאנְצֶן דִי מְצָוָה וִיכְלֵי הַקּוֹדֶשׁ עֶר הָט טִיט זִיי גְּשׁוּקְט דָעם אָרוֹן הַקּוֹדֶשׁ . אַזוֹ וִוי מִיר נַפְּיָנֶן כִּי עֲבוֹדַת הַקֹּדֶשׁ עֲלֵיהֶם דִיא קִינְדֶר פּוּן קְהָת הָאבֶּן גְּטְרָאגֶן דֶעם אָרוֹן הַקּוֹדֶשׁ אוֹפְּן אַקְסוֹל . אַזוֹ דָא (כְּלֵי הַקּוֹדֶשׁ) הַיילִיגִי בֶּגֶדִים מִיינְט טֶעֶן דֶעם אָרוֹן . רַבִּי יוֹחָנָן זָאגְט טֶעֶן מִיינְט דִי (בִּגְדֵי כְּהוּנָה) קְלֵייְדֶר פּוּן כֹּהֵן גָּדוֹל וָם אַיז גְּוֶעֶן דֶר אוּרִים וְתוּמִים . עִם שְׁמַיִוט וּבִגְדֵי הַקּוֹדֶשׁ אֲשֶׁר לְאַהֲרֹן דִי הַיילִיגִי קְלֵייְדֶר וָם צוּ אַהֲרֹן הַכֹּהֵן . וַוערֶן דִי קְלֵייְדֶר גְּרוּפֶן הַיילִיגִי וָאל בְּלָעָם בֶּן בְּעוֹר הָרְגוּ בַּחֶרֶב בְּלָעָם בֶּן בְּעוֹר הָאבֶּן זַייא גְּהָארְגִט מִיטֶן שְׁוֶוערְד וִוי קוּמְט בְּלָעָם אִין מְדָן נָאר עֶר אִיז גְּקוּמֶן אַהִין גְּצָאלְט גֶעלְטֶן פַּר דֶעם עֲצָה פּוּן זְנוּת וָואם דוּרְךְ זַיין עֲצָה אִיז גְּפָאלֶן פּוּן יוּדֶן פִּיר אוֹג צְוָואנְצִיג טוֹזֶנְט מֶעֶנֶטֶשֶׁן . הָאבֶּן אִים דִי יוּדֶן דָארְטֶן גְּטְרָאפֶן הָאבֶּן זַיי אִים גְּהָארְגִט . אוֹף אִים זָאגְט דֶער פְּסוּק כּוֹרֶה שַׁחַת וַיַּחְפְּרֵהוּ וְיִפֹּל בְּתוֹךְ שִׁיחָתוֹ דֶר וָם גְּרָאבְּט אַגְרוּב פַאלְט עֶר אַלַיין אַרַיין אִין אִיר דִיא וָועלְט זָאגְט אֲמֶשֶׁל אַלֶעמֶל אִיז גְּגַאנְגֶן בֶּעטֶן טָעֶן וָאל אִים עֶעבֶּן הֶעֶרֶר אַזוֹ וִוי אַלֶעם הָט מֶעֶן אִים דִי אוֹיעֶרִין אוֹךְ אֶפּ גְּשֶׁנְטֶן וַיַּקְחוּ אֶת כָּל הַיָּקֵל וַיָּבִיאוּ אֶל מֹשֶׁה דִי יוּדֶן הָאבֶּן גְּנוֹמֶן דִי רוֹב פּוּן מְדָן אוֹג הָאבֶּן גְּבְּרֶעְנְט צוּ מֹשֶׁה אוֹג צוּ אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן דֶר פְּסוּק וַוייְט טִיר דָעם עִסְבָּח פּוּן דִי יוּדֶן אַז זַייא הָאבֶּן גִּיט גְּוָאלְט עֶעטֶן פּוּן דֶעם רוֹב אֶן רְשׁוּת פּוּן מֹשֶׁה רַבֵּינוּ . נָאר זַיי הָאבֶּן אַנַיידֶר גְּלַייְט פַּר מֹשֶׁה רַבֵּינוּ וָם עֶר וָועט הַייסֶן וָעלֶין זַיי טוֹזֶנְט וַיֵּצְא מֹשֶׁה וְאֶלְעָזָר הַכֹּהֵן וְגִשִׂיאֵי הָעֵדָה דֶר פְּסוּק וַוייְט טִיר דָעם שִׁבְחּ פּוּן מֹשֶׁה רַבֵּינוּ דָאמִט דִיא יוּדֶן זָענֶן גְּוֶעֶן זַייגִי תַּלְמִידִים אוֹג תַּלְמִידִים פּוּן זַייגִי תַּלְמִידִים פּוּן דָעסְט וָועגֶן אִיז עֶר זַייא אַלֶעגֶן גְּגַאנְגֶן . נָאךְ אַפְשָׁט אִיז (נְקוֹם נִקְמַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל) דָאם וָאגְט דֶר פְּסוּק לֹא יִגְרַע מִצַּדִּיק עֵינוֹ נָאט טוּט נִיט טֶיגֶעֶרן פּוּן צַדִּיק וָם עֶר זָעהְט טִיטֶן אוֹג . מֹשֶׁה רַבֵּינוּ הָט גְּוָאלְט זָעהֶן אַנְקָמָה אִין מִדְיָן אַייגֶר עֶר שְׁטֶארְבְּט אוֹג הָט גִּבְעטֶן פּוּן גָאט אִיךְ דָעם . אוֹג אוֹף אִים שְׁמַיִוט אִין פְּסוּק יִשְׂמַח צַדִּיק כִּי חָזָה נָקָם דֶר צַדִּיק מֹשֶׁה רַבֵּינוּ וָועט זִיךְ פְּרֵייעֶן אַז עֶר וָועט זֶעהֶן דִיא אוֹנֶן אַנְקָמָה אִין מִדְיָן . אוֹג זַייגִי טְרִים וָעט עֶר אָפּ וָאשֶׁן אִין דָעם בְּלוּט פּוּן בִּלְעָם הָרָשָׁע . אוֹג מֹשֶׁה רַבֵּינוּ הָט גְּוָאלְט צוּ פְּנְחָס וָעט דִי כְּעֶנֶטֶשֶׁן וָאל זֶעהֶן גְּגַאנְגֶן אִין דֶר כִּלָּחָה אִיךְ וֵויס אַז בִּלְעָם הָרָשָׁע אִיז גְּקוּמֶן אִין מִדְיָן . אוֹג גְּעמִי גְּצָאלְט פַּר זַיין עֲצָה . אַייגֶר דָר וָאלְף קוּמְט צוּ דִי שָׁעפְּטֶן פַּר שְׁפְּרֵייט אִים אַנְעֶץ צוּ הָאבֶּן

לצאן פרשו לו המצודה ואם תראו אותו רשע שעושה כיצים הראו לו את הציץ שבהתוב בו (שמות כח) קדש לה' והוא נופל והרגו אותו ואת מלכי מדין הרגו על חלליהם שהיו עושין כשפין עם בלעם ופורחים באויר והראו להם את הציץ ונפלו על חלליהם אז"ל כתיב ביהושע כאשר הייתי עם משה אהיה עמך (יהושע ה) והיה צריך יהושע לחיות ק"כ שנה כמשה רבינו. ולמה נתקצרו עשר שנים שבשעה שא"ל הקב"ה למשה נקם נקמת בני ישראל וגו' אע"פ שנתבשר בשורות מות לא אמר מחר אני מת מה יועיל לי שאנקם במדין אלא נזדרז לכל אותו ענין שנא' (במדבר לא) וישלח אותם משה אבל יהושע לא עשה כן כשבא להלחם עם ל"א מלכים אמר אם אני הורגם מיד אני מת כשם שאירע למשה רבינו מה עשה התחיל באהד ומעכב במלחמתן שנא' (יהושע יא) ימים רבים עשה יהושע את כל המלכים האלה מלחמה. א"ל הקב"ה וכך עשית הריני מקצר שנותיך עשר שנים. אמר דוד (תהלים צ) רבות מחשבות בלב איש וגו':

ומקנה רב היה לבני ראובן ולבני גד. (ה) ילמדנו רבינו כמה מתנות נבראו בעולם. כך שנו רבותינו ג' מתנות ברא הקב"ה בעולם חכמה וגבורה ועושר זכה אדם לאחד מהן נוטל חמדת כל העולם. זכה בחכמה זכה בכל. זכה בגבורה זכה בכל. זכה בעושר זכה בכל. אימתי בזמן שהם מתנות שמים ובאות מכח הגבורה של הקב"ה אבל גבורתו ועשרו של אדם אינה כלום שכן אמר שלמה (קהלת ט) שבתי וראיתי תחת השמש וגו' וכן ירמיה אמר כה אמר ה' אל יתהלל חכם וגו' (ירמיה ט). ומתנות אלו בשעה שאינן מן המקום סופן ליפסק ממנו. שנו חכמים שני

עין יוסף

חכמים

(ד) עד שבזזתם בני לנתן. פירוש בעוד שהוא מתנת [והרגו אותו ואת מלכי מדין]. פירוש כמו שכתוב ואת מלכי מדין הרגו [כתחיל בלהד]. כרכוי ליתא זה: [כרכוי מקלר שנותיך עשרה וגו': כמיס]. ולעיל סדר תלוה כי, ט' ליתא שפתחו לו עשרה כמיס כשביל שמתעלל פתחו לו מבניו. וכשביל שלמד י' דברים לפני משה כיוס שפתח י' חמיס:

(ה) זכה בגבורה זכה בכל. כרכוי מפיס זכה בעושר זכה בכל שני

אים. אז איר ווערן דר ערשטע מאכט בישוף זאלט איר אים ווייזן דעם ציץ פון כהן גדול ווס דארטן שטייט דר שם המפורש ווערט ער ארגאפ פאלן אוף דער ערד ווערט ער אים קאנן הרגינן ואת מלכי מדין הרגו על חלליהם די כלבי מדין האבן זייא גהארגנית אוף די גשלאגנית. ואורום זייא מיט בלעם הרשע האבן גטאן בישוף אוב זענין גפלוגן אין דר הויך. ווי פנחס הט זייא גווזין דעם ציץ מיט דעם שם המפורש זענין זיי ארגאפ גפאלן אוף דר ערד אוף די גהארגיתי. אובזרי הכמים זאגן עם שטייט באשר הייתי עם משה אהיה עמך זאט הט גזאגט צו יהושע בן נון זאז ווי איך בין גווען מיט משה ווערט איך זיין מיט דיר. הט ער דאך בדארפט לעבין הינדערט אוב צוואנציג יאר אז ווי משה רבינו הט ער נאר גלעבט הונדרט מיט צעהן יאר. נאר ווייל ער האט ניט גטאן אז ווי כשה רבינו הט גטאן. משה רבינו האטש ער הט גוויכט אז זיין לעבין העגנט אין דר נקמה פון דעסט ווענין הט ער ניט גזאגט מארגן ווערט איך שטארבן ואם טוב טיר די נקמה. נאר ער הט באלד גשוקט לעבין דיא נקמה אין כדין ווס צום לעכטין. אבר יהושע בן נון הט אז ניט גטאן בי דר מלחמה פון די איין אוג דרייסיג מלכים פון ארץ ישראל הט יהושע גזאגט אז איך ווערט באלד שטארבן אז ווי ער איז גווען צו משה רבינו נאך דר נקמה פון מדין. האט ער אן גהובן מיט איין מאל הט גרוישט אוף צו האלטן דיא כלחמה כדי ער זאל לעבן. עם שטייט ימים רבים עשה יהושע כלחמה פיל מעג הט יהושע גהאלטן מלחמה כיט דיא אלי מלכים. האט אים נאט גזאגט אז טוכסו איך ווערט דר קורצין די ני יארין צעהן יאר. אוף דעם האט דוד הכלך גזאגט רבות מחשבות בלב איש כפיל גדאנקן איז דא אין הארץ פון כיעניטש אבר נאטס עצה דאס בלייבט שטיין ומקנה רב היה לבני ראובן די בני ראובן אוג די בני גד אוג אהאלבר שבט פון כנשה האבין גהאט זייער פיל פיך. האבן זיי גזאגט צו משה רבינו דא אין עבר הירדן איז זייער גוטי פאשי ווילן כיר בלייבן דא. די תלמידים פון רבי תנחומא האבן אים גפרעגט ויקח משנות הט נאט באשאפן אוף דר ועלט הט ער זיא גזאגט דריי מתנות הט נאט באשאפן אוף דר ועלט. חכמה אוג גבורה אוג עושר. אז דער מענטש איז זוכה אוג הט איינם פון זיי הט ער שון דם גלוסטסייט פון דר נאנצר ועלט. איז ער זוכה אין חכמה איז ער שון זוכה אין נאנצן. איז ער זוכה אין גבורה איז ער שון זוכה אין נאנצן. איז ער זוכה אין עשירות איז ער שון זוכה אין נאנצין. נאר ווען איז דאס אלעס אז דיא מתנות קומן פון נאטס שטארקי האנד. אבר די גבורה אוג ד' רייכקייט פון מענטשן איין איז גאר ניט. אז ווייא שלמה המלך האט גזאגט אז חכמה אוג גבורה פון מענטשן הילפט גאר ניט. אוג אז האט ירמיה הנביא גזאגט אל יתהלל חכם בחכמתו וגו' דער מענטש זאל זיך ניט בארימן מיט זיין חכמה אוג מיט זיין גבורה אוג מיט זיין רייכקייט. ואורום דיא אלי זאכן עם איז גאטס וויללן דא דר בי ווערין זייא אפ גנאקט פון מענטשן. די חכמים האבן גלערנט קדושין מענטשן הילפט גאר ניט איז גוון אוף דר ועלט איינר

חכמים עמדו בעולם א' מישראל וא' מאו"ה אחיתופל מישראל ובלעם מאו"ה ושניהם אבדו מן העוה"ז ומן העוה"ב . שני גבורים עמדו בעולם אחד מישראל וא' מאו"ה שמשון מישראל וגלית מאו"ה ושניהם אבדו מן העולם. שני עשירים עמדו בעולם אחד מישראל ואחד מאו"ה קרח מישראל והמן מאו"ה ושניהם אבדו מן העולם . למה לפי שלא היתה מתנתן מן הקב"ה אלא היו חומפין אותה להן וכן את מוצא בבני גד ובני ראובן שהיו עשירים הרבה והיה להם מקנה גדול וחבבו את ממונם וישבו להם ת"ל לכך גלו תחלה מכל השבטים שנא' (ד"ה א ה כ) ויגלם לראובני ולגדי ולחצי שבט המנשי ומי גרם להם על שהפרישו עצמם מן אחיהם בשביל מקניהם . ומנין ממה שקראי בענין ומקנה רב היה לבני ראובן ולבני גד :

(ו) **ומקנה** רב . וז"ה כי לא ממוצא וממערב (תהלים עה) מהו כי לא ממוצא וממערב לא ממה שאדם יוצא ועמל בסחורה והולך ממזרח למערב נעשה עשיר אלא אפילו פורש בספינות והולך ממזרח למערב וחוזר על המדברות ועל ההרים אינו נעשה עשיר. מהו ולא ממדבר הרים . א"ר אבא סנגוריא כל הרים שבמקרא הרים חוץ מזה שהוא רוממות שאין אדם מתרומם מן הדברים הללו ומה הקב"ה עושה נוטל נכסים מזה ונותן לזה שנא' (שם) כי אלהים שופט זה ישפיל וזה ירים לכך נקרא שמם נכסים שנכסין מזה ונגלין לזה . ולמה נקרא שמם ווויס שזוים מזה ונותנין לזה . ממון טה שאתה טונה אינו בלום . מעות שהן מעת לעת . ובלשון הזה אתה דורש. וכן חנה אומרת ה' מוריש ומעשיר משפיל אף מרומם (שמואל א ב ז) באף שהוא מביא על זה מרומם לזה . שאלה מטרוניתא אחת את ר' שמואל בר חלפתא בכמה ימים ברא הקב"ה את עולמו אמר לה לששה שנא' (שמות לא) כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ אמרה לו ומאותה שעה

עץ יוסף עד

(ו) **אבא** סנגורי"א. פירוש ממק סנגוריא וכרכ"ז: רם מרוממין: [כמקרא הכי] . פי' כריס ממע : [ומענכין] . [בלשון כזה אתה דורש כן] . פי' כל לשון הנאמר על המע ן כגון כון ונתה לון פשוט ופופש מתכנית כיוצ . דיוקל דין

[אני גבוהים עמדו בעולם אחד מישראל ואחד מעכו"ם ואחד מישראל גלית מעכו"ם ומיכן נלמדו מן העולם . וכן שני ממשון מישראל ואחד מעכו"ם קרח מישראל: ואחד מישראל המן מעכו"ם שניהם אבדו מן העולם . ל' מישראל וא' מעכו"ם קרח מישראל: וכמן שניהם עמדו בעולם . כ"ל וכי כוח בכרכ : מטכי"ס].

פון יהֶן אוּ אַיְנֶר פון גוֹיִם . אָחִיתֹפֶל פון יהֶן אוּ בִּלְעָם פון גוֹיִם . אוּ זֶענען בֵּיידי פֶּר לוֹרֶן גְּנאָנְען פון דָר וָועלְט אוּ פון יֶענֶר וָועלְט . צְוַויי גִּבּוֹרִים אִיז נִיטְן אוֹף דֶער וָועלְט אֵיינֶר פון יהֶן זוּג אַיינֶר פון גוֹיִם ׳ שִׁמְשׁוֹן הַגִּבּוֹר פון יהֶן אוּ גָּלְיוּת הַפְּלִשְׁתִּי פון גוֹיִם אוּ זֶענען בֵּיידי פֶּר לוֹרֶן גְּנאָרְן פון דָר וָועלְט . צְוַויי רֵייכֵי לַייט אִיז גְּוֶועזן אוֹף דֶר וָועלְט . אֵיינֶר פון יהֶן אוּ אַיְנֶר פון גוֹיִם . קָרַח פון יהֶן אוּ הָמָן פון גוֹיִם אוּ זֶענען בֵּיידי פֶּר לוֹרֶן גְּנאָרְן פון דָר וָועלְט . פַּר וָום אִיז דָם אַלֶּעם גְּוֶועזן נַוייל עָם אִיז נִיט גְּוֶועזן פון נָאט . נָאר אַלֶּיין הָאבֶּן זֵיי אַלֶּעם גִּסאָפְּט . אוּ אַזוֹ גִּפִּינְן כִּיר דָא דִי בְּנֵי רְאוּבֵן וּבְנֵי גָד זֶענען זִיצֶר רֵייךְ גְּוֶועזן אוּ הָאבֶּן גַּהַאט פִּיל פִּיךְ אוּ הָאבֶּן לִיב גַּהַאט זֵייער גֶעלְט . אוּ זֶענען גְּבְלִיבֶּן זִיצֶן אִין חִיץ לָאנְד אוּן זֶענען נִיט אַרַיין קוֹמֶען אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל . דְּרוּם זֶענען זֵיי פְּרִיעֶר פַּאר טְרִיבֶּן גְּוָוארְן פון זֵייעֶר לַאנְד אֵייעֶר דִיא אִיבְּעְרִיגֶע שְׁבָטִים זֶענען נָאךְ פַּאר טְרִיבֶּן גְּוָוארְן פון אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל . עִם שְׁטֵייט וְגִלָּם לִרְאוּבֵנִי וְלַגָּדִי וְלַחֲצִי שֵׁבֶט הַמְנַשֶּׁה עַד הֵאט פַּאר טְרִיבֶּן צוּ רְאוּבֵנִי אוּ צוּ גָּדִי אוּ צוּם הַאלְבֶּן שֵׁבֶט מְנַשֶּׁה . וְעֵר הָט דָם זֵיי גּוֹרֶם גְּוֶועזן דָם וָום זֵיי הָאבֶּן זִיךְ אָפּ גְּעֲשַׂייר פון וַיֶּעֱרֵי בְּרִיר צוּ לִיב דִי שָׂאךְ וַיֶּעֱרֵי וּמִקְנֶה רַב דָּאם זָאגְט דֶער פָּסוּק כִּי לֹא מִמּוֹצָא וּמִמַּעֲרָב נִיט דֶר פון וָום דֶר מֶעְנְטְשׁ גַּייט אוּ כַּאטֶּעֶרְט זִיךְ מִיט הַאנְדְלוּנְג אוּ פָּארְט אוֹם דִי נַאנְצִי וָועלְט פון מִזְרָח נַייט קֵיין כַּעֲרָב זַייט וָועלְט עֶר דָער פון גִּיט רַייךְ . אוּ עֶפְּלִיכֶּע עֶר גַּייט מִיט שִׁיפֶן אוֹפִין יָם פון מִזְרָח זַייט אוּ מַעֲרָב זַייט . אוּ גַּייט אִין אַלֶּי מְדִינוֹת אוּ אוֹף בֶּעֶרְג פון דֶעסְט וָועלְט הֶעלְפְט דָם אַלֶּעם גָּאר נִיט . רַבִּי אַבָּא זָאגְט וְוִי עָם שְׁטֵייט הָרִים אִיז טַייטְש בֶּעֶרְג נָאר דָא אִיז טַייטְש (הָרִים) אוֹף הַיבּוּנְג דֶר מֶעְנְטְשׁ וָוערְט נִיט אוֹף גֶהוֹבֶּן פון דֶעם אַלֶּיינְען וָום עֶר הַאנְדִילְט צוּ פִּיל . אוּ דָם אִיז דִיא טוּאכְן פון נָאט עֶר נֶעמְט בַּיי דֶעם אוּ גִּיט דָעם . עִם שְׁטֵייט כִּי אֱלֹהִים שׁוֹפֵט זֶה יַשְׁפִּיל וְזֶה יָרִים נָאט מַשְׁפָּט דִיא וָועלְט דָעם כַּאטְּעֶרְט עֶר נִידֶּעריג אוּ דָעם הַייבְּט עֶר אוֹף . אוּ דְרוּם הַייסְן דָאם וָועלְטְשַׁאפְט פון מְעְנְטְשְׁן (נְכָסִים) דָם אִיז טַייטְש צוּ גֶּדֶעקְט עָם קוּמְט אַצַייט וָום וַיֶּעֱרֵי פֶּר דֶעקְט פון דֶעם וָום דָם זַיי אוּ גֶעֶרְן אַנְפְּלֶעקְט צוּ אִינְדֶּרִין . אוּ פַּר וָום הַייסְט גֶעלְט זוּזִים דָם אִיז טַייטְש רִיקֶן זִיךְ זַיי רוֹקְן זִיךְ אַוֶועק פון דֶעם אוּ גַייעְן צוּ אַנְדֶּרִין . אוּ פַּר וָום הַייסְט גֶעלְט (מָמוֹן) דָם אִיז טַייטְש צַייגְט עֶר בְּלַייבְּט בַּיי דֶעם צַייגְן נָאךְ דֶעם גַייט דָם צוּ אַנְדֶּרִין ׳ אוּ פַּאר וָואס הַייסְט גֶעלְט (מָעוֹת) דָאם אִיז טַייטְש אַצַייט דָם גֶעלְט אִיז נִיט אוֹף אַייבִּיג נָאר אוֹף אַצַייט . אוּ אַזוֹ הָט הַנָּה גְּוָואכְט יְיָ מִרִישׁ וּמַעֲשִׁיר מַשְׁפִּיל אַף מְרוֹמֵם נָאט מַאכְט אֲרוֹם אוּ רַייךְ עֶר מַאכְט אַיינֶעם נִידֶּרִיג מִיטֶן צֶארְן וְאוּ פון דֶעם צָארְן וָועלְט דֶר אַנְדֶּרֶר דָר הוֹבֶּן דָם גֶעלְט גַייט פון דֶעם צוּם אַנְדֶּרֶן . אִז נָאט הָט גְּוָואלְט שֶׁבֶט רְאוּבֵן אוּ גָד זָאלְן רַייךְ וָוערְן הָט עֶר דִי מִדְיָנִים גְּמַאכְט פַּאלְן פַּר דִי יהֶן בַּדִי זַיי זָאלְן רַייךְ וָוערְן . דְּרוּם שְׁטֵייט

עד עתה מהו עושה אמר לה יושב ועושה סולמות מעלה לזה ומוריד לזה לכך נאמר (משלי טז) כי אלהים שופט זה ישפיל וזה ירים. תדע לך כשבקש שיתעשרו בני גד ובני ראובן הפיל את המדינים לפני ישראל כדי שיתעשרו בני גד ובני ראובן. מהו כתיב למעלה וישבו בני ישראל את נשי מדין ואת טפם ואת כל בהמתם ואת כל מקניהם ואת כל חילם ביזו ואח"כ כותיב ומקנה רב הרי שהשפיל את המדינים ורומם לבני ראובן ולבני גד לקיים מה שנא' כי לא ממוצא וממערב וגו' כי אלהים שופט זה ישפיל וזה ירים:

(ז) **ומקנה** רב. זש"ה לב חכם לימינו וגו' (קהלת י) לב חכם לימינו זה משה ולב כסיל לשמאלו אלו בני ראובן ובני גד שעשו את העיקר טפל והטפל עיקר. למה שחבבו נכסיהם יותר מגופן שאמרו למשה גדרות צאן נבנה למקנינו פה החלה ואח"כ וערים לטפנו. אמר להם משה לא תעשו כך עשו את העיקר תחלה בנו לכם ערים לטפכם ואח"כ גדרות לצאנכם. הוי לב חכם לימינו זה משה ולב כסיל לשמאלו אלו בני ראובן ובני גד. אמר להם הקב"ה אתם חבבתם ממונכם יותר מנפשותיכם חייכם אזין בו ברכה שנא' (משלי כ) נחלה מבוהלת בראשונה ואחריתה

עין יוסף

דין רש"י ור' יונה מוכיח כלומר אם נחלים אותם במיקוי סלע קשה כסלע תלכיך דורש אותם תמיד וגו'. משל"ל כה שנטלו מזה ומוסיף למטה כלומר הזה אתמרת שהקשה"ס נוטל ככסים מזה ונותן לזה כן אתה דורש אותן תמיד כדמפרש ואזל (מ"כ): [מעלה לזה ומוריד לזה]. כי מעשה ס' לעולם להעמיד תבל בנדק ולזה מעלה לזה ומוריד לזה כפי מעשיהם וזן מעשה תשוב מזה (יפ"ת). וכן דלת אמר מוריד לזה ומעלה לזה כדכתיב בקרא זה ישפיל וזה ריס. ובאמת שהוא כן בכרתות רבה פ' ס"ח י"ו. שפתח בעל כאמר בעמוסה וכן בסדר תשא פיקא כמו כאן:

(ז) **ואחריתה** לץ תעורך. פירוש שבח"י כתיב תרן לאחר כ' ברחמנות מעבר לירדן לחזק מבוכרת כ"ב כמו ח"י (י"מ) כדלעיל סימן כ' שעבר לירדן לאן מת"י כיח. וכדאמרינן ביומא קל"ז ע"ח פסוק י"ח ע"ש וכרש"י ודלת בספר פני יהושע על מסכת ב"מ דף כ"ח ב"ד ופסק ד"ה ס"ו יום ואם תאמר הלא תרן ישראל ת' פרסה כו' שכ' וז"ל מג"ל לְהַחוּס דילמא עם עבר לירדן הוא ת' פרסה. ולי נראה שהכוונה על שגגו תחלה לפני אחר שבטיהם ומכרכ שמופלג מהו' למה סג"ל לנגדו שמתחי בדרך אלהול ומחת שבפני יהושע בדק בקושיתו וז"ל מוהר"י כה"ל כודאי כיוון שעבר לירדן מ"מ הוא שכ"ה מבואר בשמה מקומות (בכורים פ"ח משנה ו') ואלו מביאין וקוין כו' מעבר לירדן ריש"ג אומר אין מביאין בכורים מעבר לירדן שאינה ארץ זבת חלב ודבש וכילכתא כת"ק ואף לריש"ג הטעם הוא רק לפי שאינה ארץ זבת חלב ודבש אבל זולת זה מודה גרשב"י דעבר לירדן כללא ח"י וכן תניא בסמדרין (י"ח כ') ת"ר על ג' תרועות מעברין את השופר יהודה ועבר לירדן וכגליל. וכ' רש"י שם עבר לירדן וכגליל דכולהו כי' דכולהו ומביאין עומר. מעבר לירדן כו' וכ"כ בתוס' מגילה פ"ח (י"ח) ד"ה דכ"ע. וז"ל והכי"ת דתוקעין בשופר דקתמר כו' דעמון ומואב הוו בעבר לירדן כיון מלכן שמלך יפתח"ל מיירי בעמון ומואב שעברו בסיחון ע"כ. ובאמת גם ע"פ הסברת מיכרת דלין יתכן שעשה יתן (ב"ר וב"ג) תרן שיפטרו מכמה מצות ועלין יש על הרב הגדול בעל משכיל לאן ן כ"כ ר"ג שעל הגומרת עומר שהקריבו ישראל בכניסתן לארץ מביכו הקריבו וקשה בספר תמתת בניתין דמתי פריך כגמרת מביכן (קריבו הא כתיב כפ' דבריה ויסי בתרבעים שנה בשבתי עבר תודם בתחד להודם וגו' תחרי הכוותו את סיחון וגו' ממלא שהיו בתחד בשבט בתרן סיחון ועוג וסיו יכולין לזכות לבוסה וליטול ממנו להקרבת העומר דהתנן במנחות וזורעה קודם לפסח שבעי ס יום וסיחון ועוג נמי מתרן ישראל הוו הם כן תבואה שלא תרן ישראל ת' פרסה כו' שכ' וז"ל מג"ל לְהַחוּס דילמא עם עבר לירדן הוא ת' פרסה. ותירן הרב בעל משכיל לאיתן וז"ל ותפתמיניתים דבי הכ"ן (בפ"ג דנדרים כ"ב ע') דעבר סיחון לא נתקדש להפקע מעומר ולמקלת קדושות ע"כ ולפ"ד כה דתנן רפ"ט דמנחות כל התרומות סין בתרות בשאר מנחות חייבי עכ"ל והוה פלאי דלאיתן לא ראה המשכיל לאיתן דברי רש"י בשמדרין כ"ל מפורש שמביאין עומר מעבר סירדן וגם דוחק הוא שכל התלמוד לא קאי על מנחת עומר שהרי בריש שבועות ומנחת כמשכיל לאיתן כתרוייהו עדותו עבר"ן בדף כ"ל וגם בשמה דפיס שלמחריו לא נמלא זולת כלל כ"ל הרב מסור"ל סג"ל ודו"ק:

סניים

אוֹבִין יַשְׁבוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֶת כָּל חֵילָם בְּזוּז. דִּי יוּדִי הָאבֶּן גַּפַאנְגֶן דִּיא נַוייבֶּו פּוּן מִדְיָן טִיט זַייעֶרִי קִינְדֶר מִיט זַייעֶרִי בְּהֵמוֹת מִיט זַייעֶרִי פֵּיהֶ מִיט זַייעֶר גוּמֶס הָאבֶּן. זַייא אַלֶּעס גְרוֹבְּט. נָאהְ דֶעם שְׁלַייט וּמְקֻנֵה רַב הָיָה לִבְנֵי רְאוּבֵן פֵּיל פֵּיהֶ אִיז נָוועֶן צוּ דִיא בְּנֵי רְאוּבֵן אוּנ בְּנֵי גָד צוּ וַויין אַז פּוּן דֶעם רוּבּוּנְג פּוּן מִדְיָן זָענֶן זַיי רַיִיךְ גְוואָרֶן. מְקוֹמוֹת זַיין דֶעם פָּסוּק כִּי אֱלֹהִים שׁוֹפֵט נָאהְ טוּט מְשְׁפְּטָן. דִי מִדְיָנִים הָם עֶר נִיְדְרִיג גְמַאכְט אוּנ שֶׁבֶט רְאוּבֵן מִיט גָד הָט עֶר אוֹף גְהוּבֶּן וּמְקֻנֵה רַב דָם זָאגְט דֶר פָּסוּק לֵב חָכָם לִימִינוֹ וְלֵב כְּסִיל לִשְׂמֹאלוֹ דָם הָארְץ פּוּן אַקְלִיגֶן מֶעגְטֶש אִיז צוּ רֶעכְטִי זָאכֶן. אוּנ דָם הָארְץ פּוּן אַזָא אַרְט אִיז צוּ לִיגֶנֶע זָאכֶן דָם מִיינְט מֶען דִי בְּנֵי רְאוּבֵן וּבְנֵי גָד זַיי הָאבֶּן גְמַאכְט פּוּן אַקְלִיגִי זָאכֶן אַנַאנְצֶן. עִיקָּר. אוּנ פּוּן אַזָא עִיקָּר הָאבֶּן זַיי גְמַאכְט קְלֵיִן. זַיי הָאבֶּן גְזָאגְט צוּ מֹשֶׁה רַבִּינוּ מִיר וִוילֶן בְּלַייבֶּן זִיצֶן דָא אִין עֶבֶר הַיַּרְדֵּן נִיט אַרַיין קִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. אוּנ קְטַאדְרִים פּוּן שְׁעִפְּטִין וְוועלֶן מִיר בּוֹעֶן פַּאר אוּנְזֶרֵי פִּיהֶ. נָאהְ דֶעם וְוועלֶן מִיר בּוֹעֶן שְׁטֶעט פַּר אִינְזֶרֵי וַוייבֶּר וְגוּג קִינְדֶר. הָאבֶּן זַיי פְּרִיעֶר אִין זִין גְהַאט דִי שְׁעִפְּטִין נָאהְ דֶעם דִי וַוייבֶּר אוּנ קִינְדֶר. וּם אַזַיְיקֶר וְוועלֶן זַיי שְׁפָּעטֶר טוּעֶן. אָבֶר מֹשֶׁה רַבִּינוּ הָט זַיא פַּאר קֶערְט גְזָאגְט בְּנוּ לָכֶם עָרִים לְטַפְּכֶם וּגְדֵרוֹת לְצֹאנְכֶם בּוֹעֶט אַיהְ שְׁטֶעט צוּ אַיהְרֶע וַוייבֶּר אוּנ קִינְדֶר נָאהְ דֶעם בּוֹעֶט אַיהְ סְטַאדְעם צוּ דִיא שְׁעִפְּטִין. דָאס זָאגְט דָער פָּסוּק אַקְלִיג הָארְץ אִיז צוּ רֶיכְטִי זָאכֶן אוּנ אוּנ אַנַאריש הָארְץ אִיז צוּ לִיגֶנֶע זָאכֶן. הָט זָאגְט גְזָאגְט צוּ זַיי בַּיי אַיהְ אִיז לִיבֶּר אַייעֶר גֶעלְט פַּר נְפָשׁוֹת אַיהְ שְׁוועֶר בַּיי אַייעֶר לֶעבִּין אִיר וְוועט נִיט הָאבֶּן קִין בְּרָכָה אִין אַייעֶר וָועֶרְק. עִם שְׁטַייט נַהֲלָה בְּרֵאשׁוֹנָה וְאַחֲרִיתָהּ לֹא תְבֹרָךְ אֲנַחֲלָה וָם אִיז הַיילִיגְרִיג צוּם מִיינְט מֶען שֶׁבֶט רְאוּבֵן אוּנ גָד וָם זַייא הָאבֶּן זִיךְ גְהַייבְּט צוּ נָעמֶן זַייעֶר חֵלֶק אִין עֶבֶר הַיַּרְדֵּן נִיט אִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. דְרוּם אִיז דָער סוֹף פּוּן זַייא נִיט גְבֶּעֶנְשְׁט וָואהְרוּם דָם לַאנְד אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אִיז גְבֶּעֶנְשְׁט פּוּן גָאט אוּנ עֶבֶר הַיַּרְדֵּן אִיז נִיט גְבֶּעֶנְשְׁט אַל תְּבִיאֵנִי לְהַיְשִׁיר זְאלְסְט זִיךְ נִיט כִּירֶעגְנֶן רַייךְ צוּ נוּעֶרִין פּוּן דַיין פַּר שְׁטַאנְדִיקְוִיט פַּר מִיוד זִיךְ. דָם וָם דוּ מֵיינְסְט אַז עֶם אִיז גוּט קָאן זַיין עֶם טוּג נִיט. אוּנ וָעֶר אִיז דֶר רֶעכְטֶר עוֹשֶׁר דֶר וָם

פריים

ואחריתה לא תבורך . אל תיגע להעשיר מבינתך חדל (משלי כג) ואיזו עשיר השמח בחלקו שנאמר (תהלים קכח) יגיע כפיך כי תאכל אשריך וטוב לך :

פרשת אלה מסעי

(א) ילמדנו רבינו מי שהוא נרדף מן הגוים ומן הלסטים מהו שיחלל את השבת . כך שנו רבותינו הנרדף מן הגויים ומן הלסטים מחלל את השבת ומציל את נפשו שכן אנו מוצאין בדוד כשבקש שאול להרגו ברח ונמלט. אז"ל מעשה שבאו כתבים רעים מן המלכות לגדולי צפורי בשבת . באו ושאלו את ר' אלעזר בן פרטה אמרו לו כתבים רעים באו אלינו מן המלכות מה אתה אומר נברח . והיה מתירא לומר להם בשבת ברחו אמר להם ברמז ולי אתם שואלים לכו ושאלו את יעקב ואת משה ואת דוד . ביעקב כתיב (הושע יב) ויברח יעקב שדה ארם . במשה כתיב (שמות ב) ויברח משה מפני פרעה . בדוד כתיב (שמואל ב יט) ודוד נס וימלט . וכה"א (ישעיה כו) לך עמי בא בחדרך וסגור דלתך בעדך וגו' ומנין שפקוח נפש דוחה את השבת דכתיב (ויקרא יח) ושמרתם את חקתי ואת משפטי אשר יעשה אותם האדם וחי בהם ולא שימות בהם . וכתיב במילה (שם יב) וביום השמיני ימול וגו' ימול ואפי' בשבת . והלא דברים ק"ו ומה מילה שהוא אחד מרמ"ח איברים שבאדם דוחה את השבת כל גופו של אדם עאכ"ו . אמר להם הקב"ה לישראל בני הזהרו במצותי ושמרו את התורה וראו כמה נסים וגפלאות עשיתי לכם משעה שיצאתם ממצרים והפלתי שונאיכם והעברתי אתכם בים והפלתי פחד ורעדה באויביכם שנא' (שמות טו) אז נבהלו אלופי אדום וגו' והשמדתי את האמורי וסיחון ועוג . וכל מ' שנה שהייתם במדבר לא הנחתי אתכם אפילו שעה אחת כמה שונאים באו עליכם ולא הנחתי אתכם לברוח וכמה נחשים ועקרבים הרגתי מפניכם שנא' (דברים ח) המוליכך במדבר הגדול והנורא נחש שרף ועקרב ולא הנחתי אותם להזיק אתכם לפיכך א"ל הקב"ה למשה כתוב את המסעות שנסעו ישראל במדבר

עץ יוסף כדי

(ו) הגיים פי' מיולות : [הלסטין] . פיכוס גזלנים : [כדוד בגלי יקר וכגבול בנימין ס' לך לך בשם המדרש : וסיפ' מתיכף לומר כשביקש שמואל לכרגו ברמה] . ר"ל שנכרח בשבת כדאי' לעיל בכתב בתחלת פרשה] . כל"ג :

לשון

פְּרַיים זִיךְ מִיטָן חֲלָק וָום נָאט דָּט אִים גְּנְעבִּין עָם שְׁטֶיוּט יָגִיט כַּפֶּיךְ כִּי תֹאכַל אַשְׁרֶיךָ וְטוֹב לָךְ דַיין כִּידְקַוִיט פּוּן דִי הָעַנְד אוֹב דוּ וָועסְט עָסִין נִיט יָענֶעמְס וָועט דִיר וואל זַיין אוֹג גוּט זַיין אוֹף דָעם וָועלְט אוֹג אוֹף יָענֶעם וָועלְט :

אֵלֶּה מַסְעֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל דָּם יָענִין דִי עָרְטָער וָום דִי יִדֶּן הָאבֶּן גְּצוּגִין בֵּיז וַאנֶן זַיִיא יָענִין גְּקוּמֶן .קִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל . דִי תַּלְמִידִים פּוּן רַבִּי תַּנְחוּמָא הָאבֶּן אִים גְּפְרָעגְט וָעֶן גַּיְלָנִים יָאנֶן אֲמֶענְטְשֶׁן צוּ טָעג עָר מְחַלֵּל שַׁבָּת זַיין אוֹג אִנְטְלוֹפֶן פּוּן זַיי חוּץ לַתְּחוּם הָט עָר זַיי גְּנוֹמְט עֶר טָעג אַנְטְלוֹפֶן אוֹם שַׁבָּת זִיךְ מַצִּיל זַיין אָזוֹ וַויא מִיר גְּפִינֶען בַּייא דָּוִד הַמֶּלֶךְ אז עָר אִיז גְּווֹען אַגְרָדָף פּוּן שָׁאוּל הַמֶּלֶךְ אִיז עָר אַנְטְלָאפֶן פּוּן אִים אוֹם שַׁבָּת אִיז עָר נִיצוּל גְּוָוארֶן . אוֹג בַּיי יַעֲקֹב אָבִינוּ גְּפִינֶן מִיר עָר אִיז אַנְטְלָאפֶן צוּ לָבָן הָאֲרַמִי . אוֹג מֹשֶׁה רַבֵּינוּ אִיז אַנְטְלָאפֶן פּוּן פַּרְעֹה צוּ יִתְרוֹ . אוֹג אָזוֹ שְׁטֶיט לְךָ בְּמִדְרָךְ גַייא מַיין פָאלְק בְּאהַאלְט זִיךְ אִין דַייגִי חֲדָרִים אוֹג פַּר שְׁלִים דִיא טִיר עָם זָאל קֵיינֶר נִיט אַרַיין גַיין צוּ דִיר . אוֹג פּוּן וַאנֶן וַויים אִיךְ אָז פִּיקּוּחַ נֶפֶשׁ אִיז דּוֹחֶה שַׁבָּת . עָם שְׁטֶיט נָאט זָאגְט וְשָׁמַרְתֶּם אֶת חֻקּוֹתַי אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אוֹתָם הָאָדָם וָחַי בָּהֶם אִיר זָאלְט הַיְנְט מַיין גְּזֶעץ מִיט מַיינִי מִשְׁפָּטִים וָום אַמֶענְטְשׁ זָאל זַיי טוּן אוֹג זָאל לֶעבִּין אִין זַיי . אָבֶּר אָז עָם אִיז אַסְכָּנָה בַּיי אַמְצָנָה עָם הָאלְט בַּיי פִּיקּוּחַ נֶפֶשׁ דַארְף עָר נִיט מוּעֶן דִיא מִצְוָה . נְיוּד אַרְאֵיָה עָם שְׁטֶיוּט בַּיום הַשְׁמִינִי יִמּוֹל בְּשַׂר עָרְלָתוֹ דֶעם אַבְּטִין טָאג זָאלְסְטוּ טַל זַיין דִי עֲרָלָה אֲפִילוּ דֶר אַבְּטֶר טָאג גְּפָאלְט אוֹם שַׁבָּת אִיז מִילָה דּוֹחָה שַׁבָּת . הַיְינְט מַאדָאךְ מִילָה וָואס עָם אִיז אַיינֶם פּוּן צְווִיי הוּנְדֶרְט אוֹג אַכְט אוֹג פִּערְציג אֲבָרִים פּוּן מֶענְטְשׁ אִיז עָר דּוֹחֶה שַׁבָּת . דֶר וָום וַויל הַרְגִינֶן אַמֶענְטְשׁ מִיט אַלֵּי אֲבָרִים אִיז בְּוַודַאי דּוֹחֶה שַׁבָּת . אוֹג גָאט הָט גְּזָאגְט צוּ דִיא יוּדֶן קִינְדֶר הִיט מֵיינִי מִצְוֹת אוֹג הִיט דִי תּוֹרָה אוֹג זָאלְט דִי נְסִים וְנִפְלָאוֹת וָום אִיךְ הָאבּ אַייךְ גְּטָאן פּוּן דֶר צַייט וָואס אִיר זָענְט אֲרוֹם פּוּן מִצְרַיִם . אִיךְ הָאבּ גְּמַאכְט פַּאלֶן אֵיימֵרי שׁוֹנְאִים . אוֹג אִיךְ הָאבּ אַייךְ נְשְׁפַּאלְטֶן דֶעם יַם אוֹג הָאבּ גְּמַאכְט פַּאלֶן אַפַּחַד אוֹג אַצוּטְעֶרנִישׁ אוֹף אֵיימֵרי פַּיינְט עָם שְׁטֶיוּט אוֹ גְּבְּהֲלוּ אַלּוּפֵי אֱדוֹם דֶעְנְצְמָאלְט זָענִין דֶר אֶרֶץ גְּוָוארֶן דִי הָאבּ פּוּן אֲדוֹם אוֹג פּוּן מוֹאָב . אוֹג אִיךְ הָאבּ פַּר טִילִיגְט אֱמוֹרִי מִיט סִיחוֹן וְעוֹג . אוֹג דִיא גַאנְצִי פֶּערְצִיג יָאר וָום אִיר זָענְט גְּווֹען אִין דֶעם מִדְבָּר הָאבּ אִיךְ נִיט גְּלָאזְט אַמֶענְטְשׁ פַּר דִי פַּיינְט . אוֹג פִּיל שְׁלַאנְגֶן מִיט עֶקְדִישׁן הָאבּ אִיךְ גֶהָארְגִית פַּר אַייךְ . עָם שְׁטֶיוּט הַמּוֹלִיכְךָ בַּמִּדְבָּר הַגָּדוֹל וְהַנּוֹרָא נָחָשׁ שָׂרָף וְעַקְרָב עֶר הָט דִיךְ גְּטָאן פִּירֶן אִין דֶר מִדְבָּר וָום עֶר אִיז פָּארְכְטִיג פּוּן בְּרֶענְדִיגִי שְׁלַאנְגֶן מִיט עֶקְדִישׁן אִיךְ הָאבּ זַייא נִיט גְּלָאזְט זַיי זָאלֶן אַייךְ

כדי שידעו כמה נסים עשיתי עמהם בכל מסע ומסע מנין ממה שקראו בענין אלה מסעי בני ישראל ויכתוב משה את מוצאיהם למסעיהם על פי ה' :

(ב) **אלה** מסעי בני ישראל . זשה"כ נחית כצאן עמך ביד משה ואהרן (תהלים עז) מהו נחית לשון נוטריקון ר' אליעזר אומר נסים עשית להם חיים נתת להם ים סוף קרעת להם . תורה נתת להם ביד משה ואהרן . ר' יהושע אומר נפלאות עשית להם . חרות נתת להם . ימינך הושע אותם הלוי ראש נתת להם ביד משה ואהרן . ר"ע אומר נוראות עשית בשנאיהם חרון אף שלחת בהם ונלחמת בהם תהומות כסית עליהם ביד משה ואהרן . רבי אומר נביאים העמדה מהם חסידים העמדת מהם ישרים העמדת מהם המים העמדת מהם ביד משה ואהרן . כצאן מהו מה הצאן אין מכניסין אותן לצל הקורה אף ישראל כל זמן שהיו במדבר לא נכנסו לצל הקורה מ' שנה . מה הצאן אין כונסין להם אוצרות אלא רועה במדבר . כך ישראל מ' שנה שהיו במדבר נזונו בלא אוצרות . ומה הצאן כ"מ שהרועה מנהיגה היא נמשכת אחריו . כך ישראל כ"מ שהיו משה ואהרן מסיעין אתם נוסעין אחריהם שנא' אלה מסעי בני ישראל . לקיים מה שנא' נחית כצאן עמך ביד משה ואהרן :

(ג) **אלה** מסעי בני ישראל . מלה"ד למלך שהיה בנו חולה הוליכו למקום אחר לרפאותו כיון שהיו חוזרין ההה"ל אביו כונה כל המסעות וא"ל כאן ישננו כאן הוקרנו כאן חששת את ראשך . כך א"ל הקב"ה כיצד מנה להם כל המקומות היכן הביעסוני לכך נאמר אלה מסעי

עין יוסף

בני

(ב) לשון נוטריקון . שנוטריקון כוח ג' מל"ג מדות שכתוב[כלמן תין מכניסין תותן לג' כתוב] . פי' נישות כהמה : נדכאת בהן : [הלוי לתם] פי' כנגכת כהלתם כ"ל (ג) **כאן** הוקרנו ל' כהקרב והלמנו : גדולה וכבוד : [הרון תף שלחת בכס יכך הולחמת בכסם] כל"ל : [מכ

ופח

אַיִּךְ מַזִּיק זַיִן . דְּרוּם הָט גָּאט גְּוָאנְט צוּ מֹשֶׁה שְׁרַייבּ אוֹף אַלַי עֶרְטֶר וָם יוּדָן הָאבֶּן גְּצוּנֶגֶן אִין דֶּעֶר מִדְבָּר כְּבִי זַייא זָאלֶן וְוִיסֶן וִיפִיל נְסִים אִיךְ הָאב נְטָאן מִיט זַייא אִין אֵיטְלַיכֶן צַיהוּנְג . דְּרוּם שְׁמַיִּט בִּיכְתּוֹב מֹשֶׁה אֶת מוֹצָאֵיהֶם לְמַסְּעֵיהֶם_עַל פִּי יְיָ דָּם זָענֶן דִּי עֶרְטֶר וָם יוּדָן הָאבֶּן גְּצוּנֶגֶן אוּנ מֹשֶׁה הָט גְּשְׁרִיבֶּן פּוּן זַיֶּעֶר אַרוֹם נָאגְּ פּוּן מְצָרַיִם אַלַי צַיהוּנְגֶן . אֵלֶּה כַּסְּפֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל דָּאם זָאגְט דֶּר פָּסוּק נִיתַּיְ בְּצאן עַמֶּךָ בְּיַד מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן דוּא גָאט הָאסְט גְּפִירְט דֵּיין פָאלְק דּוּרְךְ מֹשֶׁה מִיט אַהֲרֹן . רַבִּי אֶלְיֶעֶזֶר זָאגְט דָּם וְוארְט (נָחִיתָ) וַוייזְט אוֹף פִּיר וֶועְרטֶר דָּר אוֹת נ' מַאכְט (נִסִּים) הָאסְטוּ מִיט זַיי נְטָאן . דֶּר אוֹת ח' מַאכְט (חַיִּים) לֶעבֶּן הָאסְטוּ זַיי גֶּגעבֶּן . דֶּר אוֹת י' מַאכְט (יָם) דָּעם יָם הָאסְטוּ גְּשְׁפַּאלְטֶן פַּר זַיי . דֶּר אוֹת ת' מַאכְט (תּוֹרָה) הָאסְטוּ זַיי גֶּגעבֶּן דּוּרְךְ מֹשֶׁה מִיט אַהֲרֹן . רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ זָאגְט אַנְדֶּרְש מַאכְט דָּר וָוארְט (נָחִיתָ) דָּר נ' מַאכְט (נִפְלָאוֹת) הָאסְטוּ מִיט זַיי נְטָאן . דֶּר ח' מַאכְט (חֲרוּת) פְּרַייקַיִט הָאסְטוּ זַיי גֶּגעבֶּן . דֶּר י' מַאכְט (יְמִינְךָ) דֵּיין רֶעכְטֶי הַאנְד הָט זַיי גְּהָאלְפֶן . דֶּר ת' מַאכְט (תַּלּוּי רֹאשׁ) אוֹף הַייבּוּנְג דָּעם קָאפּ הָאסְטוּ זַיי אוֹף גְּהוֹבֶן דִּיא_קְעפּ דּוּרְךְ מֹשֶׁה מִיט אַהֲרֹן . רַבִּי עֲקִיבָא זָאגְט דֶּר נ' מַאכְט (נוֹרָאוֹת) פַארְטַיְיגִי זָאכֶן הָאסְטוּ נְטָאן אִין זַיֶּעֶרִי שׁוֹנְאִים . דֶּעֶר ח' מַאכְט (חָרוֹן אַף) דַּיין גְּרוֹם הָאסְטוּ גְּשִׁיקְט אִין זַיי . דֶּר י' מַאכְט (יָדְךָ) דַּיין הַאנְד הָאסְטוּ צוּ מְלָחָמָה הָאלְטֶן מִיט דִּיא שׁוֹנְאִים . דֶּר ת' מַאכְט (תְּהוֹמוֹת) דִּי אָפּ גְּרוּנְטֶן הָאסְטוּ זַיי צוּ גְּדֶעקְט דּוּרְךְ דִּי הֶעֶנְד פּוּן מֹשֶׁה אַהֲרֹן . רַבִּי זָאגְט דֶּעֶר נ' מַאכְט (נְבִיאִים) . נְבִיאִים הָאסְטוּ אוֹף גְּשְׁטֶעלְט פּוּן בַּייַי יוּדֶן . דֶּעֶר ח' מַאכְט (חֲסִידִים) הָאסְטוּ אוֹף גְּשְׁטֶעלְט פּוּן דִּי יוּדֶן . דֶּעֶר י' מַאכְט (יְשָׁרִים) דֶּעכְט פַארְטַיְיגִי מֶענְטְשֶׁן הָאסְטוּ אוֹף גְּשְׁטֶעלְט פּוּן דִּי יוּדֶן . דֶּעֶר ת' מַאכְט (תְּמִימִים) נַאכְצִי מֶענְטְשֶׁן הָאסְטוּ אוֹף גְּשְׁטֶעלְט פּוּן דִּי יוּדֶן הָעֶנְד פּוּן מֹשֶׁה מִיט אַהֲרֹן כְּצאן אָזוֹ וַוי דִּי שְׁעפְּסֶן . וָוארוּם אָזוֹ וַוי שְׁעפְּסֶן עָם קוּמְט זוּמֶר בְּרֶענְגְט מֶען זַיי נִיט אַרַיין אִין אַשְׁטוּב נָאר זַייא פַאשֶׁן זִיךְ אִין פֶּעלְד . אָזוֹ דִּיא נַאכְצִי פֶּעֶרצַיג יָאר וָם יוּדֶן זָענֶן גְּוועזֶן אִין דֶּר מִדְבָּר זָענֶן זַיי נִיט גְּוועזֶן אִין שָׁאטֶן פּוּן אַשְׁטוּב נָאר אִין דֶּר מִדְבָּר אִין שָׁאטֶן פּוּן דִּי וְאלְקֶנְס וָם נָאט הָט גְּפִירְט זַיי כּר דִּי יוּדֶן . אוּנ אָזוֹ וַוי שְׁעפְּסֶן הָאבֶּן נִיט זוּמֶר_קֵין אוֹצָרוֹת צוּם עֶסֶן נָאר זַיי עֶסֶן פּוּן פֶּעלְד דִּי גֶּרַאט . אָזוֹ דִּי נַאכְצִי פֶּעֶרצַיג יָאר פּוּן דֶּר מִדְבָּר הָאבֶּן זַיי נִיט נְהַאט_קֵין אוֹצָרוֹת פּוּן עֶסֶן נָאר דָּעם מָן . אוּנ אָזוֹ וַוי שְׁעפְּסֶן וַוי אַהֲרֹן דָּעֶר פָּאסְטָאךְ צִיהט זַיי גַייעֶן זַיי נָאךְ נָאכֶן פָּאסְטָאךְ . אָזוֹ דִּי יוּדֶן וַוי מֹשֶׁה רַבֵּינוּ מִיט אַהֲרֹן הָאבֶּן גְּצוּנֶגֶן הָאבֶּן זַיי נָאךְ גְּצוּנֶגֶן . עָם שְׁמַיִּט אֵלֶּה מַסְּעֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל דָּם אִיז דָּם זָענֶן דִּיא יוּדֶן פּוּן צַיהוּנְג פּוּן דִּיא יוּדֶן מְקַיֵּים זַיין דָּעם פָּסוּק נִיתַּיְ כְּצאן עַמֶּךָ בְּיַד מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן דוּ הָאסְטְ גְּפִירְט דֵּיין פָאלְק אָזוֹ וַוי דִּיא שְׁעפְּסֶן דּוּרְךְ דִּי הֶעֶנְד פּוּן מֹשֶׁה מִיט אַהֲרֹן אֵלֶּה מַסְּעֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עָם אִיז גְּגַלְעבֶּן פּוּן דִּיא יוּדֶן צוּ אַמֶּלֶךְ וָואם זַיין זוּן אִיז גְּוועזֶן קְרַאנְק אִיז עֶר מִיט אִים גְּפָאלֶן אִין דִּיא וַוייטֶי לֶענֶדֶר הַיְיסֶן אִים . אָז עֶר אִיז צוּ רַיִיךְ גְּפָאלֶן גְּוזָנְט מִיט אִים הָט דֶּעֶר פָאטֶר גְּצַיילְט אַלַי עֶרְטֶר אוּנ הָאט גְּזָאגְט דָּא הָאבֶּן מִיר אֶהִין צוּ וֶועקְס גֶּגעבֶּן . דָּא הָאבֶּן מִיר גְּשְׁלָאפֶן . דָּא הָאבֶּן מִיר זַיךְ אָפּ גְּטוּלְט . דָּא הָט דִּיר דֶּר קָאפּ וַוייטֶי גְּטָאן . אָז הָאט נָאכ

גזאגט

בני ישראל . ד"א למה זכו ליכתב בתורה כל המסעות האלו על שקבלו את ישראל עתיד הקב"ה ליתן שכרם שנא' (ישעיה נה) וישושום מדבר וציה וגו' פרח הפרח והגל וגו' ומה מדבר כך עקב את ישראל המקבל ת"ח לתוך ביתו עאכ"ו . את מוצא שעתיד המדבר להיות ישוב והיישוב להיות מדבר . המדבר להיות ישוב שנא' (שם מה) אשים מדבר לאגם מים וגו' . ומנין שהיישוב עתיד להיות מדבר שנא' (מלאכי ג) ואת עשו שנאתי וגו' . את מוצא עכשיו אין אילנות במדבר ועתיד להיות שם אילנות שנא' (ישעיה מא) אתן במדבר ארז שטה וגו' . ועכשיו אין שם דרך שכלו חול והשיירה אינה מהלכת אלא בלילה לאור הכוכבים . ועתיד להיות שם דרך שנא' (שם מג) אשים במדבר דרך וגו' . וכתיב (שם נה) והיה שם מסלול ודרך הקדש יקרא לה וגו' :

(ד) **וידבר** ה' אל משה לאמר צו את בני ישראל ואמרת אליהם כי אתם באים וגו' . מלמד שהראה הקב"ה למשה כל מה שהיה ושעתיד להיות הראה לו ששון עימד מרן . וברק בן אבינועם מן נפתלי ומן כל דור ודור דור ודור ושופטיו דור ודור ומנהיגיו דור ודור ורשעיו דור ודור וצדיקיו שנא' (דברים לד) זאת הארץ אשר נשבעתי לאברהם ליצחק וליעקב וגו' מלמד שהראהו גיהנם . אמר משה לפניו רבש"ע מי נדונין בה . א"ל הרשעים והפושעים בי שנאמר (ישעיה סו) ויצאו וראו בפגרי האנשים וגו' . ההחיל משה מתירא מן גיהנם . א"ל הקב"ה הראיתיך

ענף יוסף — עץ יוסף — בעיניך

(ד) **הרחיק** משה מתירא מן גיהנם . נראה שיראתו היה שלא יכבוד לגן עדן דרך גיהנם וכבוי שפי' האלשיך זה שאמר דוד המלך ע"ה כי לא תעזוב נפשי לשאול וגו' והוא כי ידוע פ"ז"ל כי את הצדיק מעבירין בסילוקי דרך גיהנם ומ"ש לה על פי דרכו משם בזכיותו את הקרוב באיתו זמן לצאת ך יש צדיקים יראים מלעבור דרך שם מן מדי עברו התעורר מדת הדין עליו כי שם תוקף הרגזו ויהבקר פנקסו ויאחז ו"ש דוד הן ידעתני כי לא תעזוב נפשי לשאול גם כי התעורר מדה"ד עליה לאחזו בה לא תעזבנה באופן שלא אירא גם כי אעבור דרך גיהנם אך עכ"ז אחלה פניך שלא תתן חסידך לראות שחת אפילו דרך העברה ע"כ . ואפשר שזה היה ג"כ יראת משה רבינו וא"ל הקב"ה הראיתיך בעינך ושמה לא העבור ר"ל אפילו ד ך העברה בעלמא:

(ד) **מן** [ואת עשו שנאתי . וגו'] וא שוב מת כרין שממה : [וכשיוכס פי' לסיפת והבירת מגפים שבלבי' כדרך : נפתלי וכן כל דור ודור ודוכיו דור ודור ושופטיו . כל"ב [שנאמר זאת כאמרן וכו'] . דייק זה מדכתיב כי אתם באים אל כאמרן כנען זאת כאמרן מלת זאת משמע שמראה כאנשי דבור בע כמו וכימוקו . תו י"ל דילוף כעין ג"ם זאת מזאת כאמרן משאר כנעניי דלקמן מזה פיקך כדלמוש עם כפסוקי . שלאמריו וכלשון בספרי כניחו רש"י ז"ל כם כרכוב (מ"ב) : [כמתחל משם מיכולת מן גיהנם

גַּזָאגט צוּ מֹשֶׁה שְׂרֵייב אוֹף אֵלִי עֶרְטֶר אוּג צַייל זַי אִיטְלִיכֶעם אָרְט וָם זַייא הָאבֶּן מִיךְ דָּר צֶעהרִיבְּט דְּרוּם שְׁמַיִים אֱלֹהֵי כַּפְּקֵי דֶם אִיז דִי צִיהוּנֶגֶן פּוּן דִּיא יוֹדֶן . נָאךְ אֶפְּשֶׁט אִיז דְּרוּם הָאבֶּן דִּיא אֵלִי עֶרְטֶר זוֹכָה גֶּווען צוּ שְׁטַיין אִין דֶּר תּוֹרָה וַויי"ל זַי הָאבֶּן מְקַבֵּל גֶּווען דִּיא יוֹדֶן זַייא הָאבֶּן דָּאךְ גְּרוֹיסְט . אוּג גָּאט וָועט זַיי גֶעבִּין לֶעהְתִּיד לָבוֹא זַייעֶר שְׂכַר דֶּר פְּאר . עָם שְׁמַיִים יִשּׂוֹשׂוּ כִּדְבָר תְּנִיה דֶּר מִדְבָּר מִיט דֶעם וַויסְטוּנְג וָועלֶן זַיךְ פְּרֵייֶען לֶעהְתִּיד לָבוֹא . אוּג דֶּר פּוּן אִיז נָאךְ גְּלֶעהְרִיבְּט מַאךְ דֶּר מִדְבָּר וַויי"ל עֶר הָט צוּ גְנוּמֶן דִי יוֹדֶן אִיז זַיין שְׂכַר אַזוֹ גְּרוֹס . דֶּר וָואם נֶעמְט צוּ אַהֲלֹמִיד חָכָם אִין שְׁטוּב אוּג גִּיט אִים עֶסֶן וָועט בְּוַודַאי זַיין שְׂכַר גְּרוֹס זַיין . מִיר נִפְּיָן אַז דֶּר מִדְבָּר וָועט וָועלֶן בַּזְעצְט לֶעהְתִּיד לָבוֹא אוּג דֶּר יִשּׂוּב וָועט וָועלֶן מִדְבָּר . עָם שְׁמַיִים אֲשִׂים מִדְבָּר לַאֲגַם מָיִם נָאט זָאגְט אִיךְ וָועל בַּאכֶּן אִין דֶּעם מִדְבָּר אִיין צַיין זַאמְלוּנְג וּוַאסֶּר עָם וָועט קֶין עָם וָועט וָועלֶן יִשּׂוּב . אוּג פּוּן יִשּׂוּב וָועט וָועלֶן מִדְבָּר . עָם שְׁמַיִים וְאֶת עַמִּי אַשְׁקֶה בְּחִירִי שְׁנָאתִי וְאַשִּׂים אֶת הַיְיִי שִׁכְמָה נָאט זָאגְט עַשָּׂו הָאב אִיךְ פַּיינְט זַיינִי בָּעֶרְג מִיט דִי זִיצוּנְג וָועל אִיךְ וַויסְט מַאכֶּן . מִיר נִפְּיָן חָאטְשׁ הַיינְט אִיז אִין דֶּר מִדְבָּר נִיט דָּא קֶין בּוּיכֶּר אוּג לֶעהְתִּיד לָבוֹא וָועט זַיין בּוּכֶּר . עָם שְׁמַיִים אֲפַּן בִּמִדְבָּר אֲרֵז שִׁטָּה אִיךְ וָועל גָּעבֶּן אִין דֶּר מִדְבָּר טֶעכֶּר אוּג פִּיכְטֶן בּוּיכֶּר אוּג נָאךְ אַלֶּערְלַיי בּוּכֶּר . הַיינְט אִיז אִין דֶּר מִדְבָּר קֶין וָועג נִיט דָּא נָאר זַאכְט . אוּג לֶעהְתִּיד לָבוֹא וָועט זַיין אַוֶּועג אִין דֶּעם מִדְבָּר . עָה שְׁמַיִים אֲשִׂים בַּמִּדְבָּר דֶּרֶךְ אִיךְ וָועל כָּאטֶן אַוֶּועג אִין דֶּר מִדְבָּר . אוּג עָם שְׁמַיִים וְדֶרֶךְ הַקֹּדֶשׁ יִקָּרֵא לָהּ אִין ה' מִדְבָּר וָועט זַיין אַוֶּועג אוּג זַיא וָוֶעלְט גְּרוּפְּן וָועלֶן דִי הֵילִיגֶע וָועג כִּי אַתֶּם בָּאִים נָאט הָט גְּזָאגְט צוּ מֹשֶׁה זָאג צוּ דִי יוֹדֶן זַאז אִיר וָועט קוּמֶן אִין אֶרֶץ כְּנַעַן זָאלְט אִיר דִי לַאנְד טֵייֶלֶן טִיטֶן טוֹרְל . דֶּעם פָּסוּק וַויסְט מִיר אַז נָאט הָאט גְּווִיזֶּן מֹשֶׁה רַבֵּינוּ אַלֶּעם וָום אִיז גְּווֶען אוּג וָום עָם וָועט זַיין . עֶר הָט אִים גְּווִיזֶּן שְׁמַשְׁוֹן הַגִּבּוֹר פּוּן שֶׁבֶט דָּן . אוּג בָּרָק בֶּן אֲבִינוֹעַם פּוּן שֶׁבֶט נַפְתָּלִי . אוּג פּוּן אַלֶּי דוֹרוֹת הָט עֶר אִים גְּווִיזֶּן דִּיא שׁוֹפְּטִים פּוּן יַעֲדֶרְן דּוֹר . אוּג דִי פִּירֶערְם פּוּן יַעֲדֶרְן דּוֹר . אוּג דִי רִיכְטֶים פּוּן יַעֲדֶרְן דּוֹר . אוּג דִּיא צַדִּיקִים פּוּן יַעֲדֶרְן דּוֹר . עָם שְׁמַיִים וְאֵת הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב נָאט זָאגְט צוּ מֹשֶׁה דָּם אִיז דָּם לַאנְד וָום אִיךְ הָאב גְּשְׁווּאוֶּרן צוּ אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב צוּ גֶעבִּין וַויי"ל עָם שְׁמַיִים דָּם אִיז דָּאם לַאנְד וַויִּזְט מִיר אַז עֶר הָט אִים גְּווִיזֶּן דָּם לַאנְד הָאמְשׁ עֶר אִיז נִיט אֲרֵיין קֶין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל פּוּן דֶּעסְט וָועגֶן הָט עֶר גֶּזָעהֶן מִיט דִי אוֹגֶן דָּם לַאנְד . אוּג נָאט הָט אִים גְּווִיזֶּן דֶּעם גֵּיהִנֹּם הָאט מֹשֶׁה גְּזָאגְט שֶׁל עוֹלָם וָועד וָועט גַּמְשְׁפְּט אִין גֵּיהִנֹּם . הָט אִים נָאט גְּזָאגְט דִי רְשָׁעִים מִיט דִי פּוֹשְׁעִים וָועלֶן דָּאךְ גַּמְשְׁפְּט . עָם שְׁמַיִים דִּיא צַדִּיקִים וָועלֶן אַרוֹס גֶּיין וָועהֶן אִין גֵּיהִנֹּם דִּיא פְּגָרִים פּוּן דִּיא פָּעלְשֶׁן וָום פָּעלְשִׁין אִין מִיר . וַי מֹשֶׁה הָט גְּזָעהֶן דֶּעם גֵּיהִנֹּם הָט עֶר זַיךְ גֶּפֶארכְטֶן פַּר אִים . האם

בעיניך ושמה לא תעבור (דכריס לד) . ומה הוא זאת הארץ אשר נשבעתי לאברהם ליצחק וליעקב לאמר לך אמור להם לאברהם ליצחק וליעקב שבועה שנשבעתי לכם קיימתיה לבניכם לכך נאמר לאמר . זאת הארץ אשר תפל לכם בנחלה וכי הארץ נופלת והלא כתיב (קהלת ו) והארץ לעולם עומדת . אלא כשבאו המרגלים והוציאו דבה על הארץ ואמרו ושם ראינו את הנפילים (במדבר יג) ואמרו כי חזק הוא ממנו כעם עליהם משה . אמרו לו כל ישראל משה רבינו אלו היו המרגלים שנים שלשה בדין הוא שנאמין שנא' (דכריס יז) על פי שנים וגו' והרי הן עשרה . אנה אנחנו עולים וגו' (שם ו) כביכול אין בעל הבית יכול להוציא כליו משם . מה עשה הקב"ה נטל שר הארץ וכפתו והפיל לפניהם שנא' (שם ו) ראה נתן ה' אלהיך לפניך וגו' וכי לפניהם היתה אלא שהפיל שרה ואמר להם עלה רש וגו' אל תירא ואל תחת (שם) לא מן הנפילים ולא מן עם גדול ורב ממנו. ובהפילכם את הארץ בנחלה וגו' (יחזקאל מה) וזשה"כ חבלים נפלו לי בנעימים אף נחלת שפרה עלי (תהלים טז) חבלים נפלו לי אלו י"ב שבטים לפי שנחלקה הארץ לי"ב שבטים שנא' (יחזקאל מז) כה אמר אדני ה' גה נבול אשר תתנחלו את הארץ לשני עשר שבטי ישראל בנעימים בזכות התורה שנא' בה כי נעים כי תשמרם בבטנך וגו' (משלי כב) אף נחלת שפרה עלי יש אדם שהוא נאה ולבושו בעור . הוא כעור ולבושו נאה . אבל ישראל אינם כן אלא הם נאים ולבושיהם נאים הם נאים לארץ וארץ ישראל נאה להם . לכך נאמר אף נחלת שפרה עלי . וכן הוא אומר (תהלים כט) צדק לבשתי וילבישני :

(ה) **כתיב** (יהושע ז) ויאמר יהושע אל עכן בני שים נא כבוד וגו' א"ל עכן בשביל דבר זה שאתה אומר אני מת . כיון שראה עכן כך אמר בלבו עכשיו אני נלכד בגורל ואיני מאמין

עין יוסף

בו

ניככם] . ע' בעמק : [כביכול אין בעל הבית] . כליו מ' בעל העולם נפלו לי וגו' : [גם גבול] . פיל' זה גבול. וכנ"מ"ל כיון כמקום כרוך הוא ופ"ל ס' שלח סי ז' מ"ש : [וכפילכם את כלכן] . זה ג"כ רמוז שכתב בכאן לשון נפילה משום שאז יפיל את שכיסה דכתיב ויפציר בו לך כ' יומל ד' ק"ו ועי' רס"י שם שהו שכני תיבות וכפילכם את שלכן כוף ניון וקלי לדרוש למעט זשכ"ל מכליס וכיון שרואה עכן כך פירוש שרואה שכיסה לספיל גורל ממר בלבו עכשיו

(ו) **בשביל** דבר זה את אומר מתי תמות . פי' שכשכת"ם את יהושע וכשביל כוף ניון ע"ל כתמניה וכי על פיו מתי מי

אִים נָאט נָזאגְט הֲרֵאיתיך בְּיִנְיִךְ וְשָׁמָה לֹא תַעֲבוֹר אַיְךְ הָאבּ דִיר גָוויזֶן דָעם נִיהַנָם אָבֶּר דוּ וָועסְט אִין אִים נִיט נַיין זֹאת הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב לֵאמֹר לְךָ אֶתְּנֶנָּה וְוָס אַיְךְ הָבּ נְשָׁוואָרן צוּ אַבְרָהָם יִצְחָק יַעֲקֹב ניי זָאג זַיי דִי שְׁבוּעָה וָוס אַיְךְ הָאבּ זַיי נְשָׁוואָרן בֵּין אַיְךְ מְקַיֵּם צוּ זַיְינֶע קִינְדֶר דְרוּם שֶׁתַּיִם (לֵאמר) צוּ זָאגָן זַיי אַז נָאט אִיז מְקַיֵּים זַיין שְׁבוּעָה זֹאת הָאָרֶץ אֲשֶׁר תִּפֹּל לָכֶם בְּנַחֲלָה דָאס אִיז דָאס לַאנְד וָוס פַאלְט זַייךְ צוּ אַרְבֶּן. אִיז דָאךְ דִי מְשָׁלָה צוּ עֶרֶד פַאלְט דָעָן עָם שָׁמַיִם דָאךְ וְהָאָרֶץ לְעוֹלָם עוֹמֶדֶת דִי עֶרֶד שׁ"יט אוֹךְ אִיבִּיג . נָאר דָר פְּשַׁט אִיז בְּשַׁעַת דִי מְרַגְּלִים זָענֶן צוּ רִיק גְקוּמֶן הָאבֶּן זַיי זָשׁוֹן הָרָע גֶרֶעט אוֹף אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אוּן הָאבֶּן גָאט וְשָׁם רָאִינוּ אֶת הַנְּפִילִים דָאךְטָן הָאבֶּן כִּיר גְזָעהָן דִיא וָאס זָענֶן אַרָאפּ נְפָאלֶן פוּן הִימֶל פַּר זַיי עֶרִי זִינְד . דְרוּם אִיז דָאס לַאנְד שֶׁאךְקֶר פַּאר אוּנְז כִּיר וָועלֶן נִיט קָאנֶן זַיין נָעמֶן . אִיז מֹשֶׁה רַבִּינוּ אִין כַּעַס גְוָואךְן אוֹף זַיי זָענֶן דִי יוֹדֶן צוּ גְנָאנֶגֶן צוּ מֹשֶׁה אוּן זָאגֶן . מֹשֶׁה רַבִּינוּ וָואלְטָן דִי מְרַגְּלִים גָוועזֶן צָוויי אוֹדֶר דְרַיי מֶענְטשֶׁן וָואלְט מָען אוֹךְ זַיי גְרַאךְפְּט גְלַייבְּן אוּן בְּפְרַט זַיי זָענֶן צֶעהֶן מֶענְטשֶׁן דָאךְ מָען זַיי דָאךְ בְּוודַאי גְלַייבְּן אֲנַחְנוּ עוֹלִים וְויא אַהִין וָועלֶן מִיר אוֹף נַיין נָאט וָועט נִיט קָאנֶן צֶרוֹס מְרַייבְּן דִי כְּנַעֲנִים פוּן דָאךְטָן וָוס הָט נָאט גְטָאן גְנוּמֶן דָעם שׁ"ר כּוּן דָעם לַאנְד כְּנַעַן מַאךְ אִיךְ אִים פָאלֶן פַּר אַיְךְ עֵלָה רש אַל תִּירָא גַיי אוּן אַרָב דָם לַאנְד וָאלְכֶם זִיךְ נִיט פָאךְכְטֶן וָוארוּם דָר שׁ"ר לֵיגְט גְבּוּנֶדֶן . דָאס זָאגְט דָער פָּסוּק הַגְּבָלִים נָפְלוּ לִי בַּנְּעִימִים מִיטֶן גוֹרָל אִיז מִיר נְפָאלֶן אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וָוארוּם דִיא צְווֹעלְף שְׁבָטִים הָאבֶּן זִיךְ נִיט לַאנְד טִיטֶן נוֹרָל אוֹף צָוועלְף חֲלָקִים . עִם שְׁמַיִם הָ גְבוּל אֲשֶׁר תִּתְנַחֲלוּ אֶת הָאָרֶץ לִשְׁנֵים עָשָׂר שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל הָט נָאט גְזָאגְט דָאס אִיז דָר גְבוּל וָס אִיר זָאלְט מַאכֶן אַרְבִּין דָם לַאנְד צוּ דִי צְווֹעלְף שְׁבָטִים פוּן דִיא יוּדֶן אוּן דָאס אִיז גָוועזֶן בִּימִים אֵין זְכוּת פוּן דָר זִיכֶּר תּוֹרָה וָוס יוּדֶן הָאבֶּן מְקַבֵּל גְוועזֶן זַיי גְנוּמֶן אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל עִם שְׁמַיִם אוֹף דָר תּוֹרָה כִּי נָעִים כִּי תִשְׁמְרֵם בִּבְטְנֵךְ דִי תּוֹרָה אִיז זִיס זָאלְט אִיז בּוֹךְ אִיר אִין בּוֹךְ אוֹף צוּ לֶיגֶן אַרָב אִיז שַׁיין אוֹף מִיר . עִם אִיז דָא אֶמֶענְטש וָואס עֶר אַלַיין אִיז שַׁיין אוּן דִיא קְלַייד זָענֶן מִיאוּס . אוֹדֶר עֶר אִיז מִיאוּס אוּן דִי קְלַייד זָענֶן שַׁיין . אִבֶּר דִי יוּדֶן זַייא זָענֶן שַׁיין אוּן דִיא קְלַייד זָענֶן שַׁיין . זַיי זָענֶן שַׁיין צוּ אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אוּן אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אִיז שַׁיין פַּר זַיי . דְרוּם זָאגְט דָער פָּסוּק אַף נַחֲלַת שְׁפָרָה עָלַי דִי אַרָב אִיז שַׁיין פַּר מִיר . אוּן אַז שְׁמַיִם עֵדָ לְבִשְׁתִּי וַלְבִישֵׁנִי אִיךְ הָאבּ מִיךְ אֵין גְקְלַייט מִיט נַרְעָטִיקְיִט הָט מִיךְ נָאט אוֹךְ אֵין גְקְלַייד מִיט גֶרֶעטִיקְיִט. עִם שְׁמַיִם וַיֹּאמֶר יְהוֹשֻׁעַ אֶל עָכָן בְּנִי שִׂים נָא כְּבוֹד יְהוֹשׁוּעַ הָט גָזָאגְט צוּ עָכָן דוּ מֵיין קִינְד גִיב כָּבוֹד צוּ גָאט אוּן זָאי זִיךְ מוֹדֶה אַז דוּ הָאסְט

בו ואתחשב כזבן לפני יהושע . באותה שעה אמר עכן ליהושע למה תפיל גורלות ביני ובין בני ביתי אפיל הגורל ביניך ובין פנחס אם יעלה הגורל על שניכם אף אני מאמין . באותה שעה אמר יהושע לעכן (סס) בני שים נא כבוד לה' וגו' אף אתה הגד נא לי מה עשית . מיד נפל מחלוקת בישראל ועמדו שבט יהודה במריבה והרגו מישראל כתות כתות . כיון שראה עכן כך אמר בלבו כל המקיים נפש אחת מישראל כאלו קיים עולם מלא ואני ע"י נהרגו כמה אנשים מישראל אני הוא החוטא ומחטיא מוטב שאודה על פשעי לפני ה' ולפני יהושע ואל תבא תקלה ע"י מה עשה עכן עמד והשמיע קולו לכל העדה והסבו כל העדה לפניו ואמר ליהושע אמנם אנכי חטאתי לה' אלהי ישראל וכזאת וכזאת עשיתי (נס) ולא זאת בלבד עשיתי אלא כבר מעלתי באחרות . א"ל יהושע ואני כך הייתי יודע שהדבר הלוי בך אלא הגד נא לי מה עשית אל תכחד ממני . א"ל ואראה בשלל וגו' אמר הכתכלתי מה שכתוב בתורה (דברים ז) ואכלת את שלל אויביך . ואחטדם ואקחם. אדרת שנער אחת טובה וגו' ואל תאמר שאני הייתי צרך שאין בשבט יהודה עשיר ממני . מיד וישלח יהושע מלאכים וירוצו האהלה מפני מה שלח יהושע כדי שלא יגנבו אותם שבט יהודה ולא יוסיפו מחלוקת לפיכך שלח יהושע מהרה . ויביאום אל יהושע ואל כל בני ישראל ויציקם לפני ה' מהו ויציקם אמר יהושע לפני הקב"ה רבש"ע על אלו אתה כעסת על בניך הרי נתונים לפניך .

מיד

עין יוסף

חני מלכך כגורל וירקו כקל שחני חייב חנה לה חנית להפיל גורל כי חיני מחמין כגורל ושוב לי להיות שקרן בעיני יהושע לבד תכל חס חפיל גורל תכיה שקרן בעיני כל ישראל (י"מ) : [וכן פנחס חס לה יעלה כגורל] . כ"ל : [וכסבו כל כעדה] . כרבה גרס וכסו כל כעדה מלשון ויכס כלב : [ככך מעניתי כתחרות] . פירושלמי פ"ו דסנהדרין מ' תמר ר' תנחומא מתרגם תרמיס מעל עכן כתרס כעניני מלך ערך כתרס כיחון ושוג שהרס מדין כתרס יריחו . וברבה חיתה של עמלק ;של סיחון ושוג של כנענים וכבכלי פ"ו דסנהדרין חיתה תמר ר' תנחי מלמד שמעל עכן כשלש תכיסים שניה כימי משה ומ' כימי יהושע כו' ר"י תמר ס' ד' כימי משה ומ' כימי יהושע .

ועי"ל סדר חקת סי' כ"ס מ"ם : [חנה כגד נה לי] . פי' חנה לימת לי גופה דעובדא סיכי סוס : [ס"ל ומרחס כשלל] . כתב כס' ממחת כי ותרח קרי וכיה הד מן כ' מילין דכתיבין כ' כקוף תיכותה וגם קריית שפסר שכה"ג רומזת למה שתמר שכתכלת שו' כ"ל ב'שהכלתי מה שכת ב כה' תומתי תורה ותכלת שת שלל.וגו' : [כשתכלתי מ"ם כתורה כו'] . ועכשו ע"י ד"ת מד"ם נזכרת:[כן כניה כללי יקר כשם מתחי"ל] : [ואל תתמר שתני כייתי נריך שתין ככל שכת יכודם עשיר ממני] דייק מדכתיב ותממדם שתם סיס עני לא משום תמדה לקהה חנה משום דוהק עשיתו : [מכו ויציקם שהכטן לפני כמקום ותמר] . כ"ל . וכ"ם ברבה גם נרחה דל"ל ג.כו ויציקם

נָפְעָלְשָׁט אִין חֵרֶם אוּ הָאסְט גְנוּמֶן פּוּן רוּבּוּנְג . הָט עָכָן גָּאנְט צוּ יְהוֹשֻׁעַ צוּ אוֹף דַיְינִי רַיְיד וָועל אִיךְ נְטַייט וָועֶרְן עָם אִיז לֵיגָענְט וָום דִּי זָאנְסְט אִיךְ הָאבּ פּוּן רוּב נִיט גְנוּמֶן . וָויא עָכָן הָט גְעֶהָן יְהוֹשׁוּעַ וויל וָוארֶפֶן נוֹרָל הָט עָכָן גְטְרַאכְט אִיךְ וָועל דָא בְאצָווִינְגֶן וָועֶרְן אִין גוֹרָל וָועלֶן אַלֵי זֶעהֶן אִיךְ הָאבּ גְזִינְדִיגְט דְרוּם וָועל אִיךְ בְּעסֶר נִיט לָאזֶן וָוארֶפֶן קֵיין גוֹרָל אוּ וָועל זָאגֶן אִיךְ גְלַייב נִיט אִין גוֹרָל אָזוֹ הָט עָכָן גָּאנְט צוּ יְהוֹשׁוּעַ וָום וויל סְטוּ וָוארֶפֶן אוֹף מִיר גוֹרָל וָוארֶף אוֹף דִיר מִיט פְּנְחָס וָועט אַיינֶר פּוּן אַיִךְ אוֹף פַאלֶן אִין גוֹרָל פּוּן זִינְד . וָויא יְהוֹשׁוּעַ הָט דָם נְהֶעְרְט . זָאגְט עֶר צוּ עָכָן . מַיין זוֹן נִיב כָּבוֹד צוּ גָאט אוּ זַיי זִיךְ מוֹדֶה אוּ זַיי נִיט מוֹצִיא שֵׁם רָע אוֹפִין גוֹרָל . נָאר זָאג וָום דוּ הָאסְט נְטָאן. אָזוֹ אִיז נְפאלֶן מַחְלוֹקֶת צְווִישֶׁן דִי יִזְרָ . דֶר עָכָן אִיז גְווֹאן פּוּן שֵׁבֶט יְהוּדָה אִיז דֶער שֵׁבֶט יְהוּדָה אִין כַּעַם גְווֹעֶן פַּר וָום מֶען אִיז אִים חוֹשֵׁד אוּ פּוּן כַּעַם הָאבֶּן זַיי גַהַארְגִית פִּיל מֶענְטֶשֶׁן . וויא עָכָן הָאסְט גְזֶעהֶן אָז מֶענְטֶשֶׁן וֶועֶרְן גַהַארְגִית אִיבֶּר אִים הָט עֶר זִיךְ גְטְרַאכְט עָם שְׁטַייט דֶר וָום אִיז מְקַיֵּים אַיין נֶפֶשׁ פּוּן אִיהֶן אִיז גְלַייךְ וִוי עֶר אִיז מְקַיֵּים דִיא גַאנְצֶי וָועלְט . הַייבְט דוֹרְךְ מִיר אִיז גַהַארְגִית גְווֹארֶן פִּיל מֶענְטֶשֶׁן אוּ אִיךְ בִּין זִינְדִיג אוּ גַאךְ נָאךְ יָעגֶן אוֹךְ זִינְדִיגֶן גְלַייכֶר אִיךְ זָאל מוֹדֶה זַיין אוֹף כַּייני זִינְד פַּר גָאט אוּ פַּר יְהוֹשׁוּעַ אוּ זָאל נִיט קוּמֶן דוֹרְךְ מִיר אָזוֹ אַשְׁטְרוֹכְלוּנְג הָאט עָכָן מִיט קוֹל אוֹס גְשְׁרִיגֶן כְּדֵי אִיטְלִיכֶר זָאל שָׁווַיינֶן אוּ הָט גָּאנְט צוּ יְהוֹשׁוּעַ אוּ זָאגְט אִיךְ חָטָאתִי לַיי אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל בֶּאֱמֶת הָאבּ אִיךְ גְזִינְדִיגְט צוּ גָאט אוּ אָזוֹנֶם אוּ אָזוֹנֶם הָאבּ אִיךְ שׁוֹן עֶטְלִיכֶי מָאל אִין דִי טָעג פּוּן מֹשֶׁה רַבֵּינוּ הָאבּ אִיךְ עוֹבֶר תֵּרֶם גְווֹעֶן . הָט אִים יְהוֹשׁוּעַ גָּאנְט דָאם נַייִם אִיךְ פּוּן פְּרִיעֶר אַז דוּא הָאסְט גְזִינְדִיגְט נָאר זָאג מִיר וָואם דוּא הָאסְט גְנוּמֶן כְּדֵי אִיטְלִיכֶער זָאל זֶעהֶן . הָאט עָכָן גָּאנְט וְאֶרְאֶה בַּשָּׁלָל אִיךְ הָאבּ גֶזֶעהֶן וָום דִיא תּוֹרָה שְׁרַייבְט וְאֶכְלְתָּ אֶת שְׁלַל אוֹיְבֶיךָ דוּ זָאלְסְט עֶסֶן דִיא רוֹיב פּוּן דַיינֶי פַיינְט וְאֶחְמְדֵם וְאֶקָּחֵם אַדֶּרֶת שִׁנְעָר הָאבּ אִיךְ גְנוֹמֶן אוּ הָאבּ אִיךְ זַיי גְנוֹמֶן . אוּ מַיין נִיט וויל אִיךְ בִּין אֵיין אָרְמַאן הָאבּ אִיךְ זַיי גְנוּמֶן . אִיךְ בִּין דֶר רַייכְסְטֶר פּוּן שֵׁבֶט יְהוּדָה . נָאר מִיר הָט גְנוֹלוֹסְט הָאבּ אִיךְ גְנוּמֶן אַקְאךְ פּוּן וָואל פּוּן מְדִינַת בָּבֶל זַייעֶר אֲנוּטִי . הָאט יְהוֹשׁוּעַ גְשִׁיקְט שְׁלוּחִים צוּ אִים אַהִים . יְהוֹשׁוּעַ הָט מוֹרָא גְהַאט טָאמֶר וָועט זַיין שֵׁבֶט שֵׁבֶט יְהוּדָה לוֹפִין צוּ נָעמִין כְּדֵי וויסְטֶר צוּ מַכֶּן מַחְלוֹקֶת דְרוּם הָט עֶר גְשִׁיקְט בַּאלְד דָאם בְּרֶעְנְגִין * שְׁטַייט וויסֶר וציקם לִפְנֵי יְיָ דִיא שְׁלוּחִים הָאבֶּן גְטְרַאכְט דִי זָאכֶן צוּ יְהוֹשׁוּעַ אוּ צוּ אֶלִי יִזְרָ הָט יְהוֹשׁוּעַ גְנוּמֶן אוּ הָאט דָאם אַנְדֶר גְנוּאךְ פַּר גָאט . צוּ וָום הָט עֶר דָם גְווּאךְ אוּ אַקְלַאפּ גְטָאן אִין דֶר עֶרְד . נָאר יְהוֹשׁוּעַ הָט גְזָאגְט רְבוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם פַּר דִי זָאכֶן בִּיסְטוּ אִין בְּעם גְווֹעֶן אוֹף דַיינֶי קִינְדֶר נָא דִיר דָם אַוְועק אוּ לָאז שְׁטוּל וָועֶרְן

מיד ויקח יהושע את עכן בן זרח ואת הכסף ואת האדרת ואת לשון הזהב ואת בניו ואת בנותיו כדי לרדותן . את שורו ואת חמורו ואת צאנו ואת אהלו לשריפה . וכל ישראל עמו לראות בדינו כדי שלא יהו רגילין לעשות כן ויעלו אותם עמק עכור ויאמר יהושע מה עכרתנו יעכרך ה' ביום הזה . היום הזה החיה עכיר ויש לך חלק לעוה"ב. וירגמו אתו כל ישראל אבן הוא לבדו וישרפו אותם באש במטונו הכתוב מדבר שכן נאמר לו מפי הגבורה והיה הנלכד בחרם ישרף באש וגו' א"כ מה ת"ל אותו ואת כל אשר לו ללמדך שהודה עכן כי בשבת גנב והוצא מיריחו והטמין בתוך אהלו ונסקל על חלול שבת ונשרף על שמעל בחרם . ומנין את מוצא שכן הקב"ה אמר ליהושע ראה נתתי בידך את יריחו וגו' וביום השביעי תסובו את העיר שבע פעמים (יהושע ו) ללמדך שבשבת נכבש חומות יריחו . ודבר זה עשה יהושע מדעתו והסכים הקב"ה על ידו אמר יהושע השבת קדש שנא' (ממות ג) ושמרתם את השבת כי קדש הוא לכם וכל מה שכבשנו בה יהא קדש שנא' (יהושע ו) וכל כסף וזהב וכלי נחשת וברזל קדש הוא לה' אוצר ה' יבוא . ומנין שהסכימו על ידו שנא' (שם) והיתה העיר חרם היא וכל אשר בה לה' באותה שעה וישב ה' מחרון אפו (שם ז) ועליו נאמר חמת מלך מלאכי מות ואיש חכם יכפרנה (משלי טז) זה יהושע שהשיב חרון אף מישראל: **וידבר** ה' וגו' צו את בני ישראל וגו' כי אתם באים אל ארץ כנען . (ו) ילמדנו רבינו עד שלא נכנסו לארץ כיצד היו מברכין על המזון . כך שנו רבותינו עד שלא נכנסו ישראל לארץ

לא

עין יוסף

שדל ככלי יקר ויקס כתיב בלא ולית ביהושפט כוף מהכמן בקרקע שכיעי מיכעי ליה ולא כשביעי דמשמע כשביעי למנין כשבוע כמשמ"ל כו' : [ירדותן] . שירחו את קלקולו ויזכרו בעמן ולא יוסיפו למעול במרס רס"י : [כמעונו כ"תוב מדכר] . כייונו כלפי חסד וכבדיס :[כ"מדך שכשכת נככם] . כ"ל דאי ז' לכבוד ביום כמוכחים דקרא (יפ"מ) :

(ו) **בך** שנו רבותינו עד כו'. עיין בברכות מ"ח ב' וברכינו כרמ"ש סי'

דַּיִן כְּעַם בְּקֵשׁ יְהוֹשֻׁעַ אֶת עָכָן וְאֶת הַכֶּסֶף הָא יְהוֹשֻׁעַ גְּנוּסְתָּן דָּעָם עָכָן מִיטָּן זַיְלְבֶּר מִ'טָּן קָאטָש מִיטָּן צוּנֵג פּוּן נָאלְד וָם עָר הָט נְגוּסְתָּן פּוּן רוּבּוּנְג דָּאס אַלְיִם צוּ פֵּר בְּרָעְנְן . אוּנ הָאט נְגוּסְתָּן זַיְנִי זוּן מִיט זַיְנִי טָעכְטֶר זַיא זָאלָן שְׁטֵיין בֵּיי זַיין מִשְׁפָּט זָאלָן זִי שׁוּן וַיְיטֶר הִינָן נִיט פֶּעלְשִׁין אִין חֲרָם אֶת שׁוֹרוֹ וְאֶת חֲמוֹרוֹ וְאֶת צֹאנוֹ וְאֶת אָהֳלוֹ זַיין אָקָם מִיט זַיין אַייזִיל מִיט זַיְנִי גְּצֶעלְטֶן אוּנ הָט דָּם אַלְיִם פֵּר בְּרָעְטָ . אוּנ אַלְי יוּדֶן זָענִין נְשְׁטָאנֶן אוּנ הָאבֶּן גָּעהָן זַיין מִשְׁפָּט בִּדֵי זַיי זָאלָן שׁוֹן אַזוֹנְס גִּיט טָאן בְּיָאלוֹ אוֹתָם עֵמֶק עָכוֹר אוּנ יְהוֹשֻׁעַ הָט אִים מִיט דִי אַלְי זַאכֶּן אוֹף גְּבְּרַאכְט אוֹף דָּעם פְּלַאץ וָם הַיוֹם עֵמֶק עָכוֹר . הָט יְהוֹשֻׁעַ גָּזָאגְט צוּ אִים וָם הָאכְטְ אוּנְז פֵּר טְרִיבְּט מִיט דַּיִן זִינְד דֶּר פֵּר זָאלְ דִיךְ הַיינְט נָאט אוֹךְ פֵּר מְרִיבָּן אוּנ נָאר הַיינְט אָבֶּר נִים לְעוֹלָם הַבָּא . דֶּר פֵּר וָם דוּ הָאכְטְ מִ'הָ גְּנוֹעָן דַּיִן זִינְד וָעכְטְ הָאבָּן עוֹלָם הַבָּא וַיְדַבֵּר אוֹתוֹ כָּל יִשְׂרָאֵל אִבְּן הָאבָּן אִים אַלְי יוּדֶן פֵּר שְׁטֵיינְט נִישְׁרִפּ אוֹתָם בָּאֵשׁ אוּנ דִי זַאכֶּן הָט מָען פֵּר בְּרָעְנְט אִין פַּיְיעֶר אַזוֹ וִוי נָאט הָאט צוּ יְהוֹשֻׁעַ גָּזָאגְט וְהָיָה כֹּל הַנִּלְכָּד בַּחֵרֶם יִשָּׂרֵף בָּאֵשׁ דֶּר וָם וָעט נְכְשָׁל וָועְרִין אִין חֲרָם זָאלְ פֵּר בְּרָעְנְט וָועְרִין . נָאר פַּאר וָאס אִיז גְּקוֹמֶן דָּעם עָכָן סְקִילָה גִּיס־קִין שְׂרֵיפָה וַיְיל עָר הָט כּוֹדֶה גָּוֶוען אַז עָר הָט דִּיא אַלְי זַאכֶּן גְּגָאנְבִית אוּם שַׁבָּת . אוּנ הָט דָּם אַרוֹם גְּטָרָאגֶן אוּם שַׁבָּת פּוּן דֶּר שְׁטָאט יְרִיחוֹ אוּנ הָט בֶּאהאלְטֶן אִין זַיין גָּצֶעלְט . הָאט עָר דָּאךְ כְּחַלֵּל שַׁבָּת גָּוֶוען . פֵּר הֵילוֹל שַׁבָּת קוּמְט סְקִילָה . אוּנ דִיא זַאכֶּן קוּמְט שְׂרֵיפָה פַּאר דֶּעם חֲרָם . וָוארוּם דִי שְׁטָאט יְרִיחוֹ הָאבֶּן דִי יוּדֶן בְּאצַווּינְגֶן אוּם שַׁבָּת . נָאט הָט גְּזָאגְט צוּ יְהוֹשֻׁעַ וִיבִּיוֹם הַשְּׁבִיעִי תָּסוֹבּוּ אֶת הָעִיר שִׁבְעָה פְּעָמִים וָעה אִיךְ הָאב גְּנָעבֶּן אִין דַּיִן הָאנְד דִי שְׁטָאט יְרִיחוֹ אִין דֶּעם וִיבִּיטֶן פָּאג אוּם שַׁבָּת זָאלְט אִיר אַרוּם רִינְגֶּלְן דִיא שְׁטָאט יְרִיחוֹ וְיבֶּן פָּאל . אוּנ אַזוֹ הָט יְהוֹשֻׁעַ גְּטָאן אִין דֶּעם חֲרָם הָט יְהוֹשֻׁעַ אַלְיִין גְּטָאכְט עָר הָט נָאכְט וַויל כּוֹר הָאבֶּן שִׁין גְּנוּסְתָּן יְרִיחוֹ אִין דֶּעם הַיילִיגֶן נָאכְ שַׁבָּת דְּרוּם זָאלְ זַיין דָּם רוּבּוּנְג פּוּן שְׁטָאט הַיילִיג קַיינֶר זָאלְ נִיט בֶּאהָאבֶּן עִם שְׁטֵיין וְכָל כְּסֶף וְזָהָב וּכְלֵי נְחוֹשֶׁת וּבַרְזֶל קוֹדֶשׁ הִיא לַיי אַלְי זַיל בֶּעְר מִיט נָאלְד אוּנ קוּפֶּעְרְנִי בְּלֵים אוּנ אַייזֶּעְרְנִי בְּלֵים זָאלְ אַלְיִם זַיין הַיילִיג צוּ נָאט אִין אוֹצָר פּוּן נָאט זָאלְ דָּם אַלֶּעם גְּבְּרֶעְנְט וָועְרִין . אוּנ אַלְי יוּדֶן הָאבֶּן כַּכִּכִּים גָּוֶוען אוֹף דֶּעם חֲרָם אוּנ נָאט הָאט אוֹךְ מַכְּכִּים גָּוֶוען דֶּער צוּ עָם שְׁטֵיין וְהָיְתָה הָעִיר חֵרֶם הִיא וְכָל אֲשֶׁר בָּהּ לַיי דִי שְׁטָאט זָאלְ זַיין חֲרָם זִיא אוּנ נָאט אַלְי זָאכֶּן וָוְ עָם נְפִינְט זִיךְ אִין שְׁטָאט . אִין דֶּר צַייט וָוי יְהוֹשֻׁעַ הָט אָפּ נָטָאן דֶּעם מִשְׁפָּט וַיִּשָּׁב יְיָ מִחֲרוֹן אַפּוֹ הָט נָאט וִוידֶּר גְּקֶעהְרְט זִיךְ פּוּן זַיין בֶּעם . אוּנ אוֹף דֶּעם שְׁטֵיין חֲכִי כִּלְךָ מִלְאֲכֵי מָוֶת דֶּר כַּעַס פּוּן אֲמֶלֶךְ אִיז שְׁלוּחִים פּוּן טוֹט נָאר דֶּר קַיינֶר מֶעגְטְשׁ דֶּעְר קָאן פַּאר נָעבִין דִיא זִינְד אוּנ שְׁטוּל מַאכֶּן דֶּעם כַּעַס פּוּן מֶלֶךְ דָּם מִיינְט מָען יְהוֹשֻׁעַ עָר הָאט וִוידֶּר גְּקֶעהְרְט דֶּעם כַּעַס פּוּן נָאט אוֹף דִי יוּדֶן כִּי אִתָּם בָּאִים אֶל אֶרֶץ כְּנַעַן דִיא תַּלְמִידִים פּוּן רַבִּי תַּנְחוּמָא הָאבֶּן אִים גְּפְּרֶעְגְט אַייְדֶּר דִי יוּדֶן זָענִין גְּקוֹמֶן קַיין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הָאבֶּן זַיי בֶּענְטְשֶׁן נָאךְ דֶּעם עָם. הָט עָר זַיי גָּזָאגְט אַייְדֶּר דִי יוּדֶן זָענִין גְּקוֹמֶן קַיין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הָאבֶּן זַיי נָאר גְּבֶּענְטְשֶׁט אִין בְּרָכָה הַנ

את

לא היו מברכין אלא ברכה אחת הזן את הכל . משנכנסו לא"י התקינו שיהו מברכים על הארץ ועל המזון . משחרבה ירושלים הוסיפו בונה ירושלים. ומשנקברו הרוגי ביתר הוסיפו הטוב והמטיב הטוב שלא הסריחו והמטיב שנתנו לקבורה ואין לך חביב מכולן יותר מברכת על הארץ יעל המזון שכך אמרו חז"ל כל מי שלא הזכיר בברכת המזון על הארץ ועל המזון ארץ חמדה ברית ותורה חיים ומזון לא יצא ידי חובתו . אמר הקב"ה חביבה עלי א"י יותר מן הכל למה שאני הוא שהתרתי אותה וכה"א (ירמיה כ) ביום ההוא נשאתי ידי להם להוציאם מארץ מצרים אל ארץ אשר תרתי להם וגו' . את מוצא כשהרג יהושע המלכים א"ר ינאי הכהן ס"ב מלכים היו ל"א בירחו ול"א ביבי כיסרא כשהלך להלחם בישראל נהרגו אף הם עמו למה שהיו מתאוים לשרות מים מא"י ובקשו מכיסרא ואמרו לו בבקשה ממך נבוא עמך במלחמה וכל מלך שהיה מבקש לילך למלחמה היה משלח ושוכר מלכים אחרים בכסף שיעזרו אותו . אמרו לסיסרא אין אנו מבקשים ממך כלום אלא נבוא עמך בחנם שאנו מתאוים למלאות כריסנו מן מים של אותה הארץ שנא' (פופטים ס) באו מלכים נלחמו וגו' להודיעך שאין חביב כארץ ישראל . א"ל הקב"ה למשה הארץ הזאת חביבה עלי שנא' (זכריה ט) ארץ אשר ה' אלהיך דורש אותה . וישראל חביבין עלי שנא' (שם לד) כי מאהבת ה' אתכם וגו' . אמר הקב"ה אני אכנים בני שהם חביבין עלי לארץ שהיא חביבה עלי מנין ממה שקראו בענין כי אתם באים אל הארץ כנען :

עין יוסף

סי כ"ב וכ"ג : [משהרכב כו'] . ומס חיתם דוד וכ"ב כשהרכב ביתר מגדיר קרן ישראל ואין עתידים להזור עד שיבנה בן דוד נקן קבעוס כברכת כמזון . די לממכו לבונה ירושלים (כהל"ם פכ"י פילוס כמעי"ם) : [ברית והודה ותיים ומזון] . עיין בברכות מ"ח ב'. ת סכות ד"כ ברייא ותוכב : [אלמי סוס אהברתי לותם] . כ' ביום ככוס וגו' : [כ"ב מלכים כיו] . ע' בכ"ר פ' כ"ב :

זם"כ

אֵת הַמָּקוֹם כּוּלוֹ נָאט שְׁפִּיזְט דִי נַאנָצִי וֶועלְט . נָאךְ דֶעם אַז זַיי זָענען אַרַיין קִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הָאט מָען סְתָּם גָוועהן דִי בְּרָכָה אוֹף דֶעם מָזוֹן בַּאל הַמָּזוֹן מִיר זוּבִּין נָאט אוֹף אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אוּן אוֹף דֶעם שְׁפִּיזְט וָוס מִיר עֶסִין פוּן אִירְט . אַז יְרוּשָׁלַיִם אִיז חָרוּב גָוועהן הָאט מָען סְתָּם גָוועהן נָאךְ אַבְּרָכָה בּוֹנֵה יְרוּשָׁלַיִם וְרוּשָׁלַיִם זָאל גָּבוּיט וָועדִין . נָאךְ דֶעם אַז דִיא שׂוֹנְאִים הָאבֶּן אוֹס גַהַארְגִיט דִיא שְׁטָאט בֶּתֵּיר עֶם אִיז גֶיוָוען אַגְרוֹסִי שְׁטָאט אוּן וַיְעָר פִּיל מֶענְטְשֶׁן זָענען גַהַארְגִיט גָוואהן הָט כָּעִן סְתָּם גָוועהן דִיא בְּרָכָה הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב דִי נָאט בִּיזְט גוּט דָם וָום דִי טוּטִי פוּן דָר שְׁטָאט זָענען נִיט פַּר שְׁטוּנְקֶן גָוואהן זַיי זָענען גָלֶעגֶן קִיל צַיִיטֶן צוּ שְׁפָּרַיִים אוֹפִין פֶּעלְד אַיידֶר מֶען הָט זַיי בַּאגְרַאבֶּן אוּן זַיי זָענען נִיט פַּר שְׁטוּנְקֶן גָוואהן נָאךְ דֶעם הָט דָר כֹּלֶךְ גֶעפֶּן רְשׁוּת כָּעִן זָאל זַיי בַּאגְרַאבֶּן . דְרוּם זָאגט מֶען וְהַמֵּטִיב נָאט טוּט גוּט דִי יִדֶן דּוֹרְךְ אִירֶרִי וָום זַיי הָאבֶּן בַּאגְרַאבֶּן דִי אַלֵּי מֵעְנְטְשׁ . אוּן דִי לִיבְּטִי בְּרָכָה פוּן בְּעִנְטְשֶׁן אִיז דִיא בְּרָכָה עַל הָאָרֶץ וְעַל הַמָּזוֹן . אוּן דִי הָאבֶּן אוֹיךְ הַכְּכִים גָוואגט דָר וָום הָט פַּר גָעסִין אוּן הָט נִיט דָר נָאגט אִין בְּעִנְטְשֶׁן (עַל הָאָרֶץ וְעַל הַכָּזוֹן) אוֹדֶר (אֶרֶץ חֶמְדָּה טוֹבָה וּרְחָבָה) אִיז עֶר נִיט זוּצֵא מִיט דֶעם בָּעִנְטְשֶׁן . נִיט הָט נָאגט בֵּיי מִיר אִיז לִיב אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל מֵיין פּוּן מֵיר אַלֵּי זָאבֶּן אִין דָער וֶועלְט וָאהרִים אִיךְ הָאבּ דָם לִיבּר אוֹם גָזוּנְדִן פוּן דִיא יִדֶן וֶועגֶן . אוּן אַז שְׁמַיִים נָאט זָאגט בִּיום שֶׁהוּא נִלְאֶה אֵת יְדֵי לְהוֹצִיאָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם אִין דֶעם טָאג הָאבּ אִיךְ אוֹף גֶהוּבֶּן מֵיינִי הָעֶנד צוּ דִי יִדֶן אַרוֹם גֶעטִין פוּן מִצְרַיִם בְּרֶעגֶן זַיי אִין דֶעם לִיבּר וָום אִיךְ הָאבּ פַּר זַיִיא אוֹם גָזוּנְדִן אוּן אַז יְהוֹשׁוּעַ הָט גַהַארְגִיט אִיין אוּן דַרַיִיסִיג מַלְכִים פוּן אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל . רַבִּי יַנַאי הַכֹּהֵן זָאגט צְוַויי כְּלָכִים זָענען גָוועהן אִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל . אִיין אוּן דַרַיִיסִיג זָענען גַהַארְגִיט גָוואהן פוּן יְהוֹשׁוּעַ בִּן נוּן אִין יְרִיחוֹ . אוּן אַיין אוּן דַרַיִיסִיג מַלְכִים זָענען גַהַארְגִיט גָוואהן דוּרְךְ דְבוֹרָה בְּשָׁעַת זַיִיא זָענען גְקוּמֶן הָעלְפִין סִיסְרָא אִין דֶער מִלְחָמָה מִיט דְבוֹרָה . דִיא כְּלָכִים הָאבֶּן זִיךְ בָּעִטִין בִּיי כִּיסְרָא עֶר זָאל זַיי מִיט נֶעמֶן אִין דֶר מִלְחָמָה . דָר שְׁטַיְיגֶר אִיז גָוועהן אַכְלֶךְ רֶם אִיז נַאגְנַן מַלְחָמָה הָאלְטֶן פְּלֶעגְט עֶר דִינֶגן אַגַדְרִי מַלְכִים זָאלֶן אִים הָעלְפִין . אוּן דָא בִּיי כִּיסְרָא הָאבֶּן זַיי גָזָאגט מִיר וִוילֶן גִיט בִּיי דִיר קִין גֶעלְט נָאר אוּם זִיכְט וָועלִין מִיר נַיין בְּרִי צוּ מְרוּנְקֶן דִיא וַיאכֶר פּוּן אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל . עֶם שְׁטַיְיט נָאז כְּלָכִים גִלְחֶמוּ עַל מֵי מְגִידוּ עֶם זָענען נְקוּמֶן מַלְכִים הָעלְפִין דֶעם סִיסְרָא אוֹפִין וואכֶר וָום דַיִיכְט מֵי כְּגִידוּ . קִיין גֶעלְט הָאבֶּן זַיי גִיט גְנוּמֶן. פוּן דָאנֶן אִיז אָפּ גֶלֶעגְט וִוי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אִיז גְלִיבְט בִּיי אַלֵּי כְּלָכִים דְרוּם זָאט גָזָאגט צוּ מֹשֶׁה רַבֵּינוּ דָם לִיבּר אִיז גְלִיבְט בִּיי מִיר עֶם שְׁטַיְיט אֶרֶץ אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֶיךָ דוֹרֵשׁ אוֹתָהּ דָם אִיז אַלֶאגְט וָום וָאט טוּט אִיר פָּאטֶן . אוּן דִי יִדֶן זָענען אוֹךְ גְלִיבְט בִּיי כִּיר עֶם שְׁטַיְיט כִּי מְאַהֲבַת ה' אֶתְכֶם וַיי"ל זָאט הָט אַיִיךְ לִיב הָם עֶר צַיִיךְ אוֹם גְצוּגֶן פוּן כְּלָכִים . הָט זָאט זָאגט אִיךְ וָועל אַרַיין בְּרֶעגֶן כַּייגִי גְלִיבְּטִי קִינְדֶר

(ז) צו את בני ישראל . וש"ה לא איש אל ויכזב (נחמדבר כג) לא איש עושה לאל שיכזב . ולא בן עמרם עושה אותו להתנחם שהוא אומר הרף ממני (שמות לג) עמד בן עמרם ועושה אותו להתנחם שנא' (שם) וינחם ה' על הרעה אשר דבר לעשות לעמו . ד"א לא איש אל ויכזב במובה כשהוא אומר להביא טובה אעפ"י שהדור חייב אינו חוזר בו לא איש אל ויכזב . וכשהוא אומר להביא רעה חוזר בו שנא' ההוא אמר ולא יעשה . הדע לך שאמר לאברהם הבט נא השמימה וספור הכוכבים וגו' (בראשית טו) ועשה כן שנא' (דברים ו) ה' אלהיכם הרבה אתכם והנכם היום וגו'. א"ל לאברהם ידוע תדע כי גר יהיה זרעך וגו' (בראשית טו) ולא עינו אלא מאתים ועשר שנים הוי לא איש אל ויכזב במובה . אבל ברעה ההוא אמר ולא יעשה אמר לישראל כי אתם לא עמי (הושע ב) וחזר ואמר ואמרתי ללא עמי עמי אתה . הוי ההוא אמר ולא יעשה . אמר לאברהם . כי לך ולזרעך אתן (בראשית טו) ולא חזר שנא' כי אתם באים אל הארץ בנען והכניסם לארץ :

(ח) כי אתם באים אל הארץ. מה כתיב למעלה מן הענין והורשתם את כל יושבי הארץ מפניכם וש"ה מלפנו מבהמת ארץ ומעוף השמים יחכמנו (איוב לה) מלפנו מבהמות ארץ אמר להם הקב"ה

עץ יוסף

(ז) וש"ה לא איש אל ויכזב . כ"ל דקרא זו קאמר דידוע דידיה ואמרתיה כוותו סיתה דלא יעשה כפועא ובתכון לפיקבו מאה דכריבא כתיב שנא יכזב . וכאן סיום כתיב אמונה חומר להמיה על הדבר למעוה להם זכות . וכמו שכתוב בפרק ח"ע כיון אמ"ל כרך ממני אמר מע"ב דבר זה הלוי כי (יפ"ת) . והכי אמריה כיון דאמונתי בפרק כ' דתעניות דגילסא יוהר בחוכה . וה"ג לא איש עושה לאל שיכזב כו' כתיב בכתוב כזה מאר כדי שלא יעשה : [וספור הכוכבים וגו' ועשה כן]. כוח שעשה דברו של אל כאילו חיין למה שיתנהג אחר כך בעתך ובן אחד ויתכחם לא בן עמרם כוח שיעשה לאל מיתנהג ויכחם כ' על הרעה כ"ל בע"פ שתחלו בעגל : [אמר להתנחם ידוע תדע כו']. וה"ת מאמר דבר לעשות לעמו . כלומר שינה . ס הכוונה שלנו ויכחם על הרעה (יפ"ת): [מתיתי וכזיבכ כי מתחלה כן היה לנון כאלו אבל ג' אמר כך ממני מעיקרא מפי סבר ובכוף מפי סבר . י"ל בע"י לרת השעבוד ושקו אל כ' ותעל שועתם אל האלהים ויחכם אל הרעה (יפ"ת): [מתיתי ועשר שנים] . והכי דכתיב ומוב בני ישראל אשר ישבו במלרים ת"ל שכב

אין דעם ליאנד וואם איז ביי מיר נליבט . דרום שטייט דא כי אתם באים אל ארץ כנען אז איר וועט קומען אין ליאנד כנען דאם איז ארץ ישראל צו את בני ישראל דם ליאנט דר פסוק לא איש אל ויכזב קיין מענטש קאן ניט באכן נאטם רייד זאל נישט ווערן. אונ קיין מענטש קאן ניט מאכן אז נאט זאל חרטה האבן אוף זייני רייד ' אונ דאס וואס משה רבינו האט נבעטין נאט אנ נאט האט חרטה נהאט אוף דעם שלעכטם וום ער טו נוואלט טאן יונן . איז ניט נוועון נאט טו חרטה נהאט נאר דם איז פון פריער נוועון נאטם ווייז אז משה רבינו זאל אים בעטין ווען ער שענקען דיא זינד דרום שטייט נאט האט נזאגט צו משה הנף כפני ואשמידם לאז מיך וועל איך זיי פר טילינן ווי משה טו נהערט אז נאט זאגט לאז מיך אזו נאט ער שון ניט נלאזט אונ האט תפלה נטאן נאט זאל שענקען אצנד דיא זינד . נאה אפשש איז לא איש אל ויכזב נאט איז ניט אזו ווי אמענטש וום זייני רייד ווערט אטאל ניט מקויים אבר נאטם רייד ווערט שטענדיג מקויים טאטש דר דור איז זינדיג הט נאט ניט חרטה אוף דעם גוטם וום ער הט גזאגט צו ברענגין אוף דעם דור . אבר אז ער זאגט שלעכץ הט ער חרטה אונ ברענגט ניט עם שטייט התוא אמר ולא יעשה אמאל איז פראנקן ער זאגט שלעכץ אונ האט הירטה אונ טוט ניט דאס שלעכץ אזו ווי מיר נפיגן בייי אברהם אבינו נאט דאט אים גזאגט הט נא השמימה וספור הכוכבים קוק אין היטל אוף דיא שטערין אזו ויא קען קאן ניט ציילין דיא שטערין אזו ווילין דייני קינדער ניט קאנין נצילט ווערין . אונ דם איז מקויים עם שטייט יי אלהיכם הרבה אתכם איינר נאט הט אייך נמערט אונ איר זענט היינט אזו פיל ווי די שטערין אין היטל . אבר דם ום נאט הט גזאגט צו אברהם אבינו נעברוים ועבו אותם ארבע מאות שנה דייני קינדר ווילין זיין נרים ניט אין זיער לאנד אונ מען וועט מיט זייא דינגן אונ פיינינין פיר הונדערט יאר אונ צום סוף הט מען זי נאר גפיינינט צוויי הונדערט מיט צענן יאר . דם זאגט דר פסוק לא איש אל ויכזב נאט איז ניט אזו ווי אמענטש ום זאל ליינענט זיין זייני רייד . ווארום צו גוטם האט נאט ניט קיין חרטה קיין מאל . אבר צום שלעכץ התוא אמר ולא יעשה טוט נאט אמאל זאגן אונ עם ווערט ניט נטאן . נאט הט נזאגט צו דיא יונן כי אתם לא עמי איר זענט ניט מיין פאלק הם ער באלד חרטה נהאט אונ הט גזאגט צו דיא נביא זאלסט זאגן צו דיא ום זענין ניט מיין פאלק דו ביסט מיין פאלק . דאס זאגט דר פסוק התוא אמר ולא יעשה צו שלעכץ אזו ווי ער זאגט ווערט ניט נטאן . נאט הט גזאגט צו אברהם אבינו כי לך ולזרעך אתן צו דיר אונ צו דייני קינדר ווען איך נעבין דם לאנד ארץ ישראל אונ הט ניט קיין חרטה נהאט עם שטייט כי אתם באים אל הארץ כנען דאם איר וועט קומן אין דעם לאנד פון כנען אונ ער הט יי ארציין נבראנגט קיין ארץ ישראל כי אתם באים אל הארץ אובין אין דר פרשה איז גשמאנן והורשתם את כל יושבי הארץ מפניכם איר זאלט פאר טרייבן די זיצערט פון ארץ ישראל פר אייך . דאס זאגט ער פסוק מלפנו מבהמות הארץ איר זאלט זיך ליערנין פון דיא בהמות פון דר ווילט נאט זאגט דיא יונן לעריגט זיך פון דעם פר פון אליהו. הנביא

דקב"ה לישראל למדו מפרו של אליהו שבשעה שאמר להם אליהו לעובדי הבעל בחרו לכם הפר האחד ועשו ראשונה וגו' (מלכים ח יח) באותה שעה נתקבצו ת"נ נביאי הבעל ות"נ נביאי האשרה ולא יכלו לזוז את רגלו מן הארץ. ראה מה כתיב שם ויתנו לנו שנים פרים וגו' מה עשה אליהו אמר להם בחרו לכם שנים פרים תאומים והביאו שנים פרים תאומים מאם אחת הגדלים על אבום אחד והטילו עליהם גורלות אחד לשם שמים ואחד לשם הבעל ובחרו להם הפר האחד. הפר של אליהו מיד נמשך אחריו והלך ואותו הפר שעלה לשם הבעל נתקבצו אותם נביאי הבעל ונביאי האשרה לזוז עמם ולא יכלו עד שפתח אליהו וא"ל לך עמהם. השיב הפר ואמר לאליהו לפני כל העם אני וחברי יצאנו מרחם אחד וגדלנו במרעה אחד עד שבאנו אחד והוא עלה לחלקו של מקום ושמו של הקב"ה מתקדש עליו ואני עליתי בחלק הבעל להרעים את בוראי. א"ל אליהו לך עמהם ואל ימצאו לי עלילה ששמו של הקב"ה מתקדש על זה שעמי כך מתקדש עליך. א"ל וכך אתה יועצני שבועה שאיני זז מכאן עד שתמטרני אתה בידם שנא' (שם) ויקחו את הפר אשר נתן להם. ומי נתן להם אליהו. ואתה מוצא שאליהו אמר להם ויתנו לנו שנים פרים ועוד אמר להם (שם) בחרו לכם הפר האחד ולבסוף כתיב ויקחו את הפר אשר נתן להם. לכך נאמר מלפנו מבהמות ארץ וגו'. ומעוף השמים יחכמנו (איוב לה יא) אמר הקב"ה למדו מן העורבים שהיו מכלכלים את אליהו שנא' (מלכים ט יח) והעורבים מביאים לו לחם ובשר בבקר וגו' ומהיכן היו מביאין משלחנו של יהושפט ולפי שלא היו רוצין אותם העורבים ליכנס לביתו של אחאב להוציא משלחנו כלום לאותו צדיק מפני שהיה ביתו של אחאב מלא מע"ג הוי ומעוף השמים יחכמנו. אמר להם הקב"ה לישראל למדו מן הפר ומן העורבים ואל תפנו אל האלילים להתהבל בם מנין ממה שקראו

עין יוסף

(מ) ותרגיל נכיאי תמכרי"ם כמכיכו מלא סיס שם מנכיאי תמכר' שכם סיו מוכלי שלחן מיוכל ולא כניתמם מיוכל ליולך ועיון נכלי

שכם ע"ל כדר כלא סי' ט' ויתוכן כך: יקר: [כתכו לכם שנים פרים תאומים כשם אחת כגדולים על אכום תמר] . כלי"ל: [משלחנו של י..ושפט] . וכשכ. דרין קי"ג מיתת מנכי קבחת ד..ההכ: [של יהושפט נפי שלא סיו] . כן נריך לכיות:

בְּשָׁעַת אֲלִיָּהוּ הַנָּבִיא הָאַט אוֹף נְקְלִיבְּן אַלֵי פַּאלְשִׁי נְבִיאִים וָאם הָאבְּן נְדִינְט צוּ עוּ"ג אוּנ הָאט זַיא נַוּוִיזַן אַז דִי עוּ"ג אִיז נָאר נִיט אוּנ הָט זַיי גוּוִיזַן אַמוּפֶּת זַיי זָאלֶן נָעמִין צְוּוִיי רִינְדֶר אַצְוּוִילִינְג פּוּן אֵיין מִטֶּר וָם זָעלֶן נַהָאדִיוּועט נָוּואָרֶן אוֹף אַיין קְוּרִיטָע. אוּנ זָאלֶן גוֹרָל וואַרְפֶּן אַיינֶר זָאל זַיין אַקְרְבָּן צוּ נָאט אוּנ אַיינֶר זָאל זַיין צוּ דֶר עוּ"ג. אַזוּ הָאבְּן זַיי נְטָאן הָאבְּן זַיי זִיךְ אוֹף נְקְלִיבְּן פִּיר הוּנְדֶּעְרְט נְבִיאִים וָם דִינְגֶען צוּם לְיָנְדִין בּוֹם. אוּנ פִּיר הוּנְדֶּעְרְט מִט שׁוּפְּצִיג נְבִיאִים וָם דִינְן צוּם עוּ"ג אוּנ אוֹף דִי צְוּוִיי רִינְדֶר גוֹרָל גוּוָארְפְּן. אוֹף דֶר רִינְד וָם אִיז גְפַאלְן דֶר גוֹרָל צוּ נָאט הָאט אִים אֵלִיָּהוּ הַנָּבִיא גְנוּמְן צוּ זִיךְ אוּנ דֶר רִינְד אִיז גְלִיוְּךְ גְנַאנְגְן צוּ אִים עֶר זָאל אִים מַקְרִיב זַיין פַּר אַקְרְבָּן צוּ נָאט. אוּנ דֶר אַנְדֶּרֶר רִינְד וָם זַיין גוֹרָל אִיז נְוּוֹרְן אִים מַקְרִיב צוּ זַיין צוּ עוּ"ג הָאבְּן זִיךְ אוֹף נְקְלִיבְּן אַלֵי פַּאלְשִׁי נְבִיאִים אַבְּט הוּנְדֶּעְרְט פּוּפְּצִיג אוּנ הָאבְּן גְוּואלְט נָעמִין אִים צוּ זִיךְ הָאבְּן זַיא אִים נִיט גְקאנְט רִיכְּן פּוּן אֶרְט עֶר הָט נִיט גְוּואלְט גַיין זַיין אַקְרְבָּן צוּ דֶר עוּ"ג בִּיז וואנֶן אֵלִיָּהוּ הַנָּבִיא הָט אִים גְהַייסְן גַיין. דָּט דֶר רִינְד גְיאגְט צוּ אֵלִיָּהוּ הַנָּבִיא כִּיר בֵּיידִי זֶענֶען פּוּן אַיין מוּטֶר אוּנ גְהָאדִינְועט גְוּואָרְן פּוּן אֵיין קָארְטָע. פַּר וָם זָאל עֶר זַיין אִין גוֹרָל פּוּן גָאט אוּנ נָאטְט נְ' טֶן וָעט גַהַייסְן וָעלְן דוֹרְךְ אִים אוּנ כַיין גוֹרָל אִיז צוּ זַיין אַקְרְבָּן צוּ דֶר עוּ"ג אוּנ דֶר צָעְרְנִין נָאטְט נָאטֶן. הָאט אִים אֵלִיָּהוּ הַנָּבִיא גְנָאגְט גַיא מִט זַייא וָארוּם אַז וִי נָאטְט נָאטֶן וָעט גַהַייסְן וָעלְן כַיין רִינְד פּוּן כַיין רִינְד אַז וָעט פּוּן דִיר אוֹךְ גַהַייסְן וָעלְן נָאטְט נָאטֶן. הָט דֶר רִינְד גְנָאגְט צוּ אֵלִיָּהוּ הַנָּבִיא אַז גִיכְטוּ מִיר אַעְצָה אִיךְ שָׁווֹעֶר אִיךְ זָאל מִיךְ נִיט רִיכְּן פּוּן אָרְט בִּיז וואנֶן דוּ אֵלַיין זָאלְסְט מִיךְ גֶעבֶּן צוּ זַיי אִין דִי הֶעְנֶר אַרַיין. עָם שְׁטַייט נִיכְתוּב אֵת הַפָּר אֲשֶׁר נָתַן לָהֶם זַיי הָאבְּן גְנוּמְן דֶעם רִינְד וָאם אֵלִיָּהוּ הַנָּבִיא אַלַיין הָט זַייא אִין דִיא הֶעְנֶר גְגֶעבֶּן. דְרוּם עְטַייט אִיר זָאלְט זִיךְ לֶעֶרְנִין פּוּן דִיא בְּהֵמוֹת פּוּן דֶר וֶועלְט. אַזוּ וִי מִיר זֶעהֶן דִיא קְרָאעֶן הָאבְּן נָאט זָאגְט אִיר קָאגְט זִיךְ לֶעֶרְנִין פּוּן דִי עוֹפוֹת פּוּן דֶר וֶועלְט. אַזוּ וִי מִיר זֶעהֶן דִיא קְרָאעֶן הָאבְּן גְשִׁפַּייזְט אֵלִיָּהוּ הַנָּבִיא. עָם שְׁטַייט וְהָעוֹרְבִים מְבִיאִים לוֹ לֶחֶם וּבָשָׂר דִי קְרָאעֶן פְלֶעגְן אִים בְּרֶעֶנְגִין בְּרוֹט מִט פְלֵייש אִין דֶר פְרִיא אוּנ אָווִינְט דָם הָאבְּן זַייא אִים גְבְּרֶעֶנְגְט פּוּן דֶעם טִישׁ פּוּן יְהוֹשָׁפָט הַמֶּלֶךְ. זַייא הָאבְּן נִיט גְוּואלְט אַרַיין גַיין אִין דֶעֶר שְׁטוּב פּוּן אַחְאָב דֶעֶר מֶלֶךְ פּוּן יִשְׂרָאֵל זַייא זָאלֶן נָעמִין דֶארְטֶן עָסִין פַּאר אֵלִיָּהוּ הַנָּבִיא וָעֶנְען. וַיַּיל דִיא שְׁטוּב פּוּן אַחְאָב אִיז גְוֶעזֶן פּוּל פּוּן עוּ"ג דְרוּם הָאבְּן זַייא אִים גְיִבְּרֶעֶנְגְט עָסִין פּוּן דֶעם טִישׁ פּוּן דֶעם צַדִּיק יְהוֹשָׁפָט הַמֶּלֶךְ. דָּאם זָאגְט דֶר פְּסוּק מֶען קָאן זִיךְ לֶעֶרְנִין שׁכֶל פּוּן דִי עוֹפוֹת. דָם זָאגְט נָאט צוּ דִי יוֹדֶן לֶעֶרְנְט זִיךְ פּוּן דֶעם רִינְד פּוּן אֵלִיָּהוּ הַנָּבִיא אוּנ פּוּן דִי קְרָאעֶן אַז אִיר זָאלְט אוֹךְ נִיט קֶערֶן זִיךְ צוּ דִיא אֶפּ

שקראו בענין והורשתם את כל יושבי הארץ וגו' :

(ט) כי אתם באים אל הארץ . זש"ה הדור אתם ראו את דבר ה' המר בר הייתי לישראל וגו' (ירמיה ג) אל תהי קורא מדבר אלא מדבר הייתי לישראל דבר ולא עושה . הארץ שהתניתי ליתנה להם שמא אמרתי להם שהיא נאה והטעיתי אתכם . אם ארץ מאפליה (שם) כמו מאפליה שמא . אמרתי לכם להכניס אתכם לארץ והלקשתי אתכם שאין מאפליה אלא לשון הלקשה בענין שנא' (ממות ט) והחמה והכוסמת לא נכו כי אפילות הנה שמא אמרתי לכם שהיא נאה והטעיתי אתכם הרי אתם נכנסין לתוכה . כי אתם באים אל הארץ כנען מה כנען ארץ של פרקמטיא ארץ שבה סחורה כמה דאת אמר אשר סוחריה שרים כנעניה נכבדי ארץ (ישעיה כג) :

(י) זאת הארץ אשר תפול לכם בנחלה. מהו לכם לכם היא ראויה. אשר תפול לכם. משל למלך שהיו לו עבדים ושפחות והי' משיא לעבדיו שפחות מן אוסיא אחרת ולשפחותיו עבדים מן אוסיא אחרת . עמד המלך וחישב בדעתו אמר העבדים שלי והשפחות שלי מוטב שאשיא עבדי לשפחותי שלי לשלי . כך כביכול הקב"ה אמר הארץ שלי היא שנא' (תהלים כד) לה' הארץ ומלואה . וישראל שלי הן (ויקרא כה) כי לי בני ישראל עבדים מוטב שאנחיל ארצי לעבדי שלי לשלי . לכך נאמר זאת הארץ אשר תפול לכם . ד"א זאת הארץ זש"ה כח מעשיו הגיד לעמו (תהלים קיא) אמר להם הקב"ה לישראל יכול הייתי לבראות לכם ארץ חמדה אחרת אלא בשביל להראות לכם כחי אני אוריש את שונאיכם מפניכם וגותן לכם את ארצם לקיים מה שנאמר כח מעשיו וגו' :

(יא) וידבר ה' וגו' דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם כי אתם עוברים את הירדן ארצה כנען והקריתם לכם עריס . זש"ה טוב וישר ה' על כן יורה חטאים בדרך (שם כה) זכור רחמיך ה' וחסדיך כי מעולם המה (שם) אמר דוד רבש"ע אילולי רחמיך שקדמו לאדם הראשון לא היה

עין יוסף

(ט) אם אין מאפליה אלא הלקשה . כ"ל : [והלקשתי] . פי' שהיה אומר שנחמר כח מעשיו וגו' ואחכתי ועכשיו : כדניד לעמו לתת להם נחלת גוים פי' . שנתן להם נחלת גוים ולא (י) כי חוסיא . פי' משפחה ויחוס וכעירוך פי' שהיה . וכוח כמו כדכת לכם תהיו קדוש כתחת קדוש כדי להגיד לעמו כח מעשיו : תי' ליסוח

גְּעשָׂה קוּקן אוֹף זַיי דְרוּם זָאגט נָאט וְהוֹרַשְׁתֶּם אֶת כָּל יוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ אִיר זָאלְט פַֿר טְרַייבֶּן פּוּן זַיִךְ אַלַי וְיָצָרְתֶּם פּוּן אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל כִּי אַתֶּם בְּאִים אֶל הָאָרֶץ דָאס זָאגט דֶר פְּסוּק רְאוּ אֶת דִּבַּר יְיָ הַמִּדְבָּר הָיִיתִי לְיִשְׂרָאֵל דֶער נָבִיא זָאגט אִיר זָאלְט מְעַנְטְשֶׁן זֶעהְט דִי רַייד פּוּן נָאט אוֹב אִיךְ בִּין נָאר גְּוֶען אַרַייד אוֹן נִיט קְנַיִם גְּוֶען כַּיינִי רַייד . אִיךְ בִּין גְּוֶען אַרַייד אוֹן אַטְוָעג . וְעם אִיךְ הָאב גֶּרֶעט הָאב אִיךְ גְּטָאן אוֹךְ . אִיךְ הָאב גֶּרֶעט צוּ גָעבִּן אַיִךְ אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל צוּ הָאב אִיךְ אַיִךְ גִּיט גְּגָעבִּן . אוֹן טָאכְט הָאב אִיךְ גָּאנְט זִיא אִיז אַשְׁוַיינְע לַאנְד אוֹן אִיר הָט גְּוֶעהָן זִיא אִיז גִּיט קַיין שַׁיינִי לַאנְד אִם אֶרֶץ מִצְרַיִם צוּ הָאב אִיךְ עֶפּעס פַֿאר שְׁפָּעטִיגְט דִי צַייט וְעם אִיךְ הָאב אַיִךְ בְּרֶעגְנִין קַיין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל צוּ הָאב אִיךְ אַיִךְ גִּיט גְּבְּרַאכְט אִין דֶר צַייט . אוֹן אַז אִיךְ הָאב אַיִךְ גָּאנְט זִיא אִיז אַשַׁיינִי אוֹן אַגוּטָע לַאנְד הָט אִיר דֶען גְּפִּינְן אַז עֶם אִיז נִיט וִויא אִיךְ הָאב גָּאנְט . אִיר גֵּייט אַרַיין וָועט אִיר זֶעהָן אַז אִיךְ הָאב אַיִךְ נִיט גְּנַארְט כִּי אַתֶּם בָּאִים אַז אִיר וָועט קוּמֶן אִין אֶרֶץ כְּנַעַן דָּם אִיז טַייטְש הָאנְדִיל לַאנְד דָאס אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אִיז אַהָאנְדִיל לַאנְד פּוּן אַלַי סְחוֹרוֹת וְאֵת הָאָרֶץ אֲשֶׁר תִּפּוֹל לָכֶם בְּנַחֲלָה דָּם אִיז דָאס לַאנְד וְואס אִיז נִפַֿאלֶן אַיִךְ פַֿר אַיין אַרְבּ וָואוֹרום צוּ אַיִךְ אִיז דָם לַאנְד רָאוִי נִיט צוּ קַיין אַנְדֶרִי אוֹמָה . לְמַטָּה אַמֶּלֶךְ הָט נַהַאט קְנֶעכְט טִיט דִינְסְטִין פְֿלֶיגְט עֶר תְּתוּנָה מַאכְן דִי גְּרוֹסִי פּוּן דִי גְּרוֹסִי מִשְׁפָּחוֹת . אוֹן דִי דִינְסְטֶן פּוּן אַנְדֶרִי גְּרוֹסִי מִשְׁפָּחוֹת . נָאךְ דֶעם הָט דֶר מֶלֶךְ גְּנַאנְט וָם דַארְף אִיךְ זִיכֶן גְּרוֹסִי מִשְׁוּפָּחוֹת פּוּן וַוייטֶן דִיא קְנֶעכְט זֶעגְן מַיינִי אוֹנ דִי דִינְסְטֶן זֶעגְן מַיינִי אִיךְ וְועל תְּתוּנָה מַאכְן דִיא קְנֶעכְט טִיט מַיינִי דִינְסְטֶן . אוֹ נָאט בְּרוּךְ הוּא הָט גְּנַאנְט דִי וְועלְט אִיז מַיין עֶם שְׁטַייט לִי הָאָרֶץ וּמְלוֹאָהּ דִי וְועלְט טִיט אִיר אָנְפּוֹלוֹנְג אִיז צוּ נָאט . אוֹנ דִיא יוֹדֶן זֶעגְן מַיין עֶם שְׁטַייט כִּי לִי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עֲבָדִים צוּ מִיר נָאט זֶעגְן יוֹדֶן קְנֶעכְט . אִיז גוּט אִיךְ זָאל מַאכְן אַרַבֵּן מַיין לַאנְד אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל צוּ מַיינִי יוֹדֶן דְרוֹם שְׁטַייט לָכֶם לְנַחֲלָה צוּ אַיִךְ פַֿאסְט דָם לַאנְד פַֿר אַיין אַרְב . נָאךְ אַפְּשֶׁט אִיז זֶאת הָאָרֶץ דָם זָאגְט דֶר פְּסוּק כֹּחַ מַעֲשָׂיו הִגִּיד לְעַמּוֹ דָעם כֹּחַ פּוּן זַיינִי מַעֲשִׂים הָט נָאט גְּזָאגְט צוּ זַיין פַֿאלְק יִשְׂרָאֵל . נָאט הָט גְּזָאגְט צוּ דִי יוֹדֶן אִיךְ קָאן בַּאשַׁאפְן פּוּן אַיינֶעְרְט וָועגְן אַנְדֶרֶר לַאנְד אַגְלוּסְטִיגִי אַגוּטִי אַז וִוי אֶרֶץ כְּנַעַן אִיז . נָאר אִיךְ וִויל אַיִךְ נַייִן מַיין כֹּחַ אַז אִיךְ וְועל אַלַי זִיצֶעְרם פּוּן אֶרֶץ כְּנַעַן אוֹנ וְועל אַיִךְ בְּזָעצֶן דֶי אַיִךְ וְנַהֲרִיתֶם לָכֶם אֶרֶץ בָּאלְד וִי אוֹי וְועט אַרַיבֶּר דֶעם יַרְדֵּן קַיין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל זָאלְט אִיר אֶפּ קְלוּבִּין שְׁטֶעט פַֿאר עֲבִי מְקֻלָּט דֶער וָאם הַארְגִּית אָטְעַנְטָשׁ בְּשׁוֹגֵג זָאל עֶר אַנְטְלוֹפֶן אַהִין . דָאס זָאגְט דֶר פְּסוּק טוֹב וְיָשָׁר יְיָ נָאט אִיז גוּט אוֹנ רֶעכְט דֶרוּם לַייטְט עֶר דִיא זִינְדִיגִי אַוועג וִויא אַהִין

היה לו עמידה שאמרת ליה כי ביום אכלך ממנו מות תמות (בראשית ב) ולא עשית לו כן אלא הוצאת אותו מגן עדן וחיה תשע מאות ושלשים שנה ואח"כ מת. ומה עשית לו גרשה אותו מג"ע שנא' (שם) ויגרש את האדם ולמה נתגרש על שהביא מיתה על הדורות והיה צריך למות מיד אלא שרחמת עליו וגרשתו כדרך הרוצח חבירו בשגגה שגולה ממקומו ויושב בערי מקלט. לכך נאמר זכור רחמיך ה' וחסדיך וגו'. כיון שעמד משה אמר להם הקב"ה והקריתם לכם ערים אמר משה דבש"ע זה שהורג נפש בשגגה בדרום או בצפון מנין יהיה יודע היכן ערי מקלט שיהא בורח לשם. א"ל תבין לך הדרך תכין להם את הדרך שלא יהיו טועים וימצא אותו הגואל ויהרגהו ולו אין משפט מות. א"ל היאך. א"ל העמר להם איטליסיות מכוונת לערי מקלט שיהא יודע ליך לשם שנא' תכין לך הדרך ובכל איטליס רשום לך הדרך לערי מקלט. לפיכך אמר דוד (שם) טוב וישר ה' ע"כ יורה חטאים בדרך. ואם לרצחנין עשה שביל ודרך שיברחו וינצלו לצדיקים יאכ"ז ידרך ענוים במשפט (שם):

(יב) **ונם** שמה רוצח מכה נפש בשגגה. בשגגה ולא בזדון. אם ילך אדם ויהרוג בזדון ויאמר בשגגה הרגתי ויהא בורח לערי מקלט אמר הקב"ה אפילו הוא נכנס ובורח למזבח שלי הרגו אותו שנא' (שמות כא) מעם מזבחי תקחנו למות. ומי היה זה שברח למזבח ונהרג זה יואב שנא' (מלכים א ב) והשמועה באה עד יואב וגו'. את מוצא שחכם גדול היה יואב בתורה וראש סנהדרין שנא' (שמואל ב כג) יושב בשבת תהכמני ראש השלישים ולא היה יודע שבתוב בתורה כי יזיד איש על רעהו וגו' (שמות כא) שהלך והחזיק בקרנות המזבח. אלא אמר יואב הרגוני בית דין אינם

עין יוסף

(יא) **איטליסיות**. פי' סווקיס ובכל סוק כיו כותבין כדרך שכתוב אל עיר מקלט. מ עמודים על סדרך ושע ווייזער בל"ל: מכ

צוּ אַנְטְלוֹפִין. עֲם שְׁמַיְיט אִין פְּסוּק זְכוֹר רַחֲמֶיךָ יְיָ וגו' גְּרֵעְנָק נָאט דַיין רַחֲמָנוּת אוּן דַיינֵי חֲסָדִים וָואס זַיֵיא וָעְנִין פּוּן אֵיבִּיג זַיין. וָאנָט דָוִד הַמֶּלֶךְ רַבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם וָעַן נִיט דַיין רַחֲמָנוּת קֶעְנִין אָדָם הָרִאשׁוֹן וָואלְט עֶר קֵיין תְּקוּמָה נִיט גֶהַאט בְּשָׁעַת עֶר הָאט גְּוִוּנְדִיגְט. ד"א הָאסְט אִים גְּוָאנְט בִּי בְּיוֹם אֲכָלְךָ מִמֶּנּוּ מוֹת תָּמוּת דֶעם טָאג וָואס דוּא וָועסְט עֶסְן פּוּן עֵץ הַדַּעַת וָועסְטוּ שְׁטַארְבֶּען. פּוּן דֶעסְט וָועגֶן הָאסְטוּ אֲוֹ נִיט נְטָאן נָאר דוּא הָאסְט אִים אֲרוֹס גְּטְרִיבֶּען פּוּן גַּן עֵדֶן אוּן הָאט נָאךְ גִילָעבְּט דַיין הוֹנְדֶערְט טִיט דַיסְיג יָאר נָאךְ דֶעם אִיז עֶר הֶעְרְשְׁט גְשְׁטַארְבֶּען. אוּן פַּאר וָואס הָאסְטוּ אִים אֲרוֹס גְּטְרִיבֶּען פּוּן גַּן עֵדֶן דֶר פַּר וָוִם עֶר הָט גְּבְרַאכְט מִיתָה אוֹף דֶר וָועלְט אוֹף אַלֵּי דוֹרוֹת. אוּן עֶר הָאט בְּאדַארְפְט בֵּי זִיךְ שְׁטַארְבִּין נָאר הָאסְט אוֹף אִים רַחֲמָנוּת גְהַאט הָאסְטוּ אִים אֲרוֹס גְּטְרִיבֶּען פּוּן גַּן עֵדֶן עֶר זָאל הָאבֶּן גְּלוּת אַזוֹ וויא אַיינֶר הָארְגִית אַמֶּעְנְטְש בְּשׁוּגֵג קוּמְט אִים גָּלוּת. דְרוּם זָאגְט דָוִד הַמֶּלֶךְ צוּ נָאט גֶדֶעְנְק דַיין רַחֲמָנוּת טִיט דַיין חֶסֶד פּוּן אַיבִּיג זִינְט דִיא וָועלְט אִיז בְּשָׁאפֶן גְּוָוארֶן. וויא מֹשֶׁה רַבֵּינוּ אִיז אוֹף דֶעם וָועלְט הָאט אִים נָאט גְּוָאנְט צוּא מַאכֶן שְׁטַעט צוּם אַנְטְלוֹפִין דִיא וָואס הָארְגִינְען אַמֶּעְנְטְש בְּשׁוּגֵג. הָאט מֹשֶׁה רַבֵּינוּ גְּוָאנְט רַבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם דֶער וָואס וָועט הָארְגִינְען אַמֶּעְנְטְש אִין דְרוֹם אוֹדֶר אִין צָפוֹן פּוּן דֶער וָועלְט פּוּן וַאנֵיין וָועט עֶר וויסֶן וויא דָר עִנְיַן מִקְלָט אִיז עֶר זָאל אֲהֵיין אַנְטְלוֹפִין. הָאט אִים נָאט גְּוָאנְט וָאלְסְט פּוּן דֶעם וָועגֶן אֲהֵין פְּוּנְקְט צוּ דִיא עָרֵי מִקְלָט אוּן אוֹפִין וָועג זָאל שְׁטַיין זַיילֶן זָאל זַיין אוֹף זֵייא נִשְׁרִיבֶּען עָרֵי מִקְלָט וָועט עֶר שׁוֹן וִיסֶן דֶעם וָועג. דְרוּם זָאגְט דָוִד הַמֶּלֶךְ נָאט אִיז גוּט. דְרוּם טוּט עֶר וויזִין דִיא זִינְדִיגִי דֶעם וָועג. אוּן מְאדֶאךְ צוּ רוֹצְחִים הָט עֶר גְמַאכְט אַוֶועג וויא אֲהֵין צוּ אַנְטְלוֹפִין זִי זָאלֶן נִיצוּל וָועֶרֶן. צַדִּיקִים וָועלֶן בְּוִוּדְאִי גִיצוּל וָועֶרֶן פּוּן אֲלֶעם שְׁלֶעכְט דְרוּם שְׁטַיְיט גַּלַיךְ בְּמִשְׁפָּט נָאט מַאכְט טָרֶעטֶן דִי פְּרוּמִי אִין רֶעכְט פַּארְטִיגִין וָועג וְגַם שִׁפֹּה רוֹצֵחַ מַכֵּה נֶפֶשׁ בִּשְׁגָגָה אוּן דָאךְטָען זָאל אַנְטְלוֹפִין דָער וָואס הָארְגִית אַיין מֶעְנְטְש בְּשׁוֹגֵג אָבֶּער נִיט בְּמֵזִיד אוּן אוֹב אַיין מֶעְנְטְש וָועט הָארְגִינְען אַייגֶעם בְּמֵזִיד אוּן עֶר וָועט זָאגֶן אַז עֶר הָאט אִיהם גִיהָארְגָעט בְּשׁוֹגֵג נִיט בְּמֵזִיד אוּן עֶר וָועט אוֹיךְ אַהֵין אַנְטְלוֹפִין. וָאנָט גָאט אֲפִילוּ עֶר וָועט אַנְטְלוֹפִין צוּ מִין מִזְבֵּחַ וָאלְט אִיר אִים פּוּן דָארְטֶן צוּא גֶעמֶן אוּן הָארְגִינֶן אִים. עֵם שְׁמַיְיט מֵעם מִזְבְּחִי תִּקָּחֶנּוּ לָמוּת פּוּן מִין מִזְבֵּחַ וָאלְסְטוּ אִים גֶעמֶן טַיְיטֶן. מִיר גִּפִינֶן יוֹאָב דֶער שַׂר צְבָא פּוּן דָוִד הַמֶּלֶךְ הָאט גְּהַארְגִינְט צְוַויי צַדִּיקִים אַבֶּער טִיט עֶמְצָא בְּשָׁעַת שְׁלֹמֹה אִיז גְּוָוארֶן מֶלֶךְ הָאט עֶר אִים גְּוָואלְט הָארְגִינְען פַּאר דֶעם בְּלוּט פּוּן דִיא צְוַויי צַדִּיקִים אִיז יוֹאָב אַנְטְלָאפֶן צוּם מִזְבֵּחַ. אִיז דָאךְ דִיא קְשָׁיָא יוֹאָב אִיז דָאךְ גְּווֹען גְרוֹס אִין דֶער תּוֹרָה אוּן אִיז גְּווֹען דֶער רֹאשׁ פּוּן דִיא סַנְהֶדְרִין. עֵם שְׁמַיְיט יוֹשֵׁב בְּשִׁבֶת תַּחְכְּמוֹנִי רֹאשׁ הַשָּׁלִישִׁים יוֹאָב אִיז גְּוֶועֶסְן אִין זִיצוּנְג פּוּן דִיא קְלוּגִי מֶעְנְטְשֶׁן דֶער עֶרְשְׁטֶר פּוּן דִיא גְּוועלְטִינִי דָאס מִינְט טַיְיטְשׁ דֶער רֹאשׁ פּוּן דִיא

כנהדרין

אינם נקברים בקבורת אבותיהם אלא הן לעצמו מוטב לי למות כאן שאקבר בקברי אבותי . וישב בניהו את המלך וגו' ויאמר לו המלך עשה כאשר דבר ופגע בו וקברתהו וגו' (מלכים ו ג) ולמה נהרג שכך צוהו דוד אביו שנא' (שם) וגם אתה ידעת את אשר עשה לי יואב בן צרויה . מה עשה לו את מוצא בשעה שכתב דוד ליואב הבו את אוריה אל מול פני המלחמה וגו' (שמואל ב יא) ועשה כן ונהרג נתקבצו כל ראשי החיילים על יואב להרגו שהיה ראש הגבורים שנא' (שם כג) אוריה החתי על שלשים ושבעה . הראה להם יואב את הכתב . לפיכך כתיב את אשר עשה לי יואב בן צרויה. אשר עשה לשני שרי צבאות ישראל לאבנר בן נר ולעמשא בן יתר ויהרגם היו סבורים כל ישראל שדוד צוהו להרגם שהיה אבנר בן נר בן דודו של שאול ולפיכך עמד דוד וקלל את יואב וא"ל אל יכרת מבית יואב וגו' (שם ג) ונתפייסו כל ישראל וידעו שלא צוהו דוד . ולכך צוה לשלמה בנו שיהרוג אותו שהיה יואב בן אחותו של דוד והיה מבקש לקרבו לעה"ב . כיון שבקש שלמה להרוג אותו אמר יואב לבניהו לך אמור לשלמה אל תדינני בשני דינין אם תהרגני טול מעלי הקללות שקללני דוד אביך . ואם לא תניח אותי בקללותיו ואל תהרגני . מיד ויאמר לו המלך עשה כאשר דבר ופגע בו וקברתו (מלכים ו ג) א"ר יהודה כל קללות שקלל דוד את יואב נתקיימו בזרעו של דוד . זב מרחבעם בן שלמה שנא' בו (שם יב) והמלך רחבעם התאמץ לעלות במרכבה וכתיב בזב

כל

עץ יוסף

(יב) כמה עשה לו . כ"ל דכוותיה לכם יתור מאי עשה לי יואב זולתי את אשר עשה לי יואב לעשות בו ואי עשה כן לשני שרי צבאות ישראל לאבנר בן נר ולעמשא בן יתר לאמר מכות נהגו לומר כן לשני שרי צבאות מה עשה כ' לכך לומר כן לשון כלומר כן תהוה דעתו לכלילו מכשופים ולא כמו שהוא לשון הרגם . וכן ד"ה ולדכריכם ז"ל מאי עשה לשני הקר ו' ופירושו כמו ואי עשה לגרוג אותו (כלי יקר) : [תמר יואב לכניסו] . כ"ל : עשה . גם דקדקו מלומר כן נרגיש מכות למותר דכתי לא כיס יואב

סַנְהֶדְרִין . הָאט עָר דָען נִיט גְוויסְט אַז עָס שְׁטֵייט אִין דֶר תּוֹרָה פּוּן כִּיבּוּדִי תִּקְחֵנִי לְכִית וָוען אַייגָר וָועט בָּמִזִיד הַארְגִינען אֶמְעָנְטְש זָאלְסְטוּ אִים פּוּן מִזְבֵּחַ נָעמֶען צוּ שְׁטֵייטְן אִים . וָום דָען אִיז יוֹאָב אַנְטְלָאפֶן צוּם מִזְבֵּחַ נָאר יוֹאָב הָאט אַז גִיבּייגְט וָואס דָעם וָואס דָאס בֵּית דִּין הַארְגִיט אִים בַּאגְרָאבְט פֶּען אִים נִיט לָעבִּין זַיִיני עֶלְטֶערִין נָאר בַּאוּגְרֶר וָואס דָארְטִין לִינִין דִיא וָואס דָאס בֵּית דִּין שְׁטֵייט דְרוּם וְוִיל אִיךְ בָּעָקָר דָא גְטֵייט וָועֶרִין אִיךְ זָאל לִינִין לָעבִּין כִּייגִי עֶלְטֶרִין . הָט שְׁלמה נִשְׁיקְט בְּנָיְהוּ בֶּן יְהוֹיָדָע עָר זָאל אִים הַארְגִינֶן הָאט עֶר אִים גְהַארְגִיט . אוּג פָּאר וָואס אִיז יוֹאָב גְהַארְגִיט גְוָואָרִין וָואס דָוִד הַמֶּלֶךְ הָאט פָּארִין טוֹט גְוָאגְט זַיִין זוֹן שְׁלכְטֶעֶר זָאל אִים הַארְגִינֶן . עָם שְׁטֵייט אֶת אֲשֶׁר עָשָׂה לִי יוֹאָב בֶּן צְרוּיָה דוּא וַייסְט וָואס יוֹאָב בֶּן צְרוּיָה הָאט קְעָנֶן מִיר גְטָאן וָואס בְּעֶצֶת דָוִד הַמֶּלֶךְ הָאט גְשָׁרִיבִּין אַבְּרִיף צוּא יוֹאָב בֶּן צְרוּיָה אִין דֶעֶר מִלְחָמָה וָואס אוּרִיָה דֶעֶר כֹּהֵן פּוּן בֵּית שֶׁבַע אִיז גְוָוען אִין דֶעֶר מִלְחָמָה עָר זָאל אִים שְׁטֶעלֶן פָּארִינְט אִין דֶעֶר מִלְחָמָה כְּדֵי עָר זָאל גְהַארְגִיט וָועֶרִין אוּג יוֹאָב הָט אַז גְטָאן אוּג אוּרִיָה אִיז גְהַארְגִיט גְוָואָרִין . דָאבִּין זִיךְ אוֹךְ גְקְלִיבֶּן אֲלֵי עֶרְעֶסְטִי פּוּן חֵיל דָאבִּין גְוָואְסְט הַארְגִינִין יוֹאָב פָּאר וָואס עָר הָאט אוּרִיָה גְשִׁשָׁלְט פָּארִינְט וָואס דֶעֶר אוּרִיָה אִיז גְיוֶוען אַגְרוֹעֶר גִבּוֹר . עָם שְׁטֵייט אוּרִיָה הַחִתִּי כֹּל שְׁלשִׁים וְשִׁבְעָה אוּרִיָה הַהִתִּי הָאט גְקְאנְט שְׁלָאגִין זִיבָּעֶן אוּג דְרַייסִיג מֶעֶנְטְשִׁין . הָאט זַייא יוֹאָב גְוִוִיזֶן דָעם בְּרִיף וָואס דָוִד הָאט אִים גְשְׁרִיבֶּען עָר זָאל אַז טָאן . דְרוּם הָאט דָוִד גְזָאגְט צוּם זוֹן שְׁלכְטֶעֶר זָאל גֶרֶעֶנְקִין דִיא חֶרְפָּה וָואס יוֹאָב הָאט אִים גְטָאן מִט דֶעם בְּרִיף וַייזִין . אוּג דֶעֶר פָּאר וָואס עָר הָאט גְהַארְגִיט צְוַוייא הַארִין פּוּן דִיא יוֹדֶען אַבְנֶר בֶּן נֵר אוּג עַמָּשָׂא בֶּן יֶתֶר . וַייל אַבְנֶר אִיז גְוֶוען דֶעם פֶּעטֶר פּוּן שָׁאוּל הַמֶּלֶךְ אַזוֹי . דְרוּם הָאבִּין דִיא יוֹדִין גְרֶעכִּינְט אַז דָוִד הָאט גְהֵייסֶן אִים הַארְגִינֶן דְרוּם הָאט דָוִד הַכֶּלֶךְ גְשָׁאלְטִין יוֹאָב מִט פִּיל קְלָלוֹת אוֹף דֶעם צוּ וַייזִין אַז עָר אִיז נִיט שׁוֹלְדִיג אִין דֶעם עָם שְׁטֵייט אֵל יִכָּרֵת מִבֵּית י אב זב וּמְצוֹרָע אֵין דֶעם זָאל נִיט אוֹם נַיִין פּוּן שְׁטוּב פּוּן יוֹאָב אַזָא וּמְצוֹרָע אוּג קְרַאנְקְ אוֹף דִיא פִּים זָאלִין גַיִין אוֹף אַשְׁטֶעקֶן . אוּג זָאלִין גְטֵייט וָועֶרִין פּוּן אַשְׁוועֶרְד . אוּג עָם זָאל זַייא פָּעלֶן בְּרוֹט . דִיא אַלֵי זָאכִין זָאל גִיט אוֹם נַיִין פּוּן שְׁטוּב פּוּן יוֹאָב . וַייא דָוִד הַמֶּלֶךְ הָאט אַז גְשָׁאלְטִין יוֹאָב זָענִין יוֹדֶען מְפוּיִים גְוָואָרֶן אוּג הָאבֶּן גְעָהֶן אַז דָוִד הַכֶּלֶךְ אִיז נִיט שׁוֹלְדִיג אִין דֶעם טוֹט פּוּן אַבְנֶר . וַייא בְּנָיְהוּ בֶּן יְהוֹיָדָע אִיז גִיקוֹמֶן מִיט דֶעם בְּאפֶעל פּוּן שְׁלכְטֶה הַכֶּלֶךְ הַארְגִינִין יוֹאָב הָאט אִים גְזָאגְט גַייא זָאג שְׁלמה הַמֶּלֶךְ עֶר זָאל מִיךְ נִיט מְשְׁפְּטִין מִיט צְוַוויי דִינִים מִיט קְלָלוֹת פּוּן פָּאטֶר אוּג הַארְגִינְגֶן מִיךְ וַויל עֶר עָעמֶן אוֹף זִיךְ דִיא קְלָלוֹת זָאל עֶר מִיךְ הַארְגִינִין . אוּג אוּב נִיט לָאז עֶר מִיךְ אֶף לָאזִין אִיז גְקוֹמֶן בְּנָיְהוּ אוּג הָאט גְזָאגְט צוּ שְׁלמה הַמֶּלֶךְ דִיא רַייד פּוּן יוֹאָב הָאט שְׁלמה הַמֶּלֶךְ גְזָאגְט גַייא הַארְגִי אִים אוּג דִי קְלָלוֹת עָם אַרָאף פּוּן אִים . הָוט רַבִּי יְהוּדָה גְזָאגְט אַלֵי קְלָלוֹת וָואס דָוִד הַמֶּלֶךְ הָאט גְשָׁאלְטִין יוֹאָב אִיז אַלֶעם קְקוּיִים גְוָואָרִין בִּייא דִיא קִינֶדֶר פּוּן דָוִד הַכֶּלֶךְ . דִיא קְלָלָה פּוּן זָב אִיז קְקוּיִים גְוָואָרֶן בֵּיי דָעם

(ויקרא טו) כל המרכב אשר ירכב עליו הזב וגו', מצורע מעוויהו שנא' (מלכים ו טו) ויהי עוויהו מצורע עד יום מותו. ומחזיק בפלך מאכא דכתיב (שם) לעת זקנתו חלה את רגליו שנעשה כאשה שאחזתו פודגר"ה. נופל בחרב מיאשיהו דכתיב (ד"ס ג לה) ויורו המורים אל המלך יאשיהו וא"ר יהודה שעשאוהו כל גופו ככברה. ואמר רב נעצו בו לונביאות של ברזל עד שעשאוהו כל גופו ככברה. וחסר לחם מיהויכין שנא' (ירמיס ג) וארוחתו ארוחת תמיד נהנה לו וגו' משולחנו של אויל מרודך. ואת מוצא שכ"ז שהיה יהוידע הכהן קיים היה יואש עושה רצון בוראו שנא' (מלכים ב יב) ויעש יהואש הישר בעיני ה' כל ימיו אשר הורהו יהוידע הכהן. ואחרי מות יהוידע באו שרי יהודה וישתחוו למלך אז שמע המלך אליהם (ד"ס ג כד) שקבל על עצמו לעשות אלוה לפיכך ואת יואש עשו שפטים (שם) ומפני מה נהרג אבנר מפני שעשה דמן של נערים הפקר ושחוק שנא' (שמואל ב ב) ויאמר אבנר אל יואב יקומו נא הנערים וישחקו לפנינו. וי"א מפני שהקדים שמו לשמו של דוד שנא' (שם ג) וישלח אבנר מלאכים אל דוד תחתיו לאמר וגו'. וחכמים אומרים מפני שלא הניח לשאול להתפיים על דוד אלא א"ל בסירה הזעדת. ורבנן אמרי על שהיה ספיקה על ידו למחות

דבר נוב עיר הכהנים ולא מיחה:

(יג) **והקריתם** לכם ערים ערי מקלט תהיינה לכם. וכתיב שש ערי מקלט תהיינה לכם. את שלש הערים שלש שבא"י ושלש שבעבר הירדן במזרח בארץ בני ראובן ובארץ

בני

עץ יוסף

[שנשבה כלשכם]. כמ"ש מוהק זכ: [פודגר"ה]. כיון מולי שלין לו לפומס: [לכיבותו]. פיכוס תכיוסות. וביכוסנלמי וכמיכס רבתי נכסו שלש מתות לכליהות: [ומפני מס נסכנ לכנכר]. עיין מ"ש בסדר הקת סימן ד':

(יג) **את** שלש כערים שלש שבארץ ישראל כמערב ושלש שבעבר. כל"ל:

פָּלֶךְ רַחַבְעָם בֶּן שְׁלֹמֹה שְׁטַיִיט וְהַכְּלָךְ רַחַבְעָם הִתְאַמֵּץ לַעֲמוֹד בְּקֹה עַ"ד פָּלֶךְ רַחַבְעָם הָאט זִיךְ נְעָשְׁטַארְקְט אַרוֹף צוּ גַיין אוֹפְּן רַייט וָואגְן דָּאם מֵיינְט עָר אִיז גְּוואהְרְן אַזָּב הָאט אֶת עָר מְמַמָּא גְּוועזְן דָּעם רַייט וָואגְן אַזוֹ וויא עָם שְׁטַייט כֹּל הַמֻּרְכָּב אֲשֶׁר יִרְכַּב עָלָיו זוֹב יִטְמָא אֲלֵי רַייט וָועגְן וָואם דָּעָר זָב וָועט רַייטְן וָועְרְט טָמֵא. אוּן מְצוֹרָע אִיז מְקוּיִם גְּוואהְרְן בַּייא דָּעם פָּלֶךְ עִוְּיהוּ. עָם שְׁטַייט עָר אִיז מְצוֹרָע גְּוועזְן. אוּן כְּתִיב בְּפֶלֶךְ גַיין אוֹף אַשְׁטַעקְן אִיז מְקוּיִם גְּוואהְרְן בַּייא דָּעם פָּלֶךְ אָסָא. עָם שְׁטַייט לֵאת זְקֻנָתוֹ חָלָה אֶת רַגְלָיו דָּעָר פָּלֶךְ אָסָא: אוֹף דָּעָר עֶלְטֶר אִיז עָר שְׁלַאף גְּוואהְרְן אוֹף דַיא פִּים אוּן דָּאם אִיז נִיט גְּנָאגְט גַיין נָאר אוֹף אַשְׁטַעקְן. אוּן נוֹפֵל בְּחֶרֶב גְּפָאלְן טוּיט פּוּן שְׁוָועְרְד אִיז מְקוּיִם גְּוואהְרְן בַּייא יֹאשִׁיָּהוּ הַמֶּלֶךְ עָם שְׁטַייט וַיּוֹרוּ הַמּוֹרִים עַל הַמֶּלֶךְ יֹאשִׁיָּהוּ דִּיא שִׁיסְעָרִם הָאבְּן גְּשָׁאסְן צוּם כָּלֶךְ יאשיהו. רַב יְהוּדָה הָאט גְּנָאגְט זַייא הָאבְּן נְמַאכְט לָעָכְעָר אִין גוּף אַזוֹ וויא אַרֶשְׁטִי אִיז סָאמְט לָעָכְעָר אַזוֹ הָאבְּן זַייא אִים נִימַאכְט סָאמְט לָעָכְעָר. אוּן רַב הָאט גְּיָאגְט זַייא הָאבְּן אִין אַרַיין נְשָׁטָעקְט דַכְייא הוּנְדְּערְט שְׁפִּיזְעָן בִּיז עָר אִיז גְּוואהְרְן סָאמְט לָעָכְעָר אַזוֹ וויא אַרֶשְׁטִי. אוּן תַּמֵּר לָתֶם עִם זְאל אִים פָּעלְן בְּרוֹיט צוּא עָסְן אִיז כְּקוּיִם גְּוואהְרְן בַּייא דָּעם פָּלֶךְ יְהוֹיָכִין. עָם שְׁטַייט אִין פָּסוּק נְאִרִיחָתוֹ אַרוֹיסְגַיין תָּמִיד נְתִינָה לוֹ זַיין עָסְן פּוּן דָּעם פָּלֶךְ יְהוֹיָכִין אִיז גְּוועזְן פּוּן דָּעם טִישׁ פּוּן אֱוִיל מְרוֹדָךְ דָּעָר פָּלֶךְ פּוּן בָּבֶל. פּוּן זַיין טִישׁ פְּלֶעגְט סָעְן אִים צוּא טְרָאגְן עָסְן אוּן עָר אַלַיין הָאט נִיט נְהַאט צוּא עָסְן. אוּן פָּאר וָואם אִיז אַבְנֵר בֶּן נֵר גְּהַארְנִית גְּוואהְרְן וָואם אַזוֹנְד תָּאט עָר נִיהַאט. דָּעָר פָּאר וָואם עָר הָאט גְּמַאכְט הַפְּקֵר דָּאם בְּלוּט פּוּן מָעְנְטְשְׁן. עָם שְׁטַייט אִין פָּסוּק עָר הָאט זִיךְ בַּגְעְנְגְט מִיט יוֹאָב בֶּן צְרוּיָה הָאט אַבְנֵר גְּזָאגְט צוּא יוֹאָב לָאזְן כַּייני מָעְנְטְשְׁן מִיט זַייני מָעְנְטְשָׁן אַשְׁטִיף מַאכְן פָּאר אוּנְז אוּם מִיר וָועלְן עֶרְהָן וָועֶר עָם אִיז שְׁטַארְקָער. אִיז דָּעָר פּוּן גְּהַארְנִית גְּוואהְרְן פִּיל מָעְנְטְשָׁן. עָם שְׁטַייט אִין פָּסוּק וַיֹּאמֶר אַבְנֵר אֶל יוֹאָב אַבְנֵר הָאט גְּיָאגְט צוּא יוֹאָב לָאזְן שְׁטִיין אוּנְזֶערֵי יְנְגְּע מָעְנְטְשָׁן אוּן לָאזְן זַייא מַאכְן אוּנְז אוּם מִיר וָועלְן עֶרְהָן וָועֶר עָם אִיז שְׁטַארְקֶר. אוּן אַמַייל חֲבָרִים זָאגְן אִיבֶּער דָּעם חַבְּא וָואם עָר הָאט גְּפָּעֶרְעְרְט זַיין נָאמְן פָּאר דָּעם נָאמְן פּוּן דָּוִד הַמֶּלֶךְ. עָם שְׁטַייט אִין פָּסוּק וַיִּשְׁלַח אַבְנֵר מַלְאָכִים אֶל דָּוִד תַּחְתָּיו לֵאמֹר אַבְנֵר הָאט גְּשִׁיקְט שְׁלוּחִים צוּ דָּוִד הַמֶּלֶךְ אוּן הָאט זַייא גְּהַייסְן זָאגְן זַייא זָענְן שְׁלוּחִים פּוּן אַבְנֵר צוּ דָּוִד הַמֶּלֶךְ. הָט עָר פְּרִיעֶר גְּזָאגְט זַיין נָאמְן דָּעָר נָאךְ דָּעם נָאמְן פּוּן דָּוִד הַמֶּלֶךְ. אוּן דַיא חֲבָרִים זָאגְן אַנְנְדֶרֵי זִינְד הָאט אַבְנֵר גְּהַאט עָר הָאט נִיט גְּלָאזְט שָׁאוּל הַמֶּלֶךְ זָאל אִיבֶּער גַּבְּעטִין וָוערִין מִיט דָּוִד הַמֶּלֶךְ. בְּשֵׁעַת דָּוִד הָאט אָפּ גְּשִׁנִיטְן דָּאם עָק קְלֵייד פּוּן שָׁאוּל הַמֶּלֶךְ. הָאט אַבְנֵר גְּזָאגְט עָם אִיז נִיט גְּוועזְן פּוּן דָּוִד הַמֶּלֶךְ נָאר אִין אַדָּארִין אִיז אָפּ גְּרִיסְן גְּוואהְרְן דָּאם עָק קְלֵייד. אוּן דַיא רַבָּנָן זָאגְן דָּעָר חַבְּא זַייְנֶעָר אִיז גְּוועזְן עָר הָאט נְקָאגְט וָועֶרִין אִין שָׁאוּל הַמֶּלֶךְ עָר זָאל נִיט הַאֲרְגְּנְעְן דַיא שְׁמָאט נוֹב. אַגְּאנְצִי שְׁמָאט טִיט כֹּהֲנִים הָאט שָׁאוּל גְּהַארְגְּנִית אוּן אַבְנֵר הָאט אִים נִיט גְּוועְרְט וְהַקְּרִיתֶם לָכֶם עָרִים

נאט

בני גד וחצי שבט המנשה שנא' (דברים ד) את בצר במדבר (ר' יוחנן וריש לקיש) ר' יוחנן אומר את בצר במדבר הרי שלש במזרח ושלש במערב בחברון של יהודה ושכם בהר אפרים זה הוא נפולין וקדש בגליל משבט נפתלי משה לא חלק אלא לראובני ולגדי ולחצי שבט המנשה והבדיל מהם שלש ערים שנא' (שם) או יבדיל משה שלש ערים . אבל יהושע חלק לכל השבטים ונטלו בגורלותיהם ונתנו לשבט לוי מ"ח עיר ונטלו הכהנים י"ג והששר ללוים . ושלש ערי מקלט עלו בגורלם . ושבט הלוי לא נטלו חלק בארץ שנא' (יהושע ג) ולשבט הלוי לא נתן משה . למה אשה ה' הוא נחלתו כאשר דבר לו . את מוצא שסנחריב הגלה ישראל ג' גליות . גלות ראשונה הגלה לראובני ולגדי ולחצי שבט המנשה . השניה שבט זבולון ונפתלי שנא' (ישעיה ח) כעת הראשון הקל ארצה זבולן וארצה נפתלי . השלישי הגלה שאר השבטים שנא' (שם) והאחרון הכביד הכבידן כבמכבד . נבוכדנצר אף הוא הגלה ג' גליות יהודה ובנימין . בראשונה הגלה יהויכין . ובשנייה יהויכין מה עשה קשר אותו בקורנין שלו מיוקר שנא' כי הנני משלך בנבורה . מה הגבורה הזו אדם מיקר אותה כך עשה לו . נבוראדן הגלה לצדקיהו . הרי ג' גליות . ומנין שהיה סנחריב קוזמקרטור שהיה מגלה אלו לכאן ואלו לכאן והגלה את ישראל לבבל והביא אלו שבבבל לא"י אמר הקב"ה בעה"ז ע"י עונות גלו ישראל ונתפזרו בשערי הארץ שנא' (ירמיה מ) ואזרם במזרה בשערי הארץ . אבל לע"ל אם יהיה נדחך בקצה השמים משם יקבצך ה' אלהיך ומשם יקחך (דברים ו) . וכתיב (ישעיה יא) הנפוצות יהודה יקבץ מארבע כנפות הארץ וכתיב (שם נו) ופדויי ה' ישובון

עין יוסף

כל"ל וכ"ה בכתבי : [אח בלי במדבר בתיך כמיבור לרחובני ולחת לחמות בגלעד לגדי ולח עוון בכשן למנשי כדי שלשה במזרח]. פירוש זה יהודה ובנימין] . פירוש זה שנתמר כי בנעי : [בקורנין] . פירוש במכבכה : [שנתמר כי בנעי משלחך בגבורה] . פרוש זה גם נמצא כלל בתורה בדיוקים . כתוב: [שנתמר כעת הראשון] . פירוש כגלות כזו כתמצעים קלם [נבוזרדן] . פר על טבחים על נבוהדנצר היה : [קוזמקרטור] . פסח כלותה על עת הראשון שכמו שבגלות סנחריב לא בשניה קל מנשה לא בשניה כמו שבגלות רק לרחובני ולגדי ולחצי שבט מנשה רק בשניה קל לבגלות רק מלשה זבולן ומלשה נפתלי : [בשמכבד] . פירוש כשמכבדת שמכדדין בו את

נָאט הָאט נִיהַיסִין אוים קְלוּבִּין יָעקֹב שְׁטָעט זַייא וָאלִין זִין עָרִי מִקְלָט פַּאר דִיא וָאט הָאִרְנִיגֶן בְּשׁוּנג . דְרַייא שְׁטָעט אִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אוּנ דְרַייא שְׁטָעט אִין עֶבֶר הַיַרְדֵן וָאוּ רָאתְסִין זָענִין גִזעטְן שְׁבָט רָאוּבֵן אוּנ שְׁבָט גָד אוּנ אַהַאלְבֶּר שֵׁבֶט פּוּן מְנַשֶׁה . אוּנ מֹשֶׁה רַבֵּינוּ הָאט נָאר אוֹם נְקְלִיבְּן דְרַייא פּוּן עֶבֶר הַיַרְדֵן וָוארוּם עֶר אִיז נִיט אַרַיין קִיין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל . אוּנ יְהוֹשׁוּעַ בִּן נוּן הָאט דֶר נָאךְ אוֹם נְקְלִיבְּען דְרַייא שְׁטָעט אִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל . נָאךְ הָאט יְהוֹשׁוּעַ אוֹים נְקְלִיבְּען אַכְט אוּנ עָרְצִיג שְׁטָעט פַּאר שֵׁבֶט לֵוִי . וָוארוּם שֵׁבֶט לֵוִי הָאט גִיט גִינוֹטְען קִיין חֵלֶק אִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל נָאר שְׁטָעט צוּ זִיצָען הָאט טָען זַייא נְגָעבִּין . דְרַייצָען שְׁטָעט הָאבִּין גִינוֹטְען דִיא כֹּהֲנִים פּוּן שֵׁבֶט לֵוִי . אוּנ דִיא אִיבְּעריגֶע שְׁטָעט הָאבִּין גִינוֹטְען דִיא לְוִיִם . מִיר נְפִינִין סְנְחֵרִיב מֶלֶךְ אַשּׁוּר הָאט פַּאר טְרִיבִּען דִיא יוּדֶען דְרַייא שְׁטָעט אִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אוּנ דְרַייא שְׁטָעט אִין עֶבֶר הַיַרְדֵן וָאוּ רָאתְסִין זָענִין גִזעטְן שְׁבָט רָאוּבֵן אוּנ שְׁבָט גָד אוּנ דָער הַאלְבֶּר שֵׁבֶט מְנַשֶׁה . דָער עֶרְשְׁטֶער גָלוּת אִיז נָוועֶן שֵׁבֶט זְבוּלֻן טִיט שֵׁבֶט נַפְתָּלִי . דָער דְרִיטֶער גָלוּת אִיז נָוועֶן דִיא אִיבְּעריגֶע שְׁבָטִים . עֶם שְׁטֵייט אִין פְּסוּק וְהָאחִין הַכְּבִיד דָער אוּנטֶערְשְׁטֶער גָלוּת אִיז גִיוֶוען אַז וָוִיא טִיט אַבְּעוִוים טָען קֶעֶרְט אוים . נְבוּכַדְנֶצַּר מֶלֶךְ בָּבֶל הָאט אוֹךְ דְרַייט כֹּהֵל פַּאר טְרִיבִּען דִיא יוּדֶען פּוּן שֵׁבֶט יְהוּדָה אוּנ בִּנְיָמִין . דָער עֶרְשְׁטֶער גָלוּת אִיז נָוועֶן גָלוּת יְהוֹיָכִין . דָער צְוֵייטֶער גָלוּת אִיז נָוועֶן גָלוּת יְהוֹיָכִין . אוּנ נְבוּזַרְאֲדָן הָאט פַּאר טְרִיבִּען הַמֶּלֶךְ אִיז דְרַייא כֹּהֵל . אוּנ סַנְחֵרִיב מֶלֶךְ אַשּׁוּר הָאט נָאךְ כַּיין נִיטָען עֶר הָאט פַּאר טְרִיבִּען מְעַנְטֶשְׁען פּוּן דֶער שְׁטָאט אִין עֶנְגֶּר שְׁטָאט . אוּנ מְעַנְטֶשְׁען פּוּן עֶנְגֶער שְׁטָאט הָאט עֶר פַּאר טְרִיבִּען אִין דֶער שְׁטָאט . דִיא יוּדֶען הָאט עֶר פַּאר טְרִיבִּען קִיין בָּבֶל אוּנ דִיא מָענְטֶשְׁען פּוּן בָּבֶל הָאט עֶר פַּאר טְרִיבִּען קִיין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל . הָאט נָאט גִזאגט הַיינט בָּעולָם הַזֶּה דוֹרֵךְ אַיעֶרֶע זִינד זָענְט אִיר פַּאר טְרִיבִּען גָוואָרֶן אוּנ אִיר זָענְט פַּאר שְׁפְּרַייט אִין דִיא טוּערִין פּוּן דֶער וֶועלְט . עֶם שְׁטֵייט אִין פְּסוּק וָאזְרֵם בְּשַׁעֲרֵי הָאָרֶץ אִיךְ וֶועל זַייא פַּאר שְׁפְּרַייטֶען אִין דִיא טוּערִין פּוּן דֶער וֶועלְט דָאם הַיינט טָען אִין אַלֶּע עֶקְען פּוּן דֶער וֶועלְט זָענען יוּדֶען פַּאר טְרִיבִּען גָוואָרֶן . אָבֶּער לָעתִיד לָבוֹא שְׁטֵייט אִין פְּסוּק אִם יִהְיֶה נִדַּחֲךָ בִּקְצֵה הַשָּׁמַיִם מִשָּׁם יְקַבֶּצְךָ יְיָ אֱלֹהֶיךָ נָאט זָאגט אוּיב זַיין פַּאר שְׁטוֹסוּנג וְעט זַיין אִין דִיא עֶקְען וָועלְט פּוּן דְארְטֶען וָועל אִיךְ דִיךְ אוֹף קְלוּבִּען אוּנ פּוּן דָארְטֶען וָועל אִיךְ דִיךְ נָעמֶען קִיין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל . אוּנ עֶם שְׁטֵייט אִין פְּסוּק וּפְרוּצוֹת יְהוּדָה יִקְבֹּץ דָאם פַּאר שְׁפְּרַייטוּנג פּוּן יְהוּדָה וָועט נָאט אוֹךְ קְלוּבִּין פּוּן אַלֶּע עֶקְען פּוּן דֶער וֶועלְט . אוּנ עֶם שְׁטֵייט אִין פְּסוּק וּפְדוּיֵי יְיָ יְשׁוּבוּן וּבָאוּ צִיּוֹן בְּרִנָּה דִי יוּדֶען וָום נָאט וָועט זַייא

אוים

ישובון ובאו ציון ברנה ושמחת עולם על ראשם ששון ושמחה ישיגו ונסו יגון ואנחה. וכן יהי רצון אמן ואמן:

עץ יוסף
כלומר לע"ל יתקיים פסוק זה מס' סיס כדתך וגו':

וועלן זייזן קומען קיין ציון מיט גזאנגט אוּן אייביגי פֿרייד אוֹיף זייער קאפּ ייעלן זיוּ באקומען אמן:

תם ונשלם ספר במדבר